C. 7. 15.

INterrogasti me honorande de [illegible] illustrissime fili philippe de meldunis de optimo quod est in nobis scilicet anima cogitans quo tempore est occupari in [illegible] cum sui [illegible] cognitione [illegible]. Cum [illegible] attendimus philosophus de anima librum edidit. cuius expositionem certis questionibus et notabilibus acuto tuo ingenio et [illegible] transmitto. de paterno affectu [illegible] attendens quantum cognitionem anime sic introducas ut per eam [illegible] ad incrementum virtutum [illegible] ipsa disponitur et subiectum.

Ubi non est sciencia anime non est bonum [illegible] Aug. de trinitate libro iiii. ca. primo [illegible] in principio. Humanum [illegible] celestium et terrenarum [illegible] estimare solet genus humanum in quo [illegible] [illegible] sunt qui huic scientie [illegible] [illegible] scripsere. Ubi [illegible] Augustinus [illegible] quod [illegible] est [illegible] [illegible] celestium et terrenarum [illegible] scilicet autem non [illegible] cognoscere [illegible] notitia [illegible]. Notitiam autem [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] notitia anime in communi. quia cum intellectus non [illegible] a [illegible] ad distincta ab universalibus ad particularia. et ideo necessaria fuit sciencia anime in communi que sine ea non [illegible] homo [illegible] suum et hoc est quod dicit preallegatus [illegible]. Ubi non est sciencia anime etc. In quo quidem verbo describitur noticia quam querimus. ¶ Primo quo ad materialem [illegible] cum dicitur anime. Nam anima est materia et subiectum huius libri. Nam ipse liber declarat naturam et proprietates anime. Et ideo scriptura huius libri mirabilius et aliis scripturis quas fecit Aristoteles [illegible] de [illegible]. Cum multa sint Aristotelis scripta que utique aliquis mirabitur magis omnibus mirari contingit [illegible] de anima et [illegible] [illegible] in illo que [illegible] [illegible] qui ante Aristotelem fuerunt et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] quas inferunt in hoc libro. ¶ Secundo describitur notitia quam querimus scilicet anime quantum ad formalem [illegible] cum dicitur sciencia. Nam forma [illegible] et [illegible] de hunc [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible]. ¶ [illegible] autem [illegible] [illegible] est ut [illegible] [illegible] [illegible]. secundo [illegible]. [illegible] [illegible] Aristoteles. Que [illegible] cum [illegible] [illegible] in anima et ideo primo Aristoteles [illegible] [illegible] in [illegible] in libro [illegible] [illegible] habemus. ¶ In isto eīm libro determinat de ipā aīa et potēcijs siue ptibꝫ ei⁹. In sequētibꝫ aūt libris determinat de opib⁹ ꝯpꝛijs cuiuslibet aīati. Opa enim aīe vel sunt ipāius in corpus im̄ediate eo mō quo dicim⁹ ꝙ aīa dat eē corpi qđ quidē eē est viuere qꝛ viuē viuētibꝫ est eē. et de hoc opere determinatur in libro de cā vite et mortis et de causis longioris vite vel ipm opus anime est p potenciā eiusdem. Potencia aūt est triplex scꝫ vegetabilis. sensualis. et intellectualis Opa vegetabilis sunt tria generatio. augmentū. et nutrimētū De primo et scđo dictū est in libro generatione. De tercio hꝫ dici in libro de nutrimento. Opa autē sensus sunt tria in genere scꝫ sentire appetere ⁊ mouere fm̄ locum quia primo sensus apprehendit. scđo appetitiua impat motū. tercio motiua exequitur. Opus autē sensibilis fm̄ sentire tripliciter variatur Uno mō fm̄ ꝙ sensus egreditur vel ingreditur in animal. et de sensu isto modo determinatur in libro de sompno et vigilia. qꝛ sompnus est quasi quedā retractō sensuū. vigilia aūt quidā egressus eorūdem. scđo mō est opatio sensus in opatione ad sensibile fm̄ ꝙ diuīsa sensibilia fm̄ diuisas naturas aspiciūt diuisimode diuisos sensus et hoc mō de sensu ⁊ sensibili determinatur in libro de sensu et sensato. tercio mō est opatio sensibilis parēcie fm̄ quēdā reditū ex spēbꝫ sensibili in eē aīi⁹ est spēs ⁊ de tali opatiōe ē liber de memoria ⁊ reminiscentia. Ult sequit op⁹ motiue q̄ quidē vel mouet fm̄ locū scꝫ mutādo locū ⁊ transferendo corpus a loco ad locū aut dilatādo aut ꝯstringendo corpus in eodē loco ⁊ vtrūqꝫ hoꝝ tradit in libro de motibus aīalīū. fit tn̄ specialis tractatus de inspiratione ⁊ respiratiōe. Anima eīm facit speciale motū in hītibus pulmonē ad refrigeriū pectoris p spm̄ attractū quē mouet trahendo retinendo ⁊ emittendo. Sequitur op⁹ ptis intelligibilis. de intellcū aūt quō scꝫ intellcūs diuiditur in possibilē ⁊ agentē ⁊ quō possibilis ē oīa fieri ⁊ agens est oīa facere et quomō intellcūs noster se hꝫ ad fantasmata sicut visus ad colores et de similibꝫ determinat in tercio hui⁹ Cōpletur tn̄ notitia intellectus p illum tractatū qui đr de intellectu et intelligibili tantum de secunda parte thematis Tercio describitur notitia anime quam querimus quantum ad finalem sufficienciā quādo dicitur. non est bonum quasi diceret. Sicut sine sciencia anime nō puenit bonū ita p notitiā eiusdē puenit bonū i nobis. hoc aūt bonū est ex hoc ꝙ notitia sciencie de anima est vtilis. Est autem vtilis fm̄ ꝯmentatorem tribus modis. Primo quidem quia proficit ad notitiam veritatis rerū naturaliū. Unde ꝯmētator Primo mod⁹ iuuamenti hui⁹ scīe est qm̄ est po

intellect⁹ đr possibilis ⁊ agens

sufficiencia h⁹ finalis

scīa aīe est vtilis 3ᵇ modis

nobilissima sciencie naturalis. ¶ Animalia enim sunt nobilissima corporum generabilium et corruptibilium. ¶ Anima autem est quid nobilius aliis omnibus que sunt in animalibus sine cuius cognitione non cognoscuntur animalia: que est principium essentiale et forma seu animalium et sic primus modus utilitatis huius sciencie est quod iuvat ad scientiam naturalem. Secundus autem modus est quod iuvat ad scientiam moralem. Unde commentator. hec sciencia pluribus scienciis dat principia plura sicut sciencie moralis dat concupiscentiam et rationem et compassionem et multa alia per que regitur civitates in moribus. Tercium autem iuvamentum huius sciencie est quod proficit ad scienciam divinam. Manifestatur enim in illa sciencia quod intelligencia est. In hac enim sciencia manifestatur maxime intellectus ex qua devenitur in cognitionem substantiarum separatarum. Manifestatur enim quod intelligencie sunt abstracte. De his autem omnibus est primus philosophus et sic hec sciencia sunt tria bona seu tria iuvamenta et ideo patet dictum de ea quod scribitur Sap. vij. Venerunt enim michi omnia bona pariter cum illa etc.

2us mo9

3us mo9

[illegible] mo9

Bonorum honorabilium. Liber iste cuius expositionem intendimus dividitur in duas partes. in prohemium et tractatum. secunda ibi. Videtur autem. tercio patet initium ibi. Inquisivimus autem. quia do ex ea que videntur difficultatem ibi. Omnino autem. quinto ostendit quod quedam philosophie supponantur huic sciencie ibi. Dubitationes autem. ¶ Primo ergo ostenditur quod hec sciencia digna est et prima et patet esse ratio philosophi talis. Sciencia que excedit alias in dignitate subiecti et certitudine est digna et prima. sciencia de anima est huiusmodi ergo etc. ¶ Circa hanc rationem sic procedit philosophus quod primo dicit quod sciencia speculativa est de numero honorabilium. secundo quod una sciencia excedit aliam duobus modis scilicet in subiecto et certitudine. tercio concludit propositum. ¶ Quantum ad primum dicit. Opinantes notitiam scilicet speculativam esse de numero bonorum honorabilium. Quantum ad secundum subiungitur. Magis autem aliam scilicet scientiam dicimus nobiliorem alteram aut secundum certitudinem aut ex eo quod est meliorum et mirabiliorum. scilicet subiectorum. Commentator. Geometria excedit astrologiam per confirmationem demonstrationis. Astrologia autem excedit eam in nobilitate subiecti. quasi diceret. Cum sunt duo excessus in scienciis patet esse quod una sciencia excedat in uno et excedatur in alio sicut astrologia excedit geometriam in subiecto et exceditur in certitudine demonstrationis. Et videtur quod excessus qui est ex parte subiecti est maior et essentialior. cuius signum est quia magis desideramus scire de rebus nobilioribus modicum etiam imperfecte quam multum de rebus minus nobilibus per certitudinem

pa ps ī hc prohe

scīa aīe ē pa + d

Una scīa excedit aliā
ī sbo & certitudine

Ratio eciam eſt ad hoc quia ſciencia ſumit ſpeciem de obiecto et ideo eſſencialius reſpicit nobilitatem que ſumitur ex obiecto ꝙ̃ illam que ſumitur ex modo actus. Modum vero actus voco certitudinem Quantum ad tercium concludit philoſophus Propter hec vtraqz ſcilicet certitudinem ⁊ propter ſubiectū . racionabiliter ponemus anime hiſtoriam id eſt ſcienciam. in primis id eſt ante alias ſciencias ſicut digniorem. ꝙ autem hec ſciencia excedat in ſubiecto patz quia anima eſt ſubiectum in hac ſciencia quod quidem eſt nobilius alijs ſubiectis in ſciencijs naturalibus ⁊ mathematicis Non autem ſubiecto in ſciencia diuina. Vnde comentator Hec ſciencia excedit alias preter ſcienciam diuinam Quod eciam excedit alias in certitudine patet quia nullus ignorat ſe habere animam omnis eciam certitudo oritur ex anima et ex lumine innato ei Nam ex hoc aliquid eſt certum nobis : quia eſt conſonum lumini naturali et ideo hoc lumen eſt regula et menſura omnium certificacionum.

¶ Deinde ſequitur. Videtur autem. Vbi poſtquam oſtenſum eſt ꝙ hec ſciencia eſt digna oſtenditur ꝙ eſt vtilis et poteſt eſſe racio talis. Sciencia que proficit ad omnem veritatem et maxime ad veritatem nature eſt vtilis ſciencia de anima eſt huiuſmodi. nam cognicio ipſius ſcilicet anime proficit ad omnem veritatem et maxime ad naturam id eſt ad cognicionem rerum naturalium Eſt enim anima principium animalium formale et eſſenciale ⁊ per conſequens non poſſunt cognoſci animalia niſi cognoſcatur anima. Animalia autem ſunt magna pars rerum naturalium et proficiendo ad naturam animalium proficit ad illud quod eſt magna pars rerum naturalium. Quomodo autem noticia anime proficit ad omnem veritatem. dictum eſt ſupra vbi oſtenſum eſt ꝙ proficit ad naturalem ſcienciam ad moralem et ad diuinam. Poteſt tamen dici ꝙ proficit ad omnem veritatem: quia anima apud ſe habet lumen quod eſt examen ⁊ menſura omnium veritatum certificatarum.

¶ Ad euidenciam dictorum primo quereret aliquis. Vtrum de anima ſit ſciencia. videtur ꝙ non quia ſciencia eſt de hijs que intelliguntur Anima autem intelligi non poteſt. cuius racio eſt quia nichil eſt in intellectu quod primo non fuerit in ſenſu. anima autem nunquam fuit in ſenſu.

¶ Ad oppoſitum eſt dictū philoſophi. Dicendū eſt ꝙ de anima poteſt eē ſciencia prima quia non eſt defectus ex parte ſcibilis. Illud enim dicitur ſcibile in quo eſt ſubiectum et partes ſubiecti et paſſiones. Ex hoc enim eſt ſciencia de ſcibili quia paſſiones predicantur de ſubiecto et de partibus ſubiecti. Anima autem habet partes ſicut vegetatiuā

[illegible] excedit
diuinā ſcienciā

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ſenſitiuam et intellectiuam. Vegetatiua etiã partes habet ſcʒ nutrimentatiuã · augmentatiuam et generatiuam et paſſiones .ſ. nutrire et augere. Senſitiuũ etiã ptes hʒ ſcʒ viſum auditũ et ſic de alijs habet etiã paſſiones ſcʒ videre et audire. Intellectiuũ aũt ptes habet ſicut intellectũ agentẽ et poſſibilem et paſſiones ſicut intelligere et abſtrahere. Nec etiã eſt defectus ex pte ſcientis quia aĩa poteſt intelligere ſeipſam et hec: qꝛ habet potentiã reflexiuã. Per obiectũ eñ cognoſcit actũ et ꝑ actũ cognoſcit ſeipſam Ubi notandum ꝙ licet intellectus noſter nõ excedat ſenſum quãtum ad ortum a ſenſu tamen bene excedit quantũ ad cognitionẽ terminũ. nam et ſenſibilibus deuenit ad intelligibilia q̄ nunꝙ̄ fuerunt a ſenſu. Deuenit etiã ex obiecto in ſeipſum. ¶ Ad argumentũ pʒ ꝙ intellectꝰ nunꝙ̄ fuerit in ſenſu tñ obiectũ ꝑ quod deuenitur in intellectũ fuit in ſenſu. ¶ Secundo quereret aliquis vtꝝ hec ſcientia ſit de nũo bonoꝝ honorabiliũ videtur ꝙ nõ. primo bona debentur hijs que queruntur ꝓpter ſe ſicut ſcientie ſʒ hec ſciẽtia nõ queritur ꝓpter ſe. Unde et dicitur ſm phm̃ magis eſt laudabilis q̄ honorabilis. ¶ Ad oppoſitum eſt phus. Dicendũ eſt ꝙ ſcientia ſpeculatiua eſt de nũo bonoꝝ honorabiliũ nõ ſimpliciter ſed in genere. Quod ſit de nũo bonoꝝ patet qꝛ ſcientia eſt ꝑfectio hominis inquãtum homo et per conſequens eſt bonum hominis. Quod ſit de numero honorabilium patet quia honorabile dicitur qđ ꝓpter ſe queritur vt habetur primo ethicoꝝ. Scientie aũt ſpeculatiue ſunt ꝓpter ſcire tñ ſicut dʒ ſcđo methaphiſice et nõ ꝓpter opus ſicut practice. ꝙ aũt ſit de numero honorabiliũ in genere et nõ ſimpliciter pʒ qꝛ illud eſt ſimpliciter de nũo honorabiliũ quod abſolute ꝓpter ſe queritur ſicut felicitas. ſcientia aũt ſpeculatiua nõ eſt hmõi. ſʒ hec tñ habet reſpectu practice. ¶ Tertio quereret aliquis vtꝝ hec ſcientia ſit dignior alijs videtur ꝙ nõ. qꝛ illa dignior eſt que eſt de nobiliori ſubiecto ſed methaphiſica eſt de nobiliori ſubiecto q̄ ſcientia de anima ergo ꝛc. ¶ Ad oppoſitum eſt phus. Dicendũ eſt ꝙ ſcientia de anima nobilior eſt nõ ſimpliciter ſed in genere ſcientiaꝝ naturaliũ. Ratio ad hoc eſt qꝛ nobilitas ſcientie debet conſiderari penes illud quod eſt vltimũ de potentia eius. Ultimum autem in quo poteſt ſcientia de anima eſt anima intellectiua. Ibi enim finitur ſpeculatio eius. anima autem intellectiua eſt in confinio ſubſtantiarum ſeparatarum et ſubſtantiarum ſenſibilium et ꝑ conſequens ſcientia de anima videtur tenere gradum medium inter methaphiſicam et ſcientiam naturalẽ que eſt de rebus ſenſibilibꝰ

ſciā ē pfectio hoīs

q̄d ſit honorabile

ſciā q̄ nō ē bona ... ī genere ſʒ felicit̄

ſʒ ſciā nō ē ſimꝉr ... in gne nobilior

ſit de aīa ē med

q̄d ē magis laudabile q̄ honorabile

ex quo ſequitur ꝙ eſt nobilior inter ſciencias naturales. ¶ Ad argumentum patet ꝙ non eſt ſimpliciter nobilior omni ſciēcia ſicut dictum eſt ſed tantum in genere. vnde et commentator dicit ꝙ eſt nobilior alijs preter ſcientiam diuinā. ¶ Quarto quereret aliquis vtrum hec ſcientia ſit certior alijs. Videtur ꝙ non quia iſte ſciencie que ſunt in ſummo gradu certitudinis ſunt alijs certiores ſciencie mathematice ſunt huiuſmodi ergo ⁊c. Preterea ille ſciencie ſunt certiores que procedunt a cauſa ad effectum q̄ ille que procedunt ab effectu ad cauſam. quia ille procedunt a priori iſte a poſteriori. ſed ſciencie mathematice procedunt a cauſa ad effectū hec autem ſciencia procedit ab effectu ad cauſas et a poſteriori ad priora quia per obiecta deuenit in actus. et per actus in potencias ergo ⁊c. ¶ Ad oppoſitum eſt philoſophus. Ad hanc queſtionē videtur reſpondere Themiſtius et dicere ꝙ hec ſciencia certior eſt quia per naturam et ſcienciā eius eſt certitudo in alijs ſciencijs. propter quod eſt vnūquodque et illud magis vnde ſi anima faciat certitudinem de alijs magis eſt certa de ſe q̄ de aliquo alio. Alio modo poteſt dici et melius ꝙ hec ſciencia dicitur certior alijs non ſimpliciter ſed in genere ſcienciarum naturaliū. Ratio autem eſt ad hoc: quia ſciencie naturales procedunt ex effectibus ad cauſas ⁊ ideo illa ſciencia naturalis que procedit ex effectibus certioribus videtur eſſe certior talis autem eſt ſciēcia de anima quia nichil eſt nobis notius q̄ videre ⁊ audire et ſimilia que experimur in nobis. ſuſtinendo hanc viam vltimam patet reſponſio ad omnia argumenta. ¶ Deinde ſequitur. Inquirimus autem. Vbi poſita dignitate et vtilitate ſciencie ponitur intentiō eiuſdem quod eſt. quia ſciencia intendit inueſtigare ſubſtanciam anime ⁊ paſſiōes eiuſdem ⁊ hoc eſt qd dicit lr̄a. Inquirimus conſiderare et cognoſcere naturā et ſubſtanciam ipſius anime et poſtea intendimus conſiderare quecumque accidūt circa ipſam animā. Accidencia autem et paſſiones aīe ſunt in duplici differencia quia quedam ſunt proprie paſſiones ipſius anime ſicut intelligere. quedam autē ſunt communes totius coniuncti que inſunt ipſis animalibus ſicut concupiſcere proprietates que ſunt proprie ipſius anime. Videtur ꝙ nō. quia ſi aliqua eſſet eſſet ipſum intelligere. hoc autem non eſt quia intelligere eſt ipſius coniuncti per animam. ¶ Ad oppoſitū eſt phūs. Ad hoc poteſt dici ꝙ commentator hūc paſſum exponit duobus modis. Secundum primū modum intendit dicere philoſophus ꝙ contingencium anime quedam ſunt q̄ appropriantur anime eo ꝙ anima

[illegible] ꝙ

[illegible] a cāo ad [illegible]

[illegible] ipse [illegible]

ꝙ nō ē ſui [illegible] certi

ab effectibus ad [illegible] effectibus [illegible]

Accidencia aīe ſunt [illegible] paſſiones [illegible] cōia

ſi aliq̄ eſſet [illegible]

non indiget corpore in habendo has contingentes paſſiones ſicut eſt imaginationem ꝑ intellectum ipſum intelligere quod quidem nõ indiget corpore ſicut inſtrumento. ¶ Alie ſunt que contingunt anime que non ſunt ſine inſtrumento corporeo ſicut concupiſcere. talia enĩ ſicut dicit Commentator contingũt corpori propter animam. ¶ Alio modo exponit commentator hanc paſſionem dicens ꝙ philoſophus ſentit ꝑ paſſiones proprias anime intelligit illas que primo exiſtunt in anima. ſecundo in corpore ut ſenſus et imaginatio ꝑ alias intelligit illas que exiſtunt in anima per corpus ut ſompnus et vigilia que incipiunt ab euaporatione cibi et efficiuntur ligamentũ vel ſolutio virtutũ anime. ¶ Ad argumentum pꝫ. nam nõ eſt intentio philoſophi quin intelligere ſit hominis per animam. ſed ꝙ intelligere illud eſt anime ꝙ non indigeat inſtrumento corporeo. Notandũ eſt ꝙ ſcḋm dictũ modum adhuc poſſunt diſtingui paſſiones anime ut dicitur ꝙ paſſio eſt duobus modis. Uno modo ꝙ eſt ĩ anima ad modũ accidentis vel quaſi accidentis proprij et eſt ibi ꝑ modum quieſcentis et hoc modo dicimus ſenſus et ymaginationes eſſe paſſiones anime. Dixi autem quaſi accidentis quia ſcḋm multos potentie anime non ſunt accidentia licet habeant modũ accidentis ¶ Alio modo ſunt paſſiones anime q̃ ſunt in anima per modum fieri ſicut videre audire et intelligere. Dicim⁹ enim ꝙ anima patitur ex hoc ꝙ intelligit. Utrum autem intellectio ſit ab obiecto vel ab intellectu vel ab utroqꝫ requirit aliam difficultatem.

[illegible]

OMnino autẽ penitus difficillimorũ eſt

[illegible]

Poſtq̃ philoſophus oſtendit intentum huius ſcientie hic oſtendit difficultatem circa intentum. et duo facit. quia primo oſtendit difficultatem circa diffinitionem anime. ſecundo circa ipſum diffinitum ibi. Conſiderandum autem. Primus in duas ſcḋm duas difficultates. Prima eſt ſcilicet circa diffinitionem anime. ſecunda circa partes diffinitionis ibi. Primum autem fortaſſe. ¶ Quantum ad primum notandum eſt ꝙ per diffinitionem accipitur fides et certitudo de natura et ſubſtantia rei. Cum ergo difficile ſit accipere talem diffinitionem et maxime in anima que eſt res ſpiritualis difficile eſt attingere naturam et ſubſtãtiam anime et hoc eſt quod intendit probare philoſophus et primo ponit concluſionem intentam. ſecũdo ꝓbat eam ibi. Cũ enĩ ſit queſtio.

[illegible]

[illegible]

[illegible] anime [illegible] difficilis

¶ Quantū ad primū dicit. Omnino autem penitus & maxime difficillimorum eſt accipere aliquam fidem .i. certificationem de ipſa ſcilicet ſubſtancia anime ¶ Deinde ſequitur. Cum enim ſit queſtio communis. vbi probat intentum & poteſt eſſe ratio talis. Vel eſt vna ars communis accipiendi diffinitionem anime et diffinitiones aliorum vel eſt propria. ſed vtroq3 modo eſt difficile accipere diffinitionem ergo omni modo acceptio diffinitionis eſt difficilis. Circa hanc rationem ſic procedit quia primo oſtendit difficultatem ſi ponitur ars communis. ſecundo ſi ponatur ars propria ibi. Si autē non eſt ¶ Quantum ad primū dicitur. Cum enī queſtio que .ſ. queritur quid eſt anima ſit communis multis aliis .ſ. diffinibilibus. Dico autem hanc queſtionem communem que eſt circa ſubſtanciam et eam que quid ē id que querit de ſubſtancia & quiditate rei quia inquantum ita eſt videbitur fortaſſis alicui eſſe vna quedam methodus id eſt ars .ſ. venandi diffinitionem de omnibus illis de quibus volumus cognoſcere ſubſtanciam ſicut dicimus eſſe cōmunem methodum ad acceptionē demonſtrationis que eſt ad probationem propriorum accidencium de ſubiecto. Si autem vna methodus venandi diffinitionem querendum eſt que eſt illa et hec non ſit ſine difficultate q̄ſi diceret phūs ſi eſt vna ars accipiendi diffinitionem in omni diffinibili ſicut eſt vna ars dis accipiēdi demonſtrationem in omni demonſtrabili puta q demonſtratio eſt ex primis & proprijs et per ſe cauſis. et ſic de ſimilibus tamen adhuc reſtat difficultas que ſit illa ars inueniendi diffinitionem. ¶ Deinde ſequitur. Si autem non eſt. Ubi oſtenditur q ſi non eſt vna ars communis reſtat difficultas duobus modis. primo quidem que ſit illa ars per quam inuenitur diffinitio anime et poſtq̄ via inuenta fuerit adhuc reſtāt difficultates q̄ ſunt principia diffinienda animarum. Nam cognitio vie non ſufficit ad ſciendum diffinitiones rerum niſi ſcita fuerint principia propria illis rebus quia diffinitiones non componuntur niſi ex principijs proprijs rerum. hec eſt ergo quod dicit lr̄a q ſi non eſt vna quedam methodus de eo quod quid eſt id eſt accipiendi diffinitionem difficilius ſit negociari circa qđ quid eſt. Cuius difficultatis ratio prima eſt q circa vnumquodq3 diffinibile oportebit accipere quis modus diffiniendi ſit. Secunda ratio eſt quia cum manifeſtum fuerit de modo puta q eſt demonſtratio ſicut dicit ypocras. aut diuiſio ſicut dixit plato. aut compoſitio ſicut dixit Ariſtoteles ſecundo poſteriorum adhuc reſtant dubitationes. Reſtat enim querere ex

ex [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

cuiuſmodi principiis eſt ipſum diffinibile quia aliorum diffinibilium ſunt alia principia diffinientia ſicut ſunt alia principia numerorum et ſuperficierum. Notandum eſt ꝙ eſt una via communis ad inveniendum diffinitiones rerum puta diviſio et compoſitio ſimul ſicut poteſt haberi ſeptimo methaphiſice. Hoc autem patet in exemplo. ſuppoſito ꝙ anima ſit ens reſtat dividere ens. Quoddam eſt ſubſtantia et quoddam accidens. diviſum debemus componere. anima nō eſt ens accidentale ergo ſubſtantiale anima ergo eſt ens ſubſtantiale. deinde ſubſtantia debet ſubdividi. Eſt enī ſubſtantia materia ſubſtā tia forma ſubſtantia compoſitum. Anima nō eſt ſubſtantia ut materia nec ut cōpoſitū reſtat ergo ꝙ ſit ſubſtantia ut forma ⁊ ſic debemus procedere dividendo et cōponēdo donec veniamus ad propriam anime drām p quam eſt in ſpecie propria. Ex hiis patet ꝙ via inveniendi diffinitiones non eſt demonſtratio ſicut dicit proculus. cuius ratio eſt quia diffinitio oſtendit eſſentiā rei immo non eſt niſi eſſentia rei ut expreſſa ita ꝙ idem dicit diffinitum et diffinitio licet ſub alio modo ſed demonſtratio non ordinatur ad oſtēdendam eſſentiam rei ſed magis ad probandam inherentiam proprie paſſionis de proprio ſubiecto nec via inveniendi diffinitiones eſt diviſio tantum ſicut ponebat plato: quia diviſio eſt propter compoſitionem. Ad hoc enim fit diviſio in proprias differentias ut componatur propria differentia cum proprio genere ex quo ſequitur ꝙ cōpoſitio p ſe facit diffinitionem. diviſio autē tm̄ p accñs quia nō niſi p cōpoſitionem.

Deinde ſequitur. Primū autē fortaſſis. Ubi poſtquā oſtenſa eſt difficultas de modo inveniēdi ī diffinitionem. hic oſtenditur difficultas circa partes diffinitionis. Eſt enim primo difficile videre de parte diffinitionis que eſt genus ſcilicet in quo genere eſt anima et quantum ad iſtam difficultatē dicitur in littera. Primum autem fortaſſis neceſſarium eſt dividere id eſt dividendo predicamenta videre in quo genere eſt ipſa anima utrum ſcilicet ſit hoc aliquid de ſubſtantia an ſit qualitas vel quantitas aut in quodam alio predicamento. ſecundo ſuppoſito ꝙ anima ſit in genere ſubſtantie reſtat difficultas de differentia. Nam ſubſtantia quedam eſt potentia quedam actus. Conſiderandū eſt ergo utrum anima ſit de nūo eoꝝ ſubſtantiaꝝ que ſunt in potentia aut magis ſit endelechia et actus. Hec enim ſcʒ potentia et actus non modicum differūt quia ſunt oppoſite differētie que ſcḋm cōmentatorem in expoſitiōe huiꝰ līe reperiuntur in omnibus predicamentis. Notandum eſt ſuper illo verbo. Primum autem fortaſſis. ꝙ notabiliter dicit philoſophus fortaſſis quia potencia et actus nõ ſunt directe in genere nec in ſpecie ſʒ magis ſunt pͥncipia eoꝝ que ſunt in genere. Et ideo anima nõ eſt directe in ſpecie ſʒ magis eſt ꝑs ſpeciei. qñ autẽ dr ꝙ potencia ⁊ act9 nõ ſunt directe in ſpecie vel genere ſed magis ſunt ptes ſpeciei accipitur potẽcia vt eſt receptiua actus ⁊ actus vt recipit in potẽcia ſi tñ accipiatur potẽcia que ſit actus eo mõ quo dicim9 ꝙ frumentũ in potencia ſit frumentum in actu hoc modo potencia et actus ſunt directe in genere quia frumentum in actu et frumentũ in potencia dicũt eandem ſpeciẽ. licet ſub alio modo et de tali potencia et tali actu intelligitur verbũ ꝯmentatoris ſcʒ ꝙ ſunt in quolibet genere. Notandũ eſt ꝺ hijs difficultatibꝫ ꝙ pͥma ſoluitur. Nã pͥncipiũ eſſenciale ſubſtãcie dʒ eẽ ſubſtãcia. aĩa eſt pͥncipiũ eſſenciale ſubſtãcie ex quo reſtat ꝙ ſubſtancia ſit. Soluit eciã ſecũda difficultas. Nã de aĩa fuerũt due opiniones. Quidã eñ poſuerũt animã de nũo eoꝝ que ſunt potencia pcipientes eã de nũo materialiũ ſicut illi qui poſuerũt eã eſſe quendam humorem. Quidã autẽ poſuerunt eã eſſe actũ quendã. Cũ eñ potencia dicatur duobꝫ modis. ſ. receptiua eo modo quo materialia ſunt in potencia et obiectiua eo modo quo frumentũ in potencia ſit frumentũ in actu. neutro iſtoꝝ modoꝝ debet dici potencia. nõ primo modo quia quod eſt potencia primo modo eſt ꝑfectum ꝑ actum qui actus dʒ dici anima potius ꝙ̃ illud perfectibile nec ſecundo modo. quia quod eſt in potencia obiectiua non actu informat ſicut anima. ¶ Deinde ſequitur. Conſiderandũ autẽ. Ubi poſita difficultate circa diffinitionẽ ꝑtes eius hic ponitur difficultates circa ipſum diffinitũ. ſcʒ aĩam et ſunt tres. prima eſt de anima ſm ꝙ eſt totum potenciale. ſecunda ẽ de anima ſm ꝙ eſt totum vniuerſale ibi. Et vtrũ. tercia eſt de habitudine potenciaꝝ ad actũ ⁊ vtrũque ad obiectũ ibi. Amplius aũt.

¶ Ad euidenciam primi notandũ eſt ſm ꝯmentatorem in expoſicione huius lr̃e ꝙ de ꝑtibilitate aĩme fuit duplex opinio. vna platonis q̃ poſuit animam eſſe diuiſibilẽ ſm ſubiectũ ita ꝙ virtus intellectiualis eſt in cerebro concupiſcibilis in corde. naturalis autẽ. i. nutritiua in epate. phũs autẽ poſuit ꝙ aĩa eſt vna ſm ſubiectum et plures ſm virtutes et potencias hoc viſo patet lr̃a que dicit ꝙ ꝯſiderandum eſt vtrum anima ſit partibilis ſcʒ ſm ſubiectum ſicut ponebat plato an ſit impartibilis ſm ſubiectum habens tamẽ plures virtutes ſicut ponebat philoſophus. hoc eñ non modicum differt. ſicut dicit Themiſtius. nam diuiſio primo modo ſequeſtrat ſuppoſita. Diuiſio autem potenciarum et virtutum que eſt ſecundo modo non eſt partes ſuppoſitas ſed partes actiones. Notandū ꝙ totum potentiale oritur ex forme eleuatione. nā ex hoc dicitur totū potentiale quia forma nō eſt arctata ad vnū actum tantū ſed poteſt ſe extendere ad plures actus quāto enī forma inferior eſt tanto magis videtur eſſe arctata et limitata. forma autem ſuperior minus limitata eſt. Cum ergo anima maxime hominis non ſit arctata ad vnam actionem ſed ſe extendit ad plures dicitur eſſe totū potentiale et potētia quelibet dicitur pars illius totius ſicut intellectꝰ dicitur pars anime et hoc ē quod dicit Themiſtius ꝙ anima eſt vna tm̄ multarū potentiarum ita ꝙ nō habet diuerſitatem in re ſed diuerſitatem in agere. ¶ Deinde ſequitur. Et vtrum. Ubi ponitur difficultas de toto vniuerſali ꝙ conſiderandū eſt vtrum anima ſit vniuerſale ſicut genus an ſicut ſpecies ꝛ primo quidem ponit philoſophus ꝙ hoc debet conſiderari. ſecundo oſtēdit ꝙ conſideratio eſt vtilis ibi. Nunc quidem enī. ¶ Quātum ad primum dicit. ¶ Conſiderandū eſt enī vtrū oīs aīa ſit ſimilis ſpēi uel nō. i. vtrū oēs anime conueniant in ſpecie ita ꝙ vniuerſalitas anime ſit communitas ſpeciei in omnibus ſuis indiuiduis et ſi contingat ꝙ anime non ſint ſimilis ſpeciei conſiderandū eſt ſecūdo vtrū tantū dr̄ant ſpecie et nō genere. an enī cū hoc ꝙ dr̄ant ſpē differant genere. ¶ Deinde ſequitur. Nunc quidem enim. Ubi oſtendit ꝙ conſideratio eſt vtilis ꝛ duo facit ſcḋm ꝙ duobus modis hoc oſtendit. ſecunda ibi. Formidandum autem Primo ergo oſtendit ꝙ vtilis eſt conſideratio ne incidamus ſicut dicit Commentator in errorem platonis qui conſiderando de anima hominis credebat conſideraſſe de omni anima et hoc quia ponebat omnem animam eiuſdem ſpeciei quod tamen falſum eſt. et hoc eſt quod dicit littera. Nunc dicentes de anima et querentes id eſt aliqui antiqui tractantes de anima. videntur intendere de anima humana ſolum. credentes per hoc inquiſiuiſſe de omni anima quia omnis anima eſt vnius rationis. et quia hoc falſum eſt ſupponendum eſt ꝙ anime differūt ſpecie ſed tamen cum hoc videndum eſt vtrum differant genere. ¶ Deinde ſequitur. Formidandum autē. Ubi oſtendit ſecundo modo ꝙ conſideratio eſt vtilis. Uolens ex hoc oſtendere ꝙ ſi anima eſt quoddam genus habens ſub ſe ſpecies non eſt ſiſtendum habita diffinitione anime in communi ſed deſcendendum eſt vſqꝫ ad diffinitiones ſpeciales Non enim ſolum videndum eſt quid eſt anima. ſed etiam videndum eſt quid eſt anima vegetatiua et ſenſitiua et intellectiua. Ratio autem huius deſcenſus eſt ꝗ quia intellectus non quieſcit:

niſi habita ſpecie qua habita videt plato quieſcere. habito em̄ colore adhuc reſtat quis color vtꝝ albedo vel nigredo ⁊ habita ſpē quieſcitur. Nō āt ad hoc eſt q꞉ gen⁹ dīt conceptū cōēm duabꝫ naturis et hoc q꞉ eſt cōē ad duas ſpēs. ⁊ ideo habito genere hētur quid indr̄ñs ad duas entitates ⁊ vnitates ⁊ p cōñs nō hētur pfecta diffinitio. q꞉ pfecta diffinitio querit entitatem vnā ⁊ formā nō frangibilē i alias formas. hoc autē nō eſt in genere Gen⁹ em̄ vel nichil eſt q꞉ nō dīt formā vnā. Ens autē et vnū convertūtur vel ſi aliquid eſt eſt conceptus quidā poſterior re indr̄ñs ad diuerſas ſpecies ⁊ frangibilis in diuerſas formas. hoc viſo patꝫ lr̄a que dīt Formidandū eſt. ſ. q̄le vniuerſale ponat in aīa quatenus nō lateat vtꝝ ipſ⁹ aīe ſit vna ratio ſicut animalis. i. ſit vna ratio ſicut generis an ſm vnāquāqꝫ aīā ſit alia ratio ſicut eſt alia ratio hoīs ⁊ equi ⁊ canis ⁊ dei. i. corpis celeſtis. ſi em̄ eſt ratio ei⁹ ſicut generis nō eſt ſiſtendū ibi. q꞉ animal qđ eſt gen⁹ aut nichil eſt q꞉ nō dīt vnā naturā ens autē et vnū cōuertūtur aut ſi aliquid eſt eſt quid poſterius. i. dīt quendam conceptum poſteriorem a duabus naturis ſpecificis et ſicut dc̄m eſt de aīali ita dicendū eſt de quolibet alio qđ eſt cōē ſicut gen⁹. Notandū eſt ꝙ cōmentator aliter exponit iſtū paſſum dīt em̄ ꝙ phūs voluit hoc oſtendere ꝙ diffinitiones generū ⁊ ſpecierꝫ nō ſunt diffinitiōes rerū vniuerſaliū extra aīam pꝫ q꞉ vniuerſale nō eſt ex̄ aīaꝫ imo ſi aliquid eſt nō eſt aliquid ſicut ponebat plato qui ponebat vniuerſalia p ſe ſubſiſtētia extra aīam. ſcđ eſt aliquid p intellectū agentē faciētē vniuerſalitatē in rebꝫ et p cōñs magis eſt intencio q̄ res et eſt vniuerſale quid poſteri⁹ reb⁹ a quibꝫ accipit. q. d. cōmentator i oībꝫ verbis iſtis ſiue aīa ſit quid vniuerſale ſicut gen⁹ ſiue ſic ſpecies nō eſt intelligendū ꝙ diffinitio ſit ipſius ſicut cuiuſdā exñtis extra aīam q꞉ oīs exñtia rei extra animā eſt pticulariū et indiuiduorū vnde tota exñtia quā habet animal rationale mortale et quelibet alia diffinitio ex̄ animā nō eſt niſi indiuidui q꞉ nullū cōē vt ſic eſt p ſe exñs. ¶ Quereret aliquis vtꝝ genus dicat vnā naturā videt ꝙ ſic. q꞉ genus dīt vnitatē rationis ſꝫ vnitas rationis accipit ab vnitate nature ergo ⁊c. ¶ Ad oppoſitū ē dictū phi qui dicit ꝙ aīal et quodlibet aliud genus nichil eſt. quia non dicit vnam naturam. Dicendum eſt ꝙ ſm Themiſtium genus non dicit vnam naturam. ¶ Unde dicit ſuper hac litteram ꝙ nō modicum differt hec conſideratio ſcilicet vtrum diffinitio anime ſit ſicut generis an ſicut ſpeciei. Genus em̄ eſt conceptus ſiue ppoſita ſi ſummatim collectus ex [illegible] ſimilitudinis ſingulariū. Species aūt naturam quãdã ꝙ formã vult eē. Pro iſta opinione Themiſtij videtur eē phūs vij. phiſicoꝝ vbi dicit ꝙ in genere non eſt cõparatio ſed in ſpecie. Si autē genus diceret vnam naturā ſicut et ſpecies eque vere eſſet cõparatio in genere ſicut in ſpecie. Preterea ꝓ hoc eſt idem phūs in eodē vij. vbi dicit ꝙ equiuocationes latent in genere nō autē in ſpecie. Si aūt genus diceret vnā naturā ſicut dicit ſpecies ita eſſet equiuocatio in genere ſicut in ſpecie. vna enī natura dicit vnā rationē. Infra autē vnā naturā nō eſt equiuocatio ꝙ ſic pꝫ ꝙ rationes phi videntur cõfirmare intentionem Themiſtij. ¶ Alio modo poſſet dici ad queſtionem diſtinguendo ꝙ dicere vnā naturā ē duobus modis. Vno mō ꝙ dicit vnā naturā cõmunē ꝑ ſe exiſtentē extra particularia ꝙ hoc mō nec genus nec ſpecies dicit vnā naturā vt ꝓbatū eſt ꝑ dictū cõmentatoris. ¶ Alio mō ꝙ dicit vnū conceptum formalē nō frangibilem in alios conceptus formales. et hoc modo ſola ſpecies dicit vnā naturam quia non diuiditur per formas ſicut diuidit genus. Et quia infra ſpeciem nō latent diuerſi conceptus ſicut infra genus ideo infra eā non latent equiuocationes. Genus ergo dicit diuerſum conceptum quia realiter dicit duas naturas ſpecierū in quas frangitur. duarū autē naturarum non eſt ſimilitudo niſi [illegible]. Similitudo enī eſt duorū differentiū eadē qualitas accidentalis vel ſubſtantialis. Genus aūt frangitur in duas differentias ſubſtantiales que dr̄a eſt qualitas ſubſtantialis vt dicit. v. methaphiſice. ¶ Ad argumentū dicendū eſt ꝙ vnitas in terminis in genere nō dicit vnā naturam ſed ſufficit ꝙ ſumatur ab aliqua apparenti cõueniē duabus ſpeciebus ſicut eſt ſenſus vel aliquid huiuſ. ¶ Secūdo quereret aliquis ꝓpter dictū cõmentatoris. Utrum vniuerſale ſit aliquid vnū. videtur ꝙ ſic. quia ſm Auic. v. methaphiſice eēntia huius de ſe nec eſt vna nec plures ſed ē indifferens ad hoc ꝙ ſit vna vel plures. Eſt enī vna dū ſit in vno indiuiduo plures aūt dū ſit in pluribꝫ indiuiduis. Si ergo eſſentia huius in aliquo priori eſt indifferens videtur ꝙ in aliquo priori habeat eē non indiuiduale quod vt dictū eſt in poſteriori ꝙ natura ſit indiuidua et quod dictū eſt de eſſentia huius pꝫ dici de qualibet eſſentia alia. ¶ Ad oppoſitū eſt cõmentator. Dicendū eſt ad queſtionē ꝙ cõmentator dicit ꝙ vniuerſale nō habet aliqd eē ante rem. natura enī aīalis que eſt ſine ꝓpriū hui⁹ vel illius aīalis eſt in animali particulari ꝙ nō ꝓcedit ipſum ſeparabiliter ſicut dicit plato qui ſi precederet ipſum non poſſem⁹ habere noticiam particularis ſicut modo nō cognoſcimus res nature niſi cognitis cauſis ex quibus ſunt. Unde cõmentator. Non ſunt vniuerſalia res exiſtẽs ꝑ ſe aut ſi ſint eē eoꝝ nō ē neceſſariū i intelligēdo ſubāas reꝝ ſenſibiliū. q. d. eē hꝰ. ſ. aīalis ē neceſſariū ad certificacōẽ reꝝ ſenſibiliū et ꝑ ꝯñs nō ꝑcedit eas ſed eſt ſimul cum eis ¶ Ad argumentū dicunt aliqui ꝙ illud eſſe de quo loquitur Auic. eſt eſſe eſſencie.

Non autē negat Auicenna tale eſſe precedere rem ſed ſolum vult oſtendere ꝙ eſſencia et formalitas rei non precedit rem exiſtentem. nec ſequitur ꝙ ſi eſſe eſſencie precedat ꝙ ꝓpter hoc vniuerſale proprie acceptum precedit nec ꝙ ꝑticulare precedat quia tale eſſe eſt indifferens ad ꝑticulare et vniuerſale quia indifferens eſt reſpectu agentis ꝑ quod ſit in effectu in aliquo ꝑticulari et reſpectu intellcūs agentis qui agit vniuerſalitatem in rebus. Et ſm̄ iſtum modū reſpondendi eſt quoddam eſſe ante rem quod dicitur eſſe eēncie et qddam eſſe in re exiſtenter quod dicitur eſſe ꝑticulatum et indiuiduatum. ⁊ quoddam eſſe poſt rem qđ eſt eſſe vniuerſalis vniuerſaliter accepti de quo dicit phūs in lr̄a ꝙ vniuerſale eſt poſterius reb; Alij dicunt ad argumentum ꝙ tale eē de quo loquitur Auic. nō eſt niſi eſſe in conceptu qꝛ ex quo non eſt in effectu ſicut ſupponitur ab omnibus reſtat quia ſi eſt. non eſt niſi in conceptu Ex hoc autē nō ꝑt argui ꝙ aliquid extra aīam precedit ipſa ꝑticularia quia nō eſt eſſe eſſencie quia exiſtencia nō eſt niſi ꝑticulariū nec eſſe eſſencie qꝛ eēncia re hoc eſt qꝛ dat eſſe eēncie. qꝛ eſſencia eſt reducta ad genus cauſe formalis quia ergo ante eē non dat aliqđ eſſe ideo ante ꝑticularia nō eſt eſſe eēncie ¶ Tercio quereret aliquis vtꝝ vniuerſale ſit i rebus vel ſit poſterius eis. videtur ꝙ in reb; quia vniuerſale ꝑdicat de reb; et quod predicat de aliquo eſt in illo de quo ꝑdicatur ergo ⁊c. ¶ Ad oppoſitū eſt dictum phiosophi. Dicendū eſt ꝙ in vniuerſali eſt duo conſiderare ſcz naturam que ſubiicitur intencioni vniuerſalitatis et ipſam intencionem. ¶ Quātū ad primū eſt in rebus nā humanitas eſt in hoīe hoc et illo. Quātū ad ſecundū eſt in intellcū ꝙ cū id quod eſt in diuiduo conſideretur ꝑter indiuiduū hoc eſt ab intellectu. exemplū longitudo eſt ſemꝑ in effectu cū latitudine ſ; ꝙ conſideretur longitudo ꝑter latitudinē hoc eſt ab intellectu nec huiuſmodi intellectꝰ eſt falſus qꝛ non dꝫ ꝙ longitudo ſit ſine latitudie ſi enī hoc diceret eſſet falſꝰ ſed conſiderat longitudinē nō ꝯſiderādo latitudinē Eo mō intellcūs nr̄ ñ dꝫ ꝙ eēncia hoīs ſit in effcū ꝑter indiuiduū ſ; ꝯſiderat eā ꝑter idiuiduū ⁊ ꝑt eē i effcū hoc ē nō ꝯſiderādo hoc vel illo ¶ Ad arm̄ dd. ē ꝙ ad veritatē enūciacōis ſufficit ꝙ natu ꝗ ſubiicit vniuerſalitati ſit in re de q̄ affirmat qn̄ ē ꝓpoſicō affirmatiua

[illegible]
[illegible]
[illegible]

vel nõ sit q̃ꝺ est negatiua

Amplius aũt Postq̃ posite sunt difficultates de anima scḋm quod est totum potenciale ⁊ totũ vniuersale In ista pte queritur de potencijs ⁊ actu et obiecto q̃ꝺ scꝫ istoꝝ prius cognoscatur et diuidit̃ hec ps in duas ptes: qꝛ p̃mo hec querit̃. scḋo respondet̃ huic q̃stioni ibi Videtur aũt ¶ Quãtũ ad p̃mũ phũs tria facit qꝛ p̃mo vnũ supponit. scḋo addit relinquit aliud tanq̃ difficile ibi Difficile aũt. tercio querit ꝓpositũ ibi Et vtꝝ ptes ¶ Quãtũ ad primũ supponit q̃ꝺ non sunt multe aie quasi aia diuidatur scḋm subiectũ sicut ponebat plato. scḋ ẽ vna aia scḋm subiectũ hñs plures ptes potenciales hoc aũt supposito ẽ q̃stio vtꝝ opꝫ prius querere totã aiam .i. totũ potẽciale an ptes eius qꝛ p ptes deuenim⁹ in totum ¶ Deinde sequit̃ Difficile aũt. vbi ex suo supposito scꝫ q̃ꝺ aia est vna scḋm substanciã ⁊ plures scḋm potẽcias mouet quãdã difficile dicens. q̃ꝺ difficile est determinare q̃les de aia harũ potẽciaꝝ sunt apte nate esse altere ab inuicẽ .i. quales sit naturalis diuersitas quare post q̃ꝺ ꝓposuerim⁹ aiam esse plures scḋm ptes difficile est nobis distinguere has partes ⁊ dare drãs quibꝫ differũt ab inuicẽ. In quibusdã enĩ sunt manifeste drẽ sicut in hijs intellectũ ⁊ appetitũ. in quibusdã latent. vbi q̃rẽ Inter intellectũ ⁊ ymaginationẽ ⁊ sensum. crediderũt quidã q̃ꝺ intellectus esset sensitiua qꝛ intelligere nõ est sine fantasmate ¶ Deinde sequit̃ Et vtꝝ ptes. vbi phũs querit ꝓpositionẽ dicens q̃ꝺ hoc sit ꝯsiderandũ prius de ptibꝫ potencialibꝫ aie q̃ de tota aia ¶ Adhuc tñ questio est vtrũ opꝫ prius querere ptes potenciales aie aut opa .i. actus potenciaꝝ vt intelligere q̃ intellectũ et sentire q̃ sensum vel econuerso. et q̃ꝺ dictũ est de intellectu et sensu intelligendũ est de alijs potencijs. Et cũ declaratũ fuerit q̃ꝺ ꝯsiderandũ est p̃mo de actionibꝫ. Dubitabit adhuc aliquis si obiecta actuũ ⁊ potẽciaꝝ opꝫ prius querere q̃ potencias ⁊ q̃ actus. idest an sensibile opꝫ prius querere sensũ .i. actu sentiendi siue potenciã ⁊ intelligibile intellectu .i. actu intelligendi vel potenciã an econuerso. ¶ Consimiliter dubitabit aliquis in talibus q̃ꝺ oportet vt de eis que magis sunt nota apud nos procedamus ad ea que sunt ad nos latencia et in hoc differunt sciencie. In quibusdam enim scienciarum que sunt magis nota apud nos sunt precedencia in natura vt in mathematicis. In quibusdã aũt econuerso vt in quibusdã que continent̃ in sciencia naturali ¶ Deinde sequit̃ Videtur autem necessariũ vbi respondet huic questioni. Dubitaret enim aliquis a quo debet incipere iſta ars. Vtrum .ſ. a poſteriori vt ab actu an a priori vt a potentia Poſſet ergo aliquis querere vtrum vtraqꝫ via ſit poſſibilis ¶ Ad quod reſpondet phūs ꝙ ſic. ſic arguens. Accidentia ducunt in ſubſtantiā ſicut poſteriꝰ in prius et ſubſtātia in accidens ſicut prius in poſterius ergo vtraqꝫ via ē poſſibilis ¶ Circa hāc rationē ſic procedit phūs. In primo ponit ꝙ diffinitio ſubſtantie ducit ad accidētia et econuerſo. ſecūdo oſtendit de quibus accidentibus eſt hoc intelligendū ibi. Cum enim habeamꝰ. tercio de qua diffinitione ibi. Oīs enī. ¶ Quantū ad primū dicitur ꝙ nō ſolū cognoſcere qd quid eſt videtur eſſe vtile ad cognoſcendū cauſas accidentiū inherentiū ſubſtāciis ſicut in mathematicis ſcꝫ cognoſcere quid eſt rectū et quid obliquū et quid planū .i. ſuperficies et quid linea vtile eſt ad cognoſcendum hanc paſſionem videlicet quot rectis angulis ſunt equales anguli trianguli ſed etiam econuerſo accidentia magnā partem conferunt ad cognoſcendū quod quid ē ¶ Notandū eſt ꝙ phūs volens notificare viā que eſt a priori exemplificauit i mathematicis cuius cauſa eſt qꝛ in mathematicis ſunt que ad naturam ſunt priora que ad nos et ideo demonſtrationes mathematice ſunt certiſſime in primo gradu certitudinis ¶ In naturalibus autē ſequūtur que ſunt priora ſm naturā et tamen ſunt nobis magis occulta et accidentia ſunt nobis magis manifeſta. et tunc oportet nos incipere a poſterioribꝫ et venire in priora. Ex quo ſequitur ꝙ ſcientie phiſice in quibuſdā nō hñt tantā certitudinē ſicut ſcientie mathematice. Exemplificat phūs de ſubiecto ſicut de linea de ſuperficie et de paſſionibꝫ ſicut de recto et obliquo cuiꝰ ratio eſt qꝛ ad cognoſcendum paſſionē perfecte oportꝫ ꝙ cognoſcatur tā quiditas paſſionis qꝫ ſubiecti. ¶ Deinde ſequitur. Cū enī habeamus. Vbi oñditur ꝙ accidentia ducūt in ſubām. Vbi notandū ꝙ hec lr̄a ſm commentatorē legitur ſic ꝙ ad cognitionē accidentiū nō ſequitur cognitio ſubē niſi accidentia fuerint propria et eſſentialia et propinqua. Cū enī habeamꝰ tradere ſm fantaſiā de accidentibꝫ .i. cū habuerimꝰ aliquā ſcientiā apparentē de accidentibꝫ eſſentialibꝫ et hoc omnibꝫ aut pluribus tunc et de ſubā habemꝰ aliquid dicere optime .i. habere poterimꝰ aliquā ſciētiā de quiditate rei ¶ Deinde ſequitur. Omnis enī demonſtrationis. Vbi oſtenditur qd dictū eſt de diffinitione .ſ. ꝙ eſt cauſa accidentiū. Vnde commentator ſic cōtinuat iſtā lr̄am dicens ꝙ hec conuenit omni diffinitioni niſi ſit diffinitio vana que ſit diffinitio equiuoca vt ſit ratio talis philoſophi. quod eſt principiū demonſtrationis notificat accidentia demonſtrata ſꝫ diffinitio ſubi ē principiū demōſtrationis ergo ꝗ

Et hec eſt qd dicit lra q ipm q quid eſt .i. diffinitio ſubiecti ē principiū oīs demōſtracōis. Et ideo ſ quaſcūqz diffinitiones ſcz ſubiectorū cōtingit cognoſcere accidentia .i. pprias paſſiones ſubiecti. neqz ſa aliter p eas ymaginari ⁊ coniecturari de iſtis accidētibz manifeſtū ē q tales diffinitōes ſunt dialetice .i. extranee ⁊ īpprie ⁊ omnes vane qꝛ vanū eſt qd nō ſequitr finē. per tales eīm diffinitōes nō ſequitur noticiam accidentium. ¶ Ad evidentiam huiꝰ lre primo quereret aliquis vtrū accidentia ducant in cognitōēz ſubſtāne videt q nō. qꝛ nichil agit vltra ſuā ſpēm ſed accidentia ſunt alteriꝰ racōis ꝙ ſubſtāna ergo ⁊c. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi. dicendū eſt q ſi intellectus nr̄ nō poſſit excedere cognitionis principiū p accnā nō veniret in ſubſtanciā qꝛ ſubſtāna excedit accidens. ſed tn̄ hoc eſt falſum: quia aliqū terminꝰ cognicionis excedit principiū. Vn̄ principiū cognitōis aliqū ſuit in ſenſu ⁊ tn̄ terminus nō ſuit ibi. ſicut qn̄ intellectus p cognitiones aliorum deuenit in cognitionē ſuiipſius et p cognitiones rerū naturaliū deuenit i cognitōēz ſubſtānarū ſeparatarum. qꝛ ergo poſſibile eſt q intellectus plus ſubintret ꝙ miniſtrant ſenſus vel cognitionis principiū. ideo p accidētia poteſt deuenire in ſubſtanciā. ¶ Ad argumentū dicit aliqui q de ſpē accidentis eſt q ſit quidā effectus ſubſtāne. et ideo ducit i noticiā ſubſtancie ſicut in noticiā cauſe ſꝫ hec nō ſoluit. primo qꝛ ducere in noticiā cā ſubſtāne vt eſt cauſa nō eſt ducere in noticiā ſubſtāne niſi vt habet tale accidens vꝫ eſſe cām. Nā eē cām accidit ſubſtāne. ſecūdo qꝛ nō ſoluit argumentū cū effectus ille ſit alterius racōis a cā. ¶ Aliter dicūt alij q accidens ducit in ſubſtanciā ⁊ agit vltra ſpēm nō i virtute ppria ſed in ūtute alteriꝰ .ſ. intellectꝰ cuiꝰ eſt magis ſubiectare ꝙ miniſtret cognitionis principiū vel in virtute ſubſtāne cuius eſt accidens. ¶ Secūdo quereret aliquis de iſto textu. cū enī demōſtrationis. Vtrū diffinitio ſubiecti ita ſit principium demōſtrationis q ſit mediū. dicendum eſt q circa hāc queſtionē eſt duplex opinio. Quidā enī dicūt q ita eſt principiū q eſt mediū quorū racio eſt: qꝛ oīs paſſio ſortitr racionē cauſā extranei reducibilis ad ſubiectū p racionē ⁊ diffinitionē ſubiecti et p cōns prima paſſio que eſt i ſubiecto reducibilis eſt ad ſubiectū ſed non p paſſionē priā ex quo eſt prima ergo p diffinitionē ſubiecti que exprimit principia ſubiecti. Pro hac opinione videt phūs iij. phiſicorum vbi dicit q diffinitio ſubiecti eſt cauſa dum que ſunt in ſubiecto. et phūs vij. metaphiſice in fine vbi dicit q qn̄ pdicat aliquid de aliquo tūc cōtingit querere ppter quid ſed qn̄ pdicat idē de ſe non cōtingit querere ꝓpter quid· ſed qn̄ ꝑdicat̄ prima paſſio de ſubiecto ꝑdicat̄ aliud de alio ergo ꝯtingit querere propter quid· ergo demonſtrationē q̄ꝛ querere ꝓpter quid eſt querere cām demonſtratiuā ſed iſtud ꝓpter q̄d nō ꝑt eſſe paſſio ꝑma ergo diffinitio ſubi· ¶ Alij dicūt ꝙ diffinitio ſubiecti ita eſt ꝑncipiū ꝙ non eſt mediū· Eſt eīn radix oīm demonſtrationū tn̄ nō aſſumit̄ ad demonſtrandū· Ad hoc eſt ꝑma ratio· q̄ꝛ ſcḋm phm̄ ij· poſterioꝝ· Oīs diffinitio aut eſt principiū demonſtrationis aut eſt demōſtracō poſitiōe dr̄ña aut ꝯcludit̄ in demōſtratiōe hec āt diuiſio eſt ꝑ oppoſita et preter ꝯñs nullū medioꝝ iſtoꝝ tale ē alterū quare cū diffinicō q̄ eſt demōſtratio poſitione dr̄ñs ſit mediū in demōſtracōe ſic ibi dꝛ diffinicō q̄ ē ꝑncipiū demōſtracōis nō erit mediū· Alio mō ꝓbant idē ſic diffinicō que eſt mediū demōſtracōis ē poſterioꝛ ſubiecto et ꝑoꝛ paſſiōe· hec autē nō hꝫ diffinitio ſubiecti ſꝫ diffinitio paſſionis· Quid āt tenēdū ſit de iſta q̄ſtione dicim⁹ ſufficienter ſup vij· methaphiſice· ¶ Tercio quereret aliquis que diffinitio q̄ nō eſt ꝑncipiū demōſtracōnis dꝛ vana· Ad hoc videt̄ dr̄e cōmentator ꝙ h⁹ racō eſt q̄ꝛ in tali diffinitione vel accipit̄ aliquid falſū vel ꝯponit̄ ex cāis remotis ꝑ q̄s cās remotas nō ſequit̄ noticia ꝓprioꝝ accñciū· ſꝫ tūc ꝯſeq̄tur qn̄ datur diffinitio ꝑ cās ꝓpinquas ex quibus oriūtur ꝓpria accñcia

Dubitationē ãt hn̄t

In pte iſta vult oñdere phūs an ipā phie ſupponit̄ ſcia de aīa· oſtēdens ꝙ ſcia de aīa eſt ſcia naturalis ꝯ arguit ſic· Illa forma in cuius diffinitiōe cadit materia eſt de ꝯſideratiōe phi naturalis aīa ē huiuſ ergo ꝛc· ¶ Circa hāc rōnē ſic ꝓcedit q̄ꝛ ꝑmo oñdit ꝙ materia cadit in diffinitiōe aīe· ſcḋo oñdit ex hac occaſione ſumpta quō diuiſe ſcie diuiſimode diffiniūt ibi· Dicūt autē· ꝑma in tres q̄ꝛ ꝑmo oñdit ꝙ oēs paſſiōes aīe ꝯicāt corpi· ſcḋo ex hoc oñdit ꝙ diffinitiōes paſſionū aīe ꝯtinēt materiā ibi· Si āt ſic hꝫ· tercio ex his ꝯcludit ꝙ phi naturalis ē ꝯſiderare de anima ibi· ꝓpter hoc igit̄· ꝑma in duas q̄ꝛ ꝑmo ponit̄ ſubdubitatio· vtrū oēs paſſiones aīe ꝯicant corpi· ſcḋo ſoluit q̄ſtionē ibi· Videt̄ aūt· ¶ Circa ꝑmū ad ꝑmū dꝛ ꝙ dubiū ē vtꝝ oēs paſſiōes aīe ſint oēs ꝯhūtes· i· vtꝝ oēs ꝯicāt corpi hūtī aīam· an ſit aliqua paſſio vel operatio ꝓpria ipſi⁹ aīe que non ꝯicat̄ corpori· hoc eīn quidā accipe ē neceſſariū nō tn̄ leue· ¶ Notandū ē ꝙ iſto talis ꝯſideratio eſt neceſſaria q̄ꝛ ꝑ hoc ſoluit̄ queſtio qua q̄rit̄ vtꝝ ſcia naturalis ꝯſideret de aīa q̄ꝛ ſi ꝓbatū fuerit ꝙ oēs paſſiones aīe ꝯmunicāt corpi ꝓbatum rerit q̃ ꝯſideratio eaꝝ ptinet ad naturalem vel ſaltē talis ꝯſideratio fuit neceſſaria q2 multū deſiderāt homines ſcire vtrū aīa ſit ſeparabilis. ¶ Ad hoc autē magna via eſt videre vtꝝ ſit aliq̄ paſſio aīe q̄ nō ꝯuenit corpi q2 pūcia eiꝰ opatō nō ꝯuenit corpi videt̄ eē ſeparabilis. ¶ Deīde theoricꝰ. Si aliq̄ opatio ē ꝓpria ipſi aīe ſeparabilis eſt q2 natura nichil ꝯſtruit ocioſum ſed ei enti eſt attributū aliquod opꝰ ex quo ſequit̄ q̃ talis opatio ſit ſeparabilis cū ipſa aīa. ¶ Deinde ſequit̄ Videtur autē. Ubi ſoluit queſtionem et duo facit quia primo oſtēdit in quibꝫ paſſionibꝫ nō habꝫ dubiū queſtio et in quibꝫ ſic. ſcḋo ſoluit queſtionē ibi Si aūt ē hoc ¶ Quantū ergo ad p̄mū dicit q̃ quedā ſunt paſſiones in quibꝫ nō ꝯtingit animā nec facere nec pati ſine corpe ita q̃ in talibꝫ neceſſario aīa ꝯuenit corpi ſicut iraſci ꝯfidere concupiſcere .i. ſentire. Talia eni exercentur organis corporeis hec autē nō ſit dubiū in iſtis tamē dubiū eſt de operibꝫ intellectus. Intelligere eni maxime aſſimilatur ꝓprio .i. videt̄ eē ꝓpriū aīe q̄ nō ꝯuenit quia aīa intelligens nō indiget ꝯuenire corpi. ¶ Deinde ſequit̄ Si aūt et hoc ubi ſoluit queſtionē de paſſione. primo de ea videbatur dubiū ſcꝫ de intelligere. ſecūdo de aliis paſſionibꝫ ibi Videtur autē pmia in duas ſm qđ ꝓbat p duas rationes q̃ intelligere eſt ꝯiūcti et q̃ aīa aliquo mō in intelligendo ꝯuenit corpi. Secunda ratio ibi Siquidē igit̄. ¶ Prima ratio poteſt ſic formari. Potentia que nō hꝫ actū ſuum ſine fantaſia aliquo modo ꝯuenit corpi. Intellectus noſter eſt huiōi quia ē fantaſia ſm opinionē aliquorꝫ qui nō diſtinguebant inter intellectū et ſenſum vel ſm opinionē veram nō eſt ſine fantaſia quia intellectꝰ ꝯiunctus ad intelligendū indiget fantaſmate ex quo ſequitur q̃ nō ꝯtingit intelligere eē ſine fantaſmate nec eē ꝓpriū anime tantū et nō ꝯiuncti corpi. ¶ Deinde ſequitur Siquidem ergo ubi ponit ſecūda ratio et eſt talis ſi intelligere eſt ꝓpriū aīe vel aliqua alia paſſio ꝯtinget ipſam aīam in intelligendo nullo mō ꝯmunicari corpori qđ tamen eſt falſum ſm ſtatū intellectus ꝯiuncti quod patꝫ in exemplo. ¶ Sicut enim recto inq̄ntum rectum competit tangere ſpheram in puncto et tamen nō tangit eam niſi exiſtens in materia. ita anime competit intelligere et tamen non intelligit niſi vt ꝯueniunt fantaſmati et corpori. hoc viſo patet lr̄a que dicit q̃ ſi aliquod operum vel paſſionum eſt ꝓprium ipſius anime contingit vti q2 ipſam paſſionem vel opationē ſeparari idē ſeparatim competere anime abſq2 hoc q̃ cōmunicetur.

¶ Si vero nulla operatio vel paſſio eſt ꝓpria ipſius anime nulla erit ſeparabilis id eſt ſeparatim competēs aīe ſine ɔicatōe ad corpꝰ. ſz ſicut recto in ꝙtū rectū m̄lta accidūt ſic tāgere eneā ſperā in pūcto non tn̄ tangit rectū ſeparatū ab hoc .i. a materia vel corpe. ip̄m eīm rectū i ſeparabile ē et ſp ē cū quodā corpe. ita ſiple aīe competūt multe operationes et tamen nō exercet eas ſine corpore. ¶ Notandum eſt ꝙ antiqui legentes hunc paſſum nō faciebant hic rationem nouā a prima ſed ſic arguebant ꝙ ſi eſt aliquid anime opm aut paſſionū qđ ſit propriū nullo modo cōmunicās corpori continget ipſam animā eē ſeparabilem et eſſe ꝑ ſe. ſi autē nulla operatio vel paſſio eſt in anima tunc non contingit ipſam ſeparari. ſed ita erit de anima ſicut de recto quia ſicut rectum non tangit ſperam tactu naturali et vero niſi vt in materia ita anima non exercet ſuam operationem niſi vt in corpore. et ſcd̄m iſtum modum legendi notādum eſt verbum cōmentatoris vbi dicit ꝙ propoſitiones ꝯuertibiles et continuatiue in quibus cōſequens eſt poſſibile eſſe cum antecedente neceſſe eſt ſemper vt deſtruamus antecedens et concludamus oppoſitum conſequentis. Exemplum Themiſtij ad hoc vt ſi .ſ. natet contingit ipſum bene natare. ſi autem non natabit non contingit ipſum bene natare. ſed non ſequitur nō contingit ipſum bene natare ergo nō natabit et ꝑ iſtum modum arguit Ariſtotiles in lr̄a .ſ. a deſtructione antecedentis. arguit eīm ſic. ſi eſt aliqua operatio ꝓpria aīe contingit ip̄az ſeparari ergo ſi nō eſt aliqua ꝓpria operatio ergo non contingit eam ſeparari. ¶ Alie ſunt ꝓpoſitiones ꝯuertibiles in quibz ꝯn̄s neceſſario ſequit̄ ad an̄ns in talibz ad deſtructionē ꝯn̄tis ſequit̄ deſtructō an̄tecedentis. ¶ Quereret aliquis vtrū intelligere cōmuniceret corpi. videt̄ ꝙ nō. q2 qđ ɔicat corpi exercet̄ ꝑ organū. intellectus nō ſic ergo ꝫc. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi ꝙ intellectus vel eſt fantaſia vel nō eſt ſine fantaſia. ¶ Dicendū eſt ſm ɔmentatoř in expoſitione huiꝰ lr̄e ꝙ de virtutibz ꝫ operationibz anime ꝑt ſieri duplex queſtio. Prima ē vtrū ɔicant et ſi nō ɔicunt vtrū ɔicunt ɔicanti corpori vel nullo modo ɔicent. licet ergo intellectus ɔicattus nō ɔicet corpori q2 non vtit̄ organo corporeo tamen ɔicat cōmunicanti corpori. Cōmunicat eīm fantaſie q2 intelligere noſtrū non eſt ſine fantaſmate. fantaſia aūt eſt virtus organica ꝙ corpi ɔicant nec ſequit̄ ex hoc ſic dixit alexādre ꝙ ſi intellectus ɔicat ɔicāti corpi ꝙ ꝓpt hoc ſit gn̄abilis et corruptibilis niſi ꝑ ꝙ dicit ꝑ modū intelligēdi q2 aliū modū intelligētibz intellectus ɔicatꝰ a ſeparato. ¶ Ad argumētū dicēdū ē ꝙ illud qđ ɔicat corpi immediate vtit̄ organo corpali cū eſt virtus organica ſz nō illđ qđ ɔicat cōmunicanti. tale enim non vtitur corpore sicut instrumento sed sicut obiecto. Vnde intellectus non cōmunicat fantasie nisi quia fantasia subministrat sibi obiectum intelligibile. ¶ Deinde sequitur Videtur autem. Vbi postq̄ ostensum est q̄ intellectus communicat cōmunicanti corpori hic ostēditur q̄ alie passiones cōmunicant corpori. et primo ponitur conclusio intenta. secundo probat ibi. Simul enim his. ¶ Quantum ad primū dicitur. Videtur autem et omnes anime passiones esse cum corpore id est communicari corpori. vt ira mansuetudo timor misericordia cōfidentia. adhuc gaudium et amare et odire. ¶ Deinde sequitur Simul enī his. vbi probat conclusionem intentam ꝫ est probatio talis. Omnis passio p̄ quā corpus alteratur ꝫ patitur ē cōmunis anime et corpori animato. sed passiones p̄dicte sunt huiusmodi ergo ꝛc.

¶ Circa hanc rationem sic procedit philosophus. quia primo ponit vnum huius rationis. secundo p̄bat eam ibi. Iudicant autem. ¶ Quantū ad primū dicitur bene dictum est q̄ iste passiones sunt cum corpore quia corpus simul patitur aliquid his scꝫ passionibus et hoc quia appetitus est virtus organica.

¶ Deinde sequitur. Iudicant autem. Vbi probat vnum rationis p̄ duo signa secundum signū est ibi. Adhuc autem. Primū signum est le est quia sm̄ dispositionem corporis quis prouocatur magis et minus ad has passiones quod non esset nisi hee passiones cōmunicarent corpori ꝫ simul pateretur corpus in his passionibus. et hoc est quod dicit lr̄a Iudicant autem hoc scꝫ q̄ corpus cooperatur ad istas passiones. quia aliquando duris et manifestis passionibus et occurrentibus .i. superuenientibus contingit aliquem exacerbari idest prouocari ad timorem vel ad iram a paruis et debilibus passionibus. ꝫ hoc cum attendit corpus suum quasi diceret sm̄ q̄ est alia ꝫ alia dispositio corporis contingit alia ꝫ alia prouocatio quod nō eēt nisi corpus cooperatur his passionibꝫ. Aliquando enim sicut dicit cōmuniter timorosum est magnum ꝫ prouocatiuum et tamen aliquis modicum mouetur aliquando econuerso et hoc est sm̄ dispositionem corporis. ¶ Deinde sequitur Adhuc autem. Vbi ponitur secundum signum dicens q̄ adhuc ē magis manifestum scꝫ hoc q̄ hee passiones cōmunicant corpori. Nam aliqui sunt tales complexionis q̄ nullo terribili imminente sunt timidi in his passionibus sicut melancolici qui nullo existente aliquando terribili timent qd̄ non esset si cōplexio corporis nō cooperaret his passionibus. Notandum est q̄ licet omnes passiones anime videantur esse cōmunicantes cum corpore tamen communicant secundum plus et minus. ¶ Quedam autem sunt que communicant in quibus non videtur esse alteratio phisica. Sensus enim et ymaginatio et cetere apprehensiones anime sensitive non sunt sine receptione formarum in organis sensuum que receptio est alteratio quedam sed nō phisica. ¶ Quedam autem sunt passiones que nō sunt sine motu corporis et alteratione phisica permutante corpora vel partes corporum sicut mansuetudo. gaudium et timor. et alia de quibus exemplificat philosophus magis q̄ de alijs passionibꝰ anime sensitive quia manifesta cōmunicatio ad corpus magis apparet in istis q̄ in illis. ¶ Deinde sequitur. Si autem sic se habet. Ubi ex predictis concluditur ꝙ diffinitiones harum passionum sunt cum materia. et ideo dicitur. Si autē sic se habet scilicet ꝙ hee passiones communicant corpori. manifestum est ꝙ rationes id est diffinitiones harum passionum sunt in materia id est continent materiam. ¶ Et ideo tales termini id est diffinitiones sunt dande de talibus passionibus per materiam ut ira sic est diffinienda ꝙ irasci est motus talis corporis puta cordis vel sanguinis vel est motus talis potentie puta irascibilis ubi tangitur causa materialis passionis et ē motus ab hoc puta ab apparenti paruipensione. Nam hoc est quod facit hominem iratum ꝙ videt se apparenter paruipendi ubi tangitur effectiuum passionis. est etiam irasci motus gratia huius puta propter appetitum vindicte in quo tangitur causa finalis passionis. ¶ Notandum est ꝙ sicut de eclipsi potest dari multiplex diffinitio sic de ira. possum enim dicere primo ꝙ eclipsis est defectus luminis: sed quia non est defectus luminis in omni subiecto ideo addendum est subiectum. et dicendum ꝙ eclipsis est defectus luminis in luna. et q2 hoc nō est per omnem causam ideo addenda est causa que dicit causalitatem accidentis in subiecto et dicitur ꝙ eclipsis est defectus luminis in luna ex terre interpositione ad rectum diametrum inter solem et lunam. Eodem modo est de ira et in alijs passionibus. Si enim dicatur ꝙ ira est appetitus contrarij doloris ex accensione sanguinis proueniente circa cor propter apparentem paruipensionem. dicitur subiectum quia cor. et causa quia accensio sanguinis propter apparentem paruipensionem. ¶ Deinde sequitur. Propter hoc igitur. Ubi concluditur conclusio intenta ꝙ sciencia de anima supponitur naturali philosophie. Unde dicitur. Et propter hoc scilicet quia anima communicat corpori. phisici id est naturalis sciencie est considerare de aīa. aut omni scilicet si omnes partes eius communicant corpori aut huiusmodi id est ad compositum ad illos que communicant ¶ Quereret aliquis. Utrum sciencia de anima sit naturalis. Videtur quod non quia sciencia que considerat de substantia abstracta non est naturalis sed magis methaphisica. sed hec sciencia considerat de intellectu qui est abstractus et immixtus ut dicitur infra in tercio ¶ ¶ Ad oppositum est litera. Dicendum est quod de vegetativa et sensitiva non est dubium quod sunt de speculatione sciencie naturalis. cuius racio est quia sciencia naturalis speculatur de formis que sunt in materia. tales autem sunt vegetativa et sensitiva. sed de intellectiva dubium est. sed tamen hoc dubium videtur solvere secundo phisicorum. Volens enim investigare terminos huius philosophie naturalis ait. Usque ad quantum igitur oportet phisicum cognoscere speciem et quod quid est id est ad quem terminum potest se extendere consideratio phisica ¶ ¶ Ad hanc questionem respondet philosophus ibidem dicens quod sic oportet phisicum considerare formam et speciem quemadmodum medicum considerare nervum et fabrum es quasi diceret sicut non omnis consideratio nervi est de consideratione medici nec omnis consideratio eris est de consideratione fabri ita non omnis consideratio formarum est de consideratione phisici. non enim considerat de formis omnino separatis sed de formis que sunt in materia et consideratio eius terminatur ad animam intellectivam. et hoc quia anima sensitiva est in confinio sensibilium et intelligibilium propter quod consequenter anima intellectiva attingit corpus propter quam contingenciam est de consideratione naturalis. Unde commentator ibidem. Oportet procedere in consideratione de formis ad ultimam formam propter quam fuit materia scilicet ad formam hominis. Et hoc sunt eiusdem commenti. sciencia naturalis considerat de esse formarum quousque perveniat ad ultimam formam materialium et primam abstractarum aut ad formas primas formarum que sunt medie in esse inter eas sicut existimatur de forma ultima hominis ¶ ¶ Ad argumentum dicendum est quod intellectus non dicitur abstractus quia non communicet communicaciter corpori sicut dictum est. sed quia non utitur organo corporeo etc.

Differenter aut

Quia philosophus fecit mentionem de diffinitione phisici et magis patuit materia diffinitionis ostendit quomodo diverse artifices diversimode diffiniunt. Et primo quidem hoc facit. secundo ubi videbatur fecisse digressionem redit ad propositum ibi. Sed redeundum est. tercio continuat se ad dicenda ibi. Principium autem. Prima in quatuor quia primo oſtēdit ꝙ differēter diffinit phiſicus et dialeticus ſecundo phiſicus et mechanicus ibi Aut non eſt aliquis. tertio phiſicus et mathematicus ibi. Non ſeparabiliū. quarto phiſicus et methaphiſicus ibi. Secundum autē ſeparare. ¶ Prima in duas quia primo ponit differētiam inter phiſicum et dialeticum. ſecundo docet venari completam diffinitionē phiſicam ibi. Ratio quidem eſt. Primo ergo ponit inter dialeticum et phiſicum differentiam in diffiniēdo. Differenter enim diffinit phiſicus et dialeticus vnūquodqꝫ ipſorum id eſt ipſarum paſſionum. vt ſi debeat diffiniri ira dicit dialeticus ꝙ ira eſt appetitus retributionis aut aliquid huiuſmodi. phiſicus autem dicit iram eſſe feruorem ſanguinis circa cor aut motum ſanguinis calidi circa cor. Iſtorum autem ſic diffinientium aliꝰ ſcꝫ phiſicus aſſignat materiam. dialeticus autem aſſignat formam et rationem. Notandum eſt ꝙ dialeticus conſiderat rem ſecundum intentionem formalem per quam ponitur in predicamento et genere nō conſiderans vt in hoc ſubiecto vel illo et hoc quia eſt artifex intencōnalis et rationalis cui tm̄ cura ē de intencōibꝫ vt ſūt reducte ad aliquod .x. generū. Phiſicus autē magis conſiderat de intentionibꝫ ſecundum exiſtentiam realem in ſubiecto et ideo hꝫ diffinire p ſubiectū et materiam et p cauſam et p quas intentiones ſunt in ſubiecto. Deinde ſequitur. Ratio quidem eſt. Ubi docet venari diffinitionem phiſicā completam. Ubi aduertendum ꝙ diffinitio phiſica completa continet tam materiam ꝙ formam et hoc quia forma phiſica eſt in materia et ſecundum hoc philoſophus tria facit quia primo oſtendit ꝙ forma phiſica ē in materia. ſecundo dat diuerſum modum diffiniendi ſcꝫ per materiam tantum vel per formam tantum vel per vtramqꝫ ibi. Sicut domus. tertio concludit ꝙ hic tercius modus competit phiſico ibi. Que igitur et cetera. ¶ Quantum ad primum dicitur ꝙ ratio ſiue quiditas exprimenda per diffinitionem eſt ſpecies rei id eſt forma que habet eſſe in re et in materia et ideo neceſſe eſt ſi hec forma erit eam eſſe in materia reali et ſibi proportionata quaſi diceret forma phiſica non eſt omnis forma ſed eſt forma cuius exiſtentia eſt in materia et cuius diuerſitas arguit diuerſitatem in materia. ¶ Deinde ſequitur. Sicut domus. vbi dat diuerſos modos diffiniendi dans exemplum de domo dicens ꝙ domus poteſt diffiniri tribus modis. Primus modus continet ſolam formam domus vt ſi dicatur ꝙ domus ſit talis diffinitio. domus eſt operimentum prohibens corruptionem a ventis imbribus et caumatibus. Secūdo modo poteſt diffiniri diffinitione dicit de materiam ut si diceretur quod domus est lapides lateres et ligna ¶ Tercia diffinitio que complectitur utrumque quia dat speciem .i. formam in hijs hec est in tali materia propter ista .i. propter talem finem et ista est diffinitio completa ut si diceretur quod domus est cooperimentum ex lignis lapidibus et lateribus prohibens corruptiones a ventis et ymbribus et cetera ¶ Deinde sequitur. Que igitur naturalis horum. Ubi ostendit quod tercius modus diffiniendi competit phisico. ostendit autem ex primo dato. si enim forma phisica est non causa forma sed forma in tali materia oportet quod complectatur utramque .s. tam materiam quam formam et hoc est quod dicit philosophus. Que igitur horum .s. diffinitionum est naturalis .i. spectat ad scienciam naturalem. Utrum scilicet illa que circa materiam rationem autem ignorans idest que accipit materiam ita quod non curat de forma aut que circa rationem solum id est que accipit formam que non curat de materia.

¶ Deinde dicit solutionem. Aut magis que ex utrisque id est illa magis est diffinitio naturalis que complectitur utrumque scilicet tam materiam quam formam. Et si queratur quis illorum scilicet diffinientium sit naturalis. an .s. ille qui accipit materiam an ille qui accipit utrumque. Dicendum est quod utrumque est naturalis scilicet tam ille qui accipit materiam quam ille qui accipit utrumque cuius ratio est quia uterque occupatur circa materiam sensibilem quod est proprium naturalis philosophi. ¶ Queret et aliquis. utrum naturalis philosophus diffiniat per materiam videtur quod non. quia diffinitio que est per materiam est per additamenta sed naturalis non diffinit per additamenta quia diffinit substanciam. diffinitio autem per additamenta est accidentium ¶ Ad oppositum est littera philosophi. Dicendum est quod philosophus naturalis diffinit per materiam cuius ratio est quia unumquodque sicut habet conceptum ita habet diffiniri quia diffinitiones sunt expressiones conceptuum. Res autem naturales et sensibiles includunt materiam in conceptu suo. materiam dico in communi. sed non includunt materiam signatam. sicut homo includit carnem et ossa ergo diffinitio rerum naturalium est per materiam. ¶ Ad argumentum dicendum est. quod non omnis diffinitio que includit materiam est per additamenta sicut quando materia est pars diffinibilis ut substancie composite et quando dicitur quod nulla diffinitio substancie est per additamenta verum est de substancia que est pars sicut de forma. eo modo quo dicimus. Anima est actus corporis phisici. Que enim diffinitur forma per additamentum illius scilicet cuius est forma scilicet corporis phisici. ¶ Deinde sequitur. Aut non est aliquis. Ubi dat differenciam inter phiſicū ⁊ mechanicū q꞉ phiſicus eſt circa paſſiões naturales vt naturales ſunt ſed artifex practicus eſt circa artificialia ſicut edificator ꝯſiderat ꝓprietates ⁊ paſſiões corꝑis artificialis vt domꝰ. ⁊ medicus conſiderat paſſiones partim corꝑis naturalis ꝑtim efficiẽs qui eſt ab arte q꞉ medicus eſt miniſter nature ⁊ ſanitas ꝑtim ē a natura ꝑtim ab arte et hoc eſt qđ đt lr̃a ¶ Aut nõ eſt aliquis circa paſſiones materie nõ ſeꝑabiles neqꝫ inq̄ntū ſeꝑabiles ſūt niſi phiſicus q̄ſi diceret ſi aliqua ſcia ē circa paſſiones iſtas phiſica eſt q꞉ phiſicꝰ eſt circa omnes paſſiones ⁊ opa. q̄cūqꝫ opā et paſſiones ſunt talis corꝑis et hmõdi materie ſunt ſcꝫ naturalis circa queſcūqꝫ autē ſcꝫ paſſiones que nõ ſunt huiꝰ corꝑis naturalis ſed magis artificialis ē alius ſcꝫ artifex practicus vt miniſtrator aut medicus ſi ꝯtingat eū ꝯſiderare de quibuſdā paſſionibus Conſiderat enī de eis nõ vt naturales ſunt ſed magis vt artificiales ¶ Cōmētator ſup hac lr̃a dicit ꝙ ex paſſionibꝫ et formis corporis nõ ꝑ naturā ſed ꝑ voluntatē ꝯſiderandū eſt ab artificibꝫ mechanicis vt carpentario ⁊ medico. q. diceret ꝯmūiter principiū rerꝫ naturaliū eſt natura. et ideo ſcientia naturalis eſt de hijs que nõ ſunt a nobis factibilia. principiū autē rerum artificialiū eſt voluntas et ē de hijs q̄ a nobis factibilia ſunt.

De hoc in vi. methaphiſice vbi ponitur drãm inter ſciaꝫ ſpeculatiuā et ꝓticā q꞉ ſcientia ſpeculatiua ē de ſpeculabili non factibili a nobis ¶ Practica autē eſt de ſpeculabili factibili vñ ꝯmētator in eodē ſexto Principiū rerum artificiabiliū eſt in nobis ſcꝫ voluntas artificialiū enī et voluntariū ſunt idem in forma ſicut principiū rerū naturaliū eſt in forma ¶ Deinde ſequitur nõ ſeꝑabiliū autē. Vbi ponit drãm inter phiſicū et mathematicū dicēs ꝙ paſſiones nõ ſeꝑabiliū idest que nõ ſeꝑantur a corꝑe ſenſibili neqꝫ ſcđm diffinitionē ſpectant ſuple ad phiſicū: ſed paſſiones que nõ ſunt talis corꝑis ſuple inq̄ntū phiſicū. ſed magis inq̄ntū quantū conſiderantur a mathematico ¶ Tales enim paſſiones ſunt in reſtrictione et remocõe quia remouētur et abſtrahuntur a materia ſenſibili ꝓpter conſiderationem intellectus vel ex reſtrictione quia reſtringūtur ad corpus quātū inq̄ntū quantū quod eſt quoddam prius corpore ſenſibili et circa tales eſt mathematicus ¶ Quereret aliquis vtrum mathematicus diffiniat per abſtracta a materia ſenſibili videtur ꝙ nõ quia omnes res mathematice ſunt in materia ſenſibili ſi ſic diffiniat fl̃m dicit ¶ Ad oppoſitū eſt phūs in lr̃a. ¶ Ad hanc queſtionem reſpondet ꝯmētator in expoſitione huius dicens ꝙ mathematicus cõſiderat accidentia abſtracta a corꝑe ſed conſequentia ipſum non inquantum tranſmutabile ſed inquantum corpus tantum ſicut rectum et curuum conſequuntur lineam. non inquantum tranſmutabilis ſed inquantum talis dimēſio quaſi diceret continuitas corpus inquantum corpus eſt prius ſe ipſo inquantum tranſmutabile et idō paſſiones que conſequuntur corpus inquantum corpus ſunt priores paſſionibus corporis phiſici et ideo poſſūt abſtrahi a corpore phiſico ſiue ſenſibili ⁊ ideo mathematica ē de hijs que ſunt ſm eſſe in materia ſenſibili tū ſm diffinitionem abſtrahūtur ſicut prius a poſteriori ¶ Ad argumentū dicendum eſt ꝙ mathematicus non mentitur in diffiniendo. quia non dicit ꝙ res mathematice non ſunt in materia ſenſibili ſed ſolum intelligit hoc non intelligendo illud. ¶ Deinde ſequitur Secūdum autē ſeparare eſt primꝰ philoſophus ubi dat drām inter phiſicū et methaphiſicū quaſi diceret phiſicus accipit materiam ſenſibilē ſm eſſe et ſm diffinitionem. Methaphiſicꝰ neutro modo quia eſt de omnino ſeparatis que nec ſm eē nec ſm diffinitionē ſunt in materia. unde abſtractio que eſt in mathematica eſt ab intellectu que autē et in methaphiſicis eſt ſm veritatē vel ⁊ a natura ¶ Deinde ſequitur Sed redeundum. ubi poſt digreſſionem redit ad propoſitū dicens ꝙ redeundum eſt ad illud vñ eſt ſermo principaliter intentus dicendo ꝙ paſſiones anime non ſeparabiles a naturali materia et que inquantum tales ſunt in materia ſunt ſicut furor et timor et nō ſicut linea ⁊ ſuperficies que hñt diffinitionē ſine materia ſenſibili ¶ Deinde ſequitur. Introducturis autem ubi continuat ſe ad tractatū ſequentē oſtendens qualiter de anima ſit tractandum dicens. ꝙ intendentes tractare de anima neceſſe eſt primo dubitare de hiis dubitabilibus de quibus oportet abundare in diſputationibꝫ et pertranſeuntes comprehendere opiniones priorum antiquorū quicumqꝫ enunciauerunt aliquid de anima ut ſi aliquid eſt bene dictū ab eis accipiatur in auxilium noſtrum. Si male autem caueatur a nobis

PRincipiū autem queſtionis.

Finito prohemio exequitur philoſophus tractatum de anima. et duo facit quia primo determinat de anima ſcđm opinionem aliorū ſecundo ſcđm opinionem propriā in principio ſecundi libri. prima in duas quia primo exequitur opiniones aliorum circa totam animam. ¶ Secundo circa partes eius in fine huius primi ibi.

Cum cognoscere aie est. pma i duas qꝫ primo p̄mittit principia super q̄ fundabāt antiqui opiones suas. scd̄o exequit illas op̄. ibi dicit enim ¶ Principia que p̄mittit sunt motus ꝛ sensus per que videt aiatū differre ab inaiato. hec autē duo accipit quia quidā antiquoꝝ tenebant ex motu quidā ex sensu ꝛ cognitione quidā ex vtroqꝫ hec est ergo qd̄ dicit q̄stio. Cū pricipiū q̄stionis .i. inquisicōis de aia est accipe ea que p̄m naturā videtur inesse ipsi aie scꝫ sensum ꝛ motū. Aiatū enim ab inaiato videtur differre motu ꝛ sensu Et hec duo scꝫ sensum ꝛ motū fere accepim⁹ a ꝓgenitoribꝫ nr̄is. ¶ Deinde sequit Dicūt enim quidā vbi narrat op̄. antiquoꝝ. Et pmo eas narrat. scd̄o eas reprobat ibi Considerandū autem. Prima in tres qꝫ pmo ponit op̄. istoꝝ qui tenebant aiam ex motu. scd̄o ex cognitione ꝛ sensu ibi Quicūqꝫ autē ad cognoscere. tercio illoꝝ qui ex vtroqꝫ illoꝝ ibi Cum aūt ꝛ motu nō pma in duas: quia pmo ponit quedā fundamenta antiquoꝝ super quibꝫ fundabāt op̄. suas. scd̄o op̄. alioꝝ narrat ibi Vnde democritus ¶ Quantū ad primū dicit ꝙ aliqui supponebāt aīam primo et per se eē mouentē qꝫ aia mouet corpus. scd̄o existimabāt ꝙ nichil mouet aliud qd̄ nō moueatur Et per ꝯñs qd̄ in seipso nō mouet nō mouet. ¶ Et ex hoc sequit ꝙ quia anima mouet ꝙ ipsa mouet. Et ideo arbitrati sunt animā esse aliquid de nūo coꝝ que mouētur ¶ Quereret aliquis vtrū fundamentū antiquoꝝ fuerit verum videtur ꝙ sic qꝫ nihil dat alteri qd̄ nō hꝫ si ergo aia mouet ergo ipsa mouetur. ita ꝙ eadem dispositio ē in mouente et moto ¶ Ad oppositū qꝫ si omē mouēs mouetur primus motor mouet ꝯñs est impossibile ꝛ ergo añs. Dicendū est ꝙ fundamentū nō fuit bonū quia nō semper oportꝫ ꝙ omē agens disponatur formaliter illa dispositione quā dat passo qꝫ nō semper agens est vniuocū. Et ideo nō sequit de forma argumenti ꝙ si aia mouet ꝙ moueatur alias sequeretur in primo motore qd̄ tū falsum ē: qꝫ motus ita est ab ipso primo motore ꝙ nō est in ipso ¶ Ad argumentū cū dr̄ ꝙ omne qd̄ dat aliquid alteri p̄habet illud verum ē virtualiter sed nō oꝫ ꝙ p̄habeatur illud formaliter nisi in agēte vniuoco ¶ Deinde sequit Vnde democritus vbi narrat op̄. antiquorū et diuiditur in quattuor ptes. scd̄a ibi Videtur aūt et leucippus. tercia ibi Videtur aūt ꝛ pictagoricis. vltima ibi Dixit aūt et anaxagoras ¶ Quātū ad primū Notandū est ꝙ op̄. democriti consistebat i tribꝫ. primū erat ꝙ aia fuit de nūo illoꝝ que maxie mouētur et qꝫ ignis et calor sunt de nūo maxie mobiliū ideo dixit ꝙ aia eſt de natura ignis ⁊ hoc eſt qđ dicit lr̃a. Unde democritus dicit animã eẽ quendã ignẽ aut quendã calorẽ. Secundũ in quo conſiſtebat opĩo democriti fuit ꝙ res cõponũt ex athomis et iđ aĩa ex athomis cõponit̃ ſed athomi ſperici ſunt maxime mobiles ꝓpter figurã ſpericã iđ dicebat aĩaȝ eẽ cõpoſitã ex athomis igneis ſpẽis et hoc eſt qđ đr lr̃a. Infinitis exĩntibȝ figuris et athomis ex hijs athomis dicit eſſe aĩam et ignem que ſunt ſpẽe .i. figure rotunde .q.d. phũs. ¶ Cũ iſte democritus ponat pncipia oĩm athomos qui ſunt infinitaȝ figurarũ vt dcm̃ eſt in libro de generatione. tñ illos athomos qui ſunt figure rotunde dicit eẽ de cõpoſitione aĩe. Terciũ in quo cõſiſtit opinio democriti eſt manifeſtare hos athomos in aliquo exẽplo ſenſibili. ⁊ hoc eſt qđ ſequit̃ ex lr̃a qꝛ hmõi athomi ſunt ſicut corpa mota in aere que quidẽ corpa ꝓpter ſui puitatẽ videntur deciſiones que deciſiones videntur in radijs p feneſtre. Nam cũ ſum⁹ in domo et per portas et feneſtras intrant ſolares radij tunc in hijs radijs apparent athomi et deciſiones. has aũt deciſiones et athomos dicebat democritus eſſe oĩe ſemen .i. vniuerſale ſemen et elementa totius nature .i. rerũ naturaliũ. ¶ Quereret aliquis vtrũ hec opinio q̃ đr aiam eſſe ignẽ habuerit aliquam apparentiam Dicendum eſt ꝙ ſic primo quidem quia primi philoſophi adhuc philoſophia exiſtẽte rudi nõ niſi cãm materialem et corporalem viderũt nichil diſtinguentes de cauſa formali efficiente et finali et ideo illud qđ eſt maxie motiuũ in corporibꝫ dixerũt eẽ aĩam. Secundo aũt quia calor eſt naturale inſtrumentũ anime. videntes aũt ꝙ opa anime ſunt p calorem poſuerũt animã eſſe calorem nõ diſcernẽtes inter pncipale agens et inſtrumentale et hoc aũt motiuũ nõ habet exiſtẽciam qꝛ ſicut dicit in ſcđo in ſecundo calor animalis non ageret ad determinatam quãtitatem niſi in virtute alterius quod alterũ dicim⁹ aĩam. ¶ Secundo quereret aliquis vtrum aiam cõponi ex athomis ponat̃ ſm aliquã apparentiam Dicendum eſt ꝙ ſic fundabatur aũt apparentia multis quorũ ſunt duo. quorũ primũ eſt quia credebant ꝙ nullũ eſſet ens niſi corpus. ſcđm credebant ꝙ in corpore nulla eſſet cõpoſitio niſi quantitatiua. Et ideo vltima in genere quãtitatis dicebant eſſe prima pncipia componentia res quia vltimũ in reſolutione eſt primũ in cõpoſitione. talia aũt ad que eſt vltima reſolutio quanti erant corpa indiuiſibilia que vocabãt athomos. Cũ ergo ponerent aiam de numero corporum vt ignẽ vel calorẽ ponebãt eã cõponi ex athomis ⁊ hijs ſpẽis vt magis pꝫ. motũ ad omnem dĩaꝫ poſſibiliũ [illegible] exiſtis h⁹ opinio patet primo qz eius nō cōuertitur cū quāto & p ɔñs principia quāti nō sunt principia ōis entis. Et sic nō sequitur ꝙ corpa indiuisibilia sunt elemēta totius nature ¶ Secūdo qz nō ōis cōpositio in corpe ē quātitatiua sed est alia prior ea sicut cōpositio ex potentia et actu et ex materia & forma. talis eñ ɔpositio est ɔpositio ēēntialis & nō quātitatiua ¶ Deinde sequit̃ Similiter aūt & leucippus ubi ōndit̃ ꝙ leucipp⁹ similiter opinatus ē democrito. & p̄mo ponit̃ op⁹ huius secūdo ɔbat̃ p signū ibi. Unde et viuendi ¶ Quātū ad p̄mū dicendū est ꝙ leucippus similiter opinatus est democrito. Cū eñ sint infinita corpa indiuisibilia sp̄ica que sunt de nūo hoꝝ corpm indiuisibiliū possint esse ɔponētia aīaz cui⁹ ratio est qz de ratōe aīe est ut isti arbitrant̃ ꝙ mota faciat motū i aīalib⁹ ita ꝙ mota maneat. Hec autē p̄nt facere maxie corpa sp̄ica indiuisibilia qz hui⁹ figure. s. sp̄ice est penetrare p ōme corp⁹ cui⁹ ratio est: qz spera tangit planū ƒ pūctū & ideo ƒm minimū tangit & p ɔñs maxie penetrat et maxime quādo est circumferentia minima Hui⁹ etiā figure est mouere reliqua cū ipsa moueātur ¶ Deinde sequit̃. Unde & viuendi t̄mi. ubi ɔbat qd dixit p signa. ubi notandū ƒm ɔmētatoꝛ̄ in introductione hui⁹ lr̄e ꝙ ōme dicens aliquid in quiditate alicui⁹ rei latuerit in ƒaciēdo id ɔuenire qd dc̄m est de quiditate oibz sensibz latuerit etiam i dando cām illius passionis sci sibilis ex illo dato ab eo in substantia & quiditate illius cuius est passio Isti aūt opinabātur aīam esse ꝑtes sp̄icas indiuisibiles & ideo latuerūt. ex illa quiditate in dādo cām hanelitus ita ꝙ hanelitus ƒ eos est signū ꝙ quiditas sit [illegible]na In dando ergo cām hanelitus dicat. Unde & viuēdi t̄minū. i. diffinitioz dicūt isti sic. opināt̃s t̄minū vite esse respirationē. i. dicūt ꝙ ratio vite. i. diffinitio ɔsistit in respiratione vel alio mō sic dicūt t̄minū vite esse respirationē: ea deficiente respiratione deficit aīal hec aūt respiratio est ex hoc ꝙ corpora indiuisibilia introducuntur in aīal ꝑ̄terea auxiliū in aīali et hoc est qd sequit̃. Aere eñ qui cōtinet corpa indiuisibilia constringēte. i. mittente hmōdi corpa indiuisibilia et extrudente. i. expellente figuras. i. corpa indiuisibilia que sunt figure sp̄ice ꝑ̄terea aīalib⁹ motū. & hoc qz in seip̄is mouent̃: qz nō cōtingit illas. Aliquatē⁹ quiescere. Aere in quātū sic cōducente hec corpa indiuisibilia cōtingit de foris ingredientibz aliis sp̄ indiuisibilibz qz p respirationē talia indiuisibilia cū aere attrahuntur ¶ Auxiliū fieri p hmōdi corpora indiuisibilia attracta cū aere hoc auxiliū fit tribz modis Primo qz p̄s ingredientibz acquirit̃ locū alhemoꝝ qui exierūt. nam si aliqui exierūt et nullus suppleret locum eoꝝ corrūperet aial. ¶ Secūdo q̄ ꝓhibent hec indiuisibilia q̄ sunt in aialibꝫ disgregari idē quasi foras exire. ¶ Cōmētator scḋm iuuamentū hoꝝ est ad ꝓhibendum corpa intrinseca ab exitu. ¶ Tertio q̄ ꝓhibentes scꝫ intrinseca ab exitu expellūt simplr id quod ē cōstringens et cōprimens hec indiuisibilia sicut aqua et aliquid huiꝰ vnde. tertiū iuuamentū est in expellendo qḋ est constringens vel congregans talia corpa. ¶ Alio mō aliqui acceperūt istud tertiū iuuamētū dicūt enī q̄ corpa intrinseca ꝓhibent q̄ nō permittūt corpa intrinseca de facili disgregari et iō dicit Simul ꝓhibentes cōstringunt q̄ nō permittūt ea sic euanescere. ideo dicitur cōstringens comprimens q̄ fortificant corpa intrinseca ut sic eius operentur opa vite et ideo dicitur comprimens. Quādiu autem aialia hec pñt facere tamdiu pñt viuere. ¶ Notandū est q̄ hec ꝓbatio p signū pōt sic formari. Indiuisibilia que intromittūtur ad respirationem iuuāt ad vitam qḋ non esset nisi quia aia cōponitur ex indiuisibilibꝫ q̄ autē iuuēt pꝫ quia p respirationem intromittūtur corpora indiuisibilia supplētia locum deficientiū et ꝓhibentia exitū intrinsecoꝝ que ꝓbent motū aial et expellentia oīe superfluū qḋ est constringens et sic in respiratione ꝓpter hec iuuamenta videtur esse cāsa vite.

Videtur aūt

Ubi postq̄ posuit opinionē democriti et leucippi ponit op̄. pitagoreoꝝ et primo ponit op̄. secūdo opinionis rationē ibi De hijs autē dictū ē. tertio ostēdit q̄ eandē rationē sequuta est opinio platonis ibi Inde autē secūdū. ¶ Dicit ergo primo q̄ illud qḋ dictū est a pitagoricis videtur habere eandē intelligentiā cū opinione democriti et leucippi. ¶ Quidā enī ipsoꝝ pitagoricoꝝ dicebant aiam esse ipsas decisiones que mouētur in aere. i. esse cōpositā ex corporibꝫ indiuisibilibus que semp mouentur. ¶ Alij autē posteriores pitagoricis nō dixerūt aiam esse ipa corpa indiuisibilia sed magis aīa est id qḋ mouet talia corpa. ¶ Deinde secūdo. De hijs autē ubi ponitur opinionis ratio vnde dicit Ita dictū est .i. opinatū a primis pitagoricis de hijs scꝫ corporibꝫ indiuisibilibꝫ q̄ posuerūt aiam ꝓpter id q̄ semꝑ moueantur et si in aere sit multa trāquillitas quasi dicerent q̄ cōtinue mouent .i. dāt motū aialibꝫ quod est ꝓpriū anime. ¶ Quereret aliquis utrum ponens posterioꝝ pitagoricoꝝ habeat causam apparentem. Dicendū est q̄ sic viderunt enī posteriores pitagorici q̄ idem indiuisibile nō pōt esse mouens et motū. viderunt etiam q̄ signum est deaccñtibꝫ ꝯsequentibꝫ naturã et formã rei ⁊ ꝙ nõ est necẽ mouẽdi ꝯcipaliis licet faciat ad modũ mot⁹ ⁊ ideo hec videtᷣ ꝯuenire cũ opinione ꝑmoꝝ pictagoricoꝝ dicẽtes ꝙ aĩa nõ est ipa indiuisibilia quasi idem sit mouẽs et motũ ⁊ quasi aliud moueat ꝑ figurã suã ſꝫ magis est qḋ mouet talia indiuisibilia ¶ Secũdo ꝗreret aliquis ꝗre decisiones que sunt in aere sic mouẽtur sic dꝫ phus ¶ Dicendũ est ꝙ ratio hui⁹ ꝑt eẽ qꝛ tales decisiones relinquũtur i aere a vaporibꝫ eleuatis sursum ꝑ virtutẽ solis ceteris enĩ paribꝫ vaporis exalantibꝫ sursum hec decisiones relinquũt i aere et qꝛ hñt i se calorẽ eleuantẽ mouẽt sursũ et ꝑ naturã generis suĩ que terrestris est mouẽt deorsum ⁊ sic hñt mot⁹ cõtrarios maxime aũt q̃ calesiũt ex motu. tũc enĩ mouẽtur deorsum ꝑ naturam generis sursum magis descendũt.

¶ Deĩn sequit. In idẽ aũt. Ubi ostẽdit ꝙ platonis opio sequit rationẽ ꝑmoꝝ pictagoricoꝝ vnde sequẽter dr ꝙ quicũq3 dicũt aĩaꝫ eẽ aliquid seipsm mouẽs sicut platonis .in idẽ feruntur .i. eandẽ rationẽ sequũtur q̃ ꝑmi pictagorici. Nã hij oẽs .s. tã pictagorici q̃ platonici videnẽ existimasse motũ maxime eẽ ꝓpriũ aĩe. ⁊ qꝛ alia oĩa mouẽtur ꝑ aĩam. aĩam aũt moueri dixerũt ꝑ seipsam eo ꝙ supponebant ꝙ nichil mouet ꝑ se nisi et ipsum moueatur et ꝯtrariũ hui⁹ ꝑncipij videre nõ poterãt. ex hoc ꝙ supponebant ꝙ nichil dat alteri quod non habet et ideo quod dat motum mouetur ¶ Deinde sequitur Similiter autem. Ubi ponitur opinio Anaxagore ⁊ primo ponit ipsa opinio. secũdo ponit dr̃a inter Anaxagorã et democritũ ibi Non tñ penit⁹ ¶ Quantũ ad ꝑmũ dr ꝙ similiter Anaxagoras sicut et democritus ꝯsiderauit aiam ex ꝑte mot⁹. dicit enĩ aiam eẽ mouentẽ alia. et si aliquis alius secutus est Anaxagorã dicens ꝙ intellectus .i. aia mouet oia. ille eciã conatus est aiaꝫ ex ꝑte mot⁹. Nã tandũ ẽ ꝑ phm .iij. de aia ꝙ intellectus possibilis est oia fieri et intellectus agens est oia facere sequit ꝙ vterq3 est abstractus et immixtus Si enĩ aliquis eoꝝ eẽt mixtus organo corporali nec iste esset omnia fieri nec ille oia facere sicut qꝛ visus sine potẽcia visiua est alligata organo nõ est oia fieri ſꝫ tm̃ quedã entia sicut colores. eodẽ mõ potuit omnia que sunt in natura quia super omnem naturam est nec est alligatus alicui generi vel differentie entis et hec positio habet veritatem si intelligitur de intellectu diuino. ¶ Deinde sequit Non tamen penitus. Ubi ponitur differencia inter democritum et Anaxagoram et primo ostenditur quid dixit democritus. secundo quid Anaxagoras ibi Anaxagoras autem ¶ Circa ꝑmũ ergo ostendit quid dixit democritus. unde dz nō tñ penitus sicut democritus dicit Anaxagoras ille qui dā eīm scz democritus simpliciter dicit idem esse aīam et intellectū et hoc pbat dicit eīm q veritas cōprehensa nō est nisi illud qđ ē manifestū fm sensum et q verū ē id qđ videtur sensui ita q sensus hz virtutē discipline et est idem intellectus. q. d. Omnis veritas ē comprehensa a sensu et p ɔ̄ns non est dare aliā potentiā intellectiuā pter sensum et ideo fm democritū qui credit sensū eē intellectū. vñ et democritus ɔ̄mēdat homerū vere fecisse dicē benefacere. i. benedicere in suis versibus ubi dixit q hector iacet alius sapiens. q. d. ɔ̄mendabat homerū qui dicebat hectorem alienatū a sensu alienatū sapientē in intellectu. Hector eīm aliquādo pcuciebatur usq3 ad pditionē sensus et aīmā et p ɔ̄ns fm democritū usq3 ad pditionē intellectus quia nō videbat intellectū tanq̄ potentiā quādā circa veritatē abstractā intelligibilē distincta cōtra sensum sed idem dicit intellectū et animā.

¶ Quereret aliquis qr verū est obiectū sensus an sensus sit intellectus. Omnis eīm sensus est circa aliquā veritatē sicut visus circa veritatē colorū et auditus circa veritatē sonorū et sic de aliis. Dicendū est q ex hoc nō pt argui q sensus sit intellectus. ¶ Primo qr intellectus aū sit oīa fieri quo ad possibilē z oīa facere quo ad agētē videt eē circa oēz veritatē sensus āt tñ circa hāc veritatē vel illā sic ē visus tñ circa colores auditus circa sonoros sonos z sic de aliis. Secūdo qr licz intellectus quo ad cognitionē principiorū certū hēat a sensu tñ quo ad cognitionē tñ excedit sensum sic intellectus cognoscit substantiā z aliq̄ talia q̄ nūq̄ fuerūt in sensu ex quo sequit q verū qđ ē in intellectu excedit verū qđ ē in sensu. ¶ Tercio qr aliud ē occupari circa verū inq̄stū verū z illud qđ ē verū sensus eīm occupat circa illud qđ est verū qr dic entitas ē aliq̄ veritas sic visus circa entitatē coloris z sic de aliis sensibus sz nō circa verū inq̄stū verū qr sensus nō ē dicē q in hoc ē verū vel affirmare veritatē de eo cuius ē hoc eīm ē solus intellectus. Ex hiis pz q nō bñ posuit democritus intellectū eē sensumq maxie qr videbat innuere q veritas entis nō excedit veritatē corporum q̄ sunt obā sensuū qđ tñ falsū ē appet eciā falsitas pōnis qr si verū ē qđ videt sensui ɔ̄tradictoria erūt simul vera qr aliud videt de sapore gustui sano z gustui infecto. ¶ Deinde sequit Anaxagoras āt ubi narrat dcm̄ Anaxagore q̄ minus certissime dixit de aīa q̄ democritus qui dixit idē eē aīaz. i. sensū z intellectū Anaxagoras āt aliquā videt distinxisse inē sensū z intellectū aliq̄n nō. Multociēs eīm in dictis suis dīt intellectū eē cām eius qđ ē bñ z recte opari qđ esset

nisi intellcūs distingueret a sensu
Alibi aūt dt intellcm̄ ⁊ aiam esse
idē aut em̄ ipm̄ intellcm̄ eē in oi-
b⁹ aialibꝫ magnis et pūis honora
bilibꝫ et inhonorabilibꝫ qd tn̄ fl̄m̄
est qꝛ intellcūs agit rcē sm̄ pru-
denciā que est recta racō agibiliū
prudencia aūt nō ē in oibꝫ aialibꝫ sed
tm̄ in hoībꝫ. sic ergo Anaxagoras
min⁹ certificate et determinate di
xit de aia q̄ democritus. Deīn
sequit' Quicūqꝫ quidē igit'. Ubi
ↄcludit tota ps p̄cedens de opione
illoꝝ qui venabāt' aiaꝫ p motum
Unde dꝫ Quicūqꝫ igit' aspexerūt
aiatū in moueri. et p motū hij ma
xime opinati sunt aiam esse motiū
quo motu mouet' alia. Quere-
ret aliquis Utꝝ posicō Anaxago
re ponētis aiam esse eandē in oib⁹
habeat aliquā apparenciā. Dicen
dū est q sic. Forte em̄ ymagina-
bat' Anaxagoras q cognoscibili-
tas .i. posse cognoscere ⁊ potencia
cognoscendi est quedā formalitas
pticipabilis a multis. sicut hūani-
tas est pticipabilis a multis hoībꝫ
ex quo videbat' sibi sequi q poten
cia cognitiua ⁊ formalitas eiusdē
recepta in diuisis eēt eadē sm̄ racō-
nē dnō tn̄ sm̄ eē ppt' qd eē cog-
nitio magis eēt obumbrata in vno
aiali q̄ in alio ⁊ vbi min⁹ obūbra
tur magꝭ intellcūs sit in hoībꝫ. vbi
aūt magis magꝭ sensus. hec ergo pu
tauit eē apparēcia opiōis. Non exi
tia aūt eiusdē pꝫ qꝛ formalitas pa
sceie cognitiue ē formalitas generis

ris q̄ frāgit' p drās diuisaꝝ rōnū
ctnō tm̄ sꝫ eē qd bn̄ videt' phūs
dixit q intellcūs nō ē sensus sꝫ rōnē
⁊ diffinicōꝫ qꝛ ipā matꝭ prudēcia ⁊
aliis virtutibꝫ qd nullo mō ē i sensu

Quicūqꝫ aūt

Postq̄ phūs determinauit opiones
illoꝝ qui venant' aiaꝫ p motū hic
dat opiones illoꝝ qui venāt' aiaꝫ
p cognicionē ⁊ sensū ⁊ p̄mo ponit
qddā principiū eoꝝ. scd̄o exequit'
opiones eorūdē ibi. sic empedocles
Ad euidēciā p̄mi nōndū ē q dtē-
rectes aiaꝫ. aiaꝫ p cognicōꝫ ⁊ sen
sū ↄueniebāt in vno principio sꝫ q
cognicō fit p assimilacōꝫ qꝛ aia in
cognoscēdo entia eis assimilat' ⁊ iō
dicebāt q principia entiū cognosci-
bilium sunt principia aie ita q p ip̄a
principia aia assimilat' rebꝫ cognosci
bilibꝫ. Decipiebāt' aūt isti qꝛ aia ē
oia fieri nō quidē sm̄ rē sicut mate-
ria p̄ma sꝫ tm̄ sm̄ intencōꝫ i quo dif'
potēcia materie a potēcia intellcūs
qꝛ materia pt' oia fieri sm̄ rē Intel
lcūs aūt sm̄ intencōꝫ. Et qꝛ aia assi
milat' oibꝫ ex hoc q oia fit sequitur
q nō assimilatur oibꝫ sm̄ rē q̄si cpo
natur ex principiis oim̄ sꝫ solū sm̄ in
tencōꝫ. hec viso pꝫ lr̄a. Dꝫ de quo
cūqꝫ aūt aspexerūt aiaꝫ ad cognosce
re vel sentire ea q̄ sūt .i. studuerūt
inuenire aiaꝫ p cognicōꝫ et sensum di
cūt aiaꝫ eē principia rerū .i. cpoi ex
principiis reꝝ cognoscibiliū ppt' assi
milacōꝫ et q̄dꝫ principiis vnde opinati
sūt diuisi Aliq ei posuerūt vnū prī

oīm et illi dixissent aīam eē pncipiū vnū sicut illi qui dixerūt oīa eē ex aere tanq̄ ex vno pncipio dixerūt aīam eē ex aere vt oīa possz cognoscere. Alij vero posuerūt eē plura pncipia rez sicut empedocles qui posuit q̄tuor materialia pncipia scilicet terrā aquā aerē et ignē et scḋm effectiua .s. cōcordiā et discordiā et hij ponebāt aīam eē cōpositā ex pluribꝫ pncipijs vt posset oīa cognoscere quoꝝ sunt ista pncipia ¶ Deinde sequit. Dicit empedocles. Vbi exequit opiniones istoꝝ. et pmo opinōē empe. scḋo platonis ibi. Eodē aūt mō ¶ Dicit ergo pmo q̄ empedocles accepto fundamēto iā dicto scz q̄ cognitio sit p assimulationē dicit aīam eē cōpositā ex oībꝫ elemētis et pncipijs rez cognoscibiliū. dicit etiā aīam eē vnūquodqꝫ istoꝝ pncipiorū dicēs sic q̄ terra .i. p terram q̄ est de cōpositiōe aīe cognoscim9 terrā eē et ethera .i. aere qui est de cōpositione aīe cognoscim9 aerē eē. et aqua aquā et igne ignē et cōcordia cōcordiā et discordia discordiā .q.d. empe. Anima cōponit ex sex pncipijs. terra. aqua. aere. igne. cōcordia et discordia vt possit omnia cognoscere quoꝝ hec oīa sūt pncipia ¶ Quereret aliquis in quo deficiebat empe. Dicendū est q̄ in q̄tuor. Primo quidē q2 credidit pncipia corpum istoꝝ q̄ sunt q̄tuor elemēta credebāt ternari elementa totius entis qḋ tñ falsū est q2 cum credidit corp9 et iō supposito q̄ aīa esset cōposita ex talibꝫ elemētis nō ppter hoc cognosceret oīa q2 elementa corpum nō sunt elemēta totius entis imo si intellectus eēt alligatus pncipio et organo materiali nō oīa cognosceret. q2 eīm oīa cognoscit ideo cōcludit q̄ est abstractus et immixtus. Scḋo deficit hec opinio q2 faciēs mentionē de elemētis materialibꝫ nō facit mentionē de forma cū tū ppter elemēta in mixto sit forma substātialis et ideo cū forma sit magis principiū q̄ materia aīa magis deberet cōponi ex principijs formalibꝫ q̄ materialibꝫ ¶ Tercio deficit hec positio q2 nesciuit distinguere inter assimulationē realē et intencionalem licet eīm aīa ad cognoscendū indigeat assimulatione tū nō indiget assimulatione reali sed tm̄ intencionali et p cōñs nesciuerūt distinguere inter potenciā materie et intellectus. Potencia eīm materie pporcionat formis sm̄ eē quibꝫ ꝑ actū assimilat et pficit et ideo materia q̄n de potencia educit ad actū assimulatur agenti educenti eā sm̄ eē. potencia aūt intellectus pporcionat rebus tm̄ sm̄ cōceptus et intenciōes et p cōñs nō opꝫ q̄ assimuletur rebus nisi intencionaliter. Quarto deficiebat in duobus principijs effectiuis q̄ sunt cōcordia et discordia. ¶ Concordia enim dicit cōposicionem principiorum propter quam cōsistit res generata ¶ Discordia autē principiorꝫ impositionē dicit ꝓpter quā fit corruptio. Magis aūt ꝓprie fuisset dcm̄ ꝙ generans qd habet causare talem ꝯpositionem et ꝯcordiā inter principia eēt principiū effectiuū generacōis ꝙ ista cōcordia vel ꝯpositio ē hoc qꝛ ꝯposicō et ꝯcordia tenet se ex pte geniti et eodem mō discordia ex pte corrupti. Dcm̄ sequitur. Eodem modo. Ubi ponit opinionē platonis sequendo eandem radicem quā sequebatur Emp̄. scꝫ ꝙ anima ꝯponit ex principijs si debꝫ cognoscere qꝛ cognitio fit ꝑ assimilationē. hāc autē ꝯpositionem ꝙ anima ex principijs ꝯstituitur deducebat et manifestabat plato. tribꝫ modis. secundus modus ōndit ibi Sic autem tercius ibi. Adhuc autē et taliter Primus modus talis fuit. Intellectus assimilatur intelligibili ergo ex eisdē principijs ⁊ elementis ꝯponitur res extra ⁊ intellectꝰ et hoc est qd dicit lr̄a. Eodem aūt mō et plato in thimeo facit. i. cōponit animā ex elementis sicut Emp̄. licet nō poneret eadem elemēta cū illo. dicebat eīm simile cognosci per simile qꝛ similitudo est ꝓpter principia rerꝫ ita ꝙ si anima debet cognoscere omnia ꝯstat ex principijs omniū. Quereret aliquis q̄ sunt ista p̄ncipia ex quibꝫ res ꝯponebātur ṡm platonē in thimeo. Dicendū est ꝙ ista principia sunt idem et diuersum siue ptibile vel imptibile. Ratio autē horꝫ principiorꝫ ē quia omnis alia natura a p̄mo principio est ens et qꝛ ens ⁊ vnū ꝯtitutur ideo oīs natura est vna. Uñ docemus. Omne qd est ideo est quia vnū nūo est. si aūt est vna sequit ꝙ indiuisa qꝛ vnū ē indiuisū in se et diuisum ab omni alio. Ex hoc sequit ꝙ oīs natura alia a p̄mo continet rationē indiuisi et vnīꝰ ⁊ id bñ dixit plato ꝙ in oī natura alia a p̄mo est vnīꝰ ⁊ eiusdē. Est etiā in eisdē ratio diuersi cuiꝰ causa est qꝛ vnū dicit multis modis Est eī vnū simplicitate qd excludit oēm diuersitatē et tale vnū solū est in p̄mo p̄ncipio. secundo est vnū quod nō omnino excludit diuersitatē principiorꝫ essencialiū sicut materie et forme. Et similiter est vnū ꝯtinuitate qd nō excludit ptes in ꝯtinuo. Et similiter vnū specie qd nō excludit genꝰ ⁊ drām et sic de alijs ꝯpositionibꝫ. Et qꝛ in oī creatura est aliqua ꝯpositio siue ex potencia ⁊ actu siue ex eēncia et esse siue ex materia et forma siue ex ptibꝫ quātitatiuis. Uñ dcm̄ est a platone ꝙ in omni creato cū ratione vnīꝰ est ratio diuersi. Secūdo quereret aliquis. Utrꝫ aīa ꝯponat ex eodem ⁊ diuerso. Ad hoc pōt respondere ex verbis Augustini septimo de trinitate capitulo quarto ꝙ in anima saluatur ratio vnius et simplicis ⁊ eiusdem. Nam ipsa anima simplicior corpore est quia non mole diffunditur per spatium loci: sed etiam in vnoquoqꝫ corpore et in toto corpore eſt tota aia et in qualibet pte tota ꝓpter ergo ſui ſpũalitatẽ et ſimplicitatẽ eſt in ea tanta vni9 ⁊ toci9. Eſt enim in ea tanta ꝓbabilis ⁊ diuerſi. cui9 racõ eſt ſm eũdẽ Aug. qr nõ eſt idẽ in aia eẽ mẽtis ⁊ eẽ actio ⁊ ideo eſt ibi cõpoſitio ex ſubõ ⁊ accñte Poſſum9 eciã dicere ꝙ nõ eſt idẽ aiam ⁊ eẽ intellectũ qr aia dr totũ potenciale. intellectus aũt dr ps hui9 toci9 ⁊ iõ cũ vnitate toci9 potencialis ſtat diuiſitas pciũ potẽcialiũ ex quo ꝑz ꝙ i aia ẽt ſimul idẽ ⁊ diuiſum ¶ Tercio quereret aliquis vtrũ ex hoc ꝙ in rebꝫ vel in aia eſt idẽ ⁊ diuiſum vt declaratũ ẽ poſſet argui ꝙ res eẽ vel aia ꝯponatur ex numeris. vñ ꝙ ſic. qr nũqꝫ ꝯponeretur aia ex eſſencia ⁊ potẽcia vel ex ſubõ ⁊ accñte niſi eẽt ꝯpoſicio inter ꝑncipia cõponẽtia. Omnis aũt ꝯpoſicio ꝗ eſt in re numerata vñ oritur a ꝯpoſicõe ꝗ eſt in nũis ¶ Ad oppoſitũ qr res mathematice nõ ſunt ꝑncipia rerũ naturaliũ ¶ Dicendũ eſt ꝙ ai na ꝯſtituitur magis ex nũis nũatis ꝗ ex nũis formalibꝫ. Nũus eñ formalis aiam nõ ꝯſtituit ſed magis ꝯpoſicõ ꝑncipiorũ realiũ ſicut ꝯpoſicio aie ad ſuas potẽcias vel ꝯpoſicio vni9 potẽcie ad aliã vel ꝯpoſicõ aie viuificantis ad corp9 viuificabile. talia enim dicũt aliquẽ numerũ qui idẽ eſt ꝙ res nũata ¶ Ad argumentũ dicendũ eſt ꝙ ꝑncipia ꝯponencia rem et ꝯſtituencia exiſtũt ſub ꝯpoſicõe nũali. ſed tñ nõ ꝯſtituũt rem ſcḋm ꝙ nũata ſunt. hoc enĩ accidit ſcḋm ꝙ ſunt ꝯnaturalia tali generi. ꝑnis ꝯnaturale eſt aie ꝯponi ex eſſẽcia et potẽcia ⁊ iõ licet iſte nũs numeratus includat racionẽ nũi tñ non ꝯſtituit ꝓpter racionẽ nũi ſed magis ꝓpter ꝯnaturalitatẽ principiorum ¶ De ſcḋo ſequitur. Similiter autem . vbi ſeducitur opinio platonis ꝑ aliũ modũ ¶ Ad euidenciã aũt hui9 ſunt tria fundamẽta declaranda ¶ Primũ eſt ꝙ ois res corpea includit tres dimenſiones tm̃ ſcꝫ longũ latũ et ꝓfundũ. nec eſt dare quartã dimenſionẽ ⁊ hoc ꝓbatũ eſt primo celi ⁊ mundi qr nõ eſt ymaginabile ꝙ aliqua dimẽſio que nõ ſit aliqua triũ. ¶ Corpus aũt includendo tres dimẽſiones includit punctũ ex cuius fluxu ſit prima dimenſio ſcꝫ linea et longitudo qm̃ linea ꝯſtituitur in eſſe ex fluxu puncti mouentis ⁊ quia omnis fluxus videtur eſſe ab vno in vnũ ideo linea recta terminatur ꝑ duo puncta ¶ Secundũ fundamentũ eſt qḋ omne ꝑncipiãs aliquã formalitatẽ ſuo modo ꝯponitur ex participãte et forma participata eo modo quo ymaginamur ꝙ humanitas eſt forma participata ab vno homine et ideo in hoc homine ſicut in ſorte eſt cõpoſitio ex participante et participato ſiue ꝑ alio ideo ex ſuppoſito ⁊ natura ſiue ex quod eſt et quo eſt. hanc ergo formalitatem ſorte vocauit plato ydeam et nõ ſicut aliqui imponũt ſibi ſcʒ ꝙ ydea eſt aliquid ꝑ ſe ſubſiſtens. qꝛ nichil exiſtit in effcū niſi indiuiduū ꝑticipans formalitatem. Ex iſto ſecūdo fundamēto orit̃ terciū ſcʒ ꝙ pūctus ꝑticipat vnitatē ſicut formalitatē ⁊ ydeā oim̄ vnoꝝ nā pūctus nō eſt oīs vnitas ſed eſt vnitas poſita in ꝯtinuo. Vn̄ primo poſterioꝝ. pūctus eſt ſubā poſita. linea autē ꝑticipat ydeā ⁊ formalitatem dualitatis qꝛ linea eſt extenſio de puncto ad punctū. Vnde dualitas punctoꝝ in tali ꝯtinuo ꝑticipante videtur idem eſſe quod linea. ſuꝑficies autē ꝑticipat ydeam ⁊ formalitatē pluralitatis qꝛ nunꝙ̄ eſt dare ſuꝑficiem rectilineam niſi ſit dare terciū punctū. Vnde ⁊ triangul9 eſt prima figura rectilinea. vnde et trinitas in tali ꝯtinuo facit ſuꝑficiem. Corpus autē ꝑticipat formalitatē et ydeam quaternarij nā ſi volumus ſignare corp9 nō ſufficiūt tria puncta facientia ſuꝑficiem trilaterā ſed oportet ſignare quartū punctū et fiet piramis ita ꝙ piramis eſt primū corpoꝝ angulariū. Ex iſtis trib3 fundamentis arguitur ſic. Corpus ſenſibile ſiue aīal ꝯſtituit̃ ex puncto longitudine latitudine et ꝓfundo vt dicit primū fundamentū et maxime ſcḋm illos qui nō ponūt niſi ꝯpoſitiōnem quātitatiuā ſed punctus ꝑticipat vnitatē longitudo dualitatem. latitudo trinitatē. ꝓfundū quaternitatē vt pʒ ꝑ ſecundū ⁊ terciū fundamentū ergo corpus ſiue aīal ꝯſtituitur ex ydea. i. ex formalitate vnius quātū ad punctū ⁊ dualitatis quātum ad lineam ⁊ trinitatis ꝙ̄tū ad ſuꝑficiē ⁊ q̄ternitatis quātum ad ꝓfundū Ex quo ſequitur ꝙ aīa ꝯponatur ex vnitate dualitate et trinitate ⁊ quaternitate qꝛ ꝓpter aſſimilationē ex eiſdē ꝯponitur aīa et ſenſibilia que cognoſcūtur. Hijs ꝑlibatis pʒ lrā que dicit ꝙ ſimiliter determinatū eſt a platone in hijs que dicta ſunt de phia ſcʒ naturali animā ſcʒ eſſe cōpoſitam ex principijs aīi9 racō eſt qꝛ ponebat ipſam animā eſſe cōſtitutam ex ipſa ydea. i. formalitate vnius ꝙ̄tum ad punctū et ex ꝑma longitudine. i. ex ydea ⁊ formalitate longitudinis que eſt dualitas ⁊ hoc quo ad lineā et ex ꝑma latitudine. i. ex ydea ⁊ formalitate latitudinis que eſt trinitas et hoc quo ad ſuꝑficiem et ex ꝑma altitudine. i. ex ydea et formalitate corporis et ꝓfundi q̄ eſt quaternitas. Aliorū aūt eraū dixit plato alia eē ſuctia. Suppleat̃ lrā. ſi animal ita componatur ex talib3 elemētis oportʒ etiā ꝙ anima ita componat̃ vt ergo anima cognoſcat omnia et habeat ſimilitudinem cū omnib9 dixit plato eā ꝯſtare ex omnib3 ſiue ex elemētis. i. principijs oim̄ ¶ Quereret aliquis. Vtrum formalitas longitudinis bene dicitur ꝑma longitudo ⁊ ſicut queritur de longitudine ita poteſt queri de omni alia Videtur ꝙ nō qꝛ illud qḋ eſt ꝑmū alio p̄cedit illud quo eſt prius ſed eſſentia nõ p̄cedit illud qđ eſt eſſentia ergo ⁊c. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū platonis. Dicendū eſt q̄ ſuppoſito q̄ ydea rei dicatur formalitas eius principata a diuerſis dico q̄ talis formalitas habet rationē prioris reſpectu illius cuius eſt formalitas hec tñ prioritas nõ eſt ſm rationē exiſtentie quaſi formalitas p ſe exiſtat ſicut quidā imponūt platoni ſed magis ſm quoſdā eſt ſm rationē eſſentie qđ eē eſſentie precedit eſſe exiſtentie. ſm alios eſt ſm p̄ceſſionē conceptus. eſſentia eñi et formalitas rei q̄ntū ad conceptū ⁊ eſſentialia ſua nõ dependet ab aliquo poſteriorꝫ. Unde ⁊ plato vocauit ydeam hois p ſe hõ q̄ſi nõ claudat neceſſitatē et eſſentialia hois. quodlibꝫ autē principaliū hanc formalitatē eſt quid compoſitū reſpectu formalitatis et ſic prima longitudo vel latitudo et ſic de aliis p̄t dici prima formalitas que habet rationē cuiuſdā primi reſpcū oīm poſteriorꝫ. ¶ Ad argumētū p̄t dici q̄ nõ p̄cedit ſm eſſe exiſtentie ſed ſm eē eſſentie vt dicūt aliqui vel magis ſm eſſe conceptus ¶ Deinde ſequitur. Adhuc autē. Ubi ponitur tercius modus oſtendendi q̄ oīa componūtur ex elementis ⁊ maxime ex nūis ⁊ p̄t eſſe ratiõ platonis. Anima ⁊ res extra ⁊ habitus conſtituūtur ex nūis ergo ⁊ oīa In hac ratiõe ſupponit philoſophus dictū a platone in p̄cedenti ratiõe q̄ res componūtur ex numeris. probat autē in hac ratiõe de habitibꝫ ſcꝫ de intellectu ſciencia opinione et ſenſu nam quicquid cognoſcitur aliquo iſtorum videtur cognoſci. hoc eſt ergo quod dicit lr̃a. ¶ Adhuc autē et aliter. manifeſtatur dictum platonis dicit eñi intellectum eſſe vnū cuius ratio eſt qꝛ intellectus eſt principiorꝫ que nõ ſciūtur p diſcurſum dicit eñi ſcienciam eē duo. i. conuenire dualitatem cuius ratio eſt qꝛ ſciencia eſt ſingulariter ab vno medio ad vnū. i. ad vnā concluſionem. Opinionē autē dicit hēre numerū plani. i. ſuperficiei qui eſt numerus ternarius cuius ratio eſt qꝛ opinio eſt ab vno medio ad vnam concluſionē cū formidine alterius. ſenſum vero dicit habere eum numerū qui eſt ſterni id eſt corporis qui eſt numerus quaternarius et hoc qꝛ ſenſus eſt corporꝫ extra ex quo ſequitur q̄ hij numeri ſcilicet. vnitas. dualitas. trinitas. q̄ternitas. ſunt ſpecies et principia entium ut dictum eſt ſupra ſunt etiam hij numeri ex elementis id eſt de numero elementorum reſpectu habituum et anime. nam alie res iudicantur per intellectum alie per ſcienciam alie per opinionem alie per ſenſum vt autem dictum eſt intellectui attribuitur vnitas ſciencie dualitas opinioni trinitas ſed ſenſui quaternitas. hij etiam numeri non ſolum habituū ſed rerū ſunt ſpecies et elementa et per conſequens anime.

QVomā aūt

Scdm ꝯmentatorē secte eoꝝ qui laborauerūt diffiniēdo aiam fuerūt tres. Quidā eīm tenebant eā ex motu. quidā ex sensu. quidam ex vtroqꝫ. Postq̄ ergo dictū est de pma secta et secūda. hic dr̄ de tercia et diuidit̄ hec ps in tres ptes qꝛ pmo ondītur quō quidā tenebāt aiam ex sensu et motu. secūdo ondītur quō phi differebant in ponendo pncipia aie ibi Differūt āt. tercio ondit̄ quō iste opiones antiquoꝝ de aia nō oino fuerūt irracionabiles ibi Consequenter āt. scdm eīm cōmentatorē ibi incipit phus ꝯmendare sentētias antiquorum.

¶ Quantū ad pmū dt phus q̄ quidā arbitrantes q̄ ꝓpriū aīe eēt motiuū ꝛ cognoscitiuū ꝯplexi sunt diffinitionē aie ex vtroqꝫ. i. ex aliquo qd̄ indicat eā eē motiuā et ex aliquo qd̄ indicat eā eē cognoscitiuā. dixerūt eīm aiaꝫ eē nūm seipm mouentē vt ex pmo indicet̄ esse cognoscitiua nā nūi scdm platonē sunt pncipia oim entiū. et ideo aiam posuit eē numeꝝ. i. eē ꝯpositam ex nūis ꝛ hoc vt posset omnia cognoscere qꝛ principia reꝝ sunt pncipia aie. Ex secūdo āt ꝓpendit̄ qd̄ est motiua qm̄ dr̄ seipm mouētem ¶ Quereret aliquis quia de nūo dem est sup̄ vtꝝ aia ꝯsistit ī moueri videt̄ q̄ sic. qꝛ eē aie ē eē vitale. vita eīm videt̄ eē mot⁹ aie Preterea intelligere et velle vident̄ eē quidā motus quibꝫ mouet̄ se aia dō ē ad pmū q̄ viuē ē eē nā scdo huiꝰ dr̄ q̄ viuere viuentibꝫ est eē. Esse āt reꝝ pmanētiū nō est [illegible] moueri in fluxu sed hūt tem suā p motū quietis et hitus.

¶ Ad secūdū rndet Themistius q̄ dr̄a est int̄ opacōꝫ ꝛ motū. vna aūt dr̄a scdm eū est qꝛ opacō sicut visio et intelligēcia scdm vnāquāqꝫ ptē temporis in qua sit est pfecta. motus āt semp aliud ꝛ aliud ē assumens puta aliā substanciā si est motus scdm substāciā vel aliū locū si ē motus scdm locū ꝛ sic de aliis motibꝫ. Alia dr̄a ē qꝛ motus ē act⁹ imꝑfecti. Opacō āt ē act⁹ pfecti Intelligere ergo et velle magis dicūt̄ opacōes q̄ mot⁹ ¶ Deinde sequit̄ Differūt āt. vbi ondit q̄ phi differebāt in pncipiis. vñ drūt āt de pncipiis q̄. s. drūt quo ad substanciā pncipioꝝ ꝛ quot. i. etiam drūt quo ad numeꝝ. Deīn sequitur. Maxie āt. vbi ondit̄ de differencia quo ad sbām. vñ dr̄ maxie autē q̄tū ad sbām pncipioꝝ differebāt sicut pncipia corporea sicut Empedocles qui posuit q̄tuor principia materialia ab incorporeis id est ab illis qui ponunt principia incorporea. sicut platonis qui posuerunt principia reꝝ numeros ¶ Differūt etiam ab hiis qui sunt miscentes corporea incorporeis et enumerantes principia rerum ab vtrisqꝫ scilicet tam corporeis q̄m incorporeis. sicut

Anaxagoras qui poſuit intellectū tā̄ p̄ principiū incorporale et partes cōſimiles tanq̄ principia corporalia. ¶ Deinde ſequit̄ Dicit aūt Vbi agit̄ de dīa philoſophoꝝ quātū ad num principioꝝ. Vn̄ dī ꝙ phi dicūt circa multitudinē principioꝝ hij qui dem poſuerūt tm̄ vnū principiū oīm hij āt plures ¶ Deinde ſequit̄. Cōſequēter autē Vbi oſtendit̄ ꝙ opiniones iā dicte nō oīno fuerūt irrationabiles ⁊ p̄mo q̄tū ad illos qui tenebātur animā p motū. ſcđo q̄tū ad illos qui tenebātur animā p cognitionē et ſenſum ibi Differūt autē oēs. Prima in duas q2 primo facit qđ dcm̄ eſt. ſcđo opinionibꝫ iam dictis annectit q̄ſdam alias ibi. Videt̄ autē. Prima in duas q2 primo ponit intentū ſuū. ſcđo ꝓbat illud indubitāda in oībus opinionibus ibi. Vnde quibuſdā. Dicit ergo ꝙ ſic ſe habuerūt phi circa principia aſſignāt animā cōſequēter habens ſcꝫ principijs .q.d. ſicut ſe habuerūt differēter circa principia ita circa animā. Motiuū eīm qđ quidam exiſtimabant ꝓpriū anime exiſtimauerūt cōueniēter anime ſm̄ naturā primoꝝ principioꝝ et hoc nō irrationabiliter. Cōueniunt. Intentio phi eſt demonſtrare ꝙ antiqui in hoc cōuenierunt ꝙ anima eſt ex principijs p motū nō irrationabiliter dixerūt ⁊ p eundē incipit laudare ſic eos ex hoc ꝙ cōſecuti ſunt principia ſua ¶ Deinde ſequit̄. Vnde quibuſdā. Vbi manifeſtat qđ dicit ⁊ p̄mo in opinione democriti. ſecūdo in opinione Anaxag. ibi Anaxagoras āt. Prima in duas q2 ſicut dictū eſt ꝙ democritus dicit animā eē ignem et ꝙ eſt corpa indiuiſibilia ideo p̄mo ōndit ꝙ principiū nō fuit ſine ratiōe. ſecūdo ōndit idē de ſecundo ibi. Democritus āt ¶ Quātū ad p̄mū dī ꝙ quibuſdā viſum ē animā eē ignē ſimpl̄ et nō irrōnabilit̄ etenī hic ſcꝫ ignis reſpectu aliorū corpoꝝ eſt in partibꝫ ſubtiliſſimꝰ reſpectu etiā alioꝝ elementoꝝ ē magis incorporeꝰ idē etiam ignis ē maxime mobilis et mouet alia elemēta p̄mo .q.d. phūs allegāo rōnē hoꝝ. qđ de nūo elementoꝝ eſt magis ſubtile et magis incorporeū et magis mobile mouens alia maxie accedit ad naturā aīe q2 aīa de natura ſua videt̄ ſpūalis et incorporea ⁊ mouēs corpꝰ ignis eſt huiꝰ ergo ⁊c. ¶ Quereret aliq̄s. vtrū eē ſubtile maxie cōueniat igni videt̄ ꝙ nō ſecūdo de generatiōe dī ꝙ ſubtile ē humidi ⁊ duꝝ ē ſicci ignis āt nō ē humidꝰ ¶ Ad oppoſitū ē lr̄a. Dicēdū ē ꝙ ſubtile p̄t dici qđ ē maxie raꝝ ⁊ diaphonū inter corpa elemētaria ⁊ hoc mō cōuenit igni. Alio modo ſubtile dī qđ habet inclinatiōnē replendi corpus ſibi ꝓximū et ſubintrandi illud et hoc modo ſubtile dicitur eſſe humidi et durum ſicci. quia humidum eſt male terminabile termino ꝓprio et bene alieno. ſiccū āt econuerſo ¶ Deinde quereret aliquis vtrū ignis inter alia corpa dicat̃ magis incorporeus videt̃ ꝙ nõ qꝛ qd̃ hꝫ maiores dimẽsiones plus hꝫ de corporeitate ignis inter oīa elemẽta hꝫ maiores dimensiones ergo ⁊c. ¶ Ad oppositū est lr̃a. Dicendū est ꝙ illd̃ elementū dr̃ ceteris magis incorporeū qd̃ est ceteris formaliꝰ ignis aūt est hmõdi qꝛ q̃nto elemẽtū est supiꝰ tanto formalius qꝛ plus hꝫ de forma ⁊ minꝰ de materia ¶ Nã i vno pugillo terre plꝰ est de materia q̃ȝ in vno aque ⁊ in vno aque q̃ȝ in vno aeris ⁊ sic ascendendo ignis ergo nõ est formalius oībȝ corporibȝ qꝛ celū eo est formalius sed tm̄ respectu elemẽtorū ¶ Ad argumentū pȝ licet em̄ ignis habeat maiores dimẽsiones tñ hꝫ minꝰ de materia ⁊ plus de forma nã raritas hec ⁊ extensio dimensionū attestãtur formalitati.

¶ Notandū est ꝙ elementū formaliꝰ videt̃ eẽ ceteris magis actiuū ⁊ magis mouẽs alia ⁊ qꝛ ignis inter cetera est formalius. et ideo dr̃ in lr̃a ꝙ pmo agit et mouet nõ respctu oim corpm qꝛ celū ẽ pmo actiuū inter corpa sed respectu ceteroꝝ elemẽtoꝝ ¶ Deinde sequit̃. Democritus aūt. vbi phūs ondit ꝙ democritus aliquã racõȝ habuit qñ dixit aīam eẽ pncipia indiuisibilia ⁊ ꝯsequẽter obseruauit aīam inẽ pncipia. dicit ergo ꝙ democritus aulaꝰ aliꝭ dixit .i. racõnabilius enũciãs vtrũqȝ istoꝝ . pmo quidẽ aīaȝ ⁊ intellcm̄ eẽ idẽ secũdo aūt istd̃. s. intellcm̄ eẽ pmorū ⁊ indiuisibiliū corpm. ꝓpt racõ aūt eiꝰ fuit ꝙ aīe ꝯuenit eẽ motiuū. hoc aūt bñ hẽtur ꝑ corpa indiuisibilia sperica nã moueri maxie ꝯuenit hꝭ corporibȝ tū ꝓpt subtilitatẽ partiū quaꝝ ẽ maxie subintrare tum ꝓpter figurã spicã q̃ inter ceteras figuras ẽ mobilissima. ex hmõi aūt corporibȝ indiuisibilibȝ dt democritus eẽ intellcm̄ et ignẽ ¶ Deiñ sequitur Anax. aūt. Vbi ponit opī. anaxagore ⁊ ꝯtinuat sic lr̃a ꝙ anax. minꝰ certificauit q̃ȝ democritꝰ. aliqñ em̄ videtur dcẽre aīam ⁊ intellectū eẽ alteꝝ sic dcm̄ ẽ pꝰ. Aliqñ aūt vult vtrūqȝ. s. aīa ⁊ intellcm̄ tãq̃ȝ vna nã. Quãtū tñ ad aliqd vĩ dixisse rõnabilit̃ dt em̄ intellectū eẽ pncipiū. ipm eciã solū int̃ ea q̃ sunt dt eẽ simplicẽ ⁊ inmixtū ⁊ purū. Assignt eciã vtrūqȝ. s. cognoscere ⁊ mouere intellcm̄ qꝛ eiꝰ ẽ cognoscere oẽ ⁊ mouere oẽ ¶ Quãreret aliqs vtꝝ Anax. dixit rõnabiliꝰ aliꝭ dicẽdū ẽ ꝙ sic qꝛ aliꝭ ex hoc ꝙ aīa cognoscebat oīa dicebãt eẽ ꝯpositã ex oībȝ. Anax. aūt dixit ꝙ ẽ dipurata ab oībȝ ⁊ hoc ẽ magis vicinū sentẽcie Aristotilis qui posuit intellcm̄ eẽ inmixtū qꝛ ẽ oīa fieri ⁊ oīa facere. ¶ Secũdo q̃reret aliquis quõ attribuit̃ ista tria intellcũ. s. eẽ simplicẽ inmixtū et puꝝ. Dicẽdū ẽ ꝙ Anax. intellexerũt de intellcũ dñio cuiꝰ ẽ oīa cognoscere ⁊ oīa facere patens est sententia sua. qꝫ vt dcm̄ ē q̄ vt iste intellcūs possꝫ oīa facere nō dꝫ esse arctatus ad aliqđ gen⁹ entiū sꝫ dꝫ ꝯhr̄e in se ꝑfectiōes oīm generꝝ ⁊ iō .v. methaphiē dt ꝯmētatos ꝙ ens pmū ē ꝑfectū ꝑfectiōe oīm gen⁹ sic aūt intellexerit Anax. de intellcū vero tūc talis intellcūs dr̄ eē simplex in ꝑētiā nō distēditur magnitudine sꝫ eleuatur sup oēm naturam corpeā. immixt⁹ aūt ingētū nō ē alligat⁹ organo corpeo. purus aūt ingētū capit essentias rerum n purus abstrahendo eas a materia. dicitur autē n omnia cognoscere ingētum est omnia fieri quantum ad intellectū possibilē. oia aūt mouē ingētū oia facere ꝯpatū ad intellcm̄ agentē at se. xpa

Videtur aūt

Postq̄ phūs posuit opiones Democriti ⁊ Anax. in pte ista annectit eis alias opiones ⁊ pmo opiones illoꝝ qui magis rōnabilr̄ locuti sunt. secūdo opionē magis rudiū ⁊ magis irrōnabilr̄ loquentiū ibi. Magis aūt rudiū. Prīa in quatuor ꝑ ꝗtuor opiones. secūda ibi. Diogenes aūt. tercia ibi Eraclit⁹ aūt. qrta ibi Hil'ē aūt. Circa euidentiā pme opi. notādū ē ꝙ tales fuit vn⁹ de vij. sapiētibꝫ apđ grecos ⁊ cū oēs alij occuparentur circa moralia hic sol⁹ dedit se inquisitiōi naturaliū ⁊ sic dꝫ pmo methaphiē ipse posuit ꝙ aq̄ eēt pncipiū oīm qꝫ sꝑia oīm aīaliū hūida sunt Postea aūt nō sequitur⁹ opi. sīa dicit aīaꝫ nō eē aquā sꝫ magis dicit animā eē illđ qđ hꝫ virtutē motiuā sicut ē ipsa virtus motiua ⁊ in hoc conueniebat cū Anax. qui posuit intellectū mouē oia. hoc viso pꝫ lr̄a q̄ dt ꝙ tales sm̄ ea q̄ rememorscimur .i. sm̄ ꝙ recordamur ex dcis suis. videtur opinari aīam eē aliqđ motiuū ⁊ iō dicit lapidē qui attrahit ferrū sicut magnetē vel adamātē hre aīaꝫ qꝫ mouet ferrū ad seipm. Et nota ꝙ iste deprehendebatur quia supposito ꝙ aīma sit virtus motiua tn̄ nō sequitur ꝙ oīs virtus motiua sit aīa sicut virtus motiua lapidis. Deinde sequitur. Diogenes aūt. Vbi ponitur secūda opio. Fundabatur aūt hec opio sup duo fundamēta. Primū erat ꝙ aīa eēt motiua et cognitiua ⁊ iō dꝫ ꝯponi ex talibꝫ pncipijs q̄ darēt sibi motionē et cognitionē. secūdū fundamētū erat ꝙ aer erat sicut pncipiū oīm qꝫ oīa sunt ex aere. aer aūt ē elemētū mobilissimū et subtilissimū ex hoc sequitur ꝙ aīa est aer qui quidē ꝓpē sui pmitatē dat cognitionē qꝫ aīa ꝑ aerē assimilatur oībꝫ cū ipse sit pncipiū omniū. ꝓpter subtilitatem autem dat anime motionem. hoc viso patet litteram que dicit ꝙ Diogenes sicut ⁊ quidā alij credebat animam pre motū et cognitionem. fuit enim opinans animam esse hunc aerem quem dicebat esse subtilissimum ⁊ primum aliorum principium ⁊ ex hoc ꝙ primū esse poterat aīa cognoſcere oīa q2 ſ. erat ex ṗncipio oīm. Scḋo uo qḋ erat ſubtiliſſimū erat motiū ⁊ per ɔñs aīa erat ītus motiua ¶ Deinde ſequit̄ eraclitus āt vbi ponit̄ tercia op̄. q̄ quidē opio fundabat̄ ſup duo fundamēta. Primū eſt ꝙ ſi aīa dz eē ex aliquo elemēto materiali dz eē ex illo qḋ eſt magis elōgatū a ɔtrarietate ¶ Tale āt nō eſt elementū extremū ſed magis mediū q2 media magis recedūt a ɔtrarietate ꝙ̄ extrema. Tale eñ elementū ē vapor qui ē medi9 inē aquā ⁊ aerē et ideo aīa vapor ē ¶ Scḋm fundamentū ē ꝙ cognicō fit p aſſimulacōē ¶ Entia āt q̄ cognoſcūt̄ ſm eraclitū ſūt in ɔtinuo motu ⁊ iō dz eē ex aliquo qḋ ſit nobiliſſimū tale āt ē vapor quicquidē ē multū recedens a corporeitate ⁊ a quiete ⁊ hoc ē qḋ dt̄ l'ra q2 eraclitus poſuit aīam eē id qḋ ē ṗncipiū oīm .ſ. vaporē ¶ Ex hoc ei vapore ɔſtituitur aq̄ ⁊ eciā aīam c9tacō ē q2 vapor ē quid incorporaliſſimū ⁊ fluēs ſemp ⁊ iō aīa p illud aſſimulat̄ reb2 q̄ cognoſcūtur. qḋ eñ mouet̄ moto .i. p rem mobilē cognoſcit̄. Eraclitus āt putauit ſic et multi alij ꝙ oīa q̄ ſunt ⁊ cognoſcunt̄ ſunt i motu ⁊ fluxu ¶ Deinde ſequit̄. Similiter aūt vbi ponit̄ q̄rta op̄. Aſſimulat̄ āt hec op̄. p̄cedentib2 q2 dt̄ aīaz ſemp moueri ſic p̄dcēs dēt āt ab eis q2 p̄dcēs op̄. poſuerūt aīam de natura elemētoꝝ hec āt de natura diuinoꝝ ⁊ ideo dixerūt eā eē immortalem ⁊ ſemp moueri q2 ſi nō moueret̄ ſemp nō ſemp moueret̄ q2 opinabātur ꝙ aīa mouens eſſet moueretur ¶ Si aūt ceſſaret motus eius ceſſaret motus alioꝝ ceſſante ṗmo ceſſant agencia ſcḋa ⁊ forte iſta op̄. loquebatur de aīa mūdi ⁊ vniuerſi hoc viſo patz l'ra q̄ dt̄ ꝙ almeon viſus ē opinari de aīa ſimilr̄ ſic p̄dcēs et hoc quo ad motū dicit eñ ipſam aīam eſſe immortalē q2 aſſimulatur diis immortalib2. hec āt immortalitas in eſt celo q2 ſemp mouetur ſic ſol et luna et ſtelle et totū celū ¶ Deinde ſequitur Magis autē vbi ponuntur opiones magis rudes ⁊ pmo ponitur hec op̄. ſecūdo remouetur quoddā dubiū ibi. Oia enim elementa ¶ Prima in duas ſcḋm op̄. duas ſecūda ibi Alij aūt Ponitur ergo vna op̄. que fundatur ſup duo fundamenta et eſt anima dt̄ eſſe illius nature cui9 eſt ſemē quod eſt principium omniū aīalium ſed ſemen eſt nature humide et aquee. ergo anima eſt de natura aque. Fundamentū autem nō cognoſcit quia anima eſt natura formalis et non materialis ſicut aer et aqua hec viſo patet littera que dicit ꝙ quidam de rudioribus ſicut ypō enunciauerunt animam eſſe aquam idest de natura aque ſumentes argumentum ex genitura idest ex ſemine ex quo generantur animalia quod quidē eſt humidū ꝛ aqueū. vn̄ et iſti ex fundamento ſuo redarguebāt illos qui dicebāt aiam eē ſanguinē ꝓpt᷒ ꝙ geniturā ſiue ſemē quā dicebāt eē aiam primā .i. ꝓncipaliter nō eſt ſanguis ſꝫ magis aq̄. ¶ Quereret aliquis utrū rez ſit qd̄ eſt ſuppoſitū in deſtructione fundamēti h᷒ opinionis ſcꝫ ꝙ aia nō eſt natura materialis. videt̄ ꝙ nō qꝛ ſi aliqua paſſio aīe recipiatur in duobꝫ opꝫ ꝙ recipiatur ꝑ aliquā tām cōm. ſed utraꝗ formas cōuenit materie ꝛ forme .i. aie ergo ꝑ tām cōm. ſed hec nō eſt niſi materiale ꝓncipiū ergo ꝛc. ¶ Ad oppoſitū aia eſt actus ut dicet̄ in ſcd̄o. ¶ Dicendū eſt ꝙ licet materia recipiat ꝛ aia tn̄ nō uniformiter. Poſſibia eīm materie ꝓportionat̄ formis ꝑticularibꝫ ſui eſſe. Poſſibia āt intellectus ꝓportionat̄ formis uniuerſalib᷒ ꝑ intentionē et qꝛ utrūꝗ nō eſt uniforme iō ꝓncipiū qd̄ eſt cauſa receptiōis nō eſt uni᷒ rationis et iō licꝫ intellectus poſſibilis aſſimilet̄ materie tn̄ nō eſt materia. Vnde unitas int̄ intellectū ꝛ materiā nō eſt unitas uniuocationis ſed tn̄ unitas ꝓportiōis qꝛ ſicut ſe hꝫ materia ad formas ſenſibiles in ſuo modo ſic hꝫ intellectus poſſibilis ad formas intelligibiles. ¶ Deinde ſequit̄ Alij aūt. Vbi ponit̄ ultima opinio et eſt ꝙ quidā ſicut Critias dixerūt animā eſſe ſanguinē hui᷒ ratio eſt qꝛ ſentire ē magis ꝓpriū aie ꝙ aliqua alia paſſio. ſentire aūt ineſt aie ꝓpt̄ ſanguinē vn̄ ꝛ ptes aialis carētes ſanguine ſicut ſūt capilli ꝛ vngues nō ſentiūt. ¶ Deīn ſequitur Oia eīm elementa. Vbi remouet quoddā dubiū. poſſꝫ eīm aliquis dubitare ꝛ dīce quare nō eſt narrata opio illoꝝ qui poſuerūt aiam eſſe terrā. ¶ Ad hoc dicit phūs ꝙ oīa elementa acceperūt iudicē ꝑter terrā .i. oīa elementa iudicata ſunt eē aia ab antiquis ꝑter terrā. hanc ei nulli antiquoꝝ retulerūt eē elementū aie niſi forte aliquis diceret aiam eē cōpoſitā ex oībꝫ elementis. ſicut empedocles. ¶ Quereret aliquis quare de terra nemo accepit iudiciū ut ſit elementū aie. Dicendū ē ꝙ forte iō fuit qꝛ uita maxime cōſiſtit in calido et humido quoꝝ neutrū ē i terra. Quādā tn̄ phūs recitans ſicut .xi. metaphyſice ꝑ tranſlationē cōmētatoris dicit ꝙ terra erat ꝓncipiū oīm. ſꝫ tn̄ ſic dt̄ cōmentator iſte fuit famoſus in legibꝫ nō eō ꝓ[illegible]9 nature philoſophos ꝛc.

Diffiniūt āt

Poſtꝙ oñdit phūs ꝙ anūtes aiaꝝ ꝑ motū ſūt i irrōnabilit̄ dixerūt hic oñdit hoc idē de illis q̄ acceperūt eā ꝑ cognitionē et ſenſū. ad c᷒ euidētiā notādū ē ꝙ ipē rōnabilit̄ dt̄ q̄ dcā ſua eliciūt ex ꝓncipijs datis ꝛ ideo phūs dt̄ iſtos rōnabilit̄ dixiſſe ꝛ ſi nō dīa qꝛ i dādo nāz aie ſerant ſunt ꝓncipia ſua ꝛ ex nā ꝓncipioꝝ acceperūt paſſiones aie ſic motū ꝛ ſenſum

¶ Dividitur aūt hec lr̄a in duas ptes ſm ꝯm̄ q: primo oſtēdit ꝙ oia dicta de aīa ſunt reducta ad principia. Secūdo hic ſpecialiter oſtendit de cognicōne que eſt unū de nūo appropriatoꝝ aie ibi. Unde in cognoſcendo ¶ Quantū ad primū dicitur ꝙ antiqui uniuerſaliter in diffiniendo aiam et in cognoſcendo ſuā ſubſtanciā ꝛ reduūt tribus vijs ſcʒ motu cognitiōe ꝛ ſenſu et in unaquaqʒ iſtaꝝ viaꝝ inducebantur ad hoc opinandum nā ex principijs. Unde unūqʒqʒ iſtoꝝ ſcʒ motū cognitionē et incorporeū ad principia reducebant. q. arguēres ꝙ ꝛ unūquodqʒ iſtoꝝ ineſt aie p naturā principij. ¶ Quereret aliquis utꝝ antiqui exiſtimauerunt animā de nūo incorporeoꝝ. videtur ꝙ nō quia cōiter. q. oēs poſuerūt animā de nūo elementorū ſicut aerem vel aquā vel ignē elementa autē ſunt corpa. ¶ Dicēdum eſt ſm veritatem aia eſt de nūo incorporeoꝝ et maxime quo ad intellectū. ¶ Ad hoc eſt ratio quia q̄ nulla potencia que ſit corpus vel virtus in corpe eſt oia fieri. Intellectus autē poſſibilis eſt omnia fieri ex quo ſequit ꝙ nec eſt corpus nec virtus in corpe. hec autē racio melius declarabit in tercio hu9 ſcience. ¶ Preterea quid quid eſt p ſe in corpe eſt p ſe quātitatē habens vel p accidēs forme aūt que ſūt in intellectu cognoſcente ſimplices ſunt omnino nullius quātitatis ex quo ſequitur ꝙ intellectus nō ē ſubſtācia corporea ¶ Ad argumentū dicendū eſt ꝙ licet antiqui dixerūt aiam diffiniri p incorpeū definebant tn̄ quoniam incorpeū dicebant corpus rarū qđ non eſt bene manifeſtū tactui vel viſui ¶ Deinde ſequitur. Unde in cognoſcendo ubi oſtendit ꝙ accipientes aiam penes cognitionē dixerūt conſona ſuis principijs reduxerūt eīn aiam in elementa vt poſſet cognoſcere res quaꝝ ſunt elementa. Et primo phūs recitat ꝓpoſitū ſuū inducendo ſubſtanciam principioꝝ. Secūdo nāin ibi Deinde quicumqʒ. Tercio contrarietatē ibi Quicūqʒ autē ¶ Quātū ad primū continuat ſic lr̄a ita dictū eſt ꝙ antiqui retulerūt motū cognitionē et corporeū ad principia hoc autē maxime patet de cognitione quia diffinientes ipſam aiam in cognoſcendo. i. penes cognitionem faciūt eam elemētū aut ex elementis dicētes ſimiliter ad inuicem. i. uniformiter ſcʒ ꝙ aia eſt ex elemētis p̄ter unū ſcʒ anaxagoram. Dicūt eīn iſti ſimile cognoſci p ſimile et quia anima omnia cognoſcit ideo cōponitur ex principijs omnium ¶ Notandū eſt ſcdm ꝯmentatorē ꝙ aiam cōponi ex principijs omnium ſequitur illos ꝓpter tres ꝓpoſitiones quas opinabantur quaꝝ una eſt ꝙ omnis res cognoſcitur p ſuū ſimile. ¶ Secunda eſt ꝙ res nō cognoſcit niſi p ſua ꝑncipia. tertia est ꝙ aia oia cognoscit. Ex hijs tribꝫ sequit aiaꝫ eē oia ꝑncipia vel ex ꝑncipijs omnibꝫ ¶ Deinde sequit Deinde quiatū qꝫ. Ubi postq̄ ostēsum est ꝙ aia in cognoscēdo reducit in ꝑncipia quo ad substantiā ꝑncipioꝝ hic ostēdit ꝙ eadē reducit in numeꝝ ꝑncipiorum ⁊ ꝑmo hoc facit secūdo recitat opinionē Anaxagore ibi. Anaxagoras. ¶ Quātū ad primū dicit ꝙ quicūqꝫ dicūt vnā cāꝫ aut vnū elementū eoꝝ que sunt ꝑncipia. ignē aut aerem ponūt aiam eē illud vnū vt possit cognoscere res q̄rum est elementū. qꝛ cognitio fit ꝑ assimulationē. et ꝓpter eandem cām quicūqꝫ ponūt plura principia dicūt aiaꝫ eē illa plura ¶ Deinde sequit Anaxagoras āt. Ubi excipit opinionē Anaxagore ab opinionibꝫ istoꝝ. dicebant eñ isti ꝙ aia ꝑ cognitionē assimilat rebꝫ eē ita ꝙ quasi vna forma cōis est rebꝫ ⁊ aie. Anaxagoras autē dixit ꝙ intellectus nichil hꝫ cōmune cū rebꝫ eē. Unde ⁊ cōmentator. Solus Anaxagoras dixit ꝙ intellectus nō recipit passionē. i. nō ē materialis et ꝙ in nullo hꝫ cōmunicationē cū aliquo ita ꝙ sit eis cōmunis aliqua forma cū intellectꝰ nō sit hoc neqꝫ in hoc. i. nō est corpus neqꝫ virtus in corpe ⁊ hoc nullus dixit nisi Anaxagoras et similit laudabit phūs Anaxagorā post. hoc viso pꝫ lr̄a qua dicitur ꝙ solꝰ Anaxagoras dixit intellectū esse impassibilem passione. s. que competit materie. dixit eñ ꝙ intellectus nichil cōmune hꝫ cū alijs elementis corꝑalibꝫ qꝛ simplex est abstractus et immixtus. licet āt ita dixerit nō tñ complete dixit de intellectu. q̄uis enim intellectus sit hmōi. s. impassibilis et abstractus nichil hñs cōe tñ nō dixit Anaxagoras quomō cognoscit intellectꝰ ⁊ ꝑ quā cām. ex hijs eñ que dixit nō dedit cām cognitōis ¶ Quereret aliquis quō Anaxagoras nō dedit cām cognitionis et modum. ¶ Dicendū est ꝙ oīs cognitio fit ꝑ actuatiōꝫ intellectus oꝫ ad hoc eñ ꝙ si intellectus dꝫ aliq̄ cognoscere ꝙ aliquo mō hoc fiat ꝑ assimilationē realē sicut dixerūt aliqui antiquoꝝ. hoc autē nō dixit Anaxagoras et ideo insufficienter dixit. Unde cōmentator nō dixit Anaxagoras Utrū intellectus intelligat ꝑ ꝙ est in actu an ꝑm ꝙ est in potentia neqꝫ ꝑdixit ꝓpter quā cāꝫ intelligit res que nō sunt intellectus in actu. i. ꝑ quē modū intellecta in potentia fiūt intellecta in actu ita ꝙ vnū fiat ex intellectu ⁊ intelligibili. Alio mō posset ostendi Anaxagorā defecisse sic. certū est ꝙ hic intellectus est vniuersalis ⁊ cōmunis respectu omniū intelligibiliū nichil hñs cōmune cū aliquo intelligibili et hoc bene dixit anaxagoras sed ꝓpter quā cām ex hac luce cōmuni sequitur determinata cognitio huꝰ vel illiꝰ cognoscibilis hoc autē nō dixit· et ideo inſufficienter· ꝯmunis eñ cauſa nō videt̃ dare niſi ꝯmunē effectū et ideo lux cōmunis non videtur ſufficere ad determinatam cognitionem niſi aliquid concurrat· de hoc in tercio dicetur ¶ Deinde ſequit̃ Quicunqȝ autē: Ubi poſtq̄ manifeſtauit ꝙ antiqui opinabantur de anima ſm principia et q̄ntum ad ſubſtanciā et numeꝝ principioꝝ· hic oſtēdit ꝙ idem opinabantur illi qui ponebāt principia ꝯtraria· Unde dicitur ꝙ quicunqȝ faciūt ꝯtrarietatē in principijs ⁊ animā ꝯponūt ex ꝯtrarijs et quicūqȝ ꝯponūt alteꝝ ꝯtrarioꝝ putā calidū aut frigidum aut aliquid aliud eſſe principiū oim̄ ⁊ aimā dicunt eſſe illud vnū ⁊ ꝯſequēter nominant aiam ab illo· quicūqȝ eñ ponūt calidū eſſe principiū dicunt animā eſſe vitā q2 vita cōſiſtit in calido ⁊ ꝓpter calidū dicuntur viuere aialia· Qui vero dicūt principiū eſſe calidū et frigidū eo ꝙ ꝓpter reſpirationē attrahit̃ frigus vt temperetur calor cordis in quo eſt ſedes vite· et animā ita vocauerūt ſcȝ reſpirationē et refrigerationē· Ultimo ph's epilogat circa determinata dicens ꝙ hec tradita ſunt ab antiquis de anima· Cauſe autē ꝓpter quas ſic opinati ſūt dicte ſunt·

Conſiderandū autē

In pte iſta poſtq̄ poſita ſunt opiniones antiquoꝝ· hic incipit ph's eas deſtruere ⁊ hec ē tercia ps hui9 libri ſm ꝯmentatorē· prima eñ eſt in ꝓlogo ſcḋa ē in numerando opiniones antiquoꝝ· tercia eſt in ꝯtradicendo eis· Diuiditur autē hec ps in tres ptes q2 primo ꝯtradicitur illis qui acceperūt animā ex motu· ſecūdo illis qui acceperūt eā ex motu ⁊ cognitione ponentes ꝙ anima eſt nūs ſe mouēs ibi· Multū autē· tercio hijs qui acceperūt eā ex cognitione ibi· Tribus autē modis traditis· Prima in duas q2 primo ponit ph's intētū ſuū· ſecundo exequitur ibi· Quo quidem igitur ¶ Quātū ad primū dicit ph's ꝙ ꝯſiderandū eſt pmo de motu· i· vtrum bene dixerīt illi qui acceperūt animā ex motu· Fortaſſis eñ nō ſolum falſum eſt ſubām anime eē motū ſicut dixerunt illi ꝙ anima eſt ſeipām mouēs vel poſſiue mouetur ita ꝙ motus eſt in diffinitione ſua ſed etiā vnū de nūo impoſſibiliū eſt aie inē motū p ſe ita ꝙ ipā p ſe moueat̃ ſicut aliqd mobile cuius tñ eēncia nō eſt motus· hoc eñ debet oſtendi ſcȝ ꝙ aia nō mouet̃· Notandū eſt ꝙ motus nō pt eſſe de ſubſtancia aie· ſi eñ ſic eſſet non ſaluaretur ineſſe nec conſtitueretur niſi p motū et p cōſequēs ſua eſſencia eſſȝ in fieri que non eſſet ſubtracto motu ſicut tentus quia eſt acc motus nō eſt ſubtracto motu et hoc eſt impoſſibile in anima quia ipſa anima nec eſt mobilis nec motus est actus eius. qꝛ motus sicut dr iij. phisicoꝝ ē actus imꝑfectissima autē esset ↄīa si nō solū motus esset eius act⁹ sȝ etiā includeret eius diffinitionē.

Deinde sequit͛ ¶ Cū quidē igitur Ubi phūs exequit͛ intentū suum Ubi notandū ꝙ antiq̄ui phi monē suā .s. ꝙ aīa diffinitur ex motu fortificauerūt ꝑ vnū principiū eē scȝ ꝙ oē mouēs moueṫ. et ideo phūs ꝑmo agit de hoc ꝑncipio secūdo de positione in se ibi Duplicater enī moueṫ Primo ergo agitur de ꝑncipio vbi dicit phūs ꝙ ꝑncipiū eoꝝ erat falsum. Nō enī ē necesse ꝙ oē mouēs moueat sicut demōstratū est prius. scȝm viij. phisicoꝝ vbi ꝓbatū est ꝙ est deuenire ad motorē qui nō moueṫ ¶ Notandū est ꝙ hanc ꝓpositionē scȝ ꝙ oē mouēs moueṫ. improbat Themiste⁹ sic Si enī oē mouēs mouetur aut a seipso aut ab alio non ab alio ꝗ sic fieret ꝓcessus in infinitū. Si aūt a seipso aut scȝm aliquid ipsius mouet et scȝm aliud moueṫ quod ꝑ se mobile poniṫ aut scȝm idē mouet et moueṫ si scȝm alterū se. vnde ꝙ illud alteꝝ ita mouet ꝙ nō moueṫ et alteꝝ ita est motū ꝙ nō mouet quod ipsi nō ↄcedūt scȝ ꝙ aliquid sit mouēs tm̄ et motū tm̄. si autē scȝm idē mouet et moueṫ sequitur ꝙ idem scȝm idē alterabit et alterabiṫ docet et doceb͛iṫ ¶ Preterea mouēs scȝm ꝙ mouēs est in actu et mobile scȝm ꝙ mobile est in potentia. Si ergo idem scȝm se totū moueṫ a seipso simul vnū erit in potentia et in actu ita ꝙ simul erit calidum et minime calidū et simul intelliget et nō intelliget. hec autē oīa elaborata sunt in phisicis ¶ Deīn sequiṫ Dupliciṫ enī Ubi destruit positionē in se et duo facit qꝛ ꝑmo destruit positionē in genere. secūdo descēdit ad positiones in speciali ibi Cum aūt et mouere. ꝑma in duas qꝛ ꝑmo p̄mittit quandā diuisionē vtilē ad ꝓpositū. secūdo improbat positionē ibi ¶ Quatuor aūt ꝑma in duas qꝛ p̄mittit ꝑmo diuisionē. secūdo ↄtinuat se ad dicēda ibi. Duplicater aūt. Primo ergo ponitur diuisionē. Unde dr ꝙ oē quod moueṫ dupliciṫ moueṫ aut enī mouetur scȝm alterū .i. ꝑ accn̄s aut scȝm seipm̄. scȝm autē alteꝝ dicim⁹ illud moueri quod moueṫ ex hoc ꝙ est in illo quod moueṫ ꝑ se. sicut nauta mouetur ad motū nauis. Nō enī similiter mouetur nauta et nauis qꝛ nauis mouetur ꝑ se. nauta aūt moueṫ ex hoc ꝙ est in naui. hoc aūt manifestum est in partibꝫ. nam ꝓprius motus pedū est ambulatio que est hominum qui mouenṫ mediantibus pedibus. hec autem scȝ ambulatio non est in nautis dum sunt in naui quasi diceret si nauta moueretur per se ambularet motu pedum. sed nō ambulat ex quo sequitur ꝙ nō moueṫ ꝑ se ¶ Notandū est scȝm ↄmentatorē ꝙ illud quod dicitur motum ex eo ꝙ est im alio eſt duobꝫ modis quoꝝ vnꝰ eſt quo eſt poſſibile vt tale moueatur ꝑ ſe ſicut natura mouetur ad motū nauis ⁊ eciā p̄t moueri ꝑ ſe Secūdus modus ē quo impoſſibile eſt vt tale moueatur ꝑ ſe ſicut altero mouet᷑ ad motū corꝑis albi ⁊ nō p̄t ꝑ ſe moueri. ¶ Deīn ſequit᷑ Dupliciter aūt. hic ꝯtinuat ſe ad dicenda dicens ꝙ dicto motu duobꝫ modis ſcꝫ ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs. nūc intendimus nō de motu ꝑ accñs ſed vtꝝ anima moueat᷑ ⁊ ꝓpter motū ꝑ ſeipſaʒ ſicut poſuerūt antiqui

¶ Deinde ſequit᷑. quatuor autem Vbi ꝓbat ꝙ aīa nō mouet᷑ ꝑ ſe et diuidit᷑ in ſex ꝑtes ſm ſex ratiōes quas adducit. ſecunda ibi ¶ Amplius autē ſi natura mouet᷑. tercia ibi ¶ Amplius autē ſiquidē. quarta ibi ¶ Dm̄ autē videt᷑. quinta ibi ¶ Motu autē. vltima ibi. ¶ At vero. Prima in duas qꝛ p̄mo ponit ratiōnē ſuā ſecūdo manifeſtat quoddā ſuppoſitū ibi. Si autē eſt ¶ Quātū ad p̄mū notandū ſm ꝯmentatorē ꝙ rō phi fundat᷑ ſuꝑ tres ꝓpoſitiones q̄rū p̄ma eſt ꝙ motus ſunt tres in genere ſcꝫ loci mutatio alteratio et motus in quātitate qui ſi ſubdiuidat᷑ ſūt quatuor modis large. ſ. loci mutatio. alteratio. augmentū et decrementū ¶ Quātū ad iſtā ꝓpoſitionē dt phūs. quatuor aūt motus cū ſint loci mutationis. alterationis augmenti et decrementi. ſecūda ꝓpoſitio eſt ꝙ ſi aīa ꝑ ſe ⁊ naturaliter moueat᷑ mouetur aliquo iſtoꝝ motuū ſcꝫ vno vel pluribus vel omnibꝫ et q̄tū ad ꝓpoſitionē dicit phūs. aut ſm vnū hoꝝ mouebitur ſcꝫ anima aut ſm plures aut ſm oēs tercia ꝓpoſitio ē ꝙ ſi moueat᷑ aliquo iſtoꝝ motuū erit in loco ⁊ ꝑ ꝯñs erit corpꝰ qđ eſt impoſſibile. q̄tum ad iſtam ꝓpoſitionem dicit phūs. Si vero mouetur anima nō ſm accñs natura inerit ei motus. i. ꝑ ſe et ꝑ ꝯſequens locus qꝛ oēs motus p̄dicti ſunt in loco Eſt ergo ratō phi in breui talis. qđ ꝑ ſe mouet᷑ mouet᷑ aliquo iſtoꝝ motuum. ſcꝫ loci mutationis alterationis augmenti aut decrementi et tale eſt in loco et per conſequens eſt corpus ſed anima non eſt corpus ergo ⁊c.

¶ Contra iſtam rationem obicitur. quia dicit ꝙ oēs dicti motus ſunt in loco quod quidem videtur eē verum de motu locali quia ꝑ mutationem localem acquiritur nouus locus ⁊ de motu augmenti et decrementi vbi acquiritur maior vel minor locus ſed de motu alterationis non videtur verum. Dicendum eſt ſm aliquos ꝙ conſequencia ſic tenet ꝙ motus illi ſunt in loco quia corpus quod mouetur localiter vel alteratur vel decreſcit vel augmentatur eſt in loco et hanc rationem Commentator in principia commenti dicit cum ꝯiunxerimus huic quod dictū eſt a philoſopho ꝙ omne motum aliquo iſtorum motuum eſt corpus vt declaratū eſt

vi. phiſicoꝝ ↄcludeť ꝙ ſi aīa mouetur eſt corpus ⁊ in loco cū oīe corpus ſit in loco. Contra iſtam rationē poteſt obici ſicut obicit idē ↄmētator: quia nō dixit phūs oīa mota p̄dictis motibꝫ ſint in loco ſed dixit oēs p̄dicti motus ſunt in loco et ideo aliter rn̄deť ꝙ alteratio nō eſt ſm̄ locū ſed eſt in loco quia in alteratione oportet ꝙ ſit approꝓpinquatio alterantis ad alteratū que appropinquatio fit ꝑ motū localē. Vel dicendū eſt ꝙ phūs loquiť de alteratione phiſica q̄ fit ꝑ qualitates actiuas ⁊ paſſiuas. Qualitates autē actiue et paſſiue diſſoluūt ⁊ conſtringūt ꝑtes materie quas mouent ⁊ hec diſſolucō et ↄſtrictio nō ſunt ſine motu locali ꝑtiū quo adinuicē accedunt in locū maiorem qū diſſoluitur.

¶ Deinde ſequiť. Si autē. Vbi manifeſtat quoddā quod dixit. dixerat eīm ꝙ ſi aīa moueť ꝑ ſe et non ꝑ accn̄s erit in loco per ſe hoc manifeſtat. s. ꝙ nō moueť ꝑ accidens nō ↄpareret ꝙ eēt in loco ꝑ ſe et hoc eſt qđ dicit. Si aūt ſubācie. i. ſubſtancialis diffinitio aīe eſt mouere ſeip̄am moueri ineriť ipſi ꝑ ſe et ꝑ ↄñs locus et nō ſm̄ accn̄s ſicut eſt in albo et tricubito ſcꝫ ꝙ mouētur et locantur ꝑ accidens. hec eīm mouētur quia corpꝰ in quo ſunt mouetur. vnū non eſt locus ipſorum per accidens. anime autem eſt locus per ſe quia naturaliter et per ſe participat motum

¶ Deinde ſequitur Amplius autem. Vbi ponitur ſecunda ratio q̄ ſm̄ ↄmentatorem fundatur ſuꝑ duos ſillogiſmos yppoteticos. Primus talis eſt ſi anima moueť naturaliter mouetur et violenter ſꝫ non mouetur violenter ergo nec naturaliter. q̄tum ad iſtum ſillogiſmū dicit lr̄a. Amplius autem ſi anima mouetur natura et violētia et econuerſo. ſi violencia moueť ⁊ natura. ſecundus ſillogiſmꝰ ypoteticus eſt talis ſi anima mouetur naturaliter quieſcit naturaliter. et ſi quieſcit naturaliter quieſcit violenter ſed nō quieſcit violēter ergo nō quieſcit naturaliter et ſi nō quieſcit naturaliter nō moueť naturaliter q̄tum ad iſtum ſillogiſmū dicit lr̄a. Eodem autē modo ſe habet de quiete. i. ꝑ quietem p̄t ꝓbari ꝙ anima nō mouetur naturaliter. in hoc loco aliquid quieſcit. natura. i. naturaliter. in quē mouetur natura ſicut graue quieſcit in centro et mouetur naturaliter ad centꝝ. in hoc etiā loco aliquid quieſcit violencia in quē mouetur violenter ſicut graue quieſcit violenter ſurſum et ibidē mouetur violenter. anime autem nō eſt aſſignare motum violentū nec quietem violentam et per conſequens nec motum naturalem. et hoc eſt quod ſequiť Quales ſunt motus violenti anime vel quietes nō eſt facile fingere. quaſi diceret non ſolum hoc non poteſt dici per veritatem ſed etiam hoc eſt difficile ſignare per ſigmentū. Themiſte⁹ Corpus poteſt moueri violenter non anima niſi forte dicatur aīa moueri violenter vt eſt p accidens inq̄ntum ſcʒ corpus mouetur violenter ſed motus ꝓprius anime ē p deſiderium ꝛ appetitum ſm quē motū non mouetur violenter. Sʒ in verbis etiam phi primo eſt dubium. quia celum mouetur naturaliter et tamen nō mouetur violēter ergo falſum eſt ꝙ omne motū naturaliter mouet̾ violenter. Ad hoc dicunt aliqui ꝙ licet ꝓpoſitio nō ſit vera in ſe tamen eſt vera ſ̄ poſitionem antiquoꝝ qui poſuerūt ꝙ nullum corpus mouetur naturaliter niſi quatuor elementa non ponebant etiā animā niſi de natura elementorum. Contra hanc ſolutionem obiicitur quia Almeon vt dictum eſt ſupra poſuit animam đ natura corporis quinti. Alio modo dicunt alij ꝙ phūs intelligit tātum de motibus qui habent quietem oppoſitam quibus motibꝫ mouentur omnia inferiora tam animata q̄ inanimata. Omnia enim animata vel mouentur motu progreſſiuo vel motu dilatationis et ꝯſtrictionis et omnia talia aliquādo mouentur et aliquando quieſcunt. vel dicendum eſt ꝙ philoſophꝰ ſequitur in ratione ſecunda illud quod a pluribus ponitur. a pluribus autem antiquis poſitum eſt ꝙ aīa eſt de natura elementoꝝ. licet Almeon videatur ab hoc deuiaſſe in elementum eſt dare motum naturalem et violentum. quia ſicut dicit ꝯmentator. Motus violentus dicit̾ reſpectu naturalis quia illud mouetur violenter quod deuiat a natura et ideo verificatur iſta ꝓpoſitio quod ſcʒ mouet̾ violēter debet moueri naturaliter. verificatur etiā ꝯuerſa quia in elemento ē aliquis locus naturalis ꝛ aliquis innaturalis et ideo ſi poteſt moueri elementum naturaliter ad vnū locū pt̄ moueri violenter ad aliū. nō ſic autē eſt de illo quod mouet̾ circulariter ſicut de ſole quia omnes ſitus circuli ſūt ſibi naturales nec etiā eſt maior ratio ꝙ quieſcat in vno q̄ in alio et ideo ſemp mouet̾ ſine quiete oppoſita. Deinde ſequitur. Amplius autem. Vbi ponitur tercia ratio ꝛ eſt talis. ꝙ ſi anima mouet̾ naturaliter vel mouet̾ ſurſum ꝛ tūc eſt ignis. qꝛ oē qđ mouet̾ ſurſū vel ē ignis vel dn̄atur in eo ignis. vel mouet̾ aīa deorſum ꝛ tūc eſt terra qꝛ oē qđ mouet̾ deorſum vel eſt terra vel in eo dn̄atur terra ſicut in mixtis motꝰ enī ſurſum ꝛ deorſum ſunt motus hoꝝ corpoꝝ ſcʒ ignis et terre. Eadē autē ratio poſſet fieri de elementis medijs. qꝛ ſicut dicit ꝯmētator ſi aīa mouetur medio modo eſt alteꝝ duoꝝ corpoꝝ medioꝝ ſcʒ aer et aqua. Notandū eſt ꝙ philoſophus ſm ꝯmētatorē tenuit impoſſibile quod ſequitur. i. ponētes ꝙ anima ſit aliqđ iſtoꝝ elementoꝝ ⁊ hoc quia de ſe eſt manifeſtum. ſi eñ anima eſt ignis aut aliquod aliorum elementorum eſt anima in corpore violenter. Preterea ſi eſt aliquod horum elementoꝝ nõ debet moueri in corpe niſi vno motu naturali ſcꝫ ſuperius aut inferius ſm naturam elementi in quo eſt. nos autem videmus eam moueri motibus oppoſitis. mouet eñ corpus ſm diuerſas differentias poſitionis. ¶ Deinde ſequit. Quoniam autem. Ubi ponitur quarta ratio que fundatur ſup tres ꝓpoſitiones. Prima eſt ꝙ ſi aĩa mouet corpus quia mouetur. rationabile videtur ꝙ moueat corp⁹ hiis motibus quibus ipſa mouetur. et hoc eſt qđ dicit lr̃a. Quoniã autẽ anima videtur mouere corpus rationabile eſt ipſam moīe hiis motibus quibus et ipſa mouetur. Secunda ꝓpoſitio eſt cõuerſa huius ſcꝫ ꝙ anima mouetur hiis motibꝫ quibus mouetur corpus que quidem eſt vera ſi prima fuit vera qꝛ ſi anima mouet corpus hiis motibus quibus ipſa mouetur mouebitur ⁊ ipſa illo motu quo mouetur corpus et quantum ad iſtam ꝓpoſitionem dicit lr̃a. ſi autem hoc. ſi prima ꝓpoſitio ſit vera et cõuertentibus erit verum dicere ꝙ ipſa aĩa mouetur eo motu quo corpus. Ipſa eñ dat corpori motum non omnem ſed ſimilem illi quo ipſa mouetur ſequitur ꝙ mouetur tali motu q̃li mouetur corpus. Tertia ꝓpoſitio eſt concluſio intenta. ſi enim anima mouetur motu corporis arguitur ſic. corpus mouetur de loco ad locum ergo a ſimili anima poterit moueri de corpore i corp⁹ quod quidem videtur impoſſibile qꝛ tũc exiẽs de corpe poterit iterũ ingredi et tunc reſurrectio erit naturalis. quantum ad iſtam ꝓpoſitionem dicit lr̃a. corpus autẽ mouetur ſm loci mutationem ergo ⁊ anima mutabitur ſm ꝙ mutatur corpus et ꝑ cõſequẽs poterit trãſferri ſm totum vel ſm ꝑtes quod eſt impoſſibile quia ſi transferret ſm totum contingeret ipſam exeuntem ingredi iterum et ſic ſequit reſurrectio. ¶ Quereret aliquis Utrum verbũ dictum ſit verum ſcꝫ ꝙ quando aliquid mouet ꝙ eodem motu moueatur quo mouetur mobile. Videtur ꝙ nõ quia aĩa mouet corpus localiter ipſa aũt mouetur ꝑ appetitũ et deſideriũ. Preterea lapis calefactus localit mouet paleam et tamen ipſa nõ mouetur localiter. Preterea ſol mouet ſurſum vapores motu recto et tñ ipſe nõ mouet motu rcõ. ¶ Ad primũ argumẽtũ euidet Themiſt⁹ qꝛ appetere ⁊ velle ⁊ huiõi nõ ſut motus aĩe ſꝫ operationes. Mot⁹ aũt et operatio diffẽt qꝛ mot⁹ eſt actus imꝑfectus operatio aũt ẽ act⁹ ꝑfectus. Conſideratur tñ ad illa q̃ obiciuntur euidet ꝙ ꝓpoſitio de ſe nõ ẽ vera. ſ. ꝙ mouens moueat ſꝫ illo motu quo mouetur mobile. sed est vera ſm ſermonē aduerſarij ita ꝙ nō verificat᷑ dem̄ niſi ɔcedat᷑. p̄ma ꝓpoſitio a qua incepit loqui ph̄us ſcʒ ꝙ aīa mouet corpus ſm ꝙ mouet᷑ qua cōceſſa ſequit᷑ ɔuerſa eius neceſſario et eſt ꝙ oīm motu quo mouet᷑ corpus neceſſe eſt vt aīa moueatur. ¶ Deinde ſequit᷑. Motu aūt. Ubi ponit᷑ quinta ratio ⁊ eſt talis qd̄ ſm ſe ineſt alicui nō eſt neceſſariū ꝙ ei inſit ab alio vel ſm aliud niſi forte ſm accn̄s. Si ergo aīa mouet p ſe non eſt neceſſe ꝙ moueat᷑ p ſe ab alio. ſʒ mouet᷑ a ſenſibilibʒ ergo nō mouet ſe. ¶ Ad declarationem huius rationis ph̄us adducit tres ꝓpoſitiones. p̄ma eſt ꝙ anima p̄t moueri per accn̄s ab alio ſcʒ ad motū animalis qd̄ violenter depellitur ⁊ ꝗtum ad oīa ⁊ hoc ſi ab altero moueatur. depellitur eīm animal violentia. ad cuius ſcʒ motum mouet᷑ aīa Cōmentator ſequens hāc ꝓpoſitionē dicit ꝙ Ariſtotiles incepit declarare ꝙ poſſibile ē immo forte neceſſariū ꝙ aīa mouet᷑ accidentali ē cū talis motus nō ſit niſi p motū rei in qua eſt et hoc accidit ei cū corpus in quo eſt moueatur violenter ab alio extrinſeco. Secūda ꝓpoſitio eſt ꝙ nō eſt neceſſariū ꝙ illud quod moueatur p ſuā ſubſtantiam moueatur p aliud. Unde Cōmentator cū dedit ph̄us pro poſſibili motū huius motus ſcʒ accidentalis declarauit ꝙ nō debet eſſe neceſſariū vt illud quod mouetur p ſuam ſubſtantiā moueat᷑ p aliud ⁊ ideo dt l̄ra. nō opʒ hoc ab alio moueri niſi forte ſm accn̄s cui ineſt moueri a ſua ſubſtantia ſicut non eſt neceſſe ꝙ illud quod eſt p ſe bonum ⁊ appetibile ſit appetibile ꝓpter aliud ⁊ cauſa alterius qz ſi eēt appetibile ꝓpter aliud iam nō eēt bonum ꝓpter ſe ſed ratione alterius. tertia ꝓpoſitio eſt ꝙ aīa mouetur a ſenſibilibʒ et ꝗtum ad iſtā ꝓpoſitionem dicit l̄ra ꝙ maxime aliquis dicit animam moueri a ſenſibilibus ſi mouetur Cōmentator tamē hanc ꝓpoſitionem taliter inducit. cum eīm ph̄us dedit impoſſibilitatē dicēti ꝙ anima mouet᷑ motu locali ⁊ ꝙ p ſe mouet᷑ eo motu quo mouet. In parte iſta dicit ꝙ ſermo magis ſufficiēs eſt dicere ꝙ anima mouetur in genere motus quē habet in ſenſibilibʒ. ſenſus eīm licʒ moueat᷑ a ſenſibilibʒ tamen exiſtimatur mouere ⁊ moueri. q. d. commentator Si dicat᷑ ꝙ aīa nō mouet niſi ſm ꝙ mouetur magis hoc verificatur de motu quē hʒ anima a ſenſibilibus quia tali motu mouet ⁊ mouetur de motu locali. Utrū autem ſenſus ſit actiuus ſicut dicit cōmentator habet aliam difficultatem. ¶ Deinde ſequitur. Quare omnis motus. Ubi ponit᷑ ſexta ratio ⁊ eſt talis. Omnis motus ē diſtantia quedā quia motus facit diſtare rem ſicut qd̄ mouetur localiter incipit diſtare a loco ī quo erat et hoc verificatur in oīm motu ſm modum motus ſicut motus localis facit diſtare in loco et motus in quantitate a quantitate ex hoc ſequitur ꝙ anima diſtabit a ſecunda ſubſtantia ſi moueatur ſm ſepſam ita ꝙ motus ſit ſm ſubſtantiam niſi forte moueatur ſm accñs tūc enī nō ſequeretur ꝯcluſio ſed ſic nō poſuerunt eam antiqui moueri ſed magis dicerunt ꝙ motus eſt ipſius anime ſubſtantie ꝑ ſe. Notandū eſt ꝙ ſm commentatorem phũ / ad ſui ꝓbationē adducit duas ꝓpoſitiones ex prima ꝯcludit ꝓpoſitū ſuum que eſt ꝙ omīs motus eſt tranſmutatio moti in modo ſue ſubſtantie ſm ꝙ eſt motus et ideo ſi anima moueatur ſubſtantialiter tranſmutatur a ſua ſubſtã. ¶ Secūda ꝓpoſitio eſt ꝙ hec debet intelligi ſcʒ ꝙ motus facit diſtare a ſubſtantia anime niſi motus ſit de ꝯſequentibꝫ ſubſtantiã tūc enī facit diſtare ab accñte ꝛ nō a ſubſtãtia ꝛc.

Quidam aut̄

Poſtꝗ̃ improbauit opiniones illorum qui diffiniebãt animã ꝑ motū in generali. hic in ſpeciali deſcēdit ad opiniones et duo facit quia primo ꝑtractat tres opiniones in ſpeciali. ſecũdo mouet quandã dubitationem ꝛ eã ſoluit ibi. Rationabilis autē. Prima in tres. quia primo ꝑtractat opinionē democriti ſecundo platonis ibi. Eodē autem modo. tertio quandã aliã opinionē que fuit xenocratis opinantis ꝙ aīa nūs ibi. Alia autem quedam opinio. Primo ergo ponit opinionem democriti. ſecundo eam improbat ibi. Nos autem. ¶ Circa primū ſicut procedit philoſophus quia primo ponit opinionem in ſe. ſecundo manifeſtat eam in exemplo ibi. Similiter dicens. ¶ Quantum ad primum dicit ꝙ quidam ſicut democritus dicunt animam mouere corpus in quo eſt eo modo quo ipſa mouetur. ¶ Deinde ſequitur. Similiter Ubi manifeſtat opinionem in exemplo. ꝛ primo ponit exemplum. ſecundo adducit ad propoſitum ibi. Similiter autē ¶ Quantum ad primum dicitur ꝙ democritus fuit ſimilis cuidam philippo magiſtro comediarum qui dicitur feciſſe ſtatuam auream de minerua et hec ſtatua erat mobilis ex eo ꝙ erat intus argentum fuſile id eſt viuum et mouebat ſtatuam ad motum ipſius argenti viui ¶ Deinde ſequitur. Similiter autem. Ubi exemplum adducitur ad propoſitum quia ſicut argentum mouebat ſtatuam ita ſpere indiuiſibiles componentes animam mote mouēt corpꝰ ꝛ hoc ē qḋ dt litera. Sic āt ꝛ democritꝰ dt ſcʒ philippo inquit enī ſpheras indiuiſibiles ſemp moueri ꝛ nūꝗ̃ quieſcere. mote āt ꝯtrahūt ꝛ mouēt corpus in quo ſunt ¶ Deīn ſequit. Nos āt interrogabimus. Ubi iprobat dictam poſitionem per duas rationes ſecūda ibi Omnis autē. Prima ratio fundatꝰ ſup duas ꝓpoſitiōes. Prima eſt ꝙ animalia aliquando mouentꝰ et aliquādo quieſcūt et iō nō ſolū debet dari cauſa motꝰ ſed etiā quietis. Secūda ꝓpoſitio ē ꝙ ſpere indiuiſibiles quas poſuit democritus nō pūt eē cauſa quietis quia ſemp mouentur ex quo ſequitur ꝙ democritus inſufficienter dixit et quātū ad iſtam ꝓpoſitionem dicit. Nos autē interrogabimus. ſcʒ a democrito. ſi hoc idem ſcʒ ſpere mote quod facit animal moueri faciat ipm quieſcere. Hic eīn dicere eſt difficile imo impoſſibile quia quod ſemp mouetur non eſt cauſa quietis. ¶ Deinde ſequitꝰ Omnis autē. Ubi ponitꝰ ſecunda rōnē et ē ꝙ motus ꝓgreſſiuus animaliū non cauſatur ex neceſſitate alicuius quod quieſcere nō poteſt et ꝑ ꝯñs anima nō videtur mouere animal ſicut dicebat democritus ſed magis cauſatꝰ ꝑ intellectū et voluntatem. Intellectus eīn oſtendit ꝙ motio eſt utilis. voluntas autē imperat motionē ſed potētia motiua eam exequitꝰ ſicut pes graditꝰ vel manus tangit. ¶ Deinde ſequitur Eodem autē modo Ubi ponitꝰ opinio platonis et primo ponitꝰ ſecundo improbatur ibi. Primū autē igitꝰ Prima in quatuor ſm quatuor que cōtinebat opinio platonis. ſecunda ibi. Conſtitutū eīn. tercia ibi Et diſpartitum. quarta ibi Et ut oēs. ¶ Primū quod ponit phūs de opinione platonis eſt ꝙ plato i thimeo philoſophando dicit ꝙ anima mota mouet corpus ex eo ꝙ eſt cō plexa .i. coniuncta corpori ꝑ modum cuiuſdā colligationis ꝛ in hoc aſſimilatur democrito qui ponebat ꝙ ſpere mote que componebant animam mouebant corpus. Forte autē ꝯfeſſionē habuit plato ſicut et democritus ꝙ anima non mouet corpus per voluntatem et deſiderium ſed ꝑ neceſſitatem. ſm eīn eum iō mouet quia mouetur. mouetꝰ autē ipſo neceſſario et iō neceſſario mouet corpus cui ſm eū eſt intexta et colligata. ¶ Deinde ſequitur Conſtitutā eīn Ubi ponit ſecūdū dictum platonis. ubi notandū eſt ſm cōmentatorem ꝙ opinio platonis in thimeo fuit ꝙ anima eſt natura media inter formas abſtractas indiuiſibiles et inter formas ſenſibiles diuiſibiles ſm naturā. Themiſtius autē dicebat ꝙ plato intendebat ꝑ naturam mediam intellectum inter omnes partes anime. quia ſuum eſſe eſt mediū inter formas materiales et abſtractas. Ex hoc ſequitur ꝙ in anima eſt ydemptitas et diuerſitas. In quātum enim attingit formas abſtractas eſt in ea ſimplicitas et idemptitas. inquantum autem attingit ſenſibilia eſt in ea compoſitio ꝛ diuerſitas ut ipſa aīa ſapiat naturam extremorum ſcʒ unius et diuerſi. ſic anima componitur ex eodem et diuerſo que poſuit plato ꝛ elementa rerum. Idem autem et tribuebat plato numero impari quia sicut dicitur tercio phisicorum si unitati addatur primus impar consurgit figura quaternarij sive numerus quadratus cui quaternario si addatur secundus impar consurgit novenarius qui etiam numerus est quadratus et sic semper addendo numeros impares consequenter consurgit uniformis figura. ex quo sequitur ꝙ uniformitas et unitas attribuitur numero impari. Diversitas autem et difformitas attribuitur numero pari. quia si unitati addas primum parem id est binarium consurgit ternarius qui est numerus triangularis: cui si addas secundum parem scilicet quaternarium consurgit septimus qui est septangule figure et sic figura variatur semper per additionem paris. ex quo sequitur ꝙ difformitas pari attribuitur. hoc viso patet littera que dicit ꝙ plato dicebat animam esse constitutam ex elementis id est eodem et diverso quia ut dictum est. est natura media inter formas abstractas et sensibiles et per consequens est constituta ex pari et impari.

¶ Deinde sequitur. Et dispertitã. Ubi ponitur tercium dictum platonis quod fundatur super duas propositiones quarum prima est ꝙ cognitio per assimilationem fit. secunda est ꝙ anima cognoscit armoniam et consonantias numerosas. Ex hijs duabus propositionibus sequitur ꝙ licet res componantur ex numeris tamen specialiter anima componitur ex numeris proporciones armonias et musicales habentibus et hoc propter cognitionem. hoc ē ergo quod dicit littera. quia plato dicit animam esse dispertitã id est rationabiliter dispensatam per armonicos numeros quatinus habeat naturalem sensum armonie id est ut delectetur in armonia qꝛ omnis delectatio oritur ex consonantia ꝛ sic sequitur ꝙ anima componitur ex armonicis numeris. tum propter cognitionem tum propter delectationem. Sed tunc est questio qui sunt isti numeri armonici. Dicendum est ꝙ isti sunt in quibus consistunt consonantie musicales scilicet diapason. diapente. diatesseron. et sic de aliis. Sunt autẽ isti numeri. i. ij. iij. iiij. viij. ix. xvij. duorum autem ad unum est proporcio dupla que continet totum bis et in hoc consistit diapason. trium autem ad duo est proporcio sexquialtera in qua consistit diapente que est in sexquialtera proporcione quatuor autem ad tria est proporcio sexquitercia que continet totum et terciam partem et in tali proporcione consistit diatesseron. octo enim continent tria bis ꝛ duas ternas eiusdẽ qꝛ bis tria faciũt sex quibꝫ si addant̃ duo fiunt octo et ideo ex habitudine octo ad tria conſurgit ꝓportio ꝯpoſita ex diapaſon .n. et diateſſeron que faciūt proportionē duplam et duarum terciarum nouē ad octo eſt ꝓportio ſexquinoctauo quia ꝯtinet totum et octauā ꝑtem ſcʒ vnitatem ⁊ iſta ꝓportio facit tonū qui cōſiſtit in ſexquioctaua ꝓportione ¶ Vltimo autē ꝓportio dicitur ꝯpoſita ex diapaſon et diapente que faciūt ꝓportionem triplam. nam diapaſon facit ꝓportionē duplam diapente ꝓportionem vnius cum dimidia. quia in diapente continetur totū et altera ꝑs. Si autē duo in quibʒ cōſiſtit ꝓportio dupla ducantur in vnum cū dimidia reſultant tria nam bis vnū cū dimidio ſunt tria ex diapaſon ergo et diapente conſurgit ꝓportio tripla ſm quā ſe hñt xxvij ad .ix. quia ter .ix. faciūt xxvij. hec omnia patent in quadā figura que eſt in margine ¶ Deinde ſequitur. Et vt oīe. Vbi ponitur quartū dcm̄ platonis qui principaliter loquebatur de anima que mouet celū. de noſtra autē loquebatur inq̄tum eſt ymago illius. de hac aīa dicebat ꝙ motus anime et motus celi debent eſſe ꝯformes et ideo ſicut in celo primo fuit aſpectus rectus quem deus reflexit in circulū quem circulum diuiſit in duos .ſ. equinoccialem et zodiacum Iterū ſecūdum diuiſit in ſeptem circulos planetarum quorum omnium motus ſunt ad meridiem in ſeptentione ſuper polos orbis ſignorum ita et in anima ſunt oīa iſta ſm quandam appropriationem.

nam anima habet aſpectum rectū dum fertur ſuper obiecta directo actu in circulum autem reflectitur dum ad ſeipſam redit ſeipſam intelligendo. Iterum autem in anima eſt duplex ordinatio. Prima dum intelligit abſtracta ſecunda dum ſentit ſenſibilia. Prima autem remanente indiuiſa. ſecunda ſubdiuiditur ita ꝙ in primo gradu ſunt ſenſus particulares. In ſecundo ſenſus ꝯmunis. in tercio fantaſia. in quarto extimatiua. in quinto memoria. in ſexto ⁊ ſeptimo concupiſcibilis et iraſcibilis que ſunt partes appetitus ¶ Appetitus autem ſequitur ſenſum. hoc viſo patet lr̄a que dicit ꝙ vt oīe .i. vniuerſum ſecatur ſm ꝯſonantes motus .i. ſm motus proportionatos et coordinatos reflexit deus aſpectum rectum ſcʒ celi in circulum. hoc eſt faciens ipſum corpus circulare et iterum ex vno circulo .i. vnum corpus circulare diuidit in duos circulos .ſ. equinoccialis et zodiaci dupliciter coordinatos. quia motus qui eſt ab oriente in occidens ſm circulum equinoccialem eſt ſuper polos mundi. Poli autem ſuper quos fit motus qui eſt ſub zodiaco ab occidente in oriens diſtant a poli mundi fere viginti quatuor gradibus Iterum autem vnum circulum ſcilicʒ in oriens diſtant a polis mundi ſere vigintiquatuoꝛ gradibus. Iterū autē vnū circulum ſcȝ zodiacū diuiſit in ſeptem ꝗ̄tum ad motū ſeptem planetarum. hec autē ſm̄ quādam appropriationē ſunt in aīa et motus celi ſunt tanꝗ̄ motus aīme. ¶ Quereret aliquis vtrū in celo fuerit aſcenſus rectus. Videtur ꝙ nō. quia ſicut ꝓbatur p̄mo celi et mundi. celum eſt corpus circulare quia naturaliter circulare eſt ¶ Ad oppoſitū eſt lr̄a. Dicendū ꝙ plato poſuit celum eſſe de natura ignis qui eſt rectarum dimenſionū et ideo dixit plato ꝙ primo deus fecit orbem rectum quem poſtea reflexit in circulum vt motus eſſet vniformioꝛ et regularioꝛ ab oriente in occidens. tertio quia hec vniformitas nō ſufficiebat ad cauſandum generationem et corruptionem que includunt diuerſitatē neceſſarius fuit zodiacus ſub quo mouetur ſol ex cuius acceſſu cauſat generatio in rebus et receſſu corruptio et ſic habemus equinoctialem ꝓpter mot⁹ vniformitatem. zodiacum autē ꝓpter difformitatē cauſandam in rebus. Iterum autem hunc diuiſit in ſeptem ꝓpter ſeptē planetas vt dictū eſt ¶ Ad argumentū patet

PRimū quide igitur. In p̄te iſta phūs impꝛobat opinionem platonis ⁊ deſtruit eam ꝗ̄tum ad id quod eſt ei propriū. ſecūdo ꝗ̄tū ad illud qḋ eſt ei cōmune cum aliis ibi. Item autē inconueniens. Prima in duas. p̄mo enī deſtruit eam quia nō eſt de ſe poſſibilis. ſecundo qꝛ nō ſaluat apparentia ibi. Et manifeſta aūt Prima in quatuoꝛ ſm̄ ꝙ opiniones quatuoꝛ ſupponit ſcȝ ꝙ aīa eſt magnitudo ⁊ ꝙ eſt circularis ⁊ ꝙ eſt mota et corpori mixta. Primo ergo deſtruit primū. ſecūdo ſecūdū ibi. Neceſſariū aūt. tertio tertiū ibi ¶ Adhuc autē intelligentia quarto quartū ibi. Laborioſum autē. Prima in tres ſm̄ tres rationes ſecunda ibi. Qualiter enī. tertia ibi. ¶ Ampli⁹ Prima rō talis eſt. Intellectus nō eſt magnitudo ſed anima de qua loquebatur plato idem eſt qḋ intellectus ergo aīa nō eſt magnitudo. ¶ Circa hanc rationē ſic procedit phūs quia p̄mo ponit ɔcluſionē intentā. ſecūdo ponit minoꝛē ibi. Eā enī. tertio maioꝛē ibi. Intellectus autē ¶ Quātū ad p̄mū ponit ɔcluſio vnū bn̄ dr̄ ꝙ nō eſt bn̄ dr̄e aīam eē magnitudinē ¶ Deinde ſequitur Eam enī. Vbi ponit minoꝛ ſcȝ ꝙ aīa de q̄ loquit plato eſt intellectus loquebat enī de ea aīa que eſt oīs .i. vniuerſi talē autē dicit eē intellectū nō enī eſt velut ſenſitiua neqȝ vt deſideratiua cui⁹ rō ē qꝛ nec deſideratiua neqȝ ſenſitiua mouentur ſm̄ circulum. motus autē aīe vniuerſi ſm̄ platonē erat circularis. Notandū ꝙ ɔmentatoꝛ in expoſitiōe huiꝰ lr̄e ꝙ actio intellāus assimilatur circulo qꝛ intellāus sup̄ seipsū reuertit̄ intelligēdo seip̄m et ideo plato et alii qui dicebāt ꝙ actio aīe est circularis nō loquebantur de oī aīa sed solū de illa q̄ est reflexiua ꝛ sup seip̄a reuersiua. talis autē est intellectus qui ꝓpter sui eleuationē a materia est potentia rediens ad seip̄am reditione ꝑfecta. Pono autē reditionē ꝑfectam que redit ad seip̄am quodā modo ꝑ subām. Cū eīm alie potētie sunt organice et ꝑ ꝯñs nō sunt ꝑ se subsistentes solus intellāus in hoc approximquat ad subās ꝑ se subsistētes qꝛ nō est corpus neqꝫ virtus in corpe .i. alligata organo corporeo. ꝛ redit etiā ad seip̄m ꝑm actū intellectū scꝫ intelligit seip̄m. Et notā ꝙ hec secūda reditio oritur a p̄ma et ideo potētia que priuatur p̄ma sicut potētia organica p̄uat̄ secūda. ¶ Deinde sequit̄ Intellāus autē minꝰ. Ubi ponitur maior rationis scꝫ ꝙ intellāus nō est magnitudo qd̄ quidē ꝓbatur sic ꝑ ꝯm̄ ita dꝛ unꝰ intellāus sicut res intellecte. sed res intellecte nō sunt unū ꝑm ꝯtinuitatē ꝛ magnitudinē sed magis ꝑ ꝯsequentiā nūi qꝛ scꝫ unum intelligibile intelligitur post aliud ergo intellectus nō est unꝰ ꝑ magnitudinē et hoc est qd̄ dicit lr̄a. ꝙ intellāus est unus et ꝯtinuꝰ sicut intelligētia .i. sicut opa o sca qꝛ potētia cognoscitur ꝑ actū Intelligentia aūt .i. operatio intellāue est una ꝛ continua sicut intellectualia .i. sicut obiecta quia scꝫ actus ꝑ obiecta. Ip̄m aūt obiectū est unū sicut nūs et sicut ꝯsequēter se habens et nō sicut magnitudo ꝓpter qd̄ sequitur ꝙ intellectus nō est ꝯtinuus ꝯtinuitate magnitudinis sed vel est impartibilis vel ꝯtinuitas eius nō est ꝯtinuitas magnitudinis. ¶ Deinde sequitur Qualiter enī intelliget. Ubi ponitur secūda ratio ꝛ est talis Si intellectus est magnitudo aut intelligit obiectū quātū ꝑ contactū pūcti aut ꝑ ꝯtactū cuiuslibet ꝑtis sui diuisibilis aut ꝑ ꝯtactum unꝰ ꝑtis tm̄ quecū qꝫ sit ista aut ꝑ ꝯtactū totius tm̄ sed nullo istorū modorū intelligit ergo ꝛc.

¶ Circa hanc rationē sic ꝓcedit phūs qꝛ p̄mo ponit sub q̄stione suum intētū. secūdo ꝓbat ꝙ nulla ꝑtiū diuisionis est vera ibi. Partē autē ¶ Quātū ad primū dꝛ cū intellectus sit magnitudo qualiter intelliget. cū sit quelibet partium illius id est quamlibet partem obiecti intelligens ¶ Deinde sequitur. Partem autem. Ubi probat intentum et primo probat ꝙ non intelligit ꝑm contactum puncti. secundo ꝑm contactum cuiuslibet partis sui ibi. Si vero. tercio ꝙ non intelligit scd̄m contactum unius partis tantum ibi. Si autem sufficiens. quarto ꝙ non ꝑm contactum totius ibi. Si autē necessarium ¶ Quantū ad p̄mū de ꝙ ſi intellectus intelligit p̄te .i. ꝑ ↄtactū ptis ita ꝙ ps eius ↄtingat p̄tē intelligibilis aut hec ps ē diuiſibilis ſm magnitudinē aut hec ps eſt ipm punctū eo mō quo p̄t dici pars large quia ſtricto modo punctus nō eſt ps. Si autē fuerit ſm punctū nūq̄ tranſibitur ipm intelligibile. Puncta eīn ſunt infinita in magnitudine et ideo nec omnia puncta intellcūs qui dicitur magnitudo potuerūt pertranſire nec omnia puncta intelligibilis ptranſiri Preterea ſi intellectus deberet tāgere ꝑ punctū qui dicitur ps ſui ñ tangeret niſi punctū de intelligibili ꝫ cū puncta intelligibilis ſint infinita nūq̄ finietur iſte tranſitus

¶ Deinde ſequit. Si uero. Ubi ꝓbat ꝙ talis tactus nō eſt ex eo ꝙ intellectus tangat ſm omnem p̄tē ſui que eſt diuiſibilis ꝫ hoc eſt qd̄ dicit Si uero intellectus intelligit ſm magnitudinē multociens et infinicies intelliget idem cuius ratio eſt. quia ꝑ quālibet ptem ſui applicabit ſe cuilibet pti intelligibilis ꝫ ꝑ ↄſequens cū ptes applicāte ſint infinite qꝛ ↄtinuū eſt diuiſibile in infinitū ſequitur ꝙ hec ps ad quā ſit hec applicatio infinicies intelligetur qd̄ eſt ↄtrariū ueritatis: qꝛ nos uidemus ꝙ intellectus intelligit totū corpus ſimul unico intelligere in ſemel tantū ↄtingendo et nō indiget iterato intelligere unū et idem. Notandū eſt ꝙ ille ptes ꝑ quas ſucceſſiue ↄtingit intellectus intelligibile uel ſunt aliquote et tūc ſequitur ꝙ intellcūs multociens intelligit idem et nō infinicies. cuius ratio eſt qꝛ ps aliquota in toto ñ eſt infinita. Hec eīn ps aliquota que aliquociens ſumpta reddit totū. uel ſunt partes nō aliquote et tunc intellectus ita intelligit multociens idem ꝙ intelligit infinicies cuius rō eſt quia tales ꝑtes ſunt infinite ↄtinuū eſt diuiſibile in infinitū ſm eandem ꝓportionem ſed nō ſm eandē quantitatē ut dcm̄ eſt in tercio phiſicoꝝ.

¶ Deinde ſequitur. Si autē. Ubi ꝓbatur terciū ſcꝫ ꝙ intellectꝯ non intelligit tangendo ſm unā partē tantū. ſi eīn hoc eſſet cetere partes ſuperfluerent nec eſſet neceſſariū ꝙ intellectus eſſet magnitudo hñs tales ptes et hoc eſt qd̄ dicit. Si aūt ſufficiens eſt intellectū tangere quālibet ptm̄ .i. ꝑ unā ptm̄ quecūꝗ ſit illa tunc nō eſt neceſſe intellectum mouere circulo aut omnino habere magnitudinē: quia cetere partes ſuperfluunt. ¶ Deinde ſequitur Si autē neceſſariū Ubi deſtruit quartū et dicit ſic ꝙ ſi neceſſe eſt intelligere ipſo toto circulo .i. magnitudine circulari intellectus tangente totū quis erit ptibꝫ tactus. q. d. ꝑtes ſuperflue erunt. Notandū ū eſt ꝙ indiuiſibile eſt totū in toto ꝫ totū in qualibet pte qꝛ ꝙ totū ſit in toto et pars in parte hoc eſt ꝑ rationē illius qd̄ hꝫ ptē ex⁹ ptē ſic ipſe intellcūs totꝯ tāgit ipāꝫ magnitudinē et totū quālibꝫ ptē q̄ꝛ intelligēdo totū p ſe totū intelligit et eodem modo intelligēdo ptem ſequitur ꝙ intellectus ſit indiuiſibilis et ꝙ ñ ſit totū q̄ntitatiuū intelligēs p ſucceſſionē ptiū imo tales ptes ſunt ſucceſſiue et intellectus p ſuā virtutē indiuiſibilē intelligit quicquid intelligit¶ Deinde ſequitᷣ ¶ Amplius quō Vbi ponitᷣ tercia racio quā ponit ↄmētator ſic. Impoſſibile oſt nobis dicere ꝙ intellect⁹ intelligigit p tactū qm̄ ſi diceremus qm̄ hꝫ ptes indiuiſibiles quomodo tangit p ptes indiuiſibiles partes diuiſibiles reꝝ ⁊ ſi hꝫ ptes diuiſibiles quomō tangit eas p partes īdiuiſibiles et hoc eſt qđ dicit phūs quomō intelligat ꝑtibile per imptibiles partes et ecōuerſo

¶ Quereret aūt aliquis vtrum intellectus intelligat p ↄtactum. Dicendū eſt ꝙ ↄtactū potencie cognitiue ad obiectū poſſum⁹ intelligere multis modis¶ Primo mō q̄ꝛ potēcia cognoſcit extramittēdo eo mō quo dixerūt aliqui ꝙ viſus videt extramittēdo quaſi occurrendo p radios viſuales rei viſibili et iſte cōtactus nō eſt poſſibilis ī viſu ſicut hꝫ oſtendi in libro de ſenſu et ſenſato et multo min⁹ in intellectu qui nō eſt virtus organica¶ Secūdo mō p̄t intelligi iſte cōtactus q̄ꝛ intellectus cōponitᷣ ex eiſdem realiter ex quibꝫ ↄponitur res cognita ꝓpter aſſimulationem cognoſcentis ad cognitū ita ꝙ hec aſſimulatio realis dicatᷣ contactus neceſſarius ad intelligendū et talis ↄtactus magis impedit intellectionē quā expediat q̄ꝛ intellect⁹ ad hoc ꝙ oīa intelligat nō debꝫ eē aliqua formaꝝ reꝝ corpaliū ſed abſtractus ⁊ immixtus¶ Tercio mō p̄t intelligi iſte ↄtactus q̄ꝛ intellectus eſt magnitudo ꝑtibilis ⁊ hūc ↄtactū improbauit phūs ī lr̄a q̄ꝛ intellect⁹ nō eſt magnitudo ſꝫ virtus ſpūalis imptibilis et iđ p̄t omnia intelligere Imptibilia eīm intelligit ſm ꝓprietates nature ſue. ꝑtibilia autē et materialia intelligit ex hoc ꝙ abſtrahit ea a materia¶ Quarto mō p̄t intelligi cōtactus ex eo ꝙ obiectū in virtute intellectus agentis mouet intellectū poſſibilem qui quidē eſt cōtactus virtualis et talis ↄtactus nō eſt impoſſibilis in intellectu ſꝫ magis neceſſarius

Neceſſariū aūt

Poſtq̄ phūs ꝓbauit ꝙ intellcūs nō eſt magnitudo hic ꝓbat ꝙ non eſt magnitudo circularis et diuiditur in duas ptes ſm duas racōes ſecūda ibi. ¶ Amplius autem. Prima racio eſt talis. Si intellectus eſt magnitudo circularis. ſua opatio que eſt intelligentia eſt circulacio ⁊ ecōuerſo. nā motus circuli circulatio ē ſed ꝙ intelligēcia ſit circulatio impoſſibile eſt q̄ꝛ ſm hoc intelligere nūq̄ finiretur ſicut nec motus circularis ergo ⁊ aīa eſt impoſſibile ſcʒ ꝙ intellect⁹ ſit circulus. Hec ratio fundatur ſuper tres ꝓpoſitiones. Prima eſt ꝙ ſi intellectus eſt circulus intelligentia eſt circulatio. Secūda eſt ꝙ ſi intelligentia eſt circulatio ſemꝑ intellit de qua ibi. Semꝑ autē. Tercia eſt ꝙ intellectus non ſemꝑ intelligit de qua ibi. Practicoꝝ quidem. ¶ Quantū ad primū dicitur neceſſariū eſt intellectū eſſe circulū cuius neceſſitatis ratio eſt quia motus eſt intelligētia intellectus .i. intelligere. motus autē circuli eſt circulatio ſi ergo ſm̄ poſitionē platonis intelligentia .i. actus intellectus eſt circulatio ſequitur ꝙ intellectus erit circulus cuius circulatio eſt intelligere ſequitˀ enī econuerſo ſcʒ ꝙ ſi intellect⁹ eſt circulus et intelligere quoqꝫ eſt motus eius erit circulatio ¶ Deinde ſequitur Semꝑ autē. Ubi ponitˀ ſecunda ꝓpoſitio. Unde dicitˀ ꝙ ſi intelligere eſt circulatio intellectus ſemꝑ intelligit et hec quia circulacō eſt ꝑpetua. Motus enī circulatio nō finitur cuius ratio eſt. quia cum in circulo nō ſit aliquis pūctus in actu nō eſt maior ratio quod finiatˀ motus in uno pūcto q̄ in alio ⁊ ꝑ ꝯñs nō finitur alicubi. Deinde ſequitur. Practicoꝝ quidem enī Ubi ponitur tercia ꝓpoſitio ſcʒ ꝙ intelligere finitur. ꝓbatur autē ſic Omne intelligere eſt practicum uel ſpeculatiuū ſed utrumqꝫ finitˀ ergo ⁊c̄. Primo ergo ꝓbatur de practicis. Secūdo de ſpeculatiuis ibi. Speculatiue autē. ¶ Quātū ad practicā dicitur ꝙ practicoꝝ intelligentiarum .i. operationū termini ſunt quia omnis practica intellectio eſt cauſa alterius .i. ꝓpter op⁹ ⁊ finē ⁊ ſic ſequitur ꝙ practica intellectio finitur et terminatur. Ubi notandū eſt ꝙ practici intellectus ſunt duo actus quoꝝ primus eſt ſimpliciū intelligentia quia intellectus practicus diffinit res operabiles eo modo quo medicus diffinit ſanitatē et architectus archam ⁊ hic actus finitˀ hʒ ſicut et quelibet diffinitio. Secūdus actus eſt ſillogizare et hic actus terminū habet quia practici ſillogizant ꝓpter finē. Unde commentator vij. methaphiſice dicitˀ omnes ſcientie agentiue ⁊ operatiue q̄ vtūtur argumentatione ſunt argumentatiue ſm̄ aliquid non ſimpliciter cū ſciencia in eis nō ſit niſi ꝓpter opus et ꝓpter finē. Unde et ex fine arguitˀ ea que ſunt ad finem.

¶ Deinde ſequitˀ Speculatiue autē Ubi ꝓbat ꝙ intellectio ſpeculatiua terminatur et eſt ratio talis. Omnis ſpeculatio intellectiua eſt demonſtratio uel diffinitio ſed utraqꝫ terminatur ergo ⁊c̄. In hac ratione primo ponitur concluſio .ſ. ꝙ rationes ſpeculatiue terminantur Unde dicitˀ. Speculatiue autē terminātur in ſuis rationibꝫ ſimiliter .ẽ. ſicut practice. Secūdo ponitˀ maior .ẽ. ꝙ ratio ſpeculatiua eſt diffinitio uel demōſtratio. unde dicitur ratio autē om̄is ſcīe ſpeculatiue eſt diffinitio ſcꝫ q̄tū ad intellectū ſimpliciū quiditatū· aut demōſtratio ſcꝫ q̄tū ad intellectū ↄcluſiōꝝ neceſſariorꝝ ex p̄miſſis neceſſariis· t̄cio ponit minor· ſ· ꝙ tā demōſtratio q̄ diffinitio terminā̄t & p̄mo de demōſtracōe· ſecūdo de diffinitione ibi· Diffinitiones autē· Quātū ad primū dicit ꝙ demonſtracōes finiūtur· cuiꝰ ratio eſt qꝛ demonſtrationes ſunt a certo p̄ncipio· i· a certis p̄miſſis & hn̄t certū finē ſcꝫ ſillogiſmū vel ↄcluſionē habito enim ſillogiſmo demonſtratiuo quieſcit intellectus in ↄcluſione demōſtrata nec valet ſi aliquis cauillādo dicat ꝙ in demonſtracōe non eſt ſtatus quia ex vna ↄcluſione oritur alia· hec enī cauillatio cito tollitur Si enī ↄcludātur vltime ↄcluſiones ſtatus erit· Si enī non ↄcludantur nō propter hoc reflectūtur demonſtrationes iterum in principiū quaſi demonſtratio ſit circularis ſed magis demonſtracōes accipientes mediū et extremitatē recte procedunt aſſumendo ſcꝫ ↄcluſionem poſt concluſionē· q· d· phūs nō eſt reflexio in demōſtracōibꝫ ſed magis ↄcluſio viꝰ ſillogiſmi ſit ꝓpoſitio in alio & adiūgetur aliud mediū et ↄcluditur ꝓpoſitū et ſic indirectū multiplicant̄ demonſtrationes et nō in circulū ¶ Deīn ſequitur· Diffinitiones autē· Hic pbat ꝙ intellectio que eſt ſimplicium intelligencia et diffinitio terminātur Vnde Diffinitiones autē omnes ſunt finite· Ratio autē huiꝰ ē quia diffinitio eſt ex genere & dr̄a in vtroqꝫ autē eſt ſtatus quia non eſt abire in infinitum nec in genere nec in differencias ſed eſt ſtatus in generaliſſimo et in differencia que vltimate ↄſtituit ſpeciem·

¶ Deinde ſequit̄· Amplius autē Vbi ponit ſecūda ratio ad ꝓpoſitū fundatur aūt hec ratio ſup vno fūdamento et eſt ꝙ idem motus numero circularis ſepius p̄t eſſe ſup eodem ſpacio quod non eſt poſſibile in alijs motibus· nam in motu recto neceſſario ſi reuertat̄ motus in terminis quies et hoc quia termini ſunt in actu· ſi enī aliquid moueatur ab A in A et econuerſo quies interuenit non ſic autē in motu circulari quia nullus terminꝰ eſt in actu· Ex iſta ꝓpoſitione ſic arguit phūs ſm̄ motū circularem cōtingit eundem motum ſemp reiterari· ſi ergo intelligere eſt circulatio ↄtingit ꝙ vnū et idem intelligimus multociens & hoc eſt quod dicit lr̄a· Amplius autē· ſi eadē circulatio multociens eſt id eſt multociens reuertatur oportebit multociens intelligere idem· Notandū eſt ꝙ hec ratio poſſet aliter formari vt eſſet probatio cuiuſdam dicti Dictum enī fuit ꝙ demonſtracōes non reflectuntur circulariter: ſed in directum procedunt· Ratio autem huius demōſtrationis hic aſſignat̄ qꝛ ſi a p̄miſſis ad ↄcluſiōes et e conuerso fieret ꝓcessus sequerent̄ duo inconuenientia. Primū est ꝙ idem est notū ꝑ se et nō ꝑ se. q2 illud a quo ꝓcedit intellect9 in demonstrationibꝫ est notū ꝑ se. Illud autē ad qđ ꝓcedit nō est notū ꝑ se. Si ergo illud qđ fuit principiū fiat finis idē erit notū ꝑ se et nō ꝑ se q2 si aliquis dicat ꝙ unū nō hꝫ magis rationē principij q̄m aliud uel ecīa finis tūc sequit̄ aliud inconueniens q2 nō erit maior ratio ꝙ quiescatur in uno q̄ȝ in alio et nūq̄ȝ finiretur ꝓcessus demonstratiu9 et sic multociens idem intelligeret̄. Alio modo p̄t intelligi ista ratio q2 si circulatio ē in demonstrationibꝫ principiū duobus modis intelligeret̄. Uno modo ꝑ terminos q2 principia cognoscimus inq̄ȝtū terminos cognoscim9. Secūdo modo ut cōclusum ex alio q̄ñ scȝ fit reflexio a cōclusione in principiū hec ergo via videt̄ redire ad primā q2 qđ intelligit̄ ꝑ terminos intelligit̄ ut ꝑ se notū qđ autē intelligit̄ ut ꝯclusum intelligit̄ ut nō ꝑ se notū et ita idem intelligit̄ ut ꝑ se notū et nō ꝑ se notū ⁊c.

et cetera

Adhuc aūt intelligentia:

Postq̄ȝ phūs ostendit ꝙ intellectus nō est magnitudo circularis hic ostendit ꝙ nō est magnitudo circularis mota et hoc ꝑ duas rationes. secunda ibi. At uero nec habitu. Prima ratio est talis. Cuius ꝑfectō consistit in quiete q2 intelligentia .i. intelligere magis assimilatur quieti et statui q̄ȝ motui et eodem modo sillogismus .i. opatio intellectus sillogistica ergo intellectus nō est magnitudo mota. Quereret aliquis quare operatio intellcūs magis assimilatur quieti q̄ȝ motui. Dicendū est s̄m aliquos ꝙ ideo assimilatur magis quieti quia nisi vires inferiores vires sint sedate et quietate intellectus nō habet ꝑfecte suum usum. Unde vij. phisicoꝝ dicit̄ ꝙ aīa in sedendo et quiescendo fit prudens. Et sic dicere nō est ire ad mentē phi quia non loquitur de quiete virium inferioꝝ sed magis de quiete intellectus in se si tn̄ ꝓprie dicitur quiescere. Est ergo dicendū aliter ꝙ drīa est inter motū ⁊ operationē quia motus est actus imꝑfecti tendentis ad ꝑfectionem et ꝑ ꝯsequens motus excludit ꝑfectionem et quietem. si ergo intelligere esset moueri intelligere nō esset ꝑfci nec quiescere in ꝑfectione. Operatio autē est actus ꝑfecti et ideo nō excludit sed magis includit ꝑfectionem et quietem in eadem. Cū ergo intelligere sit operacō ut dictum est supra sequitur ꝙ intelligere assimiletur quieti ⁊ perfectioni. Intelligendū ē ergo ꝙ intellectus dum est in potentia uel in habitu non est in sua perfectione ſed qñ eſt in actu et iõ actꝰ eſt ꝑfectio et quies intellectus qꝛ ꝑ ipſũ ꝑfecte ↄiungitur obiecto.

¶ Deinde ſequit̃. At vero. Vbi ponit̃ ſecunda ratio que eſt talis ſi intelligere ẽ moueri intelligere nõ beatificat qꝛ beatitudo ↄſiſtit in eo quod eſt ↄſonũ nature et nõ violentum. motus autẽ eſt ꝑ̄ter naturã anime ⁊ quid violentũ ⁊ hec ẽ qđ dicit l̃ra ꝙ illud nõ eſt beatũ id ẽ nõ facit beatitudinem quod nõ eſt facile .i. ↄſonũ et delectabile ſ; magis violentum. Motus autem nõ eſt de ſubſtancia ipſius anime .i. ſibi ↄſubſtancialis ⁊ naturalis. ſed magis extra naturã

¶ Quereret aliquis. Vtrũ beatitudo ſit a natura ſicut dicit. Dicũt aliqui ꝙ beatitudo eſt a natura. qꝛ ſumus apti nati eſſe beati. ſed ſm̃ veritatẽ iſti non vadũt ad mentem philoſophi qꝛ phũs nõ loquitur de eo quod poteſt beatificari ⁊ qui eſt aptus natus ad hec ſed magis loquit̃ de ratione beatificante

¶ Dicendum eſt ergo ꝙ natura dicitur multis modis ſcilicet natura materie et forme et operationis ↄſequentis. phũs nõ loquitur de natura ꝑ̄mo mõ et ſecundo ſed tercio phũs enĩ primo ethicoꝝ dicit ꝙ beatitudo nõ eſt in potẽcia nec in habitu ſed in actu ſicͭ intelligere Intelligere ergo eſt cõnaturale intellcũi ſicut ꝓpria paſſio eiꝰ. Eſt ergo intẽcio phi hic dicere ꝙ beatitudo ẽ in naturali ꝑfectiõe intellcũs ⁊ ideo facilis ⁊ delectabilis loquit̃ autẽ hic phũs de beatitudine naturali nõ ſupnaturali quaſi diceret ꝙ eſt naturale non ẽ violentũ. ſed ꝑfectio in qua eſt beatitudo eſt naturalis. ergo ⁊c.

¶ Secũdo quereret aliquis. vtrũ motus ſit ꝑ̄ter naturam aie ſicut dꝛ in l̃ra. Ad hoc dicunt aliqui ꝙ motus ideo eſt ꝑ̄ter naturã anime qꝛ moueri ꝑ ſe eſt corpoꝝ. cũ ergo aia nõ ſit corpus nõ ↄpetet ſibi motus ꝑ ſe ſed magis ꝑ accñs et ex hoc ↄfirmatur iſta ratio qꝛ anima in ſua indiuiſibilitate magis aſſimilatur vnitati ꝙ̄ puncto cuius ratio eſt qꝛ punctus eſt vnitas ſituata. vnitas autẽ ſimpliciter accepta abſtrahit a ſitu cum ergo aĩa nõ ſit ſituabilis aſſimilatur vnitati et ꝑ ↄſequens abſtrahit a ſitu et a motu. ſed ſi hec ratio dicat verũ in ſe tamen nõ ad ꝓpoſitũ quia platonici ponebant vt imponit eis phũs ꝙ anima eſſet magnitudo mota et ꝑ ↄſequens hec ratio non erat contra eos ſed ſm̃ hoc anima eſt ſituabilis. Eſt ergo aliter dicendũ ꝙ illud vocatur extra naturã ⁊ violentum quod trahit rem a ſua ꝑfectione motus autẽ eſt hmõdi quia dũ homo eſt in motu nõ ꝑ̄t ꝑfecte intelligere. ſed magis ab intelligere diſtrahit̃ ⁊ a ſua ꝑfectiõe quaſi violentat̃. qñ ergo dicit phũs ꝙ beatitudo eſt ſm̃ naturam. volunt dicere ꝙ beatitudo eſt ꝑfectio et paſſio naturalis intellectus. ab iſta paſſione ↄnaturali diſtrahit motus.

¶ Deinde ſequitur. Laborioſum autem. Ubi agitur contra modū platonis quo ponebat animā commixtam corpori. Ubi notandū eſt ſcḋm Auguſtinū. xi. de trinitate capitulo ultimo Plato conatus eſt ſuadere animas hominū vixiſſe anteq̄ ipſa corpora gererent. et hinc eſt ꝙ ea que diſcuntur reminiſcuntur potius cognita q̄ cognoſcuntur noua quia in alia vita habuerunt habitus ſcientiales ſupprimuntur tamē habitus ibi ex cōmunicatione anime ad corpus. ex hoc ſequitur ꝙ anima coniungitur corpori quaſi contra naturam ſuam quia non propter bonum ſuum ſed magis ad ſuppreſſionem habituum et ſcientiarum. ex quo ſequitur ꝙ melius eſt intellectū non eſſe in corpore q̄ eſſe et ꝙ in deſiderio eius eſt fugere corpus in quo eſt ſicut i carcere. hoc viſo patet littera que dicit ꝙ ſ opinionē platonis laborioſum eſt anime commiſceri corpori. Non enī poterit anima abſolui a corpore ⁊ adhuc corpus eſt fugiendum ſcḋm iſtam poſitionem. quia melius eſt intellectui non eſſe cum corpore quēadmodū conſueuit dici conſuetudine a multis. ¶ Quereret aliquis utrum anima habuerit prius habitus ſcientiales q̄ uniretur corpori. Uidetur ꝙ ſic. quia Auguſtinus. xij. de trinitate ubi ſupra narrat quendam puerū qui nunq̄ audiuerat geometriam interrogatum de geometria ordinate reſpondiſſe quod non eſſet niſi prius geometriam habuiſſet. Dicendum eſt ꝙ anima prius nō habuit habitus. Primo quia non fuit ante corpus. ſecundo quia ſicut dicit philoſophus creatur ſicut tabula raſa in qua nichil depingitur. tercio quia ſicut dicit philoſophus anima acquirit ſcientiam ex ſenſibilibus. Unde primo poſteriorum deficiente uno ſenſu deficit una ſcientia et ideo animā eſſe in corpore non eſt quid violentum: ſed magis naturale ſicut naturale eſt forme eſſe in ſua materia et per conſequens corpus eſt propter bonum anime quia anima exercet operationes ſuas per organa corporea ſicut ars exercet operationes ſuas per inſtrumenta.

¶ Ad argumentum reſpondet Auguſtinus ꝙ puer ille nō reſpōdit ordinate quaſi prius habuiſſet habitus iſtā ꝙ addiſcere ſit reminiſci ſed hoc ideo fuit quia lux intellectus noſtri ſubordinata eſt intelligibilibus et ideo in eadem luce ille puer vidit illa intelligibilia. Ad hoc autem cooperabatur ordo interrogandi nam interrogabatur de queſtionibus que ſe conſequuntur. In luce igitur proprij generis vidit primū de quo interrogabat ⁊ ex p̄mo ſecūdū ⁊ ſic uſq; in finē interrogationis. ¶ Deinde ſequit. Manifeſta autē. Ubi poſtq̄ phūs oſtendit ꝙ poſitio platonis non eſt poſſibilis hic oſtendit ꝙ ſ ipſam non poteſt reddi ratio de apparentibus .i. ſpecialiter de motu celi. Primo ergo ꝓhũs ponit intētum ſuum dicens ꝙ non manifeſta eſt cauſa quare celum fert̄ circulo .i. motu circulari ¶ Deinde ſequitur. Neqꝫ eñi aie. Ubi ꝓbat itentũ ſcꝫ ꝙ hec cauſa nõ eſt manifeſta. nõ enim pt̄ dici ꝙ ſubſtantia anime ſit cauſa huius motus circularis q2 anima mouetur circulariter ſm accñs. de ſe eñi ſm opinionẽ platonis nõ hꝫ niſi aſpectũ rectũ et ꝑ ꝯñs nõ mouet̄ niſi motu recto de⁊ tñ reflexit eã in circulũ et hoc vt motus anime eſſet ꝯformis motibꝫ celi nec pt̄ dici ꝙ cauſa huius motus ſit corp9 celi q2 anima magis cauſat motũ corporis ꝙ econuerſo et ꝑ ꝯñs motus celi eſt magis ab anima q̄ͣ a corpe nec poteſt dici ꝙ cauſa hui9 motus eſt finis. Si eñi dicatur ꝙ celũ ſiue anima celi mouetur circulariter quia meli9 eſt eam ſic moueri q̄ͣ non. non ſufficit ſic dicere ſed oportet aſſignare quare ſit melius quod quidem non aſſignatur a platonicis qui cauſam debuerunt dicere ꝓpter quã deus voluit eam ſic moueri. Veruntamen quia huius cauſa quare videlicet celũ mouetur circulariter non ſpectat ad hanc ſcientiã. ſed magis inuentio talis cauſe ſpectat ad aliã ſcꝫ ad libꝝ celi et mundi iõ dimittimus hanc materiam ad preſens ¶ Deinde ſequitur. Illud inconueniens. Ubi p̃ſtq̄ͣ ꝓhũs imꝓbauit opinionem platonis quantum ad illud quod erat ꝓpriũ ſibi improbat quãtum ad illud quod eſt commune ſibi et alijs multis opinionibus. Multi enim opinantium locuti ſunt de anima qui nichil loquebantur de corpore in quo recipitur anima quod tamen eſt incõueniens quia ꝓpria forma nõ bene declaratur niſi bene declaretur ꝓpria materia eius ¶ Primo ergo ꝓhũs ponit iſtud incõueniẽs quod accidit ſic opinantibꝫ. ſcđo oñdit hoc eſſe incõueniens ꝑ rationem ibi Et tamen videtur. Tercio manifeſtat hoc idem per ſignum ibi. Simile eñi ¶ Quantũ ad primũ dicitur ꝙ idem incõueniens quod accidit huic rationi .i. opinioni platonis accidit etiam pluribus opinãtibus de anima. Eſt autem hoc incõueniens q2 tales opinãtes de anima copulant et ponũt animã i corpore nichil determinãtes ꝓpt̄ quã cauſam et quo modo ſe habeat corpe anima eſt in eo ¶ Deinde ſequit̄ Et tamen videtur. Ubi oſtendit hoc fuiſſe inconueniens ꝑ rationem et eſt ratio talis. Inconueniẽs eſt omittere illud quod eſt neceſſariũ ad cognitionem anime. ad cognitionem autem anime neceſſaria eſt cognitio corporis et ꝓpter ꝓportionē que eſt inter animã et corpus ergo incõueniẽs eſt omittere inde determinationem corporis et hoc eſt quod dicit littera. et tamen hoc videtur necessariũ scꝫ dicere de dispositione corporis ꝓpter cõmunitatem eiꝰ id est ꝯpositionem que est inter animã et corpus. hoc quidem scꝫ anima agit et hoc scꝫ corpus patitur. et hec scꝫ anima movet corpus autẽ movetur nichil autẽ horũ .i. nulla talis ꝯpositio inest ad invicem quibuscũqꝫ .i. ꝯpositio anime ⁊ forme nõ est ꝯtingenter ad quodcũqꝫ corpus sed ad determinatũ ⁊ ideo sic opinantes peccabant quia solum conabantur dicere quale quid sit anima. de corpore autẽ receptivo anime nichil determinabant ac si esset possibile ſm fabulas pictagoricas quamlibet animam ingredi quodlibet corpus indifferenter. Ex quo enim anima non habet aspectum determinatũ ad determinatũ corpus nõ est maior ratio ꝙ intret unum corpus ꝙ̃ aliud. sed quodlibet potest intrare indifferenter. ¶ Deinde sequitur Simile itaqꝫ. Ubi ꝓbat tale esse inconveniens p simile. ¶ Ad cuiꝰ evidentiam notandum est ꝙ anima assimilatur arti. corpus autẽ assimilatur instrumento artis. sicut enim ars exercet actum suũ per instrumentum sicut carpentarius per dolabrum ita anima exercet suas operationes per corpus sicut ergo inconveniens est dicere ꝙ ars specialis aspiciat indifferenter quecũqꝫ instrumenta ita inconveniens est dicere ꝙ anima indifferenter subintrat quodcumqꝫ corpus. puta ꝙ anima elephãtis intret corpus musce. et hoc est quod dicit littera ꝙ qui sic dicunt scꝫ ꝙ anima intret indifferenter quodcumqꝫ corpus similiter dicunt ac si quis dicat tectonicam id est artem illam ingredi fistulas id est in organa alterius partis artis. Si enim ars fistulandi haberet rationem subintrandi organa subintraret organum ꝓpriũ et non alienum. ¶ Quereret aliquis utrum anima indifferenter aspiciat quodcumqꝫ corpus. Dicendum est ꝙ non. ¶ Ad hoc videtur assignare Avicẽ. unam rationem que talis est. Impossibile est diversitatem in numero sub eadẽ specie causari nisi ex diversitate materie quia ad diversitatem formalium principiorum sequitur diversitas specierum. si ergo anima non habet materiam ex qua sit. sequitur ꝙ individuetur per materiam in qua est. et per ꝯsequens non aspicit omne corpus sed tantum istud per quod individuatur. Si autẽ anima indifferenter aspiceret quodcumqꝫ corpus ac si esset quedam substantia separata creata ante corpus et que posset transire de corpore in corpus sicut videtur posuisse pictagoras sequeretur ꝙ due anime differrent specie et non numero tantum. hec ratio multum cogens videtur suppositio ꝙ due substantie separate non possunt differre solo numero sed hoc eſt dubiū apud multos qui ſupponūt pro vero ꝙ poſſunt fieri plura differētia numero ſolo in ſubiectis ſeparatis. De hoc autem diximus ſuper vij. methaphiſice diffuſius et qꝛ ratio dubia eſt ideo procedendum eſt alia via. et dicendū ꝙ aīa eſt forma et eſt motor tm̄ ſub quodam ꝑori natura eſt forma ꝙ̄ motor. Si enī eſſet motor tantum et non forma ita ꝙ coniungeretur corpori ſicut nauta naui vel ſicut homo indumento vt narrat Gregorius nizenus de platone ꝙ poſſet aſpicere quodcumqȝ corpus indifferenter: ſed quia non eſt motor niſi qꝛ ſub quodam ꝑori eſt forma. ideo ſicut eſſe formam dat ſibi aſpectum proprium ad propriam materiam ita eſſe motorem vt ſicut non eſt forma cuiuſcumqȝ corporis motrix et hoc manifeſtat ſm̄ commentatorem in expoſitione huius lr̄e diuerſitas organoꝝ. Unde dicit ꝙ membra leonis non differūt a membris cerui niſi propter diuerſitatem anime cerui ab anima leonis. Et ſi eſſet poſſibile vt anima leonis exiſteret in corpore cerui tunc natura ocioſa ageret et ſic ſm̄ hoc dictū philoſophi eſt manifeſtum in animabȝ diuerſis ſpēcie. Eſt etiam manifeſtū ſm̄ eūdem commentatorem in indiuiduis eiuſdem ſpeciei ꝙ manifeſtat diuerſitas materie que arguit diuerſitatē animaꝝ ꝛc.

ALia autem

Opinio

Poſtꝙ̄ phūs deſtruxit opinionē platonis hic deſtruit quandā opinionem affinem huic que ponebat ꝙ anima eſt armonia. et primo ponitur hec opinio. ſecundo improbatur ibi. Et quidem armonia. Dicit ergo primo ꝙ quedam alia opinio de anima tradita eſt ab antiquis multū credibilis id eſt probabilis que eſt vna numero cū p̄cedentibus que quidem opinio rationibus factis de anima in communi ꝙ communiter antiqui arguebant p̄ communia preter alias rationes particulares et directiuas probantes hanc animam eſſe quandam armoniam. ponebant enim corpus componi ex contrarijs. armoniam autē dicebant eſſe compoſitionem ꝛ temperamentum id eſt proportionem harum contrarioꝝ. ¶ Deinde ſequitur. Et quidem armonia. Ubi improbatur p̄dicta opinio. et p̄mo improbatur. ſecundo deſcendit ſpecialiter ad opinionem Empedoclis ibi Inueſtigabit autē. tercio adducuntur rationes que faciūt iſtam opinionem de armonia eſſe ꝓbabilem ibi. Et quidem igitur. quarto epilogatur tota pars precedens ibi. Quod quidem igitur. Prima in quatuor ſm̄ ꝙ hec opinio improbatur quatuor rationibus ſecūda ibi Amplius autē mouere. tercia ibi. Amplius autē qm̄. quarta ibi Cōgruit autē. Prima ratio talis eſt. Armonia vel eſt compoſitio vel ratio ꝯpoſitoꝝ ſed anima neutꝝ horum eſt ergo nō eſt armonia. hec āt ratio fundatur ſuꝑ duas ꝓpoſitiones Prima eſt ꝙ armonia eſt ꝯpoſitiō vel ratio ꝯpoſitiōis hec ꝓpoſitio manifeſtatur a ꝯmentatore dicēte ꝙ armonia aut eſt ꝓportio inter res admixtas ex elementis et hec erit ſi ꝯpoſitio corporis ex elementis eſt ſcḋm modum ꝯplexionis ⁊ tunc armonia dr̄ ratio ꝯpoſitionis aut ip̄a armonia eſt ipſa ꝯpoſitio tantum puta quā ꝯpoſitio ex elementis ē vicinatio tantū et non admixtio verbi gratia. ¶Compoſitio domus ex lapidibus et lateribus. ¶Alio mō poſſet manifeſtari iſta maior qꝛ illa que ꝯplectuntur in compoſito aliquādo ſic complectuntur ꝙ non ſaluātur quantitates eorum ſicut faciūt miſcibilia in mixto et talis compoſitiō vocatur mixtio et dicitur ratio compoſitio a philoſopho. ¶Aliquando ita complectuntur ꝙ ſaluātur ſpecies et quantitates complexorum ſicut omogenea concurrunt ad compoſitionem etheromogeneorū ſicut os et caro ad conſtitutionem manus et talis complexio vocatur a philoſopho compoſitio. Secunda ꝓpoſitio ſcꝫ ꝙ anima neutꝝ horum eſt patet ex gradatione et eleuatione formarum. nā forma mixti eleuatur ſuper formam elementi et forma anime ſuper vtramqꝫ. amꝰ ſignū eſt ꝙ anima habet alias operationes que non ſunt nec poſſunt reduci ad formam elementi vel mixti ſicut ſentire vel ymaginari ¶Mixtio autem et compoſitio non habent aliquas operationes que non ſint reducte ad miſcibilia vel compoſita aliquo modo. ¶ Deinde ſequitur. ¶Amplius autem. Vbi ponitur ſecunda ratio que eſt talis. ¶Anime eſt mouere. armonie autē non eſt mouere ergo anima non eſt armonia ſed de hac ratione dubium eſt. nam ratio fundatur ſuper duas ꝓpoſitiones quarum prima eſt ꝙ anime eſt mouere que videtur eſſe patens. ſecunda autem ꝓpoſitio eſt ꝙ armonia non mouet hanc ꝓpoſitionem aliqui declarant ſic qḋ relinquitur ex motu non mouet ſed armonia relinquitur ex motu ſicut ex motu cordarum relinquitur cōſonantia ergo armonia non mouet. Ratio non videtur multum cogēs quia non videtur impoſſibile ꝙ relictum ex motu moueat. nam ſcḋm phm̄ ſecundo huiꝰ. prima mutatio ſenſitiua eſt a generatione ⁊ eodem modo poſſet dici de appetitiua ⁊ motiua ex quo ſequitur ꝙ ſenſitiua ſiue appetitiua relinquitur ex motu generantis ⁊ tamen appetitiua imparat motum et motiua exequitur. Videtur ergo eſſe dicendum. ꝙ intentio philoſophi eſt dicere ꝙ vel armonia non mouet vel non mouet eo motu qui competit anime et per conſequens non eſt anima. ¶Anime enim eſt mouere ad multa ſicut et ipſa vegetatiua mouet ſurſum et etiā deorſū et aliter mouet motu progreſſiuo aliter motu conſtrictionis et dilatationis. Tales autem motus non conueniunt armonie. Mixtio enim et cõpoſitio non videntur agere niſi ad vnum m. ¶ Deinde ſequitur Congruit autem. Vbi ponitur tercia ratio. ¶ Ad cuius euidenciam notandum eſt ſm ꝯmentatorem ꝙ quedam ſunt forme corporales attribute elementis et quedā ſunt forme attribute anime quaꝝ differentia manifeſta eſt ex hoc ꝙ diuerſitatem contingentem in actionibus et paſſionibus primaꝝ formaꝝ poſſumus accipere ex diuerſa cõpoſitione elementoꝝ. poſſumꝰ enī dicere ꝙ actio carnis in manu eſt alia ab actione oſſis ꝓpter molliciem et humiditatē carnis et ꝓpter duriciem ⁊ ſiccitatem oſſis. hec autē nõ poſſumus dicere in ſecundis formis. nõ enī poſſumus dicere ꝓpter quā ꝯpoſitionem differant actiones ſenſus ab actionibꝰ intellectus ex hoc dicto ꝯmentatoris poteſt formari ſic ratio. ¶ Anima nõ eſt illud ꝑ quod tantū redditur ratio paſſionū corporaliū et nõ animaliū. ¶ Armonia que eſt cõpoſitio elementoꝝ eſt hmõdi ergo ⁊c. Hoc ergo eſt quod dicit lr̄a. ꝑ armoniam magis congruit dicere de ſanitate et omnino de formis corporalibus q̄ de anima Nõ enī paſſiones anime cognoſcūtur per armoniam vnde ſi aliquis tēptauerit pandere paſſiones ⁊ opera aīe quadā armonia dēfinit ⁊ nõ poterit ad hoc venire niſi difficiliter. Notandū eſt ꝙ virtutes dicūtur eſſe in triplici differencia. quedā enī ſunt virtutes que omnino videntur ſequi mixtū ſicut ſanitas que conſiſtit in ꝯpoſitione humoꝝ et de talibus poteſt reddi ratio per ꝯpoſitionē que eſt armonia. Quedam enim ſunt virtutes que licet exerceant opera ſua in organo corporeo tamen excedunt multū mixtionem ſicut vegetabilis et ſenſibilis. ⁊ ideo de talibus nõ poteſt ꝑfecte reddi ratio ꝑ armoniā. Vnde ꝯmentator nõ poteſt dici ꝑ quā ꝯplexionem differant actiones ſenſitiue ab actionibus motiue. Quedam autē eſt tercia ṽtus que nec eſt corpus nec virtus in corpore ſicut intellectus et de hac non eſt dubium ꝙ paſſiones eius non attribuūtur armonie. ¶ Deinde ſequitur. Amplius autem. Vbi ponitur quarta ratio que ſm ꝯmentatorem differt a tercia: qꝛ in tercia ꝓbatum eſt ꝙ opinantes animā eſſe armoniam deficiunt qꝛ non poſſunt perficere actiones et paſſiones anime per compoſitionem que eſt armonia. in hac autem ratione oſtenditur ꝙ iſti deficiunt quia non poſſunt perficere diuerſitatem ſubſtancie anime ex cõpoſitione et armonia. In hac autem ratione ſic procedit philoſophꝰ qꝛ diuidit armoniā ſm duos modos. ſecundo arguit ad ꝯpoſitū ibi. Neutro quidem igitur modo. Primo ergo diuidit armoniam. proprie enim et primo modo inuenitur armonia in habentibus magnitudinem et motum et ordinationem ſiue poſitionem ordinatam et hoc cum compoſitio iſtorum ſic congruit vt nullum congeneum id eſt vt nullum requiſitum ad naturā illius generis deficiat eo modo quo dicimus armoniam eſſe in cithara quando nō deficit aliqua corda vel fractus cordarum vel aliquid huiuſmodi. ¶ Alio modo dicimus armoniam eſſe rationem id eſt proportionem eorum que miſcentur eo modo quo dicimus ꝙ ſanitas conſurgit ex debita mixtione elementorum. Primum genus armonie eſt in illis que ſunt in ꝯpoſito ſaluis qualitatibus ſuis ſicut lateres et lapides in domo. Secundum autem eſt in mixtione que ſm philoſophum primo de generatione eſt alteratorum vnio. ¶ Deinde ſequit̄ Neutro quidem igitur modo. Ubi premiſſa diſtinctione armonie arguitur ad ꝓpoſitum. et primo probatur ꝙ anima nō eſt armonia primo modo. ſecundo ꝙ non eſt armonia ſecundo modo ibi Similiter aūt. Ratio prima talis eſt Compoſitio ꝑtiū corporis ⁊ diuerſitas eiuſdem multū eſt manifeſta. diuerſitas aūt in ꝑtibus anime multū eſt occulta ex quo ſequitur ꝙ hec diuerſitas ſecūda nō eſt attributa prime hoc eſt ergo quod dicit lr̄a Neutro igitur modo rationabile eſt eſſe animam. compoſitio enim partiū corporis que dicit armoniam primo modo multum eſt inueſtigabilis. Facile enī eſt ſcire ordinē carnis ad oſſa vel vtriuſq; ad neruum. facile eſt enī ſcire ꝙ ꝯpoſitiones partium corporis multe ſunt et multipliciter de anima non eſt ſic. cuius enim ſcȝ compoſitionis et quomodo ſcȝ ꝑ quam compoſitionem congruit accipe intellectū vel ſenſum vel appetitum non eſt manifeſtum eſſe diceret ſicut per compoſitionem nō poſſunt bene reddi paſſiones et operationes anime vt dictū eſt in p̄cedenti ratione ita non p̄t bene reddi diſtinctio inter ꝑtes aīe ſicut inter intellectū et ſenſum ¶ Deinde ſequitur. Similiter autem. Ubi probatur ꝙ anima non eſt armonia ſecūdo modo ſm ꝙ armonia dicitur mixtio et eſt ratio talis. ſm alietatem ꝑtium vel membrorum eſt alia ratio mixtionis. ſi ergo anima eſt ratio mixtionis ſequitur ꝙ in eodem homine ſint diuerſe anime ſm diuerſas mixtiones et hoc eſt quod dicit lr̄a quia ſimiliter inconueniens eſt animam eſſe rationem mixtionis que eſt armonia ſecundo modo. Non enī eſt eadem ratio mixtionis ſm quā eſt caro et ſm quam eſt os. accidit ergo multas animas habere omne corpus ſm diuerſas mixtiones membrorum. cuius ratio eſt: quia omnia ſunt complexa ex elementis ¶ Ratio autem commixtionis ponitur armonia & aia. ¶ Comentator coguntur isti dicere q in eodē sunt multe anime et eciā in quolibet membro est anima et in toto corpore est anima aut dicere que est dr̄a inter armoniam que facit membrū & armoniam que facit animam quia si omnino est eadem sequitur q scdm diuersitatem mixtionū et armoniarum sequatur diuersitas aīarum sicut q alia est aia carnis et ossis ¶ Deinde sequitur. Inuestigabit autem. Ubi specialiter philosophus descendit ad opinionē empedoclis ostendens eam fuisse insufficientem quia non potuit satisfacere dubijs que sequuntur ex ea. ¶ Ostendit autem hoc tribus modis secundus ibi. Amplius autem. tercius ibi. Et hoc. Primo ergo ponitur prima ratio. ¶ Ad cuius euidenciam notandum est q empedocles posuit q corpus animatū consistit in quadā proportione et mixtione. animā etiam dixit esse armoniam Queretur ergo ab eo utrum mixtio sit idem qd armonia quam dicit animam uel alia q si idem sequitur. q ex quo ibi sunt multe mixtiones erunt multe anime Si autem aliud cum ipsa proportio mixtionis sit armonia corporis sequitur q anima nō est armonia corporis cuius tamē contrarium dicit. et hoc est quod dicit littera q aliquis inuestigabit ab empedocle qui posuit unūquodqz corpus animatum habere esse quadam ratione id est p quandam proportionem et armoniam. Utrum anima per quā hz eē corpus sit illa ratio id est proportio aut aliquid alterū. si enim est idē sequitur q sunt diuerse anime in eodem cum huiusmodi proportio sit alia diuersa in diuersis partibus suppleatur lr̄a. si autem est alterum sequitur q anima nō est armonia corporis. ¶ Deinde sequitur. Amplius autem. Ubi ponitur secunda ratio. Posset enī aliquis dicere q anima nō est mixtio uel proportio elementorū sz quid causatū ex concordi mixtione elementorū. Contra hoc arguit philosophus quia talis concordia causans animam aut est concordia cuiuslibet mixtionis et tunc ubicumqz est mixtio ibi est anima quod est impossibile aut aliqua specialis mixtio est causa et tunc Empedocles insufficienter dixit quia eam non assignauit. et hoc est quod dicit littera. Amplius autem. Querendum est utrum concordia cuiuslibet mixtionis sit causa scz anime & hoc est impossibile quia tunc ubicumqz esset mixtio esset anima aut mixtio eius que est scdm rationem scz specialem est simple causa anime et tunc debuit dicere que est illa. ¶ Deinde sequitur Et hoc. Ubi ponitur tercia ratio. Si enī ponat q aia est causata a mixtione aut est idem qd ipsa et hoc est impossibile quia idē nō est causa sui ipsius aut alterum et tunc insufficienter dixit Empedocles quia non assignauit quid est istud alterum non enī videtur ꝙ anima sit causata a ꝯplexione et maxime quo ad intellectū quia non est corpus nec virtus in corpore et hoc est quod innuit lr̃a. Et querendum est vtrum hec sit ipsa ratio id est proportio a qua causatur aut aliquid alterum preter rationem. quocumqꝫ enim modo dicatur sequitur inconueniens vt dictum est. ¶ Deinde sequitur Hec quidem igitur Vbi postq̄ ꝓbauit animam non esse armoniam hic arguit pro illis qui ponebant eam armoniam ⁊ ponit duas rationes. secūda ibi. Ad hoc autē Dicit ergo ꝙ hec que dicta sunt habent huiusmodi dubitationes ꝙ si dicatur sicut dicit Empedocles sic poterit dubitari sicut dubitatum est. Pro parte vero opposita sunt argumenta. Si enī anima est alterum quid a ꝯmixtione quid est ꝙ animal interimitur remota carne ⁊ alijs partibus animalis q̄si diceret illud quo remoto remouetur anima videtur esse idem cū anima sed remota mixtione remouetur aīa ergo ⁊c. Notandum est ꝙ argumentū non cogit non enī nisi quia subtracto corpore subtrahitur anima vegetabilis ⁊ sensibilis ideo hoc ē idem cum illo. hoc enī nō oritur ex idemptitate sed potius quia subtracta materia et organo per quod exercentur operationes subtrahitur forma ad cuius existentiam requiritur talis materia vel tale organū. ratio autē non habet locum in anima intellectiua qui potest esse extra materiā. ¶ Deinde sequit̄ Ad hoc autē. Vbi ponitur secūda ratiō ꝗ est talis. Deficiente anima deficit vnaqueqꝫ partium corporis. hoc autem non potest esse nisi quia anima idem est ꝙ mixtio corporis et etiam quia vnaqueqꝫ pars corporis habet animam et hoc est quod dicit littera. Ad hoc autem siquidem vnaqueqꝫ partium non habet animam et si anima non est ratio compositionis quid est ꝙ deficiente anima corrumpitur vnaqueqꝫ partium. Notandum est ꝙ argumentū non cogit. talis enī corruptio non est ꝓpter idemptitatem sed q2 anima ꝯtinet corp9 et mixturam eiusdem et ideo sublato continente soluitur corpus. Preterea corp9 nō corrumpitur immediate ad corruptionē anime sed magis sublata anima soluitur forma mixtionis ⁊ sic corrumpitur corpus. Vtrum āt forma mixtionis et anima dicant duas formas requirit aliam speculationem. Ad minus enī dicunt duas rationes ⁊ si dicant duas res sicut ponitur ꝓbabiliter tūc statim apparet ꝙ argumentum nō valet ¶ Deinde sequitur. Nos quidem igit̄. Vbi ꝯcludit ꝓ ꝯcluso. vn̄ dicit ꝙ manifestū est ex dictis ꝙ anima non est armonia et ꝙ non circulariter moue͂. ẜm accn̄s autem moueri pt̄ ſicut dictū eſt. contingit em̄ aiam mouere ſeipām et ꝑ ꝯſequens aiam moueri vt quid in quo .i. mouetur ad motū eius in quo eſt ſcꝫ corporis. hoc autem corpus moue͂ ab anima et ſic anima mouet ſeipſam ꝑ accidens. aliter autē impoſſibile eſt eā moueri ẜm locū. Notandum eſt ꝙ nobis motis mouentur ea que ſunt i nobis et ideo moto corꝑe moue͂ anima. ex quo pt̄ ſic argui. anima mouet corpus ſed moto corꝑe moue͂ anima ergo anima mouet ſeipām ꝑ accn̄s q2 ꝑ motū corꝑis ꝛc.

Racionabilius aūt

Poſtꝙ̄ phūs ꝓbauit ꝙ anima non mouetur hic ponit quandam dubitationē ẜm quam ꝓbabiliter arguitur ꝙ anima mouetur et primo ponitur dubitatio aīi motiuo eius. ſcd̄o ſoluit ibi. Hoc autem non eſt. Primo ergo arguitur ſic. Anima triſtatur et gaudet ꝛ ſic de alijs paſſionibꝫ. ſed tales paſſiones videntur eſſe motus ergo anima moue͂. et hoc eſt qđ dicit lr̄a ꝙ de ipſa anima racōnabilius dubitabit aliquis ꝙ̄m dubitauerunt p̄cedentes tanꝙ̄ de ipſo ꝙ mouetur conſiderans et arguens in hmōi ſcꝫ paſſionibꝫ. Dicimus em̄ animā triſtari ꝛ gaudere confidere et timere iraſci ſentire et intelligere. hec autem omnia videntur eſſe motus. vnde opinabit͂ aliquis iſtā animā ꝓpter hmōi paſſiones moueri ¶ Deinde ſequitur. Hoc āt nō eſt. Ubi oſtēdit ꝙ argumentū nō cogit ꝛ ꝙ nō dꝫ concedi animā moueri ꝓpt͂ iſtas paſſiones. ꝛ p̄mo ponit ſolutio. ſcd̄o ꝯfirmat ibi Dicere āt iraſci Prima in duas q2 primo ponit ſolucō ſcd̄o manifeſtat quoddā dubiū ibi. Intelligere autē. Dicit ergo primo ꝙ ſuppoſito ꝙ p̄dicta dicāt motū tn̄ nō eſt neceſſe animā moueri ſed magis corpus. Si enim gaudere aut dolere et intelligere ſint motus ẜm vnumquodqꝫ iſtorum mouetur animal tn̄ nō aīa ꝓprie quia tales motus nō ſunt ab anima ſicut iraſci ꝛ timere in eo ꝙ cor vel aliquod aliud organū mouetur. Si enim intelligere ſit motus vel iraſci vel aliquod ſimile tamen talis motus magis reſpicit organū ꝙ̄ animam. Cū em̄ animal iraſcitur tunc accenditur ſanguis et mouetur cor et per conſequens talis motus magis eſt in organo ꝙ̄ in anima ¶ Deinde ſequit͂. Intelligere autē. Ubi manifeſtat quod dictū eſt. dixit em̄. Si gaudere aut dolere et intelligere ſint motus. Ubi poſſet aliquis credere ꝙ eſſet vniformis ratio de iſtis omnibꝫ. hoc aūt dt phūs non eſſe verū. intelligere em̄ eſt alterū aliquod ab omnibꝫ iſtis q2 intellectus nec eſt corpus nec virtus in corpore et ꝑ ꝯn̄s intelligere nullo modo dicitur motum nec ꝑ ſe nec ꝑ organū niſi ſm illos qui ponunt ꝙ intelligere ſit ꝑ organum corporeum et ſic eſt vna ratio de intelligere et alijs. ¶ Alia etiam omnia non habent vnam rationem quia de numero aliorum motorum quedā accidunt ſm loci mutationem quedā ſm alteracōnem alia autē ſunt huiuſmodi et quomodo accidūt eſt alterius rationis. Notandū eſt ꝙ eorum que ſiūt cum motu corporis eſt dr̄a qꝛ in quibuſdā paſſionibus ſit motus organis ſm locū ſicut pꝫ in ira que ſit motus quibuſdā partibus ipſius corporis ſcꝫ corde ſanguis circa extra mouetur ad partes interiores motus a feruore cordis. Quedam vero ſm alterationem. nam ex ad preſentiam terribilis contrahitur et infrigidatur et ꝑ ɔñs alteratur homo et palleſcit. In hijs ergo paſſionibus imaginabimur gradus quia in paſſionibꝫ a potentia appetitiua ꝓprie oriuntur motus ſi ꝓprie patiuntur ſed per organum ſicut eſt motus corporis vel accenſio ſanguinis. In potentia autē ſenſitiua minus oriuntur quia ſenſus ſunt ſuſceptiui ſpecierū ſine materia in intellectu autē nullo mō: qꝛ nec ꝓpter ſe nec ꝓpter organū cū nō ſit corpus nec virtus in corpore. ¶ Deinde ſequit. Dicere autē iraſci animā. Ubi manifeſtat ſuā ſolutionē et pꝛimo in paſſionibꝫ appetitiuis. ſecundo in iſto intellectu ibi. Intellectus autē. ¶ Quātū ad pꝛimū notandū eſt ꝙ philoſophus dicit. qꝛ motus nō ꝓprie eſt in anima ſꝫ in organo ſicut in corde vel in aliquo alio. In quibuſdā autē actionibꝫ organa ſunt manifeſta ſicut organū conſpiciendi vel terendi. In paſſionibus autem appetitiuis organum quod mouetur non eſt manifeſtū: quia intrinſecum eſt. Ex hoc aliquis poſſet moueri ad credendum ꝙ motus paſſionum attribuantur anime quod excludens philoſophus dicit ꝙ dūmodo organum moueatur ſiue ſit intrinſecum ſiue extrinſecum nichil variatur in re. quia actiones et paſſiones anime que ſiunt per organa ſunt coniuncti. ſiue illa organa ſint extrinſeca ſiue intrinſeca. ipſum etiam intelligere eſt coniuncti: quia licet intelligere non communicet organo tamen cōmunicat cōmunicanti organo ſicut fantaſie. hoc viſo patet littera que dicit ꝙ dicere animam iraſci et non ipſum coniunctum ſimile eſt ac ſi aliquis dicat animam texere vel edificare quaſi diceret philoſophus. texere et edificare ſunt compoſiti et per conſequens iraſci nec eſt differentia niſi in hoc quia ibi motus ſunt in organis apparentibus. texere enim et edificatio ſiunt per membra apparentia motus autem iſtorum eſt in membris occultis. et ideo vtrumqꝫ eſt coniuncti. ¶ Unde melius fortaſſis eſt non dicere animam miſereri aut addiſcere aut cū animā intelligere sed magis hominem ꝑ animā non quia motus sunt in aīa sed quia alterius de mō motuū sunt vsq; ad illā .i. aīam ⁊ si motus sensuū. sensatio em̄ est motio facta a sensibilibꝫ in sensum alteri autē motus sunt ab illa .i. aīa vsq; ad res. reminiscentia em̄ est motus ab illa .i. aīa qui mot9 aut quietes sunt in sensibilibꝫ organis et nō in anima .q.d. motus qui sunt ab anima et ad animā cōcernūt organū sensibile ⁊ per ꝯñs sunt ꝯpositoꝝ. ¶Notandū est ꝙ cōmentator hoc dcm̄ de reminiscēcia sic exponit dicens ꝙ motus cuius principiū est extrinsecus ⁊ finis in anima est motus sensus. ¶Motus autē cui9 principiū est in aīa et finis extra est motus rememorationis et iste motus rememoratiōis forte ꝑuenit ad sensum ⁊ forte nō. Virtus em̄ rememoratiua quādo mouet ymaginatiuā tūc ymaginatiua mouebit sensus ⁊ forte nō mouebit. ¶Et idem ꝯmentator in fine eiusdem in ꝯmenti. iste mot9 c9 principiū est ab anima scꝫ rememoratio forte remanebit in corpe quod est instrumentū illius virtutis et forte ꝑtransibit ad aliud quousq; ꝑueniat ad sensum .i. ad instrumentū sensuū.

Intellectus aut Postq̄ soluta est q̄stio q̄tū ad passiones appetitus hic soluitur q̄stum ad ipsum intellectū. ¶Ad cuius euidentiā notandū est ꝙ intellectuale et rationale dicitur duobꝫ modis sicut habetur ex primo ethicoꝝ. ¶Est em̄ intellectuale et rationale ꝑ essenciam et ꝑ quandā ꝑticipationē. hoc em̄ modo dicimus ꝙ cōcupiscibilis et irascibilis sunt rationales q2 ꝑticipant rationē. Si em̄ nō essent rationales aliquo modo nō essent in eis virtutes morales nec essent ordinate ad honestū et turpe in moribus. Primo ergo agit phūs de primo intellectuali scꝫ per essenciā. scd'o de eo quod est ꝑ ꝑticipationem ibi. ¶Intelligere autē vt amare. Prima in duas q2 primo agitur de intellectu sm̄ substāciam. secundo de actu eiusdem ibi. Intelligere autē Prima in duas quia primo ponitur ꝯclusio intenta ⁊ dicitur ꝙ intellectus videtur esse quedam substācia in fieri quā nō cognoscit corrumpi. est ergo cōclusio ꝓbanda ꝙ intellectus non corrumpitur. ¶Notandū est sm̄ cōmentatorem hic ꝙ phūs hic ꝑ intellectū intendit intellectū materialem qui comprehendit intentiones omniū entium et hoc voluit dicere phūs in līa ꝙ intellectus est substancia in fieri q2 pōt cōprehendere omnes intentiones. Unde in tercio huius dicitur ꝙ intellectus ē possibilis omnia fieri. ex hoc autē potest cōcludi ꝙ est incorruptibilis. Virtus autē que potest omnia fieri nec est corpus nec virtus i corpe intellectus possibilis est huiusmodi ergo nõ est corpus nec virtus in corpore & p̄ cõñs nõ corrũpit̃ ad corruptionẽ corporis. Bene ergo philosophus primo p̄mittit q̄ intellectus ẽ subã in fieri. secũdo subdit q̄ est incorruptibilis. ¶ Deinde sequit̃. Maxime autẽ. Ubi p̄batur intentũ & est ratio p̄bans talis. Si intellectus corrumperetur maxime videretur corrumpi in senio qñ scz organa corrumpũtur sed hoc modo nõ corrumpitur q2 nec potẽcia sensitiua de qua magis videt̃ corrumpit̃ in senio sed magis organũ in cuius signũ est q2 si senex acciperet oculũ iuuenis videret sicut iuuenis. hoc est ergo qđ dicit l̃ra. Si autẽ corrumperetur intellectus maxime corrumperetur ab ea debilitate que est in senio quia tũc debilitantur organa potenciarũ sic autẽ nõ est. Sed forte sic accidit quemadmodũ in sensitiuis potencijs. Ibi non corrumpitur potencia sed organũ. Si enĩ acciperet senior oculũ iuuenis videret vtiq2 sicut iuuenis ex quo sequitur q̄ seniũ nõ est ex hoc q̄ aĩa sustineat aliquid corporis sed magis illud corpus in quo est anima sicut accidit in ebrietatibus et infirmitatibz. tunc enĩ impediuntur organa sensuũ et p̄ cõñs impeditur intellectus nõ p̄pter se sz p̄pter sensus impeditos. ¶ Quereret aliquis vtrũ simile sit de sensu et intellectu q̄tũ ad corruptionẽ videtur q̄ sic p̄ philosophũ in l̃ra qui dicit q̄ forte accidit in intellectu quẽadmodũ in sensitiuis. ¶ Ad oppositũ quia intellectus separatur ab alijs potencijs sicut perpetuum a corruptibili quod quidẽ nõ potest dici de sensu. Dicendũ est q̄ non ẽ simile de vno et de alio q2 substancia intellectus nullo modo corrumpitur nec p̄ se nec p̄ accñs. sensitiua autẽ ad minus in alijs ab hõie licet nõ corrumpatur p̄ se tñ corrumpitur ad corruptionẽ cõpositi. In homine autẽ supposito q̄ sensitiua & intellectiua sint vna substãcia tñ anima separata nõ habet actũ senciendi p̄pter defectũ organi. habet tñ actũ intelligendi. ¶ Ad argumentũ potest dici q̄ non est intencio philosophi dicere q̄ omnino sit in intellectu sicut in sensu. sed magis vult dicere q̄ si in sene nõ corrumpatur sensus multo minus intellectus. ¶ Alio modo p̄t respondere s̃m commentatorem. q̄ intencio philosophi est dicere q̄ si intellectus corrumperetur haberet instrumentũ corporale et tũc accideret apud senectutẽ q̄ debiliter intelligeret et cũ hoc nõ sit sequitur q̄ nõ habet instrumentũ corporale. ¶ Alio modo respondent alij q̄ quãdo philosophus dicit forte autẽ loquit̃ de intellectu non s̃m opinionẽ p̄priã sed illorũ qui posuerunt intellectũ virtutẽ organicam. hoc enĩ supposito accidit de intellectu sicut in sensu. imo videtur q̄ intellectus sit sensus. ¶ Deĩn sequit̃ Intelligere enti. Ubi poſtq̄ dixit de ſbā intellectus hic intendit de actu intellectus. ¶ Ad cuius euidentiā notandum eſt ꝙ licet intellectus nō corrumpatur tñ quia in ſua actione indiget intentione imaginata et fantaſmate ideo poteſt impediri actio intellectus ad impedimentū fantaſmatis et ideo dicitur corrumpi intelligere quodam intellectus corrupto. corrupto enī fantaſmate. licet anima ſepata intelligat tñ non intelligit ſm modū anime coniuncte quia non mediante fantaſmate hoc viſo patet littera que dicit ꝙ intelligere ⁊ cōſiderare marceſcunt. i. corrumpuntur. littera cōmenti habet dicebatur ꝙ interius corrupto ſcilicet fantaſmate ipſum autē ſcʒ intellectū impoſſibile eſt corrūpi quo ad ſubſtantiam ſuam cōmētator in expoſitione huius lr̄e dicit et accidit ꝙ intelligere quõqʒ ſit in potentia quõqʒ in actu nō quia intellectus ſit generalis et corruptibilis ſed quia intrat corpus aliquid corrumpitur et poſt declarabit ꝙ hec eſt intentio imaginata ⁊ intellecta et hec eſt qđ dicit Ariſtoteles in tercio tractatu intellectū poſſibilem. ¶ Deinde ſequitur Intelligere autē. Ubi oſtendit ꝙ intellectus ꝑ ꝑticipationem corrumpitur ad corruptionem compoſiti ſicut et amare et odire que ſunt paſſiones concupiſcibiles. et hec eſt quod dicit littera. Intelligere autem ſcilicet ſm actum aut amare et odire que ſcilicet ſunt paſſiones concupiſcibilis ꝑticipantis rationem non ſunt paſſiones illius ſcʒ anime tm̄ ſed illius ſcʒ coniuncti habentis illū ſcʒ intellectū ſm ꝙ habet illū ſcʒ intellectum ⁊ ideo hoc corrupto ſcʒ coniuncto anima neqʒ memorat neqʒ amat. quia memoria ⁊ amor nō erant paſſiones illius ſcʒ anime ſʒ communis. i. cōiūcti quod quidem deſtructū eſt. licet autē hec corrumpantur intellectus tñ ſm ſubſtantiam ſuam fortaſſis eſt aliquid diuinius et impaſſibile et ideo nō corrumpitur. ¶ Quereret aliquis quomō odire et amare ſunt paſſiones illius ſm ꝙ habet illum vt dicitur in lr̄a. Dicendū eſt ſm cōmentatorem in expoſitione lr̄e ꝙ amor et odiū attribuuntur rationi que recipiunt actionē rationis In hac enī ꝑte anime ſcʒ concupiſcibili videtur ꝙ nō ſit aliquid rationabile qđ eſt obediens intellectui in omnibus homīs ⁊ ideo iſte actiones nō ſunt intellectus ſed magis virtutū habentium. i. ꝑticipantiū hanc actionem intellectus ⁊ hec eſt qđ dicit lr̄a quia ſunt actiones huius nō ſimpliciter ſed ſm ꝙ habet illum ſcʒ intellectum. q. d. cōmētator hee actiones ſunt rationabiles nō per eſſentiā ſed ꝑ ꝑticipationē. ¶ Deinde quereret aliquis quō phūs cōiunxit cū odio et amore intelligere dicens. Intelligere autē ⁊ amare et odire. ac ſi intelligere corrumpatur ſicut paſſiones appetitiue.

Dicendum eſt ſm aliquos ꝙ philoſophꝰ non loquitur hic de intellectu ſm opinionem ꝓpriã ſed illorum qui ponebant ꝙ intellcūs eſſet ſenſus ſm hoc enĩ intellectus eſſet corruptibilis et ideo phūs volens corrigere hanc opinionē ſtatim ſubiungit. Intellectus autem eſt diuinꝰ. ¶ Alio mō pt̄ dici ꝙ loquitur de actu intellectus qui corrūpitur ex quodã interiꝰ corrupto vt iam dictū eſt. vel forte melius accipit intellectionē largo modo ꝓ actu alicuius potencie ſenſitiue ſicut exiſtimatiue vel memoratiue et ideo ſtatim ſubiungit ꝙ hoc corrupto anima nō memoratur. ſ. memoria ſenſitiua nec amat paſſione ſcꝫ amoris que eſt in appetitu ſenſitiuo concupiſcibili. Deinde philoſophus epilogat p̄dicta dicens ꝙ manifeſtū eſt ex hiis ꝙ nō eſt poſſibile aīam moueri. ſi autem nullo modo moueatur multo magis nō mouetur a ſeipſa. Commentator. Manifeſtū eſt eē impoſſibile ꝙ aīa moueatur. In quibuſdã autē partibus ſicut in intellectu nō mouetur nec eſſencialiter nec accidentaliter. In quibuſdã vero accidentaliter ꝛ non eēncialiter ꝛc.

Multum aũt huius Poſtꝗ̃ phūs improbauit opinionē illoꝝ qui venabãtur aīam ex motu oſtēdendoꝗ aīa non mouetur hic improbat opinionē illoꝝ qui dicebant animã eſſe numerũ ſeipſum mouentem quaſi venantes eã cognitione et motu vt dictū eſt ſupra ꝛ duo facit qꝛ primo ponit ꝙ multa impoſſibilia accidūt huic opinioni. ſecundo narrat ibi. Quomodo enĩ opꝫ. ¶ Quantum ad primū dicit lr̃a ꝙ hiis que dicta ſunt irrationabilius multum eſt dicere animam eſſe numerum ſeipſum mouentem quaſi diceret hec opinio ē irrationabilior aliis. Unde commentator. Sermo qui dicit animã eē numerum ſeipſum mouentem eſt magis remotus a ratione et minoris ſufficiencie. contingunt enim multa impoſſibilia. Primo quidē illa que contingūt ex motu de quibus dictum eſt ſupra et hoc quia iſta poſitio dicit aīmam ſe mouere et hoc eſt quod dicit lr̃a. Inſunt enim hiis. ſ. ſic opinãtibꝫ primo impoſſibilia accidencia ex ipſo moueri. ſecundo ſunt impoſſibilia propria ex ratione numeri quia hec poſitio dicit animam eſſe numerū. Unde lr̃a. ꝓpria autem ſcꝫ impoſſibilia ex eo ꝙ dicunt eam eſſe numerū. ¶ Deinde ſequitur. Quomodo enĩ oportet intelligere. Ubi deſtruit poſitionem numerando impoſſibilia que ſequūtur et primo adducit impoſſibilia. ſecundo oſtendit ꝙ ex diffinitione data ſcꝫ ꝙ aīma eſt numerus ſeipſum mouens nō contingit reddere paſſionē aīe ibi. Cōplectentibꝫ igitur. Prima in duas qꝛ primo phūs ducit ad inconueniēcia que ſunt ꝓpria huic opinioni. ſecundo ad inconuenientia que ſunt communia opinionibus quorundā aliorum ibi. ¶ Accidit autē. Prima in ſex diuiditur ſcdm ſex inconuenientia. ſecundū ibi ¶ Amplius autē qm̄ dicunt. tertiū ibi. ¶ Amplius autē a nūo. quartū ibi. Videbitur autē. quintū ibi Contingit quodammodo. ſextū ibi ¶ Amplius autē. Prima ratio fundatur ſup tres ꝓpoſitiões Prima ſupponitur ⁊ eſt ꝙ ſi aīa eſt nūs eſt unitates qꝛ nūs non eſt niſi collectio unitatū. ſecunda ꝓpoſitio ē ꝙ ſi eſt unitas eſt unitas mota a ſeipſa ſicut erat nūs mouens ſeipm̄ quia eadem ratio eſt de numero et unitatibus. tercia ꝓpoſitio eſt ꝙ impoſſibile eſt ꝙ unitas moueat ſeipſam quia in re impartibili ſicut ē unitas impoſſibile eſt dare differentiam mouentis et moti. Hoc viſo patet littera que dicit. Quomodo enim oportet intelligere ipſam animam eſſe unitatē motam quaſi diceret ſi anima eſt numerus ſe mouens eſt unitas mota. hoc autē eſt impoſſibile quia non eſt ibi intelligere a quo moueatur talis unitas et quomodo ſcilicet moueatur ipſa unitate exiſtente indifferente ⁊ impartibili quaſi diceret in re impartibili non poteſt aſſignari differentia mouentis ⁊ moti nec poſſumus dicere unitatē impartibilem ⁊ indifferentem eſſe motam. eſt ergo ratio in breui Si anima eſt numerus ſe mouens eſt unitas mota conſequens eſt impoſſibile ergo ⁊ an̄s ¶ Deinde ſequitur. ¶ Amplius autē Ubi ponitur ſecūda ratio que fundatur ſup tres ꝓpoſitiões. pma eſt ꝙ oē motū hꝫ ſitū et poſitionē ex qua ſequit ꝙ ſi aīa eſt unitas mota ē habens ſitū ⁊ poſitionē. ſecūda ꝓpoſitio eſt ꝙ unitas hñs poſitionē idem eſt ꝙ punctus. qꝛ ſicut dꝛ pmo poſteriorꝝ pūctus eſt ſubſtantia poſita ex hoc ſequitur ꝙ ſi aīa ſit unitas poſitionē habens ſicut ꝓbatum eſt in pma poſitiōe ꝙ ipa ē pūctus tercia ꝓpoſitio accipit ex dicto mathematicorꝝ ſcꝫ ꝙ motus et fluxus pūcti facit lineā. Ex quo ſequit ꝙ ſi aīa eſt pūctus ꝙ effectus eius eſt linea. Ex hijs ꝓpoſitiōib; formet ratio in breui ſic ſi aīa eſt unitas mota eſt hñs ſitū et ꝓ ꝯñs eſt pūctus ſed effectus pūcti eſt linea ergo erit cauſa effect9 aīe. ꝯñs falſum eſt. quia aīa efficit viuere ⁊ non lineā. hoc viſo patet lr̃a que dīt ¶ Amplius autē. qm̄ dicunt ſcꝫ methaphiſici lineā motam .i. lineā ex motu et fluxu ſuo facere planū .i. ſupficiē punctū autē ex fluxu ſuo dicunt cauſare lineā. ꝙ ſi hoc eſt verū ſequit ꝙ motus unitatū ex quibꝫ ꝯponit ſcꝫ anima erunt linee .i. ſequit ꝙ talis unitas cauſat lineā cuius ratio eſt qꝛ unitas hñs poſitionē eſt punctū. talis autē eſt unitas anime qꝛ numerus anime eſt alicubi .i. determinat ſitū et habet poſitionē. Hoc autē iudiciū eſt de nūo ⁊ unitate. Deinde ſequit ¶ Ampli9 aūt. ubi ponit tercia ratio et eſt ratio talis. de ratione nūi eſt ꝙ ſubtracta vel addita vnitate mutatur ſpecies. Si em̄ a nūmero auferat aliquis vnitatē aut numerū ſemꝑ relinquitur alius numerus. ſicut ſubtracta vnitate a quaternario fit ternarius addita autē fit quinarius. hec aūt nō ſoluātur in animalib9. qz plante et etiā multa animaliū diuiſa viuunt ⁊ dicūtur hr̄e eandē animā ſpecie. Cōmentator: Actio aie videt eē in co. qualis et nō quāti et ſi actio aie eēt in quātitate ↄtingeret vt aīa que remanet in plantis eſſet diuerſa in ſpecie a priori. ſed tn̄ aduertendū ꝙ dictū ↄmentatoris nō hꝫ veritatē de omni quāto. de q̄nto diſcreto ſicut eſt nūs. ſpecies em̄ nūi eſt in determinata m̄ltitudine quā precipue determinat vltima vnitas et iō addita vel ſubtracta tali vnitate mutatur ſpecies et ideo volunt dicere ↄmētatores ꝙ ſi anima eſt nūs eſt quantitas diſcreta ex quo ſequitur ꝙ diuiſa anima mutatur ſpecies qḋ tn̄ apparet falſum in plantis et in animalibus diuiſis. In quātitate autē ↄtinua nō habet veritatē dictū ↄmentatoris cuius ratio eſt quia eſſentia talis quantitatis conſiſtit in vnitate. nam continuū eſt quoddam vnum que quidem vnitas ita ſaluatur in toto ſicut in parte

Deinde ſequitur. Videbit aūt Vbi ponitur quarta ratio que fundatur ſuꝑ duas ꝓpoſitiones. prima eſt ꝙ om̄e motū eſt corpus ex quo ſequitur ꝙ ſi aīa ↄponat ex vnitatibus motis ↄponitur ex corporibus ⁊ ꝑ ↄñs hec opinio nō differt ab opinione democriti qui poſuit ꝙ aīa ↄponitur ex corporib9 paruis. Secunda ꝓpoſitio eſt ꝙ omne corpus motum ſiue ſit paruū ſiue magnum mouetur ab alio quia magnum et paruum non variant in hoc quia ratio quanti ſaluatur in vtroqꝫ. Si ergo eſt dare corpora parua vel vnitates motas eſt dare mouens quod magis eſt aīata q̄ vnitas mota. eſt ergo ratio in breui ꝙ anima nō eſt mouens et mota ſed eſt mouens ſolum. quod quidem neceſſario datur ſi datur vnitas mota ſicut dabant iſti. hec eſt ergo quod dicit littera dicere vnitates et corpora parua nichil differt. cuius ratio eſt quia vnitates mote ſunt corpora vt oſtenſum eſt namqꝫ Democriti ſperis ſi fiāt puncta id eſt ſi ſpere democriti ſunt adeo parue ꝙ videantur eſſe puncta. tamen erit quid in ipſo ſcilicet paruo ꝙ ipſa mouebit quia ſi eſt dare motum oportet ꝙ hoc ſit mouens et hoc quod mouetur et ita in corporibus paruis habet veritatem ſicut in omni continuo. cuius ratio eſt quia hoc quod dictum eſt ſcilicet ꝙ in omni quanto moto eſt dare mouens accidit quia motum ē continuum et non qz differunt magnitudine aut paruitate. ex hijs ſequitur ꝙ neceſſe eſt aliquid eſſe motiuū vnitatum que dicuntur cōponere animam quare non mouēs et quod mouet eſt anima ſicut ponebant iſti. ſed mouens ſolum. ſi autē anima eſt quod eſt quid mouens in animali. ſequit ꝙ id quod eſt mouens in numero eſt anima. ita ꝙ aīa non eſt numerus ſe mouens ſicut ponebāt iſti ſed magis deberet poni ꝙ anima eſt mouens numerum ¶ Deinde ſequit. Contingit quodammodo. Ubi ponitur quinta ratio et eſt talis Si anima ꝯponitur ex vnitatibus. ¶ Omne corpus eſt animatū ꝯſequens eſt impoſſibile ergo ꝛ antecedens. ¶ Circa hanc rationē ſic procedit phūs quia probat duas conſequentias. prima eſt ꝙ ſi anima componitur ex vnitatibus componitur ex punctis quia talis vnitas componens non eſt niſi punctus. ſecundo probat ꝙ ſi ꝯponatur ex punctis oē corpus eſt animatū. ſecunda ꝓbatio ibi. Siquidem igitur ſunt altere. Prima ꝯſequentia ſic ꝓbatur Unitas ꝯponens animam differt ab vnitate abſoluta quia hec vnitas eſt mota quod non eſt in vnitate abſoluta ex quo ſequitur ꝙ differt penes ſitum quia omne motū exigit ſitum. ſed vnitas habens ſitum idem eſt quod punctus ergo vnitates componentes animā ſunt puncta et hoc eſt quod dicit littera Cōtingit quodāmodo vnitatē hāc ſcʒ que componit animam contingit eſſe ſcʒ motam. oportet autem illi vnitati que ſcʒ componit ineſſe differentiam ad alias vnitates ſcilicet abſolute acceptas et hec differentia eſt penes poſitionem. quia puncti ſolitarij id eſt vnitatis abſolute que erit differentia ad alias vnitates materiales niſi poſitio. i. ꝑ poſitionem et ſitum ¶ Deinde ſequitur. Siquidem ergo ſunt altere Ubi ꝓbatur ſecūda ꝯſequentia ſic Si anima ꝯponatur ex punctis vel pūcta anime ſunt alia a pūctis corporis et tūc cū anima ſubintret totum corpꝰ hec pūcta et illa ſunt in eodem loco aut ſunt eadem ita ꝙ numerus anime non eſt niſi numerus punctoꝝ corporis. cū ergo in omni corpore ſint puncta ſequitur ꝙ oē corpus ſit animatū hoc viſo patet lrā que dicit ꝙ ſi vnitates ſcʒ ꝯponentes animam et puncta in corpore ſunt altera. i. differunt ſequitur ꝙ vnitates et puncta in eodem loco erunt. optinebit enim ipſa vnitas locum puncti. nichil autem prohibet ſi due vnitates poſſunt eſſe in eodem et infinite. quia non eſt maior ratio in duabus q̄ in infinitis. vnde ſi duo indiuiſibilia poſſunt eſſe ſimul et infinita. quorum enim eſt locus indiuiſibilis et ipſa ſunt indiuiſibilia quaſi diceret plura indiuiſibilia ſm enim iſtam rationem ſunt in eodem loco. quia enim indiuiſibile additum indiuiſibili non auget

¶ Si autem numerus anime

idem eſt quod puncta in corpore ita ꝙ numerus anime non eſt niſi numerus ipſorum punctorum que ſunt in corpore. ſi mͦ ita eſt quare non omnia corpora habent animam cum videantur infinita puncta eſſent in omnibus corporibus.

¶ Quereret aliquis vtrum inconueniens ſit duo puncta eſſe ſimul Videtur ꝙ non ſexto phiſicorum. Continua ſunt quorum vltima ſunt ſimul ſi ergo plures lineę contiguarentur vltima earum id eſt puncta eſſent ſimul. ¶ Ad oppoſitum eſt dictum philoſophi. ¶ Ad hanc queſtionem reſpondetur ab aliquibus ꝙ hoc non eſt inconueniens ſimpliciter ſed ſm poſitionem illorum qui ponebant animam componi ex vnitatibus motis. Vnitas mota eſt corpus vt oſtenſum eſt et ideo philoſophus punctum hic vocat corpus paruum. Vnde ſuperius dixit ꝙ nichil differt dicere vnitates aut corpora parua. puncta enim democritus vocat corpora indiuiſibilia ex quibus ſm democritum omnia componuntur. ſi ergo impoſſibile eſt duo corpora eſſe in eodem lͦ qua ratione duo et infinita. Ita impoſſibile eſt duo puncta ſcilicet anime et corporis eſſe ſimul. ¶ Alij dicunt ꝙ impoſſibile eſt duo puncta eſſe ſimul quia ſi eſſent ſimul eſſent eadem cum puncta non diſtinguantur niſi penes ſitum et iſti deducunt ſic rationem philoſophi. Si anima componatur ex punctis quia vnitas mota non eſt punctus ſequitur ꝙ in eodem loco eſt punctus anime et punctus corporis quia corpus vbiqꝫ animatur. ſi autē in eodem loco ſunt et ipſi ſunt eadem et hoc eſt quod dicit philoſophus quorum locus eſt indiuiſibilis et ipſa ſcilicet puncta ſunt eadem. ¶ Alio modo reſpondetur ab alijs ꝙ quedā ſunt puncta que ſunt in extremitatibꝰ continui ꝙ hec poſſunt eſſe ſimul vt probat argumentum quedam ſunt que ſunt in corpore et hec nō poſſunt eſſe ſimul quia tunc corpus penetrarent corpus et eſſent duo corpora ſimul. ¶ Deinde ſequitur. Amplius autem Vbi ponitur ſexta ratio que eſt talis. ſi anima componatur ex pūctis nunq̄ poſſet ſeparari a corpore nec anima ſepararetur ab eo et per conſequens animalia non morientur et hoc eſt quod dicit littera. Amplius autē quomodo poſſibile eſt puncta ſeparari et abſolui a corpore quaſi diceret non eſt poſſibile niſi linea componeretur ex punctis quod tamen eſt falſum. Linea enim ſemper diuiditur in lineas et non in puncta ſi tamen diuiderentur in puncta. puncta haberent de per ſe et ſic eſſent ſeparabilia in corpore ꝛc.

Accidit autē

Vbi poſtꝙ philoſophus poſuit inconuenientia que ſunt contra opinionem huius.

ponit illa que ſunt ibi contraria et aliis. et primo ponit intentū ſuum ſecūdo probat ibi. Siquidē enī. Intentū ſuū conſiſtit in duobus. primū ē q̄ idem inconueniens accidit dicentibus animā eſſe quoddā corp9 ſubtile et huic opinioni que dicit aīam eſſe unitatem uel numerū motum. Secundū eſt q̄ impoſſibilitas accidens democrito ex hoc qđ dicit q̄ animalia motus ſunt ſpere mote accidit etiam huic opinioni. Hoc eſt ergo qđ dicit līa q̄ punctibus animam eſſe quoddam corpus ſubtilium partium accidit idem inconueniens et huic opinioni de quo inconueniens dictum eſt ſicut patebit q̄ in eodem loco ſunt corpora. accidit etiam huic opinioni proprium inconueniens quod accidit democrito q̄ dicit corp9 moueri ab anima ſcʒ ſm q̄ ſpere mote mouent corpus. ¶ Deinde ſequitur. Siquidem enī. Ubi manifeſtat intentū et primo manifeſtat q̄ huic opinioni accidit illud inconueniens quod accidit dicenti animam eſſe corpus ſubtile. ſecūdo oſtendit q̄ hec opinio aſſimilat opinioni democriti ibi. Acciditq̄. ¶ Circa primū philoſophus facit duas conſequentias. Prima eſt q̄ ſi aīa eſt corpus ſubtile duo corpora ſunt in eodem. cuius ratio eſt quia anima ubiq̄ in toto corpore ſentit et hoc quia anima eſt ubiq̄ in corpore. Si aūt eſt ubiq̄ in corpore et eſt corpus duo corpora ſunt ſimul ꝛ quantū ad iſtā conſequentiam dicit līa q̄ ſi anima eſt in eo corpore quod ſentit neceſſe ē in eodem eſſe duo corpora ꝛ hoc eſt ſi anima eſt aliquod corpus. Secunda conſequentia eſt q̄ ſi anima ē numerus ſequitur idem inconueniens ſcʒ q̄ duo corpora ſunt ſimul. quod patet q̄ ſi anima eſt numerus mouens ſeipſum eſt unitates mote. ſʒ unitates mote ſunt corpora ergo idē quod prius. ſequitur etiam q̄ duo puncta ſunt ſimul ſcʒ punctus anime et punctus corporis quia ſi corpus quod eſt anima eſt ſimul cum alio corpore et punctus cum puncto. et hoc eſt quod dicit līa q̄ dicentibus animā eſſe numerum accidit multa puncta eſſe in eodem puncto .i. in loco indiuiſibili et hoc ſi puncta anime ſint altera a punctis corporis quod quidem oportet dicere quia niſi numerus punctorū anime ſit differens a numero punctorū qui ſunt in corpore contingit omne corpus habere animam. ſi enim anima nō eſt niſi numerus punctorum corporalium cum in omni corpore ſit numerus punctorum in omni corpore eſſet anima. ¶ Quereret aliquis. Utrum ſequatur hec opinio de aīa ponit duo puncta ergo duo corpora. Uidetur q̄ ſic. quia alias non accideret idem inconueniēs huic opinioni ꝛ opinioni dicenti animā eſſe corpus ſubtile. Dicendum eſt ſm commentatorem q̄ opinioni dicenti animam eſſe corpus ſubtile accidit duo corpora eſſe ſimul. huic autem opinioni accidit tantum ſimile inconveniens quia ponere multa puncta ſimul ſimile eſt ſermoni dicto quod multa corpora ſunt ſimul. Poſſumus tamen dicere quod idem inconveniens accidit huic et illi. ut ſi arguatur ſicut ſe habet locus puncti ad punctum ſic ſe habet locus magnitudinis ad totum et ideo ſicut duo puncta quorum unum eſt anime et aliud corporis ſunt in eodem loco ita tota anima conſtituta ex punctis ſitualibus erit in eodem loco cum toto corpore quod eſt compoſitum ex ſitualibus punctis et ſic duo corpora ſimul. Alio modo poteſt declarari idem ſic. Punctus non eſt cum puncto niſi quia corpus pertranſit corpus ergo ſi duo puncta ſunt ſimul et duo corpora. Plenius poteſt declarari ſic. Punctus motus eſt corpus quia omne quod movetur eſt corpus ſecundum philoſophum ergo ſi anima componitur ex punctis motis componitur ex corporibus ex quo ſequitur quod anima exiſtit in corpore non ſolum eſt punctum cum puncto ſed corpus cum corpore. Deinde ſequitur. Accidit etc. Ubi oſtenditur quod hec opinio aſſimilatur opinioni democriti. ſicut enim democritus ponebat quod ſpere mote movent animalia et hec opinio ponit quod numerus motus movet animal numerus autem motus eſt ex unitatibus motis. unitas autem mota eſt corpus motum et per conſequens eſt idem dicere numerum motum movere et corpora movere ſicut dixit democritus. Hoc eſt ergo quod dicit litera. Accidit etc. animal moveri a numero et per conſequens a corporibus ſicut diximus idem democritum movere ipſum animal ſcilicet per corpora indiviſibilia mota. quid eſt enim differre id eſt quid differt dicere ſperas parvas ut dixit democritus aut dicere unitates magnas ſive unitates omnino ſcilicet id eſt moveri ſicut dicit hec opinio quaſi dicat ad propoſitum nichil differt utrobique enim neceſſe eſt moveri animal ex hoc quod aliud movetur ſcilicet ipſe ſpere ſecundum democritum vel ille unitates ſecundum iſtam opinionem et maxime quia ſicut probatum eſt nichil differt corpora parva et unitates motas. Deinde ſequitur. Complectentibus ergo Ubi poſtquam oſtenſum eſt quod opinio dicens animam eſſe numerum ſeipſum moventem eſt impoſſibilis hic oſtendit quod ex hac diffinitione non videntur accidentia et paſſiones anime quod tamen debet fieri ſi eſſet perfecta diffinitio et hoc eſt quod dicit littera quod complectentibus in unum numerum et motum id eſt diffinientibus animam per hec duo accidunt impoſſibilia dicta et multa alia. Non enim ſolum eſt impoſſibile diffinitionem anime eſſe huiuſmodi ſed et accidentia ſcilicet anime non poſſunt declarari ex ea. Manifeſtum eſt enim ſi quis arguendo voluerit ex hac ratione reddere paſſiones et opera anime ſicut cogitationes ſenſus leticias triſticias et alia huiuſmodi non poterit quod ſicut diximus non ſolum hoc eſt impoſſibile ſed etiam non eſt facile hec divinare et fingere etc.

TRibus aũt

Poſtq̃ ph̃us improbauit opinionem dicentiũ aïam moueri et dicẽtiũ aïam eſſe nũm ſeipm mouentẽ qui tenebãt diffinitionẽ aïe ex cognitione et motu hic improbat opinionẽ illoꝝ qui tenebantur aïam ex cognitione tñ. Et primo ponit intentũ ſuũ. ſcđo exequitur ibi. Neceſſariũ autẽ. ¶ Quãtũ ad primũ dicit ꝙ tribus modis traditis ſm quos antiqui diffiniũt animã. ¶ Alij eñ dixerũt animam eẽ quid motiuũ corporis in mouẽdo ſeipſaz. ¶ Alij autẽ dixerũt aïam eẽ corpus ſubtiliſſimũ et de nũo magis incorporeoꝝ. De hijs duobꝫ iam fere ptranſiuimus oſtendendo quas dubitationes et contrarietates habent hee opiniones. dicit autem fere. ꝙ plura potuiſſent adduci q̃ fuerunt adducta. Et quia de hijs duobus dictũ eſt relinquitur de tercio ſcꝫ quomõ aliqui poſuerũt animã cõpoſitam ex elementis oĩm vt ſentiat et ꝙ cognoſcat omnia quoꝝ ſunt elementa. ¶ Quereret aliquis vtrum in hijs tres modi diffiniẽdi aïam quos ponit ph̃us euacuãt omnes modos antiquoꝝ iam dictos. Videtur ꝙ non. quia quidã dixerũt aïam eſſe numerũ ſeipſm mouentem de quo non fit mentio hic qꝛ nõ fit mencio de numero. Quidam autẽ dixerũt eã eſſe armoniã et de iſtis nõ fit mencio hic ¶ Ad primũ argumentũ pt reſpõderi ꝙ opinio dicentiũ aïam eſſe numerũ mouentẽ ſe pt reduci ad opinionẽ illorum qui dicunt eam eſſe corpus. quia omĩe quod mouetur eſt corpus. Iſti autem poſuerunt animam eſſe vnitates motas. Vnde commentator et debet ſciri ꝙ contradictio philoſophi dicentibꝫ animam eſſe corpus collocatur ſub cõtradictione ad dicentes eam eſſe mouens quia mouetur. Omnibus enim iſtis ↄtingit dicere eam eſſe corpus et hoc indifferenter ſiue poſuerunt id quod mouetur ex ſe ſpheras ſicut fecit Democritus aut vnitates. vt dicentes eam eſſe numerum ſeipſum mouentem. aut corpus celeſte vt dictum eſt in thimeo ¶ Ad ſecundum argumentum poteſt dici ꝙ licet armonia non ſit corpus directe tamen eſt forma corporis et ideo reducitur ad opinionem illorum qui poſuerunt eam eſſe corpus. ¶ Deinde ſequitur. Neceſſarium autem eſt. Vbi improbat predictam opinionem ſcilicet ꝙ anima non eſt ex elementis vt omnia cognoſcat Et primo oſtendit ꝙ non eſt ex elementis. ſecundo ꝙ non eſt ĩ elementis ibi. In toto autem. Prima in duas. quia primo deſtruit opinionem in ſe. ſecundo rationes eius ibi. Inconueniens autem. Prima in duas ſm duas rationes ſecunda ibi. ¶ Amplius autem. Prime adhuc ſubdiuiditur in duas partes. quia primo ponit concluſionem intentionem scz q multa impossibilia sequuntur ad istā opinionem secūdo adducit unū illorum ibi. Nō sunt autē. Dicit ergo q necesse est accidere multa impossibilia huic rationi .i. opinioni. ponūt enim sic opinantes cognoscere simile simili .i. q cognitio fit p assimilationem ponentes ipsam animā tanq̄ rem .i. compositam ex rebus quas cognoscit.

¶ Deinde sequitur. Nō sunt autē Ubi adducit impossibile qd sequitur ad hanc positionem et primo p̄mittit quedam. secūdo ex illis concludit suū ppositū ibi. Nichil ergo. Prima in duas sm duas p̄missas. secunda ibi. Ex quibz quidem igitur. Primū qd p̄mittit est q in rebus nō sunt solū elementa sed q multa alia. sunt composita ex elementis fortassis enī composita ex elementis infinita uel sint sm q elementa varie miscentur in mixto ¶ Deinde sequitur. Ex quibus quidem igitur Ubi p̄mittit secundū q est q opinioni ex elementis non sufficit ad cognoscendū omnia. qz sicut dicit Cōmentator forma compositi est sup elementa in composito. Unde ad cognitionem compositi nō sufficit cognoscere elementa talis vel talis mixti q̄ quidem mixtio variatur sm diversas rationes mixtorum quia elementa nō quolibet modo se habentia cōstituūt mixtū et hoc est quod dicit lra. quia contingit animam cognoscere et sentire unumquodqz corpus scz elementorum ex quibus est ipsum compositū. sed nō ppter hoc cognoscet vel sentiet ipsum compositum sicut quid est deus .i. celum quod sm aliquos componitur ex elementis aut homo aut os vel quodlibet aliorum compositorum. Et hec ratio est quia elementa non quolibz modo se habentia sunt unumquodqz horum compositorum. sed oportet ea esse sub quadā ratione et compositione quā cōpositionē oportet cognoscere ad cognitionem compositi. hec autē ratio et compositio bene datur ab Empedocle qui dicit q os consistit in quadā proportione et compositione. huius enim .i. terra complexa est in amplis diffusionibus .i. poris ossis. ita q terra sortita est duas partes in compositione ossis. Ipsum vulcanus autē .i. ignis dedit quattuor partes et sic p pter abundantiā ignis in osse ossa sunt alba. Notandū est q Empedocles posuit os componi ex octo partibus. quarum duas dedit terre. quattuor igni septimā aeri octavam aque ita q proportio inter istas partes faciebat os. ¶ Deinde sequitur. Nichil igitur profectus est. Ubi concludit intentū q est unus talis. Si autē ppter cognitionem componitur ex rebz cognoscibilibz componitur nō solū ex elementis sed et ex mixtis. ubi pz p premissa sed hoc est impossibile qz sm hoc anima in cognoscendo lapidem et hominem et universaliter oīa mixta q aliter anima sit oīa assimilatur falso sermoni. hoc est ergo qd dicit lra q nullus profectus est elementa esse in anima nisi rationes et compositiones mixtorum sint ibi. cognoscit enim aia vnūquodqꝫ p simile sicut isti dicūt et ideo os et hominē et qdlibet aliud mixtū nō cognoscit nisi hoc insit sibi. hoc autē quātū sit impossibile. s. qꝙ aia sit omnia mixta non oportꝫ dicere. Quis enim dubitabit si in anima erit lapis aut homo aut bonū aut non bonū. alia translatio habet vnum et non vnū ꝛ eodem modo de alijs quasi diceret fatuus est qui de hoc dubitat primo debet esse certum cuilibet qꝙ anima non ē mixta. Nota qꝙ licet phūs ponat qꝙ cognitio sit p assimilationem tamen eū non sequitur hoc inconueniens. cuius ratio est q2 licet intellectus sit omnia fieri tñ nō sit omnia fm rem sed fm intentionē et hoc non est impossibile. Isti autē ponebāt qꝙ aia ad cognitionē requirebat assimilationē realē qd est impossibile q2 cū aia cognoscat viua et non viua realiter viueret ꝛ nō viuerꝫ et sic opposita eēnt in eodem ꝛ hoc est quod dicit lr̄a qꝙ esset viuū et nō viuū. Deinde sequit Amplius autē. Vbi ponitur secūda ratio. et primo p̄mittit diuisio p̄dicamētorū secūdo ex illo p̄misso arguit ibi Vtrum. Dicit ergo p̄mo qꝙ id qd est. i. ens dr multiplicr. i. de. x. p̄dicamentis. ens enim aut signat hoc aliquid. i. substanciā aut qntitatē aut qualitatē aut qdā aliorū diuisorū p̄dicamentorū. Deinde sequit. Aia cognoscit oia p̄dicamēta aut ergo nō est composita ex aliquo elemēto p̄dicamētorꝫ aut ex elemētis substāciae tm̄ aut oim. sed p̄mo mō est impossibile q2 p̄mo modo nulliū p̄dicamentū cognoscit p istā positionē. secūdo mō non cognoscit nisi tm̄ substām. tercio mō simul et semel erit subā et qntitas ꝛ sic de alijs p̄dicamētis in lr̄a āt nō agit nisi de duobꝫ modis. Vñ dr. vtrū aia in cognoscēdo p̄dicamenta erit composita ex oibꝫ elemētis p̄dicamentorꝫ aut nō. quia non videntur eē cōmunia elementa oim predicamētorꝫ sed tm̄ substanciae Si ergo aīa est composita solum ex hijs elemētis quecūqꝫ subāꝝ quō ergo cognoscet vnūquodqꝫ aliorꝫ. q. d. non cognoscet Si āt aliquis dicat vniuscuiusqꝫ generis esse elementa ꝛ principia ex quibus cōponit aia sequit qꝙ aia simul sit qntitas qualitas et subā. hoc āt est impossibile q2 aia subā est cū sit forma substālis aiati. impossibile āt est ex elementis qntitatis subām eē et non quātitatē. q. d. si aia subā est impossibile est eam cōponi ex elementis qntitatis. dicentibꝫ igit animā cōponi ex omnibꝫ. hec aūt ꝛ multa alia impossibilia accidūt. Notādū est fm cōmentatorem qꝙ p̄dicamētū substanciae inter omnia predicamenta maxime videbatur hēre principia. et ideo phūs quesiuit vtrum anima componitur ex elementis substanciae tantum. et hoc si est verum qꝙ non sint elementa nisi ſubſtantie .q.d. phūs hoc eſt eſtimatū apud multos q̄ ſola ſubſtantia habet elementa. ſed tū idem phūs xij. methaphiſice dicit q̄ aliorū predicamentorum ſunt alia principia. nā principia ſubſtantie ſunt ſubſtantia & principia relationis relatio quod ſatis inuenitur in lr̃a quādo dicitur q̄ impoſſibile eſt quātitatis principia eſſe principiū ſubſtantiarū eſſe ꝛc.

Inconueniēs autem eſt

Ubi poſt q̄ phūs deſtruxit opinionē nūc deſtruit rationes eius. Dicebāt autem iſti duo. primo q̄ omnis cognitio eſt per aſſimilationē. ſecūdo dicebāt q̄ hec aſſimilatio nō põt fieri niſi aīa ſit ex oībus elementis ita q̄ propter ipſum fiat cognitio. phūs aūt primo deſtruit primū. ſecūdo ſecundū ibi. Dubitabit autē. Prima in quatuor ſm quatuor rationes quas adducit. ſecunda ibi. Multas aūt. tercia ibi. Amplius aūt. quarta ibi. Accidit aūt. quinta ibi. Oīno aūt. Prima ratio eſt q̄ iſti ꝯtradicebāt ſibiipſis. dicebant primo q̄ cognoſcere & ſentire eſt per aſſimilationē cū hoc autē dicebāt q̄ ſentire eſt quoddā moueri et pati. ſed pati eſt a contrario et nō a ſimili. Hoc ē ergo quod dt lr̃a q̄ inconueniens eſt dicere quod dicebant antiqui ſcz q̄ ſentire eſt ſimile a ſimili et eodem modo cognoſcere. ponūt enim q̄ ſentire & cognoſcere et intelligere eſt aliquid pati vel moueri. ſuppleatur lr̃a ſed pati eſt a contrario quia nichil patitur a ſuo ſimili ſꝫ a ſuo contrario. ¶ Deinde ſequitur. Multas aūt dubitaciões. Ubi ponit ſecūdā rationē q̄ eſt talis ſi aſſimilatio realis eſt cauſa cognitionis patet q̄ terra cognoſcimus terram ſequeretur q̄ partes animaliū quanto magis terree tanto magis ſentirent que magis aſſimilantur quod tñ falſum eſt. quia oſſa & pili propter terreſtreitatē ſuā videntur carere ſenſu. Ita q̄ aſſimilatio realis magis impedit cognitionem q̄ expediat. et hoc eſt quod dicit lr̃a: quia multas dubitationes et difficultates habent ipſo dicere ſicut Empedocles id eſt ipſo dicto Empedoclis. videbant q̄ corporeis elementis ſingula cognoſcuntur et nunc quod dictum eſt teſtatur aliquid ſimile id per aſſimilationem teſtatur eſſe cognitionē quod tamen dubium eſt. quecumque enim ſunt in corporibꝫ animaliū ſimpliciter terre id eſt magis accedentia ad terreſtreitatē ſicut oſſa nerui et pili nichil ſentire videntur. quare neque ſimile. i. ſimilitudo realis eſt cauſa cognitionis. que ſm hoc breuis cauſa dicta ſunt ſcz os pili etc. conuenirēt ad cognitionem ſi omnia ſimilia cognoſcerent. ¶ Deinde ſequitur. Amplius aūt. Ubi ponit terciā rationē q̄ quidē formatur duobus modis Uno mō ſm aliquos ſic q̄ ſm iſtā poſitionē vniuſcuiuſque principiorū cognoſcendū aliaꝫ organiš magis ignoracio ſue cā ignorancie q̄ intelligencie. ex vno enim elemento in anima neſcitur niſi vnum cui ipſum eſt ſimile. ad omnia autem alia magis eſt cauſa ignorancie q̄ intelligencie ꝓpt̄ diſſimilitudinem. ¶ Alio modo legitur de ſubſtancijs ſeꝑatis. ¶ Cum enī ſubſtancie ſint ſeꝑate a materia et ſint ſimplices nō aſſimilant̄ reali aſſimilatione ſubſtancijs inferioribꝫ cuiꝰ ſignū eſt q꜄ nō componūtur ex elementis inferioribꝰ et ꝑ ꝯſequens plura de iſtis ignorabit q̄ intelliget et hec eſt quod dicit lr̃a ſm̄ vltimum modum q꜄ primꝰ modus patet ꝙ vnūquodqꝫ principiorꝫ exiſtet in ignorancia pluriū q̄ in intelligencia. cognoſcet enī ſm̄ iſtam poſitionē ipſum principiū ſeꝑatū vnūquodlibet. i. ſeipm̄ omnia autem alia ſcꝫ materialia ignorabit. q. d. phus vbi nō eſt aſſimilatio realis ꝑ iſtā poſitionem non eſt cognitio. ſed tale principiū cū ſit ſimplex nō aſſimilatur ꝯpoſitis licet ergo cognoſcat ſeipſum tn̄ alia ꝯpoſita non cognoſcit ¶ Deinde ſequit̄. ¶ Accidet aut̄ Vbi ponitur quarta ratio ¶ Ad cuiꝰ euidenciā notandū eſt ꝙ empedocles poſuit ꝙ deꝰ. i. celū eſt ꝯpoſitū ex quinqꝫ elemētis tm̄ ſcꝫ igne aere aq̄ t̃ra ꝯcordia et diſcordidia. diſcordia aūt q̄ eſt ſextū elementū nō cadit in cōpoſitione celi cuius ratio eſt quia diſcordia eſt cauſa corruptionis. celū aūt eſt incorruptibile. alia aut̄ corruptibilia poſuit compoſita ex his quinqꝫ et diſcordia. ¶ Ex hoc arguo ſic. quod eſt plurium cognoſcitiuum eſt ſapiencius ſed mortalia et corruptibilia plura cognoſcunt q̄ deus. quia componuntur ex ſex elementis. deus autem tantum ex quinqꝫ ergo ſunt ſapienciores deo. conſequens eſt impoſſibile ergo illud ex quo ſequitur. ſ. ꝙ cognitio fiat ꝑ aſſimilationem et hoc eſt quod dicit lr̃a. ¶ Accidet autem et empedocles dicere deū eſſe inſipientiſſimū. ſolus enī deus non cognoſcit vnū elementorum. ſ. diſcordiam. mortalia aūt cognoſcūt omnia elementa. quia vnūquodqꝫ eorum eſt ex omnibꝫ elementis et per ꝯnſ omnia cognoſcit quorum ſunt elementa. ¶ Deinde ſequit̄ ¶ Omnino aut̄. Vbi ponit̄ quinta ratio et eſt talis. ſi elementū vel ꝯpoſitio ex elementis eſt cauſa cognitionis ꝓpter aſſimilationem ſequitur ꝙ oīa hn̄t aīam q꜄ omē quod eſt ſm̄ emp̄. vel eſt elementū vel ꝯpoſitū ex elementis. Iſti enī antiqui ponebant ꝙ ens nō excedebat corpus quod eſt elementū vel ꝯpoſitū ex elementis. Hoc ē ergo qd̄ dicit lr̃a q꜄ p̄t queri ab emp̄. ꝓpter quā cauſam omnia que ſunt non habent aīam. videtur enim ꝙ ita debeat eſſe. qm̄ omne quod eſt aut eſt elementū aut compoſitum ex vno elemento vel pluribus vel omnibꝫ. neceſſe eſt aūt ſm̄ iſtā poſitionē ꝙ ſi fuerit ex vno elemēto ꝙ cognoscat illud vnū ⁊ si fuerit ex quibusdā cognoscet illa quedā et si fuerit ex omnib⁹ ꝙ cognoscat omnia ꝛc.

Dubitabit autem

Ubi postq̄ ostensum est ꝙ hec radix nō fuit uera scz ꝙ cognitio sit p assimilationem realem ostenditur ꝙ hec opinio deficit ex hoc ꝙ ponit animam quid compositum ex elementis ꝓpter assimilationem. et primo ostēditur ꝙ hec opinio dicit falsum. secundo ꝙ est insufficiens ibi. Omnes autem. tertio ꝙ dicit superflua ibi. Si vero. Prima ratio talis ē. Anima comparatur forme et continenti ex quo sequitur ꝙ non est ex elementis. quia elementa comparantur materie. Unde magis ꝓprie est dictum ꝙ anima est continens elementa et uniens ea q̄ ꝙ sit ipsa elementa et hoc est quod dicit littera. ꝙ dubitabit aliquis q̄d est quod facit elementa esse unum elementa eñ comparantur materie cuius nō est unire sed magis ē ipsius forme que quidem continet et unit. tale autem continens maxime ꝓpriū est ut sit quid nobile et antiquū. ipsa autem anima impossibile est ut sit aliquid nobilius ⁊ antiquius et adhuc impossibilius est esse aliquid nobilius intellectu. habet eñ esse rationabilissimū nobilissimū ⁊ s̄m naturam diuinū. Elementa autē s̄m Emp̄. sunt prima enim. q. d. ꝓhiis si intellectus cōponeret ex elementis elementa fuerunt priora eo sed hoc est impossibile q3 s̄m hoc intellectus nō esset quid nobilissimū. Credebant aliqui. ut ꝙ anima habeat esse antiquius ⁊ melius fuerit dicit philosophus. Dicendum est ꝙ sic. dicitur enim habere esse antiquius non quia fuerit creata ante corpora sicut quidam posuerunt. sed ꝓpter suam prioritatem in natura. q3 s̄m ordinem nature est post intelligentiam ⁊ ante corporeitatem et corruptionem ꝓpter quod contingit ꝙ talis aīa que est post intelligentiam ⁊ ante corporeitatem sit natura media habens potentiam aliquam liberam ab organo inquantum suo modo attingit intelligentias. et potentias alias affixas organo inquantum hoc eadem attingit corpora. habet enim anima esse nobilissimum inquantum ipsa est forma ultima s̄m ordinem nature ad quam est aspectus nature ultimo et in qua quiescit appetitus nature. Unde Commentator loquens de nobilitate illius. licet elementa precedant animam tempore tamē ipsa precedit nobilitate et causalitate ex hoc consurgit ꝙ habet esse diuinum est id ad quod maxime est appetitus nature. Unde secundo de anima dicitur ꝙ generatio est data rebus ut habeat communicationem cum sempiterno et etiam cum diuino esse. Omnia enim appetunt diuinū est Anima autē est ultima forma que perficit materiā. dicit eā anima habere ꝓpriū eſſe et rationabiliſſimū et hoc quo ad intellectū ꝓpriū quidē qꝛ intellectus eſt abſtractus ⁊ immixtus nō cōmunicans corpori. Rationabiliſſimū autē ꝙ continet rationes et conceptū oīm ex quibꝫ res cognoſcuntur. ¶ Deinde ſequit. Omnes aūt. Ubi oſtendit ꝙ iſta opinio dixit inſufficienter qꝛ tū hoc eſt commune multis alijs opinionibꝫ. iterū phūs hic determinat de inſufficientia opinionū circa aīam et quatuor ſunt ſcḋm quatuor inſufficientias. qꝛ ponit ſcḋa ibi Similiter autē. tertia ibi Si autē. quarta ibi. Hoc autē. ¶ Quantū ad primū dicitur ꝙ oēs qui dicūt aīam eſſe ex elementis ex eo ꝙ ſentit et cognoſcit et eā qui dicūt ꝙ ipſa eſt ex elementis qꝛ eſt maxime motiuū nō dicūt de omni anima et ꝑ cōns inſufficienter qꝛ cū deberēt loqui de anima uniuerſaliter loquitur de anima particulariter qꝛ nō oīs aīa ē eſt ſenſitiua nec oīs aīa eſt motiua. Quedā eīn ſunt aīalium ſunt manentia ſcḋm locum ſicut ſpongia maris. cū tū hoc ſolo motu ſcꝫ ſcḋm locū uidetur anima mouere ipſum animal ſcḋm opinionē eoꝝ. Notandū eſt ꝙ qn̄ phūs arguit ꝙ quedā animaliū ſunt manentia ſcḋm locū et ꝑ cōns motiuū nō circuit omnē animā poſſet aliquis dicere ꝙ talia animalia mouentur motu cōſtrictionis et dilatationis. hoc eīn motu nullū illoꝝ caret que ſenſum tactus habent tactus autē eſt qui ſufficit ad conſtitutionē aīmalis. Contra hanc reſponſionē dicit phūs ꝙ ſic opinantes ſcꝫ ꝙ aīma diffinitur ꝑ motū intelligebant de motu ꝓgreſſiuo Unde commentator: multa ſenſibilia animata nō mouentur in loco ut ſpōgia maris quoniam iſte motus apud eos eſt ꝓprius aīme. ¶ Deinde ſequitur. Simil autē. Ubi ponitur ſcḋa inſufficientia unde dr̄ ꝙ quicūqꝫ faciūt intellectiuū et ſenſitiuū ex elementis ſimiliter dicūt inſufficienter ſicut alij. cauſa autē eſt qꝛ intellectiuū et ſenſitiuū nō circuiunt omnem aīam. plante eīn uidentur uiuere et tū nō participāt loci mutationem neqꝫ ſenſum. Multa eīn aīalium manifeſtū eſt nō hr̄e intelligentiā quaſi diceret phūs ſcḋm commentatorem ſi ita eſſꝫ ſicut opinabātur antiqui oē uiuū eſſet ſenſibile ⁊ oē ſenſibile eſſet intelligibile. ¶ Deinde ſequitur. Si autē aliquis Ubi ponitur tertia inſufficientia. ¶ Ad cuius euidentiā notandū eſt ꝙ quidam antiquoꝝ poſuerūt intellectū eſſe ſenſum et tales loquentes de ſenſu nō loquebātur de oī aīma Alij autē poſuerūt intellectū differre a ſenſu ſegregantes intellectū a ſenſu ſicut partē a parte ⁊ tales etiā loquētes de intellectu ⁊ ſenſu nō loquebātur de omni anima qꝛ nō de uegetatiua nec de motiua et ꝑ cōns inſufficienter dicebāt ⁊ hoc est qđ dt l̃ra Ubi āt aliquis hec segregauerit scʒ intellectiuū et sensitiuū posuerit intellectiuū prīm aliquā aīe. sēłt āt et sensitiuū posuerit aliā pāt Jste sic ponēs neqȝ utiqȝ dicet de oī aīa qꝛ nō loquit̃ de uegetatiua neqȝ loquit̃ sufficiēter de tota uel una aīa. totalitas eñ aīe est totalitas totius potēcialis sensitiuū āt ꝗ intellectiuū nō dicit ołꝫ pāt hui⁹ totius qꝛ pretr̃ hec duo ē appetitiuū et sm̄ locū motiuū.

¶ Deīn sequit̃ Hoc aūt Ubi ponit quarta racō insufficiēter. ¶ Ad cui⁹ euidēciā notandū est qꝙ qdā leue poete posuit qꝙ p ingressū aeris saluatur aīal. Jste āt ponebat qꝙ totus aer esset aīatus ꝗ qꝙ aīa in pꝛꝫ uiuentiū nō eēt nisi id qđ attrahit̃ de aere aīato p respiratiōnē sic āt dictū est insufficiēter dicebat qꝛ nō dicebat de oī aīa sed tm̄ de illa que est aīaliū respirantiū ꝗ hec est qđ dt l̃ra qꝙ illa racō que ē in carminibꝫ orphicis appellatis .i. in uersibꝫ Orphei suscipit hoc scʒ defectū insufficiēter Dicit eñ hec opinio aīam ingredi ex toto aere scʒ aīato que quidē aīa fert̃ p respirationē uentis a uentis Uentus eñ sm̄ sic opinātes dr̃ fertū aeris respiratū in corpore aīaliū deferebat ꝗ aīmā. insufficiēter āt dicebat qꝙ hec respiramentū nō est possibile accidere plātis nec quibusdā aīalibus que nō respirāt. hoc latuit sic opinātes. ¶ Deīn sequit̃. Si uero. Ubi ondit̃ qꝙ hec opio ponebat superflua. ponebat eñ aīam cōponi ex oībꝫ elemētis ut aīa posset cognoscere hec dt p̄ꝛius est superfluū qꝛ altera pars cōtrarietatis sufficit ad cognoscendū aliam cōtrariū itaqꝫ qꝛ sufficit eā eē cōpositā ex altero principioꝝ uel ex duabꝫ qualitatibꝫ scʒ calido ꝗ humido qꝛ p calidū possum⁹ cognoscere frigidū et p humidū siccū. unū eñ cōtrarioꝝ est iudex sui oppositi. Hoc est eñ qđ dicit l̃ra qꝙ si opꝫ aīam cōponere ex elemētis nō opꝫ eā cōponi ex oībꝫ qꝛ altera pars cōtrarietatis sufficiens est ut p ipsā iudicet̃ de ipā ꝗ opposito ei⁹ rectū eñ .i. p qualitatē recti cognoscim⁹ ipm̄ rectū et obliquū qꝛ est oppositū ei⁹. rectū eñ ē iudex utriusqꝫ scʒ sui et obliqui cui⁹ racō est qꝛ canon .i. regula p quā iudicatur rectū ipsū rectū. obliquū aūt nō est iudex nec regula nec respcū sui nec respcū recti.

¶ Queret aliquis utrū p unū cōtrariū cognoscit̃ aliud ita qꝙ uno cognito cognoscat̃ aliud. uidet̃ qꝙ nō. qꝛ intellectus nr̄ nō pōt plura intelligere simul ergo nec duo cōtraria. ¶ Ad oppositū est dcīn phī. Dicendū ē qꝙ quā dū diffinit̃ cōtraria significāt et ideo ex uno cōtrario pōt intelligi aliud qꝛ diffinitio uni⁹ cōtrarij habet significationē et ideo nō dicit nisi sui diffinitū tm̄ ex cōtrariis significationē dt alīđ cōtrariū. ¶ Ad argumentū dicendū est qꝙ plura ut plura nō pōt simul intelligi tamē plura que ꝓ unū est in substantia ad aliud ita ꝙ vnū ſignificat ⁊ reliquū ꝯſignificat pūt ſimul intelligi talia aūt ſunt ꝯtraria. ❡ Secūdo quereret aliquis. vtꝝ habit⁹ ſit mēr ſui ⁊ ꝑuacōis ſicut dꝫ phūs ꝙ rectū ē regula ſui ⁊ obliqui. Dicēdū eſt ꝙ ſic. cui⁹ rō eſt qꝛ ꝑuacō nō hꝫ rationē intelligibilis niſi in habitudine ad habitū. qđ eīn hꝫ rōnē intellibilis ꝑ ſe ⁊ ꝑmo ē ens ⁊ iō ꝑuacōes cōaū nō hūt rōnē intelligibilis niſi i aſpectu ad habitū quo priuatur ⁊c.

Et i toto autem Poſtꝙ ꝓbauit phūs ꝙ aīa nō ē ex elemētis hic ꝓbat ꝙ nō ē in elemētis ſicut quidā dicebāt ꝙ elemēta ſunt aīata ⁊ ꝑmo ponit opinionē iſtoꝝ. ſcđo ponit dubitacōes q̄ accidūt huic opinioni ibi. Hoc aūt. tercio ponit motiuū iſti⁹ opinionis ibi. Opinati aūt quarto oñdit ꝙ motiuū nō fuit bonū ibi. Sꝫ aūt. Primo ergo ponit opinionē iſtoꝝ dicēs ꝙ quidā opinati ſunt oīa miſceri in toto vniūſo ponētes tā elemēta ꝙ elemētata eſſe aīata. vnde quidē phūs nōie tales forte motus iſta opione opinatus eſt oīa eſſe plena deꝫ. volebat eīn ꝙ totū vniūſum eſſet aīatū ⁊ eius aīa eſſet de⁹ vt ſicut aīa hoīs ſe hꝫ ad corpus ſuū ita de⁹ ad totū vniuerſum. Notandū eſt ad iſtā opinionē ꝙ de aīa fuerūt due opiniones quidā eīn poſuerūt elemēta ex̄ ꝯpoſitionē in mixto eē aīata ita ꝙ aīa ē de oībꝫ elemētis ⁊ ꝯtra iſtā diſputat phūs in lr̄a ſcđa opio fuit ꝙ elemēta ex̄ ꝯpoſitionē nō ſunt aīata tñ ꝯiunctio ⁊ ꝯpoſicō elemētoꝝ in ſe hꝫ ꝑmā aīe ꝑfectionē ⁊ cōtinuā ꝑmā ꝑfectionē anime inchoationē. Et hāc opionē dꝫ ꝯm. in expoſicōe hui⁹ libri fuiſſe Alexādri. vñ dicit Viſum ē nobis ꝙ ꝯuenientibꝫ ꝑmas ꝑfectiōes aīe eē factas a mixtiōe et ꝯplexiōe nō a cā extrinſeca ꝯtingit qđ elementa ſunt aīata ꝑ aīam vꝫlem anime exiſtentē in animalibꝫ et alexandre videt̄ hꝫ opinari in primis ꝑfectionibꝫ aīme hec aūt opio ſicut dꝫ ꝯmentator eſt ꝯtra phūm ⁊ ꝯtra veritatē ꝑmo qꝛ in nullo diſtant in hac ꝑme ꝑfectiōes ⁊ vltime quia inchoatio forme ⁊ ꝑfectio eiuſdē dicūt vnū ⁊ idē vt in potencia ⁊ actu qꝛ forma in potēcia fit i actu ⁊ iō ſi aīa ſcđm ꝑmā ꝑfectionē eēt ex elemētis eēt etiā ſcđm vltimā. Secūdo dꝫ ꝯm. ꝙ hec opio ſimilis eſt opioni dicentiū ꝑfectum eē ꝑ negenitū cām agentē. ❡ Deīn ſequit Hoc aūt. Vbi ponitur dubitationes circa hāc opinionē. et ꝑmo ponit vna dubitatio. ſcđo alia ibi. Quereret vtiqꝫ. ❡ Quātū ad ꝑmā dubitationē dꝫ ꝙ hec opio hꝫ quaſdā dubitationes. ꝑt eīn queri a ſic opinātes. ꝓpt̄ quā cauſam in aere ⁊ igne eſt anima. ⁊ tñ nō ſunt aīalia cū tñ hoc ſit in mixto qꝛ mixta pre animam ſūt animalia et hoc videtur debere eſſe in elementis ſi eſt in mixtis qꝛ ſcđm iſtam opinionem aīa que eſt in elemētis eſt melior et nobilior ꝗ̄ iſta que eſt in mixtis. Notandū eſt ꝙ iſta dubitatio eſt argumentū ad ꝓbādū ꝙ elemēta nō hñt aīam vt ſit ratio talis Ubi eſt rō aīe informātis ē eē aīalia. ſi ergo elementa hñt aīam ipſa ſunt aīalia qḋ tñ negū eſt ꝯtra ſēm aliquos ſic opinātiū. ¶ Deī ſequit̄ Querent eni. Ubi ponit̄ ſecūdā dubitatio. vñ dr ꝙ aliquis ꝗrerēt a ſic opinātibꝫ ꝓpter quā cām aīa que eſt in aere eſt melior ⁊ imortalior ꝗ̄ illa que eſt i mixtis Prima enī ſententia appet eē ꝯueniēs ꝗ aīa q̄ ſunt aīal melior eſt ꝗ̄ illa que nō ſunt. Aīa āt que eſt in mixtis facit aīal et nō illa que eſt in elemētis. Ex hijs āt duabꝫ dubitationibus queciūqꝫ dicit̄ accidit inconueniens ⁊ irrōnabile. inconueniens enī eſt dīce ignē ⁊ aerē eē animalia ⁊ hoc ſi ꝯcedit̄ ꝙ aīa que eſt in elementis faciat aīalia ſicut illa que ē in mixtis ꝙ ſi nō ꝯcedat̄. inconueniens videt̄ eē ꝙ aīa inſit aliquibus ſcꝫ elemētis et nō faciat illa aīalia. ¶ Deinde ſequit̄. Opinantur. Ubi ponit̄ motiuū huiꝰ opinionis vt ſit ratio talis Idē iudiciū eſt de hijs que ſunt eiuſ rōnis ergo idē iudiciū eſt de eis ſed ꝑs aeris eſt aīata ergo ⁊ totus aer ⁊ ſic aīa ē in elemētis hoc eſt ergo qḋ dt ſrā ꝙ iſti videt̄ aīam opinari eſſe in hijs ſcꝫ elemētis qm̄ totū ē ſimul ſpēi cū ꝑtibꝰ ſic totus aer cū ꝑte aeris ꝗre neceſſariū eſt dīce animā eē ſimul ſpēi in ꝑtibꝫ ⁊ in toto ita ꝙ ſi ꝑs eſt aīata ⁊ totū ꝑs āt videt̄ aīata qꝛ aīalia fiūt aīata ꝓpt̄ inter capi aliquid ꝯtinētis in aīalibus. i. ꝓpter recepcōēꝫ aliquiꝰ ꝑtis aeris ꝑ reſpiracōēꝫ. q. d. aīalia non ꝯſeruāt̄ in ſua aīalitate niſi ꝑ receptionē ꝑtis aeris i reſpiracōe. hec āt nō eēt niſi illa ꝑs aeris eēt aīata ⁊ ꝯparans aīali. ¶ Deinde ſequitur. Si āt aer. Ubi improbat ꝓcedēs motiuū ⁊ eſt rō talis. Uel ꝑs aeris cū toto aere ē eiuſ rōnis vel diuerſe. Quocūqꝫ nō dicat̄ ſequit̄ inconueniēs ꝯtra iſtam opinionē. ſi eīm ſit eiuſ rōnis qḋ tñ eſt ſtm̄ ſēm eos. qꝛ aīa ꝑtis eſt mortalis aīa āt totiꝰ eſt imortalis. mortale āt ⁊ imortale nō ſunt eiuſ rōnis. Si aūt dicit̄ ꝙ ꝑs ⁊ totū ſunt diuerſe rōnis tūc nō pōt arguī ex vno ad aliud qꝛ de hijs que ſunt diuerſe rōnis nō eſt idē iudiciū ⁊ ſic nō ſequit̄ ꝙ ſi ꝑs eſt aīata ꝙ totū. Hoc verſo pꝫ ſrā que dt ꝙ ſi aer quidē diſceptus. i. diuiſus a toto eē aīa ꝑ reſpiracionē ē ſimilis ſpēi ſcꝫ cū toto. aīa āt ſcꝫ ꝑtis ⁊ totius eſt diuiſibilis qꝛ hec quidē aliquid ipſiꝰ. i. totiꝰ exiſtat. ſ. ſunt imortalis. Aliud āt ſcꝫ aīa ꝑtis nō exiſtet ſed mortalis eēt. q. d. hoc nō ē poſſibile ſcꝫ ꝙ ꝑs ⁊ totū ſint ſimul ſpēi ⁊ aīa ſit diuiſibilis neceſſe ē igit̄ ipſam aīaꝫ eē ſimilis ꝑtis. i. ſpēi ſcꝫ in ꝑte ⁊ in toto ita ꝙ ſi vna ē imortalis ⁊ alia. ſi hoc nō ponit̄ nō ē neceſſe eē vnū. i. vnā aliquā animam in qualibet parte oīmo·i·totius·cōm·probat vt aīa q̄ eſt in toto ſit ſimilis aīe que eſt i pte et hoc ſi poſuerimus ꝙ totū ⁊ ps hn̄t idē iudiciū in recipiēdo aiaꝫ aut ponam⁹ ꝙ iudiciū tot⁹ ⁊ ptis in recipiendo aiam nō eſt idē ⁊ hoc ſequit̄ poſitionē eoꝝ qui ponūt animā eē immortalē ⁊ ptim mortalē quo poſito deſtruit̄ argumentū eorū·i·ꝙ aīa exiſtit in toto que exiſtit in pte qꝛ cū natura forme ſcꝫ anime fuerit diuiſa·diuiſibilit̄ natura recipientis·mortale aūt ⁊ immortale nō ſunt eiuſdē rōnis ⁊ pp̄ hoc nec recipiena. ❡ Quereret aliquis·Vn̄ potuerūt mouēri iſti ad ponendū ꝙ aīa in elemētis eſſet nobilior q̄ aīa in mixtis·Dicēdū ꝙ tria dixerūt·vt pꝫ ex lr̄a phi·

Primū eſt ꝙ aīa in elemētis ē nobilior q̄ aīa in mixtis·❡ Ad hoc aūt potuerūt mouēri qꝛ eſt cū minori cōtrarietate nā q̄uis vnū elemētū ſit ɔtrariū alteri tn̄ elemētū nō ē cōpoſitū ex ɔtrarijs ſicut mixtū ſm ꝙ dt̄ hec opinio fingit ꝙ aīa tota eſt immortalis·❡ Ad hoc aūt potuerūt induci qꝛ licet ps elementi ſit corruptibilis tn̄ totū elemētū ē incorruptibile·Tertiū qd̄ ponebāt ē ꝙ hec aīa eſt in elemētis ⁊ tn̄ non ſunt ea animalia·i·ſm cōm·nō ſunt ea ſenſibilia ɔpꝛehenſiua ⁊ hoc forte qꝛ ɔpꝛehendere p ſenſum eſt in hijs que hn̄t rationē organoꝝ que quidem organa ſunt tm̄ in mixtis et nō in ſimplicib⁹. ❡ Et nota ꝙ licet hec opio poſuerit aiam i oīb⁹ elemētis tn̄ p̄cipue in duob⁹ magis i corporis igne et aere eo ꝙ illa ſunt q̄ videnť magis aiare corpa p calorē ſcꝫ q̄tū ad ignē vel p ſpm̄ ⁊ reſpirationē q̄tū ad aerē ⁊ iō forte nō poſuerūt hec elemēta eē aīalia ſed ꝙ ratio eoꝝ magis exiſtebat in aīmādo corpa vel p calorē vel p reſpirationē. ❡ Deīn ſequit̄·Manifeſtū eſt·Vbi epilogat̄ tota ps p̄cedēs·Vn̄ dī ꝙ manifeſtū ē ꝙ neqꝫ cognoſcere ineē aie ppt̄ hoc ꝙ ē cōpoſita ex elemētis manifeſtū ē eē ꝙ nō ē bn̄ et ſic dcīn ipſoꝝ aiam moūi

Quoniam aute

Poſtq̄ phūs improbauit opiniones aliorum circa totā animā hic improbat opiniones eoꝝ q̄tū ad ptes aie et duo facit qꝛ primo p̄mittit opationes aie·ſecundo querit duas q̄ſtiones ibi·Vtrum totam. Dicit ergo primo ꝙ cognoſcere et ⁊ ſentire ⁊ opinari adhuc āt ɔcupiſcere ⁊ deliberare ⁊ oīno appetit⁹ ⁊ mot⁹ ſm locū ⁊ augmētū ⁊ ſtatus ⁊ decremētū inſūt aīalib⁹ ab aīa·Intēdūt ē ꝙ ſm cōm·i expoſitione hui⁹ lr̄e aīa hꝫ quqꝫ actiōes aut paſſiōes diuiſas i ptes q̄ꝝ vna ē ſcire ⁊ eſtiare ⁊ de hac dt̄ phūs i lr̄a·ſecūda deliberare opiari ⁊ ſentire de q̄ dt̄ phūs i lr̄a·tertia ē deſiderare ⁊ velle quā phūs vōt i lr̄a ɔcupiſcere ⁊ oīno appetere·q̄rta ē moūi i loco·q̄nta augeri minui ⁊ nutriri·hec opationes arguūt·v·potētias·ſ·vegetatiuā itellectiuā ſenſitiuā appetitiuā ⁊ motiuā

¶ Deinde sequitur Utrum totū. Ubi mouet duas q̄stiões ꝛ p̄mo mouet eas. secūdo soluit eas ibi. Dicunt itaqꝫ. Prima in duas ſ duas q̄stiones secūda ibi. Et vide. Est ergo p̄ma q̄stio Utrum vnūquodqꝫ eorum .i. harum operationum insit aīe s̄m totū sui .i. utrum intelligam⁹ sentiam⁹ ꝛ aliorum vnūquodqꝫ faciamus oīm .i. p totā aīam ꝛ quālibet ptē eius. an altera .i. an alias operacões faciam⁹ alterius .i. p alias ptes ita q̄ alia et alia operatio arguat aliā ꝛ aliā ptē. Notandū est q̄ lr̄a cōmēti ubi nos habem⁹ aut alterius altera. sic hꝫ aut nō agit aīa nisi p mēbra diuersa actiones ꝛ passiões diuersas. Ubi notat cōmētator q̄ Aristoteles nō opinat diuisas actiões fieri p uirtutes diuisas et unita membra tm̄ q2 diuisitas actionū aliquā nō arguit diuisitatē mēbrorum. neqꝫ opinat hoc fieri p unitas uirtutes et diuisa mēbra tm̄ q2 unita uirtus nō agit nisi unū. neqꝫ opinat hmōi fieri p virtutes diuisas ꝛ membra diuisa tm̄ sicut opinabat plato qui ponebat unā uirtutē in corde ꝛ unā in epate ꝛ unā in cerebro sed opinatur phūs q̄ anima exn̄s una in cēna p diuisas uirtutes facit istas operationes ꝛ mēbra unita q̄tū ad principalia mēbra q2 oīa reducuntur ad cor ꝛ mēbra diuisa q̄tū ad mēbra imediata et secūdaria ¶ Queret aliquis utrum anima p se tota faciat has operacões Dicēdū est q̄ aīa est totū potēnale. totū ēt potēnale est aliq̄ cēna a q̄ fluūt multe potētie quarum q̄dā sunt actus organice sensitiua ꝛ scd̄e aliq̄ nō sūt intellect⁹. in hac aūt toto potēnali cēn ꝛ cia subsistunt quālibꝫ ptē sic sensitiuā ꝛ intellectiuam ꝛ sic de aliis. qn̄ ergo q̄rit utrum hec aīa p se tota faciat has operacões. si cō principiandi referat ad cēnā. Dicēdū ē q̄ sic. q2 ut dcm̄ ē cēna saluat in q̄libet potēntia. si aūt referat cō principiandi ad potēnā. dd̄. ē q̄ nō q2 aīa illa p intellectū itelligit q̄ nō p sensū ꝛ ita de aliis potētiis. Diuerse enī potētie sunt diuise rōes principiandi. ¶ Deīn sequit Et vide. Ubi ponit secūda q̄stio ꝛ ē suppositio q̄ aīa hēat multas potētias ꝛ multas ptes utrum hoc qd̄ ē viue cōueniat alicui ptiū ita q̄ sit in aliquo uno tm̄ aut in pluribꝫ aut in oībꝫ aut si nō est in hoc ptibꝫ utrum sit in aliquo alio. ¶ Deīn sequit. Dicūt itaqꝫ. Ubi soluit p̄dcās q̄stiões. ꝛ p̄mo p̄mā. secūdo secūdā ibi. Videt aūt. Prima i duas q2 p̄mo ponit opiōnē quorūdā. secūdo eā improbat ibi Quid igit. p̄mo ergo ponit opiōnē quorūdā qui dicebāt q̄ operationes n̄ cōueniebāt toti aīe s3 magis ptibꝫ q̃s ptes ponebant separatas ꝛ subiectū. dicebāt enī aīam eē ptibilē ꝛ s̄m aliā ptē sui eē in corde. s̄m aliā in cerebro s̄m aliā in epate et iō dicebāt q̄ aīa alio nō intelligit ꝛ alio cōcupiscit. ponebat aūt ista opiō sic. d̄t cōm̄. q̄ pō intellectiua ē in cerebro tm̄ nutritiua aūt tm̄ in epate. Innuit āt phūs platonē c⁹ fuit hec opio licz eū ñ noiet ¶ Deinde seqnit. Quid igit. Ubi improbat hāc positiōz p tres rōes secūda ibi Dubitabit āt. tcia ibi. Videt āt. pma rō talis ē. si ptes aie sint diuise essenalit ita q͂ ipa subā aie ē apta nata ptiri ꝗrendū ē qd ꝯtinet aiam sic ptitā. nō eīm pt dici q͂ hoc ē corp⁹ q2 aia magis ꝯtinz corp⁹ q̄ ecōuso c⁹ signū ē q2 egrediente aia marcessit ꝫ desinat corpus si āt aliqd ꝯtinet has ptes faciens eas vnū illud magis⁹ aiaz. ꝗrm⁹ eīm de illo ꝯtinēte vel sit vnum vel plura. si eīm ē plura eadē diuisū adhuc restat q̄stio a quo vns ꝯtineb ista multitudo q2 ois multitudo est reducta ad vnū. si āt ē vnū hētur ppositū. Est ergo rō phi in virtualis. qd ē vnū rōe ꝯtinētis ꝫ multa p ptes ꝯtētas nō ē diuisū subāalit sic ponebat plato q2 vna ē subā ꝯtinētis aia ē hmōi q2 ꝯtinēs est vnū q2 si eēt multiplex vel reduceret ad vnū vel eēt abire i infinitū

¶ Quereret aliqs. vtrū aia sit ptibilis subāliter Videt q͂ sic. q2 q̄cūqz inueniunt sepata loco ꝫ subō aliquā sunt sepata p essēnā ꝫ aliqn in eodē inueniūt sz vegetatiū i quibusdā ē sine sensitiuo sic in plātis ꝫ sensitiū sine motiuo fm locū sic in spongia marina ergo ꝫc. Preterea q̄ requirūt diuisas ꝯmixtiōes ꝫ ꝯplexiones in corpibz videtur eē sepata loco ꝫ subō. sz aialis videt eē in cerebro naturalis i epate. vitalis āt corde ergo ꝫc. ¶ Ad oppositū est dcīm phi. Dicēdū ē q͂ aiam eē ptibilē pt intelligi tribus modis Uno mō q2 sint diuisa diuisis essencijs et potēcijs ꝫ hoc mō posuit plato q͂ altera ꝫ altera essēnas ptibili ꝫ eas potēnas suīt diuise opacōnes. secūdo mō q2 diuise opationes suīt ab vna potēna ꝫ vna essēna. hoc āt ē impossibile. q2 vnū vt vnū ñ facit nisi vnū ꝫ io diuise opacōes aie nō pnt esse reducte ad id qd ē vnū essenaliter ꝫ potēnaliter. tercō mō pt intelligi q͂ aia vna in potēna i diuisa essēcijs hoc faciat ꝫ hoc ē impossibile primo q2 vna potēna nō facit nisi vnā opacōz. secūdo q2 diuisas essēnas sequūt diuise potēnie restat ergo q͂ aia vna essēna ꝫ multis potēcijs facit diuisas opacōes q2 nō ē impossibile q͂ ab vna essēna fluāt multe potēcie. licet āt tot sint modi diuidēdi aiam tñ phūs in lrā nō improbat nisi pmū modū ¶ Ad argumētū pmū dicēdū ē q͂ vegetatiū ꝫ sensitiuū pnt accipi duobz modis Uno mō vt sunt aie. alio mō vt sūt ptes aie Est āt vegetatiua aia qñ p se repitur sine sensitiuo qñ āt repit cū eo tūc ē ps aie ꝫ eodē mō dicēdū ē de sensitiuo respcū ꝯsequētiū. Primo mō sepant loco ꝫ subō sic vegetatiuū in plantis ꝫ sensitiū in aialibz Secūdo āt mō nō ¶ Ad secūdū dicendū ē q͂ licet mēbra sint diuisarū cōplexionū cū referūt ad vnū mēbrū pincipale qd ē cor vel aliqd loco cordis nō sunt sepata loco ꝫ subō ꝫ io ſuo mō ſicut cor ē vnicō oīa membra ita ſubā aīe vnit ōnes ptātes ꝑabiles ¶ Secūdo q̄reret aliquis Utꝝ plato poſuit aliquā vniens illas ptes q̄s ponebat diuiſas ſubō ꝗ loco. Uidet̄ φ ſic. qꝛ ſi nullū vniens poſuit. poſuit plures aīas .i. eodē q̄ tn̄ rō ſibi nō repugnat. ¶ Ad oppoſitū ē phūs qui ex defcū vnientis arguit ɔtra platonē. Dicendū ē φ duplex ē vnio. Eſt enī prima vnio aliquoꝝ in aliquo ſubō eo mō quo aliq̄ ſunt vnū ſubāliter et plura formaliter ꝗ hāc nō videtur poſuiſſe phūs vnionē ꝗ diuiſionem in aīa Uñ ɔuenientes dēt φ cū poſuerim⁹ aīam eē vnā ſm ſubām ꝗ plura ſm virtutes q̄ꝝ quelibet vna eſt ſubāꝫ alterius ſic vegetatiuū ſenſitiui nō ɔtinget dubitatio de aīa Secūda eſt vnio aliquoꝝ in natura ɔi ſic in genere talis āt vnio ē qꝛ p talem ptes aīe ɔueniūt i aīam eā. ꝗmā vnionē nō poſuit plato ſed ſcūdā qꝛ ſic ſuo mō pe aīe q̄ ē in epate aīat ita aīa illa q̄ ē in corde vel in cerebro ꝗ iō nō ponebat plures aīmas. qꝛ licet poneret diuiſas aīas ꝑ eē ꝗ ſitū. tn̄ ponebat φ oēs ɔueniebāt in aīando ꝗ φ nulla earū aīabat ſm pfectū modū aīacōis ſed oēs ſimul ɔueniebāt ad faciendū vnā pfectā aīationē ꝓpter qđ nō dicebat niſi vnā aīam in eodem ¶ Deīn ſequit̄. Dubitabit āt Ubi ponit̄ ſcūda rō ꝗ ē φ aliquis dubitabit de ptibꝫ ipi⁹ aīe. Utꝝ ſcꝫ vnaqueqꝫ ptiū et ptīculaꝝ habeat ſitū ꝗ determinatōnē in corpe q̄ā dicāt illi qui ponebāt φ aīa diuiditur ſm ſitū ꝗ locū dicebāt φ quelibet pe aīe hꝫ determinationē ad certū ſitū et organū q̄d tn̄ ē multū dubitabile qꝛ ſi tota aīa ɔtinet totū corp⁹ ita φ ɔtingit vnāquāqꝫ pte aīe ɔtinere pte corpis aſſimilatur impoſſibili ꝓpt intellcm̄ qꝛ graue ꝗ difficile ē fingere qualē pte ɔtineat intellcūs cū intellcūs non ſit corp⁹ nec āctꝰ in corpe. Eſt ergo rō phi in breui talis. Si iō aīa cōtinet totū corp⁹ qꝛ q̄libꝫ pe ei⁹ cōtinet pte corpis tūc intellcūs eſſet actus organicus qđ ē impoſſibile ergo ꝗ aīa. Notādū ē φ ɔm̄. aliq̄ itroducūt iſtā lrām. pbauit enī phūs φ ponētibꝫ aīam eē diuiſibilē cū nō ſicut ponebat plā ɔtingit uerū dicē φ aīa ē vna ꝑ φ aīa ꝗ tn̄ ē diuiſibilis ꝑ actiões qꝛ oīs diuiſio reducit̄ ad vniū. Sꝫ hoc dicto adhuc reſtat dubitatio .i. vtꝝ aīa ita ſit vna vel plures qꝛ ſic aīa ſe hꝫ ad totū ita q̄libꝫ pe determinat ſibi pte materie vt ſic aīa copulat ſibi corp⁹ ꝗ ē in eo ſm oēs pte. ita q̄libꝫ p aīe copulat vnā pte ſic āt dēē ē impoſſibile qꝛ intellcūs nō determinat ſibi pte. hec āt dubitatio ſm ɔm̄. nō ſequit̄ niſi qꝛ nō certificat̄ qualitate eē vna aīa in vno Si enī eſt vna tn̄ ſm gen⁹ et diuiſa ſm ptes determinātes ſibi organa tūc ſequit̄ dubitatio p̄dicta ſi tn̄ ē vna ſm ſubām et plures ꝑ actiões et paſſiōes nō ſequit̄ dubitatio iſta qꝛ poſſibile eſt q ab vna cētra fluant multe potētie quarū aliq̄ ſunt affixe organo ⁊ alique nō. ¶ Deīn ſequitur Videtur aūt Ubi ponitur tertia rō ⁊ p̄mo ponitur ſecūdo rn̄detur ad q̄ndā inſtantiā ibi Si aūt nō p̄manēt. Primo ergo ponitur rō q̄ p̄ oīn. ita introducitur. p̄mo eīn ph̄us otradixit Si eīn i p̄ma rōne ſ̄mōi dicti q aīa diuiditur p diuiſionē mēbroꝝ abſq3 eo q in ea ſit virtus vniūſalis copulās corpus. ſecūdo otradixit in ſecūda ratione ſ̄moni dicti q tota aīa ē in toto corpe ⁊ ptes in ptibz In hac aūt rōne otradixit vtriq3 ſermoni. Fūdatur aūt hec rō ſup tres ppoſitiones. Prima ē q ptes plāte diuiſe viuūt et etiā ptes quorūdā aīaliū anuloſoꝝ ⁊ hoc ē qd dt lr̄a q plāte diuiſe dn̄r viue ⁊ etiā q̄dā aīalū maſoꝝ viue dn̄r. ſecūda ppoſitio ē q aīa ptis et tot9 ſunt vnū in ſpē ⁊ forma ⁊ nō ſ̄m nūm qꝛ ſic dt oīn. ſi eēt vna ſ̄m nūm corrūperetur ad corruptionē tot9 ⁊ ſic aīa in duabz ptibz et in toto eſt ſilis ſpēi ⁊ q̄tū ad iſtā ppoſitionē dt lr̄a tāq̄ oīnia eandē aīam ſpē ⁊ ſi n̄ nūo. Q̄diu eīn plāta fuit cōtinua et aīata tādiu aīa ē vna nūo in actu ⁊ plura in potētia. facta aūt diuiſione ē vna ſpē nō in nūo. tertia ppoſitio ē q in qualibet ptium plāte vel aīalis diuiſi remanent plures potētie ſic in pte plāte ē nutritiuū ⁊ augmētatiuū ⁊ in pte aīalis diuiſi ē ſenſitiuū ⁊ motiuū: qꝛ vnaq̄q3 ptiū ſentit ⁊ mouetur ſ̄m locū. Eſt ergo rō in breui talis. Si potētie aīe diuidrētur ſ̄m ſubſtātiā plures potētie nō eēnt in eodē ſubō ⁊ in eadē pte aīalis oīa eſt ſ̄m qꝛ in qualibz pte aīalis diuiſi eſt ſenſitiuū ⁊ motiuū ſ̄ locū Cōtrarius neceſſe ē q aīa ſit i toto aīali vna in ſbā ⁊ plures ſ̄m virtutes quaꝝ vna eſt ſubīm alterius ſic nutritiua tangibilis ſenſibilis. Tactus aūt ē ſubīm alioꝝ ſenſuū ſed ſ̄m poſitionē alioꝝ qui ponebāt aīam diuidi oīm nō ſequebatur q q̄libet ps ageret ſuū ppriū ita q nutritiua eēt alia a ſenſibili et motiua ab vtraq3 ⁊ nutritia ab augmētabili. ¶ Deīn ſequitur Si aūt nō p̄manēt Ubi remouet q̄ndā inſtantiā. poſſet eīn aliquis dīc q licet ptes viuāt tn̄ nō diu ad hoc dt ph̄us q licz nō viuāt diu ppt defectū inſtrumētoꝝ. tn̄ diu viuūt ptes potētiales ſaluātur in eodem ⁊ hoc eſt quod dicit lr̄a q ſi talia aīalia nō p̄manēt diu nullū incōueniēs ſequitur otra dicta. rō eīn nō p̄manētie eſt qꝛ nō h̄nt inſtrumēta quibz ſaluātur ſ̄m naturam ſed hoc nō obſtāte oēs ptes .i. potētie ſunt in vtraq3 ptiū aīalis diuiſi que quidē ptes ſiue potētie ſunt ſimiles ſibi ad inuicē ⁊ toti ad inuicem quidē ſicut ille que ſepabiles nō ſunt tota aūt aīe ſunt ſiles in ſpē tanq̄ tota aīa indiuiſibili exīte. ¶ Queret aliquis vtrū ſequit oīa potētie i ptibz ſit ſimul ſpecies ad inuicē q2 nō ſeparabiles toti aūt q2 aīa eſt indiuiſibilis. Dicendū eſt ꝙ lr̄a ɔmenti habz ſic. ꝗ ſunt ɔſimiles ad inuicē ſpecie toti aūt q2 diuiſibiles q̄ꝺ experimento ɔuincitur dt ꝙ aīa que eſt in rebz ɔſimilibz in ſpecie eſt q2 eſt diuiſa i actu ꝗ vnaqueqz creaturaꝝ agit actionē alteri9. Similitudo aūt inter aīam que ē in ptibz ꝗ aīaz que eſt in toto et in ſpecie ꝑ potentiā et diuiſibilitatē. q. d. aīa que eſt in ptibz eſt vna in ſpecie q2 ptes diuiſe actu ſūt ɔſimiles ꝗ eaſdem actiones ſpecie que exercent in vna pte exercent in alia tn̄ āt nō ſunt idē q2 diuiſum q2 totū diuiſum nō remanet totū ſed q2 diuiſibile. quoꝝ eſt eſt diuidi in tales ptes in quibz exercent ſimiles operationes aīe9. Alio mō ꝑt dici exiſtēs ſm lr̄am illā ꝙ aīa in ptibz eſt eaſdem rationes q2 inſeparabiles. q. d. ideo eſt vna9 rationis q2 eedē potentie ſpecie que cōmūtantur ſe in vna pte ɔmutant ſe in alia pte. ſicut ſi in vna parte motiuū ɔmutat ſenſitiuū ꝗ i alia ſic aūt ſunt ſimiles q2 aīa eſt indiuiſibilis. i. q2 nō diuidit in duas que hñt diuerſas rationes a toto. puta ꝙ in toto ſint due potentie ſcz ſenſitiua ꝗ motiua et in altera pte aīa ſit ſenſitiua tm̄ ꝗ in altera motiua tm̄.

¶ Notandū eſt ad euidētiā dictoꝝ ꝙ viuentiū tres ſunt gradus. quedā eīn ſunt viuentia que habent corpora valde ſimilia ꝓpter quā ſimilitudinē vnaqueqz ptiū ē eē ſubiectū aīe et in tali gradu ſunt plante. ꝓpter eīn ſimilitudinē ptiū quelibet ps ꝑt eē ſubiectū vite et iō quelibet ps plante ꝑt viuere ꝗ cōualeſcere q2 quelibet ps ꝑt eē vere organū ad ſaluandū naturā aīalis. Quedā ſunt in ſcḋo gradu ꝗ nō habent tantā ſimilitudinē in ſuis ptibz ſicut corpa plantaꝝ ſed multā habent ꝗ talia ſunt corpora anuloſoꝝ. de talibz aīalibz dt ɔmē. ꝙ ille motus aīalis nō hz diuerſa inſtrumenta appriata actionibz diuerſis aīe cū membra ɔmunia eſſētiala ſunt eſt aīa in quo exiſtūt in potētias oēs aīe ſed quodlibz mēbꝝ membroꝝ iſtius aīalis aptat omnibz actionibz aīe ex quo ſequit ꝙ quelibet ps ꝑt viuere et de hoc dictū eſt in lr̄a ꝙ aīa eſt ſimilis in pte et in toto ꝓpter ſimilitudinem et indiuiſibilitatē ptiū que ꝑnt adaptari ad iſtas actiones q2 nō hz plures potētias totū ꝙ̄ quelibz ps diuiſum licet talia animalia diuiſa nō diu viuerent q2 deſūt eis organū corporale uel cōmutatio ad vitā organū. nam cū in omni pte diuiſi eſt ſtomachus uel os. In tercio gradu ſunt quedam animalia que quidem requirūt magis diuerſitatē in organis et in quibz nō eſt eadē ratio in toto et in pte aīa ꝙ quelibet ps non poteſt compleri omnibz operationibus ſicut totū ꝗ iō diuiſio corporibus hoꝝ animaliū aīalia moriuntur cū anima nō inueniat in quolibet parte ſimilem diuerſitatem.

q̄ſtā requirit ad exercitiū vite.

¶ Deīn ſequit᷑. Vid' t āt. Ubi ſoluit᷑ ſecūda q̄ſtio vbi notādū eſt ꝙ licet ſentire ⁊ intelligere ſit aliqui⁹ actus vitalis ſed tñ q2 vegetatiua potētia talis ē ꝙ in ea cõmunicant oīa inferiora q̄ viuūt nõ āt in alijs q2 nõ oīa ſentiūt vel mouent᷑ vel intelligūt iō viuere maxīe attribuit᷑ huic pincipio ſcz vegetatiuo q2 ipm̄ p̄t eē ſine alijs ⁊ nõ econuerſo ⁊ hoc eſt qđ đt līa ꝙ in plātis videt᷑ quoddā pincipiū vite ſcz vegetatiuū. hac āt ſola ſcz vegetatiua cõicant oīa viuētia ſcz tā plāte q̄z aīalia ⁊ ipa quidē ſeparatur a ſenſitiua ⁊ nõ ecõuerſo q2 nullus eſt ſenſus ſine ea. q. d. phūs in oībus verbis iſtis. licet viuere reperiatur in qualibet potētia vitali tñ maxīe dz illi attribui que cõcomit oēm gradū viuentiū. talis āt ē vegetatiua ſicut etiā ſentire maxime attribuit᷑ tactui q2 nullū aīal ē ſine tactu licet quedā ſint ſine alijs ſenſib3 Notandū eſt ꝙ cõmentatoꝛ aliter introducit iſtā ptem. Dū eīm ꝓbaret phūs ꝙ aīa nõ diuiditur ſubſtācialiter ꝑ diuiſionē ſubiecti dedit exemplū de plantis. hoc āt exemplū nõ cogeret ſi aliquis diceret ꝙ plante nõ viuūt ⁊ ideo phūs hic ꝓbat plātas viuere q2 in eis eſt pincipiū vite. Ubi notat cõmētatoꝛ ꝙ oēs potētie cõſequētes ſupponūt vegetatiuū et nutribile tñ neceſſitas ſupponēdi nutribile nõ eſt ſicut neceſſitas ſupponēdi calidū aut frigidū humidū aut ſiccū graue aut leue q2 eē augmētabile ⁊ nutribile ſupponit᷑ q2 ſenſus eſt corporis viui ⁊ talia inſunt corpi ſm ꝙ viuit. calidū aūt aut frigidū ⁊ ſimilia inſunt corpi ſm ꝙ naturale ex hoc ſequitur ꝙ argumentū phi tenet. Uegetatiua eſt radix alioꝝ cõſequētiū ſcz ſen [illegible] ergo eſt potentia vitalis. hec eīm nõ ſequerentur ſi ſoliū eſſet radix ſicut eſt corp⁹ mixtum ex quatuoꝛ qualitatib3 ſimpl'r ⁊c.

¶ Explicit expoſitio venerabilis Alexandri ſup primū libꝝ de aīa

❡ Incipit expoſitio venerabilis Alexandri ſup ſecundū librum de anima.

Que quidē a prioribus

Poſtq̄ phūs dixit de aīa ſm opinionē aliorum ⁊ hoc in p̄mo libro hic accedit ad dicendū de eadē ſm opinionē ꝓpriā et duo facit· qꝛ primo ponit intentū ſuū· ſecundo exequit ibi Dicam̄ eniꝫ· Primo ergo ponit intentū ſuū continuando ſe ad p̄dicta dicēs qꝫ in p̄mo libro dicta ſunt ea que tradita ſunt a prioribꝫ de aīa· nūc aūt quaſi reddam a p̄ncipio opꝫ [illegible] determinare veritatē de ipſa aīa· q̄d quidem fit ſtudiū nr̄m· Primo enī videbit quid eſt aīa· i· que ē diffinitio aīe declarans quidditatē eiꝰ ⁊ que eſt ratio diffinitiua ipſiꝰ aīe ❡ Notandū eſt qꝫ ordo doctrine hic qꝫ p̄mo videanꝫ cōia ſecundo qꝫ videanꝫ ꝓpria· et hoc qꝛ intellectꝰ nr̄ ꝓcedit de ꝯfuſis ad diſtinctū· cōia aūt ꝯfuſa ſunt ꝓpria aūt ſunt diſtincta ⁊ hūc ordinē doctrine ſeruat hic phūs ⁊ iō dicit in l̄ra ⁊ p̄mo videnda eſt diffinitio ipſiꝰ aīe que eſt diffinitio cōiſſima ·q·d· ❡ Aīa eſt quoddā totū p̄ncipale· potētie aūt aīe ſunt p̄ncipia ſiue ptes· totū aūt eſt quid ꝯfuſum quid [illegible] reſpectu partiū· ⁊ iō ſic doctrina cōmunis p̄cedit doctrinā ꝓpriā eū ita ſciētia de aīa ⁊ diffinitio cōmuniſſima p̄cedit ſciētiā ⁊ diffinitionē partiū q̄ que partes ſunt potētie aīe ❡ Deinde cū dicit Dicam̄ eniꝫ· exequitur intentū ſuū et hoc ſm ordinē doctrine iā dictū· primo enī oſtēdit quid ſit aīa· ſecundo determinat de ptibꝫ eiꝰ ſiue potētijs ibi Potētiarꝫ aūt ❡ Ad euidentiā p̄mi notandū eſt qꝫ diffinitio eſt in duplici dr̄a· quedā enī eſt diffinitio que dr̄ quid quedā eſt alia diffinitio que nō tm̄ dicit quid ſꝫ etiam dicit cām de p̄mo diffinitio dicit phūs in p̄ncipio· ſecundo ibi· Quā aūt ex certo ❡ Ad euidentiā p̄mi notandū eſt qꝫ phūs vult venari diffinitionē aīe dicēs quid eſt [illegible]. Ja venando aūt ſeruit modū decernēdi qꝫ quē venabitur diffinitiones ſic Dico aūt iſte eſt qꝫ diffinitiones venabitur p ꝯpoſitionē ⁊ diuiſionē. Dicēs enī [illegible] venatur diffinitionē ſiue p̄ diuidendo ⁊ ꝯponendo ſupponēdo enī qꝫ aīa ſit ſubā diuidā p̄mo ſic· ſubā aūt q̄dā eſt corporea quedā incorporea· ſꝫ aīa nō eſt ſubſtātia incorporea reſtat ergo qꝫ ſit ſubſtātia corporea ⁊ ſic ſꝫ a diuiſione ꝯponit corporeū cū ſubſtantia ita qꝫ ꝯpoſitio ſequitur diuiſionē· Deinde diuidit corporeū dicendo ſubārꝫ corporearꝫ quedā ē aīata quedā inaīata ſꝫ aīa nō eſt ſubā inaīata reſtat ergo qꝫ ſit ſubſtantia aīata ita qꝫ aīatū ꝯponitur cū ſubā et ſic [illegible] ꝯpoſitio ſequitur diuiſionem· et ſic ſemꝑ ꝓcedendo diuidendo ⁊ componendo vsqꝫ ad vltimā dēnā n̄ hoīs qua habita habet̄ diffinitio tota. hūc modū sequit̄ hic phūs. Nā qꝫ volēs accipe diffinitionē aie p̄mo p̄mittit quasdā diuisiones. scd̄o ex illis diuisionibꝫ inuestigat diffinitionē aie ibi. ¶ Quare omne corp⁹. Prima in sex fm̄ sex diuisiones quas ponit. scd̄a ibi. Huiꝰ aūt. tercia ibi. Hoc quidē sicut scientia. qrta ibi. Substācie aūt. quinta ibi. Hoꝝ phisicoꝝ. sexta ibi. Phisicoꝝ aūt. Ponit ergo p̄mo p̄mā diuisionē ⁊ est diuisio p̄ma q̄ ens diuidit̄ in decē p̄dicamēta quoꝝ p̄dicamētoꝝ subā est vnū genus ⁊ hāc diuisionē innuit in lr̄a cū dicit q̄ nos dicim⁹ subāz esse vnū quoddā gen⁹ eoꝝ que sunt. i. entiū. ¶ Quereret aliquis quare phūs p̄mittit hāc diuisionē. Dicendū est q̄ sicut dcm̄ est. phūs volēs venari diffinitionē aie procedit diuidendo ⁊ componendo ⁊ ideo permittit hāc diuisionem. Entiū quoddā est substancia ⁊ quoddam est accn̄s tamq̄ necessariam sibi ad ppositū. hac enī diuisione p̄missa supponit tamq̄ vꝫ ⁊ ab omībꝫ concessum q̄ aia nō est accn̄s. Cōcessum est enī ab omībꝫ q̄ accn̄s nō est ps substancie. Cōcessum est enī ab oībꝫ q̄ aia est ps corporalis subē aiate ex quibꝫ cōcessionibꝫ statim concludit̄ q̄ aia est substancia. ex diuisione ergo p̄missa habet̄ q̄ aia ē subā. ¶ Deīn cū dī Huiꝰ aūt. p̄mittit scd̄ā diuisionē et est hec scd̄a diuisio q̄ subā diuidit̄ in materiā ⁊ formā ⁊ compositū ⁊ est qd̄ dicit lr̄a q̄ huius scꝫ substāne aliud quidē est sicut materia que materia fm̄ se nō est hoc aliquid sed est in potēcia vt sit hoc aliquid. aliud aūt ē sicut forma et spēs fm̄ quā formā iā est hoc aliquid in actu. terciū est sicut compositū ex his scꝫ ex materia et forma q̄ materia ē ens in potēcia. forma aūt est endelechia. i. actus. ¶ Quereret aliquis ad quid deseruit hec diuisio. Dicendū est q̄ sicut ex p̄ma diuisione habet̄ q̄ aia est subā ita ex hac scd̄a habet̄ q̄ aia est subā q̄ est forma p̄mittit enī phūs hanc diuisionē vt sic arguat. subā vel ē materia vel forma vel compositū sed aia ē subā vt habitū ē ex p̄ma diuisione sed nō ē subā que ē materia nec subā q̄ est compositū ergo ē subā q̄ ē forma. ¶ Secūdo q̄reret aliquis Utꝝ sit veꝝ qd̄ dī phūs q̄ materia nullā formā hꝫ in actu. sꝫ solū i potēcia. Dicendū ē q̄ sic. hoc aūt ptꝫ si declarem⁹ tria fundamēta. Primū fundamētū ē q̄ nulla res ē in potēcia ad oppositū illi⁹ qd̄ ē de ēēntia ⁊ actu ei⁹ puta si homo ēēntialiter est aial. homo nō est in potēcia ad oppositū aialis. Si enī aial ē de ēēntia hoīs sicut homo nō ē in potēcia ad oppositū sui ita nō ē in potēcia ad oppositū aialis. Secūdū fundamētū ē q̄ materia ē i potēcia ad omnes formas oppositas q̄ materia ē subiectū contrarioꝝ ita q̄ aliquā subiicitur vni contrarioꝝ aliquā ꝑ aliud. Ex hec aūt fundamēto ſimo habet̄ ꝙ nulla forma eſt de actu et eēntia materie. ꝑ ſimū eīm fundamētū habet̄ ꝙ nulla res eſt in potentia ad oppoſitū illius qḋ eſt de eſſentia ſua ex quo ↄcluderet poſſum⁹ ꝙ ſi aliqua forma eēt de eēntia ꝛ actu materie ꝙ materia nō eēt in potentia ad oppoſitū illius forme. Sed ex ſcḋo fūdamēto hēm⁹ ꝙ materia exīns ſub vna forma ē in potentia ad oppoſitū illi⁹ ergo nulla forma eſt de eſſentia materie nec de actu ei⁹. ¶ Tertiū fūdamētū declarandū ē ꝙ aliquid ↄuenire alicui pt̄ eē duobꝫ modis. ¶ Aliqñ eīm aliqḋ ↄuenit alicui ſm ſe et ꝑ naturam ſuā ꝛ qḋ ſic ↄuenit alicui vel ē eēntia eius vel eſt de eēntia ei⁹. putā ꝙ albedo ꝑ naturā ſuā eſt color vñ color eſt de eēntia albedinis. ¶ Aliquā aūt aliqḋ ↄuenit alicui ꝑ agēs ꝛ qḋ ſic ↄuenit alicui nō ē de eēntia eius q̄ ↄuenit ſibi nō extrinſecus et quaſi nō aduentitias. Exēpli grā. ¶ Albedo ꝑ naturā ſuā ē color et ideo color eſt de eēntia albedinis. Qḋ aūt color ſit in effectu ꝛ in eēntia hoc hꝫ ꝑ agens ꝛ ideo eē exñte vel eē in effectu nō eſt de eſſentia albedinis. Hoc fūdamēto viſo pꝫ qḋ querit̄. ꝙ eīm materia ſit de aliqua formaꝝ hoc hꝫ ab agēte ſiue illud agens ſit creans ſiue generans trahit materiā ad formā et q̄ eē forme ↄuenit materie per agens ſequit̄ ex fundamento dato ꝙ nulla formaꝝ eſt de eſſentia materie neqꝫ de actu eius. ¶ Ymaginabimur ergo ꝙ materia ſm ſe ſit eius in potentia trahibile ad oēm formā et ideo eſſe in potentia eſt de eēntia materie et hoc eſt qḋ dt̄ cōmentator de ſubā orbis ꝙ materia ſubſtantiatur ꝑ poſſe. Materie eīm ↄuenit ꝙ ſit ſub hac forma vel illa ſed hec ſibi ↄuenit ſm diuerſitatē agentiū a quibꝫ trahitur ad hāc formā vel ad illā et ꝑ ↄñs hec ↄuenit ſibi per aliud et nō ſm ſe. Ex quo ſequit̄ ꝙ nulla formaꝝ ad quas trahitur materia ꝑ ↄñs eſt de eēntia materie neqꝫ de actu eius ꝛ hoc dt̄ phūs in lr̄a ꝙ materie nulla formaꝝ eſt in actu. q. d. materia de ratione ſui ꝛ de actu ſm eēntiale nullā formaꝝ hꝫ. ſꝫ ꝙ hēat hoc eſt ab agente. Notādū eſt ꝙ materia ſm ꝙ trahit̄ ad diuerſas formas trahit̄ ad diuerſos actus q̄ oīs forma eſt quidā act⁹ ꝛ hoc ē qḋ voluit dīc phūs in lr̄a ꝙ forma eſt actus ſm quem tūc materia q̄ ↄpoſitū eſt in actu. ¶ Deinde cū dicit. Et hoc duplr̄ etc. ponit tertiā diuiſionē. ¶ Ad cui⁹ euidentiā notandū eſt ꝙ hec diuiſio tertia ſubdiuidit vnū membrū ꝑmiſſe diuiſionis. dictū eſt in ꝑcedenti diuiſione ꝙ ſubſtantia vel eſt materia vel ↄpoſitū vel eſt forma que forma eſt actus. hūc autē actū ſubdiuidit hec tertia. diuiſio dicens ꝙ hic. i. actus dicitur dupliciter. Eſt eīm actus ſicut ſcientia. i. qui aſſimilat̄ ſcīe ꝛ eſt act⁹ ſicut ↄſiderare .i. qui aſſimilať actu alij ↄſiderationi. p alia uice poſſet dici ⁊ breuiꝰ ꝙ actꝰ dr̄ duobꝫ modis Eſt eīm actꝰ pꝛīmꝰ ⁊ actus ſcďꝰ

¶ Quereret aliquis. Vtrum ſit dare actū primū ⁊ actū ſcďm. Dicēdū eſt ꝙ ſic. hoc aūt pꝫ ſi declaremus duo fundamēta. primū fundamentū eſt ꝙ omne qđ terminat potenciā pōt dici actus. hoc aūt fundamentū pꝫ ſic ſicut de ratiōe potēcie eſt terminari ⁊ iđ omne qđ pōt terminari pōt uocari potēcia. ita de racione actus eſt terminare ⁊ omne qđ terminat pōt dici actus. Secundū fundamētū eſt ꝙ forma terminat ⁊ eciā agere terminat ⁊ iđ tā forma ꝙ̄ agere pōt dici actꝰ ita qđ forma dicať actꝰ pꝛīmꝰ ⁊ agere dicitur actꝰ ſecundꝰ. Videmꝰ eīm ꝙ iſte potēcia ꝑmatiua finiť et terminať p habitū ꝑuatiue p pꝛīmū fūdamētu pōt dici actꝰ ⁊ ē actꝰ pꝛīmꝰ Videmꝰ ſecundo ꝙ hn̄s habitū ꝑmatiue ē in potēcia ad ↄſiderare ꝗ potēcia terminať p actualē ↄſiderationē ex quo ſequiť p pꝛīmū fūdamētū ꝙ ↄſiderare ē actꝰ ⁊ ē actꝰ ſcďus Notandū tñ ꝙ quidā p actū pꝛīmū intelligūt formā ⁊ eēnciā ⁊ p actū ſcďm intelligūt eē. Ymaginātur eīm ſic ⁊ bñ ꝙ omnis forma hꝫ actū ſcďm eternalē a quo nūꝗ̄ deſtituitur niſi forma corrūpať ⁊ hic actꝰ ē eē ita ꝙ habitudo inter formā et talē actū ſecundū eſt ſimilis habitudini que ē inter lucē ⁊ lucere. lux eīm eſt forma lucētis ⁊ eſt actus pꝛīmꝰ. lucere aūt ē actꝰ ſcďꝰ qui ſemp ſequiť lucē. vñ ſicut lux nūꝗ̄ deſtituiť a lucere dū lux ē in effectu qꝛ lucere ē actꝰ eēncialis hoc ita forma ſuo eſſe nūꝗ̄ deſtituiť ab eē.

¶ Secundo quereret aliquis. quare phūs pmittit hanc diuiſionē. Dicendū eſt ꝙ ſicut phūs ex pꝛīma diuiſione hꝫ ꝙ aīa eſt ſubā ⁊ ſicut ex ſecūda hꝫ ꝙ aīa eſt ſubā que ē actꝰ ita ex tercia vult hr̄e ꝙ aīa ē actꝰ pꝛīmꝰ quaſi phūs ſic arguat Omīs actꝰ uel eſt pꝛīmꝰ uel ſcďꝰ ſꝫ aīa ē actꝰ ⁊ nō eſt actus ſecundus ſicut probabiť infra ergo ē actus primus.

¶ Deinde cū dr̄. Habē aūt. ponit aliā diuiſionē. eſt aūt hec diuiſio ꝙ ſubarum quedā ſunt corpa ⁊ quedā nō ſunt corpa inter que ſubās magis manifeſte ſunt ſubē corpales nam ſubē incorpee eo ꝙ ſunt a ſenſibꝰ remote ſunt imanifeſte nobis. qꝛ ōis ſcia nr̄a hꝫ ortū a ſenſu. Notādum eſt ꝙ phūs iſto hanc diuiſionē pmiſit ſubarum quedā eſt corpea quedam incorporea qꝛ anima eſt actus tamen non eſt actus ſubiecti ſed eſt actus corporis. Ymaginabimur eīm ꝙ aīa eſt quoddam quo ſcꝫ viuens viuit. omne autē quo alterius eſt qđ p ipm̄ eſt. ſicut albedo eſt quo ipſi ſubō quod p ipſum eſt album. eodem modo anima eſt actus illi quod p ipſam viuit. hoc autem eſt corpus. ſicut ergo ex pmis tribꝫ diuiſionibꝰ phūs voluit habere ꝙ anima eſt actus ita ex q̄rta uoluit habere ꝙ anima eſt actus corporis. Deinde cū dr̄ Et corporum ponit quintā diuisionē. ¶Ad cuius euidentiā notandū est ꝙ hec quinta diuisio subdiuidit unū mēbꝝ quarte decim̄ ē enim in quarta diuisione ꝙ substantiarū quedā sunt corpora quedā nō hec aūt diuisio dr̄ ꝙ corporum quedā sunt corpora phisica .i. naturalia sicut frustū ligni uel lapidis quedā sunt corpora artificialia sicut scamnū uel domus. Corpora aūt phisica sunt principia corporū artificialiū. Notandū ē ꝙ sicut ex tribꝫ primis diuisionibꝫ uoluit dicere philosophꝰ ꝙ aīa est actꝰ ꝗ sic ex quarta uoluit dicere ꝙ aīa ē actꝰ corporis ita ex hac quīta uult dicere ꝙ aīa ē actꝰ corporis nō cuiuscūqꝫ sed phisici ac si diceret philosophus. ¶Aīa est actꝰ secūdū quē aliquid est. hoc aūt qđ est p aīam ē corpꝰ nō qđcūqꝫ sꝫ phisicū. ¶Queret aliquis quare est uerū qđ dicit philosophus ꝙ corpora phisica sunt principia corporum artificialiū. Dicendū ē ꝙ hoc duobꝫ modis pōt declarari. primus modꝰ declarandi ē ex ordine essentiali qui est inter deū ꝗ naturā et inter naturā ꝗ artē. Inter deū et naturā talis ordo ē ꝙ natura ī sua actiōe supponit effectū dei semꝑ quo fulcit actionē suā. nō enim agit natura ex nichilo sꝫ ex potētia materie quā materiā produxit deꝰ. ꝓpter ergo dependentiam essentialē q̄ dependet natura a deo. hīc dcīm ē ꝙ effectꝰ dei ē principiū operationis naturalis. Eodē mō habitudo essentialis ē inter naturā ꝗ artē. ꝓpter quā habitudinē effectus artis supponit effectū nature. Artis enim supponit lignū qđ ē effectus nature ꝗ scamnū supponit serrā ꝗ securim sic actio artis supponit actionē nature ita effectus artis supponit effectū nature. effectus aūt artis ē corpꝰ artificiale. effectus aūt nature est corpꝰ phisicū ergo corpus artificiale supponit corpus phisicū ꝓpter quā suppositionē dr̄ philosophꝰ in līa ꝙ corpora phisica sūt principia corporū artificialiū. ¶Alia uia ad ostendendū idem dicendū ē ꝙ talis corpora naturalia sunt substātie ꝑ materiā ꝗ formā suā sicut lignū ē substātia quo ad materiā ꝗ quo ad formā. corpora aūt artificialia tm̄ sunt substātie quo ad materiā ꝗ nō quantū ad formā. materia enim artificialis sicut lignū uel lapis substātia ē. sꝫ forma artificialis accidēs ē. Ex hoc argumentꝰ sic. qđ ē substātia quantū ad materiā ꝗ quantū ad formā est magis substātia illo qđ ē substātia quantū ad materiā tm̄. sꝫ corpora naturalia sūt substātie quantū ad materiā ꝗ formā artificialia aūt sūt substātie quantū ad materiā tm̄ ergo corpora naturalia magis substātie sūt q̄ artificialia. Ex quo sequit̄ ꝙ corpora phisica sunt sicut fundamēta ꝗ principia corporū artificialiū qꝛ corpora artificialia nō sūt substātie nisi ꝓpter corpora phisica semꝑ q̄ fulciūtur actionē suā. Deinde cū dr̄ Phisicorum aūt. ponit sextā diuisionē. diuidit aūt hec diuisio corpꝰ phisicū qđ fuit unū mēbꝝ quinte diuisionis dicens ꝙ corporum phisicorum .i. naturaliū quedā habēt uitā quedā nō. dr̄ enim hic uita qđ ꝑ se ipsum hꝫ alimētū augmētū et decremētū. Notādū eſt iō phūs hāc diuiſionē pmittit ut ex ea habeat q̄ aīa eſt actus corporis vitā habentis. Ymaginatur enim q̄ forma dat eſſe et q̄ forma ſpālis dat eſſe ſpāle. hoc autē eē qd̄ dat eſt viuere et ideo dicitur infra q̄ viuere viuētibus eſt eē. ſicut ergo ymaginamur q̄ lucere eſt actus lucis ita ymaginabimur q̄ viuere eſt actus aīe .i. ē actus qui eſt ab aīa formaliter et ſicut ymaginamur q̄ lux eſt actus corporis que lucēt ita aīa eſt actus corporis que viuūt. Notandū eſt ſecūdo q̄ phūs manifeſtauit p alimētū augmentū et decrementū nō q2 oīa que viuūt augeātur nutriant vel decreſcāt. ſubē enim ſeparate viuūt et tn̄ nō nutriūtur. ſed iō hoc ponit phūs ut manifeſtat vitā in generabilibus et corruptibilibus ita q̄ hec manifeſtatio magis eſt p modū exempli q̄ diffinitionis et cē.

Quare omne corpus

Poſtq̄ pmiſit phūs quaſdā diuiſiones hic ex diuiſionibus dictis accipit diffinitionē aīe et tria facit. q2 pmo accipit hāc diffinitionē. ſcd̄o ex illa diffinitione manifeſtat quoddā dubiū ibi Vn̄ nō oportet. tercio eandē diffinitionē manifeſtat ibi. Vniuerſaliter quidē igit. Ad euidentiā pmi notandū eſt q̄ hec diffinitio aīe quā intēdit accipere hic phūs ē q̄ aīa ē actus nō oīs actus ſed actus pm9 nec eſt actus quinſcūq2 ſed eſt act9 corporis phiſici organici. Circa hoc ergo facit phūs q2 pmo pbat q̄ aīa eſt act9 formalis. ſcd̄o pbat q̄ eſt act9 pm9 ibi Hoc autē dr dupliciter. tercio pbat q̄ aīa ē act9 corporis phiſici et organici ibi Talis autē quodcūq2. q̄rto ex dictis ɔcludit diffinitionē dictā ibi. Si autē aliqd ɔē. Probat ergo pmo q̄ aīa eſt act9 formalis. fundat autē pbatio ſua ſup duo fundamēta. Primū fundamentū eſt q̄ aīa eſt ſubā et hoc q2 ut dictū eſt ſupius ɔceſſum eſt ab oībus ipſam aiam nō eē accn̄s. Secūdū fundamentū eſt q̄ ſi aīa eſt ſubā vel eſt ſubā materia vel ē ſubā ɔpoſitū vel eſt ſubā forma q̄ forma ē act9. Ex hoc autē fundamēto arguit ſic phūs. Aīa nō ē ſubā ɔpoſitū ſicut corp9 hn̄s vitā q̄ cōponit ex corpe et vita. q2 aīa magis eſt principiū quo aliquid viuit q̄ ſit hn̄s vitā nec aīa eſt materia ſicut corp9. q2 de rōne aīe ē q̄ ſit in ſubiecto ſed corp9 nō eſt in ſubō ſed magis ē ſubm̄ alien9. Reſtat ergo q̄ aīa ſit forma et p ɔn̄s eſt actus. Ex hoc ſcd̄o fundamento pz lr̄a que ita ɔtinuat ita dcm̄ eſt q̄ qddā eſt corp9 hn̄s vitā. omne autē corpus phiſicū pticipās vitam ſubā eſt et nō eius ſubā. ſed eſt ſubſtantia ɔpoſita talis autē ſubā ɔpoſita nō eſt anima quia nō eſt ſubā ɔpoſita nec etiā ē ſubā materia. hoc enī corpus hn̄s vitam eſt corp9 et eſt huiuſdi corpus ſcilz habens vitā et ſic eſt ɔpoſitū aiatū vnū gō eſt corp⁹. hec aũt ꝑo q̄ est corp⁹ nõ p̄t eẽ aĩa. cui⁹ rõ est q̃ corp⁹ nõ est de nũo eoꝝ q̄ sunt in subiecto sed magis est sicut subm̄ aĩa aũt est in subiecto ꝗ ĩo necesse est aĩam esse subãm et nõ oẽm sed subãm sicut speciẽ .i. formã. formam quidẽ nõ oĩs corporis sed corporis phisici hñtis vitã in potẽtia et qꝛ aĩa est forma corporis phisici sequit̃ ꝙ sit actus eiusdẽ corporis.

¶ Quereret aliquis vtꝝ aĩa sit actus. Videt̃ ꝙ ꝙ nõ. qꝛ qđ ẽ in potẽtia nõ ẽ act⁹ sed aĩa ẽ in potẽtia ergo nõ ẽ act⁹ maior pꝫ qꝛ actus ꝗ potẽtia opponũtur ex quo sequit̃ ꝙ eius in potẽtia nõ est actus. minor pꝫ qꝛ ꝑ phm̄ aĩa intellectiua est in potẽtia respcu intelligibiliũ. Dicendũ est ꝙ aĩam eẽ actũ possum⁹ declarare duobꝫ modis. prim⁹ modus declarandi est ex habitudine que est inter eẽntiam ꝗ dr̃am

¶ Ad cuius euidentiã notandũ est ꝙ vnũquodqꝫ ꝑ idẽ ꝑ qđ est differt ab oĩbus aliis qꝛ eadem sunt principia essendi et distinguẽdi eo mõ quo dicim⁹ ꝙ homo ꝑ humanitatẽ est homo ꝗ ꝑ eãdem humanitatẽ dr̃t ab omni alio qđ nõ est homo. et qꝛ illud ꝑ qđ ẽ res dr̃ essentia. illud aũt ꝑ qđ differt dr̃ eius dr̃a sequit̃ ꝙ idem sit in re essentia ꝗ dr̃a sicut humanitas inq̃ntũ est principiũ essendi est essentia. inq̃tum aũt est principiũ dr̃ndi est dr̃a. Hoc viso pꝫ ꝓpositũ. Animata eñ corpora dr̃ũt ab inanimatis nõ ꝑ corp⁹ sed ꝑ animã et dr̃nt substãliter ex quo sequitur ꝙ aĩa ẽ principiũ dr̃ndi ꝗ essendi substãnaliter. Si aũt est principiũ dr̃ndi ꝗ essendi substãnaliter sequit̃ ꝙ sit principiũ essendi substantiali. principiũ aũt essendi substãliter idem ẽ qđ forma substãlis et sic aĩa est forma substantialis. Secũda via est via Themistij et p̄t eẽ via talis. In vniuerso nõ inueniũt̃ nisi triplex cõpositio. Vna est que ꝯponit̃ totũ integrale ex ptibꝫ suis. sicut dom⁹ ꝯponit̃ ex lignis et lapidibꝫ. alia est ꝯpositio que ꝯponit̃ mixtũ ex miscibilibꝫ sicut mellicratũ ex aq̃ et melle. et vniuersaliter oĩe mixtũ ex miscibilibꝫ. tertia ꝯpositio ẽ qua ꝯponit̃ ensis ex ferro ꝗ figura ꝗ vniuersaliter qua ꝯponit̃ oẽ artificiale ex materia et forma artificiali. hoc viso pꝫ ꝓpositũ. corp⁹ eñ aĩatũ est corpus ꝯpositũ et ĩo dicit̃ in lr̃a ꝙ corpus hñs vitam est corpus ꝯpositũ. hec aũt ꝯpositio nõ est ad modũ p̃me. cui⁹ rõ ẽ qꝛ si hoc esset. corpus nõ esset aĩatũ ꝑ totũ ita ꝙ nõ ꝑ totũ sentiret nec ꝑ totũ nutriret̃. In p̃ma eñ ꝯpositione ptes ꝑ sitũ iacẽt ita ꝙ vna ps nõ sustinet aliam. aĩa aũt aĩat totũ corp⁹ quasi totũ sustentando. Preterea p̃ma cõpositio est ad q̃ntũ ꝗ nõ ad q̃le. hec aũt ꝯpositio que est ex corpe ꝗ aĩa est ad quale substãle ꝗ nõ ad quãtũ ꝓpter eñ q̄ eẽ aĩmata dr̃ũt ab inaĩatis qualitate substãli ita ꝙ ꝑ aĩmã non sunt maiora sed alia.

Hec aūt ɔpoſitio nō pōt eē ad modū ɔpoſitionis ſcd'e. q2 in ſcd'a ɔpoſitione inſenſibilia nō manēt in mixto ſub ꝓpria forma ſed vtrūqʒ corrūpit᷑ et reſultat forma mixti i hac ɔpoſitōe manet vtrūqʒ. reſtat ergo ꝙ ſit tercia ɔpoſitio que ē ex materia ⁊ forma ita ꝙ corp⁹ erit materia ⁊ aīa forma. ¶ Arguemus eñ ſic In hac ɔpoſitōe vel vtrūqʒ eſt materia et hoc eſt impoſſibile : ex duobʒ entibʒ i potētia nō fit vnū in actu vel vtrūqʒ eſt forma et hoc etiā eſt impoſſibile q2 ex duobʒ entibʒ in actu nō fit vnū. Reſtat ergo ꝙ alter̄ iſtor̄ ſit ſic materia et alter̄ hor̄ ſit ſic forma. Illud aūt qđ ē ſic forma nō pōt eē corp⁹. q2 de rōne corpis ē ꝙ ꝑficiat᷑ p aīam ꝑfici aūt ē ꝓprietas materie. reſtat ergo ꝙ illud qđ ē forma eſt aīa ¶ Ad argumentū pʒ. Nō eñ eſt impoſſibile ꝙ idē ſit in actu ⁊ i potētia reſpcū diuerſor̄. Aīa ergo eſt actus reſpcū corpis cui⁹ eſt ꝑfcīo ⁊ eſt potētia reſpcū intelligibiliū ⁊ ſenſibiliū ¶ Secūdo querit aliqs Vtr̄ ſit ver̄ qđ dīt phūs ꝙ aīa ē actus corpis phiſici hūtis vitā in potētia Videt᷑ eñ ꝙ nō ſit ver̄ Vita eñ ſequit᷑ aīam quicquid ergo hʒ aīam in actu hʒ vitā in actu. ſed corp⁹ phiſicū aīatū hʒ aīam i actu ergo hʒ vitā in actu nō ergo in potētia. ¶ Ad oppoſitū ē dcm̄ phi. ¶ Ad hāc q̄ſtionē dicēdū eſt ꝙ duplex ē potētia. Eſt eñ quedā potētia materialis que quidē potētia de ſe nullū hʒ actū. q2 vt dcm̄ eſt. vij. methaphiſice Materia nec ē quid nec q̄ntū nec ē q̄le ⁊ ſic de alijs actib⁹ ⁊ ſi ſic loquamur de potētia. corp⁹ aīatū nō eſt in potētia nec ſic aīa ē act⁹ corpis hūtis vitā in potencia. ¶ Alio mō eſt quedā potētia habitualis eo mō quo dicim⁹ ꝙ habitus eſt in potētia ad actū. Dicim⁹ eñ ꝙ ſciēs ē in potētia ad ɔſiderare ⁊ ꝑ hūc modū. ¶ Aīa eſt act⁹ corpis hñtis vitā in potētia. in potētia quidē formali ⁊ ſpūali q2 aīa ē ꝑfectio corpis ſima. tñ eſt in potētia ad actus ſecūdos ſicut ē in potētia vt exerceat actiōes vite ſicut ſentire et intelligere. ¶ Ad argumētū pʒ. Procedit eñ ac ſi phūs intelligeret de potētia ſima qđ ſlm̄ eſt. Notādū tñ ꝙ aliqui exponūt ſic iſtud verbum ¶ Aīa eſt actus corpis hñtis vitā in potētia. Dicūt eñ ꝙ in hac diffinitione ponit᷑ corp⁹ qđ ē po ⁊ nō corp⁹ qđ ē ɔpoſitū ſʒ ponit᷑ materia. corp⁹ aūt qđ ē materia ſe hʒ ad aīmā ⁊ ad vitā q̄ ſequit᷑ aīam ſicut potētia ad actū ⁊ tūc eſt ꝑfca diffinitione ¶ Aīa eſt act⁹ corpis qđ quidē corp⁹ reſpiciat aīam ⁊ vitā ſicut potencia reſpiciat actū et ſic de ſe hʒ aīam ⁊ vitā in potētia nō quidē in potētia que oīno excludit actū ꝗſi q̄ntū ad naturā rei. q2 corp⁹ de natura ſui nō hʒ aīam ſed ꝙ eā habeat hoc eſt q2 potēciale trahit᷑ ad actū ⁊ ſm̄ hoc potētia hic accepta pōt dici potētia materialis. Intellectus aūt ſimus magis ē intellectus phi vel patebit ista ꝙ sic pȝ ꝙ potentia uno mō accipitur ꝑ potentia habituali alio mō accipit̄ ꝑ potentia materiali.

¶ Deinde cū dr̄ Hic act⁹ aūt ē dupliciter ostēdit ꝙ aīa ē act⁹ primus ꝙ duo facit qȝ pmo hoc ostēdit. secūdo ꝯcludit uerificū suū oīsium dic. Dū aīe ¶ Dicendū ergo ad primū utitur phūs tali rōne si aīa eēt act⁹ secūd⁹ uel similis actui secūdo sequeret̄ ꝙ aīa eēt semꝑ in actu secundo sed ꝯñs ē fīm qȝ aīa aliquā ē in actu secūdo aliquā nō ergo aīa nō ē act⁹ secūd⁹ sed magis ē act⁹ pm⁹. Hoc ꝯñs pȝ litra q̄ sīa ꝯmunit. Ita dicū ē ꝙ aīa ē act⁹. hic aūt sciȝ act⁹ dr̄ duobȝ modis. est eīm act⁹ qui ē sic scīa .i. act⁹ pm⁹ qui assimilat̄ scīe et alius ē act⁹ qui ē sic ꝯsiderare .i. est act⁹ secūd⁹ qui assimilat̄ ꝯsiderationi. Manifestū ē aūt ꝙ aīa est actus sicut scīa et nō sic ꝯsiderare .i. est act⁹ pm⁹ ꝙ nō act⁹ secūdus. cui⁹ rō pȝ. Ex hoc eīm ꝙ aīa existit in aīali ē in aīali uigilia ꝙ sompn⁹. uigilia aūt ē sic ꝯsiderare .i. assimilat̄ actui secūdo. sompn⁹ aūt ē sic scīa ꝙ ē sic hētus sine operari .i. assimilat̄ habitui sine operatōe exteriori hoꝝ aūt duoꝝ actuū scīa ē pior gñeratione in eodē q̄ ipm ꝯsiderare c⁹ rō est qȝ scīa respectu ꝯsiderare est in potentia ꝑbatū ē aūt in ix. methaphisice ꝙ in eodē potentia p̄cedit actū.

¶ Diceret aliquis. Dū sequit̄ ꝯñs existit in aīali in eo ē uigilia ꝙ sompn⁹ ergo aīa nō est act⁹ secūdus. Dicendū est ꝙ ꝯñs fundat̄ sup duo fundamenta. Primū fundamentū est ꝙ si de rōne aīe eēt ꝙ sp eēt in actu secūdo nō posset separi ab eo. Istō fundamentū pȝ qȝ nulla res separatur ab eo qd̄ ē de rōne et de essentia sua. Secundū fundamentū est ꝙ sompn⁹ assimilat̄ scientiā hēti ꝙ nō utenti ea .i. assimilat̄ hūi habitū scientie ꝙ nō operāti. est eīm sompn⁹ quies aīe ab exteriori operatione. hoc fundamēto utitur pȝ ꝯñs phi. et secūdo eīm fundamento habem⁹ ꝙ aīa in sompno separat̄ ab actu secūdo. ex pmo aūt fundamēto habem⁹ ꝙ si aīa pōt separari ab actu secūdo aīa nō est essentialiter act⁹ secund⁹. Si eīm aīa eēt essentialiter act⁹ secund⁹ sequeretur ꝙ aīal nūquā⁹ nō hēret aīam. Imaginadū est ergo ꝙ sicut hūo hēns aliquā operatur aliquā nō. ita aīa ꝑfecta q̄ ē sic hētus aliquā ē in actu secundo et tūc ē uigilia. Est eīm uigilantia expansio quedā aīe in exteriora operatione. aliquā aūt separatur ab actu secundo in sompno.

¶ Deinde cū dr̄. Dū aīa. ꝯcludit ꝯclusionē intentā dicens ꝙ ꝓpter dicta pȝ ꝙ aīa ē actus pm⁹ magis ꝓprie pō uocā hāmo. Notandū ē ꝙ ex dictis phi possum⁹ hēre duplicē differētiā inter actū pmū ꝙ actū secūdū q̄ꝙ una sequit̄ ad aliā pma ē ꝙ act⁹ pm⁹ ē act⁹ ut hit⁹ ꝙ nō dat esse ꝑ modū hit⁹ ꝯsistētis in suo subiō. Dū phūs assimilat hūc actū scīe q̄ se hȝ ꝑ modū quiescētis i sciente. ¶ Act⁹ aūt secūd⁹ ē sic opatio rō modo ꝓcedētis ab actu q ē hit⁹ ꝙ ideo dat eē sicut fluens quoddā ab alio eo mō quo dicim⁹ q̄ lux dat eē p modū quiescētis. lumen aūt dat eē sicut fluens a luce et ɔsiderare dat eē sicut fluens a sciētia Alia dīa sequit̄ ex ista. eo eīn ipso q̄ pm⁹ actus se hʒ sic̄ habitus et ipe actus scd̄s est fluens ab ipo hīc sequit̄ q̄ pm⁹ actus in eodē pcedit scd̄m q̄z scd̄s fluit a pmo. ¶ Deīn cū dt Tale āt qd̄ cū qz organis. ondit q̄ aīa ē actus prim⁹ corpis organici et hoc ē qd̄ dt q̄ tale corp⁹ cui⁹ est act⁹ aīa est corpus organicū. plantaȝ eīn de quibʒ minus videt̄ sunt aliq̄ ptes organice sed tn̄ sunt penitus simplices. i. plāte nō requirūt tantā diuersitatē organoȝ q̄ntā requirūt aīalia qz in eis nō est tanta diuersitas opationū q̄ aūt plāte habeant aliquas ptes organicas ad specialia officia deputatas pʒ qz foliū est ad coopimentū corticis vel fructiferi. i. illius ptis in qua nascit̄ fructus. q. d. foliū ordinat̄ ad coopiēdū corticē fructuū ne ledat̄ a caumate vel frigore. fructiferū āt. i. illa ps in qua nascitur fruct⁹ ordinatur ad opimētū fruct⁹. habet eīn fructus corticē quo opitur semen vt in debito vase maturetur Radices vero in plantis assimilantur ori in aīalibʒ qz vtraqz trahūt alimētū sʒ radices in plātis & os in aīalibʒ. q. d. sicut os ē ps organica in aīalr p qd̄ accipit̄ alimentū ita radix est ps organica ī plātis ad recipiendū alimentum.

¶ Quereret aliquis vn̄ hēri pt̄ q̄ aīa est act⁹ corpis organici. Dicendū est q̄ hoc hēri pt̄ si declarentur due veritates. Prima est q̄ forme sunt in duplici dr̄a. quedā eīn sunt forme infime non eleuate supra materiā que ppter suā infimitatē et appropinquationē ad materiā tm̄ agūt vnā & hūt tantū vnicam opationē qualis est forma elementoȝ & quorūdā mixtoȝ. Et q̄dā est aīa forma pfectissima q̄ magis est ppinqua agenti pmo ppt̄ quā appropinquationē eleuata est supra materiā et nō oīno immersa ex qua eleuatiōe ɔtingit q̄ hʒ multas opatiōes talis aūt forma est aīa Secūda veritas est q̄ hee diuerse opatiōes quas hʒ hec forma nō fiūt sine diuersis instrumentis ex quo sequit̄ q̄ corp⁹ viuens p talē formā sit organicū. i. hʒ diuersitatem organoȝ. ¶ Imaginabimur eīn q̄ forma pma que infima est sicut arguit vnicā opationē ita arguit corpus homogeneū qd̄ est vni⁹ rōis in toto & in ptibʒ qualis forma est forma ignis vel lapidis. Secūda aūt forma sicut arguit diuisas opationes ita arguit corpus etherogeneum. i. ɔpositū ex diuisis organis ita q̄ nō est eiusdē rationis in toto et in pte et est exemplū aliquoȝ in arte architectonica. ¶ Ars enim architectonica id est principalis propter suā principalitatem cum sit vna et simplex tn̄ agit multiplici

59

opatione. agit em̄ dum ū secundo de lido ꝑforando cōpaginādo quo multiplex opatio arguit diuersa instrumenta. Arguit em̄ secatur ad secandū dolabrum ad dolādū et sic de alijs. ¶ Deinde cū dt. Si aliquod cōmune. Ex dictis ꝯcludit auctor diffinitionē anime dicens ꝙ si aliqd̄ cōmune. i. aliqua cōmunis diffinitio debeat assignari que cōmunicat om̄i anime erit hec scꝫ ꝙ aīa ē actus primus corporis phisici organici. Notandū est ꝙ phūs in hac diffinitione videt̄ ꝯuenisse vnā dcīam scꝫ hanc potētia vitam hn̄tis. sed tamē dicendū est ꝙ hanc dcīam dat intelligere phūs cum dicit organici. cuius ratio est. dictū est em̄ supꝰ ꝙ corpus hn̄s aīam hꝫ quādā potētiā habitualem p quā pt̄ exercere opa vite. hec aūt opa exercet p diuersa organa et instrumenta ex quo sequit̄ ꝙ hec potentia habitualis arguit corpus organicū ⁊ ꝯuerso corpus organicū arguit potentiam habitualem corpus em̄ organicum nō pt̄ esse ociosum. ordinatur ergo ad aliquē finē. ordinat̄ em̄ ad hoc ꝙ hec potētia habitualis possit exercere opa vite. Notandū est secūdo ꝙ hec diffinitio Anima est actꝰ etc. est diffinitio p additionē. Est enim pnotandū ꝙ quoddā est ens cōpletū sicut subā ꝯposita p se subsistens in cuiꝰ diffinitione nō ponit̄ aliquid quod sit extra subām diffiniti et ideo diffinitio eius nō est p additionē. Aliud est ens de cuiꝰ ratione est ꝙ sit in alio sicut de ratiōe accidentis est ꝙ sit in subō ⁊ ideo subiectū accipit̄ in diffinitiōe accidētis. de ratione etiā forme est ꝙ sit in materia et ideo in diffinitiōe eius accipit̄ materia ita ꝙ eius diffinitio ē p additionē et hoc mō in diffinitiōe anime accipit̄ corpꝰ phisicū. ¶ Deinde cū dt. Vñ nō oportꝫ. Ex dictis ꝯclūdit ad quādā dubitationē q̄ posset fieri. posset em̄ aliquis dubitare cū corpꝰ ⁊ aīa sint duo quō ex duobꝫ fit vere vnū. Ad hoc ꝯclūdit phūs ꝙ cū ipo ꝙ corpus est in potētia vt pficiat̄ p aīam ⁊ aīa est actus pficiens illam potentiam eo ipso ꝙ ex duobꝫ illis pt̄ fieri vnū sicut ex pfectibili et pfectiō ⁊ hoc est qd̄ dt lr̄a. ꝙ hōi dictis amplius nō oportꝫ querere. quia solutio eiusdē potest patere. Si est anima ⁊ corpꝰ scꝫ si vnū potest fieri ex aīa et corpe sicut nō oportet querere si vnū pt̄ fieri ex cera et figura et vniuersaliter si vnum potest fieri ex materia et ex cuius materia. Vnū em̄ et ens dicitur multipliciter. Dicit̄ em̄ de ente in potētia ⁊ hoc modo materia est ens. Dicit̄ em̄ de ente in actu ⁊ hoc modo forma est ens. forma em̄ ē actus ꝓprie et vnum ⁊ ens. materia aūt nō est ens nisi sm̄ quid quia materia ē ens in analogia ad formam sicut ergo ex potentia et actu potest fieri vnum ita potest fieri vnum ex materia et forma.

¶ Quereret aliquis quomodo ex predictis statim pt̄ haberi ꝙ ex aīa et corpe ꝑt fieri vnū. Dicēdū ꝙ nō ex duobꝫ in actu qꝛ act⁹ diuidit. Si ergo materia eſſet ens in actu et forma ſilr̄ vel eēnt ambo i potentia dubiū eēt quō ex hijs poſſet fieri vnū. ſed qꝛ materia ē ens in potētia forma aūt eſt act⁹ ideo nō reſtat. ex potētia enī ⁊ actu ꝑt fieri vnū cui⁹ ratio eſt qꝛ materia ꝓprie eſt in potētia vt trahatur ad entitatē forme ⁊ qꝛ ens ⁊ vn cōuertitur ideo eſt in potētia ad vnitatē eiuſdē vt ſicut eſt in potentia ad eſſe ita eſt in potētia ad vnū eē vnū ergo fieri ex materia ⁊ forma idē eſt qđ ipſam trahi ad eē et ad vnū eē qđ accipit p formā. ¶ Argumentum ergo ſic. Materia eo ipſo ꝙ eſt in potētia ꝑt trahi ad eſſe ⁊ ad vnū eſſe qđ datur a forma ſꝫ ipſā ſic trahi idē ē qđ vnū fieri ex materia ⁊ forma ergo ex materia et forma ꝑt fieri vnū ⁊ p ꝯñs ex corpore ⁊ anima et hec eſt ratio phi i octauo methaphiſice vbi dt ꝙ motor ſiue generās facit vnū ex materia ⁊ forma. q. d. generās generando trahit ad actū trahendo autē dat ſibi eſſe ⁊ vnū eſſe. hoc autē faciendo facit vnū ex materia et forma. hec eſt tercia ratiō phi in lr̄a vbi dicit ꝙ ens ⁊ vnū ꝓprie ſunt in forma ⁊ actu. q. d. ens et vnum ſunt in forma ꝓprie ergo materia accipiendo formā accipit eē ⁊ vnū eſt ita ꝙ illud idē eſſe ⁊ vnū eē qđ eſt forme ꝯmunicat materie ex q̄ ꝯmunicatiōe ſequit ꝙ materia et forma ſunt vnū qꝛ habēt vnū eſſe

Uniuerſaliter quidē. Poſtꝙ phūs poſuit diſſinitionē aīe hic manifeſtat eam ⁊ duo facit. quia primo eam manifeſtat. ſecundo ex diſſinitione data concludit aliā veritatē ibi Quid quidē igitᷣ. ¶ Quātū ad primū notandū eſt ꝙ duo claudūtur in diſſinitione aīe Primū eſt ꝙ aīa eſt actus primus ſiue actus formalis et hoc dicit totam eſſentiam anime ſecundū eſt ꝙ ipſa eſt actus corporis habentis vitā in potētia et hoc ſecūdū eſt additū in diſſinitiōe qꝛ eſt hec diſſinitio p additamentum ¶ Ymaginabimur ergo ꝙ cum dicim⁹ actū pͥmū dicim⁹ naturā aīe. cū dicim⁹ pͥmū actū huius dicim⁹ illud qđ additū eſt duo ergo facit phūs. qꝛ primo manifeſtat pͥmū ſecūdo manifeſtat ſecūdū ibi. ¶ Eſt autē nō alienum aiam. Primo ergo manifeſtat ꝙ aīa eſt actus formalis et duo facit. quia primo phūs ꝓbat ſecundo manifeſtat qđ dictū eſt in exemplis ibi. Sicut ſi qđ organorum. ¶ Circa primū videtur talis ratione. ¶ Actus formalis ⁊ ſubſtancialis eſt ille a quo accipit diſſinitio ⁊ quiditas rei ſꝫ ab aīa accipit diſſinitiō ⁊ quiditas corporis aīati: qꝛ corp⁹ aīatū ē quid aīatū quiditatiue dr̄ñs a nō aīato p aīam ergo aīa ē act⁹ formalis ⁊ ſi hābis hoc eſt ergo qđ dt lr̄a dicēs eſt de aīa vnē id eſt quandam diffinitionem vniuerſalẽ ex qua diffinitione põt haberi ꝙ aīa eſt ſubſtantia que eſt ſm̃ rationẽ .i. põt haberi ꝙ anima ſit forma ſubſtãlis a qua accipit ratio et diffinitio rei. ¶Anima enim eſt ꝙ quid erat eſſe huius corporis .i. anima eſt illud a quo accipit quiditas huius corporis ſcz animati. Notandũ eſt ꝙ drã eſt inter formã ſubſtantialẽ ⁊ accñtalem. quia a forma accñtali nõ accipitur quiditas rei quia accñs ẽ extra eſſentiã rei. ſed a forma ſubſtãciali. et iõ phũs volens pbare ꝙ anima eſt actus ſubãlis pbauit p hoc ꝙ ab ea accipit diffinitio ⁊ quiditas rei. ¶Deinde cũ dicit Siquid ſi aliquod organorum manifeſtat qđ dixit in exemplis ⁊ duo facit ꝑ ꝙ ponit duo exempla. ſcđm exemplũ ibi. Conſiderare aũt in ptibus. Dicit aũt qđ intendit manifeſtare phũs eſt ꝙ ab anima accipitur diffinitio ⁊ quiditas corporis animati ⁊ hoc manifeſtat in quodam exẽplo. Includit autẽ ſuum exemplũ talẽ rationem. ¶Ab illo eſt quiditas ⁊ diffinitio rei quo remoto non remanet res niſi equiuoce. ſed remota anima a corpore viuente non remanet corpus niſi equiuoce quia corpus viuum ⁊ non viuum equiuocantur ergo ab anima eſt diffinitio ⁊ quiditas rei. hanc rationẽ manifeſtat phũs in quodã exemplo dicens. Si aliquod organorum .i. aliquod inſtrumentorum artificialiũ vt dolabra eſſet corpus phiſicũ .i. eſſet corpus naturale tunc quid erat eẽ dolabre .i. forma a qua accipit eſſe et quiditas dolabre eſſet ſubã ipſi9 .i. eſſet ſubã corporis phiſici. q.d. Si dolabra eſſet phiſicum corpus ſequeretur ꝙ ſicut materia ipſius ꝙ forma ipſius eſſet ſubã ⁊ ita figura dolabre que dat eſſe ſpecificũ dolabre eſſet forma ſubſtantialis Ulterius ſi dolabra nõ ſolum eſſet corpus phiſicũ ſed etiã eſſet corpus aīatũ ſequeret ꝙ forma dolabre eēt aīa ſequeretur etiam ꝙ hac forma diuiſa id eſt ſeparata non remaneret amplius dolabra niſi equiuoce quia vt iam dictum eſt remoto eo a quo accipitur ratio rei non remanet res niſi equiuoce. Nunc autem dolabra non eſt corpus phiſicũ ſed corpus artificiale ex quo ſequitur ꝙ forma eius eſt accidens. remoto autem accidente remanet res adhuc ⁊ iõ remota forma dolabre adhuc eſt dolabra id ẽ adhuc remanet ſubſtantia dolabre quod eſt corp9 phiſicum puta ferrum. ¶Et quia phũs poſuit exemplũ de corpore artificiali ſubdit ꝙ anima non eſt actus huiuſmodi corporis ſcilicet artificialis nec ab ea accipitur ꝙ quid erat eſſe id eſt quiditas hui9 ſcilicet corporis artificialis. ſed eſt quiditas corporis phiſici huius .i. habentis vitam. Docetur autẽ corpus phiſicum quod habet in ſeipſo principium motus ⁊ ſtatus .i. quietis vt dictũ eſt ſecundo phiſicorum. Notãdũ ẽ ꝙ intẽtio phi videt ſim datī ſup duo fundamēta. Primū fundamentū eſt ꝙ hec dr̄a eſt inter formā ſubſtancialē et accn̄talē. q2 forma ſubſtācialis eſt eſſencia corporis phiſici cui⁹ racio eſt q2 tā materia ꝙ̄ forma corporis phiſici ē ſubā. forma aūt accn̄talis licet ſit de eēncia corporis artificialis eo mō quo dicimus ꝙ eēncia dolabre conuenit ferrū ⁊ figurā que eſt forma accn̄talis tm̄ nō eſt de eſſencia corporis phiſici. et hoc fundamētū reſpiciens ph̄us dixit ꝙ ſi dolabra eſſet corpus phiſicū. figura dolabre que eſt forma eius q2 inſtrumēta artis differūt ꝑ figuras eēt forma ſubſtancialis. Secundū fundamentū ſup quo innititur ph̄us eſt ꝙ illa ſunt vniuoca que ſunt vnius racionis. illa ſunt equiuoca que ſunt diuerſaꝝ racionū et hoc reſpiciens ph̄us dixit ꝙ amota forma ſubſtanciali a re non remanet res niſi equiuoce q2 non remanet ſub eadem racione ſub qua prius. Ymaginatur eciā ph̄us ꝙ forma ſubſtancialis nō largitur eſſe niſi enti in potēcia. forma aūt artificialis largitur eſſe enti in actu. quia forma artificialis ſiue accidentalis ſupponit ens in actu et hoc reſpiciens ph̄us dixit ꝙ remota figura dolabre adhuc remanet corpus phiſicū ſiue remāeat materia dolabre licet nō remaneat dolabra ſcḋm ꝙ eſt corpus artificiale. ¶ Deinde cū dicit. Conſiderare aūt. ponit ſecūdū exemplū ad manifeſtandū intentū ſuū. intendit eīm vt dictū eſt manifeſtare ꝙ ab aīa accipit quiditas ⁊ rō ei⁹ cui⁹ aīa ē act⁹ hoc manifeſtat ſic. Ita ſe hꝫ aīa ad totū corpus ſicut ſe hꝫ pꝰ potencialis aīe ad ptē corporis puta potencia viſiua ad oculū. ſed potēcia viſiua ita ſe hꝫ ad oculū ꝙ ab ea accipit racio ⁊ ſubā oculi ergo ita ſe hꝫ aīa ad totū corpus ꝙ ab ea accipit ſubā ⁊ q̄ditas corporis aīati ꝙ ea remota nō remanet corpus niſi equiuoce. Hoc viſo patꝫ lr̄a q̄ dt ꝙ id qḋ dictū eſt tota aīa oportꝫ conſiderare in ptibꝫ aīe ⁊ id qḋ dcm̄ eſt de toto corpe opꝫ conſiderare i ptibus corporis. Si eīm ocul⁹ eēt aīal oporteret ꝙ viſus .i. potēcia viſiua eēt aīa hui⁹ aīalis. cui⁹ rō eſt q2 potēcia viſiua ē ſubā .i. forma ſubſtācialis oculi ⁊ oculus .i. corpus organicū eſt ſicut materia viſus .i. ē ſicut materia potēcie viſiue a qua potēcia viſiua accipit rō .i. diffinicō oculi ⁊ iō deficiēte potēcia viſiua nō remanet oculus niſi equiuoce. Qḋ aūt dictū eſt de pte aīalis puta de oculo. dicendū eſt de toto aīali q2 ꝓporcionabiliter ſicut ſe hꝫ pꝰ aīe ſenſitiue puta potēcia viſiua ad ptē corporis puta ad oculū ita ſe hꝫ totus ſenſus .i. tota aīa ſenſitiua ad totū corp⁹ ſenſitiuū ꝓ ꝙ hmōi

¶ Quereret aliquis vtꝝ ſepata aīa maneat corp⁹ ſiue caro equiuoce videt ꝙ nō. q2 corp⁹ ē corp⁹ a forma corporea ⁊ caro ē caro a forma carnis ⁊ nō ab aīa ergo ſepata aīa adhuc remanet corpus et caro.

¶ Ad oppositū est dictū ph̄i. Ad hanc questionē dicendū est q̄ si ponatur vna forma in aīali statim p; qđ dł ph̄us. Si enī est sola vna forma duo sequuntur. Primū ē qđ sequił q̄ ab illa forma est totū eē aīalis. ex quo enī eē est a forma. videł q̄ vbi ē tm̄ vna forma q̄ totū eē sit ab illa ita q̄ animal ab illa forma hȝ eē aīalis ⁊ eē corpis ⁊ eē carnis ⁊ sic de om̄i alio eē. Secundū sequił ex isto. ex quo eē ab ista forma est totū eē materie sequił q̄ corrupta siue sepata ista materia amittit totū esse qđ hūit. si enī totū eē est a forma nō p̄t corrūpi hec forma nisi corrūpatur totū eē. Materia aūt nō p̄t amittere totū eē qđ hȝ nisi induat aliud eē. Materia enī est ens in potētia. ens aūt in potētia nō p̄t eē sine actu. Materia ergo amittēs vnū actū induit aliū vbi aūt ē alius ⁊ aliꝰ actus ibi est alia ⁊ alia rō: q2 eē sumił ab actu vbi aūt est alia ⁊ alia rō ibi ē equiuocatio. Ex hoc p; ꝓpositum. Facta enī hac positiōe eē carnis et eē corpis sumit ab aīa. ex quo sequitur q̄ sepata aīa corrūpił eē corporis vel carnis ⁊ induił aliud eē et p ꝯñs remanȝ caro vel corpꝰ equiuoce ⁊ ē exēplū si forma tabule esset forma substātialis corpis phisici ex quo i vno corpe phico nō ē nisi vna for̄ sequił q̄ ab illa for̄ ē totū esse huiꝰ corpis phisici ⁊ p ꝯñs illa forma corrupta nō remanet corpꝰ phisicū nisi equiuoce. Si aūt forma tabule est forma accidētalis ea sepata adhuc remanet corpꝰ phisicū puta ferrū lignū nō remanet corpꝰ artificiale puta tabula ita q̄ remanebit materia tabule qđ est corpus phisicū nō aūt remanebit ip̄a tabula que dł quoddā ꝯpositū ex corpe phisico ⁊ for̄ artificiali. hoc ē ergo qđ dł ponendo vnā formā tm̄ i aīali. Si aūt ponātur due forme non credo eē veruꝫ ⁊ maxīe in hoc dubiū videtur qđ dł ph̄us. Si enī aliqua forma ē aīa ⁊ forma corporea vel forma carnis. videtur q̄ sepata aīa adhuc remanet corpus vel caro remanet q2 nō sepatur illa forma a qua est eē carnis vel corpis sed tm̄ ponēdo duabȝ formis adhuc p̄t saluari dictū ph̄i.

¶ Ad argꝰ euidēter notandū ē q̄ caro vel corpus qđ ē pars aīalis p̄t accipi duobȝ modis. Uno modo vt caro dicitur quoddam mixtum cuius forma propria ⁊ prima ē forma quedā substātialis mixti ex huius forme elemētorū refractio ⁊ ad tantā sublimatā mediocritatē reductio vt sit materia ꝓpria aīe sensitiue ⁊ ita ꝓporcionata aīe sensitiue vt sit mediū i tactu ⁊ s̄ istū modū accipiēdo carnē corrupta vel sepata aīa sensitiua ñ remanet caro ñ equiuoce q2 ñ ampliꝰ remanet i illo gradu vel in illa ꝓporcōe i q̄ possit eē mā ꝓpia aīe sensitiue vel mediū i tactu ⁊ q2 amittit iste gradꝰ vel hec armonia nō dr corpꝰ vel caro equiuoce. Secūdo mō dr caro ꝯīe ⁊ ñ ita ꝓpie sb̃a cꝰ for̄ ē mixta cōplexionalis vt dcm̄ est nō hr̄i sub determinatōe illius grad⁹ vel armonie in quo gradu cōgruat susceptioni aīe sensitiue. Et accipiendo sic oculū nō opꝫ ꝙ remaneat oculus equiuoce. Sm̄ enī pͥmū modū oculus dicebat formā sub determinato gradu et ideo amisso illo gradu qd̄ fit qn̄ corrūpitur vel separat᷑ aīa sensitiua vocatur oculus vel corpus equiuoce. oculus aūt scd̄o mō acceptus n̄ dt formā sub illo gradu sublimato sed indeterminate siue sub illo siue sub alio inferiori qui nō cōgruat aīe sensitiue. sicut distinctū est de carne distingui pt̄ de oculo. et ideo cōsueuerūt aliqui distinguere sic ꝙ eadē est oculus viui ⁊ mortui sm̄ subām̄ sm̄ nō sed ꝙ est organū vel instrumentū senciēdi. Eodē mō idē est sm̄ substāciā oculus viui et mortui sed nō sm̄ ꝙ est instrumentū videndi. qꝛ ꝙ sit instrumentū videndi hoc nō hꝫ nisi sub determinata armonia et gradu quē gradū amittit corrupta potēcia visiua et iō dr̄ manere ocul⁹ equiuoce. ¶ Ad argumentū patꝫ per distinctionē iā dictā. Deīn cū dt. Est autē nō abiciēs aīam. manifestat id qd̄ dictū est in diffinitōe aīe. s. ꝙ corpus viuū dr̄ eē hn̄s vitā in potēcia et duo facit. qꝛ primo hoc manifestat. scd̄o ondit quid vocatur actus scd̄us aīe ibi. Sicut quidē incisio. ¶ Quātū ergo ad primū dt ꝙ hec potēcia qua dr̄ Aia est actus corpis hn̄tis vitam in potēcia vel qua dr̄ corpus organicū est ens i potēcia vt viuat nō abiciēs aīam. sed magis est habēs aīam. q. d. hec potēcia nō excludit aīam sed magis eā includit. Hec enī potēcia includit principium vite qd̄ est aīa. semē autē et fruct⁹ in quo fructu cōseruatur semen plāte est in potēcia ad corpus viuū et iō est in potēcia ad aīam nec eā includit. ¶ Deinde cū dt Sicut quidē incisio. manifestat quis ē act⁹ scd̄us. ¶ Ad cui⁹ euidenciā notandū est ꝙ phūs dixit ꝙ corpus viuū ē ens in potēcia ita tn̄ ꝙ hec potēcia nō abiciat actū pͥmū qui est aīa. sed tn̄ qꝛ oīs potēcia est ad aliquē actū opꝫ ꝙ hec potēcia ex quo nō est ad actū primū imo eū ipm̄ supponit opꝫ ꝙ sit ad actū scd̄m. et iō phūs vult manifestare quis est actus scd̄us ⁊ pͥmus dicens ꝙ sicut incisio est actus cultelli scd̄us ⁊ visio est act⁹ scd̄⁹ oculi ita vigilancia est actus scd̄us animalis. ⁊ sicut visus .i. potencia visiua ⁊ quelibet alia potencia est actus pͥmus respcū organi ita aīa est actus pͥmus aīalis sed corpus qd̄ est pfectū p aīam est illud qd̄ potēcia est et sicut oculus est aliquid cōpositū ex pupilla sicut materia ⁊ visu sicut forma ita aīal ē cōpositū ex aīma sicut forma et ex corpore sicut materia. Notandū est ꝙ Auic. phūs triplicē similitudinē ponit inter ptē aīalis puta oculum ⁊ totū animal ex qua triplici similitudie manifestat nobis actū primū & secūdū. Prima similitudo est q sicut potētia visiua est act9 prim9 respectū organi & instrumenti ita aīa est actus prim9 aīalis puta q sicut potētia visiua quā actu non videt est in potētia ad actū secūdū ita aīa quā nō exercet opa vite est in potētia ad actū secūdū. Secūda similitudo est qz sicut visio ē act9 secūdus potētie visiue ita vigilantia est actus secūdus tot9 aīe sensitiue. ex quo sequit q sicut visio est postrema pfectio potētie visiue ita vigilantia est postrema pfectio totius aīe sensitiue ex quo etiā sequit q pportio aspectus ad oculū quē aspicit est sicut pportio actionis sensus ad aīalia vigilantia. vigilantia eñ est vsus sensuū. Tercia similitudo est q sicut in oculo viuo est aliquid loco materie puta pupilla & aliquid loco forme puta potētia visiua & cōpositū ex vtroqz ita in toto aīali est forma sicut aīa & materia sicut corp9 & cōpositū ex vtroqz. Notandū est secūdo q sicut i cultello ymaginamur actū pmū puta figurā & actū secūdū puta abscindere ita in aīali itelligim9 actū pmū & secūdū et tunc dicetur q pportio abscisionis ad instrumentū quā abscindit est sicut pportio actionis sensuū ad aīal in vigilia. ¶ Quereret aliquis vtrū sit verū qd dī phūs q hec potētia nō abiiat actū qui est aīa. Videt eñ q nō qz potētia & actus opponūtur. vnū aūt oppositoz abiiat aliud. ¶ Ad oppositū est phūs. Solutio hui9 qōnis pz si pōderem9 ea que iā dicta sunt in pcedentib9. Est eñ duplex potētia scz potētia materie & potētia habitualis. Prima potētia .s. potētia materie de se nullū hz actū qz vt scribit vij. methaphisice nec est quid nec ē quale nec est quātum et sic de oībz aliis actu et qz de se nullū hz actū nō de se nullū includit actū. sed q includat hoc est p generans in virtute cui9 materia est sub actu. Corp9 ergo qd hoc nō est in potētia ad vitā nō includit aīaz sed magis abiicit & in tali potētia sunt corpa que pūt aiari vel trahi ad vitalitatē p actū generantis. Secūda potētia est potētia habitualis & hec potētia idē est qd ipa forma signata p modū habitus & quiescētis. & qz talis potētia est idē q ipa forma ideo de tali potētia bñ dcm̄ est q nō abiicit ipam formā sed magis includit eam. Ymaginabimur ergo sic q nō sciens est in potētia vt addiscat & sciens est in potētia vt cōsideret sed tū differūt qz nō sciens est in potētia ad modū prime potētie nō sciens eñ non includit scientiā vel formā qz si includeret nō indigeret eā acquirere p studiū. sciens aūt est in potētia ad modū secūde potētie. sciens eñ est in potētia p scientiā. Differentia aūt est quod [illegible] forma vel potētia hītualis per quā sciens potest exire in actū quando voluerit et ideo hec potentia sic non abiat principiū act⁹ immo est idē ꝙ principiū actus ita nō abiat formā. Eodē modo dicēdū est ꝙ corpus viuū includit animā includendo autem animā includit potentiā habitualem ꝑ quam poterit exercere actus scd̄os puta videre et audire et sic de aliis actibus. Et sic patet ꝙ corpus viuū sic est ens in potencia ad exercitium actuū scd̄orum quod tamē nō abiat formā hoc est animam patet ergo intentio phi

¶ Ad argumentū pᵒ. potentia enī abiat actum cui opponit̄ sed potencia habitualis nō opponit̄ actui ꝑimo vel forme sed vel est idē quod ipsa forma vel eam supponit. potencia enī habitualis ad considerandum idem est quod habitus sciencie nec respectu huius dicitur potencia sȝ respectu ipsius considerare. Eodem modo corpus viuū nō dicit̄ in potencia respectu anime sed respectu actuū scd̄orum ¶ Deinde cū dicit. Quod quidem igitur nō anima separabilis. Ex diffinitione data concludit quandā veritatem et duo facit. quia hoc cōcludit. scd̄o dicit quid manifestū est circa animā et quid dubiū ibi. Amplius autem ¶ Quantū ad primū dicit ꝙ ex dictis nō est immanifestū immo est magis clarum ꝙ anima non est separabilis vel tota vel quantū ad partes eius. Alique enī partes anime vtuntur organo corporali et ideo sunt actus ꝑcium corporis. sicut visus est act⁹ oculi et quantū ad illas ptes manifestum est ꝙ non est separabilis. Scḋm autem quasdā ptes nichil ꝓhibet animā separari quia quedā partes anime nullius corporis sunt actus sicut infra in tercio ꝓbabitur de intellectu ¶ Deīn cū dt. Amplius autē. ostēdit quid est manifestū et quid dubiū dicens ꝙ aia est actus corporis. Utrū autē sit act⁹ corporis sicut nauta tm̄ eo modo quo dicimus ꝙ nauta est actus nauis nōdū est manifestū. Deīn epilogat omnia dicta dicens ꝙ scḋm ꝑdicta determinatū est de anima et posita est anime descriptio figuraliter quasi extrinsece et superficialiter et incomplete. Complebitur autē determinatio de aia qū determinabit de natura vniuersaliter ptium aie.

Quoniam autem ex incertis

Posita diffinitione anime que dicit quid. hic ponitur scd̄a diffinitio que dicit ꝓpter quid et duo facit phūs. quia primo ponit intentū. In secunda pte exequitur dando diffinitionem ꝓdictam ibi Dicam⁹ igit̄. ¶ Ad euidenciā primi notādū ē ꝙ intentio phi circa duo consistit. Primū ē ꝙ diffinitio danda est nobis quo ad nos ꝙ diffinitio data et quia scia nr̄a incipit a nobis ꝗ deuenit ad notiora nate ideo ex diffinitiōe dāda concludenda ē diffinitio data. oīs enī demōstratio dat cām manifestatiōis et ideo demõstratio incipit a notioribꝫ nobis. Declarãdũ circa qđ consistit intentũ phi eſt ꝙ diffinicões ſunt in duplici drãa qꝛ quedã diffinitiones ſunt que dicũt quid tãtũ quedã aũt dicũt ꝓpter quid et cauſam talis autẽ diffinitio eſt danda ex qua ꝯcluditur diffinitio data. hijs viſis pꝫ diuiſio lec̃e. qꝛ primo ponit primũ intentũ. ſecũdo ſecundũ ibi. Non enĩ ſolũ qꝛ. ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit ꝙ illud qđ eſt certiũ ſm naturam ⁊ qđ ē ſm rationẽ notius ſit ⁊ certꝰ quo ad nos ex hijs que ſunt incerta ſm naturam certiora autẽ quo ad nos et ꝑ iſtũ modũ contẽplandũ eſt aggredi iterũ de anima demonſtrando. ſ. diffinitionẽ eius ſup̃ poſitã. Notandũ eſt ꝙ anima nõ eſt nota nobis niſi ex effectibꝫ et operibꝫ eius et hoc quia aĩa elongata eſt a ſenſibꝫ noſtris ex quo ſequitꝰ ꝙ illa diffinitio que dicit animam eſſe principiũ operũ eſt nobis notior ꝙ̃ illa que dicit animã eſſe actũ corporis et quia notitia noſtra incipit a notioribꝫ nobis ſequitꝰ ꝙ ex illa diffinitione que dicit aiam eſſe principiũ operũ deueniamus in illã que dicit animã eſſe actũ corporis. dicendo ſic. Illud quod eſt principiũ primũ viuendi eſt actus ⁊ forma corporis ſed anima eſt principium primũ viuendi ergo. eſt forma et actus corporis. Ex hijs autem ſequitur ꝙ diffinitio danda que eſt ꝙ anima eſt primũ principiũ viuendi concludit diffinitionem datam que eſt ꝙ anima eſt actus et forma corporis. ¶ Deinde cũ dicit. Non enĩ ſolũ. ponit phũs ſecundũ intentũ et duo facit. qꝛ primo hoc ponit. ſecundo manifeſtat intentum ſuũ in exẽplo geometrico ibi. Dico autẽ. ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit ꝙ diffinitiuã rationẽ non ſolũ oportet dicere qꝛ eſt ſicut plures terminoꝝ. i. diffinitionũ faciũt ſed etiam oportet ꝙ diffinitio dicat cauſam et rationem. i. dicat ꝓpter quid et ꝓpter quã rationẽ poſſimus demonſtrare diffinitionem dicentem quid. Notandum eſt ꝙ intentio philoſophi fundatur ſuper duo fundamenta. primũ eſt ꝙ diffinitiones ſunt in duplici differentia. quedam enĩ eſt diffinitio que dicit quid tantũ eo modo quo dicimus ꝙ tonitruũ eſt continuus ſonus in nubibus. quedam eſt alia diffinitio que dicit ꝓpter quid. eo modo quo dicimꝰ ꝙ tonitruũ ē extinctio ignis in nube. hec ſecunda diffinitio concludit primã. Secundum fundamentum ſup̃ quo fundatur phũs eſt ꝙ ſi hec differentia diffinitionũ pt̃ eẽ in alijs rebꝰ poterit etiam eſſe in anima ita ꝙ anima habeat diffinitionẽ dicentẽ quid et diffinitionẽ dicentẽ ꝓpter quid prima autem eſt diffinitio data. ſecunda autẽ eſt diffinitio danda

¶ Deinde cũ dicit Dico autem manifeſtat hanc differentiã diffinitionũ in exẽplo geometrico Q̃d can9 euidentiã notandũ eſt ꝙ tetragoniſmus ſiue quadratũ cui accidit eſſe equale quadrangulo altera ꝑte longiori duabꝫ diffinitionibꝫ p̄t diffiniri. quarũ vna dicit quid alia aũt dicit ꝓpter quid. Si eñ queratᷣ ꝗd eſt tetragoniſmus reſpondei p̄t ꝙ tetragoniſmus eſt ortogoniũ equilaterale quatuor lineis ↄtentum equale altera ꝑte longiori ⁊ hec diffinitio dicit quid. q2 pure dicit ortogoniũ ſm ꝙ ſubſiſtit huic paſſioni que eſt eſſe equale altera ꝑte lõgiori et ſic hec diffinitio dicit tantũ q2 eſt. Si autẽ queratᷣ quid eſt tetragoniſmus ⁊ dicatᷣ ꝙ eſt inuẽtio medie ꝓportionis q̄ntitatũ ex quibꝫ fit altera ꝑte longius. Iſte ſic dicens dicit ꝓpter quid ⁊ cauſam. huius viſis p3 l'ra que dicit ꝙ ſunt quedã rationes terminorũ q̄ ſunt ↄcluſiones .i. ſunt quedã diffinitiones que ↄcludi p̄nt vt ſi queratur quid eſt tetragoniſmus ⁊ reſpondeatur ꝙ tetragoniſmus eſt ortogoniũ equilaterale equale altera ꝑte longiori. hec diffinitio qua ſic reſpondetᷣ eſt rõ ↄcluſionis .i. eſt diffinitio que p̄t ↄcludi ⁊ demonſtrari. Si autẽ queratᷣ quid eſt tetragoniſmus et dicatur ꝙ eſt inuẽtio medie rei. ſic dicens dicit cauſam.

¶ Queret aliquis quõ quadratũ eſt equale altera ꝑte lõgiori. Dicendũ eſt ꝙ inter quadratũ et altera ꝑte longius duplex eſt dr̃a q̄ntũ ſpectat ad p̄ns. p̄ma dr̃a ẽ ꝙ quadratũ habꝫ omnia latera equalia. altera aũt ꝑte longius nõ habꝫ omnia latera equalia ſed ſolum oppoſita. Ymaginabimur ergo ꝙ figurarũ quadrilaterarũ quedã hñt angulos rectos ⁊ vocantᷣ ortogonia ab ortos quod ẽ rectũ et gonos qđ eſt angulus et ſic dicuntur ſuperficies rectorum angulorum. quedam autem nõ habent angulos rectos. ortogoniorum autem id eſt ſuperficierum rectorum angulorum quedam ↄſiſtunt in omnibus lateribꝫ equalibus et hec ſuperficies vocatur ortogoniũ quadratũ ſiue tetragoniſmus. Quedã autẽ non hñt omnia latera equalia ſed ſolũ oppoſita et hec vocatur ortogoniũ altera ꝑte longius. Secunda dr̃a inter quadratũ et altera ꝑte longius eſt ꝙ quadratum fit ex ductu vnius linee in ſeipſam. quia eñ vt dictum eſt in quadrato ꝑ totum eſt equalitas ſequitur ꝙ hec equalitas ſurgit ab vna quantitate ducta in ſeipſam. hec autẽ patet in numeris. Si enim dicamus bis duo vel ter tria habemus numerum quadratũ. Altera autem ꝑte longius ſurgit a duabus quãtitatibus inequalibꝰ quarũ vna eã in aliã ducitur. hec autem patet in numeris. binarius eñ et ternarius ſunt q̄ntitates inequales quarum vna ſi ducatur in aliã dicẽdo bis tria ſurgit quadrangulus aut altera ꝑte longius. Ex hac dr̃a p3 qđ queritᷣ q2 poſſibile ẽ ꝙ figura que ſurgit ex ductu vnius linee in ſeipſam ſit equalis ſigure que ſurgit ex ductu vni⁹ linee in aliam que ſunt linee inequales. Exēplū accipiatur vna linea ſcȝ ſex pedū et ducatur in ſeipſam dicendo ſic. ſexies ſex ex tali ductu fit et quadratū xxxvi. pedū nam ſexies ſex ſunt xxxvi. Iterū accipiantur due linee inequales quarum vna eſt quatuor pedū et alia nouē ꝗ ſi ducantur vna in aliam ſic dicendo quater nouē tunc fiet altera parte longius equale priori quadrato. nam quater nouē faciunt xxxvi. et ſic pȝ quomodo quadratū eſt equale altera parte longiori. ¶ Secūdo quereret aliquis quomodo quadratū eſt inuentio medie linee. Dicendū eſt ꝙ hec queſtio patet ex predictis. Dictū eſt enī ꝙ quadratū ſurgit ex ductu vnius linee in ſeipſam. Quadrangulus autē ſiue altera parte longius ſurgit ex ductu vni⁹ linee in aliam que linee ſunt inequales. hoc ſuppoſito ſi poteſt inueniri aliqua linea ex cuius ductu in ſeipſam fit quadratū que ſit in media ꝓportione inter illas duas lineas inequales ex quibȝ fit altera parte longius illa linea ſic inuenta. inuētū eſt quadratū equale altera parte longiori et qꝛ inuenta hac linea inuenta eſt illa equalitas idcirco dicit phūs ꝙ inuentio medie linee dicit cauſam. ita ꝙ inuentio medie linee ſiue ipſa media linea eſt cauſa. equalitas autē quadrati et altera parte longioris eſt paſſio. exēplū in nūis. accipiatur vna linea duodecim palmorū et altera trium hee linee ſunt inequales quarum vna ſi ducatur in aliam. dicendo ſic ter duodecim vel duodecies tria fit triangul⁹. ter enī duodecim faciūt xxxvi. Si autē poſſit inueniri vna linea medie ꝓportionis inter has duas lineas ex quibus fit triangulū. ex ductu ipſius linee in ſeipſam fiet quadratū equale priori quadrangulo. hec autē linea eſt linea. vi. palmorū. vi. enī eſt in media ꝓportione inter tria et xij. ſicut enī ſe hīt xij. ad ſex ita ſe habent ſex ad tria. duodenari⁹ enī duplex ad ſenariū et ſenarius eſt duplus ad ternariū et qꝛ ſenari⁹ eſt i media ꝓportione inter duodecim et tria ideo ex ductu ipſius in ſeipſum fit quadratū equale altera parte longiori ꝙ fit ex eo ꝙ tria ducuntur in xij. Si enī ſenarius ducatur in ſeipſum habebim⁹ xxxvi. ſexies enī ſex faciūt xxxvi. tria enī ducta in xij. faciunt. xxxvi. ex quibus patet ꝙ inuenire lineam que ſit in media ꝓportione inter lineas que cōtinent quadrangulum ſiue altera parte longius eſt inuenire cauſam quare quadratum eſt equale altera parte longiori. ¶ Tercio quereret aliquis per quem modum ex hac cauſa inuenta poteſt demonſtrari hec concluſio. Ad hoc dicendum eſt ꝙ hec demonſtratio poteſt ſic fieri. Omnis figura producta a media proportione continua in ſeipſam que ſuntum vniat. ternam quantitam vincitur a prima equalis eſt ei qd fit ex ductu prime ꝓportionis i ternā ſed tetragoniſmꝰ eſt figura ſurgit a memoria ꝯtinua ꝓportione i ſcipſam que tm̄ vincat ternā quātū vincit a pma ergo tetragoniſmus eſt equalis quadrangulo aut altera pte longiori quod fit ex ductu pme in ternā

Dicamus igitur Poſita intentione hic exequit phus intentū ſuum Eſt aūt ſuū intentū q anima eſt principiū vivendi. ſic aūt ꝓcedit. qꝛ pmo diſtinguit modos vivendi ſcdo oſtēdit q aīa eſt principiū vivendi ſm vnumquēqꝫ modū vite ibi. vnde et vegetabilia omnia. tercio manifeſtat quomō ꝑtes anime que ſunt principia operum vitaliū ſe hn̄t ad inuicē ibi. Utrum autem vnūquodqꝫ eoꝝ. quarto oſtēdit q aīa eſt principiū vivendi ſicut forma ibi. Qm̄ autē quo vivimus et ſentimus. Primo ergo diſtinguit modos vivendi dicens q principiū intentionis noſtre ad ꝓſequēdū ſequens eſt q animatū diſtinguitur ab inanimato per vitam quia animata vivunt et inanimata non vivunt. Modus autem vivēdi eſt multiplex ita q vnus iſtorum modoꝝ inſit alicui illud dicimus vivere et ſi non inſit niſi vnus modus Modi autem vivendi ſunt quatuor quoꝝ vnus eſt p intellectū: qꝛ intelligere eſt quoddam viuē. Secūdus aūt eſt p ſenſum qꝛ ſentire eſt qddā viuē. tercius p motū et ſtatū localē qꝛ mouē motu ꝓgreſſivo a ſeipſo eſt tm̄ viuentiū. quartus aūt eſt p motū alimenti et decrementi et augmenti. nutriri eñ viuentiū eſt. ¶ Quereret aliquis vtrū diviſio phi ſit ſufficiēs. videt q nō. qꝛ appetere eſt quidā actus vitalis. ſed in hac diviſione nulla facta eſt mentio de appetitu ergo diviſio eſt inſufficiens. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi. ¶ Ad ſolutionē huiꝰ queſtionis declarande ſunt due veritates In pma veritate declarabit habitudo que eſt inter actū formā. ¶ Ad evidentiā notandū eſt q eſſe eſt a forma et etiā agere et ideo ſm diverſitatē formaꝝ diverſificatur eē et agere. Quedā eſt eñ aliq̄ forma que tante infirmitatis ē q ab ea nō fluit eſſe vitale. Quedā eſt alia forma a qua fluit eſſe vitale. et hec forma dicitur anima. ab aīa nō fluit oē eſſe quod eſt vivere et ideo infra dicit. vivere eſt eſſe viuentiū. ꝑ magnitudinē eñ q fit a ſole ... aut eē luce nō eſt omne eſſe ſed eē quod eſt lucere ita eſſe quod fluit ab anima non eſt omne eſſe ſed eē quod eſt vivere. Secunda veritas declaranda eſt q licet ab aīa fluat eſſe quod eſt vivere tamen ſm diverſitatem viuentium diverſimode fluit iſtud eſſe. Quedam eſt eñ anima a qua ꝓpter ſui imperfectionē nō fluit niſi vegetativa qualis eſt anima plantarum. et hec anima eſt in infimo gradu ⁊ facit primū gradū viuendi. Quedā est aīa a qua fluit vegetari et ſentire ſed ab ea nō fluit moueri ſm locū motu progreſſiuo et talis est animaliū imperfectoꝝ manentiū ſemꝑ in eodē loco ſicut est oſtrea. tercio modo est anima a qua fluit vegetari ſentire et moueri ſm locū motu ꝓgreſſiuo ſed ab ea nō fluit intelligere et talis anima est eleuantis ꝙ prima et ſcđa ⁊ facit terciū gradū viuēdi qui gradus est animaliū perfectoꝝ que mouentur motu ꝓgreſſiuo. quarto est anima hūie in ſummo gradu a qua fluit etiā intelligere et hec facit terciū gradū viuēdi. Notandū tamen ꝓpter argumentū ꝙ appetitiuū nō facit quintū gradū viuendi eciam modo est quia appetitiuū licet nō ſit ſenſus tñ vbicūqꝫ est ſenſus ibi est appetitus et ideo gradus ſenſus nō diuerſificatur a gradu appetitiuo. ſicut vegetatiuū facit gradū ꝑ ſe ſine ſenſu et moueri ſm locū qz ꝑt ſepari vegetatiuū ſine iſtis. eodem modo ſenſus facit gradū ſine moueri et intelligere quia ꝑt ſepari ſine illis. Quedā enī animalia ſentiūt ſed nō mouentur nec intelligunt ſicut animalia imperfecta. Quedam autē ſentiūt et mouētur nō tamen intelligūtur et hec animalia facit gradū contra intelligere. Cum ergo ſenſus nō ſeparatur ſine appetitu nō facit gradū contra appetitiuū. Deinde cū dicit. Vnte et vegetabilia. Oſtēſo ꝙ viuere dicitur multis modis oſtendit ꝙ anima est principiū vite ſm hos gradus vite et primo oſtendit ꝙ aīa hūc est principiū vite in plantis. ſecūdo ꝙ anima est principiū vite in animalibꝫ ibi. Animal autē ꝓpter ſenſum. primo in duas ꝙ primo oſtendit ꝙ anima est principium vite in plantis. ſecūdo oſtēdit ꝙ ꝑ dictū principiū viuendi poteſt ab alijs ſeparari ibi. Separari autem

Quantū ergo ad primū dicit. ꝙ omnia vegetabilia videntur viuere. Hec autē viuūt oportet ꝙ habeant in ſeipſis principiū huius vite ꝑ quod principiū ſuſcipiūt augmentū et decrementū ſm contrarios locos. nō enī augmentantur ſurſum tantū. deorſum autē nō. ſꝫ augmentantur in vtrūqꝫ .i. in ſurſum et deorſum et nō ſolū que augmentantur ⁊ decreſcunt hñt hoc principiū ſed quecūqꝫ nutriuntur hoc principiū hñt. que enī nutriuntur nō ſolū viuūt dum augentur et decreſcunt ſed viuūt quamdiu poſſunt accipere nutrimentū. Notandū est ꝙ Ariſtoteles intendit facere talem ꝯſequentiā. Que mouentur ad contraria loca mouentur a principio qđ est aīa. ſed aīa vegetabilia mouentur ad loca contraria qz augmentur ſurſum ⁊ deorſum. ergo mouentur a principio qđ est anima. Vt aūt videatur hec ꝯña notandū ē ꝙ dcīa est inter naturā que ē natura ⁊ formā que est aīa. prima enī

forma nõ mouet niſi ad vnũ. talis
eñi forma vel eſt forma corporis ſim
plicis puta elementi et de tali ver⸗
tũ eſt ꝙ non mouet niſi ad vnũ pũ
ctũ ſm ſurſum tm̃ vel deorſum tm̃
vel eñi forma corporis mixti maia
ti et talis forma etiã mouet ad vnũ
q̃ mouet ſm motũ elementi in ip
ſo predñantis. ¶ Anima autẽ mo⸗
uet ſm contrarios motus cum ergo
vegetabilia moueantur ſm contrari
os motus ſequit̃ ꝙ principiũ hu⸗
ius motus nõ ſit forme prima ſed
ſecũda que eſt aĩa. ¶ Deinde cum
dicit. Separi autẽ ab aliis. oſtẽdit
ꝙ p̄dictũ principiũ viuẽdi poſſibile
eſt ab aliis ſeparari. q̃ p̄t reperiri ali
quid qd̃ ita viuit vita vegetatiua
quod tñ nõ ſentit nec mouet̃ nec i
telligit. Alia autẽ principia viuen
di impoſſibile eſt ſeparari ab illo p̃n
cipio in mortalibꝫ. Hoc aũt quod
dictum eſt ſcꝫ ꝙ hoc principiũ p̄t
ſeparari ab aliis pꝫ in hiis que vege
tantur. i. in plantis in quibꝫ nõ vi
eſt aliqua alia potẽtia aĩe p̄ter il⸗
lam. ex quo manifeſtũ eſt ꝙ aĩa
vegetabilis eſt primũ principiũ vi
uendi ꝓpter qd̃ principiũ. viuere
ineſt omnibꝫ viuẽtibꝫ. Notandũ ẽ
ꝙ phũs dicens ꝙ alie potẽtie non
poſſunt ſeparari a vegetabili addit in
mortalibꝫ et hoc additũ eſt ad dif
ferenciã ſub̃az ſeparataz. Subſtan
cia eñi ſeparata viuit vita intellecti
ua q̃ vita intellectiua nõ ſupponit
vegetabilem. In mortalibus tamẽ
potencia vegetabilis videtur eſſe ra

dix aliarum potenciarum et ideo dicit
phũs ꝙ anima vegetatiua eſt p̃mũ
principiũ vite. ¶ Deinde cũ dicit.
Animal autẽ ꝓpter ſenſum p̃mũ
Oſtẽdit ꝙ principiũ vite eſt in ani
malibꝫ et duo facit q̃ primo hoc di
cit. ſecundo concludit quid ſit dictũ
et quid ſit dicendũ ibi. Propter
quã aũt cãm. Prima in duas. q̃
primo dicit ꝙ aĩal eſt aĩal p tactũ
ſecũdo ponit habitudinẽ inter ſen
ſum tactus et alios ſenſus ibi. Sẽ
ſitiuũ autẽ. ¶ Quãtũ ergo ad pri
mũ dicit ꝙ animal eſt animal pro
ſenſum primũ q̃ primus ſenſus ẽ
tactus. ad hoc eñi ꝙ animal ſit ani
mal neceſſariũ eſt ꝙ habeat ſenſũ
tactus. Non autem neceſſarium ẽ
ꝙ moueat̃ motu ꝓgreſſiuo. Mul
ta eñi ſunt animalia que nõ moueã
tur ſm locum. ſed ſemp manẽt in
eodem loco et tñ ſunt animalia ꝓ
pter primũ ſenſum. talia eñi aĩma
lia nõ ſolum viuũt vita plante. ſed
etiã viuũt vita ſenſitiua. cum enim
ſint manencia et nõ mobilia habẽt
ſolum ſenſum tactus. ¶ Quereret
aliquis quomõ ex dicto phi proba
ri poteſt ꝙ principiũ vite eſt in aĩ
malibus. Dicendũ eſt ꝙ hoc ꝓba
ri poteſt tali ſillogiſmo. In illo in
quo neceſſario eſt ſenſus tactꝰ eſt
principiũ vite. q̃ tactus eſt quodã
ſenſus ſentire autẽ eſt quoddã vi
uere. Sed in animali neceſſario eſt
ſenſus tactus ergo in eo ẽ p̃ncipiũ
vite. p̃ncipiũ aũt vite ẽ aĩa et hoc q̃
aĩa ẽ forma vitalis. i. forma dans

cietur. ¶ Secūdo quereret aliquis quō aial est aial p sensum tactus. Dicendū est q sicut euidēt in tercio. tact9 nō tā est sensus q̄ ē forma eēntialiter ↄstituēs aial. nulla eni tēs p̄t repiri sine forma ipam eēntialiter ↄstituente. eodē mō nullū aial p̄t repiri sine tactu. multa eni aialia repiuntur sine alijs sensibus sicut animalia imperfecta sed nullū sine tactu. ¶ Deinde cū dicit. Sensitiuū autē. Ponit habitudinē sensus tactus ad alios sensus. cuius sententia est q illam habitudinem quam habet vegetatiuum ad alias potencias anime eandem habet sensus tactus ad alios sensus. sic eni vegetatiuū potest reperiri sine alijs : sed alia non possunt reperiri sine ipso ita sensus tactus potest reperiri sine alijs sensibus. sed alij sensus non possunt reperiri sine ipso et hoc ē qd dicit littera. Primo in est omnib9 animalibus. dicit autē primo q tactus est fundamentū omniū sensuū sicut enim vegetatiuū potest separari a tactu et etiam ab omni sensu ita et tactus potest separari ab omnibus alijs sensibus. Vegetatiuū autem dicimus illam partem anime quā participant vegetabilia Omnia autem animalia videntur habere sensum tangendi. ¶ Deinde cū dicit Propter quam autē causam ostendit qd dictum est ꝫ quid restat dicendum et determinetur ista lr̄a. Jta dictum est q vegetatiuū potest separari ab qbus anime. dictum ē etiam q tactus potest separari ab alijs sensibus. ppter quā autē cāsam vtrūq3 horū accidit. dicendū est posterius sz in fine tercij. tm̄ aūt dcm̄ sit q aīa est principiū viuendi fm p̄dictos modos et q distincta est istis q̄tuor sz vegetatiuo qd est in plantis et in oībz viuentibz. sensitiuo qd est i omnibz animalibz. motu pgressiuo qui est in animalibz pfectis. intellectiuo qui ē in hominibz ¶ Quereret aliquis quomō ex dictis potest haberi diffinitio aīe quā inuenit venari phūs. Dicendum est q inter hanc diffinitionem ꝫ priorem datam potest dari duplex dr̄a. prima dr̄a est q diffinitio primo data datur de anima in cōmuni. et ideo dicit phūs supra q si est aliquod cōmune in omni anima oportet dicere q anima est actus primus corporis organici. hec autem diffinitio quam venatur phūs hic magis datur de partibz anime ita q hec diffinitio descendit plus q̄ prima. descendit enim ad potencias ꝫ ad genera anime et ideo philosophus venatur istam diffinitionem in partibus anime et primo in vegetatiuo. secundo in sensitiuo et sic venatur in sensitiuo et vegetatiuo ita etiam posset venari in alijs partibus puta in motiuo et etiam in intellectiuo. ex hac enim differencia data p3 quod queritur nam si esse primum principium vite conueniat cuilibet parti aīe vniūsaliter potest concludi q anima est principium ac si arguat sic phꝰs. Vegetatiuū est principiū vite in vegetabilibꝫ. ſenſitiuū est principiū vite in aīalibꝫ et ſic de alijs potencijs aīe ergo vniu͛ſaliter aīa est principiū vite. Secunda dr̄a ē inter hanc diffinitionē ⁊ primā q꞉ hec ſcd̄a diffinitio est notior q̄ꝫ prima cuius ratio est q꞉ ꝑ effectus ⁊ ꝑ opa deuenimꝰ ad notiā anime effectus autē et opationes immediate ducunt in potēcias que ſunt partes anime ſicut vegetari immediate ducit in potenciā vegetatiuā et ſentire in potenciā ſenſitiuam et ſic de alijs. Ex quo ſequit͛ ꝙ hec diffinitio notior est nobis q̄ꝫ prima et hoc q꞉ ꝑtes ſunt nobis notiores q̄ꝫ ipſa anima ſm ſe. ꝑ opa eñ deuenimꝰ in ꝑtes anime ſiue in potencias. ꝑ potencias autē deueniemus in ipſam animā

Verū vnūqd qꝫ aūt

Poſtq̄ oſtēſum est quot ſunt gradus viuenciū. Poſtq̄ etiā oſtēſum est ꝙ partes anime ſunt p̄ncipia viuendi. hic querit qualiter ſe habeant partes anime ad ipſam animā qualiter etiā ſe habeant ꝑtes anime adinuicē. et duo facit. quia primo mouet has queſtiones. ſecundo eas ſoluit ibi. De quibuſdā quidē autē hoꝝ. ¶ Quantū ad primū ita cōtinuetur lr̄a. ſic dcm̄ est de principijs viuendi de quibꝫ principijs primo queritur. Vtꝝ vnū quodqꝫ hoꝝ principiorum ſit anima an ſit ps aīe. et ſuppoſito ꝙ vnūquodqꝫ p̄dictoꝝ ſit ps anime. ſecundo queritur vtꝝ vna ps aīme ſit ſepabilis ab alia ſolum ſm rationē an etiam ſit ſepabilis ſm locum et ſubiectū ita ꝙ vna ps anime ſit in vna pte corporis ⁊ alia ſit in alia. Notandum est ꝙ anima est totum potenciale cuius totius ptes ſunt ipſe potencie. Ymaginabimur eñi ꝙ ſentire nō est totum poſſe anime humane quia ſi ſentire eſſet totum poſſe anime humane ipſa nō intelligeret. Eodem modo intelligere nō est totū poſſe anime humane quia ſi intelligere eſſet totum poſſe aīme humane ipſa nō ſentiret ex quo ſequitur ꝙ ſentire est partiale poſſe. Si autē ſentire est partiale poſſe ſequitur ꝙ potencia ſenſitiua ſit quedā res eodem modo ſi intelligere est partiale poſſe ſequitur ꝙ potencia intellectiua ſit quedam res. hoc autem ſequitur ꝓpter habitudinem et ꝓportionem que est inter potenciam et actum. Bene ergo dcm̄ ē ꝙ potencie ſunt ptes. De ptibꝫ aūt pt eſſe duplex ymaginatio. Poſſet eñi aliquis ymaginari ꝙ hee ptes diſtinguūtur ad inuicē ſm locum q꞉ in vna pte corporis est vna potēcia et in alia est alia. Secūdo poſſet aliquis ymaginari ꝙ hee ptes nō diſtinguuntur ſm ſubiectū ſed ſolū ſm rationem. Multa eñi ſunt in vno ſubiecto que tamē diſtinguūtur ratione ſicut color et ſapor in ꝑtes. Propter hanc duplicē ꝑnagnationem querit philus. Utrum ptes anime ſint ſeparabiles loco et ratione ¶ Deinde cū dicit. De quibuſdā aūt ꝑtium. ſoluit ꝓdictas q̄ſtiones. et duo ſunt qꝛ primo ſoluit ſcḋam. ſcḋo ſoluit pͥmā ibi. Qḋ aūt quibuſdā aialiū. Prima in duas qꝛ primo oſtēdit ꝙ quedā ptes nō ſunt ſeparabiles loco. ſcḋo oſtēdit ꝙ ſunt ſeparabiles rōne ibi. Ratiōe aūt. Prima in duas qꝛ pͥmo oſtēdit in quibꝫ ptibꝫ aīe eſt manifeſtū ꝙ nō ſeparant᷑ abinuicē. ſcḋo oſtēdit in qua pte aīe eſt dubium ibi. De intellcū aūt. Oſtēdit ergo pͥmo ꝙ quedam ptes aīe nō ſeparantur abinuicem. Fundatur autem intentio ſua ad hec oſtendendū ſup duo fundamenta. Primū fundamētum eſt ꝙ ptes ſiue potētie anime que abinuicem ſeparabiles ſunt loco reperiuntur in alia et alia pte corporis ſicut viſus reperitur in oculo et auditus in aure ⁊ olfactus in naribus et guſtus in palato. Secundum fundamentū eſt ꝙ quedā ſunt ptes ſiue potētie aīe que poſſunt reperiri in vna et eadem parte corporis ſicut ſenſitiuū et motiuū ergo neceſſe non eſt ꝙ tales partes ſint ſeparabiles loco. Ita ꝙ ex hijs fundamentis arguitur ſic. ꝑtes ſiue potētie anime que poſſunt eſſe vel ſunt in vna ⁊ eadem parte non ſunt ſeparabiles loco. ſed ſenſitiuum motiuū et appetitiuū ſunt in vna et eadem pte ergo non ſunt ſeparabiles loco. ꝙ aūt ſenſitiuū motiuum et appetitiuū ſint in vna ⁊ eadem parte probat philus. In animalibus que diuiſa viuunt vtraqꝫ enim partium poſt diuiſionem viuit ſentit mouetur ⁊ appetit. hijs enim viſis patet littera que dicit ꝙ de quibuſdam partibus anime non eſt difficile videre ꝙ non ſunt ſeparabiles loco. Quedam autem habent dubitationem id eſt de quibuſdam eſt dubium. Quod autem de quibuſdam non ſit difficile videre patet ſi attendamus ſimilitudinem que eſt inter plantas ⁊ quedam animalia ¶ In plantis enim videmus ꝙ quedam partes diuiſe ſe abinuicem id eſt ſeparate ab alijs videntur viuere et per conſequens habere animam et hoc manifeſtatur per hoc ꝙ ramuſculi ab eis inſeruntur plantantur et creſcunt quod non eſſet niſi eſſet in eis vita et per conſequens anima que eſt principium vite ex quo cōcludit ꝙ anima in planta eſt vna in actu et tamen eſt multiplex in potentia ꝗa poſt diuiſionem partium anima ſaluatur in vtraqꝫ partium. Sicut autem videm⁹ in plātis ita videm⁹ in alijs differentijs anime que dicte ſunt animalium.

Uidemus enim in entomis diuiſis id eſt in animalibus que diuiſa viuūt ꝙ vtraqꝫ partium habet ſenſum ſed ſi pūgatur trahit ſe qḋ nō eēt niſi ſentiret. vtraqꝫ etiam partium hꝫ motū ſcḋm locū ſic pꝫ ad ſenſum ⁊

ſic in eadem pte eſt motiuū ⁊ ſenſitiuū et ſic nō ſunt ſeparabiles loco Si autē vtraqꝫ partiū hꝫ ſenſum hꝫ etiā fantaſiam. cui⁹ ratio eſt. quia fantaſia vt infra dicetur nō eſt niſi motus factus a ſenſu. Si ergo in vtraqꝫ partiū eſt ſenſus in vtraqꝫ partiū eſt fantaſia. ſi etiā vtraqꝫ fantaſiam habet ⁊ ſenſum habꝫ etiā appetitū quod poteſt ſic declarari. vbi eſt ſenſus neceſſario ibi ē leticia vel triſticia. vbi autē eſt leticia vel triſticia ibi eſt deſideriū ſiue appetitus ergo vbi eſt ſenſus ibi eſt appetitus. ſenſitiuū ergo ⁊ appetitiuū nō ſeparantur loco. Notandū eſt primo ad euidentiā dictoꝝ ꝙ ſimilitudo eſt inter corpa naturalia que ſunt omogenia ſicut eſt aer aqua et planta. Corpa enim naturalia omogenia ſunt eiuſdem rationis in toto ⁊ in pte. vnde ptes ſunt ſiles in ſpecie inter ſe ⁊ etiā ſunt ſimiles toti. non ſic autē eſt in corpore etheromogenio. tale eīm corpus requirit diuerſitatē partium ꝓpter quā diuerſitatē forma ſpecifica totius nō ſaluatur in qualibet partiū. In corpe ergo omogenio dicere poſſum⁹ ꝙ forma eſt vna i actu et plura in potentia qꝛ pt ſaluari i qualibꝫ ptiū. ſicut ps aeris eſt aer forma autem corporis etheromogenij ſicut eſt forma manus ita ē vna in actu ꝙ non eſt plura in potentia. non eīm quelibet pars manus eſt manus. In plantis ergo per magnam ſimilitudinem ptiū ad inuicem ⁊ cū toto forma plantaꝝ eſt vna in actu et plura in potentia. Eſt eīm aduertendū ꝙ aīa plantarꝫ eſt infima animaꝝ ꝓpter quā infimitatē nō requirit magnā diuerſitatē in ptibus ſed ſupponit magnā omogenitatē ꝓpter quam omogenitatē ptes participant rationem totius ⁊ ſicut dctm̄ eſt de plātis ita dicendū eſt de animalibus que deciſa viuūt. corpa eīm talium aīalū ſunt valde ſimilia et habēt organa ex diuerſis in forma cōpoſita ſed quaſi omogenea. talia autē animalia nō requirunt magnā diuerſitatē in organis vel in ptibus ſed ſupponūt magnā omogenitatē ꝓpter quā omogenitatē quelibet ptium viuit. Notandū eſt ſecundo ꝙ vbi eſt ſenſus poteſt ꝑpendi quid eſt cōueniens et quid doloroſum. vbi autem poteſt ꝑpendi conueniens et doloroſum poteſt eſſe leticia et triſticia. conueniens enim perceptum delectabile eſt. Doloroſum autem perceptum triſtabile eſt et ideo bene dixit philoſophus ꝙ ad ſenſum ſequitur delectatio ⁊ triſticia ⁊ per conſequens appetitus.

¶ Quereret aliquis vtrum ſit verum quod dicit philoſophus ꝙ in vtraqꝫ parte animalium deciſorum eſt fantaſia. videtur ꝙ non. quia fantaſie attribuitur determinatum organū. non autem in vtraqꝫ parte animalium deciſorum eſt determinatum organum ergo non eſt in eis fantaſia.

¶ Ad questionem dicendum est quod est fantasia in duplici differentia. Est enim fantasia determinata et indeterminata. fantasia determinata est que accipit sensibile in absentia sensibilis et que ymaginatur certum locum et hec fantasia habet determinatum organum ad maiorem perfectionem et determinationem sui actus sine quo organo actus fantasie nullo modo esse potest sicut actus visus non potest esse sine oculo et talis fantasia solum est in animalibus perfectis. ¶ Alia est fantasia indeterminata que non mouetur nisi in presentia sensibilis et talis fantasia est in animalibus imperfectis et de tali loquitur hic philosophus. de hac autem melius dicetur in tercio.

¶ Deinde cum dicit. De intellectu autem etc. Ostenso in quibus partibus est manifestum quod non sunt separabiles. hic ostendit in quibus potest esse dubium dicens. quod de intellectu et perspectiua potentia id est de intellectu qui dicitur potentia speculatiua nichil est adhuc manifestum. et hoc quia natura intellectus manifestabitur in tercio. nondum enim per ea que dicta sunt apparet. utrum ille actus habeat aliquod organum in corpore distinctum loco vel non distinctum ab aliis organis. sed tamen quantum in superficie apparet videtur quod intellectus sit alterum genus anime ab aliis partibus anime et quod sit separatum ab organo corporali sicut perpetuum a corruptibili. de quibusdam autem partibus anime manifestum est quod non sunt separabiles sicut visum est a sensitiuo et appetitiuo. Notandum est ad euidentiam huius quod dicit philosophus quod intellectus est separatus ab organo corporeo quod in sua consideratione communi et perfectam. ¶ Anima quidem igitur secundum essentiam suam dat esse tali corpori secundum potentias vero operationes proprias efficit. Si ergo operatio anime per organum corporale completur oportet quod potentia que illius operationis est principium sit actus illius partis corporis per quam operatio completur sicut visus est actus oculi. Si autem operatio huiusmodi non completur per organum corporale potentia que est principium illius operationis non erit actus alicuius partis corporis. talis autem potentia est potentia intellectiua et ideo a philosopho dicitur potentia separata. non quia essentia intellectiua sit forma corporis sed ideo dicitur separata quia non exercetur per organum. ¶ Quereret aliquis rationem huius dicti quomodo ab essentia que est forma corporis potest fluere potentia que non est actus corporis. ¶ Ad hoc dicendum est quod hoc est propter eleuationem anime intellectiue est enim anima intellectiua omnino eleuata supra formas immersas materie. ex qua enim eleuatione accidit quod excedit materiam et quod excedit ideo ab ea potest fluere potentia que exercet actum suum nec per organum materiale nec per organum corporale. ¶ Ymaginationem enī ſic q ab eſſentia formali que ē omnino immerſa materie et que nō excedit materiam non poteſt fluere potentia ſeparata. cuius ratio eſt quia ſi hoc eſſet potentia eſſet dignior q̄ eſſentia qḋ eſt impoſſibile. q autē hoc ſequatur pȝ. q2 potētia ſeparata nobilior eſt q̄ eſſentia imerſa. Ab eēntia autē formali que nō eſt imerſa materie ſed aliquo mō excedit materiam qualis eſt eēntia anime intellectiue pōt fluere potencia ſeparata ⁊ etiam potencia non ſeparata. anima enim humana tenet mediū inter ſumma et infima In q̄tum autē attingit ſumma et eſt quodammodo ymago ſummoꝝ ab ea fluit potencia ſeparata. In q̄tum enī attingit infima ab ea fluūt potencie ſeparate que non exercent actus ſuos niſi p organū corporale

¶ Deinde cū dicit. Ratione autē quid altere. Poſt q̄ oſtenſum eſt q quedam ptes anime ſicut eſt vegetatiuū ſenſitiuū ⁊ appetitiuū nō ſunt ſeparabiles loco hic probat q ſunt ſeparabiles ratione. fundat autē ſua pbatio ſup duo fundamēta primū eſt q potencie diſtinguunt p actus ita q ſi actus diſtinguantur ratione et potencie. diſtinctio enī in actibus arguit diſtinctionē in potencijs puta ſi opinari et ſentire ratione diſtinguūtur ſequitur q potētia opinatiua ⁊ potētia ſenſitiua rationibȝ diſtinguūtur. Secundū fundamētū ſup quo fundatur pbāȝ eſt q actus p̄dictaꝝ potenciaꝝ ſcȝ vegetatiue ſenſitiue et appetitiue dn̄t ratione. ex quo ſequitur p primū fundamētū q etiam ipe potētie ratione dn̄t. hijs viſis pȝ lrā que ſic continuat In dcm̄ eſt q p̄dicte potētie nō ſeparantur loco. manifeſtū eſt q ſunt altere .i. diuerſe ſeparabiles ratione. ſenſitiuo enī ⁊ opinatiuo eſt alterꝝ eſſe .i. potentia opinatiua ⁊ ſenſitiua diuerſa ſunt ſm eē et rationē. hec autē diuerſitas apparet in actibus. opinari enī et ſentire ſunt diuerſa ratiōne ⁊ ſicut dcm̄ eſt de potentia opinatiua et ſenſitiua ita dicendū eſt de alijs potencijs p̄dictis potencie enī p̄dicte dn̄t ratiōe quarū diuerſitas ex actibȝ et operationibus cognoſcit

¶ Deinde cū dicit. q a quibuſdā animaliū. Soluta p̄dicta queſtione que q̄rebat quomodo p̄dicte ptes ſcȝ vegetatiuum ſenſitiuū appetitiuū et motiuū ſint ſeparabiles vtrū loco vel rōe. hic ſoluit p̄mā queſtionē que querebat. Vtrū qḋlibet p̄dictoꝝ ſit tota aīa vel ps aīe dicens q oīa p̄dicta ſimul inſunt quibuſdā aīalibȝ Quedā enī aīalia vegetant. ſentiunt appetūt. mouentur. et intelligunt ſicut ſunt homines. quibuſdam vero animalibus tantum inſunt quedā predictoꝝ p̄ncipioꝝ. quibuſdā vero aīatis ineſt tm̄ vnū ſolū p̄dictorū et hoc facit magnā drām in aīalibus. ppter quā autē cauſam hec contingāt dicendū eſt poſterius ⁊ ſicut accidit circa potētias aīe ita accidit acta ſeu ſuo. Quedam enim animalia habent omnes ſenſus ſicut aīalia perfecta. quedam enim hñt quoſdā ſed non omnes ſicut talpe quedā autem hñt vnū ſenſum tamen maxime neceſſariū ſcꝫ tactum ſicut animalia imperfecta. ¶ Quereret aliquis quõ ex dictis phi in lr̃a ſoluitur queſtio prima. Dicendū eſt ꝙ queſtio prima fuit Vtrū vegetatiuū ſit tota anima vel ps aīe ⁊ vtrū ſenſitiuū ſit pars aīe vel tota et de aliis principiis p̄dictis. hec autem queſtio ſoluitur ſi attendam⁹ duo fundamenta Primū fundamentū eſt ꝙ vegetatiuū p ſe ſeparatum ꝓpoſitū dici tota anima eo modo quo dicimus ꝙ vegetatiuū eſt tota aīa plante. Vegetatiuū autem ſi ꝯiūctū cum alio puta cū ſenſitiuo magis debet dici ps q̄ tota aīa et hoc quia tunc vegetare nō eſt totū poſſe talis anime. eo modo quo dicimus ꝙ totū poſſe anime animaliū nō eſt vegetare: quia vltra hoc ſentit P magnitudine enim ꝙ omnis denominatio eſt ab vltimo et a digniori. Vbi ergo vegetatiuū eſt ita vltimū ꝙ non habet aliud vltra ſe ibi anima p̄t vocari vegetatiua Vbi autem vltra vegetatiuū aliquid aliud ſicut ſenſitiuū tunc anima magis debet dici ps anime. Secundū fundamentū eſt illud quod ponitur in lr̃a. ſ. ꝙ quibuſdā ineſt vnū ſolū p̄dictorū principiorū quibuſdā vero plura quibuſdā autem oīa. Si autem hoc fundamentū eſt verū ſequitur p primū ſolutio prime queſtionis. Vbi enim ē vnū ſolū p̄dictorū principiorū illud principium p̄t dici anima. Vbi autem ſunt plura p̄dictorū principiorū quodlibet illorū debet dici ps anime. licet denominatio anime fiat a digniori. hoc enim modo dicim⁹ ꝙ vegetatiuū nō dicit totam animā animaliū ſed partem et hoc ꝙ vegetare nō dicit totū poſſe huiꝰ anime. eodem modo ſenſitiuū nō dicit totam animā animaliū ſꝫ partem anime ex hoc ꝙ ſentire nō dicit totū poſſe in appetitiuo. quia tamen ſenſitiuū eſt nobilius q̄ vegetatiuū ideo hec anima denoiatur a ſenſitiuo et ſic patet ꝙ ex verbis phi habetur ſolutio prime q̄ſtionis. ¶ Deinde cū dicit. Quō autem quo viuimus. Oſtenſo ꝙ aīa eſt principiū vite. hic oſtenditur ꝙ eſt principiū vite ſicut forma ⁊ primo hoc oſtenditur. ſecūdo ex veritate oſtenſa concludūtur quedā concluſiones ibi. Propter hoc bene opinantur. Dicimus ita ſcꝫ ꝙ aīa ē principiū vite ſicut forma oſtenditur ex duobꝫ fundamentis Primū fundamentū eſt ꝙ cū duo concurrūt ad aliquā actionē primo ⁊ ſecundo ꝙ primū ſit forma ſecundū autem ſit materia. Secundū fundamentū ē ꝙ illud quo viuim⁹ ē corp⁹ ⁊ ē aīa ita ꝙ ad vitā concurrit ⁊ corp⁹ ⁊ aīa. ſed tamen aīa eſt illud quo viuim⁹ ⁊ ſic aīa primo concurrit ad conſtituendū vitam ex quo ſequitur p primū fundamentū ꝙ aīa eſt illud quo viuimus ſicut forma. corpus autem ſicut materia. Sm̄ hec duo fundamenta hec ps habet duas partes quia primo ponit primū fundamentū. ſecūdo ſecūdū ibi. Anima autē ¶ Quātū ergo ad primū fundamentū dr̄ ꝙ illud quo viuimus quo ⁊ ſentimus dr̄ duobus modis quaſi dicat viuimus aliquo et ſentim⁹ quod quidem aliquid vel eſt forma vel eſt materia. ita eñ eſt de viuere ⁊ ſentire ſicut de ſcire. Illud quo ſcim⁹ dr̄ duob; modis ſcim⁹ eñ aīa ⁊ ſcientia. Vtrūq; eñ ↄcurrit ad actionē ſciendi Similiter eodē mō eſt de viuē ⁊ ſentire ſicut eſt de ſanari. Illud autē quo ſanamur eſt duob; modis. ſanamur eñ ſanitate ⁊ ſanamur corpore puta parte corporis vel toto corpore. vnū tñ horū ſe h; ſicut forma ſicut ſanitas vel etiā ſcientia. Reliquū aūt h; ſe ſicut potētia. Ratio aūt quare hec duo ↄcurrūt eſt qꝛ ſanitas ſiue ſcientia ſunt forme ſiue quedā ſpēs. forme aūt ſunt act⁹ ſuſceptiuoꝝ et iō ꝓpria forma requirit ꝓpriū ſuſceptiuū. ſcientia eñ eſt forma et actus ſcientifici. i. partis aīe in qua eſt ſcientia ⁊ ideo ad ſciendū nō ſolū ↄcurrit ſciētia ſed etiā ps aīe in qua eſt ſciētia ꝓpter quē ↄcurſum bñ dcm̄ eſt ꝙ nō ſolū ſcimus ſciētia ſed etiā aīa ſanitas autē eſt ꝓprij ſuſceptiui forma corporis ſanabilis. Ad ſanitatē eñ ↄcurrit ſanitas et ꝓpriū ſuſceptiuū ſanitatis ꝓpter quē ↄcurſum dicimus ſanari nō ſolū ſanitate ſed etiā corpore ⁊ ſicut dcm̄ ē de ſcientia ⁊ ſanitate que requirūt ꝓpriū ſuſceptiuū ita dicēdū eſt de omni actu formali. Actus eñ actiuoꝝ ſemꝑ eſt in paciēte et diſpoſito ¶ Quereret aliquis quare forma vocat hic a phō actus actiuoꝝ. Dicendū eſt ꝙ materia de ſe nullū h; actū qꝛ in fundamēto nature nichil eſt diſtinctū ſed ꝑ virtutē agētis ⁊ generatiui trahitur ad actū hic ergo actus ad quē trahit materia h; duplicē aſpectū. aſpicit eñ agens ſiue actiuū a quo inducitur ⁊ ꝗtū ad huc reſpectū dr̄ act⁹ actiuoꝝ. i. actus qui inducit ab actiuis ſiue ab agentibus in paſſum. Aſpicit etiā idē actus paſſum in quo recipit et ꝗtū ad hoc dr̄ eē in paciente ⁊ diſpoſito. i. in eo qd̄ eſt aptū natū pati actionē talis agentis ſiue qd̄ ē aptū natū moueri a tali agente et qd̄ eſt diſpoſitū conſequi formā et finē motionis mediāte tali motu. Deinde cū dr̄. Anima aūt. ponit ſecūdū fundamentū ſuꝑ quo fundat intentionē ſuā ⁊ eſt ꝙ anima eſt primū quo viuim⁹ ex quo ſequitur ꝙ ſit forma hoc eſt ergo qd̄ dr̄ ꝙ aīa eſt primū quo viuimus ſentimus mouemur ⁊ intelligimus ⁊ hoc dcm̄ eſt ꝗtū ad quatuor genera vite de quib; ſuꝑ dictū eſt. viuere eñ refert ad ſuū ꝓpriū vegetatiuū ⁊ qꝛ anima eſt illud quo primo viuimus ſequit ꝙ anima ſit quedā ratio ⁊ ſpecies et forma ⁊ nō ꝙ ſit materia vel ſubiectū vt eñ dcm̄ eſt ſuꝑ. ſubſtātia dr̄ tribus modis. Eſt eñ ſubſtātia materia forma et cōpositū. Materia aūt est ens in potēcia. Forma aūt est actus perficiēs hāc potēciam cōpositū aūt ex vtrisqȝ est sicut aīatū qđ cōponit ex corpe sicut ex materia et aīa sicut ex actu formali. Non eīm dicēdū est ꝙ i tali cōposito corpus sit actꝰ aīe sed magis econuerso ꝙ aīa est actꝰ cuiusdā corporis. Notandū est ꝙ ex hijs dictis ꝑt hēri ꝙ hec secūda diffinitio cōcludit pmā. et dicit sic. duoȝ quoȝ vtroqȝ dicimur eē aliquid aūt operari illud quo pmo dicimur eē aliquid aūt opari est forma ⁊ actus sed aīa est pmū quo viuimꝰ ergo aīa est forma et actus ⁊ sic pȝ ꝙ secūda diffinitio que est ꝙ aīa est pncipiū quo viuimꝰ cōcludit pmā que fuit ꝙ aīa est actus corporis ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Et ꝓpter hoc. Cōcludit phūs ex dictis quasdā cōclusiōes ⁊ duo sunt sm duas cōclusiones quas cōcludit secūda ibi Et ꝓpter hoc i corpe. cōcludit ergo pmā cōclusionē ⁊ cōtinuatur sic lra. ita dcm̄ est ꝙ aīa est actus cuiusdā corporis et ideo bn̄ opinant illi quibꝫ videt ꝙ aīa nō est corpꝰ. quāuis aūt nō sit corpꝰ, tn̄ nō est sine corpe. Aīa eīm corpꝰ nō est qz nō est materia sed magis est actꝰ et tn̄ est aliquid corporis qz est actus corporis ⁊ qz oīs actꝰ est in eo cuiꝰ est actꝰ. iō bn̄ dcm̄ est ꝙ aīa non ē sine corpe. ¶ Deinde cū dicit Et ꝓpter hoc. cōcludit secundā cōclusionē ⁊ cōtinuat sic lra. ita dictū est ꝙ aīa est actꝰ corporis ⁊ ꝓpter hoc est in corpe. est aūt actus cuiusdā corporis. et nō est huiꝰ corporis. s. phisici organici. Aīa eīm nō pficit qđcūqȝ corpꝰ sed corpus tale ⁊ ideo nō est dicēdū sicut plures dicebāt qui aptabāt aīam ad corpꝰ nichil determinantes in quo vel in quali corpe esset. sic eīm dicētes pcedebāt cū tn̄ sit qđ dcm̄ est ꝙ aīa nō videt accipe qđlibet cōtingēs corpus .i. nō videt pficere qđcūqȝ corpꝰ indifferēter sed ꝓpriū ⁊ hoc rationabiliter accidit. qz vniuscuiusqȝ actꝰ ē natus fieri i materia ⁊ ꝓpriꝰ actꝰ in ꝓpria materia cū ergo aīa sit ꝓprius actꝰ cōuenit ergo ꝓpriam materiā. Manifestū ergo ex hijs est ꝙ aīa est actus et ratio huius corporis scȝ phisici organici in potencia vitam habentis

POtenciarū autem anime

Postꝙ dcm̄ est de aīa in cōmuni hic dicendū est de potētijs eius que ptes sunt ipe potētie ⁊ diuiditur hic ps in duas ptes qz pmo determinat de potētijs aīe in cōmuni. secūdo in speciali ibi. Quare pmo de alimēto. pma in duas qz pmo distingunt potētias aīe cōmunit. secūdo ostēdit quid ⁊ quō ⁊ quo ordine determinandū sit de potētijs anime ibi. Quare ⁊ sm vnūquodqȝ. prima in tres qz pmo distinguit potētias aīe. secūdo ostēdit quomō hec potētie ſe ↄſequātur ad inuicē ibi. Ineſt autē plātis. tercio oſtēdit quō ſe hꝫ rō ↄis aīe ad ipas ptes aīe. ibi. Manifeſtū eſt ergo. ¶ Quātū ad pmū dr̄ qꝙ de potētijs que ſupra noīate ſūt quibuſdā inſunt oēs vt ſpibꝫ quibuſdā aūt inſunt quedā ſicut alijs aīalibꝫ. quibuſdā uē vna ſola potētia ſicut plantis ineſt ſola vegetatiua. Dico aūt hic potētias vegetatiuū ſenſitiuū appetitiuū motiuū ſm locū et intellectiuū. ¶ Queret aliquis. quomō ſunt tm̄ quīqꝫ potētie quas hic noīat phūs. ſ. vegetatiuū ſenſitiuū appetitiuū motiuū ꝛ intellectiuū. ¶ Ad euidentiam huiꝰ q̄ſtionis declarande ſunt due veritates. Prima veritas ē qꝙ forme deſcēdūt a pmo pncipio ſm gradus ita qꝙ quedā forme magis appropinquāt ad pmū pncipiū et quedā magis elongātur. Maxime aūt appropinquare appinquāt ſubē ſepate et iō intellcūs earꝫ tenet ſummū gradū in intellectibus creatis. poſt ſubās aūt ſepatas magis appropinquat intellcūs humanus ꝛ iō ↄſueuit dici qꝙ aīa rōnalis eſt vmbra intelligētie eo qꝙ aīa in inferiori gradu eſt reſpcū ſubē ſepate ꝓpter quā inferioritatē eiꝰ intelligentia dr̄ obūbrata. Ymaginabimur eñi qꝙ aīa intelligit cū cōtinuo ꝛ tēpe ꝛ intelligit ꝑ inclinationē quā habet ad ymaginabile ita qꝙ aīa intellectiua eſt in orizonte eternitatis ꝛ tēpis que immediate ē infra intellectū vniſapalitim ꝛ ſup tēpꝰ. Poſt intellectiuū aūt immediate in inferiori gradu ſequit̄ ſenſitiuū ꝓpter quā inferioritatē ↄſueuit dici qꝙ ſenſitiuū eſt vmbra intellectiui ꝛ hoc qꝛ cognitio ſenſitiua reſpcū intellectiue obūbrat̄ qꝛ intellcūs cognoſcit puriori mō ꝛ abſtractiori mō q̄ ſenſus et iō qꝛ cognoſcere vniūſalia eſt cognoſcere puriori mō ꝛ abſtractiori q̄ cognoſcere pticlaria dr̄ qꝙ ad intellectiuū ptinet cognoſcere vniūſalia formare eoꝝ ↄceptus de quiditatibꝫ rerū ad intellectū et nō ad ſenſum ptinet. Poſt ſenſitiuū aūt in inferiori gradu ſequit̄ vegetatiuū cuiꝰ nullo modo cognoſcere eſt qꝛ nullo mō accipit formā ſepatam a materia. Ex hac ergo veritate declarata habemꝰ intellectiuū ſenſitiuū et vegetatiuū. In intellcū eñi hñt eē res ſine materia et ſine conditionibus materie. In ſenſu autem habent eſſe tr̄o modo minus abſtracto quia habent eē ſine materia ſed tamen habent eſſe ſine conditionibus materie que ſunt hic et nunc. Vegetatiuum autem non accipit rem ſm eſſe intentionale et ideo nō eſt in potentia cognoſcente. Secunda veritas declaranda declarat alias duas potentias ſcꝫ appetitiuū et motiuū. Eſt autē hec veritas qꝙ ſicut ad formam naturalem ſequitur inclinatio ita ad formā apprehenſiuam. dictum eſt autem ſupra ordinem veritate qꝙ intellectiuum et ſenſitiuum apprehendunt res ergo

potēcie q̄ [illegible]
mod⁹ ſ loco + intellect

[illegible] a p° p̄c ſ q̄dā

ad formā apphensam p sensū et intellcm̄ se ꝗuit inclinatio. hāc āt inclinationē dicim⁹ appetitū. ad formā eciā apphensam sine ad appetitū sequit̄ operatio que est motus localis. ¶ Appetitus enī imperat motū ⁊ virtus affixa membris exequitur et sic habem⁹ appetitiuū ⁊ motiuū ¶ Deinde cū dicit Inest aūt plantis Ostēdit quō pdicte potentie se cōsequūtur adinuicē ⁊ hoc est manifestare pꝰ pdeterminata. Diuidit aūt hec ps in duas qr pmo hoc ostēdit. secūdo pbat qd dcm̄ est ibi Cum alia sunt oia. ¶ Q̄ntū ergo ad pmū dt qr pdicte potentie sic se cōsequūtur adinuicē. qr quibusdā viuentibꝫ scꝫ plantis inest vnū solū pdictaꝝ puta vegetatiuū quibusdā āt puta aialibꝫ inest vegetatiuū et sensitiuū. si āt eis inest sensitiuū necessario eis inest appetitiuū. qd quidē appetitiuū in tria diuidit scꝫ in desideratiuū qd ē scdm vim concupiscibilē ⁊ irā q est scdm vim irascibilē ⁊ voluntatē que est dt qd appetit⁹ intellectiu⁹. ¶ Ac si dicat phūs. appetitus cōprehendit vim concupiscibilē et irascibilē ⁊ voluntatē. Notandū est qr natura paulatim pcedit de iperfecto ad pfectū in quo pcessu natura hꝫ gradū ⁊ punctum in quo eciā pcessu posterior gd⁹ semp excedit priorē ⁊ hoc ē qd dcm̄ est in lrā qr q̄dā sunt viuētia in infimo gradu ⁊ hec est quibꝫ solū inest vegetatiuū quedā āt sunt que viuūt in pfectiori gradu ⁊ hec sunt quib⁹ inest vegetatiuū ⁊ sensitiuū et sic sic ascēdēdo tandē deuenit ad vltimū gradū vite Est enī ymaginādū qr in cōtinuitate ordinatio nō est abire i infinitū qr cōtinuatio ordo hꝫ pmū ⁊ vltimū. Prim⁹ āt gdus est vegetatiuū. Vltim⁹ āt gdus est intellectiuū. medius āt est sensitiuū hec ergo potentie se cōsequūt adinuicē sicut mediū sequit̄ pmū ⁊ sic vltimū sequit̄ vtrūqꝫ. ¶ Deinde cū dt Aialia āt oia. pbat qd dixit. Dixerat eī qr cui inē sensitiuū inē ⁊ appetitiuū. hoc aūt pbat duplicī rōe scda ē ibi. ¶ Adhuc alimēti. Primo ergo ponit talē rōnē Cui inest sensus inest tact⁹. cui āt inē tact⁹ inest tristicia ⁊ leticia. cui āt inest tristicia ⁊ leticia inest appetitus. ergo cui inest sensus inē appetitus. hec est ergo qd dt lrā. qr oia aialia hñt vnū sensum. s. tactū ac si dicat aialibꝫ ad min⁹ inē sensus tact⁹ ⁊ illis inest tristicia ⁊ leticia ⁊ delectabile ⁊ triste. qd eī sentit p tactū vel ē conueniēs ⁊ sic cāt leticiā vel ē nocuū ⁊ sic cāt tristiciā quibꝫ āt insunt hec inest concupiscētia que ē appetitus delectabilis Notandū ē qr ista rō phi pt reduci ad duas ppositiōes. pma ē qr oia aialia hñt tactū. hec āt ppositio manifesta ē in pdeterminatꝫ. scda ppositio ē qr tact⁹ ē sensus quo sentit ⁊ pcipit conueniēs ⁊ inconueniēs siue cōueniēs ⁊ nocuū Ex hiis duab⁹ ppositiōibꝫ hꝫ ⁊ ppositū nā ex pma hꝫ qr oia aialia pmo hñt tactū. ex ſecūda habet ꝙ que hñt tactū ꝑincipiū ↄueniens ⁊ nociuū· ad ꝑceptionē autē ↄueniētis ⁊ nociui ſequitur appetitus ⁊ fuga ⁊ ſic ad ſenſum ſequitur appetitus

¶ Deinde cū dicit ¶ Adhuc alimenti· ꝓbat idē ꝑ ſecundā rationē et duo facit quia ꝑmo ponit hāc rationē· ſecūdo q2 videbat feciſſe digreſſionem a ꝓpoſito reddit ad ꝓpoſitū ſuū ibi· Quibuſdā autē· Prima in duas q2 primo ponit rationē ſuā· ſecūdo excluſit ſe a ꝯtra determinacōe ꝓ pñti ibi· Certificandū autē

¶ Quātū ergo ad ꝑmā ponit talē rationē Cuicūqȝ ineſt ſenſus tactus ineſt ſitis et eſuries· ſed cui ineſt ſitis et eſuries ineſt ↄcupiſcencia ⁊ appetitꝰ ſȝ omīa aīalia hñt ſenſum tactꝰ ergo hñt eſuriem ⁊ ſitim ⁊ ꝑ ↄñs ↄcupiſcenciā ⁊ appetitū· Poteſt autē hec ratio reduci ad duas ꝓpoſitiones Prima eſt ꝙ oīa aīalia hñt tactū et hāc ꝓbat phūs in ꝑncipio lr̄e· ſecūda eſt ꝙ ad ſenſum tactus ſequitur eſuries et ſitis hāc ponit phūs ibi· Eſuries autē et ſitis· Primā ergo ꝓpoſitionē ꝓbat ſic Oībȝ aīalibȝ neceſſariū ē uti alimēto· ſi autē utunt alimēto neceſſe ē ꝙ habeant ſenſum alimēti· i· ſenſū quo diſcernūt alimentū hic autē ſenſus ē tactus ergo oībȝ aīalibȝ neceſſarius ē tactus· hoc eſt qḋ dicit lr̄a ꝙ omnia aīalia hñt ſenſum alimenti ⁊ ideo ſuple habent tactū ꝙ autē tactꝰ ſit ſenſus alimenti pȝ· omnia enī aīalia nutriūtur frigido ⁊ calido humido ⁊ ſicco· ſed tactus ē ſenſus quo ꝑcipitur frigidū calidū humidū ⁊ ſiccū ergo tactus eſt ſenſus alimenti· ꝙ autē aīalia nutriūt calido ⁊ frigido humido et ſicco que ſunt obiecta tactus ⁊ nō alijs ſenſibilibȝ pȝ q2 alia ſenſibilia nichil ↄferunt alimēto niſi ꝑ accñs inq̄ntū ſcȝ ↄiungitur tangibilibȝ· ſonꝰ enī color et odor inq̄ntū hmōi nō cōferūt alimento niſi ꝑ accñs inq̄ntū ſcȝ ↄtingit hmōi eſſe calida et frigida humida ⁊ ſicca· humor autē· i· ſapor eſt aliqḋ tangibiliū ⁊ hoc q2 guſtus eſt quidā tactus nō tamen ſapor vt ſapor alit ſiue nutrit ſed prout calidū et frigidum humidū et ſiccum· Notandū eſt ꝙ ex eiſdē ſumus et nutrimur· ſumus autem ex calido et frigido humido et ſicco ſequitur ꝙ nutrimur ex eiſdem· Pmaginabimur enī ꝙ nichil alit niſi qḋ pōt aſſimilari ei qḋ alit ¶ Aſſimilari autem non poteſt ei quod nutritur niſi quod compoſitum eſt ex calido et frigido humido et ſicco

¶ Deinde cum dicit· Eſuries autē et ſitis· ponit ſecundā ꝓpoſitionē et continuatur ſic lr̄a· ita dictū eſt ꝙ omnia animalia habent ſenſum alimenti quibus autem ineſt ſenſus alimenti ineſt eſuries et ſitis· et ꝑ ↄſequens concupiſcencia ⁊ appetitꝰ ⁊ hoc quia tam eſuries ꝙ̄ ſitis eſt ↄcupiſcēcia alimenti Eſuries autē eſt ↄcupiſcencia calidi ⁊ ſicci qḋ hȝ rationē cibi· Sitis autē ē ↄcupiſcētia frigidi ⁊ humidi qḋ habet rationē potus. ſapor aūt ē qđ dā delectamentū horum. ſapor eni͞m delectabilis indicat conuenientē ꝯpoſitionē calidi et frigidi humidi ⁊ ſicci in alimento. ex quo pȝ ꝙ ſapor magis ptinet ad delectationē alimēti ꝙ̄ ad neceſſitatē. ¶ Eſt eni͞m ſapor q̄ſi quedam ſequela alimēti ꝯplexionati ex qualitatibꝫ p̄mis. ¶ Notandū eſt ꝙ fames et ſitis ſunt due ꝑtes appetitus. cū ergo oīa aīalia fameſcant et ſitiāt oīa aīalia hāt appetitū eorū que nutriūt. ſ. calidi ⁊ frigidi humidi ⁊ ſicci. ¶ Eſt eni͞m aduertendū ꝙ alimentū nō ſit ſolū calidū qđ quidem calidū preualent ⁊ iuuat virtutē digeſtiuā et alteratiuā cibi ſed etiā ſiccū qđ quidem ſiccū addet loco deꝑdita. et qz alimentū debet eē calidū ⁊ ſiccum ita ꝙ calidū iuuat virtutē alteratiuā cibi et ſiccū reſtituet deꝑdita. Ideo dicū eſt ꝙ fames eſt deſideriū calidi et ſicci. Indiget etiā alimentū humido cuius racō eſt qz ſiccū nō fluit ꝑ ſe ad membra et ideo indiget humido qđ ſit quaſi vehiculū cibi ⁊ qđ deferat ipm ad membrum ⁊ faciat ipm eē bene figurabile in ſpēe membri qđ alit. Indiget etiā alimento frigido cuius racō eſt qz ſi hoc humidū qđ eſt vehiculū cibi nō eſſet in nutrimentū alimenti in calido calidū ꝯſumeret ꝑpē humidi ⁊ diminueret et ꝓpter hanc duplicē cām indigentiam ſcȝ frigidi et humidi dictum eſt ꝙ ſitis eſt deſideriū humidi et frigidi. ¶ Deinde cū ꝯ dicit. Certificandū autē. oſtendit ſe a pluri determinatione eorū dictorū ꝙ de his ſimplē ſingillatim certificandū erit poſterius qz in cōſequentibꝫ erit ſingillatim dicendū. Hic autē in tantū dictum ſit ꝙ animalibꝫ habentibꝫ tactum ineſt et appetitus. quomodo autem fantaſia ſe habeat ad appetitum ⁊ ſenſitiuā nūc autē eſt immanifeſtum poſterius autē manifeſtabitur. ¶ Deinde cū dicit. Quibuſdā autē. redit ad ꝓpoſitū. Erat autē ꝓpoſitū ſuū oſtendere quomō potentie anime gradatim aſcēdūt et ꝯiunctur ad īuicē. ita dictū eſt ꝙ quibuſdā viuentibꝫ ineſt vegetatiuū ſolum. quibuſdā autē ineſt vegetatiuū et ſenſitiuū et motiuū ſcđm locū et hec ſunt que ꝗ auibus terra ſuſtentantur vel ꝓparantur quibuſdā autē cū p̄dictis ineſt intellectiuū ſicut hominibꝫ et ſi aliqđ aliud ad genus eorū ſimile eſt hominibus aut etiā honorabilius eſt homi⁹ illi ineſt intellectus. Eſt eni͞m intellectus in ſubſtātijs ſeparatis ꝗ in viuentibꝫ cū mortalibꝫ nō eſt aliqđ genus viuentiū habentiū intellectū niſi in ſpēe humana. cū eni͞m intellectus nō habeat organū corporale nō poſſunt diuerſiſſime habere intellectū ſcđm diuerſam ꝯplexionē organorū ſicut diuerſiſſimentur ſpecies ſenſitiuorū ſcđm diuerſas ꝯplexiones quibꝫ diuerſimode ſe hñt ſenſus ad operacōe. Deīn cū dt. Manifeſtū ē. relatio ꝑtibꝫ aīe addit quomō ſe habeat diffinitio cõis aie ad partes aĩatas ¶ Ad cuiꝰ euidentiã notãdũ eſt ꝙ ſcḋm phm̃ ſimile eſt de ratione figure reſpectu figurarum ⁊ de racõe aie reſpcũ aiarum. Inter figurã aũt ⁊ aiam eſt triplex ſimilitudo. Prima ſimilitudo eſt ꝙ ſicut i figuris rectilineis nulla eſt figura rectilinea pͥter triangulũ ⁊ eas figuras que ipm̃ ſequũt in ordie figurarum. ſimiliter in aiabꝫ nulla eſt aia pͥter vegetatiuã ⁊ eas que poſt ipam ſunt in ordine aiarum. Imaginabimur eñ in figuris rectilineis ordinẽ eẽnialẽ infra quẽ ordinẽ ẽ añ et poſt ꝙ vna figura eſt añ aliã ſicut triangulus ante quadrangulũ infra quẽ eũdẽ ordinẽ eſt omnis figura rectilinea eodẽ mõ in aimalibꝫ eſt ordo eẽnalis ſcḋm añ ⁊ poſt infra quẽ ordinẽ capit omis aia et nulla ẽtra hũc ordinẽ. Secũda ſilitudo inẽ figurã ⁊ aiaꝫ eſt ꝙ ſicut i figuris eſt capere rationẽ cõem que cõuenit omi figure ⁊ rationẽ ꝓpriã que cõuenit huic figure vel illi. eodem mõ in aia eſt capere rationem cõem que cõuenit omi aime puta ꝙ aia eſt endelechia corporis ſiue actus corporis phiſici organici potẽtia vitã hñtis ⁊ rationẽ ꝓpriã que cõuenit huic pti aie vel illi puta vegetatiue tm̃ vel ſenſitiue tm̃. ⁊ qꝛ ſicut in figuris habita racõe cõi nõ ſufficit niſi habeat ꝓpria vniuſcuiuſqꝫ figure habita eciã ꝓpria nõ eſt pͥtermittenda cõis ita in aiabꝫ cõis diffinitio nõ ſufficit ſine ꝓpria nec habita ꝓpria pͥtermittẽda ẽ cõis. Tercia ſimilitudo ẽ inẽr figurã ⁊ aiam ꝙ ſicut trigonũ ẽ in tetragono ⁊ in oibꝫ figuris cõntre ſe hñtibꝫ ita vegetatiuũ ẽ in ſenſitiuo ⁊ in oibꝫ poſterioribꝫ cõntre ſe hñtibꝫ. Ymaginandũ eſt eñ ꝙ qñ ſenſitiuũ diſtribuit i ptes ſuas pͭt in opa vegetatiui ⁊ ãplius ⁊ hoc. qꝛ quicquid pͭt virtus inferior pͭt ſuperior qꝛ virtus inferior ſaluat in ſuperiori. ſcḋm hãc triplicẽ ſimilitudinẽ igit lrã diuidit i tres ptes ſcḋa ibi Fiet aũt vtrorũqꝫ. tercia ibi. Simil' aũt ſe hñt ¶ Quãtũ ergo ad pmã ſimilitudinẽ dt ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ rõ figure ⁊ rõ aie eodẽ mõ ẽ vna. ſicut eñ in figuris ñ eſt aliqua figura pͥter triangulũ ⁊ eas figuras que cõſequenter ſunt ita neqꝫ hic ſcꝫ in aiabꝫ ẽ aliq aia pͥt pͥdictas qꝛ omis aia cõtinet infra ordinẽ pͥdictũ ¶ Deinde cũ dt. Fiet aũt vtrũqꝫ ponit ſcḋam ſimilitudinẽ dicit ꝙ ſic in figuris eſt quõd rõ cõis que cõuenit quidẽ oibꝫ figuris ꝓpria aũt nulliꝰ figure ẽ eodẽ mõ in aiabꝫ iã dictis ẽ quedã rõ cõis ꝙ nulliuſ ꝓpria anime eſt ꝓpria ſicut eciam ſimplr in figuris eſt quedam ratio ꝓpria que conuenit huic figure vel illi ita ſimiliter in animabꝰ eſt ratio propria huic parti anime vel illi et quia eſt duplex diffinitio communis et propria ideo videtur ſilum eſt in hijs id eſt in figuris et in alteris id eſt animabus tm̃ querere rationẽ cõem que nulliꝰ ſit ꝓpria ⁊ omittere ꝓpriã inducendo eſt etiā querere diffinitionē ꝓpriā ſm vnāquāq3 ſpēz aīe ⁊ omittere cōmunē. quia etiā querere tā cōmunē q̄ ꝓpriā. ¶ Deīn cū dicit. Similiter aūt ſe hūt. ponit tertiā ſimilitudinē dicēs ꝙ ea que ſunt ſm aīmā ſimilr ſe hūt figuris ſiue ei qđ ē de figuris ꝗ̄tū in aīatis id qđ ē ꝑius eſt in eo qđ eſt cōſequēs. potentia eīn aīatiua ꝑorꝰ ſaluat in poſteriori potentia potētialiter ⁊ virtualit. Videmꝰ eīn ꝙ trigonū ſaluat i tetragono ⁊ vegetatiuū ſaluat i ſenſitiuo. Notandū eſt ꝗ̄tū ad ſecundā ſimilitudinē ꝙ figura hʒ diffinitionē cōmunē eo mō quo dicimꝰ ꝙ figura eſt ꝗ̄titas linea vel lineis terminata vel eo mō quo dicimus figura eſt tminatio ꝗ̄ti. Eſt eīn figura ꝗ̄titas terminata qualitate ⁊ ſic p̄t dici ꝙ figura eſt determinata tali vel tali determinatōe vel forte melius figura eſt ꝗ̄litas in ꝗ̄titate ⁊ ſic hoc mō p̄t diffiniri ꝙ figura eſt terminatio ꝗ̄titatis. Secūdo mō figura p̄t hēre diffinitionē ꝓpriā eo mō quo dicimꝰ ꝙ triangulꝰ eſt figura ꝑma elemētaris ad omnē figurā rectilineā in quā diuidit oīs figura rectilinea.

¶ Ad huiꝰ aūt diffinitiōis euidentiā aduertēdū eſt ꝙ linea recta ē ſimplicior lineaꝝ eo ꝙ eſt vniꝰ forme tm̄. Circularis eīn linea eſt quaſi duaꝝ figuraꝝ in cōcauo ⁊ cōuexo. linea aūt recta eſt tm̄ vniꝰ forme. eo mō triāgulꝰ eſt ſimplicior figuraꝝ q2 triangulus nō diuidit i figurā aliā ſꝫ in triangulos. alie aūt figure rectilinee vt tetragonꝰ diuidūtur in alias figuras diuidit eīn in triangulos ⁊ q2 ſic triangulus ē ꝑma figuraꝝ iō bn̄ dcm̄ ē ꝙ triangulꝰ eſt figura ꝑma elemētaris ad oēm figurā pꝫ ergo illud quod dcm̄ eſt in textu ꝙ figura p̄t duobꝫ modis diffiniri et eodē mō aīa.

¶ Quereret aliquis ꝗ̄re videtur aliu eſt ꝗ̄rere diffinitionē ꝓpriā ſine cōi ⁊ econuerſo ſicut dr̄ in textu. Dicēdū eſt ꝙ hāc veritatē poſſumꝰ ꝯuenari duplici via Prima via eſt ex habitudine q̄ eſt inter cōia ⁊ ꝓpria habitudo aūt talis eſt ꝙ ſcia ꝓpriorꝝ ſupponit ſciam cōmuniū. nō eīn p̄t ſciri quid eſt hoc eē niſi cognoſcatur eē. quia eīn nemo cognoſcit ꝓpriū alicuiꝰ niſi ꝙ noſcat i quo cōuenit cū alio ⁊ in quo dīt. cōueniētia aūt noſci nō p̄t niſi nota ſint cōmunia et q2 ſcia ꝓpriorꝝ ſupponit ſciam cōmuniū iō euidēter ē ꝗ̄rere diffinitionē ꝓpriā niſi hita cōi. ſcia enī cōmuniū cōfuſa eſt ⁊ ꝗ̄ſi in potētia niſi determinet ꝑ ꝓpria. ſcire eīn hoīem in ꝗ̄tū aīal ⁊ eodem mō ſcire quālibet rē in vniuerſali ē ſcire rem in potentia et quo cōtingit ꝙ ſcia cōmuniū ē imꝑfecta niſi deſcēdat ad ꝓpria in quibꝫ ꝓprie ſcientia quaſi magis diſtinguitur et magis determinatur ⁊ q2 ita eſt ideo dicit phūs ꝙ diffinitiōes aīe vel figure nō ſufficiūt niſi habeāt ꝓpria et ſic pꝫ ꝑma via. Secunda via magis deſcēdit ad ꝓpoſitū in figura vel in aia. cū eñ dẽ ꝙ triangulus ē pⁱma figura elemētaris ad omnem figurā oñdit posse trianguli qd̄ posse hʒ respcū oīs figure nō ſufficit aūt cognoſcere posse niſi cognoſcat eē ⁊ ideo dāda est diffinitio ɔis ⁊ inqirenda cū ꝓpria ita ꝙ ſimul oñdat eē et poſſe vt dicat ſic triangulꝰ eſt terminatio q̄nti enꝰ poſſe eſt ad oēm figurā eodē mō ſicut dcm̄ ē de figuris ita dicendū eſt de potencijs aie. Non eñ ſufficit ſcire diffinic̄ de ꝓpria quid ſūt potencie aie niſi ſciat quid eſt aia diffinitione ɔi. qȝ poſſe ſupponit eēnciam et actū a quo fluat

Quare ſcd̄m unumquodqʒ

Oſtēſo quō ſe hʒ diffinitio ɔis aie ptes ip̄ius hic oñdit quid āmodo determinādū eſt ⁊ quō ⁊ diuidit hec ps in duas ptes. qȝ pⁱmo oñdit quid reſtat dicēdū de aia. ſcd̄o oñdit quo ordine eſt dicendū ibi Neceſſariū aūt eſt. Prima in duas ꝑ duo que reſtat determinare. ſecūda ibi. Propt quā aūt cām. Primū aūt qd̄ reſtat determinare eſt videre diffinitionē ꝓpriā uniuſcuiꝰ qȝ ptis aie. et ɔtinuet ſic lr̄a ita dictū eſt ꝙ nō ſufficit diffinitio ɔis ſine diffinitiōe ꝓpria quare querēdū eſt ſm̄ unūqdqʒ .i. ſm̄ unā ptē aie que eſt aia uniuſcuiuſqʒ puta que eſt anima plante. quā dicimꝰ vegetatiuū et que eſt aia beſtie que eſt ip̄m ſenſitiuū ⁊ que ē aia hōis que eſt ip̄m intellectiuū. ¶ Deinde cū dicit Propter quā aūt cām. ponit ſecundū qd̄ reſtat determinare eſt aūt hoc ſm̄ ꝙ ptes aie ſe hn̄t adinuicē. hʒ aūt hec ps quatuor ptes ꝑ quatuor ɔñas quas ponit ſecunda ibi. Itez aūt. tercia ibi. Et ſenſitiuoꝝ aūt. quarta ibi. Ultimū aūt Ponit ergo pⁱmā ɔñam. Eſt aūt hec ɔña inter vegetatiuū ⁊ ſenſitiuū qȝ vegetatiuū pt̄ eē ſine ſenſitiuo ſed nō econuerſo. ⁊ hoc eſt qd̄ dt̄ lr̄a ꝙ ɔſiderandū eſt ꝓpter quam cām hec ptes aie ſic ſe hn̄t ɔñter adinuicē. ſenſitiuū eñ nō eſt ſine vegetatiuo. Vegetatiuū aūt ſeparatur a ſenſitiuo vt pʒ in plātis. Notandū eſt ꝙ opa vegetatiue ordinātur ad ɔſeruandū ⁊ adipiſcendū eē naturale. Eſſe aūt naturale eſt fundamentū qd̄ ſubiacet alijs ⁊ ideo vegetatiuū qd̄ ordinat ad adipiſcēdū et ſeruandū tale eē eſt fundamētū aliaꝝ potēū aie. ¶ Deinde cū dt̄ Iterū aūt. ponit ſecundā ɔñam. Eſt āt hec ɔña tactū ⁊ aliquos ſenſus qȝ tactus pt̄ eē ſine alijs ſenſibus ſed nō econuerſo. ⁊ hoc eſt qd̄ dt̄ lr̄a neqʒ unus alioꝝ ſenſuū pt̄ eē ſine eo qd̄ pt̄ tangere .i. poteſt eſſe ſine tactu. tactus autē poteſt eſſe ſine alijs ſenſibꝫ. Multa eñ animalium neqʒ viſum habent neqʒ auditū neqʒ ſenſum odoratus ⁊ tn̄ hn̄t tactū Notandū eſt ꝙ ille ſenſus qui eſt de neceſſitate aialis debet eſſe fundamentū alioꝝ ſenſuū qui nō ſunt de necessitate aialis· talis aūt ē tactus· tactus eni est pⁱmus⁹ eorū ex quibʒ aial ↄstat et nutrit· ¶ Alij aūt sensus ad hoc nō ↄferūt nisi p accñs· ¶ Qđ eciā tactus sit fundamentū omniū sensuū signū est qȝ frigiditas in sompno ligat sensus cū tn̄ frigiditas imutet ↄtus sensibiles nisi in quātū in eis est sensus tactus ita qȝ in quolibet sensu aptʒ sūs diffusū organū tactus q̄ possit agere operationem sensus alterius qđ contingit qȝ omnes alij sensus suppōnūt tactum sicut fundamentum·

¶ Deinde cū dicit· Est sensitiuum aūt· ponit terciā ↄñam que est inter sensitiuū et motiuū· nā motiuū nō est sine sensitiuo· sensitiuū aūt pt esse sine motiuo nam quedā hñtiū sensum hñt eciā motū sm locū ¶ Alia aūt hñt sensum que non hñt motū sm locū ¶ Deinde cū dicit· Vltimū aūt· ponit quartā ↄñam que est inter intellectū ⁊ alias ptes aie et est hec ↄña qȝ quibuscūqȝ de nūo corruptibiliū inest intellectus insunt eciā alie potencie quibus nō inest intellcūs· et hec ē qđ dicit lr̄a qȝ vltima pte anime ⁊ minima est rō ⁊ intellcūs· dt autem hec pte minima q nō diuidit in diuersa sm speciē ⁊ illud est qđ habere ronē et intellectū in corruptibilibʒ sed solus homo in corruptibilibʒ hʒ ronē et intellectū quibuscūqʒ autē de nūo corruptibiliū intellcūs insunt etiam relique potē sed nō econuerso quia non quibuscūqʒ inest aliq̄ potencie inestȝ intellcūs sʒ qđ plus est· multa aialia sunt q̄ non solū carent intellcū sed eciā ymaginatione qȝ quibusdā aialibʒ nō inē ymaginatio· ¶ Alia vero sunt aialia que carent intellcū tn̄ viuūt ymaginacōe qȝ sicut nos dirigimur in operationibʒ nr̄is p intellectum ita ⁊ talia aialia dirigūtur in operationibʒ suis mediāte ymaginacōe· licet aūt quibusdā aialibʒ nō insit ymaginatio sicut nec intellcūs tn̄ alterā cō est de ymaginacōe ⁊ intellcū· dicā tn̄ hec patebit infra· hoc tn̄ manifestū est nūc qȝ diffinicio illa vere ⁊ ppriissime est diffinicio aie quā cognoscitur quid est vniquodqȝ hoꝝ que pdicta sunt ¶ Notandū est qȝ natura paulatim ⁊ gradatim ascendit in aialibʒ· quibusdā eīn aialibʒ inest solus sensus de quibʒ dt phūs in lr̄a qȝ quedā animalia sensum sine ymaginatione· Est tn̄ ymaginacio siue fantasia duplex· Indeterminata ⁊ de hac dicit sup phūs qȝ si pars dcisa habet sensum et appetitū habet eciā fantasiam· Est alia fantasia determinata et de hac dicit philosophus qȝ non est in omnibus aialibʒ· quedā aūt sunt alia animalia que cū sensu hñt ymaginacōnē· quedā eciā cū hijs hñt memoriā ⁊ quedā cū oībʒ hijs hñt experimentū ⁊ artē sicut homo ¶ Deinde cū dt· Necessariū āt est· Ostendit quo modo determinādū ē de ptibʒ aie ¶ Ad cui⁹ euidenciā notādū ē qȝ triplicr̄ ordine possum⁹ ↄsiderare in ꝑtibꝫ anime. Primꝰ ordo eſt inter ꝑtes ſiue potēcias et accñtia eorūdē puta ꝙ potēcia ſit ſeparabilis a corpe vel nō ſeparabilis ⁊ hmōi q̄ accidūt potēcijs. Secūdus ordo ē inter potēciā ⁊ actū eius ſic int̄ potēciam ſenſitiuā ⁊ ſentire ⁊ int̄ potenciam intellectiuā ⁊ intelligere Terciꝰ ordo eſt inter actū potēciarū ⁊ obiectū ſic int̄ ſentire ⁊ ſenſibile vel inter intelligere ⁊ intelligibile. ⁊ ſm̄ iſtū triplicē ordinē hec pꝰ hꝫ tres ꝑtes ſcd̄a ibi Si aūt opꝫ dicere tercia ibi. Si autē ſic.

¶ Quātū ergo ad p̄mū ordinē dt̄ phūs in lr̄a ꝙ debent̄ facere ꝑſcrutationē de hijs.i.de potēcijs aie neceſſe eſt priꝰ accipe ꝑ rationē diffinitiuā quid eſt vnūqdqꝫ eoꝝ ⁊ poſtea ꝑ illā rōnē opꝫ determiare de hītibꝫ.i.de accñtibꝫ ꝯñtibꝫ ꝑ ſe potēcias aie opꝫ eciā ꝑ eandē diffinitionē inueſtigare de alijs puta de organis et ſimilibꝫ.ac ſi dicat phūs hic dꝫ eē ordo in determinādo ꝙ ex quiditate potēcie deueniamꝰ in ea que ꝑ potenciā ꝯſequūtur.

¶ Deinde cū dt̄. Si āt opꝫ. ponit ſcdm ordinē ⁊ eſt ille ordo ꝙ ex actibus debemꝰ deuenire in potēcias.i. in ꝑtes aie ⁊ ex ꝑtibꝫ aie in totam aiam ⁊ hoc eſt qꝛ actꝰ quo ad nos ſunt priores potēcijs ⁊ hoc eſt qḋ dicit lr̄a ꝙ ſi opꝫ dicere ꝑ rationē diffinitiuā quid eſt vnūqdqꝫ hoꝝ puta quid eſt ſenſitiuū aut vegetatiuū priꝰ dicēdū eſt quid eſt ſentire ⁊ vegetare et hoc qꝛ actꝰ ⁊ operationes ſunt priores potēcijs ſm̄ rationē qꝛ nāq diffinimꝰ potencias ꝑ actus

¶ Deīn cū dt̄. Si autē ſic. ponit terciū ordinē qui ordo eſt qꝛ prius dicendum eſt de obiectis q̄ꝫ de actibus qꝛ obiecta ſunt notiora q̄ꝫ actus idō ex noticia obiectoꝝ deuenimꝰ i noticiā actuū hoc eſt ergo qḋ dt̄ lr̄a. ꝙ ſi oppoſita.i.obiecta ſunt priora hijs.i.actibꝫ opꝫ priꝰ determinare de obiectis q̄ꝫ de actibꝫ ꝓpter eandē cām ꝓpter quā priꝰ determinat̄ de actibꝫ q̄ꝫ de potencijs Vñ prius determinādū eſt de alimento q̄ꝫ de actu potēcie vegetatiue et ſic de ſenſibili q̄ꝫ de actu ſenſus ⁊ de intelligibili q̄ꝫ de actu intellectus.

¶ Ad euidenciā hoꝝ p̄mo q̄reret aliquis. vtꝝ potēcia aie ſit idē cū ſubā aie. videt̄ ꝙ nō qꝛ potēcia ⁊ actꝰ diuidūt oē genꝰ ita ꝙ in eodē genere ē actꝰ ⁊ potēcia ſed actꝰ aie ē in genere accñtis ergo ⁊ potēcia erit i genere accñtis Preterea iſta tria ſe hñt ꝑ ordinē ens ꝑ ſe ſtās accñs manēs ⁊ accidens fluēs tūc p̄t ſic argui impoſſibile ē trāſire ab ente ꝑ ſe ſtāte ad accñs fluēs niſi mediāte accñte manente cū ergo actꝰ aie ſit accñs fluēs et eſſencia aie ſit eſſencia ꝑ ſe ſtās impoſſibile eſt deuenire a ſubā in actum niſi mediāte accñte manente ſed a ſubā in actū deueniſ mediāte potēcia ergo potēcia eſt accñs. Preterea ꝯm̄. ſup p̄mū de aia ait ſicut dt̄ ꝙ diuiſio aie i ſuas potēcias ē ſicut diuiſio pomi in colorē odorē ⁊ ſaporē ſed diuiſio ponit in colore ordinem ꝗ ſuppoſitē ē diuiſio ſibi in accn̄cia ergo ꝗꝫ. ¶ Ad oppoſitū ſic ſe hꝫ potētia materie ad materiā ſic ſe hꝫ potētia aīe ad aīam q̄ ſicꝫ potentia materie ē illud mediāte quo materia īmediate ſuſcipit formā ita potētia aīe ē illud mediāte quo aīa immediate ſuſcipit actū ꝙ operationē. ſed potētia materie idē ē ꝙ materia ip̄a ergo potētia aīe idē ē qđ ſubſtā aīe. ¶ Ad hanc q̄ſtionē dicendū ē ꝙ potētia aīe idē ē qđ ſubſtā. hoc autē ecnari poſſumꝰ triplici via. prima via ē ex ſimilitudine q̄ ē int̄ actū ꝙ formā Videmꝰ enī ꝙ actꝰ ꝙ operatiōes proportionant̄ formis ita ꝙ ſcđm diuiſionē forme ꝑ ē diuiſio actuū. Intelligere autē ꝙ velle ſunt actꝰ vitales ꝑ eſſentiā ergo debēt pcedere a principio qđ ſit vitale ꝑ eſſentiā. tale autē ē eſſentia aīe ergo actꝰ īmediate eſt ab eſſentia. Omē autē illud a quo immediate ē actus ē potentia. Imaginabimur ergo ꝙ eadē realitate pcedit actꝰ qui ē agere ꝙ actꝰ qui ē eē. Illa ergo realitas dr̄ eſſentia inq̄ntū ab ea ē eē dr̄ autē potētia inq̄ntū ab ea ē agere. ſiue dr̄ eſſentia inq̄ntū ab ea ē actꝰ primꝰ. dr̄ potētia inq̄ntū ab ea ē actꝰ ſecūdꝰ. Secunda via pꝫ ex radice intellectualitatis. Ad cuiꝰ euidentiā notandū ē ꝙ ſup eadē radice fundat̄ intellectualitas actiua ꝙ paſſiua. paſſiuā vero ꝙ aliqd poſſit intelligi. actiuā vero ꝙ aliquid poſſit intelligere. Radix autē tā hꝰ q̄m illiꝰ ē immaterialitas. Ad hoc enī ꝙ aliquid intelligat̄ oportꝫ ſit puratū a conditionibꝰ materie. Eadem vero radix pcedit intellectiue ē immaterialitas. Quod ergo ꝑ eſſentiā ſuā ē imaterialis ꝙ nō ꝑ aliqd additū intellectuū qđ autē ꝑ eſſentiā ſuā ē intellectiuū ꝙ nō ꝑ aliquid additū nō ē intellectiuū ꝑ accidens nec ſibi accidit potentia intellectiua. aīe ergo q̄ ꝑ ſe ē immaterialis impoſſibile ē ꝙ accidat potentia intellectiua ſicut ſibi nō accidit immaterialitas. Querere vero enī ab iſto qui ponit oppoſitū. Vtrum aīa ꝑ eſſentiā ſuā ſit intellectiua vel ꝑ aliqd additū. ſi ꝑ eſſentiā ſuā habetur propoſitū ſi ꝑ aliquid additū ergo pōt intelligi ſine intellectuū ſicut pōt intelligi ſine addito. vero enī pōt intelligi ſine eo qđ ſibi accidit ꝙ autē aīa intellectiua poſſit intelligi ſine potentia intellectiua hoc ē impoſſibile ſic ergo pꝫ ſecunda via. Hec enī prima via pbauit de oī potentia aīe ita hec pbat de potentia intellectiua. Tertia via pōt eſſe ex differentia que videtur eſſe inter eſſentiam et potentiam. de ratione enim eſſentie eſt ꝙ ſit ens. de ratione autem potentie eſt ꝙ ſit potens. eſſentia enim reſpiciat ſubiectum ſed potentia reſpiciat obiectum. hijs enim viſis patꝫ quod querebatur. tamen non eſt impoſſibile ꝙ aliquid per eandem realitatem ſit ens et etiam ſit potens ſicut calidum per eandem caliditatem eſt calidum et poteſt calefacere. Eadem etiam realitas reſpiciat ſubiectum et etiam in obiectum. ſicut enim eadem caliditas reſpicit ſubm̄ q̄d eſt calidū et obm̄ q̄d eſt calefactibile. Eodem mō eſt in aīa. nā eadem eēntia aīe et eadē realitas reſpicit ſubiectū et obm̄. in q̄ntū autē reſpicit ſubm̄ eſt eēntia ſed in q̄ntū reſpicit obm̄ eſt potēcia nec ē ymaginandū q̄ ſubm̄ p̄ vnā realitatē ſit et p̄ aliā poſſit ſed p̄ eandē eſt et p̄ eādem poteſt. Sic aūt dicēdo ponitur maioꝛ ligatura in rebꝫ q̄ꝫ ſi poneretur q̄ potēcie eēnt accñtia ſic eīm ponendo eandē realitatē ligat inter ſubm̄ ꝛ obm̄. vt p̄ eandē realitatē p̄ quā ſenſitiuū eſt ſenſitiuū p̄ eandē p̄t attingere ſenſibile ita q̄ eēntia ſenſitiua ꝛ potencia nō dñt niſi ſm̄ rationē et habitudinē ad diūſa et eodem mō p̄ eādē realitatē intellectiuū eſt intellectiuū p̄ quā p̄t attingere intelligibile. ¶ Ad argumentū primū dicēdū eſt q̄ qñ dr̄ q̄ potencia ꝛ act9 ſunt in eodem genere hoc hꝫ veritatē de potencia que ſit actus eodem mō quo dicim9 q̄ in eodem genere eſt homo in potēcia ꝛ hō in actu. de potēcia aūt que nō ſit actus nō opꝫ potēcia aūt intellectiua vel ſenſitiua nō eſt vel nō ſit ip̄m ſentire vel intelligere. Si eīm vniuerſaliter ē verū vt ipſi dicūt q̄ in eodē genere eſt potēcia et actus ſequeretur q̄ potencia eſt in genere actionis. Intelligere eīm ꝛ ſentire eſt in genere actionis ꝛ p̄ ꝯñs potencia intellectiua et ſenſitiua erūt in genere actiōis. ¶ Ad ſecūdū argumētū dicēdū eſt q̄ ſīm eſt q̄ accidēs fluxibile nō poſſit immediate fundari i ſubā. Si eīm repugnat accñti fluxibili q̄ poſſit imediate fūdari i ſubā aut ſibi repugnat q2 accñs aut q2 fluxibile. nō q2 accñs q2 ꝑ hoc nullū accñs poſſꝫ imediate fundari i ſubā. q2 ſi accñti in q̄ntū accidens repugnat q̄ fundet̄ immediate in ſubā repugnat oī accñti. Si ergo potēcie aīe ſint accñtia vt iſti dicūt ſequit̄ q̄ nō p̄nt fundari immediate in ſubā aīe. Nec ſibi repugnat q2 fluxibile q2 nō eſt maioꝛ ratio q̄ accñs fluxus fundetur in accñte manente immediate q̄ꝫ i ſubā manente. ¶ Ad terciū dicendū eſt q̄ ꝯmētator nō intendit dicere q̄ oīno ſit ſimile de diuiſione porri et diuiſione aīe maxīe cū boecius dicat in libro diuiſionū q̄ diuiſio aīe in ptes ſuas nō eſt ſic diuiſio ſubiecti in accñtia ſed magis ſicut diuiſio totius in ptes poteſtales. Pro tanto ergo eſt ſimile de diuiſiōe porri ꝛ aīe q2 ſic porrū ē q̄ſi qddā totū ꝯphendens multas q̄ntitates ita aīa eſt q̄ſi qddā totū ꝯphendēs multas potēcias i quas p̄t diuidi. ¶ Secūdo q̄rit̄ aliq̄s vtꝝ eadē eēntia poſſit eē idem cū multis potēcijs. Videt̄ q̄ nō q2 ꝓportio dʒ eē inter eē vnā ꝛ potēciā ꝓportio aūt nō eſt vt videt̄ int̄ vnā eēntiā plures potēcias ſꝫ int̄ vnā eēntiā ꝛ vnā potenciā ergo ab vna eēntia nō ē niſi vna potēcia. Preterea ab vno inq̄ntū vnū nō ē niſi vnū ergo ab vna eſſentia nō eſt niſi vna potentia cū qua eſt idē illa eſſentia et nō cū pluribꝫ potentijs. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi in lr̄a vbi dicit ꝙ potentia prior ſaluatur in poſteriori. quia quicquid pōt prior potentia pōt poſterior et plꝰ quia quicquid pōt vegetatiuū pōt ſenſitiuū et plꝰ ex quo ſequitur vt videtur ꝙ eadē eſſentia ſenſitiua hʒ potentiā ſentiendi et vegetandi. ¶ Ad hanc q̄ſtionē dicendū eſt ꝙ nō ē impoſſibile eandē eſſentiā hēat plures potentias cū quibꝫ ſit idē. hoc aūt manifeſtari pōt ſi manifeſtētur due veritates. prima veritas ē ꝙ q̄nto forma ē eleuatior tāto potentia ē eleuatior et hoc quia potentia ſequitur formā. quia ergo forma ſenſitiua eleuatior ē q̄ vegetatiua ideo poſſe ſentire ē eleuatiꝰ poſſe q̄ vegetare. quia etiā forma intellectiua ē eleuatior forma q̄ ſenſitiua ſequitur ꝙ intelligere ē eleuatiꝰ poſſe q̄ ſentire. Secūda veritas declarāda ē ꝙ ea q̄ ſaluātur diuiſim in inferioribꝫ vnitiue ſaluātur in ſuperioribꝫ et ea q̄ ſaluātur in inferioribꝫ mō inferiori ſaluātur in ſuperioribꝫ mō ſuperiori cuiꝰ rō ē quia omne qd̄ ē in aliquo ē ibi ꝑ modū illiꝰ in quo eſt qd̄ ergo in inferiori ē ꝑ modū inferioris ē in ſuperiori ꝑ modū ſuperioris. Ex hijs duabꝫ veritatibꝫ pʒ qd̄ q̄ritur nā multe potentie q̄ diuiſim ſaluātur in modis inferioribꝫ pn̄t ſaluari vnitiue in vna forma ſuperiori et hoc eſt qd̄ dicit phūs ꝙ vegetatiuū ſaluatur in ſenſitiuo et vegetatiuū et ſenſitiuū ſaluātur in intellectiuo. ¶ Et ſi dicat phūs. forma inferior propter ſuā inferioritatē nō pōt niſi vnū. forma aūt ſuperior q̄nto eleuatior ē tanto plura pōt et ſic vna eſſentia eleuata pōt hēre plures potentias vbi forma minꝰ eleuata nō hʒ niſi vnā. Primo ymaginatur etiā primo phūs ꝙ q̄nto forma ē vicinior prime cauſe tanto hʒ plures bonitates et nobilitates ꝓpter quod in plus pōt. et ꝑ cōns hʒ plures potentias. Secūdo ymaginatur ꝙ in ꝯſtructione aīe ſemꝑ potentia poſterior ſimplicior et immortalior ē q̄ꝫ precedens et ideo plura pōt q̄ꝫ precedens quia pōt qd̄ pōt precedens et plus pōt etiā ꝙ pōt precedens ſublimiori mō q̄ꝫ precedens facit. videmꝰ ꝙ vegetatiuū ſublimiori mō ſaluatur vegetatiuū in ſenſitiuo q̄ꝫ in planta. in planta etiā facit lignū. ſʒ in ſenſitiuo facit carnē. factio carnē eſt nobilior operatio q̄ꝫ factio ligni vbi aūt eſt nobilior operatio ibi eſt forma eleuatior. ¶ Ad primum argumentum dicendum eſt ꝙ licet non ſit proportio inter quamcumqꝫ formam et plures potentias tamen bene pōt eſſe proportio inter formam eleuatam et plures potentias quia vt dictum eſt vbi potentia inferior nō pōt niſi vnū potentia ſuperior plura pōt ꝓpter ſuā eleuationē nec eſt intelligendū ꝙ iſta pluralitas obuiet ſimplicitati forme eleuate ſed ymaginandum ꝙ ipſa ꝑ vnicū eſſe ſimplex pōt qd̄ pōt precedens et nobiliori modo. pluralitas vnionū nō obuiat ſimplicitati vero ymmo facit quanto vero ſublimior [illegible] magis est in rōnibꝫ multiplicatos.

¶Ad secūdū qn̄ dr̄ qꝫ vnū in̄qn̄tum vnū nō pōt nisi vnū. Dicēdū ē qꝫ verū ē. sed tn̄ vnū pōt in plura in̄qn̄tū i vno saluāt̄ virtutes pluriū. sic eni͞ pōt in plura nec in̄qn̄tū vnū sed in qn̄tū capit̄ virtutes pluriū. ꝛ iō cōsueuit dici qꝫ tale vnū ē totū potēciale qꝛ capit plēs potēcias ꝛ plures virtutes ita tn̄ qꝫ q̄libet virtus ꝯtinuit realitatē illi⁹. ex quo seq̄tur qꝫ virtus nō drt̄ a virtute ꝯtinualit̄ qꝛ ex quo capiūt realitatē eiusdē forme eleuatr eandē tm̄ dn̄t. dn̄t tn̄ ꝑm rōnē ꝓpter quā drām rōnū ipsa aīa dr̄ totū potēciale ad quālibet rōnē ꝑtialē sicut ad q̄libet posse ꝑtiale qꝛ aīa capit m̄ltas potēcias ꝛ multas rōnes ꝛ istos respcū eius tenet modū ꝑtis. Tercio quereret aliquis vtꝝ distinctōnes potēciaꝝ accipiātur ex distinctiōe obōꝝ sicut dt̄ phūs. videt̄ qꝫ nō qꝛ distinctō rei accipit̄ ex eo qd̄ ē intrinsecū rei sꝫ obā nō sunt intrinseca potēcijs ergo ꝛc. Preterea si distinctō obōꝝ argueret distinctionē potēciaꝝ vna potēcia nō possꝫ eē ꝯtrarioꝝ. ꝯn̄s ē fl̄m ergo ꝛ an̄s. ꝯn̄a pꝫ qꝛ si potēcia distinguit̄ ꝑ nes obā. vni⁹ potēcie nō eēnt plura obā. falsitas ꝯn̄tis pꝫ qꝛ visus cū sit vna potēcia ē duoꝝ ꝯtrariorū.

¶Ad oppositū ē dcm̄ phi i lr̄a

¶Ad hāc q̄stionē dicēdū ē qꝫ dupliciter via possum⁹ venari distinctionē obōꝝ arguere distinctiōēꝫ potēciaꝝ ꝛ opationū. pꝛima via sumit̄ ex habitudie q̄ ē inter obm̄ ꝛ potēciā. habitudo āt inē obm̄ ꝛ potēciā talis est qꝫ potēcie passiua mouetur ab obiectis eo modo quo dici⁹ qꝫ potēcia sensitiua mouet̄ a sensibili ꝛ potētia intellectiua mouetur ab intelligibili. potēcia āt actiua mouet suū obm̄ eo mō quo dicim⁹ qꝫ potēcia calefactiua mouet ip̄m calefactibile trahēdo ip̄m de potencia ad actū et potēcia generatiua mouet ip̄m generabile trahēdo ip̄m de potēcia ad actū. Ex hoc aūt qꝫ potēcie passiue mouētur ab obiectis sequitur qꝫ obā se hn̄t sicut mouēcia. Diūsa aūt mouēcia arguūt diūsitatē opationū ꝛ eciā diūsitatē potēciaꝝ recipiēciū motionē agenciū ex quo sequitur qꝫ diūsitas obōꝝ mouēciū arguit diūsitatē potēciaꝝ passiuaꝝ. Eodem mō si potēcie actiue moueāt obā eo mō quo potēcia calefactiua mouet calefactibile seq̄t̄ qꝫ obā potēciaꝝ actiuaꝝ sunt fines opationū ꝛ motionū q̄ egrediūtur a potēcijs talib⁹.

¶Ad hoc eni͞ finalit̄ mouet potēcia calefactiua vt ip̄m calefactibile deducat de potēcia ad actū silr̄ et hoc mouet potēcia generatiua vt deducat ip̄m generabile de potencia ad actū. Si āt ita ē sequitur qꝫ diūsitas obōꝝ arguit diūsitatē potēciaꝝ actiuaꝝ. Diūsitas eni͞ finiū arguit diūsitatē eoꝝ q̄ sunt ad finē sꝫ vt ꝓbabitū est obā sunt fines tā opationū potēciaꝝ actiuaꝝ q̄ꝫ eciā potēciaꝝ passiuaꝝ. Ipe āt opationes ꝑl potēcie sūt ad finē ꝛ sic pꝫ p̄ma rus ꝑ quā ostensū ē ꝙ diuersitas obiectorū arguit diuersitatē potentiarū siue sint passiue siue actiue. ¶ Cū ergo oīs potentia aīe vel sit passiua vel sit actiua sequit ꝙ diuersitas obiectorū arguat diuersitatē potentiarū aīe. Secūda via accipit ex hoc ꝙ potentia includit aliquē respectū ad obiectū siue ad operationē. ¶ Ad cuius euidentiā notandū est ꝙ relatio vnū respectū hꝫ ad subiectū in quo est ⁊ hꝫ respectum hūc mediātē actiōe. aliū respectū hꝫ ad obiectū ⁊ hūc respectū hꝫ mediāte tali actiōe scꝫ relatio. Si relatio enim est ē ad aliud se hēre. De ratione aūt relatiuorū est ꝙ vnū relatiuorū hꝫ cognosci ꝑ aliud et ideo bene ex distinctione obiectorū possumus deuenire in distinctionē potentiarū ⁊ maxime obiā sint nobis notiora. nec dico ꝙ potentia aīe dicat purū respectū: sed dico ꝙ dat intelligere aliquē respectū. ¶ Ad primū argumentū quādo dr ꝙ oīs distinctio est ꝑ intrinseca dicendū est ꝙ verū est tū distinctio aliquorū extrinsecorū bene pōt arguere distinctionē intrinsecorū in hijs que mutuo dependent et hoc mō dicendū est ꝙ diuersa mouentia arguūt diuersitatē motionū et mobiliū ⁊ diuersitas finiū arguit diuersitatē eorū que sunt ad finem. ¶ Ad secundū quā dr ꝙ scdm hoc vna potentia nō posset esse obiectorū quod tamē falsum est quia eadem visio est albi ⁊ nigri. Dicendū est ꝙ quā dr ꝙ diuersitas obiectorū arguit diuersitatē potentiarū passiuarū intelligit de obiectis formalibꝫ ita ꝙ obiecta mediātū obiectorū diuersificant. Illud aūt quod materialiter se hꝫ ad rationē obiectiuā nō diuersificant. Videmus enī ꝙ eiusdē potentie est videre hominē coloratū ⁊ lapidem coloratū quātū nō esset si lapis ⁊ homo essent obiecta formalia. Eadem nō eiusdē potentie est videre albū ⁊ nigrum et hoc quia albū et nigrū nō sunt obiecta prima sed color et lux. Imaginabimur ergo ꝙ quelibet potentia respicit vnā rationē formalē in obiecto. sicut visus respicit rationē lucis vel coloris que quidē ratio obiectiua in multis reperi pōt. sicut ratio lucis vel coloris reperitur in oīm lucido vel colorato. Vnitas autē vel diuersitas potētie accipitur penes vnitatē ⁊ diuersitatē rationū formaliū nō autē penes vnitatem ⁊ diuersitatē suscipientiū illas rationes formales

Quare primo de alimēto

Post ꝙ dixit phūs de ordine potentiarum animarum. post ꝙ etiam dixit quo ordine determinandum est de ipsis potentijs. In parte ista incipit determinare de vnaquaqꝫ potentiarum ⁊ diuiditur hec pars in duas partes. quia primo determinat de singulis partibus vel potentijs anime. secundo assignat causam conuenientie ⁊ ordinis quo ē inter potentias aīe in fine tercij dī. Vegetabilē

igit aiam. p̄ma ps in q̄ttuor ptes
q2 p̄mo determinat de vegetatiuo.
secūdo de sensitiuo ibi. Determina
tis aūt hijs. tercio de intellectiuo
ibi de pte aūt aie. quarto de moti
uo ibi. Cū aūt aima habet duas
ticas sunt tercij determinādo aūt de
motiuo determinat de appetitiuo et
hoc q2 appetitiuus impat motū. In
p̄ma ergo pte determinat de vege
tatiuo et diuidit hec ps in tres p
tes q2 p̄mo ponit de quo est inten
cio. secūdo manifestat quedā que
sunt necessaria ad cognitionē ptis
vegetatiue ibi naturalissimū enim
opm. tercio incedit determinare de
potētia vegetatiua ibi. Cū aūt ea
dē potētia. p̄mo ponit intentū suū.
Cōsistit aūt intentū suū circa duo
p̄mū est q volenti determinare de
potēcijs aie p̄mo dicēdū est de pri
ma potētia. p̄ma aūt potētiarū ē ve
getatiua et iō p̄mo dicēdū est de ve
getatiua volenti etiā dīce de vegeta
tiua p̄mo dicēdū est de alimēto et
generacōe. q2 p̄us dicēdū ē de acti
b9 et obiectis q̄ȝ de potēcijs ⁊ hoc
est qd dīt lr̄a q̄ sic cōtinuat Iam di
ctū est q p̄us dicit de obō ⁊ actu
q̄ȝ de potēcijs. q̄re p̄us dicēdū ē de
alimēto qd est obm̄ potētie vegeta
tiue ⁊ generacōe que est actus q̄ȝ
de ip̄a potētia vegetatiua de qua p̄
us dicēdū est q̄ȝ de alijs potēcijs.
Ipsa enī potētia vegetatiua ē p̄ma
inter alias et fundamentū aliarū
qd dcm̄ est sup̄. Est etiā respectu
aliarū maxie cōis que inest oībz vi

uētibz. Ipsa enī separat ab alijs. sz
alie nō separantur ab ip̄a et q2 cōis
alijs iō p̄us nō s̄m ordinē generati
tionis. Ip̄a est enī s̄m q viuere
inest oībz cui9 opa sunt generare
⁊ alimēto uti. Deī cū dīt Na
turalissimū enī incipit manifesta
re quedā necessaria ad ppositū et
diuiditur in duas ptes s̄m q duo
manifestat. p̄mo enī manifestat q
generare est a pte vegetatiua. se
cūdo ostēdit q opa vegetatiue sunt
ab aia ibi. Est aūt aia. Circa
primū ponit talē ratōnē. Omnis
opatio que naturaliter inuenit in
oībz viuētibz est a pte vegetatiua
sed generare est opatio que natura
liter inest oībz viuētibz ergo pti
net ad ptē siue ad potētiā vegetati
uā. Maior hui9 ratōnis pz q2 potēti
a vegetatiua ē cōmunissima ut di
ctū est et illa opatio que cōiter in
est oībz viuētibz sunt ē generare
dz eē a potētia vegetatiua q aūt ge
nerare cōiter ⁊ naturalr̄ insit oī
bz viuentibz hoc ostēdit phūs hic et
duo facit. q2 primo ponit q gene
rare naturaliter insit oībz viuenti
bus. secūdo reddit ratōnē hui9 ibi
Quatenus ipso semp. Circa
primū dīt q generare inter alia ē
naturalissimū viuētibz .i. generare
naturaliter ⁊ cōmuniter conuenit vi
uentibz ab illa tn̄ generalitate vi
uentiū excipiuntur tria quibz gene
ratio nō conuenit. excipiūtur enī imp
fecta. quecūqz enī generant pfe
cta sunt Imperfecta aūt sunt puer

nō generāt· secūdo excipiūt̄ illa q̄ patiunt̄ aliquē defectū alicui⁹ principij naturalis vt sunt frigidi et spadones· quecūqꝫ eīm generāt nō sunt orbata siue defectiua excipiūt̄ tertio illa que fiūt ex putrefactiōe quoꝝ generatio est spontanea· inducitur aūt generatio eoꝝ spontanea q̄ ad generationē hoꝝ sufficit actio vniuersalis agentis celestis ꝯ materia disposita· ¶ In oībꝫ alijs ē ꝓpria generatio q̄ ipsū ꝯuenit facere alterū quale ipsm̄ est sic aīali ꝯuenit facere aīal ꝯ plante facere plantā hec aūt est ꝑ generationē ¶ Notandū est q̄ illud dicit̄ facere facere aliquid ad qd̄ faciendū non indiget̄ virtute ab agente extrinseco· ¶ Ꝗd̄ similitudinē hui⁹ illa dicitur generatio spontanea que aūt generant̄ ex terra siue semine nec indigent nisi virtute celi· ¶ Notandū est secūdo q̄ diminutio speciei ꝯ cōseruatio eiusdē in rebꝫ generabilibꝫ et corruptibilibꝫ est ꝑ generationē et id dr̄ in lr̄a q̄ facere alterū quale ipsm̄ est· i· sibi facere simile i specie ꝯuenit viuentibꝫ et hoc vt species ꝑpetuet̄ quecūqꝫ viuentia nō sunt imperfecta nec sunt orbata siue defectiua vel sunt habētia generationē spontaneā· ¶ Deīn cū dr̄· Quatenus ipsis semꝑ reddit cām quare generatio est data viuentibꝫ ꝯ primo q̄rūdē hec sunt· secundo explanat qd̄dā dictū ibi ꝓ āt qd̄ cui⁹ cā sit· ¶ Quo ad euidentiā p̄mi notandū est q̄ oīa viua appetunt ꝑpetuari in suo eē· Perpetuari aūt in esse pōt intelligi duobꝫ modis Uno mō q̄ vnū ꝯ idē nūō ꝑpetuet̄ et hoc mō est ꝑpetuitas in rebꝫ ingenerabilibꝫ ꝯ incorruptibilibꝫ· secūdo mō ꝯtingit aliquid ꝑpetuari nō q̄ ꝑpetuet̄ vnū nūō· sed q̄ ꝑpetuatur vnū specie ita q̄ nō ꝑpetuat̄ tm̄ in se sed i suo simili et hoc mō est ꝑpetuitas in rebꝫ generabilibꝫ ꝯ corruptibilibꝫ· hec aūt ꝑpetuitas est ꝑ generationē· mediāte eīm generatione tm̄ q̄ nō ꝑpetuant̄ i se ꝑpetuant̄ i suo sili· eē aūt ꝑpetuū ē eē diuinū ꝯ immortale ꝯ sic mediāte generatione generabilia ꝯ corruptibilia participant eē diuinū· ꝯ hoc est qd̄ dr̄ lr̄a ibi dcm̄ est q̄ generatio data est viuentibꝫ· vnde hui⁹ est q̄ tenus ipsa viuentia corruptibilia ꝑticipent ipsis semꝑ· i· participent eē ꝑpetuū· participāt enim eē diuinū ꝯ immortale sm̄ q̄ pn̄t· que ad vnū⁹ si nō possunt ꝑpetuari nūo ꝑpetuātur spē· oīa eīm entia appetūt illud scꝫ eē diuinū et oīa quecūqꝫ agūt sm̄ naturā agūt cā illius scꝫ eē diuinū ¶ Deinde cū dr̄ ꝓ aūt qd̄ cui⁹ cā sit· manifestat qd̄dā qd̄ dixit· Dixit eīm supra q̄ esse diuinū et ꝑpetuū est finis eoꝝ que agunt ꝯ generāt· id hoc manifestat q̄ finis dr̄ duobꝫ modis ꝯ hoc est qd̄ dicit q̄ illud cui⁹ cā fit aliquid· i· cā finalis dr̄ duobꝫ modis· vno mō dr̄ de fine cui⁹ cā fit qd̄ fit· secundo mō de fine quo est qd̄ fit et sic finis dr̄ cui⁹ ꝯ quo· Esse aūt ꝑpetuū

dicit finis cuius cā ſit qđ ſit Cū
eīm ipſa corruptibilia nō pōſſūt ꝯtinua-
re ipſo ſemꝑ. i. nō pōſſūt ꝯtinuare eē ꝑ-
ꝑetuū ⁊ diuinū ꝯtinuacōe. i. ꝑ mo-
dū ꝯtinuatiōis ita ꝯtinuetur ſemꝑ
vnū ⁊ idem nūo qꝛ nichil corrupti-
biliū ꝑmanet vnū et idē nūo. ideo
vnūquodqꝫ corruptibiliū ꝯtinua-
cōt eē ꝑpetuo ſcđm q̄ pōt participare
de numero eīm animaliū corruptibi-
liū hoc quidē ꝑmanet magis. i. diu-
turnius. illud vero minꝰ. i. minus
diuturne. ꝑmanēt autē ſemꝑ nō in
ſe ſed in ſuo ſimili. qꝛ nō ꝑmanent
vt idem numero ſed vt idē ſpecie

¶ Quereret aliquis. Utrū finis
dicat duobꝫ modis ſcꝫ cuiꝰ ⁊ quo.
Dicendū eſt q̄ ſic. Ad cuiꝰ euidē-
ciam notandum eſt q̄ forma eſt id
quo res eſt id quod ē. a forma eīm
res habet eē. forma etiam eſt fi-
nis generatiōis qꝛ ꝑſentibꝫ habiti-
bus ⁊ formis ceſſat generatio Fo-
ma ergo ita eſt finis quo quia nō
oīe qđ eſt finis eſt forma. Ymā-
ginabimur ergo ſic q̄ eē ꝑpetuū
eſt illud cuiꝰ cā ſit ipſa generatio
quod eīm natura nō ꝯſequit̄ i vno
et eodem in diuiduo ſcꝫ ꝑpetuitatē
ꝯſequit̄ in ſpecie nō tamē eſt illud
quo eſt ipſm generatū ⁊ hoc eſt qđ
voluit dicere phūs in lr̄a qñ dicit
q̄ finis eſt duobꝫ modis ſcꝫ cuiꝰ et
quo ac ſi dicat eē ꝑpetuū ita eſt fi-
nis cuiꝰ cauſa ſit quod ſit q̄ nō id
quo eſt id quod ſit ¶ Secūdo q̄-
reret aliquis. Utrū ſit vez qđ dīt
phūs q̄ omnia appetunt ꝑpetuum
eē. Dicendū eſt q̄ ſic. Ad cuiꝰ
euidentiā notandū eſt q̄ ita ſūt mō
dēterīꝰ ymaginari in diuerſis enti-
bus ſicut in vno ente. In vno eīm
ente videmus q̄ ſunt diuerſi gra-
dus ꝑfectionis ſcđm q̄ vnū ⁊ idem
ens exit de potentia ad actū. dū eīm
ens eſt in potentia eſt in gradu im-
ꝑfectiori. qñ autē eſt in actu eſt in
gradu ꝑfectiori. Eodem mō in diuer-
ſis entibꝫ ſunt diuerſi gradꝰ Que-
dā eīm ſunt in gradu inferiori que
ſunt adiuncta priuacōni ⁊ potēciali-
tati et hec ſunt entia corruptibilia
quedā autē ſunt in gradu ꝑfectiori
et hec ſunt entia incorruptibilia q̄
ꝓpter ſuam appropinquationē ad
ꝓmū ens nō ſunt mixta priuationi
hiis viſis pꝫ qđ querit̄. ſicut eīm in
vno ⁊ eodem ente. potentia appetit
actū ⁊ qđ ē i gradu imꝑfectiori ap-
petit gradū ꝑfectiorē. in diuerſis en-
tibꝫ id quod eſt in gradu inferiori
appetit aſſimilari ſuperioribꝫ. Appe-
titus autē in natura nō eſt ocioſus
Ymaginabimur ergo ſic q̄ corru-
ptibilia appetunt aſſimilari incor-
ruptibilibꝫ ⁊ qꝛ appetitus nō ē ocio-
ſus hāc aſſimilationē ꝯſequūtur et
qꝛ non eam ꝯſequi in numero ꝯ-
ſequūtur eam q̄tum poſſunt ſcꝫ in
ſpecie. Deinde cū dicit. Eſt autē
anima ꝓbat ſecūdū ſcꝫ q̄ vegetati-
uū eſt anima et potēſt ratio ſua ē
talis ad ꝓbandū. Illud ſcđm qđ in-
eſt viuere alicui eſt anima ſed ſcđm
vegetatiuū ineſt viuere viuentibꝫ
ergo vegetatiuū eſt anima. minor ē

hui9 rōnis posuit sup̄ phūs q̄n dixit φ vegetatiuū est illud sm̄ qđ i est viuere cui9 opa sunt generare ⁊ alimēto vti. maifestat aūt scꝫ φ viuere est ab aīa declarat hic phūs declarādo φ aīa est cā i triplici genere cause. ⁊ primo quidē hoc facit. scđo excludit quēdā errorē ibi . Empedocles aūt. Prima in duas qꝛ primo ꝓponit qđ intendit scꝫ φ aīa est cā in triplici genere cause. scđo manifestat suā intentiō ibi Qđ quidē ergo sic sit subē. Quātū ergo ad primū đt φ aīa est principiū ⁊ cā viuētis corpis ⁊ cū principiū ⁊ cā dicat multis modis tamē aīa est principiū ⁊ cā viuētis corporis sm̄ tres modos determinatos scꝫ in scđo phisicoꝝ. Est enī aīa principiū ⁊ cā vñ est motus ⁊ sic secꝫ p modū efficiētis respectu motus corporis. est eciā aīa cui9 cā .i. finalis ꝓpter quā est corp9 animatū. aīa est cā sicut subā aiatoꝝ .i. aīa est cā formalis ⁊ subālis dicis esse aiato corpi. Deīn cū đt Quod quidē igit sic sit subā. manifestat suā intentiōnē ⁊ tria facit sm̄ φ tria ꝓposuit. primo φ aīa est cā formalis. scđo φ est cā finalis ibi. Manifestū est aūt. tercio φ est cā efficiēs ibi. At vero ⁊ vnđ primū. Prima in duas ptes sm̄ φ adducunt due rationes ad hoc ꝓbandū. scđa ibi Amplius aūt. Primo ergo ponit primā rationē que đt eē talis. Illud a quo ē eē rei ⁊ qđ ē cā essendi est forma. sꝫ ab aīa ē eē viuentiū. qꝛ ab aīa ē viuē. viuere aūt est eē ipsis viuentibꝫ ergo aīa est forma ⁊ subā viuētis corpis. hoc est ergo qđ dicit lra φ manifestū est φ aīa ē sicut subā. subā enī est forma subālis ⁊ cā ipsius eē in oībꝫ entibꝫ. viuē aūt est eē in viuētibꝫ. hoꝝ aūt viuentiū aīa est cā ⁊ principiū dicis simplr eis eē cū dat eis viuē. cū enī viuē sit qđdā eē. Deīn cū đt. Amplius aūt ponit scđā rōnē que đt eē talis Illud qđ ē ratio ⁊ act9 ei9 qđ est in potentia est forma. sꝫ aīa est ratio ⁊ act9 ei9 qđ est in potentia. qꝛ vt dcm̄ est sup̄ aīa ē act9 corporis phisici organici in potentia vitā hn̄tis ergo aīa ē forma ⁊ principiū. Quereret aliquis vtrū sit vez qđ dicit phūs φ viuē ē eē. videt φ nō. qꝛ si viuē est eē tunc sequit φ eē viuit. Preterea eē nō est nisi suppositi. viuē aūt ꝑ se ⁊ primo inest aīe ergo videt φ viuē nō sit eē. Ad oppositū est dcm̄ phi. Ad hāc q̄stionē dicendū est φ viuē est eē ꝗ nō oīnē eē sed eē qđ est in viuentibꝫ. Ad cui9 euidentiā notandū ē φ actus scđus ꝓsupponit actū pmū. Actus aūt prim9 est duobus modis. act9 pm9 p modū hītus eo modo quo dicimus φ essentia ⁊ forma est actus primus. Alio modo actus primus dicitur esse existēs ⁊ hoc mō dicim9 φ esse consistit vel est actus primus. Actus ergo secundus qui est agere supponit actū primū. Agere enī supponit ⁊ cōnotat ⁊ exprimit qꝛ actio ē forma ⁊ actio nō est nisi exn̄tiū· cū ergo sentire itelligere et velle dicant vitā sm̄ ꝓ modū actuū secūdoꝝ qꝛ ꝙ supponant tam essenciā q̄ esse· tertiū est autē ꝙ nō supponūt oīne eē· qꝛ sentire intelligere ⁊ velle nō sunt oīm enciū· supponūt ergo esse ⁊ exn̄tiā speciale·i· exn̄tiam viuenciū· exn̄tia aūt viuenciū nō p̄t esse nisi vitalis ⁊ qꝛ vitalis est ideo esse viuencium vocat̄ viuere Ymaginabimur ergo primo ꝙ sicut a forma est esse ita a speciali forma est speciale eē cū ergo aīa sit specialis forma ab ea est speciale eē· hoc aūt eē specificū ē viuere ⁊ iō dcm̄ est in lr̄a ꝙ viuē est esse sed ⁊ nō oīne eē sed eē specificū qꝛ est eē viuenciū ita ꝙ viuere de racōe sui noīs includit eē· sicut determinatū includit confusum qꝛ ip̄m viuē est quoddā determinatū eē Secūdo ymaginabimur ꝙ sentire ⁊ intelligere ⁊ velle dicūtur actus vitales duobꝫ modis siue per duas rōnes· p̄mo quidē qꝛ supponūt esse qđ est viuē qꝛ intelligere ⁊ velle nō sunt nisi rei exn̄tis exn̄tia vitali secūdo dicūtur actus vitales qꝛ egrediūt a forma cuiꝰ est dare exn̄tiā vitalem· ita ꝙ p̄mo ymaginabimur ꝙ a forma est eē qđ est viuē secūdario ab ea ē intelligere ⁊ velle ¶ Ad p̄mū argumētū qū dr̄ ꝙ viuē est eē oīne ens viuit· dicendū est ꝙ hoc sequeret̄ si viuē eēt oīne eē· oñsum est aūt ꝙ nō est oīne eē sed est tm̄ viuenciū ¶ Ad secūdū argumentū qū dr̄ ꝙ eē est suppositi· viuē aūt est ip̄ius aīe· dicendū ē ꝙ viuē ꝓprie ē ip̄ius aīe sicut a cā qꝛ ab aīa ē actꝰ vitalis qui ē viuē sicut eēm̄ eē est suppositi tm̄ ē a forma ita viuere est suppositi tm̄ ē ab aīa ¶ Secūdo q̄reret aliquis· vtꝝ vita dicat eēnciā vel exn̄tiā· habitū est eīm ꝙ viuē dr̄ eē· hic ergo q̄rit vtꝝ viuē dicat eēnciā vel eē videt̄ ꝙ dicat eēnciā qꝛ vt videt̄ viuē nō ꝑdit nisi a vita sed viuē ꝓcedit ab eēncia aīe ergo idē est eēncia aīe qđ vita cū ab eo ꝓcedat idē eēntie sꝫ ip̄m viuē Preterea id ꝑ qđ dr̄ eēncialiter aliq̄d ab aliquo ē eēncia ⁊ forma sed ꝑ vitā eēncialiter dr̄ viuēs a nō viuēte ergo vita ē eēncia ⁊ forma ¶ Ad hāc q̄stionē dicendū ē ꝙ vita dr̄ viuē sed magis dr̄ eē q̄ eēnciā· hoc aūt ꝓ p̄st declarent̄ duo fundamēta· Primū fundamentū est ꝙ eēncia rei create indifferent se hꝫ ad eē ⁊ nō eē ⁊ ideo p̄t intelligi eēncia rei create sub nō eē ⁊ hoc qꝛ intelligimus eēnciā rei create p̄t absoluere ab eē lꝫ eēncia vt est in creatis nō absoluat̄ ab eē· qꝛ hoc implicat contradictionē sꝫ ꝙ existat ⁊ absoluat̄ ab esse exn̄tie· Sed aūt eēncia p̄t intelligi p̄ter eē ⁊ absolui ab eē in conceptu cū viuere sit quoddā esse vt declaratū est in p̄cedēti questione sequit̄ ꝙ eēncia possit intelligi p̄ter viuere et absolui ab eo in conceptu· licet enim forma et essencia a qua est esse quod est viuere non possit absolui ab ipso viuere in effectu: qꝛ impossibile est ponere formā vitalē in effectū qua nō ſit eē qđ eſt viuē. Secūdū fundamētū eſt ꝙ licet eēntia poſſit abſolui a vita nō tn̄ abſoluitur a viuē. ſm enī cōmunē vſum loquēdi vita nulli attribuit̄ niſi eēnti in effectu ⁊ nō in oī effectu ſed in effectu qui eſt viuē. Si autē vita eēt eēntia ſequeret̄ ꝑ ꝑdictū fundamētū ꝙ poſſet intelligi ꝑtre viuē et abſolui ab eo ſicut eēntia p̄t abſolui ab exīſtia. Dicēdū eſt ergo ꝙ idē eē in effectu dr̄ vita ⁊ viuē ſm tm̄ diuerſum modū ſignādi. ſicut idē dr̄ curſus ⁊ currere. ¶ Ad primū argumentū qđ dr̄ ꝙ viuē ē a vita dicendū ꝙ magis ꝓprie dcm̄ ē viuere ⁊ vita dicūt eē in effectū. Eſſe aūt in effectu eſt a forma et ideo vita et viuere eſt ab aīa que tn̄ aīa nō hʒ ꝑ eēntiam ſuā ꝙ de ſe ⁊ eēntia ſua ſit vita qr ſm hoc eſſet quodā neceſſe eē. ſed viuere formaliter eſt ab aīa. effectiue aūt eſt a creāte. ¶ Ad ſecūdū argumentum qđ dr̄ ꝙ ꝑ vitā eēntialiter diſtinguitur viuens a nō viuente. dicendū eſt ꝙ magis ꝓprie dcm̄ eſt ꝙ viuens a nō viuente eēntialiter diſtinguit̄ ꝑ aīam et eēntiam formalem. manifeſte aūt ꝑ eſſe in effectū qđ eſt viuere. ¶ Deīn cū dr̄. Manifeſtū aūt eſt. oſtēdit ꝙ aīa eſt cauſa finalis ⁊ primo hoc quidē facit ſecūdo oſtēdit ꝑ quē modū ē finis qui dupliciter dicitur. ¶ Dicēdū ergo ad primū dicit ꝙ manifeſtū eſt ꝙ aīa ē cā finalis cuiꝰ grā agit natura et ꝓpter quā fit qđ fit. ſicut enī intellectus practicus in mechanicis agit grā huiꝰ. i. agit grā alicuiꝰ finis ꝓpter quē finē mouet materiā vt poſſit illū finē inducere. eodem mō natura operatur ꝓpter aliquē finē determinatū quē intendit inducere in materiā. huiuſmōi autē finis in animalibꝫ et etiā in plantis eſt aīa ſm naturā. Oia enī corpora phyſica aīata ⁊ organica ſunt ꝓpter aīam. nō enī aīa ꝓpter corpus ſed corpus grā aīe exiſtit et ideo diuerſitas corporꝫ eſt ꝓpter diuerſitatē aīe tam in animalibꝫ ꝙ̄ in plantis. Notandū eſt ꝙ intentio phī fundatur ſup duo fundamēta. Primū fundamentū eſt ꝙ natura agit ꝓpter finē ſicut intellectus agit ꝓpter finē. Ratio aūt huiꝰ fundamēti ē ꝙ natura agit. q. determinata ex intelligentia. Opus enī nature eſt opus intelligentie. ꝙ enī natura agat ꝑ debita media ad debitū finē hoc eſt qr hoc datū eſt nature ab intelligentia prima que determinat in natura aſpectus certos ad determinatos fines. Secundū fundamētū eſt ꝙ ſi natura agit ꝓpter finem multo magis agit ꝓpter finē i aīalibꝫ qr nō minꝰ ſed magis ordinate ⁊ determinate agit natura i aīalibꝫ ꝙ̄ i aliis inferioribꝫ. ¶ Deinde cū dr̄. Dupliciter aūt. oſtēdit quō aīa ē finis dicens ꝙ dupliciter dr̄ finis. Duo enī mō dr̄ finis cuiꝰ cā fit qđ fit. ſecūdo mō dr̄ finis cꝰ cā fit qđ fit ⁊ quo eſt quod fit. ¶ Ne ſꝫ dicit phūs. aīa non ſolū eſt finis cui9 cā agit natura ſꝫ ⁊ aīma ē id cui9 quo ē illud qd̄ fit ⁊ ſic aīa ē finis ⁊ forma. finis quidē qꝛ gratia ei9 agit natura. forma aūt qꝛ ē ṗncipiū quo eſt ipm̄ aīatū ¶ Deinde cū dt ¶ At uero. oñdit qꝛ aīa ē illud vñ eſt motus in aīalibꝫ ⁊ ſic hꝫ rōnē efficiētis. ⁊ ṗmo hoc facit. ſcd̄o remouet q̄ndā obiectionē ibi. Non oībꝫ āt ¶ Quātū ergo ad ṗmū dt qꝛ aīa ē cā efficiēs vñ ⁊ motus corporis aīati. michil enī hꝫ qd̄ ꝑ ſe moueat̄ ſm locū niſi ab aīa ¶ Deinde cū dt. Nō oībꝫ aūt. remouet q̄ndā obiectōnē. dcm̄ eſt enī qꝛ aīa eſt cā motus localis. Poſſꝫ aūt aliqs ſic obicere motus localis nō ē in oīb9 aīalibꝫ vt dcm̄ ē ſup̄ ⁊ ita videt̄ qꝛ aīa nō ſit vniuerſaliter cā mot9 ¶ Ad hoc rñdet phūs qꝛ licet in oībꝫ aīalibꝫ vel viuētibꝫ nō inſit iſte mot9 localis nec potētia motiua tali motu tñ aīalibꝫ ineſt motus qui ē alteratio cui9 motus cā eſt aīa. Sentire enī eſt quedā alteratō q̄ quidē nō ineſt niſi hñtibꝫ aīam qꝛ michil ſentit qd̄ nō hꝫ aīam. aīa etiā ē motus augmenti ⁊ decremēti cui9 rō eſt qꝛ michil patit̄ decremētum vel augmētat̄ phyſice niſi alat̄. alit̄ āt michil qd̄ nō viuit vita ⁊ aīa. aīa ergo eſt cā augmenti ⁊ decrementi Notandū eſt qꝛ phūs ṗ hec verba vult hēre qꝛ aīa eſt cā triplicis motus ſcꝫ motus localis ⁊ motus alteratōis ⁊ motus qui eſt augmēti ⁊ decrementū ⁊c.

AEmpedocles autē

Superius oñſum ē quō aīa eſt cā in triplici genere cauſe et qꝛ opa que ꝓcedūt a potētia vegetatiua ſunt ab aīa quia ab ea eſt augmentū in pte iſta impꝓbat phūs dicta quorūdā qui circa hoc errauerūt ⁊ duo facit ſm duos errores quos impꝓbat. ſcd̄a ibi. Videt̄ aūt quibuſdā. Prima pō in duas ptes. qꝛ ṗmo ponit ipē errorē ſcd̄o impꝓbat ibi. Neqꝫ enī ē ſurſum ¶ Ad euidentiā ṗmi notandū qꝛ duplex eſt forma. eſt enī quedā forma nō vitalis ſicut ē forma elementi ⁊ ab hac forma ꝓcedit motus ſurſum ⁊ deorſū qui nō ē motus vitalis. ab hac enī forma ꝑ empedoclē eſt augmentū. Jdeo augmētū eſt in viuentibꝫ qꝛ grauia mouētur deorſum ſicut pꝫ in plātis q̄ mittūt radices deorſum ⁊ hic motus eſt a grauitate terre que eſt in compoſitione plante. augētur aūt viuentia in ſurſum ſicut pꝫ in ramis plantarꝫ et hoc eſt ṗ naturā ignis qui remanet virtualiter in mixtis ¶ Alia eſt forma vitalis ⁊ ab hac ꝑ ṗpriū eſt augmentū et decrementū in viuentibus et non a forma elementi ſicut poſuit Empedocles cuius errorem recitat phūs in littera dicens qꝛ Empedocles non bene dixit dicēs qꝛ augmentum accidit plantis ex forma elementi. Dixit enim qꝛ plante mittentes radices deorſum augentur in deorſum.

et hoc cõtīgit ex motu terre cui⁹ ē ſm naturā ferri deorſum. augent eciā in ſurſum ꝫ hoc ꝓpter ignem qui⁹ eſt naturaliter ferri ſurſum.

¶ Deīn cū dī. Nec ꝫ eni ſurſum Jmꝓbat poſicōꝫ empedoclis et diuidit in duas ꝑtes ſm ꝙ adducit duas racōes ad īꝓbationē hui⁹ erroris. ſcḋa ibi. ¶ Ad hoc āt qḋ eſt ꝯtinēs. ¶ Ad euidenciā primi notandū eſt ꝙ ſm emp̄. ſicut in vniuerſo motus ſurſū ꝫ motus deorſū eſt a forma elemēti ſic in augm̄to viuēciū motus ſurſū ꝫ deorſū ē a forma elemēti. hoc āt nō poſſet eē niſi ſurſū ꝫ deorſū eēnt in vniuerſo ꝫ in viuētibꝫ ſm vnā rōnē. ¶ Qḋ aūt nō ſit ſm vnā rōnē ſurſum et deorſum in vniūſo ꝫ in viuētibꝫ ꝓbat phūs in lr̄a ita ꝙ rō ſua ꝯtra Emp̄. pōt eē talis. ſurſum ꝫ deorſum nō eſt vni⁹ rōnis in vniūſo et in viuētibꝫ. ſi aūt ita eſt nō oꝑꝫ ꝙ ꝑncipiū mouēs ſurſum ꝫ deorſum hic ꝫ ibi ſit vni⁹ rōnis ita ꝙ ſi ſequit̄ ſi forma elemēti moueat ſurſum ꝫ deorſum in vniūſo ꝙ ꝓpter hoc moueat ſurſum ꝫ deorſum i viuētibꝫ. hoc eſt ergo qḋ dī lr̄a. ¶ Qḋ Emp̄. nō bn̄ accipit ſurſum ꝫ deorſum. ¶ Accipit eni ſurſum ꝫ deorſum ac ſi eēnt eiuſdē rōnis i oībꝫ qḋ tn̄ nō eſt ver̄. ſurſum eni ꝫ deorſum nō eſt idē. i. nō eſt eodem mō in oībꝫ ſcꝫ viuētibꝫ ꝫ in oīū. i. in vniūſo qḋ pꝫ qꝛ ſurſum ꝫ deorſum in mūdo oppoṅit ꝫ dr̄it ſitu ſed in corpibꝫ aīatis opponūtur et dr̄it figura et officio. Jn oībꝫ eni animatis dicimus ꝙ caput eſt ſurſum reſpcū corporis eius ſicut aūt eſt caput reſpcū animaliū ita ſunt radices reſpcū plantarꝫ. ſi ergo in animalibꝫ caput eſt ſurſum ita radices in plantis. ¶ Qḋ aūt ſimile ſit de capite in animalibꝫ et de radice in plantis pꝫ quia ſicut aīalia capiūt cibum ꝑ id qḋ eſt in capite ita plante accipiunt cibū ꝑ radices inſtrumenta aūt cognoſcūtur diuerſa eſſe vel eadem ex operibus cū ergo opus radicis aſſimilet̄ op̄i capitis et radix aſſimilat̄ capiti.

¶ Notandū eſt ꝙ iſte dr̄e poſitionū ſcꝫ ſurſum ꝫ deorſum an̄ ꝫ retro dextꝝ et ſiniſtrū in quibuſdā diſtinguūtur ſm naturā Jn quib⁹dā vero ſolū poſitione quo ad nos. cui⁹ rō iſta eſt qꝛ in quibuſdā ſunt determinate ꝑtes que ſunt naturaliter principia aliquoꝝ motuū et in hijs diſtinguūtur p̄dicte dr̄e poſitionū ſm naturā. hoc eni nō dicimus ꝙ in mūdo eſt naturalit̄ ſurſum ꝫ deorſum ſm diuerſos terminos motuū. vt ſurſum dicitur ad qḋ feruntur leuia. hoc eciā nō dicimus ꝙ in aīalibꝫ eſt naturaliter ſurſum et deorſum vt ſurſum dicatur illa ps vnī viuētia accipiūt alimentū. deorſum aūt dicit̄ ps oppoſita vnī emittūt ſupfluitates Jn q quibuſdam tamē animalib⁹ ſunt in homine ſurſum et deorſum eodē mō terminātur ſicut in vniūſo qꝛ ſupius ps hoīs. i. caput eſt verſus ſi dicat phūs. aīa non ſolū eſt finis cui9 cā agit natura ſʒ ⁊ aīma ē id cui9 quo ē illud qđ fit ⁊ ſic aīa ē finis ⁊ forma. finis quidē qꝛ grā cui9 agit natura. forma aūt qꝛ ē principiū quo eſt ipm aīatū ¶ Deinde cū dt ¶ At uero. oñdit ꝙ aīa ē illud vñ eſt motus in aīalibʒ ⁊ ſic hʒ rōnē efficiētis. ⁊ pimo hoc facit. ſcđo remouet quādā obiectionē ibi. Non oībʒ āt ¶ Quātū ergo ad pimū dt ꝙ aīa ē cā efficiēs vñ ⁊ motus corporis aīati. nichil eīm hʒ qđ ſe moueat ſm locū niſi ab aīa ¶ Deinde cū dt. Nō oībʒ aūt. remouet quādā obiectōnē. dcm̄ eſt eīm ꝙ aīa eſt cā motus localis. Poſſʒ aūt aliqs ſic obicere motus localis nō ē in oīb9 aīalibʒ ut dcm̄ ē ſup ⁊ ita videt ꝙ aīa nō ſit vniūſaliter cā mot9 ¶ Ad hoc rñdet phūs ꝙ licet in oībʒ aīalibʒ vel viuētibʒ nō inſit iſte mot9 localis nec potētia motiua tali motu tñ aīalibʒ ineſt motus qui ē alteratio cui9 motus cā eſt aīa. Sentire eīm eſt quedā alteratō q̄ quidē nō ineſt niſi hñtibʒ aīam qꝛ nichil ſentit qđ nō hʒ aīam. aīa etiā ē motus augmenti ⁊ decremēti cui9 rō eſt qꝛ nichil patit decremētum vel augmētat phiſice niſi alat. alit āt nichil qđ nō viuat vita ⁊ aīa. aīma ergo eſt cā augmenti ⁊ decrementi Notandū eſt ꝙ phūs p hec verba vult hr̄e ꝙ aīa eſt cā triplicis motus ſcʒ motus localis ⁊ motus alterationis ⁊ motus qui eſt augmētū ⁊ decrementū ⁊c.

Empedocles autē Supius oñſum ē quođ aīa eſt cā in triplici genere cauſe et ꝙ opa que procedunt a potētia vegetatiua ſunt ab aīa quia ab ea eſt augmentū in pte iſta improbat phūs dicta quorūdā qui circa hoc errauerūt ⁊ duo facit ſm duos errores quos iprobat. ſcđa ibi. Videt aūt quibuſdā. Prima po i duas ptes. qꝛ pimo ponit ipē errorē ſcđo iprobat ibi. Neqʒ eīm ē ſurſum ¶ Ad euidentiā pimi notandū ꝙ duplex eſt forma. eſt eīm quedā forma nō vitalis ſicut ē forma elementi ⁊ ab hac forma procedit motus ſurſum ⁊ deorſū qui nō ē motus vitalis. ab hac eīm forma ſm empedoclē eſt augmentū. Jtē augmētū eſt in viuentibʒ qꝛ grauia mouētur deorſum ſicut pʒ in plātis q̄ mittūt radices deorſum ⁊ hic motus eſt a grauitate terre que eſt i cōpoſitione plante. augētur eīm viuentia in ſurſum ſicut pʒ in ramis plantaꝝ et hoc eſt p naturā ignis qui remanet virtualiter in mixto. ¶ Alia eſt forma vitalis ⁊ ab hac pncipiū eſt augmentū et decrementū in viuentibus et non a forma elementi ſicut poſuit Empedocles cui9 errorem tractat phūs in littera dicens ꝙ Empedocles non bene dixit dicēs ꝙ augmentum accidit plantis ex forma elementi. Dixit enim ꝙ plante mittentes radices deorſum augentur in deorſum.

et hec cātere ex motu terre cuiꝰ ē ſm naturā ferri deorſum. augent eaā in ſurſum ⁊ hec ꝓpter ignem cuiꝰ eſt naturaliter ferri ſurſum.

¶ Deīn cū dt. Rerꝫ cū ſurſum Jmꝓbat poſitiōꝫ empedocles et diuidit in duas ꝑtes ſm ꝙ adducit duas rōnes ad īꝓbationē huiꝰ erroris. ſecūda ibi. ¶ Ad hoc āt qḋ eſt ꝯtinēs. ¶ Ad euidentiā primo notandū eſt ꝙ ſm emp. ſic in uniuerſo motus ſurſū ⁊ motus deorſū eſt a forma elemēti ſic in anim bꝰ viuētiū motus ſurſū ⁊ deorſū ē a forma elemēti. hoc āt nō poſſet eē niſi ſurſū ⁊ deorſū eēnt in uniuerſo ⁊ in viuētibꝫ ſm unā rōnē. ¶ Qḋ aūt nō ſit ſm unā rōnē ſurſum et deorſum in uniuſo ⁊ in viuētibꝫ ꝓbat phūs in lrā ita ꝙ eō ſic ꝯtra Emp. dīt eē talis. ſurſum ⁊ deorſum nō eſt vnaꝰ rōnis in uniuſo et in viuētibꝫ. ſi aūt ita eſt nō oꝫ ꝙ principiū mouēs ſurſum ⁊ deorſum hic ⁊ ibi ſit uniꝰ rōnis ita ꝙ ſi ſequit̄ ſi forma elemēti moueat ſurſum ⁊ deorſum in uniuſo ꝙ ꝓpter hoc moueat ſurſum ⁊ deorſum i viuētibꝫ. hoc eſt ergo qḋ dt lrā. ¶ Qḋ Emp. nō bñ accepit ſurſum ⁊ deorſum. ¶ Accepit eñ ſurſum ⁊ deorſum ac ſi eēnt eiuſdē rōnis i oībꝫ qḋ tñ nō eſt uerū. ſurſum eñ ⁊ deorſum nō eſt idē. i. nō eſt eodem mō in oībꝫ ſcꝫ viuētibꝫ ⁊ in oībꝫ. i. in uniuſo qḋ pꝫ qꝛ ſurſum ⁊ deorſum in mūdo opponūt ⁊ dīūt ſitu ſed in corpibꝫ aīatis opponūtur et dīūt figura et officio. Jn oībꝫ eñ animatis dicimus ꝙ caput eſt ſurſum reſpcū corpis eius ſicut aūt eſt caput reſpcū animaliū ita ſunt radices reſpcū plantarꝫ. ſi ergo in animalibꝫ caput eſt ſurſum ita radices in plantis. ¶ Qḋ aūt ſimile ſit de capite in animalibꝫ et de radice in plantis pꝫ quia ſicut aīalia capiūt cibum per qḋ eſt in capite ita plante accipiunt cibū ꝑ radices inſtrumenta aūt cognoſcūtur diuerſa eſſe uel eadem ex operatiōnū ergo opus radicis aſſimilat̄ operi capitis et radix aſſimilat̄ capiti.

¶ Notandū eſt ꝙ iſte due poſitionē ſcꝫ ſurſum ⁊ deorſum aū ⁊ retro. dextrꝫ et ſiniſtrā in quibuſdā diſtinguūtur ſm naturā. Jn quibꝰdā vero ſolū poſitione quo ad nos. cuiꝰ rō eſt qꝛ in quibuſdā ſunt determinate ꝑtes que ſunt naturaliter principia aliquorꝫ motuū et in hijs diſtinguūtur ꝑdicte due poſitionē ſm naturā. hoc eñ nō dicimus ꝙ in mūdo eſt naturalit̄ ſurſum ⁊ deorſum ſm diuerſos ſitus nos motuū. et ſurſum dicitur ad qḋ feruntur leuia. hoc etiā nō dicimus ꝙ in aīalibꝫ eſt naturaliter ſurſum et deorſum et ſurſum dicitur illa ps vñ viuētia accipiūt alimentū. deorſum aūt dicit̄ ps oppoſita vñ emittūt̄ ſuperflua. Jn q quibuſdam tamē animalibꝰ ſunt in homine ſurſum et deorſum eodē mō determinātur ſicut in uniuſo qꝛ ſuperius ps ſcḋo. i. caput eſt ſurſum

ſurſum vniūſ. Inferius aūt ūſus deorſum. in plātis aūt eſt ecōuerſo ¶Ante vero ⁊ retro determināt in aīalibꝫ ſm̄ ſenſum. dextꝝ vero ⁊ ſiniſtꝝ ſm̄ motū localē. In rebꝫ āt inaīatis ſicut in columpna ſolū reꝑit dextꝝ aut ſiniſtꝝ ꝑ reſpectum ad nos qꝛ columpna dr̄ dextra ꝑ reſpectū ad hoīem in quo eſt naturalit dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ.¶ Deīn aīt dicit. ¶Adhuc autē. ponit ſcd̄aʒ rōnē et ꝑt eē rō talis. Motus augmēti et decrementi in viuentibꝫ pncipaliter debet eſſe ab illa forma que ↄtinet elementa ne totaliter abinuicē ſeparentur. talis aūt forma eſt aīa ī rebꝫ viuentibꝫ ergo aīa eſt pncipiū augmenti ⁊ decrementi. hec eſt qd̄ dicit lr̄a ꝙ ꝑter hec dicta aliq̄s ꝑt querere ab Emp̄. quid ē illud qd̄ eſt illud quod eſt ↄtinens elementa puta ignē ⁊ terram que ferunt in ↄtraria loca ne diſtrahantur. i. ne in ſua loca ferant ferrentur em̄ in ↄtraria loca niſi ſit aliquis prohibens. Si autē dicatur ꝙ ꝓhibēs motū elementoꝝ eſt aīa. ſeq̄it ꝙ aīa eſt cauſa augmenti ⁊ decrementi.¶ Quereret aliquis. Vtꝝ motus alimenti ſurſum ⁊ deorſum in viuentibꝫ ſit a forma elementi. videtur ꝙ ſic qꝛ motus nutrimēti ē naturalis. motus autus aūt naturalis qui eſt ſurſum ⁊ deorſum videtur ꝙ ſit a forma elementi quia quālibet formā elementi ſequitur aliquis motus. hic autē mot⁹ qui ſeq̄it eſt ſurſum et deorſum ergo ⁊c̄. Preterea videm⁹ ꝙ elementa manent in mixto ſm̄ aliquē ſuum actū. ſi aūt ſic manent opꝫ ꝙ maneant ſm̄ aliquē ſuum motū naturalē.¶ Ad oppoſitū ē deīn phi. ¶Ad hāc queſtionē dicendū eſt ꝙ talis motus eſt ab aīa ⁊ nō a forma elementi. hoc autē venari poſſum⁹ duplici via. Prima via talis ē. Nulla forma in movendo excedit ſuam ſpēm ⁊ ideo opꝫ ꝙ vbi operatio eleuatur. ꝙ forma eleuetur. Videmus aūt ꝙ forma elementi mouet tātū ad vnū locū puta ſurſum tm̄ vel deorſum tm̄. Eleuatius aūt motus ē moueri ſurſum ⁊ deorſum q̄ꝫ moūi ſurſum tm̄ vel deorſum tm̄ Iſte ergo motus nō eſt a forma elementi eſt ergo a forma eleuaciori ⁊ hanc formā dicim⁹ eſſe aīam. Secunda via ad hoc idē oſtendendū ꝑt eē talis. Elementa in viuentibꝫ efficiūt materialia reſpectu ↄtutis aſſimilātis alimentū membris. Videmus em̄ ꝙ calor operatur in alimento nō ſꝑcīē ignis ſed ſpēm viuētis corporis qꝛ agit in virtute alterius agētis pncipalis. motus aūt alimēti ⁊ nutrimenti debet attribui ↄtuti pncipali ⁊ formali nō materiali.¶ Ad argumentū pmū dicēdū eſt ꝙ motus alimenti ad mēbra eſt naturalis non tm̄ ſequit ꝙ ſi ē naturalis ꝙ ꝓpter hoc ſit a forma elementi. ꝙ ꝑt eſſe a ↄtute aīe.¶ Ad cui⁹ euidēciā notandū eſt ꝙ alimentū trahitur ad mēbra. hic aūt tract⁹ nō eſt violentus ſed naturalis. ſo aūt tractus naturalis q̄n trahens aliquid ūtutis ſue generat in tracto que ūtus generata in tracto facit ip̄m moūi ad trahens. ſic ūtus generata in ferro facit ip̄m moueri ad magnetē ꝛ hoc mō ūtus mēbri ꝑ actionē aie generata in alimento facit ip̄m alimentū moueri ad mēbra quaſi ad locū ſue ſpeciei et ad ſuū ꝯplementū. ¶ Ad ſcđm argumentū pꝫ ꝙ elemēta nō manēt in viuentibꝫ niſi ſm eē materiale. virtus autē aie eſt ſicut ꝑncipalis ūtus ꝛ iō ſi elemēta agāt nō agūt niſi in virtute aie. ¶ Deinde cū đt Videtur aūt quibuſdā. ponit ſcđm errorē et ſcđam poſitionē ꝛ diuidit in duas ptes q2 primo ponit poſitionē. ſcđo eam improbat ibi. Hec aūt cū cā quidē Ponit ergo ꝑmo poſitionē dicens quibuſdā videt ꝙ ſolus ignis inter oīa elemēta ſit cā alimenti et augmēti. cuiꝰ ratio eſt q2 ſolus ignis inter elemēta nutrit et augmentatur ꝛ iō aliquis p̄t dicere rationabiliter ꝙ ignis operatur alimentū et augmentū ſtm in plātis q̄ȝ in aialibꝫ ¶ Quereret aliquis. Unde ſequitur ꝯña quā faciebāt iſti ſolus ignis inter elementa nutrit ꝛ augmentat ergo eſt tā cauſa nutricōis q̄ȝ augmēti in viuentibꝫ Dicendū eſt ꝙ omne ꝑmū in aliquo genere ē cā oīm aliorū que ſunt in illo genere vt q2 ignis ꝑmo ē calidꝰ eſt cā oīm calidorū. hoc fundamento ſuppoſito ponant iſti ſic arguere. Ignis inter oīa corpa ꝑmo nutritur ꝛ ꝑmo augmentat. videmꝰ enī ꝙ ignis ꝑ naturā ſuam educat humidū de calefactis i quo quidē humido ꝯualeſcit ꝛ ſuſtentat ꝛ q̄ſi nutritur. Videmus etiā ꝙ ignis accipit incrementū ſiue quātitatis ꝑ appoſitionē cremabiliū ergo ignis eſt cā nutritionis et augmenti in aliis ¶ Deinde cū dicit. hoc autē concauſa. Improbat iſtā poſitionē ¶ Ad euidentiā notandū eſt ꝙ ūtus ignis ꝯcurrit ad nutrimentū et augmentū ſicut concauſa. q2 principalis cauſa augmenti eſt virtus anime. duo ergo facit q2 ꝑmo oſtēdit ꝙ ignis ꝯcurrit ſicut concauſa. ſcđo oſtēdit ꝙ nō eſt ꝑncipaliter cā ibi. Nō tn̄ ſimpliciter Quātū ergo ad ꝑmū đt ꝙ hec ſcꝫ ignis quodāmō eſt ꝯcauſa nutritionis ꝛ augmenti. Notandū ē ꝙ nutrimentū nō fit nec eſt augmentū niſi ꝑ alterationē aliꝰ. nutribile enī aliud alterat. ſicut aūt đt ꝯmētator nutribile nō alterat aliud niſi per partem igneam que eſt in eo operatur ergo ꝙ ignis concurrat in nutritione et augmento. et ideo dicit commentator ꝙ reſpectu aliorum elementorum ignis coniungitur in operibus nutribilibus ¶ Deinde cum dicit. Non tamen ſimpliciter probat ꝙ ignis non eſt principale agens ſed virtus aie ꝛ p̄t eē rō ſua talis Illud eſt ꝑncipale in aliqua actione a quo imponit̄ rō ꝛ terminꝰ cui facte uel opatē. ſed ab aia ē ratio et terminus in rebus viuentibꝫ ꝛ nō ab igne· ergo aia est ꝑncipalis cã hoc est ergo qđ đt lr̃a ꝙ ignis nõ est simpliciter cã augmẽti sed magis aia· Augmentũ enĩ ignis est in infinitũ· augetˀ enĩ ignis quousqȝ fuerit cõbustibile Illud aũt qđ augetur in infinitũ nõ p̃t eẽ cã eorũ que hñt terminatũ augmentũ sed oim aiatoꝝ certa q̃ntitas est· Omniũ enĩ natura cõstantiũ aliquis terminꝰ est et iđ opȝ ꝙ i eis sit aliqua ratio determinate magnitudinis ⁊ determinati augmenti hoc aũt inest aie·i·aia est ratio determinãs ⁊ augmẽtũ ⁊ magnitudinẽ in rebȝ aiatis et nõ ignis imponere enĩ terminũ augmẽto magis est rõnis q̃ꝫ materie·i· magis est aie q̃ꝫ ignis· Notandũ est ꝙ sicut cuilibȝ speciei debetˀ ꝓpria accidentia ita ꝓpria q̃ntitas q̃ hȝ propriũ statũ in maximo et minimo· Est enĩ dare ita magnã q̃ntitatẽ vltra quã nõ p̃t saluare species humana ⁊ ita paruã infra quã nõ p̃t saluari eadẽ spẽs Aduertendũ tñ ꝙ ista q̃ntitas que spẽi determinatˀ latitudinẽ hȝ sm diuersitatẽ indiuiduoꝝ ⁊ materie· nõ enĩ oẽs homines sunt vnius q̃ntitatis· qȝ ergo q̃ntitas debita spẽi hȝ statũ iđ dixit phũs ꝙ scȝ ꝯstantiũ est terminꝰ· Notandũ est secũdo ꝙ sm ꝯmentatorẽ sic sicut nõ ymaginandũ est in augmento viuentiũ sicut ymaginamur in mollificatione ferri quã facit artifex ad faciendũ aliqđ instrumentũ puta serrã vel aliqđ huiusmodi· Artifex enĩ mollificat ferrũ mediante igne· Mollificatiõe ergo attribuitˀ igni· sȝ ꝙ illa mollificatio terminetur ad determinatam formã vel figurã hoc est ab arte illius cuiꝰ est determinare actionẽ ignis vt agat ad determinatũ effectũ· Eodẽ modo actio augmẽti quasi ꝯposita est ab actione ignis et alia intentione in igne· Alterare enĩ actũ ignis est sed ꝙ alteretˀ p debitũ effectũ ⁊ certũ terminũ hoc est ab anima· Ignis enĩ de se augetur in infinitũ ⁊ sic nõ imponit terminũ rei· anima aũt imponit et ideo dictũ est in lr̃a· ꝙ anima est ratio magnitudinis et augmẽti

Quoniam autē eadē potentia

Post q̃ꝫ phũs determinauit quasi quedã preambula ad potentiã vegetatiuã hic incipit determinare de ipsa ⁊ duo facit· qȝ primo determinat de obiecto potentie vegetatiue· secũdo determinat de ipsa potentia ibi· Cum aũt nichil alitur· Prima in duas· qȝ primo ponit intentũ suũ· secũdo incipit determinare de alimento ibi· Videtˀ aũt eẽ alimentũ ⁊c· Ad euidentiã primi notandũ est ꝙ potentia vegetatiua ordinatur ad ꝯseruationem indiuidui et hoc p alimentũ· ꝯseruatˀ enĩ indiuiduũ ex eo ꝙ p alimentũ restauratˀ deperditũ· Vegetatiua aũt que ordinatur ad ꝯseruationẽ indiuiduũ de nutritiua. ɔseruat autem vegetatiua ad ɔseruationē spēi que vegetatiua est generatiua. ɔseruat aũt generatiua spēm mediā te alimento qd semē est de superfluo alimenti ex quib; p; ꝙ alimentum est obiectū tã potētie nutritiue ꝙ̄ etiã generatiue ⁊ iō volentē dicere de vegetatiua primo dicendū est de alimēto. hoc est qd dr līa ꝙ eadē potentia est vegetatiua ⁊ generatiua. i. sub eadē potētia ɔmuni est nutritiua ⁊ generatiua. vegetatiua eñ ⁊ ɔseruat indiuiduū p nutritiuā ⁊ ɔseruat spēm p generatiuā. ⁊ qz ita ē ideo p̄mo dicendū est de alimēto ꝙ̄ de hac potētia sc; vegetatiua. Ope eñ hoc separatur. i. nutritiuam separatur hec potentia ab aliis potētiis sc; sensitiua ⁊ intellectiua. ¶ Deinde cũ dicit. Dicit aũt alimentū. incipit determinare de alimento ⁊ duo facit. qz p̄mo ponit quid est illud qd p̄mo nobis occurrit de alimento. secūdo mouet quādā dubitationem ibi Dubitationē aũt hz. Primo ergo ponit quid occurrit de alimento dicens ꝙ alimentū videt̄ esse ɔtrariū ei qd alit̄ cui9 rō est qz alimentū ɔuertit̄ in id qd alitur ⁊ sic videt̄ quedā generatio. generationes aũt fiunt ex ɔtrariis. licet aũt alimētū sit ɔtrariū ei qd alitur nō tñ oē ɔtrariū alit ⁊ nutrit. sz oꝫ ꝙ hec ɔtraria ꝙ̄ ɔuertūt̄ ad alimētū non solū hēant generationē adinuicem sed augmentū ita ꝙ suscipiūt augmentū ex seinuicē. fiunt eñ multa ɔtraria ex seinuicē non tñ oia augent. Dicimus eñ ꝙ sanū fit ex infirmo. nō tñ sanum augetur ex infirmo uel nutritur ex eo. licet enī alimentū sit ɔtrariū ei qd alitur nō tñ hec ɔtraria eodem mō se hñt adinuicē ita ꝙ vnū alat reliquum et conuerso. et hoc patet ex dictis antiquorum qui posuerunt aquam simplicit nutriri. sm eñ eos aqua est nutrimentū ignis nō tñ ignis nutrit aquā quia in ɔpositis simplicib; aliud est qd est alimentum sicut humidum puta aqua ⁊ aliud ē qd alitur sicut ignis. ¶ Queritur aliquis. Utrum ignis nutriatur sicut dicebant isti. ¶ Ad euidentiam huius questionis duo sunt videnda. Primū est ꝙ ignis nō proprie nutritur. omne eñ qd illud proprie nutriri dicitur qd recipit additū in seipso ad ɔseruationē sui ipsius. hoc aũt in igne nō accidit illud eñ quod ɔuertitur in ignē nō augmentatur ipsum sed magis ignis diffunditur p generationem forme in aliena materia. cum eñ aliqua materia combustibilis accenditur in illa materia combustibili nouus ignis generatur. et ideo ita est hic generatio ꝙ non est hic nutrimentum. Non enim hoc combustibile in quo accenditur nouus ignis cedit in conseruationem ignis prius pri9 accensi. In hijs aũt ꝙ vere nutriuntur sicut sunt aīalia illa eadem ꝑs ꝙ pri9 fuit p alimentū ɔseruat̄ ex hoc ꝙ alimentū augmentat illā ꝑtē.

Secundū qđ est videndū est ꝙ licet ignis nō ꝓprie nutriat̃ · tñ similitudo quā dederūt antiqui de igne et aqua volētes manuducere a corporibus simplicibꝫ ad corpꝰ mixta satis fuit ad oppositū · cuiꝰ ratio ē qꝛ de rōne eius qđ alit̃ est ꝙ imprimat formā et spēm suā in nutrimēto · de ratiōe aūt nutrimēti est ꝙ recipiat illā formā nichil aūt adeo impressiuū est sue forme sicut calidū et siccū et iđ nutrire qđ est ipa impressio forme eius qđ alit̃ i iđ qđ alit attribuebāt igni qui est calidus et siccꝰ nichil eciā est adeo receptiuū forme sicut humidū et qꝛ nutrimentū recipit formā eius qđ alit̃ ideo dicebāt ꝙ humidū vt aq̄ esset nutrimentū illius qđ imprimit spēz in ipa · sicut aūt est i corporibꝫ simplicibꝫ ita suo mō est in corporibꝫ mixtis viuentibꝫ Id eñ qđ alit̃ est hñs virtutē p quā formā corporis qđ alitur ⁊ membroꝝ eius sigillat in eo ꝙ alit et iđ indiget instrumēto qđ est calor naturalis mediāte quo possit hanc formā et spēm imprimere · nutrimentū eciam qđ alit actu humidū est · licet forte potēcia sit alterius qualitatis. ¶ Idem cū dt · Dubitationem aūt hꝫ · Mouet quandā q̄stionē · et ꝑmo quidē mouet eā · secūdo eā soluit ibi · Utrū aūt sit Mouet ergo dubitationē et arguit ad vtramqꝫ ꝑtē dicēs ꝙ ex dictis antiquorum venit quedam dubiū · hij quidem eñ de nūo antiquoꝝ dicūt ꝙ alimētū est simile ei qđ alitur · qꝛ simile alitur ⁊ nutrit̃ simili ⁊ eciā auget̃ si eñ aliquid dissimile nō simile apponeret̃ alicui nō ꝓprie nutriret̃ nec augeret ipm · ¶ Alij aūt antiquoꝝ visum ē ꝙ alimētū est ɔtrariū ei qđ alit̃ · qꝛ impossibile est ꝙ alimētū sit simile ei qđ alit̃ sꝫ necessario est ɔtrariū · Ratio aūt eoꝝ erat duplex · Prima ratio talis ē · Omē alimentū decoquit̃ ⁊ decoctū mutat̃ in iđ qđ alit̃ · sed omīs mutatio est a ɔtrario in ɔtrarium aut mediū sicut nigrū mutat̃ i albū sicut in extremū aut in pallidū sicut in mediū qđ quidē medium quodāmō est ɔtrariū ergo alimentū est ɔtrariū ei qđ alit̃ · Secūda ratio eoꝝ talis ē · ¶ Agēs ⁊ paciēs sunt ɔtraria sed alimētū patit̃ ab eo qđ alit̃ ⁊ nō econuerso qꝛ illud qđ alitur nō patitur ab alimento ergo alimentū est ɔtrariū ei qđ alitur · ꝙ aūt id qđ alit̃ non patiat̃ ab alimento sed econuerso pꝫ · ¶ Artifex siue instructor nō patit̃ a materia · sed ecōtra materia patit̃ ab artifice · Illud eñ dr pati qđ mutat̃ et accipit formā · tale aūt ē materia ⁊ nō artifex · artifex eñ nō mutat̃ in agēdo nisi forte ex casu inactū · Eodē mō quo alimētū decoquitur et decoctū accipit formā alterius dr pati · Notandū est ꝙ mediū inter ɔtraria est quodāmō alterū ɔtrarioꝝ · Pallidū eñ ɔpatū albo est nigrū · ɔparatū aūt nigro ē albū · Et qꝛ ita est iđ phūs in l'ra dixit quaſi mutacō vel eſt in ɔtrariū vel eſt in mediū dũo intelligere ꝙ mediū eſt aliquo mō alt'ꝝ ɔtrarioꝝ. Notandū eſt ſecūdo ꝙ duplex eſt act⁹ ſcʒ act⁹ vt habitus qui dr̄ actus pmus ⁊ actus vt agere qui dr̄ act⁹ ſecūd⁹. ⁊ ſic eſt duplex act⁹ ita eſt duplex mutacō quedā eīm eſt mutacō q̄ eſt ad actū pmū ſiue ad formā ⁊ de tali mutatione loquit' phūs dt̄ in l'ra ꝙ materia mutatur ſed nō artifex. Materia eīm accipit formā ⁊ hoc dicit artifex eodē mō nō recipit dicit phūs ꝙ loquēdo de tali mutacōe alimentū mutat' et nō id qd alit' qr alimētū accipit formā illius qd alit' et nō ecōuerſo. Alia eſt mutacio que eſt de actu pmo ad actū ſecundū et loquēdo de tali mutacione dt̄ phūs in l'ra ꝙ artifex mutat' qr mutat' de ocio in actū. Si aūt aliquis quereret. Vtrū virtus que alit et nutrit puta virtus vegetatiua iſto mō mutat' ſcʒ ab ocio in actū. forte poſſet dici ꝙ nō. cui⁹ rō iſta eſt. qr virtus vegetatiua vt p̄t habitū ex verbis cōmentatoris primo aſſimilat' vigiliarū ſompno et hoc qr videtur ſemp eſſe in actu ſecundo. ſemp eīm nutrit. qr ſemp agit aliquid circa alimentū. aut diſſoluendo. aut alterando. aut attrahendo. aut vniendo membris ⁊ ſi nō ſemp querat alimentū ab extrinſeco

¶ Deinde cū dicit. Vtrū aūt ſit alimentū. ſoluit queſtionē. Solucōis aūt ſentencia eſt ꝙ alimentū p̄t ɔſiderari duobꝫ modis. Vno mō vt nō ē coctū ⁊ tūc eſt ɔtrariū ei qd alit'. Secūdo mō vt ē coctū ⁊ quaſi aſſimilatū mēbris ⁊ tūc alimentū nō eſt ɔtrariū ſed ſimile ei qd alit'. hoc ē ergo qd dt̄ l'ra ꝙ multū dr̄t ꝗtū ad ppoſitā queſtionē. vtrū alimentū dicat' id qd vltimo aduenit ſcʒ poſt coctionē ⁊ digeſtionē. an alimentū dicat' id qd pmo aduenit ſcʒ añ digeſtionē aut decoctionē. ⁊ hoc vtrūqʒ corꝝ dicat' alimentū. tñ alimentū qd pmo aduenit eſt nō coctū. qd aūt vltimo aduenit eſt coctū ⁊ fm̄ hoc dicit p̄t ad queſtionē ex quo eīm alimētū dr̄ duobꝫ modis ſcʒ non coctū et coctū. nō coctū aūt eſt ɔtrariū. coctū aūt eſt aſſimilatū pʒ ꝙ ɔtingit ali et ɔtrario ⁊ ſimili qr alimētū fm̄ vnū modū ē ɔtrariū et fm̄ aliū ē ſimile. Et ſic vtrīqʒ antiquorū opiniōes de alimēto dicebāt fm̄ aliquē modū vere ⁊ fm̄ aliquē modū nō vere. Notādū ē ꝙ tres ſūt digeſtiões pter illā quā aliqui ponūt in ore. Prima digeſtio eſt in ſtomacho vbi ſepat' groſſum a ſubtili. Secūda vero in epate ad quod ſuccus de cibo elaboratus trahit' et ibi rubeū ſanguinis colorē accipit ⁊ dirigit' ad venas ⁊ i extremitatibꝫ illaꝝ accipit terciā digeſtionē. que aūt digeſtio fm̄ aliquos ē in ſingulis mēbris ad pmā ſimilitudinem mēbroꝝ in qua cibus alimētū fit ſimile. Et ſic cū alimentū indigeat multis digeſtionibꝫ et alteracionib⁹ pʒ ꝙ in principio fuit diſſimile ſicut dt phus in lr̃a a diſſimilitudine remouet p medias alterationes ⁊ digeſtiones. in fine autē fit ſimile. ¶ Deīn cū dt Om̄ āt nichil alit. determinat de potētia vegetatiua ⁊ tria facit. qr p̄mo oñdit quid ē alimētū. ſecūdo oñdit q̄ alimētū diuſimode reſpicit ptes potētie vegetatiue ibi Eſt āt alterum. tercio ex hijs ɔcludit diffinitionē potētie vegetatiue ibi Quare autē huiꝰ potētie. Oñdit ergo p̄mo qd alimētū ē. vbi notandū ē q̄ alimētū ē id qd ē in potētia ad corpꝰ aiatū. hoc āt pbat ſic phus. ¶ Alimētū eſt in potētia ad id qd alit. ſed illd qd alit ē corpꝰ aiatū ergo alimētū ē in potētia ad corpꝰ aiatū p ſe ⁊ nō p accñs. hoc eſt ergo qd dt lr̃a. q̄ nichil alit niſi hñs vitā et id corpꝰ qd nutrit eſt corpꝰ aiatū in q̄tū aiatū ⁊ qm̄ ita eſt ſequit q̄ alimētū inq̄tū eſt obiēm nutritiue ē in potētia ad corpꝰ aiatū inq̄tū aiatū p ſe et nō p accidens.

¶ Deīn cū dt. Eſt āt alterū oſtēdit quō ſe hꝫ alimētū ad ptes vegetatiue que ſunt tres ſcꝫ nutritiua. augmētatiua. ⁊ generatiua. ⁊ diuidit hec ps in duas ptes qr p̄mo declarat quō ſe habet alimētū ad nutritiuā ⁊ augmentatiuā. ſecundo oñdit quō ſe hꝫ ad generatiuū ibi. Factiuū generacōis. ¶ Quātū ad p̄mū notandū ē q̄ ſcd̄m phi ē q̄ alimētū ē obiēm nutritiue ⁊ augmētatiue. ſꝫ tñ diuerſe. Corpꝰ eīm qd nutritur ē ſubā et ē q̄tū. ¶ Alimētū igitur inq̄tū pt ſaluare ſubām nutribilis in ɔm̄ eſt obiēm nutritiue. Inq̄tū pt augere q̄titatē nutribilis in tm̄ ē obiēm augmētatiue. hoc ē ergo qd dt lr̃a. q̄ eē alimento ⁊ augmētatiuo ē alterū. i. licet idem alimētū ſit obiēm nutritiue ⁊ augmētatiue tñ ſm̄ aliud eſt ⁊ aliud rōne. ¶ Alimētū ſm̄ q̄ ē i potētia ad corpꝰ aiatū q̄tū ſic eſt augmētatiuū. i. ſic ē obiēm augmētatiue. Inq̄tū āt alimētū ē hoc aliquid ⁊ ſubā ſic ē obiēm nutritiue qr ſm̄ hoc ſaluat ſubām nutribilis. tādiu eīm durat ſubā nutribilis q̄diu nutritur et reſtauratur p alimētū. Notādū ē q̄ triplex drīa pt dari int potētiā nutritiuā ⁊ augmētatiuā. p̄ma ex pte obi ⁊ hētur in lr̃a. nutritiua eīm ſ accipit alimētū niſi inq̄tū ē i potētia ſubā mēbrorꝫ ⁊ nō curat de q̄ntitate. ¶ Augmētatiua aūt ſuſcipit alimētū inq̄tū addit q̄titatē mēbrorꝫ ita q̄ mēbra p ipm̄ extendātur. Secūda drīa ē ex pte inſtrumēti tam eīm nutritiua q̄ augmētatiua indigꝫ calore naturali. ſꝫ tñ augmētatiua indiget fortiori calore. hoc aūt pꝫ ſic. Augmētū eīm ꝑprie fit in lōgitudie. lōgitudo eīm nō fit maior niſi oſſibꝫ extenſis. oſſa aūt dura ſunt ⁊ id niſi fortiore calore ſuncte aſcreret nutrimētū p ipa oſſa pt fieri augmētū. ¶ Augmētū etiam nō fit niſi p humidū qd dꝫ augere et hoc ſi ſit flexibile et id nō fit augmentum niſi in iuuentute antequā adueniat nimia ſiccitas gñe

-plicat flexibilitatem et extenſionē hec autē nō pōt fieri ſine ſuo calore. tercia dicta eſt ex parte finis quia augmentatiua habita debita quantitate in qua poteſt exercere ſuas operationes nō amplius auget et ſic animalia nō ſemper augentur. finis autē nutritiue eſt ſaluare indiuiduum p reſtaurationē deperditi. hec autē neceſſariū eſt toto tēpore quo viuūt animalia ꝗ diu animalia ſemꝑ nutriuntur et de hoc dicit phūs in lrā. ꝙ animal tamdiu eſt ꝗdiu nutritur. ¶ Deinde cū dicit Et generationis aut factiuū eſt. Oſtēdit quomō ſe hȝ alimentū ad potentiā generatiuā dicens ꝙ alimentū eſt inſtrumentū generationis tū alimentū eſt principiū generatiue reſpectu eius qđ alit ſed reſpectū alterius qđ eſt tale ſcđm ſpeciē quale ē illud qđ alit. ꝙ autē alimentū nō ſit principiū generationis reſpectu eius qđ alit pȝ quia illud qđ alitur idem eſt illud qđ generatur nō eſt nichil enī generat ſeipſm. ſi enī aliquid generaret ſeipſm idē eſſet et non eſſet. Ingenitum enī generaret eſſe. ingenitū autē generaret nō eēt et ſic nihil generat ſeipſm ſꝫ tū ſaluare ſeipſꝫ ¶ Quereretꝫ aliquis Utrum alimentū ſit vltimū ſit materia generationis. Dicendū eſt ꝙ ſic. ¶ Ad cuius euidentiā notandū eſt ꝙ generatio eſt de ſuperfluo alimenti. Superfluū enim tercie digeſtionis eſt materia generationis quia illud idē quod eſt ſuperfluum in indiuiduo poteſt eſſe neceſſariū ſpeciei. Vñ magnitudine enī ꝙ nutritiua ſaluat indiuiduū p diſtributionē nutrimenti ad membra. qđ autē de nutrimento ſuperfluit in membris hoc ſequeſtratur ad membra genitalia et hoc ſic ſequeſtratū eſt materia generationis. ꝙ autē generatio fit de ſuperfluo alimenti pōt probari p ſigna. primū ſignū eſt quia videmus ꝙ multa et ſuperflua comeſtio augmētat materiā ſpermatis et excitat generationē. Aliud ſignū eſt quia vbi plꝰ habundat de ſuperfluo alimenti ibi plꝰ habundatur de ſemine. et propter hoc cū in pueris nō eſt ſemē quia ſuperfluū alimenti in augmentū conuertitur. propter hoc etiā cū pingues fuerint ſunt pauci ſeminis et pauce generationis quia ſuperfluū alimenti conuertitur in pinguedinē. propter hoc etiā cū animalia magne quantitatis parū hñt de ſemine ſcđm proportionē magnitudinis et ſunt pauce generationis quia indigent multo nutrimento et ideo parū pōt eſſe in eis de ſuperfluo alimenti et patet in elephāte. Tertiū ſignū eſt ꝙ ſemen cū delectatione emittitur et in eiꝰ emiſſione natura alleuiatur. hoc autem totū declarat ꝙ eſt de ſuperfluo alimenti. quia natura in emiſſione ſuperflui et delectatur et alleuiatur. ¶ Ex hoc enim patet ꝙ ſemen non eſt a liquido diſſolutum a membris ſicut aliqui poſuerunt. Nullum enī diſſolutum a membris habet locum determinatum in corpore ſcꝫ vas ſeminale. Poſtremo id qđ ē actu ge determinatū in corpe scȝ vas seminale. ¶ Preterea id qđ ē actu ꝑs corpis aiati nō sepaꝛ vel tradit ē a corpe nisi cū dolore. Semē aūt cū delectatiōe emittit. Preterea videm⁹ cōtrio oculis semina plantarum nec lignū eē nec radicē nec folia. videm⁹ etiā semina aīaliū nō esse os nec carnē sed humorē album. ¶ Deinde cū dt Quare aūt hui⁹ aie. ꝯcludit diffinitionē potētie vegetatiue ⁊ duo facit qꝛ p̄mo ex hijs ꝯcludit diffinitionē potētie nutritiue. secūdo ꝯcludit diffinitionē potētie vegetatiue ibi Qm̄ aūt a fine. Prima in duas qꝛ p̄mo ꝯcludit diffinitionē potētie nutritiue. secūdo manifestat qddā dcm̄ ibi. Qm̄ aūt sunt tria ¶ Ad euidentiā primi notandū est ꝙ ex dictis ꝑt ꝙ generatiua saluat spēm. nutritiua aūt saluat indiuiduū restaurando deꝑditū et qꝛ nutritiua saluat indiuiduū ideo phūs ꝯcludēs diffinitionē potētie nutritiue dt ꝙ hoc principiū aie qđ scȝ est ꝑncipiū nutritionis nichil aliud est ꝙ̄ potentia potens saluare suū susceptiuū inq̄tū huiōdi potentia. Alimentū vero est qđ p̄parat opationē hui⁹ potētie in q̄tū talis potentia mediāte alimēto saluat suū susceptiuū. ¶ Deinde cū dt Qm̄ aūt sunt tria. Manifestat quoddā qđ dixit. dixit eīm ꝙ alimētū p̄parat opationē potētie nutritiue ex quo sequit ꝙ alimētū est quodāmō ꝑncipiū respectu nutritionis. dixit etiā ꝙ aia est ꝑncipiū. vnde ergo ostēdere drām inter hec duo ꝑncipia dt ꝙ talia sunt in nutritione scȝ qđ alit. quo alit. ⁊ alens. Alens aūt est ipa aia. qđ vero alit ē corpus nutribile. quo aūt alit ē ipm̄ alimentū. q. d. phūs cū ꝑncipalis ⁊ p̄ma nutricatiua est aia. quo vero aliquid nutritur materialiter est alimentū et sic aia mediāte potentia nutritiua et alimentū dicitur a spiciūt actū nutricatiōis. ¶ Deinde cū dt. Qm̄ aūt a fine. diffinit ipsam aiam vegetabilē ⁊ p̄mo quidē hoc facit secūdo ostēdit ꝙ aia vegetatiua in nutriendo hꝫ duplex instrumentū ibi. Est aūt quo alit. ¶ Ad euidentiā p̄mi notandū est ꝙ intentio phi fundat sup duo fundamēta. Primū fundamentū est ꝙ iustū ē oia diffiniri ⁊ denoiari a fine. Ratio aūt hui⁹ fundamēti est ꝙ finis est cā cāȝ et iđ penes finē sumit ꝑfectio rei. Secūdū fundamentū est ꝙ inter potentias aie vegetatiue potentia generatiua est finalis et iđ ab ea ꝑt noiari et diffiniri aia vegetatiua. hijs fundamētis visis ꝑꝫ littera que dt ꝙ iustū est oia appellari a fine. finis aūt aie vegetatiue ē generare alterū tale quale ipm̄ est ex quo sequit ꝙ p̄ma aia scȝ vegetabilis sic ꝑt diffiniri. ꝙ aia vegetabilis est generatiua alterius similis sm̄ specē faciēdo alterū tale quale ipm̄ generās est ¶ Dubitaret aliquis vtȝ sit verū ꝙ generatiua potentia sit finalis potentia inter potentias vegetatiue sicut dt phūs.

Dicendū est ꝙ sic. hoc aūt dupliciter via declarari pt. Prima via sumitur ex naturali ordine qui est inter tres operacōnes aīe vegetabilis. ¶Ad cuius euidenciā notandū est ꝙ virtus nutritiua est deseruiēs augmentatiue q₂ subministrat sibi alimentū p qđ fit augmentū. est eciā deseruiēs generatiue. Nutritiua enī separat a nutrimēto qđ est superfluū ⁊ expellit ipm ad mēbra generacōis vt ibi accipiat virtutē formatiuam. ¶Augmētatiua aūt deseruit generatiue. ¶Augmētatiua enī pficit subiectū cuius est in q̄ntitate ⁊ figura vt sic pfectū possit generare Cum ergo tā nutritiua q̄ augmētatiua deseruiat generatiue apparet ꝙ generatiua est finalis potēcia cui instrumentaliter subseruiūt alie due virtutes. Secūda via ad idē ostendendū pt. ex hoc ꝙ potēcia generatiua ordinatur ad participandū eē diuinū qđ ē eē ppetuū. ¶Ad cuius euidenciā notādū est ꝙ eē diuinū qđ est eē ppetuū ē eē pfectissimū ⁊ finalissimū. Si aūt ita est oportz ꝙ illa potēcia que ordinatr ad ɔsequēdū hoc eē sit potēcia finalis ⁊ pfecta. talis aūt est potēcia generatiua et iđ potēcia generatiua declarat pfectionē illius cuius est Tūc vnūquodqz pfectū ē cū possit alterū tale q̄le ipm n ē generare

¶Secūdo quereret aliquis cum potēcia vegetabilis diuidat p tres virtutes scz nutritiuā. augmētatiuā ⁊ generatiuā. vtrū generatiua possit subdiuidi. Dicendū est ꝙ sic. Vna est enī generatiua que est in generante que quidē semē descendit. ¶Alia vero est virtus generatiua in semine que dr formatiua que dr operari p calorē seminis. hic aūt calor triplici virtute ē informat⁹ vnā virtutē hz ex hoc ꝙ est calor et ista est virtus dissolutiua et subtiliatiua et alteratiua seminis. hec enī agere hz calor. secūda virtus inest calori a virtute celi q₂ iste calor nō solū agit sed agit ad vitā. tercio iste calor agit in virtute aīe cuius est instrumentū qua virtute inducit formā corporis organici potēcia vitā habentis.

¶Tercio quereret aliquis. vtrū nutritiua aliquas virtutes habeat in quas diuidat. Dicendū est ꝙ sic. ¶Ad cuius euidenciā notandū est ꝙ nutritiua ad cōplementū sue operacōnis quadruplici virtute indiget. Indiget enī digestiua que ex ꝓprio calore naturali digerit ⁊ separat purū ab impuro ⁊ trāsmutat ipsum ad spēm eius qđ nutrit. secūdo indiget attractiua. Juuat aūt attractiua aliis tribz scz calore similitudine et vacuitate Juuat quidē primo calor attrahere q₂ calor naturalis sugit alī sicut ignis sugit oleū in lampade. secūdo iuuat a similitudine. aliqz enī accipit similitudinē mēbri ⁊ p illā mouet ad ipm sicut ferrū mouet ad magnetē. tercio iuuat vacuitate. est enī fuctus a vacuo. i. ne sit vacuū quā enī mēbra sunt vacua ⁊ poris membrorū ꝓpter multā spacia vt eis de

mi

ꝯditionē ⁊ ꝯſumptionē trahit alimentū· tertio indiget retentiua Retentio eīm cibi ad hoc opatꝫ vt tādiu ſtet cibꝫ in vno loco donec accipiat debitā alterationē· quarto indiget expulſiua· neceſſe eſt eīm ꝙ impuꝝ expellatꝫ· ⁊ ſic habemꝰ q̄tuoꝛ digeſtiuā· attractiuā retentiuā ⁊ expulſiuā que oīa ꝯcurrūt ad bonitatem alimēti· ¶ Deīn aūt dicit· Eſt aūt quo alitꝫ· oñdit ꝙ nutritiua in ſua opacōe indiget duplici inſtrumēto Indiget eīm alimento ⁊ calore naturali· ⁊ ꝑmo quidē hoc facit· ſcḋo ꝯcludit totā ptē p̄cedentē ibi Figuraliter quidē igitꝫ ¶ Quātū ergo ad ꝑmū dīt ꝙ illud quo aliquid alitꝫ dr̄ dupliciē ſicꝫ illḋ quo nauis gubernatꝫ· Gubernatur eīm nauis manu ⁊ temone ſꝫ tū manꝰ nō eſt inſtrumentū motū ab aliquo exteriori ſꝫ ſolū a ꝑncipio intrinſeco ſcꝫ a potētia hoīs mouētis ſeipm̄· Temon aūt ē mouēs motū· Eodē mō in nutricōe ꝯcurrit alimētū· ꝯcurrit eciā caloꝛ Neceſſe ē eīm ꝙ alimētū decoquatꝫ qđ aūt opatꝫ decoctionē caloꝛ eſt ſicut gubernatoꝛ manu mouꝫ temonē· temone āt gubernat nauē ſic aīa calido mouꝫ alimētū· vñ caloꝛ ē inſtrumētū ꝯiūctū ⁊ iō omē aīatū hꝫ calorē· ꝑ alimētū āt aīa nutritꝫ ¶ Deīn aū dīt· Figuraliter quidē igitꝫ· Cōcludit totā ptē p̄cedentē dicēs ꝙ figuraliter ·i· ſupficialiter dcīm eſt quid ſit alimētū· ſꝫ poſteriꝰ certiꝰ tractandū eſt in proprijs rōnibꝫ· fecit eīm vnū ſpecialē librꝝ de alimēto qui nondū ad nos ꝑuenit ſcḋm Egidiū

Determinatis autē hiis

Poſtꝙ̄ phūs dixit de pte vegetatiua hic incipit determinare de parte ſenſitiua ⁊ diuidit hec ps in duas ptes· qr̄ ꝑmo determinat de ſenſibꝫ· ſcḋo oñdit ꝙ ſenſus nō eſt intellcūs ibi· Cū aūt duabꝫ dr̄ñcijs Prima in duas qr̄ ꝑmo detminat de qnqꝫ ſenſibꝫ· ſcḋo inqrit Vtꝝ ſit aliqua alia potētia aīe p̄ter qnqꝫ ſenſus ibi· Cū aūt ſentimꝰ qđ videmꝰ· Prima in duas qr̄ primo determinat de quinqꝫ ſenſibꝫ exterioribꝫ· ſcḋo oñdit ꝙ nō eſt alius ſenſus ꝓpriꝰ p̄ter quinqꝫ ibi· Qđ āt nō ſit aliꝰ ſenſus p̄ter quinqꝫ Prima in duas qr̄ ꝑmo determinat de eo qđ ē ꝯē omī ſenſui· ſcḋo determinat de vnoquoqꝫ ſenſu in pticulari ibi dicendū eſt· Prima i duas qr̄ ꝑmo ponit intentū ſuū· ſcḋo incipit determinare de ſenſu ibi Senſus aūt· Primo ergo ponit itentū ſuū dicēs ꝙ determiatio hiis ſcꝫ q̄ dicta ſunt circa ptē vegetatiuā ꝯſiter ē dicēdū de oī ſenſu ⁊ de omī ſenſibili ¶ Deīn aū dīt· Senſus āt· Ad huiꝰ euidenciā notandū ē ꝙ in tercio phī ē ꝓbare ꝙ ſſus ē potētia paſſiua Circa ꝓbationē āt huiꝰ ſic ꝓcedit qr̄ ꝑmo oñdit ꝙ ſſus ē potētia paſſiā· ſcḋo oñdit ꝙ hec potētia paſſiā qñqꝫ ſit i actu ibi Cū āt ſentire dicim⁹. tercio q̄z facit mentionē de potētia diſtinguit de duplici potētia ibi. Diuidendū aūt. Prima in duas ꝑ ꝙ ꝓbat intentū ſuū duabꝫ rōnibꝫ. ſecūda ibi. Hꝫ aūt dubitationē. Prima rō ꝑt eē talis. Illa ūtus ē paſſiua in q̄ ꝯſiſtit moueri pati ⁊ alterari q̄z ſentire ē q̄ddā pati ergo potētia ſenſitiua ē potētia paſſiua. De hac rōe ponit phūs minorē in lr̄a dicēs. ꝙ ſenſus. i. ſentire accidit in moueri aliquid ⁊ pati. i. ſentire ex hoc accidit ꝙ ſenſus mouet̄ ⁊ patit̄ ſicut dcm̄ ē alibi. videt̄ ergo eē quedā alteratio ⁊ ꝑ cōſequēs q̄ddā pati qm̄ ſenſus recipit formā eius qd̄ ſentit̄ in actu. licet ꝓprie loquendo nō ſit alteratio vel paſſio in ſenſu ſicut infra dicetur Circa paſſionē aūt fuit duplex modus dicēdi antiquitus. Alij aūt antiquoꝝ dixerūt ſimile pati a ſimili Alij aūt dixerūt ꝯtrariū a ꝯtrario. Sꝫ quō hoc poſſit fieri vel nō fieri dcm̄ ē in vniu͛ſalibꝫ rōnibꝫ de agere et pati. i. dcm̄ ē in libro de generatiōe in quo agit̄ de actiōe ⁊ paſſione in ꝯi. ¶ Quereret aliqs vnū ſequit̄ ꝯña. ſenſus ꝯſiſtit in moueri ergo eſt potētia paſſiua. Dicendū eſt ꝙ hāc ꝯñam eē verā primo ꝑt ꝓbari ſic Sicut ſe hꝫ moue͛ ad potētiā actiuā ſic ſe hꝫ moueri ad potētiā paſſiuā ſꝫ ſic ſe hꝫ moue͛ ad potentiā actiuā ꝙ bn̄ arguitur ſi hoc mouet ergo hꝫ potētiā actiuā ergo a ſimili moueri arguit potētiā paſſiuā. ſecundo hoc ꝑt declarari ſic. Eiuſdē potētie ē ꝑfici cui⁹ ē moueri ad ꝑfectionē ⁊ econuerſo eiuſdē potētie eſt moueri ad ꝑfectionē cui⁹ ē ꝑfici. ſꝫ de rōne potētie paſſiue ē ꝙ ꝑficiat̄ ꝑ agēs ergo de rōe eiuſdē ē ꝙ moueat̄ ad ꝑfectionē. ſic ergo ꝑfici arguit potētiā paſſiuā ita ⁊ moueri. Imaginabimur ergo ꝙ de ratione potētie actiue ē ꝙ largiat̄ ꝑfectionē alteri ⁊ de rōe potētie paſſiue eſt ꝙ eā recipiat. ¶ Deinde cū dr̄. Hꝫ aūt dubitationē. Ponit ſecūdā rōnē ad ꝓbandū ꝙ ſenſus ē potētia paſſiua ⁊ ꝑmo hoc facit. ſecundo manifeſtat eā ꝑ q̄ddā exemplū ibi. Sicut ꝯbuſtibile. Ꝑmo ꝑt eē talis Si ūtutes ſenſitiue eēnt actiue ſenſus poſſent ſentire ſine aliquo ſenſibili exteriori ꝯñs eſt fm̄. Experimur eīm nos nō ſentire ſine ſenſibili exteriori ergo ūtutes ſenſitiue nō ſunt actiue ⁊ hoc eſt qd̄ dr̄ lr̄a que ita ꝯtinuet̄. Si virtutes ſenſitiue ſint actiue hꝫ dubitationē ꝓpt̄ qd̄ ſenſuū nō fiunt ſenſus. i. ſi ſenſus ſint ūtutes actiue merito dubitabit aliqs ꝓpt̄ quid ſenſus nō ſentiūt ſeipſos ⁊ q̄re ſentire non fit ſine aliquo exteriori ſenſibili igne ⁊ alijs elemētis quoꝝ eſt ſenſus cūtibus eīm organis ſenſuū aut fm̄ ſe aut fm̄ accn̄tia ſua qm̄ aūt impoſſibile ē ꝙ ſenſus fiat ſine exteriori ſenſibili. manifeſtū ē ꝙ ſenſitiuum id eſt eſt virtus ſentiua non eſt in actu ideſt non eſt virtus actiua ſꝫ potentia tantū. i. eſt ūtus paſſiua. Unde et ſenſus non ſentiunt ſine ſenſibilibꝫ a quibus fiunt in actu.

¶ Deīn cū dt. Sicut ꝯbuſtibile. manifeſtat q̄d dixit ꝑ exemplū dicens. q̄ ſicut ꝯbuſtibile nūq̄ ꝯbureretur actu a ſeipſo ſine ꝯbuſtiuo generante ſpēm ſuple in ipſo ꝯbuſtibili ita ſenſus nūq̄ ſit in actu ſine ſenſibili generante ſpēm in ipſo ſenſu. ſi eñ ꝯbuſtibile poſſet ꝯburere ſeipſum nō indigeret igne actu ꝯburente. eo aūt ipſo q̄ indiget manifeſtū eſt q̄ ꝯbuſtibile dt potētiā paſſiuā ⁊ nō actiuā. eodē mō eo ipſo q̄ ſenſus indiget ſenſibili a quo fiat in actu pꝫ q̄ ſenſus eſt ūtus paſſiua.

¶ Quereret aliquis Utrū ſenſus ſit virtus paſſiua ſicut dt phūs. videtur q̄ nō. Uegetatiua eñ potentia eſt ignobilior q̄ ſenſitiua ſꝫ vegetatiua eſt ūtus actiua ergo multo magis ſenſitiua eſt ūtus actiua.

¶ Ad oppoſitū eſt dcīn phi. Dicendū eſt q̄ ſm ſententiā phi ſenſus eſt ūtus paſſiua. hoc aūt pꝫ ſi declaremus ꝯñam phi que talis eſt. Si ſenſus eſſet ūtus actiua ſentiret ſe et ſuū organū. ꝯñs eſt falſum. quia oculus nō videt ſe nec albedinē nec nigredinē i ſeipſo exiſtentem ergo ſenſus nō eſt ūtus actiua. ꝯña pꝫ quia ſicut ſcribit ſcd̄o de generatione. quanto agens eſt ꝓpinquius paſſo tanto actio fortior eſt. ſꝫ ſenſibilia ſunt in organis ſenſuū. attribuunt eñ cuilibet organo ſenſuū aliqḋ elemētū qḋ dn̄at in eo. ſi ergo ūtus ſenſitiua ē ūtus actiua poterit ſentire elemēta exiſtēa in organis ſenſuū ⁊ iō dt phūs in lr̄a q̄ ſi ūtus ſenſitiua ſit ūtus actiua merito dubitabit aliquis quare ſenſus nō pōt ſentire ſeipſum .i. organū ſuū ſcīꝫ. ꝯpoſitū ex igne terra ⁊ aliis elemētis exiſtētibꝫ in organis ſenſuū. poſſꝫ eñ aliquis dicere phō. ſi ſenſus ſit ūtus actiua tñ nō pōt ſentire ſine exteriori ſenſibili et hoc quia nō ſit actio agētis niſi pñte paſſo. ſicut ignis nō caleſacit niſi pñte caleſactibili Eodē mō ſenſus ⁊ ſi ſit ūtus actiua nō pōt ſentire niſi pñte ſenſibili. Contra ſic dicendū dt phūs q̄ ſi ſenſus eēt ūtus actiua nō minꝰ deberet ſentire elemēta ꝯponētia organū ſenſus quia ipſe ſenſus pñs eſt. Elemēta eñ ꝯponētia pñtia ſunt pñte aūt agente et paſſo ſequitur actio agentis. Secunda via pōt ꝓbari q̄ ſenſus eſt ūtus paſſiua. hoc aūt fiet ſi dicemꝰ aliquem intellectū lr̄e phi

¶ Ad cuiꝰ euidentiā notandū eſt q̄ ad hoc ꝓbandū poſſumꝰ ſic arguere. Illa potētia que de ſe nō hꝫ actū imo de ſe ē nuda ab actu ē potētia paſſiua. ſꝫ ſenſus de ſe nō hꝫ actū ſed recipit ad actū ꝑ ſenſibile ex. ſenſus eñ de ſe nudus eſt a ſenſibilibus ⁊ a ſpēbꝰ eoꝝ ergo ſenſus eſt potētia paſſiua q̄ aūt ſenſus de ſe ſit nudus a ſenſibilibꝫ pꝫ. Si eñ ponerēmꝰ ſicut poſuit Empe. q̄ ignis terra ⁊ alia elementa ꝯponerent ipſam animā ſenſitiuā quia ſm eum terrā terra cognoſcimꝰ ⁊ ignē igne neceſſario hēmꝰ ponere q̄ aīa ſenſitiua de ſe nō eſſet in potētia reſpectu ſenſibiliū ſꝫ in actu ⁊ ꝑ ꝯñs potentem⁹ ꝙ eſſet ꝟtus actiua que poſſet ſentire ſeipſam ſine extrinſeco ſenſibili ⁊ hoc ē ꝙ forte uoluit phūs dīc in lrā· ꝙ ſi ignis terra ⁊ alia elemēta exiſtūt in aīa ſenſitiua ꝑ̄ueniēs dubitabit aliquis quare ſēſus nō ꝓt ſentire ſeipm̄· ac ſi dicat phūs· ſi aīa ſenſitiua eſt in actu reſpectu ſenſibiliū ex quibꝫ ꝯponit̄ ſequit̄ ꝙ poſſit ſine extrinſeco ſenſibili ſentire elemēta que ipſam ꝯponūt ⁊ ꝑ ꝯñs ſeipſaꝫ ſed qꝛ aīa ſenſitiua de ſe nuda eſt a ſpēbꝫ ſenſibiliū de ſe eſt in potentia reſpectu illoꝝ ⁊ qꝛ eſt in potētia reſpectu illoꝝ nullū actū ꝓt habere niſi reducat̄ ad actū ꝑ ipa ſenſibilia· et iō ſenſus nō ꝓt ſentire ſe ſentire niſi ꝑmo reducat̄ in actū ꝑ ipa ſenſibilia. Dicit aūt ſentire ſe ſentire· ſuppōnens ꝙ ſēſus ſit aliquo mō reflexiu⁹· Vtꝝ aūt ita ſit alienā declaratōnē requirit· Tercia via ad ꝓbandū ꝙ ſenſus eſt ꝟtus paſſiua pꝫ ſi ſequamur ꝯmune dictū· Sentire eñ ſit motus ſuſcipiēdo et nō extramittendo Argumē⁹ eñ ſic· Virtus que recipit eſt virtus paſſiua· ſed ſentire ſit ꝟtus recipiendo. Sentire eñ eſt motus ad aīam· ex hoc eñ ſit ſentire ꝙ trahūt̄ ad aīam ſm eē intētionale ⁊ nō ex hoc ꝙ ſenſus agit in ſenſibilia ergo ſēſus eſt ꝟtus paſſiua ⁊ hoc eſt qđ ꝺr ꝯmuniter ꝙ ſentire ſit ꝑ aliquā paſſionē ⁊ motū i ſenſibꝫ a ſenſibilibꝫ nō ꝓpter actionē ſenſuū in ſenſibilia. Ad argumētū pꝫ· Nō eñ ſequit̄ ꝙ ſi vegetatiua eſt potentia actiua ꝙ ꝓpter hoc ſenſitiua eſt potētia actiua· nobilior eñ eſt paſſio ſenſus potentie ꝙ̄ actio vegetatiue· cui⁹ ratio eſt· qꝛ hec paſſio uel eſt ipa ſenſatio ⁊ magnitudo uel eſt ꝑuia ad cognitionem

¶ Deinde cū dicit. Quoniā aūt ſentire· Poſtq̄ oſtēdit ꝙ ſēſus ē potentia paſſiua hic oſtēdit ꝙ aliquā ſit in actu et duo facit qꝛ ꝑmo oſtēdit ꝙ aliquā ē i actu· ſecūdo oſtēdit a quo ſit i actu ibi· Omnia aūt patiuntur· Prima i duas qꝛ ꝑmo facit qđ dictū eſt· ſecūdo manifeſtat quod dictū eſt ibi· Primū quidē ¶ Dicitū ergo ad ꝑmū dicit· Sentire dr̄ duobꝫ modis in potētia et in actu· Dicimus eñ hūc videre uel audire in potētia puta quī dormiens eſt dicim⁹ eū eñ videre et audire i actu puta quā vigilans eſt ⁊ vtī operat̄. Si aūt ſentire dr̄ duobꝫ modis ſcꝫ potētia ⁊ actu ⁊ ſēſus eodē mō dr̄ duobꝫ modis· Eſt eñ ſēſus i potētia ⁊ ſēſus in actu ¶ Deinde cū dicit Primū quidē igit̄· Manifeſtat qđ dictū ē Dictū eſt eñ ꝙ ſentire ē in actu· hoc aūt videt̄ repugnare ei qđ dictū ē ꝙ ſentire ē quoddā pati· Agere eī ⁊ pati opponūt̄· Ad hoc eñ rn̄dꝫ phūs dicens· ꝙ ita dicim⁹ ſentire in actu ac ſi dicimus ꝙ pati ⁊ moueri ſit quoddā agere· i· quoddā eē in actu· nā motus ē quidā act⁹ ſꝫ imꝑfect⁹ Eſt eñ act⁹ mobilis vt dr̄· iij· phiſicoꝝ Sentit aūt motus eſt act⁹ ita mouētī ⁊ ſentire eſt quoddā eē in actu

Notandū ē ꝙ omē illud pt dici actus qđ actuat aliqđ ⁊ qꝛ motio facta in ſēſu ab ipo ſēſibili actuat ipm iđ ipa motio pt dici act⁹. ¶ Deinde cū dt. Oīa aūt. Poſtq̄ dcm̄ ē ꝙ ſēſus ē in potētia hic oñdit a quo ē fit in actu. ¶ Ad euidentiā notādū ē ꝙ potētia paſſiua dꝛ in hitudine ad actiuā potētiā. ⁊ potētia paſſiua ſp ſupponit actiuā. nō enī potētia paſſiua trahit ſeipam ad actū ſed trahit ab actiua ⁊ hoc ē qđ dt lr̄a. qꝛ oīa q̄ patiūt ⁊ mouēt. patiūt ⁊ mouēt ab actiuo qđ ē in actu ens reſpectu paſſi. De rōne aūt actiui ē ꝙ trahat ipm paſſum ad actū traſcēdo aūt ipm aſſimilat illud ſibi et iđ ↄtingit ꝙ ipm pati ē a ſimili et a diſſimili ſic iā dcm̄ eſt. Ipm enī paſſum dū ē in pati ⁊ in trāſmutari diſſimile ē. qñ aūt iā paſſum ē ſimile ē ⁊ hoc qꝛ iā tractū ē ad terminos agētis. Notandū ē ꝙ ſm phm ſēſus ē potētia paſſiua. ſenſibile aūt ē actiuū ⁊ iđ ſēſus ab ipo ſenſibili reducit ad actū ⁊ hoc ē ꝙ voluit dicere phūs in lr̄a. ꝙ oīa poſſibilia p actiuū reducūt ad actū

Diuidendū autē Poſtq̄ phūs dixit ꝙ ſēſus ē in potētia poſtq̄ etiā dixit ꝙ aliqñ fit in actu p actiuū In pte iſta diſtinguit de potētia et actu dās intelligere duplicē potētiā. qꝛ pmo diſtinguit duplicē potētiā in intellcū. ſcđo i ſenſu ibi. Senſitiui aūt pma quidē mutatio. Prima in duas. qꝛ pmo diſtinguit duplicē potētiā. ſcđo dat drām inē illas ibi. Vtriq3 āt hoꝝ. Primo diſtinguit duplicē potētiā dicēs ꝙ diuidendū ē .i. ↄſiderandū eſt quot modis dꝛ potētia ⁊ act⁹ dꝛ enī duobꝫ modis ⁊ pꝫ āt intellcm̄. Uno enī mō aliqđ dꝛ potētia ſciēs qꝛ hꝫ naturalē potētiā ad ſciendū. eo mō quo dicim⁹ ꝙ hō ē de nūo ſciētiū et hñtiū ſciam mgr̄tū aptus natus ē ad hñdū habitū ſcie. Scđo mō aliquid ē in potētia nō qꝛ ſit in potētia ad hitū ſcie ſꝫ qꝛ ē in potētia ad ↄſiđare eo mō quo dicim⁹ ꝙ ſciēs ⁊ hñs hitū ḡmatice ē in potētia ad ↄſiderandū. Notandū ē ꝙ intentio phi ē dicē ꝙ in intellcū ē duplex act⁹. ē enī ibi act⁹ vt for. dicim⁹ enī formā eē actū ⁊ talis act⁹ ſcia ē ⁊ ad hūc actū ē pma potētia. Scđus aūt act⁹ eſt qui ē agere ⁊ ad hūc actū ē ſcđa potētia. eo mō quo dicim⁹ ꝙ ſciēs iā hñs hitū ſcie ē in potētia ad ↄſiđare. ¶ Diceretꝫ aliqs Vtꝝ eodē mō dicit pma potētia ⁊ ſcđa. Dicēdū ē ꝙ nō. ¶ Ad euidentiā notādū ē ꝙ pma potētia aſſimilat potētie materiali. ſcđa aūt magis aſſilāt potētie hituali. Primo dico ꝙ pma pō magis aſſimilat potētie mālī qꝛ ſicut mā anq̄ hēat formā ē i pō vt fiat for ē i eſſcū ita intellcūs poſſibilis anq̄ hēat ↄceptū veri ē i pō vt fiat for in ↄceptu ⁊ iđ dt phūs in lr̄a loquēs de hac potētia ꝙ hō ē de nūo ſciēnciū .i. de nūo poſſibilium accipe ↄceptū veri ſcibilis ſcđo dicit ꝙ ſcđa potētia aſſimilat potētie ſbi ītali· hītus eīn tenet medīū īt̄ potētiā purā ⁊ actū purū· dr̄ cū etiā hītus ē ꝙ hñs hītū p̄t exire in actū niſi impediat̄· ex quo ſequit̄ ꝙ hītus ē potētia quā quis hñs p̄t exire in actū· Et de iſta potētia loquit̄ phūs in lr̄a ꝙ ſciēs ē in potētia ad cōſiderandū ꝯ rō eſt ꝗa ſcīa ē ſīt ꝗdā potētia hītus alio quā quis hñs p̄t exire ī actū ſuū niſi impediat̄· Deīn cū dicit Dixi aūt hoꝝ· ponit drīam inter has duas potētias ⁊ diuidit̄ hec ps in tres ptes ſm ꝙ ponit tres drīas· ſcđa ps ibi· Anīo quidē· tercia ps ibi· Speculatia eīn fit hñs ſciētiā· Ponit ergo pmā drīam et ē iſta ꝙ poſſibile pmo mō ē ·q· poſſibile ad modū materie· poſſibile aūt ſcđo mō magis dr̄ potētiā hītus lʒ quā qs hñs cōſiderare poterit niſi aliqd phibeat extrīſec⁹· hec ē ergo qđ dr̄ lr̄a· ꝙ vtreqʒ hoꝝ modoꝝ ñ ē eodē mō potētialis· poſſ ei pmo mō iđ ē poſſ quī ē gen⁹ hūdi et materia ⁊ iđ ē poſſ qꝛ hʒ naturam lʒ aptitudinē ad ſciendū p quā aſſimilat̄ in tali genere· Poſſ aūt ſcđo mō iđ eſt poſſ· qꝛ volēs· i· cū voluerit poſſibile ē cōſiderare niſi aliquid phibeat extrīſec⁹ quī aūt actu cōſiderat hāc lr̄am a vel aliqd aliđ ſcibile tūc ē actu ens ⁊ tūc ꝓprie dr̄ ſciēs· Notādū ē ꝙ q̄to aliqd ē actualis⁹ vt ſic tāto ē pfect⁹· hīt⁹ aūt diſtat ab actu· act⁹ aūt nō p̄t diſtare a ſeipō qꝛ nulla res a ſeipſa diſtat· vt eīn iā dcm̄ ē hītus tenet mediū īt̄ purā potētiā ⁊ actū ſcđm qꝛ ē in quodā receſſu a potētia pura ⁊ in quodā acceſſu ad actū ſcđm· Ingſtū aūt hītus recedit a potētia pura p̄t dici act⁹ ſed ingſtū diſtat ab actu ſcđo dr̄ eē potētia eo mō quo dicim⁹ ꝙ ſciēs ē in potētia ad cōſiderare ⁊ qꝛ hītus ē admixt⁹ potētie· act⁹ aūt nō iō dicit phūs in lr̄a ꝙ actu ſciēs ē ꝓprie ſciens ⁊ magis q̄ ſciens in hītu· qꝛ quāto ens q̄to actus ē tāto magis recedit a potētia ⁊ accedit ad actū·

Deīn cū dr̄· Anīo quidē igit̄ ponit ſcđā drīaʒ inter pmā potētiā ⁊ ſcđā· et pmo qđē ponit hāc drīam· ſcđo declarat qđdā dictū ibi Nō ē aūt ſimplr̄ neqʒ pati· ponit ergo ſcđā drīam ⁊ p̄t eē rō ſua ad hāc rōnē cōtrahēdā talis Ille potētie q̄ alio ⁊ alio mō reducunt̄ ad actū ſunt diuiſe· ſʒ pma potētia aliter reducit̄ actū q̄ ſcđa· qꝛ pma reducit̄ p alterationē· ſcđa aūt ñ ergo pma dr̄t a ſcđa· Viſa hac rōe pʒ lr̄a q̄ dr̄· ꝙ cū ambo primū ſint ſciētes ſm potētiā ſʒ tn̄ pma potētia alit̄ reducit̄ ad actū q̄ ſcđa· nā qđ ē in potētia pmo mō reducit̄ ad actū ·q· alteratus p doctrinā ⁊ ſepe motū ab aliquo alio exiſtē in actu ſic a magiſtro ⁊ multocies talis mutatio eſt cōtrarius hītu· qđ aūt ē in potētia ſcđo mō iā ē hñs hītū ⁊ iō ſolū trāſit ex nō agere in agere ſiue ex ente in actū· Iſte eīn iā hʒ ſenſū vel ſciētiam ſʒ nō hʒ ea in agere ⁊ iō trāſit de ocio in actū ita ꝙ ſm aliū modū eſt in paciētia ⁊ ſm aliū modū eſt in agere.

¶ Quereret aliquis. Utrū ſit verū qd̄ dīt phūs ſcʒ ꝙ ꝑma potentia aliqñ trāſit in actū ex ꝯtrario habitu. Dicēdū ē ꝙ ſic. hec aūt declarari pōt duobꝫ modis. Primꝰ modꝰ declarādi talis ē. cū aliquis reducitur de potētia ꝑma in actū de ignorante fit ſciēs. Ignorātia aūt ē duplex. Uno mō ſm ſimplicē negationē q̄ñ ſcʒ ignorās nec veritatem cognoſcit nec ꝯtrario errore detinetur qui quā dē errore ꝯtrariꝰ habitus ſcīe ⁊ cū ſic ignorās ē fit actu ſciens. nō ꝙſi mutatus de ꝯtrario hītu q̄ ut ſuppoſitū eſt nō fuit ſub ꝯtrario hītu ſʒ reducit in actū ſolū ſic acquirēdo ſciam. ſecūdo mō dr̄ aliq̄s ignorās ſm ꝑuā diſpoſitionē utpote qui detinet errore ꝯtrario veritati ⁊ talis ignorās reducit in actū ex ꝯtrario hītu. Secūdus modꝰ declarādi hāc veritatē ē talis diſpoſitio ⁊ hītus nō ſunt ꝯtraria ſm illd̄ ꝙ ſunt hītꝰ tn̄ aliquā ꝯtrarietatē q̄tū ad modū q̄ diſpoſitio ē q̄litas facile mobilis. hītus aūt ē q̄litas ſtās ꝯpleta ⁊ imobilis. ex quo ſequit ꝙ aliquid reduci ex diſpoſitōe in hītū ſit reduci ex quodā ꝯtrario ita ꝙ opʒ ſic dt̄ phūs in ſcīa diſcentē multotiēs mutari ꝙ nunc mutet ex ignorātia in diſpoſitionē nūc aūt ex diſpoſitōe in diſpoſitionē aūtq̄ ꝯpleta fiat.

¶ Secūdo q̄rerz aliquis. Utrū hec reductio poſſit ad actū ſꝑ fit a magiſtro ſicut ab actu ente. Dicēdū eſt ꝙ oē qd̄ ſcimꝰ vel diſcēdo vel inueniēdo ſcimꝰ. Si aūt ſcia nr̄a ꝑ doctrinā acquiratur ſic dici pōt ꝙ eſt a magiſtro. tn̄ ſemꝑ hoc eſt a lumine nobis innato niſi enī hēremꝰ lumē innatū in cuius ꝟtute t̄mini cognoſcibiles moueret intellectū poſſibilē poſſibilitas intellectus nūq̄ reduceret ad actū. Si aūt ꝯtingat nos acquirere ꝑ inuentionē ſciam cū talis acquiſitō nō fit ꝑ ꝟtutē magiſtri opʒ nos dīc ꝙ hoc fit ꝟtute luminis. Imaginabimur enī ꝙ i uno ⁊ eodē potētia ꝑdit actū et ꝑ ꝯñs in intellctū poſſibili potētia actū ꝑdit q̄ pꝰ pōt actuari q̄ actuet. In diuiſio aūt actus ꝑdit potētiā q̄ potētia paſſiua nō reducit ſemꝑ ad actū ⁊ iō opʒ dare aliquē actū ꝑdentē a quo reducatur. Intellctus ergo poſſibilis ſupponit intellectū agentē cuiꝰ ꝟtute cauſat ſcientia.

¶ Deīn cū dicit. Nō ē aūt ſimpliciter neqʒ pati. declarat q̄odā dcīn. dicerent enī ꝙ ꝑma potētia reducitur ad actū ꝑ alteratōnē. ex quo poſſet aliquis credere ꝙ in intellctū eſſet vera paſſio ⁊ vera alteratio. hec aūt excludēdo phūs diſtinguit de paſſione dicēs ꝙ pati nō dr̄ ſimpliciter. i. vno mō ſʒ multis modis. Uno enī mō dr̄ paſſio ſm q̄ndā corruptionē q̄ eſt a ꝯtrario ita ꝙ paſſio ſm iſtū modū includit abiectionē forme ꝯtrarie a paciēte ſiue iſta forma ſit ſubſtāis ſiue accidētalis. Secūdo mō paſſio nō ē corru ptio sed magis est salus ⁊ ꝑfectio eius qđ ē in potētia ab eo qđ est in actu ⁊ a simili. sic enī se hȝ potētia ad actū ꝙ act⁹ ē quodāmō salus potētie q̄ eā ꝑficit. Notandū ē ꝙ potētia nichil aliud est q̄ quidā ordo ad actū. si aūt ita ē sequit̄ ꝙ act⁹ quodāmō assimilet̄ potentie. nisi enī aliqua similitudo eēt int̄ actū ⁊ potētiā nō eēt necessariū ꝙ ꝓprius act⁹ eēt in ꝓpria potētia. ex hoc enī ꝙ ꝓprius act⁹ requirit ꝓpriā potētiā manifeste apparet ꝙ act⁹ est similis potētie ⁊ nō ꝯtrari⁹. ⁊ hoc est qđ đt ph̄s in līa ꝙ passio que est in intellectu magis ē salus ⁊ ꝑfectio q̄ corruptio. cū act⁹ eīs ē q̄ actus saluat ⁊ ꝑficit potētiā sic̄ simile saluat suū simile. ¶ Quereret aliqs Utrū act⁹ sit salus potentie vel ꝯtrari⁹. videt̄ ꝙ ꝯtrari⁹. q̄ sm̄ cōmentatorē in p̄mo libro phisico℞ In aduētu forme destruit̄ potētia materie. hec aūt nō eēt nisi potētia magis esset ꝯtraria forme ⁊ actui q̄ similis. sicut aūt est de potentia materie ita videt̄ ꝙ sit de aliqua potētia passiua siue sit in intellectu siue in sensu. ¶ Ad oppositū ē dictū phi in līa. ¶ Ad hāc q̄stionē dicēdū est ꝙ potētia q̄ ē ad actū simili q̄lis ē potētia passiua p̄t accipi duplicit̄ intellectū. Primus intellect⁹ ē ꝙ potētia dicit ordinē ad actū ⁊ ꝙ dicit qđdā ꝑfectibile p actū ⁊ q̄ similitudo ē int̄ ꝑfectibile ⁊ ꝑfectionē iđ sm̄ hūc modū similitudo ē inter potētiā ⁊ actū sic̄ inter ꝑfectibile ⁊ ꝑfectionē ⁊ sm̄ hūc intellectū dixit ph̄s in līa ꝙ actus assimilatur potentie. Secūdus intellectus potētia est sm̄ ꝙ potētia dicit quid ꝑfectibile p actū cū carētia tn̄ act⁹ ⁊ sm̄ hūc intellectū tn̄ ꝯtrariat̄ potentia actui q̄ntū sibi ꝯtrariat̄ carentia act⁹. Potentia enī sm̄ hūc intellectū includit carētiā act⁹ q̄ quasi largo mō accipiēdo ꝯtrariū ꝯtrariat̄ h̄itui. nō potētia sm̄ hunc modū ꝯtrariat̄ actui ⁊ hoc ē qđ đt cōm. p̄mo phisico℞ ꝙ potētia destruitur in aduētu forme. Potētia enī sm̄ qđ đt quid ꝑfectibile p actū nō destruit̄ in aduētu forme sȝ magis ꝑficit̄. In tm̄ aūt destruit̄ inq̄ntū includit carentiam forme ⁊ actus

¶ Deīn cū đt. Speculās enī Ponit tercīā đr̄am int̄ p̄mā potentiā ⁊ scđ'ā ⁊ ē hec tercia đr̄a ꝙ trāsitꝰ de p̄ma potētia ad actū p̄mū p̄t dici addiscere. Addiscere enī ē quodāmō moueri ad scientiam. Scientia aūt est actus primus ꝑficiens primā potentiā. Transitus aūt ex secūda potētia ad secūdū actū ē cōsideratio nō p̄t dici addiscere q̄ ex hoc ꝙ sciens actu ꝯsiderat nichil addiscit. Circa hāc đr̄am sic ꝓcedit ph̄s q̄ p̄mo ponit ꝙ sciens nō est addiscens ex hoc ꝙ ꝯsiderat. Secūdo ponit ꝙ transitus de prima potentia ad primum actum qui est scientia est quoddam addiscere đm. Ex potentia autem ente. ¶ Circa primum duo includit. Primū est ꝙ transitus ad habitū ꝉ actū p̄mū eſt ex ſcia in ꝯſiderare nͦ ꝑt dici alteratio. Secūdo ꝯcludit ꝙ tranſitꝰ in hūc actū nō dꝫ addiſcere ibi In actu quidē igitꝰ. ¶ Quātū ad primū dt lr̄a ꝙ hūs ſciam .i. hitū aliter ſciēs fit actu ſpeculans .i. fit actu ꝯſiderans. ſꝫ hec nō ē vere ꝓ ꝓprie alterari eo ꝙ ſpeculans ꝯſideracō ē ꝑfectio hitus ꝓ iō qñ hitualit ſciēs fit actu ꝯſiderans hitꝰ ꝗſi reducit in ſeipm .i. in ꝑfectionē ſui ipius ita ꝙ hic nō eſt alteracō. vel ſi ibi ē. hec ē alterū genꝰ alteracionis ꝗ̄ ſit alteracō ꝓprie dicta. hec aūt ꝑt manifeſtari in quodā exēplo. Nō enī dicimꝰ ſapientē alterari ex eo ꝙ actu ſapit ſicut nō dicimꝰ edificatorem alterari ex eo ꝙ actu edificat. Notandū eſt ꝙ rō phi hec ꝑt eē talis. ſi reductio eiuſdē in ſeipm vel ſimilis i ſimile nō ē alteratio qꝛ alteratio ē ex alio in aliud. ſꝫ reductio habitus in actū vel eſt reductio eiuſdē i ſe vel ſimilis in ſimile. nō ē ergo alteracō. ¶ Deinde cū dt In actu quidē. Oñdit ꝙ nullꝰ dꝫ addiſcere ex hoc ꝙ trāſit in actū ſecūdū dicens. ꝙ inſtruere nō eſt dīe ꝙ aliqs accipiat doctrinā .i. ꝙ aliquis addiſcat ex eo ꝙ ducit ex potētia ad actū ſm intelligere ꝓ ſapere ſꝫ alterā ꝑt hēre denominationē ac ſi dicat phūs doctrina nō ſupponit ſciam ſed ē motus ad ſciencias. Ex hoc ergo ꝙ aliqs hūs hitū ſciētie actu ꝯſidat nō ē doctrina vel addiſcere qꝛ trāſitus ex habitu in actū ſupponit hitū. doctrina aūt ſiue addiſcere ē ad hitū. ¶ Deinde cū dt Ex potētia aūt ente. Oñdit ꝙ trāſitꝰ de ꝑma potētia ad ꝑmū actū dꝫ addiſcere ita tñ ꝙ hic trāſitus nō ē alteracō ꝓprie accepta et hoc ē ꝗd dt lr̄a. ꝙ tranſitꝰ ex potētia in actū ꝑmū ē addiſcere. ¶ Addiſcēs enī ē qui ex potētia ente fit actu ens et hoc ab actu ente. qꝛ addiſcēs ē acquirēs ſciam ab actu ente et didaſcalo ſiue magrō. hoc aūt addiſcere aut nō eſt pati et alterari ſicut iā dcm̄ ē aut dicēdū ē duos modos eē alteracionis quoꝝ vnꝰ ē ſm mutacionē in ꝑuatiuas diſpoſitiōes .i. ſm mutacionē in diſpoſitiōes cōtrarias quoꝝ ꝯtrarioꝝ vnū eſt ꝑuatio alterius. ¶ Aliꝰ modus alteracōis eſt ſm eā mutationē que ē in naturam habitus ſiue ſalutem ꝓ ꝑfectiōis potētiam abſqꝫ eo ꝙ abiciat ꝯtrariū et talis alteratio ē illa q̄ ē in intellcū. ¶ Occurrut aliquis de dicto phi ſcꝫ ꝙ alteratio q̄ eſt in intellectu nō ē ex ꝯtrariis diſpoſicōe cū tñ ſup dixit ꝙ talis alteratio quāqꝫ ē ex ꝯtrariis hitu. Dicēdū eſt ꝙ in oībꝫ talibꝫ aſſcibꝫ reſpiciendū ē ſꝑ ad id qd̄ ē ꝑnaliter tale et nō ad id qd̄ ē accn̄taliter tale qꝛ accn̄taliter talis fugiūt aſpectū ſciētie. In alteratiōe ergo accepta ꝓprie ꝑnaale ē ꝙ ſit a ꝯtrario ꝓ ꝙ ſit in ꝯtrariū. Nec enī de albato nō eſt niſi ad albū ita nō ē niſi a nigro vel medio quod reſpectu albi eſt quodammō nigꝝ. In acquiſitiōe aūt ſciētie accn̄talē ē ꝙ talis acquiſitio ſit ex contrario habitu Accidit enī q acquirendo ſciam contrariū errorē remouet. Sic enī hec eēt eēnale qlibet addiſcens prius fuiſſet errans qd tn̄ falſum ē. pz ergo q alteratio que eſt ē in intellectū nō ſp eſt ex contrario habitu ſ q contrariū ſumit p errore. Et ſi dicit q alteratio ē ex contrario ſm q diſpoſitiō accipit p contrario. Dicendū ē q diſpoſitiō nō ꝓprie hz rōnē contrarij in ſi qntū ad motū ſic ē dcm ē. Hec dicta ſeruent alibi. Utrū addiſcere ſit tranſire de ꝑma potētia ad ꝑmū actū ſic dt phūs. Dicendū eſt q ſic. hic āt pt apparere duplex via Prima via in breui pt eē talis. Addiſcere ē qdā motū ad formā et non ad quālem formā nec ſm oēz modū ſed ad formā vt ē in conceptu ſiue ad formā q eſt habitus ſcialis. Trāſire aūt de ꝑma potētia ad ꝑmū actū ē trāſire ad trāſire ad actū qui acꝰ vel eſt ſic in conceptu vel habitus ſcialis qd idē ē q tale motū ex dcā q ē vel potētiā eēnalē et accidētalē Illud enī eēnaliter in potētia eſt qd ē in potētia ad aliquā eēnā ſciene q habitu nō pt exire in actū ſecūdū ita q eēnē talis potētie ē q ꝑmo reducit in actū ꝑmū qui ē forma ſiue eēntia et mediante actu ꝑmo pt exire in actū ſcdm. Illud aūt accidentaliter ē in potētia q iā hz ꝑmū actū ſiue formā p quā pt exire in actu ſcdm niſi aliquid impediat. Primo enī hec potētia dr accidentalis q hēt actū ꝑmū et formam ꝑ quam pt opari accidit q non opet hōis uelle pz qd quaerē. Addiſcere enī eſt deductio de potētia eēnali et nō de potētia accidētali. Talis enī deductio eſt de ꝑma potētia ad ꝑmū actū. Eſt enī intelligendū q potētia eēnalis dr duobus modis. ut enī dcm eſt potētia eēnalis eſt potētia ad aliquam eēntiam. potētiam aūt eē ad aliquam eēntiam eſt duobus modis vel ad eēntiam in eēctū et ſic ē potētia mālis vel ad eēntiā in conceptu et ſic eſt potētia itellectiua deductio aūt huiꝰ potētie ad diſpoſicione que eſt addiſcere

Senſitiui autē prima mutacio

Poſtq̄ diſtinxit de duplici potētia in intellectū. hic diſtinguit de duplici potētia i ſēſu appropriando ea q̄ ſunt dicta de intellectū ad ſenſum et diuidit hec ps in tres ptes. qr ꝑmo ponit conuenientiam int ſenſum et intellectū ſcdo dr̄iam ibi. Dēt aūt. tēio adligit q. epilogando q̄ dicta ſunt de ſenſu ibi. Nūc aūt itaq̄ ꝯſiderandū Ad euidentiam ꝑme ptis intelligendū ē q ſcdm phūs duo icludit. ꝑmū qd icludit ē q ſicut in intellectū ē duplex potētia ut dcm ē ita i ſēſu. Scdm qd icludit phūs ē q hee due potētie q̄ ſunt i ſēſu p duos motores reducūt ad actū. ꝑma reducit ad actū p generans ſcdm q ſenſibile et quātū ad hec duo dt līa q ꝑma mutacō ſenſitiui eſt a generãte. mitat enĩ p̃mã mutationẽ que eſt de pura potẽtia in actũ p̃mũ qui quidẽ ẽ actus ẽ forma hec enĩ generatio eſt a generante educẽte etiam ſenſitiuã de potẽtia i actũ ⁊ ꝑ talẽ eductionẽ generat᷑ animal cuiꝰ forma ẽ aĩa ſenſitiua. cũ aũt aĩal iã ita generatũ eſt tũc hʒ ſenſũ ⁊ ẽ in potẽtia ad ſentire ⁊ ſic ſe hʒ hñs ſenſum ad ſentire ſicͥ ſe hʒ hñs ſciaʒ ad ꝯſiderare ⁊ hec q̈ p̃ma ꝑfectio ſenſus aſſimilat᷑ ꝑfectioni ſciẽtis qñ nõ vtit᷑ ſcia. ſʒ qñ iã ſenſus actu ſentit. tũc ita ſe hʒ ſicͥ ille qui actu ꝯſiderat. Notãdũ eſt ꝙ phũs hic loq̄ns d̄ ſēſu innuit ꝙ in ſēſu ẽ duplex ꝑfectio. p̃ma ꝑfectio ẽ potẽtia ſenſitiua. ſcđa ꝑfectio ẽ ſentire. p̃ma aũt ꝑfectio i ſēſu aſſimilat᷑ p̃me ꝑfectioni intellectꝰ hec aũt p̃ma ꝑfectio intellcũs ẽ ꝑ hĩtũ ſcie. ſcđo phũs innuit ꝙ i ſēſu ẽ duplex mutacõ. duplex eĩ ꝑfectio arguit duas mutacões. tercõ innuit duplicẽ motorẽ. ſicͥ enĩ due ꝑfectiones arguũt duas mutaciões ꝑ q̈s introducat᷑. ita due mutacões arguũt duos motores q̈ nichil mouet᷑ a ſeipſo. ¶ Queritur vel aliq̄s Vtꝝ p̃ma ꝑfectio ſēſus aſſimilat᷑ p̃me ꝑfectioni intellcũs. Videt᷑ ꝙ nõ q̈ p̃ma ꝑfectio intellcũs ẽ ꝑ hitũ ſcie. nullꝰ enĩ talis hitus ẽ in ſēſu ergo nõ ẽ ſilẽ hinc inde ¶ Ad oppoſitũ ẽ dcm̃ phi. Ad hãc q̃ſtionẽ dicẽdũ ẽ ꝙ p̃ma ꝑfectio ſēſus quodãmõ aſſimilat᷑ p̃me ꝑfectioni intellcũs et quodãmodo nõ. Quãtũ enĩ ad hec eſt ſimile q̈ ſicͥ intellcũs hñs ſciẽtiã quã hic dicimꝰ p̃mã ꝑfectionẽ pot vti ſcia ⁊ pot ꝯſiderare qñ voluerit niſi aliq̄d impediat ita ſenſitiuũ hñs potenciã ſenſitiuã pot vti ea qñ voluerit niſi aliquid impediat non aũt impediens quo impediat pot ſēſus ꝑ indiſpoſitionẽ medij vel per abſenciã ſenſibilis et ſic pʒ ꝙ ſenſitiuũ iã hñs ꝯplete potẽtiã ſenſitiuã aſſimilat᷑ ſciẽti ⁊ ſic quodãmodo ẽ ſimile. Diſſimile aũt ẽ q̈ p̃ma ꝑfectio ſēſus ꝯplet᷑ a natura. p̃ma aũt ꝑfectio intellcũs hētur ꝑ experimẽtũ ⁊ ſtudiũ. Intelligimꝰ enĩ ꝙ poſſine apꝑhenſiue ſunt in duplici dīa quedã enĩ ẽ potẽtia apꝑhenſiua cuiꝰ p̃ma ꝑfectio ẽ a natura ⁊ talis potẽtia ẽ ſēſus. ab ip̄a enĩ generatiõe generãtis ⁊ dãtis formã ſenſitiuã dat᷑ aĩꝰ p̃mꝰ ſēſus quo ſenſus pot ſentire qñ voluerit hec enĩ animaꝰ ꝑfectionẽ p̃mã quã quis hñs vtꝰri pot ꝑ eã qñ voluerit. Alia ẽ pñstẽtia apꝑhenſiua cuiꝰ p̃ma ꝑfectio acquirit᷑ ꝑ ſtudiũ ⁊ experimentũ et talis potẽtia ẽ intellcũs ¶ Ad argumentũ pʒ ꝙ nõ eſt omĩo ſimile d̄ intellcũ ⁊ ſēſu ¶ Secundo queritur aliquid. Vtꝝ p̃ma ꝑfectio ſenſitiui ſit a generãte. videt᷑ nõ q̈ ſenſitiuũ ⁊ intellectiuũ in hoĩe ſũt vna ſubſtã ſʒ intellectiuũ eſt a creãte ergo ⁊ ſenſitiuũ ¶ Ad oppoſitũ ẽ dictũ phi ¶ Ad hãc queſtionẽ dicẽdũ eſt ꝙ de intentione phi non eſt plus niſi oſtendere ꝙ prima perfectio ſenſitiui eſt ab agente quod inducit formā in materiā. Utrum āt illud agens sit generās vel corrumpens hoc accidit ꝗ̄tum ad ꝓpositū ꝓbi. Imaginatur eīm ph̄s ꝙ materia de se nō hꝫ formā sed eā hꝫ ꝑ virtutem agētis ex quo sequitur ꝙ sensitiū formā sensitiuā hꝫ ꝑ vim agentis Utrum autē hoc agens sit corrās vel generās nichil ad ꝓpositū. Dicit autē ph̄s in lr̄a ꝙ prima ꝑfectio sensitiui est a generāte qr loquitur de sensitiuo aīaliū aliorum ab hōie i quibus forma sensitiua educitur de potentia materie.

¶ Ad argumentū ptꝫ. Supposito eīm ꝙ sensitiuū sit in intellectiuo sicut trigonū in tetragono vt dictū est supra ita ꝙ ꝑ eandē formā homo intelligit et sentit ergo dīe ꝙ sicut intellectiuū est a creāte ita et sensitiuū. Sꝫ autē ita dictum⁹ insurgit quoddā dubiū. Corruptibile eīm et incorruptibile nō sunt vni⁹ substāne sed intellectiuū est incorruptibile. sensitiuū autē corruptibile ergo nō sunt vni⁹ subē. Ad hoc pōt dici ꝙ corruptibile et incorruptibile fm subām nō sunt vni⁹ subē qr eadē subā nō est corruptibilis et incorruptibilis ꝑ naturā. Corruptibile autē et incorruptibile ꝑ operationē possunt eē vni⁹ subē. Supposito autē ꝙ sensitiuū et intellectiuū sunt vni⁹ subē. sensitiuū autē erit incorruptibile ꝗ̄tum ad subām tm̄ eius operatio corrumpitur ad corruptionē organi ¶ Secūdo quereretur aliquis. Utrum in potentia vegetatiuā sit dare duos motores sic ē dare in sensitiua i sensitiua eīm mouēs ad primā ꝑfectionē ē generās. mouens autē ad secūdā eē sensibile. Dicendū est ꝙ nō. Cuius rō ē qr potentia sensitiua ē pure potentia passiua. potentia autē passiua nō reducitur ad actū nisi ꝑ motorē. et ideo ē ꝙ de eius potentie passiue ē ꝙ moueatur ab obiō. cū potentia sensitiua sit potentia passiua mouetur a sensibili.

Imaginabimur ergo ꝙ generans dādo formā sensitiuā dat potentiā sensitiuā. dādo autē potentiā sensitiuā dat quādā potentiā passiuā et qr potentia passiua indiget motore. ideo generans dādo potentiā sensitiuā dat potentiā q̄ indigꝫ aliquo motore potentia autē vegetatiua ē potentia actiua et ideo nō indigꝫ tali motore sed bene indiget primo qui ē a generāte de eius ac potentie actiue ē ꝙ moueat obiectū et ideo nō indigꝫ obiō sicut motore. Potentia eīm vegetatiua mouet alimentū et nō mouetur ab eo. et ceterā tamē ē ꝙ pōt vegetatiua i mouēdo alimentū indigꝫ calore sicut instrumento

¶ Deīn cū dt Dīc autē. ponit drīaꝫ inter sensum et intellectū et duo sunt qr p̄mo ostēdit drīam inter sensū et intellectū ꝗ̄tū ad sentire et intelligere. secūdo ꝗ̄tū a suis sensibilibus et intelligibilibus. Dicit autē et hec se hñt. Prīa in duas qr primo ponit drīaꝫ inter sensum et intellectū. secūdo ex hoc elicit quādā oclusionē ibi. Unde intelligere Ponit ergo primo drīaꝫ ē autē hec ꝙ sensibilia q̄ agūt ꝗ̄ꝫ sensācōꝫ in sensū eē sunt. Intelligibile autē qd agit intellectionē i intellctū ē i aīa et hoc ē qd dt lr̄a. que sic determinatur. ita dictum est. ꝙ sensus assimilatur intellcm̄ dr̄t aūt ab eo in aliquo: qꝛ sensibilia q̄ sunt actiua opacōis in ꝓsu ex̄ sunt sic̄ visibile ⁊ audibile similiter et reliq̄ sensibiliū q̄ scʒ agūt opacōes sensuales sunt extra aīam. actiua aūt opacōnis intellectualis sunt in aīa. causa aūt huiꝰ dr̄e est qꝛ sensus ꝑm actū sūt singulariū que sunt ex̄ animā. sed sciencia .i. opatio scientifica ⁊ intellectualis ē vniūsaliū que quodāmō sunt in aīa. ¶ Quereret aliquis Utrū actia opacōis sensualis sunt ex̄ animā sicut dt̄ phūs. Dicendū est ꝙ sic. cuiꝰ ratio est. qꝛ sensus exterioꝛ nō abstrahit a p̄sentia materie ⁊ qꝛ materie p̄sentia necessaria est iō sensibilia mouentia sunt extra spēs enī recepta in sensu nō sufficit ad mouēdū sine p̄sencia rei exterioris. In app̄hensionibꝫ enī sunt q̄tuoꝛ g̊dus. Est enī q̄dā app̄hensio infima in qua abstrahitur forma a materia sʒ nō abstrahitur a p̄sentia materie ⁊ talis abstractio ē in sensu exteriori. sensus enī exterioꝛ recipit formā rei nō ꝑ esse qd̄ hʒ in re sed ꝑm esse intentionis et sic est ibi abstractio. sʒ quia hec species nō sufficit ad mouendū sine p̄ntia rei ex̄ iō dt̄ phūs ꝙ isti sensus nō abstrahūt a p̄ntia rei. Secūdus g̊dus est in app̄hensiōe imaginationis que quidē ymaginatio abstrahit a p̄sentia rei. retinet tamē formas a rebꝫ nō p̄ntibꝫ. nō tamen abstrahit ab appendicijs materie qꝛ nō app̄hendit quiditatē rei puram in se. Voco enī hic appendicias materie ꝓprietates que sequūtur formā ⁊ quiditatē vt est in tali et tali materia puta ꝙ homo sit talis speciei vel talis figure ⁊ sic de similibꝫ. hec enī ita sequūtur formā in vno individuo ꝙ nō sequūtur eā in alio. Tercius g̊ gradus app̄hensiōis est in v̄tute estimatiua. hec enī app̄hendit intencōnes q̄ nō imprimūt sensibꝫ exterioribꝫ sed tn̄ hec intentiones sine hijs sensibꝫ nobis nō innotescūt. apprehendit enī nociuū ⁊ vtile. amicabile et affabile. ꝓpter hanc enī agnꝰ estimat lupū sibi nociuū et matrem sibi affabilē. Quartus gradus et supremus est in app̄hensione intellectus qui apprehendit puras quiditates rerū et quia hec apprehensio abstrahit a p̄ntia materie et ab exn̄tijs in effectu ideo dt̄ phūs in lr̄a ꝙ mouentia intellectū ⁊ cāntia opationē intellectualē nō oportet ꝙ sint in re extra ¶ Secūdo quereret aliquis quomodo ē verū ꝙ vniuersalia sunt quodāmō in anima sicut dt̄ phūs in lr̄a. Ad hoc dicendū est ꝙ quiditas formalis hʒ duplex eē. Unū eē hʒ in esse actu ⁊ ꝑm hoc eē n̄ abstrahit ab hic ⁊ nūc cuiꝰ ratio est qꝛ ꝑm hoc esse est in singularibus. sicut ergo singularia determināt hic et nunc ita et quiditas in effectu determinat hic et nunc. Secūdū esse hʒ quiditas in conceptu ⁊ ꝑm hoc eē abstr̄hit ab hic ⁊ nūc cuiꝰ rō ē. qꝛ intellectus ꝯsiderat ipaʒ purā solitatē n̄ ꝯsiderādo cam in hoc vel in illo ⁊ ſm hoc eſſe quiditatis ē in intellectū ſicut obiē in potētia ⁊ ſicut cognitū in cognoſcente ⁊ qꝛ vniuſalitas ſequit̄ quiditatē ſm eē qđ hꝫ in ɔceptu iđ hic dixit phūs ꝙ vniūſalia ſunt in aīa dicit aūt quodāmō cui⁹ ratio pōt eē qꝛ ymaginatiōes ⁊ fantaſmata ſūt in aīa ⁊ ab ipſa abſtrahit̄ vniūſale qđ mouet intellectū poſſibilē. ¶ In fantaſmate aūt vniūſalia non ſunt in actu ſed in potētia et ſic ſunt ibi quodammodo. ꝑ abſtractionē autē intellectus ſiunt actu intelligibilia ⁊ vniuerſalia ¶ Deinde cū dr̄ Vn̄ intelligere in ipſa eſt. Ex p̄dictis ɔcludit phūs quādā veritatē que ſic ɔcludit̄. Iam dictū eſt ꝙ vniuerſalia ſunt ī aīa ex quo ſequitur ꝙ aīa pōt intelligere cū velit Sentire aūt nō in ipſa .i. in poteſtate anime cauſa vero eſt qꝛ ſentire vt dictū eſt neceſſario exigit p̄ſentiā ſenſibilis. ſenſibile aūt nō ſemꝑ eſt p̄ſens ac ſi dicat phūs. Sentire dependet a p̄ſentia ſenſibilis ſꝫ ſenſibile non eſt ſemꝑ p̄ſens ergo aīa nō pōt ſemꝑ ſentire ¶ Deinde cū dicit. Simil̄ autē et hoc ſe hꝫ. Oſtēdit ꝙ eadē differt ſenſus ab intellectu q̄tum ad ſciam dictā. ꝙ ſicut eſt in operatiōe ſenſuū ita eſt in ſcientijs ſenſibiliū ſcia eñ ſenſibiliū exigit p̄ſentiam materie. cā aūt ē qꝛ ipſa ſenſibilia que ſenſu ꝑcipiunt̄ ſunt de nūo ſingularium que ſunt in materia et hec ſunt de nūo exteriorꝝ .i. ſunt de numero illorꝝ que ſunt extra ſenſum ex quo ſequit̄ ꝙ homo nō pōt ɔſiderare ſm ſcientiā oīa ſenſibilia que vult ſed illa tm̄ que ſenſu ꝑcipit. Certificare aūt de hmōi erit tp̄us .i. certificacō eoꝝ requirit aliud tēpus. In tertio eñ de aīa dicet̄ de intellectu ⁊ de ɔpatiōe intellectus ad ſenſum ¶ Deinde cū dr̄. Nūc aūt tm̄. Determinat qđ dictū ē de ſenſu ⁊ primo quidē q̄tū ad duplicē acceptionē potētie dicens ꝙ nūc tm̄ ſit diffinitū et determinatū ꝙ nō ſimpliciter dr̄ id qđ eſt in potētia ſed multipliciter. Uno eñ mō dicim⁹ pueꝝ poſſe militare ſm potētiā remotā. Alio mō dicim⁹ poſſe militare qū iam eſt in etate ꝑfecta ⁊ hec ſm potētiā ꝓpinquā ⁊ ſimiliter ſe hꝫ in ſenſitiuo. dupliciter eñ aliq̄s eſt in potētia ad ſentiendū vt dictū eſt Secūdo determinat id qđ dictū ē de paſſione ⁊ alteratiōe dicens ꝙ licet dicta hꝫ paſſionū ſit vniuoca qꝛ nōia nō ſunt impoſita cū determinatū ē ꝙ paſſiōe ille ſunt alterationes ⁊ quaſi ſunt altere dictū eſt enim de alterari ⁊ pati qꝛ licet alterari ⁊ pati nō ſint ꝓpria ī ſenſu tn̄ qꝛ nō hēm⁹ nōia impoſita oportet nos vti alterari et pati tanq̄ proprijs nominibꝫ .i. ac ſi eſſent ꝓpria in ſenſu cum tamen nō ſint ibi vſi extenſo nomine. Tertio determinat id quod dictum eſt de ſenſu q̄ntū ad aſſimilationem et ɔtrarietatem dicens ꝙ ſenſitiuum eſt tale in potentia quale eſt ſenſibile in actu ſicut dictū ē ⁊ ꝓpᵗ hoc ſeq̄t ꝙ illud qd patit̄ in pͥncipio nõ ſit ſimile. qñ aũt paſſum eſt iã aſſimilatũ ẽ ita ꝙ ſenſus in pͥncipio nõ aſſimilatur ſenſibili. ſed in fine ſibi aſſimilat̄.

¶ Quereret aliquis. vtꝝ ſenſus ſit tale in potẽcia quale eſt ſenſibile in actu. Dicendũ eſt ꝙ ẽ vt ſic ⁊ eſt vt nõ. Sẽſus eñ nõ eſt i potẽcia vt fiat ſenſibile ſm eẽ reale ſed ſm eẽ intencõis Forma eñ ſenſibilis nõ recipit̄ in ſenſu ꝑut eſt in ipo ſenſibili ſed magis recipit̄ intencõ eius. ſi eñ forma tranſꝑet̄ in ſenſu ſm eẽ qd hꝫ in materia tũc ſenſus hẽret duo eẽ et oporteret dĩcere ꝙ oculus aliqñ eſſꝫ alb9 ⁊ aliqñ niger. Preterea forma ſm eẽ qd hꝫ in materia nõ largit̄ cognicõẽ. Forma aũt recepta in ſenſu largit̄ eẽ cognitũ. oportꝫ ergo ꝙ nõ recipiat̄ hic ⁊ ibi. In materia eñ recipit̄ ſm eẽ rei. In ſenſu aũt ſm eẽ intencõis.

¶ Quereret aliquis Vtꝝ ꝓpter hoc eẽ intencõis ſit dare ſenſum agentem Videt̄ ꝙ ſic. Quelibet eñ motio ſpecialis exigit ſpecialẽ motorem Dictũ eſt aũt ꝙ ſpẽs ſenſibilium mouẽt ſenſus nõ ſm eẽ qd hñt in materia extra ſed ſm eẽ intencõis ergo opꝫ dare aliquẽ motorẽ qui largit̄ hoc eẽ intencõis. non eñ pt̄ dici ꝙ intencões ſenſibiles hẽant eẽ ſpũale ex hoc ꝙ recipiũt̄ in ſubiecto ſpũali. diuerſitas eñ intencõnũ nõ eſt ex diuerſitate ſubõꝝ ſed magis ex diuerſitate mouenciũ qꝛ ſubiẽa nõ diuerſificãt mouencia ſed magis econuerſo. Preterea ſicut intelligibilia hñt motorẽ vnũ ſcꝫ intellectũ agentẽ que in oĩbꝫ cauſat formã intelligibilitatis ita videtur ꝙ oĩa ſenſibilia hñt ſenſum agentẽ qui in oĩbꝫ intencõibꝫ ſenſibilẽ cãt.

¶ Ad hãc queſtionẽ videt̄ dicere Commẽtator ꝙ in ſenſibꝫ neceſſe ẽ dare motorẽ extrinſecũ qui largiat̄ eẽ intencõis. ſed ariſtoteles hoc tractat in ſenſu qꝛ latet ⁊ appꝫ in intellectu. tñ dicendũ eſt ꝙ nõ ẽ dare ſenſum agentem qꝛ ſenſibile vt ſenſibilia ꝑ ſe ſunt motiua. Eo aũt ipo ꝙ ꝑ ſe motiua ſunt. eo ipo mouere pñt ſenſum nec opꝫ ꝙ hec virtus motiua ſibi ꝯferat̄ ab extrinſeco. Omnis eñ virtus actiua ex ſeipa hꝫ ꝙ agere poſſit. cũ ergo ſenſibile reſpectu ſenſus ſit virtus actiua ex ſe hꝫ ꝙ agere poſſit. ꝙ aũt ſenſibile habeat ex ſe hoc pꝫ ꝑ phm̃ infra vbi dĩt ꝙ color ꝑ ſe viſibilis eſt in ſecũdo mõ dicendi ꝑ ſe. eo ipo aũt ꝙ viſibilis eſt in ſecũdo mõ dicendi ꝑ ſe ex natura ſua hꝫ ꝙ poſſit mouere viſum nec opꝫ ꝙ ſibi ꝯferat̄ ab aliquo extrinſeco.

¶ Ad argumentũ primũ pꝫ qñ eñ dĩ ꝙ oĩs ĩtencõis eſt ab aliquo motore concedendũ eſt tñ nõ ſequitur ꝙ iſte motor ſit ſenſus agens imo forma ſenſata ꝑ ſeipam generat ſe in medio ⁊ ꝑ ꝯñs ſui eẽ intencionalis et ꝑ ſeipam mouere pt̄.

¶ Ad id qd dictũ eſt de intellectu dicendũ eſt ꝙ nõ eſt ſimile. intellectus eñ agens ſicut dicetur in tercio largitur ſuis diaphani, ꝙ fit motus in actu: qȝ diaphanū de ſe nō eſt niſi motus in potētia. Color autē ē ſenſibile de ſe motiuū eſt. Et ſi dr̄ ꝙ lux requiritur ad hoc ꝙ color moueat diaphanū. Dicendū eſt ꝙ lux nō largitur motiuā potētiā colori ꝙ moueat ſed magis largitur medio ꝙ moueatur. Intellectus autē agens largitur phantaſmati ꝙ moueat ꝙ ſi etiā lux largiret colori ꝙ moueat nō tñ poſſet dici ſimile agens. qȝ lux ē ex ſenſu. Intellectus autē agens eſt potētia anime. Notandū eſt etiā ꝙ phantaſma ꝓpter maximā ſuā abſtractionē qȝ tranſit ad eē intelligibile requirit intellectū agentē. hoc autē nō requirit in ſenſu qȝ nō eſt ibi tāta abſtractio.

Dicendū autē

Poſtq̄ dictū eſt de ſenſu in cōi hic incipit dicere phūs de vnoquoqȝ ſenſu in particulari. Diuidit autē hec pars in duas ptes. In prima determinat de ſenſibilibȝ ſcḋm vnūquodqȝ ſenſū. In ſcḋa oſtendit quid conueniat ſenſui in cōmuni reſpectu ſenſibiliū ibi. Omnis autē vniuerſaliter. Prima in duas. In prima diſtinguit ſenſibilia cōmunia a ꝓpriis. In ſcḋa determinat de vnoquoqȝ ſenſibili ſcḋm vnūquēqȝ ſenſum ibi. Cuius quidē eſt viſio. Prima in duas. In prima ponit intentū ſuū. In ſcḋa exequitur ibi. Dicitur autē ſenſibile. Dicit ergo ad primū ꝙ dictū eſt de ſenſibili ſcḋm vnūquēqȝ ſenſum. tñ autē hic primo dicendū ē de ſenſibilibȝ in cōi diſtinguendo ea ſcȝ inter ſenſibilia ꝑ ſe et ꝑ accidens et inter ſenſibilia cōia et ꝓpria. Deinde cū dicit. Dicitur autē ſenſibile. exequitur intentū ſuū. et duo facit. In primo facit diuiſionē ſenſibiliū. In ſcḋo explanat membra diuiſionis ibi. Dico autē ꝓpriū. Circa primū primo notandū eſt ꝙ ſenſibile dr̄ tribus modis. duobȝ quidē modis ꝑ ſe. tercio autē nō ꝑ accidens. Senſibile enī ꝑ ſe pōt eē duobȝ modis. vel qȝ cōiter ſentitur a pluribȝ ſenſibus vel qȝ tm̄ ſentitur ab vno ſenſu. hoc eſt ergo quod dicit lr̄a. ꝙ ſenſibile dicitur tribȝ modis. vno quidē ꝑ accidens. duobȝ autē ꝑ ſe. De illis autē ſenſibiliū quedā ſentiuntur ꝑ accidens. quedā ſentiuntur ꝑ ſe. Que autē ſentiuntur ꝑ ſe ſunt duobȝ modis. Senſibiliū enī ꝑ ſe aliud eſt ſenſibile ꝓpriū quod tm̄ ſentitur ab vno ſenſu. Aliud eſt ſenſibile cōmune omniū ſenſuū vel pluriū. Deinde cū dicit. Dico autē ꝓpriū. explanat membra diuiſionis et tria facit. In primo manifeſtat quid eſt ſenſibile ꝓpriū. In ſcḋo quid eſt ſenſibile cōmune ibi. Cōmune autē. tercio quid eſt ſenſibile ꝑ accidens ibi. Dicitur accidens autē. Prima in duas. In prima manifeſtat ſenſibile ꝓpriū duobȝ modis. In ſcḋo explanat vnū illorū duorū modorū ibi. Sed vnūquodqȝ. Circa primū primo notandū eſt ꝙ ſenſibile ꝓpriū duobȝ modis pōt manifeſtari. primo quidem manifeſtum eſt ꝙ ſenſibile ꝓpriū tm̄ ſentitur vno ſenſu. Scḋo ad ipſū manifeſtandū dicit phūs ꝙ ſenſibile ꝓpriū eſt qđ non ꝯtingit altero ſēſu ſentiri .i. qđ itā ſentit̄ vno ſenſu p ſe ꝙ nō ſentitur alio. ſcḋo mō pt notificari ſēſibile ꝓpriū q2 ſēſibile ꝓpriū ē circa qđ ī ꝯtingit ſēſum errare. ⁊ quātū ad iſtā notificatōnē dt phūs ꝙ ſēſibile ꝓpriū eſt circa qđ nō errat ꝓpri9 ſēſus Dicim9 eñi ꝙ viſus ē coloris ſicut ꝓprij ſenſibilis circa qđ nō errat ⁊ auditus ſoni ⁊ guſtus humoris .i. ſaporis ⁊ olfactus odoris Tactus aūt h3 plures drīas ſenſibiles ſibi appropriatas. cognoſcit eñi calidū ⁊ frigidū humidū et ſiccum graue ⁊ alia ſimilia

¶ Deīn cū dt Sed vnuſquſq3. poſita notificatōe ſenſibilis ꝓprij. q2 ſēſibile ꝓpriū ē circa qđ nō ē error hic oñdit phūs quomō circa ſenſibile ꝓpriū eſt error ⁊ quomō ꝯtingat ꝙ vnuſquiſq3 iudicat de ſenſibilibus ꝓprijs ⁊ circa ea nō decipit̄. Iudicat eñi viſus de colore et nō decipit̄ et auditus de ſono ⁊ nō errat. Si tñ ſenſus iudicat de eo qđ h3 colorem vel ſonū frequēter decipit̄. Eodē mō ſi velit iudicare vbi eſt coloratum aut vbi eſt ſonus ⁊ ſic de alijs ſenſibus frequēter eſt deceptio in ſenſu. hmōi eñi ſenſibilia dicūtur ꝓpria vniuſcuiuſq3 ſenſus circa que nō errat ſenſus. ſed circa illud c9 eſt ſenſibile ꝓpriū puta quid ē qđ eſt coloratū aut quid eſt qđ eſt ſonans frequēter deceptio ē

¶ Quereret aliquis Utrum contingat errare ſenſum propriū circa ꝓprium obiectū. Videtur ꝙ ſic. q2 guſtus iudicat aliqñ dulce amarū ſic aūt iudicando decipitur. Preterea viſus videndo remū in aqua iudicat eū eſſe fractū cū tamen nō ſit fractus

¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi. Circa hanc qōnē duo ſunt videnda. Primo videndū eſt ꝙ ſenſus nō decipit̄ circa ꝓpriū obiēm. ſcḋo videndū eſt ꝙ decipit̄ circa ſenſibile accñs ⁊ circa ſenſibile cōe. Primū pz q2 qñcūq3 aliqua ſic ſunt ſubordinata ita ꝙ vnū eſt actiuū ⁊ reliquū paſſiuū. Ipm actiuū naturaliter inducit paſſionē in paſſiuo ſ3 ſenſibile ⁊ ſēſus ſic ſunt naturalit̄ ordinata ꝙ ſenſibile eſt actiuū ⁊ ſenſus eſt paſſiu9. ergo ſēſibile ſm ſuā naturā agit in ſēſum ⁊ ſēſus ſm ſuā naturā recipit ſi aūt recipit ſm naturā eo mō recipit quo debet recipere et p ꝯñs nō decipitur q2 debita rectitudo in cognitiōe cauſat̄ ex debita ꝓportione ⁊ diſpoſitione cognoſcētis ad cognitū. qñ eñi cognoſcens ſic ſe h3 ad cognitū ſic debet ſe hr̄e tūc eſt rectitudo in cognitione. quādo aūt ſenſus deficit ab hac ꝓportione et diſpoſitione tūc dicim9 ꝙ ſenſus fallitur ſicut guſtus infirmus dz decipi circa ſaporem. Scḋo nō pt oñdi ꝙ ſēſus ꝓprie nō fallit̄ circa ſentire ſenſum eñi eſſe eſt ipm ſentire. ſenſus aūt ſicut afficit̄ ita terminat. ſi autem terminat ſicut afficitur ſicut quod ſuum eſt et ita circa ſentire non videtur eſſe deceptio. ſed ex eo ꝙ ſenſus aliter ali quā terminat q̄ ſit in re videt eē decepcio circa eē tn̄ dicendū eſt q̄ hec decepcō magis eſt circa poſicoem̄ que cōponit et diuidit. Sic enī viſus videat remū in aqua ſicut accipit ita terminat tn̄ poſicoem̄ que putat remū nō fractū eē fractū illa ē que decipitur. Eodē mō ſi guſtus infermi aſſiciatur ſapore ſicut aſſicitur ita terminat ſi tn̄ ex tali affectione aliqua poſicoem̄ indicant dulce eſſe amaꝝ vel amaꝝ eē dulce illa ꝓprie decipit ꝛ ſic pꝫ primū oſtendendū ſecundū cū pꝫ q̄ circa ſenſibilia cōmunia ꝑt eſſe decepcio. nō decepcio ꝑt eē circa magnitudinē. ¶ Aliquādo enī videt aliquid minoris magnitudinis q̄ ſit. ſicut pꝫ de q̄ntitate de ſole. Videt enī aliquā aliquid moueri qḋ nō mouet. Circa eciam ſenſibile ꝑ acciñs decipit ſenſus et hoc innuit pħus in lrã quā dicit q̄ viſus nō decipit circa colorē tn̄ circa id cui⁹ eſt color vel quid ubi. i. ſedꝫ coloris decipi ꝑt. ¶ Ad argumentū primū pꝫ q̄ guſt⁹ illo deciſiat a diſpoſicōe ꝓpria. vel dicendū ē ſic. dcm̄ eſt q̄ guſt⁹ ꝓprie nō decipit qꝛ terminat ſic accipit ꝛ eodē mō viſus videndo remū in aqua ꝓprie nō decipit qꝛ ſicut accipit ita terminat ſed poſicoem̄ indicantis eſt illa que ꝓprie decipit. ¶ Deīn cū dicit. ¶ Communia aūt. Poſtq̄ dixit de ſenſibili ꝓprio hic enuñat ſenſibilia cōia dicens q̄ ſenſibilia cōmunia ſunt illa quīqꝫ .ſ. motus. quies. nūs figura magnitudo. hec enī cūqꝫ nullius vni⁹ ſenſus ſunt ꝓpria ſꝫ multis eoꝝ ſunt cōia oībus. Tactu enī cognoſcit motus ꝛ enī viſu. hec aūt ſenſibilia cōia ſunt ſenſibilia ꝑ ſe. ¶ Queritur aliquis vtrū hec ſenſibilia dicant cōia q̄ ſentiūt a ſenſu cōi aut q̄ ſentiūt a pluribꝫ ſenſibꝫ ꝓprijs. ¶ Ad hāc q̄ſtionē dicendū eſt q̄ circa ſenſibilia cōia poſſꝫ eē duplex imaginacio. prima poſſet eē iſta q̄ ſenſus ꝓpri⁹ eſt circa ſenſibilia ꝓpria. ſenſus aūt cōis circa ſenſibilia cōia vt nō dicant eē cōmunia q̄ ſentiunt̃ ex ſenſu cōi. hec aūt imaginacō falſa. ¶ Cū enī ē obiectū ſenſus cōis ē obiectū ſenſus ꝓprij. Verū ē tn̄ q̄ ſenſus cōis vltra ſenſum ꝓpriū hꝫ q̄ ꝑt ſentire immutaciones ſenſuū ꝓpriorū. Senſus enī cōis eſt q̄dā potencia ad quā determinātur immutaciones oīm ſenſuū ꝛ q̄ diſcernit inter ſenſibilia diuerſorū ſenſuū. ¶ Alia imaginacō ꝑt eſſe ꝛ vera q̄ ſenſibilia dicuntur cōia q̄ ſentiūtur a pluribꝫ ſenſibus ita q̄ ſenſibile ꝓpriū reſpicit ſenſum vt hic eſt ſic color reſpicit viſum vt viſus ē ꝛ ſonus reſpicit auditū vt auditꝰ ē et ideo nō ꝑt ſentiri ab alio ſenſu. ſenſibile autem cōmune non reſpicit hunc ſenſum vt hic ſenſus ē Si enim reſpiceret hunc ſenſum vt hic ſenſus eſt non poſſet ſentiri ſenſibile commune niſi vno ſenſu quod tamen falſum eſt. ¶ Omne enī ſenſibile cōmune ad minus poteſt ſentiri pluribus ſenſibus. Vñ aduertendum eſt q̄ hec ſenſibilia nō dicuntur cōmunia eo q̄ quodlibet illoꝝ pōt ſentiri ab omnibꝫ ſenſib9 ſꝫ q̄ a pluribꝫ ſentiꝛ. Ut eīm dicit cōm. tria ſunt ſſibilia cōia. ſcꝫ motus quies ꝛ nūs ſunt cōia omnib9 ſenſibꝫ. qꝛ oēs ſſus ꝑcipiūt motū nūm ꝛ quietē. Alia aūt duo. ſ. q̄ntitas ꝛ figura ꝑcipiūtur tactu ꝛ viſu ꝛ nō ꝓprie ab aliis ſenſibus. Videm9 aūt q̄ auditus audiēdo ſonū nō bene ꝑcipit figurā vel magnitudinē ſonātis. Eſt aūt q̄ aliqua ꝑue quātitatis habeāt maiorē ſonū q̄ alia magne quātitatis. Jtē olfactus odorando nō ꝑcipit figurā odorabilis nec guſtus bene ꝑcipit figurā guſtabilis ꝛ ſic patet q̄ nō omnes ſenſus ꝑcipiūt oīa ſſibilia cōmunia ꝑcipiꝛ tñ quodlibet eoꝝ a pluribꝫ ſenſibꝫ ꝛ ꝑ cōns nō aſpicit hunc ſenſum vt hic ſenſus eſt. Sic aūt ita eſt. aſpectus hui9 ſſibilis nō eſt ꝓprius ſꝫ cōis. ꝓpter quē aſpectū cōmunē vocat ſſibile cōmune. ſicut eīm aſpectus ꝓprius facit ſenſibile ꝓpriū ita aſpectus cōmunis facit ſſibile cōmune

¶ Secūdo q̄ritꝛ aliquis quō hec ſenſibilia cōia dicātur ſenſibilia ꝑ ſe. Dicendū eſt q̄ res iō cognoſcuntur qꝛ ſimilitudo reꝝ eſt in ſenſu. Similitudinē aūt rei eſſe in ſenſu eſt pluribꝫ modis Uno mō prima ꝛ ꝑ ſe ſicut in viſu eſt ſimilitudo coloris ꝛ hec ſenſibilia dicūtur ſſibilia ꝑ ſe ꝛ primo Alio modo ꝑ ſe ſed nō ꝑmo ſicut i viſu eſt ſimilitudo figure ꝛ magnitudinis ꝑ ſe ꝛ nō ꝑmo ꝛ talia ſunt ſſibilia cōmunia. Eſt eīm aduertēdū q̄ illud eſt ꝑ ſe ſſibile qđ ꝑ ſe facit ad immutationē ſſus. ſꝫ iſta ſenſibilia cōia faciūt ꝑ ſe ad immutationē ſſus ergo ſunt ſſibilia ꝑ ſe. qꝛ tñ nō faciūt ad immutationē ſenſuū ſolitarie ſꝫ cū ſenſibilibꝫ ꝓpriis iō dicūtur ſenſibilia ꝑ ſe ꝛ nō ꝑmo. ex quo patet q̄ ſenſibilia cōia nō ſolum faciunt ad modū immutādi ſicut aliqui ponunt dicentes q̄ qualitates ſenſibiles mouent corporaliter et ſitualiter ꝛ ideo aliter mouent ſm̄ q̄ ſunt in maiori vel i minori corpore. vel ſm̄ q̄ ſunt ab alio ꝛ alio ſitu puta propinquo vel remoto. ex quo ſequitur q̄ dicunt q̄ alietas magnitudinis que ē ſenſibile cōmune. vel etiam ſitus facit q̄ qualitas ſenſibilis aliter ꝛ aliter immutet. ſed etiam ipſa faciunt immutationem. Si enim ſenſibilia cōmunia ſolum facerent ad modum immutandi ꝛ nō ad ipſam immutationē nō eēnt ſſibilia ꝑ ſe. Illud eīm dꝛ ſenſibile ꝑ ſe qđ ꝑ ſe immutat ſpeciem ſenſus. Notandum eſt q̄ ſicut dicit phūs. magnitudo eſt ſenſibile cōmune qꝛ qualitates ſenſibiles immutant corporaliter ꝛ ſitualiter et ideo ſunt in magnitudine. Ad magnitudinē aūt ſequitur figura quia figura nichil aliud eſt niſi terminatio q̄nti. Ad magnitudinē etiam ſequitꝛ nūs qꝛ nūs cauſatꝛ ex diuiſione cōtinui et quia magnitudo non ſolum menſuratur ꝑ eēnciam ſed etiam ꝑ motū iō motus ſequitur magnitudinē. motus aūt ꝗ quirn fiunt circa eādem potentiā sed opposita. ¶ Deīn cū dt. Dicit̄ aūt sensibile p̄ accidens aūt. Postq̄ dixit de sensibili ꝓprio et p̄ se hic dicit de sensibili p̄ accidens. Illud aūt dr̄ sensibile p̄ accidens qd̄ p̄ accidens sentit̄ eo modo quo dicim⁹ ꝙ diarꝫ filium sentit̄ p̄ accidens eo ꝙ accidit ipsum diarꝫ filium eē albū vel nigrū qd̄ p̄ se sentit̄. Dicit̄ enī sensibile per accidens a quo nichil patit̄ sensus sm̄ ꝙ huiusmodi. Sensibile aūt p̄ se ꝓprie est sensibile qr̄ p̄ se ab eo patit̄ sensus. ¶ Ita sensibilia enī ꝓpria uniuscuiusqꝫ sensus hr̄ ꝓpriū aspectū similitudinē est ꝙ ad hoc ꝙ aliquid dicat̄ sensibile p̄ accidens p̄mo requirit̄ ꝙ nichil agat in illū sensum respectu cui⁹ dicit̄ p̄ accidens licet possit agere respectu alterius. Dicim⁹ enī ꝙ dulce ē visibile p̄ accidens qr̄ nichil agit in visum licet agat in gustum ita ꝙ respectu gustus est sensibile p̄ se respectu aūt visus p̄ accidens. Illud enī dr̄ p̄ accidens coniungi alicui qd̄ coniungit sibi mediāte alio. Sensibile aūt p̄ accidens nō coniungit aliqua nō ꝙ sentit̄ ab illo sensu respectu cui⁹ est p̄ accidens nisi mediante sensibili p̄ se. Ex hac p̄ma conditione sequit̄ secūda scilꝫ ꝙ omne sensibile p̄ accidens nō ē dici tale nisi inquantū iūgit̄ cū sensibili p̄ se. Omne enī p̄ accidens reducit̄ ad p̄ se. Tertia conditio sensibilis p̄ accidens ē ꝙ sensibile per accidens ab aliqua potentia alia ē cognosci p̄ se hec aūt potentia aliquā ē sensus eo mō quo dicim⁹ ꝙ dulce ē visibile p̄ accidens ꝙ tn̄ dulce ab ipso gustu est sensibile per se aliquā hec potentia cognoscēs p̄ se est intellectus eo mō quo dicim⁹ ꝙ video hoīem vivere p̄ accidens qr̄ statim cū video aliquē loquentē vel movere seipm̄ statim apprehendo vitā eius ita ꝙ nō omne intellectū ē dici sensibile p̄ accidens sed tm̄ illud qd̄ statim ad occursum rei sensate intellectu apprehendit̄.

Cuius quidē est visus. Postq̄ philosophus distinxit inter sensibile p̄ se ꝛ p̄ accidens ꝛ inter sensibile cōe ꝛ ꝓpriū. In pte ista incipit determinare d sensibili ꝓprio uniuscuiusqꝫ sensus ꝛ dividit̄ hec ps in quinqꝫ ptes. quarum p̄ma determinat de ꝓprio sensibili visus. secūda de ꝓprio sensibili auditus ibi. Nūc aūt p̄mo de sono. tertia de ꝓprio sensibili olfact⁹ ibi. De odore aūt. quarta de ꝓprio sensibili gustus ibi. Gustabile aūt. quinta de ꝓprio sensibili tactus ibi. De tangibili aūt. Prima in duas q̄s p̄mo determinat de visibili. secūda ostendit quō visibile videat̄ ibi. Nūc aūt in tm̄. Manifestum est. Prima in tres qs p̄mo ostēdit quid ē visibile. secūdo distinguit visibile ibi. Visibile aūt. tertio determinat de utraqꝫ pte visibilis ibi. Visibile enī color est. Primo ergo ostēdit quid ē visibile dicēs ꝙ hoc ē visibile cui⁹ ē visus. ¶ Ita enī visibile notandū est sicut dem̄ est ꝓpriū sensibile includit ꝓpriū et determinatū aspectū ad ꝓpriū ⁊ determinatū sensū ꝑ quē quidē aspectū diffiniri ꝑt ꝓpriū sensibile cū ergo visibile sit ꝓpriū sensibile includit determinatū aspectū ad determinatū sensum scʒ ad visū ꝑ quē determinatū aspectū diffinit aristoteles hic visibile dicēs ꝙ visibile ē cuius visus ē. Infert em̄ visibile determinatū passionē ⁊ motionē visui. ¶ Dein̄ cū dicit. Visibile aūt ē. diuidit ipm visibile i duo dicēs ꝙ sub visibili i duo cōprehendūtur. Nā visibile ⁊ ē color. ⁊ ē qd dā aliud qd rōne designari pt. scʒ nō hʒ ꝓpriū nomē sibi impositū. de visibili aūt magis manifestū erit qn̄ magis ingressi fuimus cognitionē visibilis. Notandū est ꝙ color visibilis dr̄ sm vnū modū sm aūt aliū modū dicūtur visibilia illa q̄ videntur de nocte sicut sunt noctiluce et putredines quercuū. Aristoteles aūt distinguit inter hec duo modos visibilis qr rō arguit ꝙ sm aliū modū videtur color qui nō videtur nisi in medio illuminato ⁊ sm aliū modū videntur illa que videntur in nocte sicut sunt noctiluce. licet aūt nō distinguat inter hec duo visibilia. tn̄ nomen non est impositū secūdo visibili. ¶ Dein̄ cū dicit Visibile enim ē color. Incipit determinare de vtroqʒ mō visibilis. ⁊ duo facit. qr primo determinat de primo mō. s. de colore. secūdo de secūdo mō scʒ de innominato ibi. Nō aūt oīa visibilia. Prima i duas qr ostēdit quō se hʒ color ad visibilitatē. secūdo determinat de hiis q̄ requirūtur ad hoc ꝙ color videatur ibi Est igitur aliquid diaphanū. Prima in tres. qr primo ponit ꝙ color visibilis ē ꝑ se. secūdo hoc ꝓbat ibi. Omnis ei color. tertio ex hoc concludit cōclusionē quandā ibi. Nō quidē. ¶ Ad euidentiā primi notandū ē ꝙ sm sniaʒ phi hec ꝓpositio color ē visibilis ē ꝑ se. ꝓpositionē aūt eē ꝑ se est duobus modis. Vno mō qn̄ ꝓdicatum ē in diffinitione subiecti. eo mō quo dicimꝰ ꝙ ista ē ꝑ se hō ē aīal qr aīal cadit i diffinitione hoīs ⁊ in tali ꝓpositione ꝓdicatū ē cā subiecti eo ꝙ cadit in diffinitione eiꝰ. Secūdo mō dr̄ aliq ꝓpositio ꝑ se eo ꝙ subiectū cadit i diffinitione ꝓdicati eo mō quo dicimꝰ ꝙ ista ē ꝑ se nūs ē par ⁊ in tali ꝓpositione subiectū ē cā ꝓdicati ⁊ nō ꝓdicatū cā subiecti et sm hunc modū ꝓpositionum ꝑ se hec ē ꝑ se. Color ē visibilis. nā color ē magis cā visibilis ꝙ visibile cā coloris color enim cadit i diffinitione visibilis Nō ēm̄ dicere colorē eē visibilē ⁊ huiusmodi eē visibilē simile est. Vtraqʒ enim ꝓpositio est de genere ꝓpositionis cōcretalis in qua subiectū ē cā ꝓdicati ⁊ nō ꝓdicatū cā subiecti. hec visi pʒ lr̄a que dicit ꝙ color est sm se visibilis. sm se aūt eē nō in ratione .i. ita est sm se color est visibilis ꝙ visibile nō est in ratione coloris sed ideo est sm quoniam color habet in seipso causam vt sit visibilis. sicut subiectū habet in se causam ꝓpter passionem. ¶ Dein̄ cū dicit. Omnis em̄ color. ¶ Probat qd dixit scʒ ꝙ color scḋm suā naturā est visibilis ꝗ pt eē racō sua talis. Qꝛ de natura sua ē p̄mouere diaphanū actu lucidū est de se visibilis sed ois color de natura sua est motiu9 diaphani scḋm actū lucidi ergo color scḋm suā naturā est visibilis. Vocatur aūt corpus diaphanū corpus transparens sicut est aer vel aqua ꝗ similia que traducunt visum ꝗ nō ipm visum terminant. ¶ Deinde cū dicit. Nō quidē. cōcludit ꝗdā ad ꝓpositū. dicit enī ꝙ color de natura sua mouet diaphanū in actu ꝗ qz diaphanū nō ē in actu sine lumine sequit ꝙ color non est visibilis sine lumine ꝗ hoc est qḋ dicit lr̄a ꝙ color nō est quidē visibile sine lumine sꝫ ois cuiuslibet color in lumine videtur ꝗ iō sermo de lumine est dicendū.

¶ Queretur aliquis. Utrū color ꝑ se sit visibilis. Videt ꝙ nō. quia qḋ est visibile ꝑ aliqḋ additū nō ē ꝑ se visibile. sed color est visibilis ꝑ aliquid additū scꝫ ꝑ lumen ergo color nō est ꝑ se visibilis ¶ In oppositū est textꝰ phi. Dicendū ē ad hāc q̄stionē ꝙ lumē requiri ad visionē pt intelligi duobꝰ modis. Uno modo vt intelligat ꝙ lumē requiratur ꝓpter colores hoc qz colores in absencia luminis nō mouēt sed in presencia. lumē aūt largit eis formā ꝗ virtutē ꝑ quā possūt mouere in actu Et si sic intelligat tūc color nō ē visibilis ꝑ se qz ē visibilis ꝑ aliqḋ additū qḋ trahit ipm de potencia ad actū. hic pt intellectꝰ ē contra intencionē phi quia ponit ꝙ color ē visibilis ꝑ se ꝗ qz ꝑ naturā suā mouet diaphanū in actu. sꝫ aūt ꝑ naturā suā mouet nō mouet ꝑ aliqḋ additū. ¶ Alio mō pt intelligi ꝙ lumē requirat nō ꝓpter colores sꝫ ꝓpter medium ita ꝙ lux non largit colori qḋ moueat. sed magis largit medio ꝙ moueat.

¶ Ad cui9 euidenciā aduertendū est primo ꝙ lux ē duplex virtutis ꝑfectā ꝗ imꝑfectā. Quedā ꝑfecta nō solū pt mouere secundū virtutē suā in passo sed etiā pt disponere ipm passum vt sit susceptiuū ꝓprie similitudinis et talis ꝑfectio virtutis est in luce. lux enī nō solū hꝫ virtutē mouendi visum sꝫ etiā hꝫ virtutē disponendi passum ꝗ mediū vt possit recipe similitudinē suā. Virtus aūt imꝑfecta ē q̄ pt disponere susceptiuū suū talis aūt est virtus coloris respectu lucis. Color enī est quasi lux obumbrata ꝗ obscurata ex admixtione opacitatis corporis et ideo nō potest disponere mediū vt sit susceptiuū similitudinis sed magis disponitur a luce. Secundo est aduertendū ꝙ aliter se hꝫ lumen intellectus agentis ad fantasmata ꝙ se hꝫ lux exterior ad colores. Intellectus enī agēs largitur fantasmatibꝰ vt moueant in actu et sic largit motiuū vt sit motiua. lux aūt exterior nō largitur coloribus vt sit motiua. sꝫ magis largitur medio vt moueatur. ¶ Ad argumentū patet. Respondebat enī ꝙ lux largitur coloribꝰ formam

⁊ habitū qđ tñ falſum ē. ¶ Deinde cū dr. Eſt ergo aliquid diaphonū. poſtq̄ determinauit de colore. hic determinat de hijs ſine quibꝫ color videri nō pt. ¶ Ad euidentiā huiꝰ notandū eſt ꝙ color videri nō pt ſine lumine ⁊ ideo volenti dare ſcientiā de coloribꝫ neceſſe eſt notificare naturā luminis. lumen autē eſt actus diaphoni et ꝑſpicui nō terminati ⁊ ideo volenti ſcire naturā luminis neceſſe eſt ſcire naturam diaphoni et ſcḋm hoc philoſophus hic determinat de diaphono ⁊ lumine. diuidit autē hec ps in tres ptes qꝛ primo oſ̄dit quid eſt diaphonū. ſecūdo oſ̄dit quid eſt lumē ibi. lumē autē. tertio oſ̄ditur quō diaphonū ſe hꝫ ad colores ibi. Eſt autē coloris ſuſceptiuū. Prima in duas qꝛ primo oſ̄dit quid eſt diaphonū. ſecūdo oſ̄dit ꝙ natura diaphoni nō ſolū ſaluatur in corpe elementari ſꝫ in corpe celeſti ibi. Huiꝰ autē eſt.

¶ Quantū ad primū dr ꝙ aliqđ corpus eſt diaphonū ⁊ hoc corpus diaphonū viſibile eſt. nō autē eſt viſibile ſcḋm ſe qꝛ nō hꝫ ꝓpriū colorē ſcḋm quē poſſit videri ſed ſuſceptiuū eſt extranei coloris. Notandū ē ꝙ diaphonū ſiue ꝑuiū eſt viſibile quū fuerit actu lucidū. Videmus enī lumen non ꝑ ſe ſed i aliquo ſubiecto ſcꝫ in corpe diaphono. hec autē corpus quū fuerit actu illuminatū diſpoſitū eſt vt poſſit recipe oēs colores cū de ſe nullū habeat ⁊ ſic ſicut dicit phūs eſt viſibile ꝑ colorē extraneū. ¶ Deinde cū dr. Huiꝰ autē eſt aer. Oſ̄dit ꝙ natura diaphoni non ſolū eſt in corpe elementari ſed etiā in corpe celeſti dicens ꝙ hoc corpus diaphonū eſt ſicut aer aut aqua ⁊ multa ſolidorꝫ ſicut ſunt multi lapides. licet autē eē diaphonū conueniat aeri nō tñ conuenit aeri ſcḋm ꝙ aer ita ꝙ eſſe aeris ſit ꝑ ſe cauſa diaphoneitatis. qꝛ ſi aer eſſet ꝑ ſe cauſa diaphoneitatis aqua nō eſſet diaphona. eodem mō eſſe diaphonū nō conuenit aque ſcḋm ꝙ aqua ita ꝙ aqua ſit ꝑ ſe cauſa diaphoneitatis. nec etiā conuenit ꝑ ſe elementis puta aeri et aque ꝑ naturā elemētorꝫ ſed ꝑ aliquā naturā cōmunē aeri ⁊ aque ⁊ corporibꝫ celeſtibꝫ. Si enī ꝑ ſe diaphonū ſequeretur naturā elementi non reperiretur in corpore celeſti quod tñ falſum eſt. niſi enim inferiores ſpere planetarum eēnt tranſparentes ⁊ diaphone non poſſemus videre ſtellas fixas que ſunt in octaua ſpera. Notandū eſt ꝙ quandocūqꝫ aliqua paſſio eſt cōis pluribꝫ corporibus oꝫ dare aliquā naturā cōmunē ꝑ quā inſit illis. cū ergo diaphoneitas ſit cōis aeri aque ⁊ corpori celeſti oꝫ dare aliquā naturā cōmunē ꝑ quā inſit illis. Intelligendū eſt tñ ꝙ hec cōmunitas nō eſt cōmunitas vniuocationis ſed magis cōmunitas analogie. licet enī ꝑſpicuitas ſit inferioribꝫ ⁊ ſuperioribꝫ tñ ꝑ prius eſt ſuperioribꝫ ꝑſpicuū enī qđ eſt in inferioribꝫ eſt corruptibile. Dia natur enī pſpicuū aliquā in opacate ſicut qñ ex aere fit terra. pſpicuū aūt celeſte eſt incorruptibile. dictū eſt aūt in x° metaphiſice ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile nō ſunt i eodē genere. P magnitudinaliter ergo ꝙ pſpicuū ignis ē de natura ignis ⁊ pſpicuū aeris de natura aeris et pſpicuū aque de natura aque ⁊ pſpicuū celi de natura celi ¶ De ſcūdo dr̄. Lumē aūt. Poſtq̄ dixit de diaphano hic dr̄ de lumie ⁊ duo facit q2 pmo oñdit quid ē lumē qd̄ ē act⁹ diaphani. ſcd̄o oñdit quid ſi ē q2 nō eſt corp⁹ ibi. Quid quidē igr̄. Prima in duas q2 pmo ponit ꝙ lumē eſt act⁹ diaphani. ſcd̄o oñdit a quo eſt iſte act⁹ ibi Lumē aūt. ¶ Quātū ergo ad pmū dr̄ ꝙ lumē eſt act⁹ diaphani ſm ꝙ diaphanū qd̄ pȝ ſic q2 diaphanū nō eſt actu tranſparēs niſi fuerit illuminatū. Ipſm enī diaphanū eſt potētia in qua recipit lumē tanq̄ quidā actus ſiue quidā habitus ⁊ in qua eſt eciā tenebra ſicut priuatio huius habitus. Notandū eſt ꝙ cū phūs in becat pōt eſſe talis. de cuius act⁹ eſt ꝙ pficiat potētiā. ſȝ lumen pficit potētiā diaphani q2 diaphanū nō eſt actu tranſparens niſi p lumen ergo lumen eſt actus. ſicut enī materia ē in potētia reſpectu forme ⁊ priuationis ita diaphanū ē in potētia reſpectu luminis ⁊ tenebre ¶ Deīncē dr̄. Lumē aūt. Oſtēdit a quo cāture actus luminis ⁊ eſt intentio ſua ꝙ act⁹ luminis in diaphano cātur a corporibus actu lucentibus et hoc eſt qd̄ dicit lcā. ꝙ lumen eſt ſicut quidā color diaphani ſm ꝙ diaphanū eſt factū diaphanū ⁊ trāſparens ab aliquo corpore actu lucente illud corpus ſit ignis uel aliquid huiuſmodi ſiue ſit corpus celeſte eſſe enī lucens actu ⁊ illuminatiuū alterius eſt cōmune igni ⁊ corpori celeſti ſicut eſſe corpus diaphanū ē cōmune aeri ⁊ aque ⁊ corpi celeſti

¶ Quereret aliquis. vtrū ſit verū qd̄ dr̄ phūs ꝙ lumē eſt ſicut color diaphani. Videt̄ ꝙ nō q2 lumē nō hȝ cōdicionē coloris quia ē aliquid cōtrariū ergo ⁊c ¶ Ad oppoſitū ē phūs Dicendū eſt ꝙ ſm aliquid eſt ſilr̄ de lumine ⁊ colore ⁊ ſm aliqd̄ eſt diſſimile. Vbi aduertendū eſt ꝙ duplex ē pſpicuū ſȝ pſpicuū terminatū ⁊ nō terminatū. Quātū ergo ad hoc eſt ſimile de colore ⁊ lumine ꝙ ſicut color eſt actus pſpicui terminati. eſt enī color ſm phūm extremitas pſpicui in corpore terminato. ita lumen eſt actus pſpicui nō terminati. lumē enī diffunditur in ſupficie ⁊ in pfundo diaphani non terminati et ideo eſt actus lucidi quē quidā actu luminoſum eſt. Diſſimile aūt eſt de lumine ⁊ colore q2 color eſt qualitas hñs cōtrariū. lumen aūt nō hȝ cōtrariū ⁊ ſic pȝ ad argumētū ¶ Secūdo quereret aliquis p quē modū lumē eſt act⁹ diaphani a corpore actu lucente. Dicendū eſt ꝙ corpa ſunt in triplici dña. quia quedam ſunt corpa actu lucida· quedā autē diaphona· quedā autē opaca· Illa enī corpa que ſunt magis formalia ⁊ nobilia ſūt actu lucida generatiua luminis in alio· lucēs enī corp⁹ nō eſt ex alio lucens niſi qꝛ conuenīt in eo multe ptes formales corpora autē huic corporib; formalib; ꝓpinqua ſunt corpa diaphona que licet nō habeant lumen in ſui natura tamē ſunt luminis receptiua ita qꝫ participant lumen a corpore actu lucente ⁊ de hoc corpore dicit phūs in lrā qꝫ diaphonū eſt actu diaphonū a corpe actu lucente· Corpa autē in tercio gradu ſunt corpa opaca que ſunt i maximo receſſu a corporib; primis ſunt in maximo receſſu a lumine· corpa enī opaca ꝓpter ſui materialitatē nec ſunt lucentia ita qꝫ ſint emiſſiua luminis· nec ſunt receptiua luminis in ſuo ꝓfundo ſicut corpora diaphona·

Quid quidē igitur diaphonū· Poſtqꝫ oſtenſum eſt quid ē lumē hic oſtenditur quid non eſt· qꝛ nec eſt corpus nec defluxus corporis· Diuiditur autē hec pars in duas ptes· qꝛ pmo phūs ponit intentū ſuū· ſcđo ꝓbat idem intentū ibi· Neqꝫ enī poſſibile eſt· In pma ergo parte ponit intentū ſuū dicens qꝫ iam dictū ſit quid eſt diaphonū et quid eſt lumen· manifeſtū eſt qꝫ lumen neqꝫ eſt ignis neqꝫ eſt aliquod corpus neqꝫ eſt aliquid defluxus a corpore· ſi enim lumen eſſet defluxus a corpore ſequitur enī qꝫ lumen eſſet aliquod corpus et ſic lumen nichil aliud eſſet niſi ꝑſentia ignis aut alicui⁹ corporis in diaphono· Notandū eſt qꝫ ſententia quorundā antiquorꝫ fuit qꝫ lumen eſſet corpus· Aliorꝫ autē ſicut democriti fuit qꝫ lumen eſſet quid fluxus a corpore luminoſo· et quia fluxus a corpe eſt corpus ſequebatur ſm iſtā opinionē qꝫ etiā lumen eſſet corpus et ideo dē phūs in lrā· qꝫ ſi lumen eſſet quid flux⁹ a corpe ſequeretur qꝫ eſſet corpus eſſet enī vel ignis vel aliqđ aliud corpus cui⁹ ꝑſentia mediū eſſꝫ luminoſum· Ymaginabatur enī democritus qꝫ lumē nichil aliud eſſꝫ niſi minutiſſimū q̄ corpus defluens a corpore luminoſo in corpus tranſparens et diſcurrens vbiqꝫ ꝑtib; corporis tranſparentis vbiqꝫ illuminant tale corpus· ¶ Deinde cum dicit· Neqꝫ enim poſſibile impugnat iſtam poſitionem et diuiditur hec pars i duas partes· primo enī probat qꝫ lumen non eſt corp⁹· ſecundo probat qꝫ non eſt defluxus corporis ibi et non recte· ¶ Circa primū ponit talem rationem ſi lumen eſſet corpus duo corpora eſſent in eodem conſequens eſt impoſſibile ſcꝫ qꝫ duo corpora ſint in eodem ergo lumen non eſt corpus·

¶ Circa hanc rationem ſic procedit· quia pmo ponit qꝫ impoſſibile eſt duo corpora eſſe in eodē. ſecundo oſtēdit ꝙ ſi lumē eſſet corp⁹ ꝙ duo corpora eēnt in eodē ibi. Videt autē. Quātū ad ſcḋm dicit ſic. ſꝫ cū impoſſibile eſt duo corpora eſſe in eodē.

¶ Deinde cū dicit. Videt autē lumen. Oſtendit ꝙ ſi lumen eēt corpus duo corpora eſſent in eodem. ꝙ eſt ratio ſua talis. lumen eſt ſimul cum corpore diaphano: qꝛ tenebra et lumen ɔtrariantur. ſed tenebra ſimul eſt cum corpore diaphano et ɔtraria inſunt eidem ſubiō ſucceſſiue. ergo ꝙ lumen. cū ergo diaphanū ſit corpus ꝙ lumen ſimiliter ē ergo duo corpora ſunt in eodē. hoc ē ergo qḋ dicit lra. ꝙ lumen videt̄ eſſe ɔtrariū tenebre tenebra enī ē priuatio huiuſ habitus ſcꝫ luminis i diaphano quare manifeſtū ē ꝙ huiuſ habitus in diaphano lumen eſt. ꝗſi dicat phūs. ɔtraria ſunt in eodem lumen et tenebra ſunt ɔtraria ergo nō accipiendo ɔtrarietatē ꝓ priuatione ꝙ habitu ergo ſunt in eodem. ſed tenebra ē cū diaphano ergo et lumen. Notandum eſt ꝙ hec ratio poſſet formari ſic. Contrariū priuationi que eſt tenebra non eſt corp⁹ ſed habitus formalis ex actus perfectiua medium eſt luminoſum. ſed lumen eſt ɔtrarium tenebre ergo non eſt corpus ſed magis eſt habitus formalis ex actus perfectiua medium eſt luminoſum.

¶ Quereret aliquis. Utrū lumē ſit corpus. videtur ꝙ ſic. qꝛ moueri nō eſt niſi corporꝫ et etiam reflecti. ſed lumen reflectitur ergo lumen eſt corp⁹. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi. Dicendū eſt ꝙ lumē nō eſt corpus. Si enī lumen eſſet corpus tūc oporteret ꝙ mediū vbiꝗ cederet uel duo corpora eſſent in eodem loco. Si enī mediū nō cederet lumini cum lumen ſit corp⁹ ſequitur ꝙ duo corpora ſint in eodē. Si autē mediū cederet cum mediū ꝑſpiciū vbiꝗ illuminet̄ oporteret ꝙ vbiꝗ cederet. quū ergo ſol orit̄ oporꝫ ꝙ in toto emiſperio nihil remaneret de aere quod eſt omnino abſurdū.

¶ Ad argumentū dicendū eſt ꝙ lumen reflecti et moueri uel mutare uel cedere eſt magis tranſſumptiue dictum ꝙ ꝓprie. lumen ſiue motum non habet et cum videtur moueri de loco ad locum hoc non eſt niſi ſubita innouatio generationis eiꝰ illuminatio enī alteratio eſt et non motus localis. ad deſignandum tamen iſtam alterationem aliquando vtimur nominibus pertinentibus ad motum localem ut quia lumē mouetur localiter. ¶ Deinde cum dicit. Et non recte. Oſtendit enī ꝙ non eſt defluxus corporum ꝙ proceſſit eſſe ratio ſua talis. Motus enī et fluxus corporis eſt in tempore. ſed illuminatio autem eſt in inſtanti ergo illuminatio non eſt defluxus corporum. De hoc enim probatione non ponit philoſophus plus niſi ꝙ illuminatio eſt in inſtanti. dicens ꝙ Empedocles ſiue quidā ꝗ alius non recte dixit. dicens ꝙ illuminatio eſt in tempore· ſi enī eſſ; in tempore nō lateret nos illa ſucceſſio· Si enī dicat Empē· q̄ lumē feratur et quaſi extendatur ſucceſſiue i ſpatio qd̄ eſt mediū inter terrā et cōtinēs ſc; celū et tñ hec ſucceſſio lateat nos ſic dīce extra veritatē et extra ratiōnē eſt· Succeſſio enī que ē paruo ſpatio forte poſſet nos latere: ſed q̄ ſucceſſio q̄ eſt in ſpatio ab oriente in occidente lateret nos hec oīno eſt extra ratiōnē· Notandū eſt q̄ Empē· videbatur credere q̄ illuminatio eēt ſucceſſiua tñ hec ſucceſſio propter ſui velocitatē latet nos et ſic illuminatio videtur fieri ſubito et in inſtanti Contra hec arguit phūs quia impoſſibile eſt q̄ ſucceſſio q̄ eſt ab oriente in occidente lateat nos

¶ Quereret aliquis vtrū illuminatio ſit fluxus corporum· videtur q̄ ſic quia radij egredientes a corpore luminoſo diſtincti videntur et diſcernūtur a ſenſu nichil aūt videtur diſtinctū a natura niſi corpus· Preterea corporis eſt figurari ſ; lumē ſpēr figuratur· vel ergo eſt corpus vel fluxus corporum ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi· Circa hāc queſtionē pz poſitio democriti qui ponebat q̄ corpora minutiſſima cōtinue defluūt a corpore luminoſo· Hec aūt corpora luminoſa ſunt et quia luminoſa ſunt ideo ex caſu eorū ſup corpora patēs fit illuminatio· Hec autē poſitio democriti multis viis apparet impoſſibilis· Prima via eſt quia ſm hec ſequeretur q̄ duo corpora eēnt in eodē loco·

Corpora enī defluentia corpora ſunt ſi ergo ſimul ſunt cū diaphano ſimul ſunt plura corpora et ſi dicat q̄ corpus diaphanū cedit cū corpus diaphanū vbiq; illuminetur ſequitur q̄ vbiq; cedat· ſi enī diceretur ab aliquo q̄ hec corpora defluētia recipiūtur in poris aeris cōtra ſic dictū ſequūtur duo incōueniētia· Primū incōueniens eſt q̄ aer vbiq; nō illuminatur ex quo talia corpora non vbiq; recipiūtur ſed ſolū in poris· Secundū incōueniēs eſt q̄ in tenebroſo aere oporteret poros aeris vacuos remanere· Secunda via ad hoc oſtendū eſt ex natura motus· Omne enī corpus qḋ hz determinatā formā ita hz motū naturalē ſibi determinatū· Motus autē illuminationis eſt ad oēm partem nec magis eſt ſm circulū q̄ ſm rectitudinē illuminatio ergo nō eſt motus alicuius corporis ſ; magis ē generatio alicuius qualitatis i medio que quidē qualitas generatur ad oēz diametrū· Tercia via eſt ex natura ab tenebroſis in tenebris enim corrūpitur lumen· ſi ergo illuminatio eſt ex hec q̄ corpora defluūt a corpore luminoſo oportz q̄ in tenebris illa corpora corrūpantur· queremus enim ab illo quid ſit illis corporibus in tenebris aut enim corrumpuntur et ſic materia illorum accipit aliam formam q̄ non ſit lumē conſimilem intelligi niſi ponamus tenebram eſſe corpus aut alterantur amittendo lucem quam habent qđ ꝓbabile nō est. q2 alteratio non fit nisi ex ꝑsentia alterantis. alterans enī nullū videmus. ¶ Ad primū argumentū dicendū est q đrīa est inter lumen radium & splendorem. lumen enī đr effectus lucis in medio ꝑspicuo. Radius aūt đr illuminatio sm rectā lineā ad corpus lucidū & illud obiacēs est radius est lumen et nō econuerso. Radiū ergo distincti videtur nō quia sunt distincta corpa sed ꝓpter distinctā generationē sm lineas rectas. Radius enī materialiter loquēdo ē rectitudo illuminata. hec aūt rectitudo includit corpus qđ est aer & nō aliquid aliud corpus q2 ſ hoc eēnt simul duo corpa scz aer et radius quod est impossibile. est ergo tantū unū corpus scz aer illuminatus ¶ Ad secundū qn đrtur q lumē figuratur speciē. Dicēdū est q hoc nō arguit ipm esse corpus. illud enī figuratur speciē q2 sequit figurā generantis. generatur enī a corpore speciem. hec autem figura speciei quam accipit lumen non arguit q lumen sit corpus in propria essentia: sed solum arguit q imitatur corpus in quo recipitur hec figura. ¶ Secundo quereret aliquis. Utrum illuminatio fit in instanti sicut dicit phūs. videtur q nō. quelibet alteratio est in tempore. sed illuminatio est alteratio ergo illuminatio est in tempe Preterea ubi ē prius & posterius ibi est tempus. sed lux prius illuminat pmā ptē mediū q̄ secundā ergo ibi est tempus ¶ Ad oppositū est phūs. ¶ Ad hanc qōnē dicendū est q illuminatio est in instanti sicut đt phūs qđ pz pmo ex habitudine quā hz diaphanū ad lumen. Diaphanū vero ad lumē cōparatur sicut prima potentia ad ꝓpriū actū. hec aūt est đrīa inter remotam potentiam & proximam q2 remota passiua et indispōsita p temporꝫ successionē reducitur ad actū. proxima aūt passiua statim in instanti reducit. Hec eadē via pt aliter dici sic. quelibet potentia activa requirit ꝓpriū possibile. sed virtus illuminatiua in sole est potentia activa ergo requirit ꝓpriū possibile illuminabile. lucidū aūt est ipm ꝑspicuū diaphanū. q aūt ꝑspicuū diaphanū respondeat virtuti illuminatiue hoc pt intelligi duobz modis. Uno modo q2 prima sibi respōdet prima pars illuminabilis et mediante prima respondet sibi secunda ita q prima pars prius illuminatur. & ipsa illuminata illuminat secundā & sm istū modū dicendum posset videri aliquī q illuminatio esset successiua et in tempore nisi forte dicerēt q i eodē instanti in quo prima ps ē illuminata illūiat secundā & secunda terciā & sic usqz ad finē. ¶ Alio modo correspondet pt etiā q totū ꝑspicuū videt simul illuminari a sole p uno possibili primo & dispōsito & q2 possibile primū & dispositum statim reducit ad actum ideo totū ꝑspicuū statim et in instanti ad actum reducitur Secunda via ad ꝓbandū hoc idē eſt ex fine motus vt ſic arguatur illuminacō eſt finis motus localis. finis autē motus localis eſt i iſtāti ergo illuminatio eſt in iſtāti. Secūdo enī exiſtente ſole in pūcto orientis generatur lumen in aere. Eſt enim ymaginandū ꝙ lumen generatur a ſole ſcḋm ꝙ ſol eſt in aliquo ſitu vel aliquo aſpectu. Sol autē in vno ſitu vel aſpectu non eſt niſi in iſtāti quia aſpectus ſolis ad emiſperiū cōtinue renouatur ergo lumen generatur in iſtāti Tercia via pt̄ ex via phi. Si enī lumen generaretur in tempore oporteret ꝙ tale tēpus eſſet perceptibile. Si enī tempus in quo mouetur ſol in vno gradu perceptibile eſt multo magis motus luminis in toto emiſperio debet eſſe perceptibilis. ¶ Ad primū argumentū patet. nā alteracō qua alteratur aer dū fit luminoſus eſt finis motus localis. finis autē vt iam dictū eſt ē in iſtanti Vel dicendū eſt ꝙ alteracō qualitatū habencium cōtrariū eſt in tempe Alteracō autē qualitatis nō habentis cōtrariū pt̄ eē in iſtāti. lumen autē cōtrarium non habet ¶ Ad ſecundū argumentū dicendū eſt ꝙ in generatione luminis nō eſt prius ⁊ poſterius ſcḋm tempus ſed ſi eſt ibi prius et poſterius ſolū eſt ſcḋm naturam Vel dicendū eſt ſicut dictum eſt in queſtione ꝙ nō eſt ymaginādū ꝙ virtuti illuminatiue primo reſpōdeat prima pars illuminabilis et mediante illa ſecūda. Sed ymaginandū eſt ꝙ illuminatiue virtuti reſpondet totū illuminabile pro vno poſſibili ſine priori et poſteriori. ¶ Tercio quereret aliquis vtrum lumen ſit intencionaliter vel realiter in medio. videtur ꝙ realiter quia intencio nō denominat ſubiectū in quo ē. ſed lumē denominat ſubiectū in quo eſt ergo lumen nō eſt ſola intencio. ¶ Preterea intencōes non faciūt tranſmutationem realem nec inducunt formam realē: quia tūc ageret vltra ſuā ſpeciē ſed corpora celeſtia ꝑ lumē inducūt formas reales igitur lumen nō ē intencionaliter in medio. ¶ Contra forma realis inducitur in materiā ꝑ tranſmutationē realē ſed lumē nō inducitur ꝑ tranſmutationē realē quia ſi ſic induceretur generatio luminis eſſʒ in tempore quia realis tranſmutatio tempus requirit. ꝓbatū ē autē in ꝑcedenti queſtione ꝙ multiplicatio luminis eſt in inſtanti. Ad hanc queſtionē dicendū eſt ꝙ lumen eſt in medio intencionaliť Hoc autē poſſumus venari triplici via. Prima talis ē lumē eodē modo ē in medio ⁊ in organo ſi ergo lumē eēt realiť in medio eēt realiť in organo qḋ tū falſū ē quia vniuerſale ē in oī ſenſu eo ꝙ ſenſus ē ſuſceptiuus ſpēꝝ ſine materia ex eo ꝙ non ſuſcipit realiť ſʒ intencionaliter. Secūda via ad hoc ꝓbandū pt̄ accipi ex cōſideratiōe duaꝝ qlitatū nā due qlitates reales eiuſdē ſpēi nō pūt esse in eodem subiecto sed due intentiones bene possunt. Non enim due albedines contra se possunt producere similitudinem suam quod altera in eodem puncto aeris. sed plura lumina cuiusdam speciei possunt esse in eodem puncto aeris ergo lumen habet esse intentionale. Tertia via ad hoc ostendendum potest accipi ex dependentia quam habent qualitates reales a sua causa. nam qualitates reales dependent a sua causa quantum ad fieri sed non quantum ad factum esse. possunt enim manere in absentia generantis. Nam calor in aqua calefacta manet post remotionem ignis. lumen autem generatum in medio a corpore lucido dependet a sua causa et quantum ad fieri et quantum ad factum esse. Subtracto enim corpore lucido statim cessat lumen. ex quo accipitur argumentum quod lumen in medio non habet esse reale sed magis habet esse debile et intentionale. ¶ Ad primum argumentum dicendum est quod impressio intentionalis non denominat subiectum si sit debilis. si autem sit fortis sicut est ipsum denominare et ideo aer magis dicitur lucidus quam coloratus quia impressio luminis fortior est quam impressio coloris. ¶ Ad secundum argumentum dicendum est quod intentio luminis non transmutat realiter nec inducit formam realem in virtute propria sed in virtute solis cuius est quasi instrumentum

Est autē coloris susceptiuū

Postquam ostendit philosophus quid est color et quid est diaphanum hic ostendit quid sit habet diaphanum ad colorem et est sententia talis quod diaphanum de se nullum habet colorem. sed tamen est in potentia ut recipiat omnem colorem et hoc est quod dicit philosophus quod diaphanum susceptivum est coloris. i. est in potentia ad omnem colorem et ideo est sine colore. Sicut enim quod est susceptivum soni est absonum. i. sine sono ita quod est susceptivum coloris est sine colore sed diaphanum est susceptivum coloris ergo diaphanum caret colore et quia caret colore ideo de se est invisibile. ¶ Corpora enim per se colorata videntur. Esse autem invisibile dicitur multis modis. Dicitur autem aliquid invisibile aut quia non videtur. eo modo quo dicimus quod aliqua distantia in infinitum sunt invisibilia quia non videntur. Aut dicitur aliquid invisibile quia male vel vix videntur ita quod movent visum sicut tenebra sive tenebrosa. Diaphanum autem tenebrosum est et hoc quando non est in actu diaphanum sed quando est in potentia diaphanum. Diaphanum enim in actu est actu lucidum diaphanum in potentia est privatum lumine. Est enim quedam natura que est in potentia ad tenebram et ad lumen. ¶ Notandum autem est quod tria sunt de ratione diaphani. Primum quod de ratione eius esse est quod diaphanum est in potentia passiva ad colorem. Ex quo enim ſequitur q̄ de ſe nullū hz colorē. De ratione enī potētie paſſiue eſt q̄ de ſe nō hēat actū quē ꝑt recipe q2 nichil recipit id qd hz. Omne enī recipiēs denudat a natura recepti cū ergo diaphanū ſit in potētia ad oēs colores de ſe nullū hz colorē. Secūdū qd eſt de rōne diaphani ē q̄ ipm diaphanū nō ſolū eſt in potētia reſpcū coloꝝ ſed eſt in potētia ꝓxima & q2 eſt in potētia ꝓxima cum potētia ꝓxia ſtatim deducat ad actū in ꝓſentia agentis ſequit q̄ ipſum diaphanū in ꝓntia actiuis illuminatiue ſtatim & in ſtāti illuminat. Terciū qd eſt de rōe diaphani ſequit ad hec duo eo enī q̄ diaphanū eſt potētia paſſiua ſequit ſicut dt phūs q̄ ſit in potētia ad lumē & ad tenebrā. ſicut enī dr̄ nono methaphiſice. Oīs potētia paſſiua eſt ad ɔ̄tradictoria cui⁹ rō eſt q2 potētia paſſiua de ſe nō hz actū & ideo eſt in potētia ad actū et ad ꝑuationē act⁹. Ymaginabimur ergo q̄ ſicut materia eo ipſo dr̄ informis q2 aliqn̄ eſt ɔ̄iūcta forme aliqn̄ aūt eſt ɔ̄iūcta ꝑuationi ita aer de ſe dr̄ tenebroſus q2 ē in potētia ad lumen et de ſe nō hz illud et io dt phūs in lr̄a q̄ diaphanū quā non eſt actu lucidū eſt inuiſibile ſꝫ tenebroſum. Deīn cū dt. Nō oīa aūt viſibilia. Poſtq̄ determinauit ꝑ de ꝓprio viſibili ſcꝫ de colore qui videt in lumine hic determinat de ſecūdo viſibili qd videt in tenebris. Eſt enī dcā natura ꝓprium viſibile ſecundū q̄ ꝓprium viſibile vidēt i diaphano illuminato et hec q2 color eſt motiuus diaphani ſm actū. Secundū aūt viſibile vidēt i tenebris nō q2 tenebre faciāt aliquid ad viſibilitatē illius cū ſit ꝑuatio ſed q2 lucernā ꝓprie lucis videtur in ꝓpria luce. Colores aūt nō videntur niſi in luce aliena. Hec ē ergo qd dt lr̄a q̄ nō omnia viſibilia ſunt in lumine ſcꝫ alieno ſꝫ ſolū ꝓpri⁹ color [illegible] in lumine vidēt. Quedā enī ſunt que in lumine nō vident ſꝫ in tenebris vt illa que dnr̄ ignea & lucētia et hec multa ſunt nō aūt noīata ſunt vno noīe ſicut putredines quercuū et cornua cuiuſdā aīalis & capita quorūdā piſciū et oculi quorūdā aīaliū. Hec aūt iſta vidētur in tenebris nullus tū hz ꝓpri⁹ color i tenebris vidēt. Hec enī viſibilia vidētur in tenebris et in lumine ſed in tenebris videntur vt lucētia in lumine aūt vidētur vt colorata ꝓprie quā aūt cām hoc accidit nō eſt ꝓntis ſpeculationis. Queret aliquis quare hec viſibilia in tenebris videntur vt lucētia in lumine aūt videntur vt colorata. Dicendū eſt q̄ viſibilia ſunt in triplici dfīa. Quedā enī ſunt viſibilia que ꝑcipiūt lucē nō clare & quaſi ꝑ [illegible] ſicut ſunt corpa ſupceleſtia. Quedā enī ſunt viſibilia que ꝑcipiūt lucē nō opaca & [illegible] & hec ſunt colorata. alia vō vident vt lucē [illegible]. Quedā autē sunt visibilia que percipiūt in el medio nō ꝗ hec sunt visibilia in nocte. P magnitudē est eīn ꝙ hec visibilia hñt aliquid lumē. sed non hñt eū in suo pfco eē sed sub debili eē ꝗ que hñt eū sub debili eē ideo ppter sui debilitatē hec lux nō pt diaphanū ꝑficere reducēdo ad actū. sed ꝙ diaphanū natū est moueri a maiori. Vñ in tali luce nō videt nec color talium visibiliū nec color aliorū sed tm videt lux eorū et ideo in tenebris videntur et lucida. Lucet sub luce debili. Hec eīm lux debilis ad ꝑsentiā maioris luminis occultatur et ideo nō pnt videri talia lucida in lumine maiori sub eius lucidū sed magis sub eius colorem cog. Notandū est ꝙ in ꝑspicuitate talium visibiliū est lucidū ignis et diaphanū aeris ꝗ aque. hec autē lucidū ignis sine diaphanū aeris nō est in actu reddere eis sensum ꝑ spaciū certū. Ubi eīn lucidū ignis ꝑ spaciū certe est appropinquans nō est natura latens sꝫ magis colores. ubi aūt lucidū nō redditur appropinquātibꝰ pt eī videre. Lucet sub eī debili ꝗ sic est in istis visibilibꝫ noctilucis. Deīn dicit. Nūc aūt in tm manifestū est. Ostendit ꝙ quantum motū visibilis videt et duo facit. qz primo ostendit ꝙ visibile videt ꝑ mediū. scdo ostēdit ꝙ aliquis nō similis est in visu ꝗ aliis sensibꝫ ibi. Causa aūt huius est de sono. Prima in duo. qz pmo ostēdit quid videtur colorem scdo removet quādā errorē ibi. Nō eīn hec videt inmutationes. certū ostēdit eīn diligēter lumine ibi. Signū aūt. ¶ Ad euidentiā primi notandū est ꝙ de ratione pmi visibilis sꝫ coloris est ꝙ videatur in diaphano illuminato. scdo de ratione visibilis est ꝙ primo moueat mediū et ꝙ mediū moueat sensum ꝗ ꝑ hec hec ꝑs diuidit in duas ptes qz primo ponit primā ꝑpositionē. scdo secundā ibi. Sed color. ¶ Dicit ergo ad primā dō ꝙ manifestū est ꝙ color nō videt sine lumine qd pꝫ ꝑ signū. Per rationē prius. qz de ratione coloris est ꝙ sit motiuum diaphani in actu. Diaphanū aūt nō est in actu sine lumine. et quo sequit ꝙ color est motiuū diaphani illuminati et ꝙ nō videt nisi in diaphano illuminato. hec aūt pꝫ ꝑ signum Si quis eīm ponat coloratū super organū visus nō videt qz nō est ppter aliud nisi qz ibi nō est diaphanū in actu qd moueat a colore. nā ꝗ si pupilla sit quoddā diaphanū tātū erit diaphanū in actu si sustineat tunc sibi magnas coloratū. Deīn dicit. Sed color mouet. ponit scdo ꝑpositionē ꝗ ostēdit sic. Secū aūt est ꝙ color mouet diaphanū in actu ꝗ ideo nō videt sine lumine. si eīm color debet videri oportet ꝙ pꝫ eū moueat diaphanū in actu puta aerē uel aliquid aliud hꝰ mōi ꝗ ab hoc diaphano in actu mouetur sensitiuū. s. organū visus sunt a colore sub actuale. Notandū est ꝙ dicit ꝗ medio pt ꝓbari ꝙ colorem positū sup visum nō videt. Prim⁹ modꝰ ꝓbandi est qz si coloratū ponit sup visum i pupilla nō erit diaphonū actu illuminatū. visus autē nō videt nisi pupilla actu illuminetur. Secūdus modus ꝓbandi hoc idem ꝑt esse qz si coloratū ponatur sup organū visus. aer vel aliquid simile non videt mediū inter visum ⁊ ipm visibile. Visibile aūt nō videtur nisi primo moueat mediū et p mediū moueat visum. Ad hoc enī q visibile videatur sicut indiget corpore in quo efficiatur scḋm esse spūale antq̄ generetur in oculo. Color enī scḋm suū esse materiale nō ꝑt immediate agere in organū visus ꝓpter improporcionē que est inter colorē vt est in materia ⁊ colorē vt hz esse spirituale ⁊ ideo oportz q color ꝓportionetur. hec autē ꝓportio acquiritur in medio et hoc ꝓpter esse spūale quod habz color in medio. In motione ergo visus ymaginabimur tria. s. mouēs tm̄ et hoc est color i materia. motū tm̄ ⁊ hic est visus et mouēs ⁊ motū et hoc est mediū. Et qz mouēs tm̄ nō immediate attingit motū tm̄. sed attingit illud mediante mouēte ⁊ moto et ideo si tollat mediū ita q coloratū ponatur sup visum non fiet sensus. ¶ Deinde cū dicit. Nō enī bene hoc dicit. excludit errorem democriti ⁊ tria facit. l. primo ponit hūc errorem. scḋo illū excludit. tercio concludit totam ꝑtem ꝑcedentē. scḋa ibi. Hoc enī impossibile est. tercia ibi. Propter quā quidē igitur causa n. Primo ergo tractat hūc errorē dicēs q democritus nō bene dixit. opinatus enī fuit q si mediū quod est inter oculum visum ⁊ celum esset vacuū q posset videri visibile quantumcūqz paruū ⁊ p quācūqz distanciam ita q si formica esset in celo adhuc posset videri. ¶ Que a ceret aliquis. Vnde poterat moueri democritus dicēs q in vacuo posset videri visibile quantumcunqz paruū et ad quācunqz distanciā. Dicendū est q democritus imaginabatur q mediū impediret visum. q enī fiebat visus p diaphonū hoc erat ꝑpter multos poros vacuos qui sunt in ipso diaphono quibz poris nō existētibus in diaphono nūq̄ fieret visus vt patet in corpore pleno. quia hoc corp⁹ impedit viam visus ⁊ maxime si visus fiat extramittēdo sicut ponebat democrit⁹ qui ponebat visum esse potenciam actiuā. Poterat ergo sic arguere democrit⁹. corp⁹ in medio īpedit actionē visus. si ergo corp⁹ remoueat de medio ita q remaneat vacuum clarius fiet visus. ¶ Deinde cū dicit. Hoc enī impossibile est. improbat posicionē democriti.

¶ Ad cui⁹ euidenciā notandū est q philosophus in improbando democritum fundatur sup duo fundamēta. Primū fundamentū est q visus nō videt nisi paciatur a visibili ⁊ aliqd recipiat. Racio autē hui⁹ fundamēti est quia sentire est quoddam pati. cū ergo videre sit sentire sequit

quod sit quoddam pati. Quoniam enim conse-
lum est quod videtur autem suscipere
et non extramittendo. Secundum fun-
damentum est quod visus non potest imme-
diate pati a re visa materiali ex quo
relinquitur quod patitur a medio et me-
dium a re visibili. Ex istis fundamen-
tis arguitur. Posito vacuo tolleretur me-
dium. Si autem tollitur medium
[illegible] tollitur passio. Si autem tol-
litur passio tollitur visio quia visio est
quaedam passio ergo in vacuo nulla est
visio. Hoc ergo quod dicit littera quod Demo-
critus est impossibile. Cuius ratio est quia
videre fit ex hoc quod sensus aliquid
patiatur. Impossibile est autem sen-
sum visus immediate pati ab ipso vi-
sibili. Relinquitur ergo quod immediate
patiatur ab ipso medio. Necesse est ergo
esse aliquod medium inter visum et visibile
quod medium si omnino removeatur
nihil videbitur. ¶ Deinde cum dicit. Pro-
pter quam quidem ergo causam. Ostendit
totum per superius dicta quod [illegible] est
[illegible] quam causam necesse est colorem vide-
ri in lumine. ¶ Deinde cum dicit. Ignis
autem. Ostendit quare videtur ignis et cor-
pora lucida dicens quod ignis et corpora lu-
cida non solum videntur in lumine sicut
colores sed etiam videntur in tenebris
et hoc ex necessitate accidit quia ignis
habet tantum de lumine quod potest diaphanum
[illegible] facere in actu ita ut ipsum et alia
videantur in lumine nec est tam debile
lumen eius quod ad praesentiam maioris lu-
minis obscuretur sicut accidit in hiis
quae dicta sunt. ¶ Quaeritur aliquis
ad evidentiam praedictorum. Utrum visio
fiat ex hoc quod aliquid imprimitur oculo.
Videtur quod non. Quia si hoc [illegible] visibile
quod sit maioris quantitatis quam oculus posset
videri quia id quod imprimitur oculo
de visibili non potest esse maius ipso oculo.
Quod autem nullum maius oculo videatur quam
est falsum et quod videtur continue [illegible].
Praeterea si visio fit ex hoc quod ali-
quid imprimitur oculo cum duo sint oculi vide-
retur duplex si duo oculi quia una spe-
cies visibilis sigillatur in uno oculo et
alia in alio. Duae autem species visibiles
faciunt apparere duo visibilia. ¶ Ad
oppositum est textus philosophi qui habetur contra
Democritum dicit quod visio fit ex hoc quod
visus patitur a medio et medium a re
visibili. Ad hanc quaestionem dicendum est
cum philosopho quod videre fit ex hoc quod ali-
quid imprimitur oculo. Ut autem solvantur
duae difficultates tactae in argumentis
duo sunt notanda. Primum quod est notandum
est quod omne maius visibile videtur sub quo-
dam triangulo cuius trianguli basis est in re
visa conus autem sive angulus est in ocu-
lo. Sit enim res visa a b et oculus
c. Ducatur ergo una linea ab a in c et
alia a b in c. Fit ergo quidam trian-
gulus qui nominatur a b c cuius trian-
guli basis est a b quae basis ponitur
esse res visa. Conus autem sive angulus est
c in quo conus ponitur oculus. Ex hac
descriptione sic facta patet solutio primae
difficultatis. Licet enim res visa sit ma-
ioris quantitatis quam pupilla tamen quia ocu-
lus videt sub praedicta figura res visibi-
les sive imagines visibiles proportiona-
biliter diminuendo veniunt ad oculum ita
quod imaginatio oculi sit in puncto in quo

ɔcludūtur inter radiales siue latera trianguli nulla ergo quō d3 esse Utr॰ maius oculo possit videri qꝛ certū est ꝙ sic qꝛ tota illa q̄titas p̄t videri que p̄t ɔcludi infra latera hui⁹ trianguli ꝛ sic p̄ma difficultas p3. Secūdū qd̄ est notandū est vt soluat̄ secūda difficultas ꝛ ostēdat̄ ꝙ vna res nō d3 videri due vbi aduertendū est ꝙ n̄uus visiuus ē i neruo qui vocat̄ obticus infra quē discurrit sp̄us visiu⁹ accipiēs formas in oculis depictas. Est āt iste neruus constellatus in anteriori p̄te cerebri ꝛ facit quasi triangulū et in pūcto illius fit iudiciū de re visa et qꝛ ibi ɔueniūt ideo vnū videt̄ qd̄ ē vnū ꝛ duo que sunt duo. Si eni̅ iudiciū fieret de re visibili s̄m duas sp̄es que imp̄mūtur duobus oculis vna res deberet videri due sicut bñ arguebat argumentū. sed qꝛ iudiciū fit in pūcto nerui obtici in quo ille due forme ɔueniūt ideo vna res vna videtur qꝛ iudiciū virtutis visiue nō sequit̄ dualitatē formaꝝ depictaꝝ in duob3 oculis sed magis sequit̄ vniōnē duaꝝ formaꝝ i neruo obtico. Secūdo quereret aliquis. Ex quo visio fit sub angulo quō res p̄pinqua videt̄ eē maior remota aūt videt̄ minor. Dicendū est ꝙ hoc ideo ɔtingit qꝛ iudiciū de quātitate rei fit s̄m quātitatē angu guli qui ɔcludit̄ in angulo. Ille āt angul⁹ quāto p̄pinquior est rei vise tanto maior est. quāto aūt remotior a re visa est tanto minor ē. qꝛ quāto latera trianguli vel piramidis sunt longiora dūmodo sit eadem basis tanto angulus est minor ꝛ id eadem res p̄pe visa videt̄ maioris quātitatis longe aūt visa videtur minoris. Exemplū in figura ad tale figurā ☉ sit res visa a b ducā ergo lineam ab a in d ꝛ aliam lineam a b in d ꝛ ponam oculum d qui videt rem visibilem scilic3 a b sub angulo d. Iterum ducam lineam a c ꝛ lineam b c et ponam oculum c qui videt rem visibilem scilic3 a b sub angulo c ꝛ qꝛ iste angulus est p̄pinquior rei vise q̄ angulus d id sub isto angulo sc3 c videt̄ res maior q̄ sub d. Tercio quereret aliquis. Ex quo res visibilis videtur sub angulo quare remota distantia impedit visionem. Dicendū est ꝙ aliter ad hanc questionē dixisset democritus q̄ diceret p̄hs. Putauit eni̅ democritus ꝙ distantia impedit visionē eius causa est qꝛ mediū resistit immutationi visibilis ꝛ ideo vbi est maior distantia est maior resistentia propter quā resistenciam nō sufficit virtus visibilis ad imutandū totū mediū qd̄ est inter rem visam ꝛ oculum ꝛ qꝛ mediū impedit. ideo si tolleretur mediū ita ꝙ poneretur vacuū res visa posset videri in quantacumq3 distantia. ita ꝙ etiam formica posset videri in celo. Dictum autem democriti apparet esse falsum duplici modo. Primus quidem modus est quia medium diaphanum nullo mō resistit immutationem visibilium. ¶Medium enim diaphanum est in ultima dispositione ad receptionem intentionum visibilium sive sit actu lucidum sive lumine nec est in contraria dispositione et ideo nullo modo resistit. sed in [illegible] quod sunt visibilium est quod si esset diaphanum vacuum nullo modo fieret visio. Sic ergo dicit Democritus. Philosophus autem dicit quod distantia impedit visum quia possit esse tanta distantia quod res visa non videretur. Causa autem est quia ut dictum est res visibilis agit ad oculum sub quibusdam lineis radialibus que quidem concluduntur in oculo. Per autem linee radiales quanto magis procedunt a re visa tanto magis distant ab eo tanto magis conveniunt et concurrunt. Potest autem esse quod propter distantiam tam linee declinant et dilatantur secundum angulum contrarium quod procedunt ad oculum et quod ita est res nullo modo videtur. Si enim res non videtur nisi sub angulo qui sit in oculo si contingat angulum fieri et non in oculo res non videbitur. ¶Quantum fuerit aliquo. Et quia eadem res aliquando videtur maior aliquando autem minor secundum quantitatem anguli sub quo fit visio quare contingit quod aliquam non possunt videre rem visam nisi longe fuerit ab oculo. Dicendum est quod cum longitudo accipitur ex propinquitate que debet esse inter visibile et oculum. Quidam enim non possunt videre rem visibilem nisi fuerit longe ab oculo. Causa autem huius est quod tales habent oculum debilem et ideo color qui est lux immediata in eis movetur propter quod est ... o [illegible] et dispergit oculum illum et ideo tunc oculus non videt. Cum vero visibile quod ad interiora visionem ... [illegible] de re requiritur virtus ad unitatem et dispersionem. Si autem visibile longe fuerit a tali oculo debili causa propter distantiam proportionatur virtuti oculi et non dispergit ipsum et tunc videtur res distincte sicut est. Quidam autem converso non possunt videre rem visibilem nisi multum fuerit prope oculum. Causa autem est quia tales habent oculos fortes et multum que sunt ante oculi speculum habent spissas et ideo visibile non potest penetrare usque ad speculum oculi nisi multum fuerit prope. Si enim visibile longe fuerit a tali oculo species visibilis debiliter sigillatur in exteriori parte oculi et quia debiliter sigillatur et indistincte et confuse pervenit usque ad interiora oculi et per consequens res sic distans indistincte et confuse videtur. ¶Deinde cum dicit. Eodem autem modo. Ostendit quod eodem modo est in aliis sensibus sicut in visu et primo quidem hoc facit. secundo ostendit quid est medium in aliis sensibus ibi. ¶Medium autem. ¶Quantum ergo ad primum dicit quod eodem modo est de sono et de odore sicut de colore. sicut enim si color ponatur supra visum non videtur ita nullum sonum sentitur si ponatur supra sensum. sed ad odorem et sonum moventur media.

a medio autē mouētur vtrūq; organox scʒ auditus ⁊ olfactus. Si enī aliquis ponat corp⁹ odoris aut corpus sonans sup organū sensus non sentitur ⁊ similiter est in gustu et tactu q̄uis videat̄ oppositū ꝑ causam que dicetur inferius. ¶ Deinde cū dicit. Mediū autē. ostēdit quid est mediū in his sensibus dicēs ꝙ illud quod mouet̄ a sono est aer. Mediū autē quod mouetur ab odore est aliquid cōmune aeri ⁊ aque sed vtrumq; istorum est mediū qđ mouetur a colore. Mouet̄ aūt vtrūq; hox sm̄ ꝙ est diaphonū. Passio autē cōmunis aeri et aque sm̄ quā mouentur ab odore est innominata nō enim mouentur ab odore sm̄ ꝙ sunt diaphona. ꝙ autē tam aqua ꝙ̄ aer moueatur ab odore pʒ. Et primo de aqua. ¶ Animalia enī aquatica hn̄t sensum odoris. ex quo manifestū est ꝙ aqua mouet̄ ab odore. Scd̄o hoc pʒ de odore. homines enī ⁊ alia animalia gressibilia respirantia nō odorant nisi aspirando aerē. ex quo manifestū est ꝙ aer est mediū in odoratu. ¶ Causa autē huī⁹ posterius dicetur. Notandū est ꝙ qñ aliqua passio sequitur duo subiecta opʒ ꝙ sequatur ꝑ aliquā ꝓprietatē cōmunē illis duobus subiectis cū ergo esse mediū in odore cōueniat aeri ⁊ aque opʒ ꝙ cōueniat eis ꝑ aliquā ꝓprietatem vel naturam cōmunem que natura cōmunis ita se habet ad odorem sicut se habet lumen ꝑspicuum ad colorem. Dictū est autē ꝙ latēdū ꝑspicuū inuenit̄ i lucidiori corpore scʒ celo et in inferioribus elemētis scʒ aqua ⁊ aere. hec autē natura quā ph̄s dicit esse innominatā reperitur in duobus elemētis tm̄ scʒ aqua et aere.

NUnc autem primū

Postꝙ ph̄s determinauit de visibili quod mouet visum hic determinat de sono qui mouet auditum. Et diuidit̄ hec ps in duas ptes qr̄ ph̄s primo determinat de sono. scd̄o determinat de quadā spēe soni ibi. Vox autē sonus. Prima in duas qr̄ primo determinat de sono. scd̄o de differencijs sonantiū ibi. Differentie autem sonantiū. Prima in tres qr̄ primo determinat de generatione soni. scd̄o de immutatione audit⁹ a sono ibi. Vacuū aūt recte. Tercio mouetur quedā dubitatio circa p̄determinata ibi. Vtꝝ autē sonat. Primo autē determinat de generatione soni. ¶ Ad cui⁹ euidentiā notandū est ꝙ oīe qđ generat̄ est in potentia generatio enī ē deductio potētie ad actū ⁊ qr̄ ph̄s volebat determinare de generatione soni. primo ostendit ꝙ son⁹ quandoq; est in potentia quandoq; est in actu. scd̄o ostēdit quō fit in actu ibi. Fit aūt qui sm̄ actū. primo ergo ostēdit ꝙ son⁹ quandoq; ē i potētia quandoq; in actu ⁊ dicit̄ sic. Primū dictū est de visibili. nūc autē anteꝙ dicamus de tactu et gustu. primo determinemus de sono et olfactu.

Sonus autem est duplex. Est enim sonus in actu et sonus in potentia. Dicimus enim aliquid et habere sonum et quod actu sonat et quod habet potentiam sonandi sicut dicimus. Hec campana bene sonat quamvis non sonet in actu. Dicimus enim quod quedam non habent sonum que non habent potentiam sonandi sicut spongia lana et huiusmodi mollia. Dicuntur autem habere sonum que possunt sonare sicut es et alia huiusmodi plana et lenia et sic patet quod sonus est duplex. Sonus secundum potentiam quando fit in actu. Sonus autem secundum actum est quando fit inter medium et ipsum auditum ac si diceretur quod sonus in potentia est in corporibus sonabilibus. Sed sonus secundum actum est in ipso medio et in organo auditus.

¶ Ad evidentiam huius sciendum [illegible] aliqua. Quod quedam non sonant sicut mollia. Ad hoc dicendum est quod ad sonum requiritur quod aer expellatur per corpus quod verberatur. Mollia autem sicut spongia [illegible] non sonant [illegible] aerem expellere. Talia enim [illegible] ab aere cedunt illi et non expellunt similiter sonant pili et lana. Talia enim [illegible] sunt et [illegible] se [illegible] aerem non sonant [illegible] expelli ex quo sequitur quod [illegible] sunt. Quod sonus causatur ex [illegible] expulsione aeris. Mollia enim et [illegible] propter [illegible] non sonant magis enim cedunt [illegible] quam aerem expellant. ¶ Secundo [illegible] aliquis. Que solida plana et lenia bene sonant sicut dicit philosophus. Dicendum est quod ad istum sonum requiritur quod ex ictu percussio aer subito expellatur et velociter et ex omni parte et simul expellatur. Talia autem magis ex ipso quod solida non sunt porosa non cedunt sed similiter aerem expellunt. Ex ipso autem quod plana et lenia sunt superficiem equalem sunt et quod superficiem equalem sunt simul et sic aerem expellunt.

¶ Tertio queritur aliquis. Utrum sit verum quod dicit philosophus quod sonus in actu est inter medium et auditum. Videtur quod non. Quod auditus est potentia et non actus sed sonus secundum potentiam est in corporibus consonantibus sonum ergo in eisdem est sonus in actu. Preterea ad [illegible] sequitur [illegible] quod alius est sonus cum [illegible] ferrum alius autem cum percutitur [illegible]. Sonus autem secundum actum videtur esse in eo [illegible] sequitur. Preterea sonus videtur esse in eo quod audit sed [illegible] magis auditur in medio quam dicimus quod campana audit vel aliquid huiusmodi ergo in [illegible] sonus sunt in [illegible]. Ad oppositum est dictum philosophi. Ad hoc respondendo dicendum est quod aliquid est in aliquo [illegible] dupliciter uno modo [illegible] alio modo [illegible] formaliter. Dicimus enim quod forme educte de materia aliquo modo preexistunt in agentibus [illegible] enim forme sunt in materia [illegible] agentia sed [illegible] preexistunt enim in agentibus [illegible] sed in materia sunt formaliter. Ad propositum dicendum quod sonus in corporibus sonabilibus sic in campana vel in ere est virtualiter et causaliter et sonus in potentia [illegible] in medio autem formaliter et q2 eſſe formaliter eſt eſſe in actu cū forma ſit quidā act⁹ iō i medio eſt ſm actū. Ymaginabimur ergo q percuciens agit ſonū inq̄ntum frangit aerem. percuſſum autem concurrit ad ſonū inq̄ntū retinet illū aerem et nō permittit ipm faciliter frangi et ideo tam percuciens q̄ percuſſum concurrit ad ſonum ſicut actiuū ſoni. ex quo ſequitur q ſonus eſt in eis ſicut in cauſa et ſicut in agentibus et nō ſicut in ſubiecto. ¶Aer autem concurrit ad ſonū ſicut corpus qđ ſonaliter frangitur et ideo ſicut fractio ſubiectiue eſt in aere et in medio ita et ſonus. Intelligamus eciā q ſonus vel eſt ipſa fractio corporis ſonantis ſubito et violenter vel ſequitur ipſam fractionē. In quocū q3 ergo ſubiectiue eſt fractio ibidē eſt ſonus et q2 fractio eſt in medio ideo ibidē eſt ſonus ¶Ad primū argumentū qđ dicebat q act⁹ eſt patiens eius et actiui. Dicendū eſt q duplex eſt de potencia paſſiua que ſit actiua. cui⁹ eciā eſt fieri eius eſt forma et actus quā recipit ipſm fieri Illius enim eſt ſanitas formaliter cui⁹ eſt ſanū fieri. Alia autē hec eſt duplex de potentia actiua que ſunt actiū q2 nō eſt neceſſe q in eodem ſit potentia actiua que educit actū et act⁹ qui educitur immo ſunt i diuerſis q2 potentia actiua eſt in agente. actus autē qui educitur eſt in paſſo. Sciēdum autē q ſonus eſt in corporibus ſonantibz ſiue percucientibz cauſaliter et virtualiter et ſicut in potentia actiua et ideo nō opz q corpora ſonora ſit ſonus formaliter et in actu ſed ſolū opz q ſonus formaliter in actu ſit in corpore percuciendo. corpus autē ſubiectiue ſonus eſt corpus qđ ſonaliter frangitur tale eſt medium.

¶Ad ſecundū argumentū reſpondēdum eſt q diuerſitas effect⁹ nō ſolū ſequitur diuerſitatē cauſe materialis ſed eciā cauſe efficientis et ideo diuerſitas ſoni pōt prouenire ex diuerſitate materie percucientiū ¶Ad terciū argumentū dicendū eſt q corpora vel aliquid ſimile ſic eadem nō q2 in ea eſt ſonus ſed q2 cauſat fractionē et percuſſionē ad quā ſequitur ſonus. Sonus eciā vel eſt ipſa percuſſio vel eſt aliqua qualitas illā conſequens ¶Deīn cū dt. fit autem qui ſm actū. Poſtq̄ oſtenſum eſt q ſon⁹ eſt in aliquo ſm potentiā hic oſtendit p quē modū generatur ſon⁹ in actu. diuidit autē hec po in duas q2 pa determinat de generatione ſoni ſimplr ſecunda determinat de generatione ſoni qui fit ex reflexione ſoni ex reflexione dic. Echo autē fit. Prima in duas q2 primo oſtendit quot concurrunt ad hoc q fiat ſon⁹ in actu. ſecūdo oſtendit qualia opz ea eſſe dic. Sunt autē diuerſi. primo ergo oſtendit quot concurrūt ad generationē ſoni ¶Ad cui⁹ euidenciā notandū eſt q ad generationē ſoni concurrunt percuciens percuſſum et mediū. q autē percuciens et percuſſum concurrunt pz q2 percuſſio eſt cauſa ſoni percuſſio autē eſt alicui⁹ percucientis ad aliquod passum quod eius requirunt medium ex quo vt⁹ passiue non est sine medio lumen. motus autem luminis non est sine medio. huius ratio ex his que sunt quod sonus fit extra semper est alterius percussione ad aliquod passum et in aliquo medio. cuius ratio est quia percussio est causa soni. percussio autem requirit percutiens et passum. non impossibile est ista fierent vnum solum sonum fieri. In generatione enim soni aliquid est mouens sine percutiens et aliquid quod mouetur sine passum. Sonans enim ad aliquod passum sonat et enim in aliquo medio. cuius ratio est quia sonans tangitur ab passo fiunt sonum. cum sit [illegible] istum fiunt vt⁹ autem non fit sine medio [illegible]. motus autem luminis non fit sine medio. ex quo sequitur quod ad sonum concurrunt mota ¶ Dubitaret aliquis Vtrum sonus sit idem quod motus medii. Dicendum est secundum opinionem aliquorum quod sonus nichil aliud est quam ipse motus medii. hec autem positio impossibilis est. Que enim eadem sunt eodem sensu percipiuntur. Sonus autem sub sensu percipitur tantum vno sensu percipitur scilicet auditu. motus vero [illegible] sensibus percipitur vt in [illegible] declaratum est. Motus est inter sensibilia communia. sensibilia communia autem multis sensibus percipiuntur. Preterea que sunt eadem sunt eorundem differentie. Motus autem et sonus non habent easdem differentias. differentie autem soni sunt acutum et graue. differentie autem motus sunt velox et tardum. acutum autem non est idem quod velox sed magis causatur ex velocitate motus nec sunt idem est quod tardum sed magis causatur ex tarditate motus. ¶ Secundo queret aliquis Vtrum sonus sic fit intrinsecus mutatum [illegible]. Dicendum est quod sic. cuius ratio est quia sonus est in continuo fieri. quod quidem continuum fieri oportet quod sit continua generatio. generatio autem soni est motus violentus qui fit ex ista percussione corporis solidi et plani. forme enim que magis sunt in fieri quam in facto esse semper continuantur generatione ab eo quod generatum semper in esse manet et in absentia generantis statim tendunt ad non esse et lux videtur talis forma quod est forme. Sonus enim magis habet esse in fieri quam in facto esse et ideo semper habet secundum aliquid generationem post motum medii. forme autem que habent esse in facto et quod manent post hoc esse absente motu.

¶ Deinde cum dicit. Sonat autem verum⁹. Postquam dixit quid requiruntur ad generationem soni. hic ostendit qualia sunt que requiruntur ad sonum generandum et duo facit quia primo ostendit qualia oportet esse percutiens et passum. secundo ostendit qualia oportet esse medium ibi ¶ Amplius autem in aere etc. ¶ Quantum ad primum dicit quod sonus non fit ex percussione quorumcumque corporum. magis quod lana enim et spongia et similia mollia nullum sonum faciunt eadem percussa cuius ratio est quia [illegible] quod debet percutiens et non resiliat. Sonus autem causatur ex ista percussione et resilitione percussi. Ex quo autem et quecumque corpora lenia et concaua ex sua percussione faciunt sonum. Ex quibus sunt plana quia lene est. ❡Cōtinua aūt sonū faciunt q2 in eis aer includit̄ ⁊ cū iste aer qui p̄mo mot⁹ est nō possit statim exire percutit aliū aerē ex tali cau pcussione fiūt multi ictus ⁊ multiplicat̄ son⁹. Notandū est ꝙ corpa ex quoꝝ percussione generat̄ sonus opꝫ ꝙ sint dura cui⁹ ratio est quia ad generationē soni aer debet excludi. excluditur aūt a corpibꝫ durisq ⁊ solidis. ❡Corpa eīn mollia magis ipsum retinēt ꝙ̄ excludāt. secūdo opꝫ ꝙ corpa generantia sonū sint lenia cui⁹ rō est q2 sonus debet generari in aere uno excluso a corpore duro cū quadā violentia. In corpe aūt leni ꝓpter unitatē et equalitatē superficiei est unus aer. tercio corpa cōcaua bene sonāt cui⁹ ratio est. quia concaua corpa aerē expulsum continent ⁊ exire nō pmittūt. ❡Aer aūt tumultuans retentus multos ict⁹ facit. ❡Cōtinuū autē ꝓpter concauitatē percussum in uno latere tremit in alio latere ⁊ talis tremitus diu retinet sonū. ❡Deīn cū dicit ❡Amplius aūt in aere. ostēdit quale est mediū in auditu dicēs ꝙ mediū ī quo son⁹ audit̄ est aer et aqua licet minus audiat̄ in aqua ꝙ̄ in aere: q2 illud mediū min⁹ dispositū est. nec mediū in quo audit̄ son⁹ hꝫ ꝓpriū sonū et q2 mediū in qualibet sensu sit qualitatibꝫ sensibilibꝫ carere fm illū sensum ut possit omnes recipere necesse est ꝙ nec aer nec aqua habeat ꝓpriū sonū sed son⁹ in eis generatur. ❡Ad generationē aūt soni in eis necessariū est ꝙ corpa ferma .i. solida ⁊ dura percutiāt semiuicē ꝑcutiāt et aerē. hoc aūt fit cū aer in sua integritate manet ut possit percuti ⁊ nō diuiditur nec soluitur ante percussionē. si eīn ante percussionē soluatur nō fit sonus. Est enim aer valde diuisibilis ⁊ si paulatim diuiditur ⁊ soluitur nō sonat. Si eīn velociter ⁊ fortiter percutitur ita ꝙ motus percutientis p̄ueniat fracturā aeris ⁊ diuisionē tūc in eo fit sonus. aer eīn sic p̄uentus adunatur ⁊ colligitur. ❡Adunatur aūt ⁊ collectus percutit ꝑt ex qua percussione sequitur sonus. ꝙ aūt ita sit pꝫ q2 si aliquis cañ male sonantia fortiter percutiat sonabūt. Si quis eīn percutiat aceruū lapidū velociter antequā dissoluatur cōtingit fieri sonū qd nō cōtingit si tarde moueatur. Notandū est ꝙ sic ymaginādū est in aere sicut in aqua. Si quis eīn baculū paulatim ducat in aquā nō resistit ei aqua sed diuiditur. fortiter autē et velociter ducens baculum per aquam videbit eandem aquam resistere et moueri. sic autē est in aere. Si eīn aer tarde motu mouetur non facit sonum quia aer sic tarde motus prius recedit et dissoluitur ꝙ̄ fiat contactus solidorum. ita ꝙ diuisio aeris preuenit ictum percutientis. Si autem fortiter moueatur aer sic motus preuenitur ab ictu percutientis ex quo preuentus ne obuiatus et collectus leuē recipit sonū ex quo contingit ꝙ quādo aliquid velociter moueatur in aere sicut qñ aliquis fortiter percutit solum aerē q̄ fit son⁹ quia tūc aer adunatus nō solū se h₃ in rōne medij sed etiā in rōne percussi. Notandū ē q̄ in generatione soni oportet primo percussionē precedere. secūdo expulsionē medij percussi solidi plani et qua percussione penitur aer. Aer enim percussus et percussus aliquid percutit. Quomodo aūt sic percutit necesse est q̄ aliquantulū aeris inter percutiens et percussum constringatur et sic constricta cū violencia expellatur et tunc fit son⁹. Ex quo contingit q̄ si aliquis percuteret unum magnus solidū sup aliud plane et leue q̄ nō fieret sonus. Cui⁹ racio est quia aer absq₃ violencia cederet sic ut indicatū est oportet ictū aeris ita esse velocem q̄ preueniat fracturā aeris .i. q̄ preueniat aer antequā frangatur et soluatur

¶ Deinde cū dicit. Echon aūt. postquā dixit enim de prima generatione soni hic dicendū est de secūda que fit p reflexionē. diuidit aūt hec pars i duas. quia primo ostenditur quō generatur son⁹ qui vocatur echon. secundo ostēdit q̄ semp generatur licet nō semp fiat certus et manifestus ibi. Videtur aūt semp. ¶ Ad euidentiā primi primo notandū est q̄ sicut contingit sonus nō fit in aere ita q̄ aer qui expellitur a percuciente moueatur p se singulariter donec perueniat ad auditū sed id qd fit in aere in percussione est prox⁹ causatiuū soni est enim simile ei qd fit in aqua qñ lapis proicitur in aquam fiunt quedā regirationes in circuitu aque percusse que quidē circuli secundū percussionem fiunt prope et motus est fortis. In remotis aūt partibus regirationes fiunt maiores et mot⁹ est debilior tandē aūt generatio circulorum deficit. eodē mō est in aere. Ex percussione enim magna sonantis fiunt quedā generationes in aere que quidē prope sunt iuxta centrū. In remotis aūt maiores et tam diu durāt quousq₃ durat impetus sonantis. Secūdo notādū est sm eundē commentatorē q̄ ex hoc contingit q̄ in percussione aeris q̄ causat sonū fit figura sperica vel p sperā cuius centrū est locus percussionis siue magis sonantis fit aūt sonus in circulū propter expulsionē aeris equaliter ab illo loco qui est centrū. Signū aūt q̄ generatio soni fiat in circulū est q̄ impossibile ē audire in quolibet puncto aeris cui⁹ remotio a percuciente est eadē ita q̄ omnis percussio habet speram terminatam et p consequens eque distantē et distanciam terminatam ¶ Tercio notandum est q̄ ita est in circulationibus aeris ex quibus causat motus sicut in regirationibus aque. Ex percussione enim aque ut dictum est generantur circuli in circuitu aque percusse. hij autem circuli si inueniant obstaculum reflectuntur. Eodem modo est ex percussione corporum sonancium generantur circuli in aere qui quidem circuli si inueniant obstaculum reuertuntur et reflectuntur in contrarium. Ex hoc autem q̄ sic reuertuntur et cū reflectuntur auditur sonus ex abūso ⁊ quasi iteratꝰ que quidē iteratiō soni vocatur echo. ita ꝙ principaliter ꝙ generatꝰ sonus ex diffusione aeris. secundario autē ex reflexione eius ⁊ qꝛ motus diffusionis ſimilis est motui reflexionis ideo ſonus qui vocatur echo similis est sono primo. Hoc autē patʒ lr̄a q̄ dt ꝙ echo fit cū ab aere uno ⁊ continuo facto motu iterū aer repellitur propter vas sive obstaculū terminans eum ⁊ prohibens illum aerē diffundi ⁊ ulterius procedere. qꝛ cū iste aer nō pōt diffundi reflectitur ⁊ sūmotus in contrariū ita ꝙ accidit in tali modo sicut in pila. Cū enī aliquis p̄icit pilam que hic dr̄ sphera si inveniat obstaculū reflectitur et resilit. Notandū est ꝙ licet ex quolibet obstaculo possit fieri echo tn̄ tunc p̄cise fit qn̄ corpus obstans ad qđ repellitur aer motus est aliquod corpus concavū quasi quoddā vas claudēs et concludēs aerem in sua unitate ⁊ nō prohibēs ipm dividi. tunc enī ille aer fit continuus et unitus qꝛ nō pōt ulteriꝰ procedere pellit iterū aerē quo pellebatur ⁊ qꝛ ita est iđ dt phūs in lr̄a ꝙ echo fit propter vas determinās ⁊ prohibens iterū aerē diffundi. Deinde cū dt. Videt autē semper. ostēdit ꝙ echo semp fit licʒ non fit certus ⁊ manifestus. Ad huiꝰ autē evidentiā tria sunt notanda. Primū est qđ est notādū ꝙ echo sonus vel sonus iteratus semp fit qn̄ aer motus propter obstaculū reflectitur in contrariū ⁊ qꝛ ista reflexio semp est licet nō fit certa et manifesta echo semp fit. Secūdū qđ ē notandū est ꝙ lumē semp reflectitur ⁊ repercutitur. cuiꝰ signū est qꝛ nisi lumen repercuteretur ⁊ reflecteretur nō videretur extra illū locū quē iacit lumen ⁊ nichil illuminaretur nisi ille locus quē respicit sol. licet tn̄ semper lumen reflectatur tn̄ reflexio est duplex. Est enī quedā reflexio facta que fit a corpe tersa polito ⁊ claro. ut cū si radii solares cadūt in aliqđ corpus tersum ⁊ politū reflectitur lumē ex qua reflexione nasciē quidā splendor qui quasi ē alterius sicut locus ille quē aspicit sol. secūdo est quedā reflexio que ē debilis que quidē nō facit splendorē sed umbrā ⁊ hec reflexio debilis nō fit a corporibꝰ politis ⁊ tersis seu fulgidis sed a corporibus opacis. cū enī radii solares cadūt in arbores vel in aliqđ corpꝰ simile umbrosū lumē reflecti que quidē reflexio facit umbrā et directā cū sit [illegible] ꝙ nisi enī in umbra esset aliq̄ reflexio lucis nulliꝰ possit legere in umbra sic nulliꝰ pōt legere in nocte. Sic enī ē qđdā dicimꝰ tenebrā et umbrā qꝛ omnino tenebre sunt lucē qđ nō sunt umbre. Tertiū qđ ē notandū ē ꝙ simile ē de reflexione luminis ⁊ soni sicut enī reflexio luminis est duplex ita ⁊ reflexio soni. Est enī quedā reflexio soni fortis ⁊ manifeste cōpārabilis et hec reflexio fit qn̄ sonꝰ repercutitur ad aliquod [illegible] ⁊ ex tali reflexione generatur echon [illegible] ⁊ [illegible] sicut [illegible] est quedā reflexio debilior q̄ [illegible] aer [illegible] reflectitur ⁊ [illegible] a [illegible] que nō sunt [illegible] [illegible] sunt et ex tali reflexione generatur echon [illegible] ⁊ [illegible]. [illegible] est etiam q̄ sicut generatio [illegible] est duplex [illegible] que est [illegible] [illegible] alia autē que est ex reflexione [illegible] et [illegible] [illegible] ex quibus generatur sonus est [illegible] [illegible] est enī [illegible] ⁊ [illegible] reflexionis aer cū [illegible] in [illegible] ⁊ [illegible] si autē [illegible] [illegible] reflexionē [illegible] q̄ echon [illegible] semper fieret [illegible] nō [illegible] in sono sicut in lumine in [illegible] ne autē sic est q̄ lumen semper [illegible] nisi enī fieret [illegible] luminis nō fieret [illegible] lumen sed [illegible] solem .i. extra [illegible] quem [illegible] sol [illegible] semper fiat [illegible] luminis [illegible] et reflexio nō est semper [illegible] sicut ē illa reflexio que fit ab aqua vel ab aere vel ab [illegible] a corpore vel ab alio corpore [illegible] mero corporū [illegible] et est quedam reflexio debilis que fiat [illegible] .i. [illegible] in qua [illegible] lumen qđ est ex directa [illegible] sione radio⁹ solariū. Notandū est q̄ ex generatione [illegible] que fiūt in aere [illegible]

[illegible] tria contingūt. primo enī contingit ex hoc q̄ sonus [illegible] in [illegible] vt enī dictū est in tali generatione [illegible] sonans ē [illegible]. [illegible] autē fit p̄ [illegible] vel [illegible] ab illo [illegible]. Secundo ex hoc contingit q̄ sonus [illegible] ⁊ [illegible] [illegible] enī [illegible] sunt [illegible] ⁊ [illegible] est [illegible] ⁊ quia [illegible] est [illegible]. In [illegible] autē a loco [illegible] fiūt [illegible] et [illegible] est [illegible] sonus [illegible] in [illegible] a loco [illegible]. Tertio ex hoc contingit [illegible] echon si fit enī [illegible] et [illegible] reflectuntur [illegible] ad primū sonum ⁊ p̄ [illegible] sonus reflectitur ⁊ sic fiet echon [illegible] nihil aliud ē nisi son⁹ reflex⁹

Uacuū autē

Postq̄ determinauit p̄hs de generatione soni hic determinat de [illegible] a sono ⁊ [illegible] i [illegible]. et [illegible] determinat [illegible] son⁹ [illegible] medium. secundo [illegible] i [illegible] ex parte auditus [illegible]. [illegible] autē. Primo [illegible] q̄ vacuū sine aere [illegible] mediū i auditu. secundo ostēdit p̄ quod mediū in aere fit son⁹ [illegible]. [illegible] ad [illegible] q̄ vacuū [illegible] ab [illegible] mediū auditus [illegible] enī [illegible] vacuū ē aer [illegible] q̄ [illegible] aerem eē vacuū ſm tā illū modū ꝑ quē ponitur ꝙ aer ē vacuū dīc ꝑt ꝙ vacuū mediū ē in auditu ſcꝫ aer. ¶ Deīn cū dīt. Hoc aūt. oñdit ꝑ quē modū ſonus fit in aere ꝛ ꝑ quē modū ſonꝰ ꝑ aerē mouet auditū. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā notādū eſt ꝙ ſi aer ſiue ſonꝰ dꝫ moue auditū. duo requirūtur. Primū ē ꝙ aer motꝰ qui mouet auditū ſit vnꝰ ꝛ ꝯtinuꝰ. ſcd'm qd' requiritur ſequitur ex iſto. ſi eñ aer dꝫ eē vnꝰ ꝛ ꝯtinuꝰ opꝫ ꝙ corpꝰ qd' ꝑcutitur ſit leue ꝛ nō aſꝑm. In corpe eñ leui ꝓpter vnitatē ꝛ equalitatē ſupficiei aer ē vnꝰ ꝛ ꝯtinuꝰ. Hic viſo pꝫ lr̄a q̄ dīt ꝙ hic ſcꝫ aer qñ dicitur ē qd' vacuū ē ſonās audit' cū mouet aer vnꝰ ꝛ ꝯtinuꝰ ſed ꝓpter id ꝙ aer eſt fragibilis. i. nō fragibilis nō ſonat niſi ſit leue qd' ꝑcutitur. Qñ eñ eſt leue qd' ꝑcutitur fit ſonus ꝓpter eiꝰ equalitatē plan ꝛ ſuꝑficiei ē vnꝰ aer ꝯtinuꝰ ꝛ fit vna expulſio. Superficies eñ plana vniformis eſt ꝓpter quā vniformitatē ſonans ſimul mouet aerē vnū ꝯtinue vſqꝫ ad auditū. ¶ Quereret aliquis Utrū in generatiōe ſoni ꝓpter eandē rōnē requirūtur corpa dura et leuia. Dicendū ē ꝙ ſic. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā notādū ē ꝙ in generatiōe ſoni duo requirūtur ſcꝫ aer expulſus ꝛ modꝰ expellēdi. ꝓpter aerē expulſū opꝫ ꝙ corpa ſonantia ſint dura vt poſſint bene expellere aerem. Corpa eñ mollia vt nō dictū eſt aerē nō expellūt ſed magis retinēt. Rōne aūt modi expellendi requiritur ꝙ corpa ſonātia ſint regularia ꝛ leuia. hec ē eñ dīa int' corpꝰ aſꝑꝫ ꝛ leue. In corpe eñ aſꝑo vna ps ſupereminet alteri et ideo ꝑcuſſa vna pte nō ꝑcutitur altera. ꝛ etiam inter aſꝑitatē eiꝰ ꝯtinetur aer nō expulſus. Corpꝰ eñ leue ꝓpter planitiem ſuꝑficiei ꝑcuſſum bene ſonat: quia ſimul et vniformiter aer expellitur a tali ſuꝑficie ſimul fit expulſio aeris ꝑcuſſi. Dicunt etiam quidam ꝙ corpora regularia et leuia requirūtur ꝯtinuatio eſt. qꝛ aer non quocūqꝫ modo expulſus ſonat ſi nō. ſꝫ oportet aerem ꝑcuſſum reſilire ſicut reſilit pila ꝑcuſſa a terra. Cum autem vnum corpus planum ꝑcutit aliud corpus planum corpus ꝑcuſſum non cedit. nō cedēdo autem facit aerem illum ſaltare ꝛ reſilire cum quadam violencia. ſicut quia terra non cedit pile ſi ꝑcutiatur pila a terra oportet eam reſilire ꝛ ſaltare. ¶ Deinde cū dicit ¶ Audibile aūt. oñdit quomodo immutatur organū auditus. Ubi aduertendū eſt ꝙ auditus immutatur qꝛ ſonꝰ immutat ꝯnaturalē aerem ꝛ vl' hec ps diuiditur in tres ptes quia primo oſtēdit ꝙ in nobis ē aer ꝯnaturalis quem immutat ſonꝰ. ſcd'o declarat qualis ē aer iſte quo immutatur dicens. Per ſe quidem. tertio declarat qualis ē aer ꝯnaturalis intrīcus qui mouetur ab aere extrinſeco dicens Hoc aūt ē i auribꝫ

Prima in dicto. quia primo ponit materiam sui. secundo ex hoc declarat quandam declarationem illius. Propter quod quidem. Primo ergo ponit quod in auditu est aer connaturalis qui mouetur si debet fieri auditus et hoc est quod dicit litera quod auditui connaturalis est aer ita quod sicut humiditas aquea conuenit instrumento visus ita aer conuenit instrumento auditus ex quo sequitur quod sicut sonus est in aere extrinseco motus aer qui est intra .i. aer connaturalis mouetur ab aere extrinseco et per consequens per hanc motionem percipitur sonus. Notandum est quod quidam aer naturalis mouetur in aure et connaturalis est in tympano auris. Tympanum autem cum neruis auditiuis qui expanduntur in interiori auris qui quidem pulsantur ab aere sic auditur. hic aer sit connaturalis tamen non est aeri extrinseco et cum motus aere extrinseco mouetur hic aer interius et iste motus mouet neruum auditus

¶ Deinde cum dicit. Propter quod. declarat ex dictis quandam declarationem. Est autem declaratio quod quia aer est connaturalis auditui ideo animal non audit ubique nec in tota parte corporis. corporis enim auditus non est ubique nec etiam ubique habemus connaturalem aerem qui possit moueri ab aere extrinseco. Sicut enim humiditas aquea non est ubique in toto corpore sed in determinata parte corporis scilicet in pupilla et ideo visus animalis non ubique est. ita aer connaturalis non est ubique in toto animali sed in determinata parte in qua quidem parte animal audit. Notandum est quod quidam connaturalitatem habet cum motu soni et pulsatum auditum que mouetur a sono siue motu soni et instrumentum auditus. Sonus enim se habet in ratione actiui ¶ Auditus autem siue instrumentum auditus se habet in ratione passiui. ex quo sequitur quod connaturalitas est inter sonum et auditum siue motum soni et aerem connaturalem auditui propter quam connaturalitatem ubi non est iste aer connaturalis non est per quem possit moueri a sono ¶ Deinde cum dicit. Per se quidem insipidus. ostendit qualis est aer extrinsecus dicens quod aer extrinsecus per se et de se est insonabilis quia de se nullum habet sonum propter hoc quod facile dissilit a se. est enim facile diuisibilis ¶ Cum autem prohibetur iste aer diffluere et mouetur humidi motus uel est sonus uel ad ipsum sequitur sonus. Notandum est quod corpus illud debet esse densatum a natura corporis. et ergo aer possit tenere istum sonum de se nullum habens et hoc est quod dicit philosophus quod aer insonabilis est aer cum de facili cedit quia per se non est natus resistere percutienti quia ergo percussio fit in resistentiam quandam et velocitatem requirit. ideo dicit philosophus in litera quod aer per se est insonabilis cuius causa est quia faciliter cedit. ¶ Cum autem ex percussione corporis solidi fit resistentia auditur sonus.

¶ Quereret ergo aliquis. cum philosophus dicat in litera quod aer est per se insonabilis et hoc quia faciliter cedit quomodo potest esse quod virga in aere absque aliquo alio corpore faciat sonum.

Dicendū est sicut dicit comēt· q partes aeris p virgā scisse iterū congregātur & replēt illā scissurā ne sit dare vacuū· Virga em̄ mota p aerē scindit ipm̄ partes aūt aeris scisse congregant iterū· Si autē virga leuiter moueat leuiter attrahit aer· et q₂ leuiter attrahit nulla fit resistentia· & q₂ nulla fit resistētia nullus fit motus· Si aūt virga velociter mouet partes aeris quadā velocitate attrahūtur & congregātur ꝓpter quā fortē attractionē eaꝝ fiunt quādā densitatē partiū que quidē densitas facit quādā resistentiā ex q̄ resistentia causat motus· ¶ Aer ergo de se insonabilis est nisi contingit in aere p velocitatē motus fieri quādā resistentiā que quidē resistētia cāt sonū· patz ergo quō aer p se sine alio motū pt cāre sonū & quomodo nō· ¶ Demū cū dt· Hic aūt est in auribus· ondit qualis est aer intrinsecus et diuidit ītc pᵒ in tres q₂ primo ondit qualis est aer intrinsecus· scdo ꝓbat necessitatē hui⁹ aeris ibi· Propter hoc· tertio ondit signū q hic aer distinctus est ab extrinseco ibi· Sed signū· Ondit ergo pᵒmo qualis est hic aer q₂ imobilis et io dicit in lra q hic aer cōnaturalis auditui edificatus est· i· est firmiter dispositus in auribz cū hoc· i· cū hac ꝓprietate q sit imobilis· qz aūt est imobilis vt possit sentire p certitudinē oēs drās motus· ita q iste aer positus in auribz excedit aerē extrinsecū i quantū

Notandū est q sic humidū aqueū q est in pupilla caret oī colore vt possit cognoscere oēs drās colorū ita eciā q aer qui est infra timpanū aurꝭ careat oībz motibz extrinsecis vt possit cognoscere sine discernere oēs drās sonoꝝ· ¶ Deinde cū dt· Propter qd· Ostēdit necessitatē hui⁹ aeris cōnaturalis & est ratio sua talis· Saluato hoc aere cōnaturali saluat auditus· corrupto aūt hoc aere cōnaturali corrumpit auditus ergo hic aer cōnaturalis necessarius est auditui· et hoc est qd dt lra q in aqua audimus ita dūtaxat q aqua nō ingrediatur ad ipm̄ aerē cōnaturalē sed neqz ingrediat in aurē qd impossibile est ꝓpter reflexiōes q̄ ꝓhibēt introitū aque in aurē· si aūt contingat q aqua ingrediatur in aurem nō audit aīal ꝓpter corruptionē aeris cōnaturalis sic eñ si corrūpatur humidū pupille ex infusione alicui⁹ extranei impedit visus ita si corrūpatur aer cōnaturalis corrūpitur auditus· Si eciā contingat· i· pellis circūdās aurē vel aliquis pars cōtracta laborat· i· infirmat impeditur auditus sicut si impediat pellis pupille que tegit humidū aqueū impeditur visus· ¶ Notandū est hic q natura latera auris dura fecit vt percussa leuia repercutiāt exteriora eciā extrema auris latera fecit patula vt vbiqz haurirēt sonū· fecit eciā foramina auriū tortuosa vt ꝓhibeat aer exter & corrupti et hoc est quod dicit litera quod possibile est aquam non ingredi ad illum aerem connaturalem propter restrictionem et per consequens possibile est aerem connaturalem salvari dum sumus in aqua et quam possibile est ipsum salvari possibile est audire in aqua. Notandum est quod ex verbis philosophi hic dictis habetur primo quod aer est magis proprium subiectum soni quam aqua cuius causa est quia salvato aere salvatur auditus et interrupto interrumpitur. Non sic autem est de aqua quia si aqua subintraret loco aeris connaturalis non fieret auditus quia non erit aer interior qui posset moveri a sono. Deinde cum dicit. Sed signum. Ostendit quod aer interior qui est in aure est distinctus ab aere exteriori et habet motum distinctum a motibus exterioribus. Ad cuius evidentiam notandum est quod si ponatur manus super aurem aer qui est in aure habet quendam motum proprium propter manum oppositam fiunt multe restrictiones et multe expansiones propter quas videtur auris sonare sicut cornu. Iste ergo sonitus videtur esse nobis signum quod in auribus est quidam aer distinctus ab aere exteriori hoc est ergo quod dicit litera quod signum audiendi scilicet per aerem distinctum ab aere exteriori et signum non audiendi scilicet sine tali aere est sonare aurem sicut cornu. Iste enim aer sic distinctus ab aere exteriori semper videtur moveri motu proprio sed tamen iste motus non impedit motus aeris exterioris nec impedit perceptionem soni quia sonus est motus extraneus illi aeri et non proprius et quia sic est ideo dicitur aliquis qui non audire vacat id est aerem sonare. audimus enim vagans sicut tympano aures habent aerem determinatum. Notandum est quod motus proprius aeris interioris non impedit perceptionem soni. sonus quidem qui non est motus quod possit impedire aliquos motus aeris exterioris. sonus autem qui sonus non est ex proprio motu huius aeris sed provenit ex motu alterius. Intelligendum enim quod sicut organum tactus non est denudatum ab omni qualitate sensibili sed est denudatum a qualitatibus sensibilibus quas percipit sic aer connaturalis interior non est denudatus ab omni motu sed a motibus extraneis quos percipit auditus. Deinde cum dicit Utrum autem sonant. Movet philosophus quandam questionem circa generationem soni dicens quod ad generationem soni concurrit verberans et verberatum questio est utrum verberans sit magis activum soni an verberatum. Solvit philosophus questionem cuius sententia est quod utrumque scilicet tam verberans quam verberatum est magis soni modo tamen alterum. Utrumque enim concurrit ad generationem soni verberans quam verberatum quod sic patet non sonus sequitur motum sonus enim est motus aliquis possibilis moveri. Fiunt ergo aliquid est causa activa motus ita est causa activa soni. Generatur autem sonus ex motu quia aliquid patiens est et propter hoc sonitum passio. Percussum autem sit isto modo quo saltantia id est aerem quatiunt a et durio cū aliquis ea traxerit .i. fortiter percusserit vel impulerit In tali eñ motu percussio mouet ꝫ percussum resilit ꝫ sunt resiliere ex q̄ nō cedit ꝫ q̄ semꝑ in motu ex quo causat ſonus eſt quedā resistentia ꝫ resiliēs ꝫ ideo ut dictū eſt nō om̄e corpꝰ percussum ꝫ qđ percutit causat ſonū. ſi eñ obuiat aeri nō causat ſonꝰ. In generatione eñ ſoni op3 corpus qđ percutitur eſſe regulare ꝫ ſic diſpoſitū ut aer ſubito reſiliat ex qua reſilitione cauſet ſonus. Notandū eſt q̄ ſententia phi in breui eſt q̄ licet percussio ꝫ percuſſum ſint percuſſiua ꝫ percuſſiuū concurrunt ad generationē ſoni tamē differunt. percussio eñ concurrit ſicut aerē frangens. percuſſum autē nō tādem concurrit ſicut faciens q̄m aerē reſilire ꝫ quaſi ſaltare ut ſic pila percuſſa ad terrā reſilit ita aer ꝑpter regularitatē ꝫ nō ceſſionē materie percuſſi reſilit ꝫ quaſi ſaltat. ¶ Deinde cū dicit. Differentia autē ſonantiū. Poſtq̄ dictū eſt de ſono hic de de differentijs corporū ſonantiū ꝫ diuiditur hec ps in tres. q̄ primo phs dicit de hijs differentijs in reſpectu ad ſonū. ſecūdo oſtēdit q̄ he differentie accipiuntur ab alijs ſm quādā ſimilitudinē ibi. Hec autē dicuntur. tertio comparat has differentias ad differentias motus ibi. Nec tñ velox. Primo ergo oſtēdit phs q̄ differentie ſonorū non ſunt ſine ſono. dicens differentie autē ſonantiū oſtenduntur .i. manifeſtantur in ſono ſm actū .i. in ſono actuali ſicut. ſicut eñ colores nō videntur ſine lumine ſic acutū ꝫ graue que ſunt differentie corporum ſonantiū nō manifeſtantur ſine ſono. ¶ Quereret aliquis quid eſt cauſa qđ dicit phs q̄ acutū ꝫ graue nō manifeſtantur ſine ſono ſm actū. Dicendū eſt q̄ acutū ꝫ graue manifeſtari idem eſt q̄ auditum et graue ꝑ auditum ꝑcipi. tunc eñ acutū et graue manifeſtantur quādo auditu ꝑcipiunt. ¶ Acutū autē ꝫ graue ꝑcipiūt auditu niſi ſint ſonus in actu qui mouent auditum. Eſt enim aduertendum q̄ ex hoc acutum et graue ꝑcipiuntur quia acutum et graue mouent auditum et auditus mouetur. ¶ Acutum autem nō poteſt mouere auditum niſi quia eſt quidam ſonus factus in actu ꝫ eodē mō graue. tunc eñ acutum ꝫ graue ſunt cauſaliter ꝫ virtualiter in ſuis cauſis nō mouent auditū nec manifeſtantur ſed quādo formaliter ꝫ ſm actum ſunt in effectu tūc manifeſtātur et ꝑcipiuntur ¶ Deinde cū dicit Hec autē dicuntur. oſtendit quomodo acutū ꝫ graue in ſonis accipiuntur ſm quādā methaphorā a qualitatibus tangibilibus dicens. hec autē ſc̄z acutū et graue in ſonis ſm methaphorā et ſimilitudinē accipiuntur ab illis que tangūtur. nam ſm ſimilitudinem differentiarum tangibiliū ſunt et dicuntur ſonantia. nam ſicut acutū in tactu eſt quod mouet ſenſum in pauco tempore multum. graue autem quod mouet ſenſum in multo tempore pauco sic simile est in auditu. Acutum movet sensum auditus in pauco tempore multum. Grave autem movet sensum auditus in multo tempore paucum. ¶ Deinde cum dicit. Non igitur velox est acutum grave autem tardum. sed huius quidem propter velocitatem motus talis fit, huius autem propter tarditatem manifestat quoddam quod dixit ibi. Et videtur. ¶ Ad evidentiam huius intelligendum est quod differentie motus sunt velox et tardum. differentie autem soni sunt acutum et grave hec autem differentie non sunt idem sed acutum causatur ex velocitate motus grave autem ex tarditate et hoc est quod dicit hic. Neque enim hoc est acutum velox neque grave est tardum sed hoc quidem acutum fit propter velocitatem motus talis quidem sic grave fit propter tarditatem. ¶ Deinde cum dicit. Et videtur. manifestat quoddam quod dixit. Dixit enim quod acutum et grave in sono similitudinem habent cum qualitatibus tangibilibus et hoc manifestat dicens quod ea que sunt circa tactum similitudinem habent cum acuto et gravi in sono. quia acutum sonus quasi pungit auditum eo quod in pauco tempore movet ipsum. Grave autem quasi pellit quia multo tempore movet. unde unum eorum acutum dicitur, alterum vero obtusum. Alia autem dicit [illegible]. Dicendum est quod acutum in sono quasi [illegible] aere scindere movet auditum et quasi penetrando habet [illegible] et ideo assimilatur acuto in tangibilibus quod movet sensum quasi pungendo multum pungendo in pauco tempore. Grave autem quasi pellit pauco autem in multo tempore parum movet auditum et ideo quasi pellit ipsum auditum unde assimilatur gravi in tangibilibus quod modicum movet in multo tempore.

Vox autē sonus quidam ē

Postquam philosophus determinavit de sono, hic determinat de voce que est quedam species soni et dividitur hec pars in duas partes. In prima ponit quedam que sunt necessaria ad diffinitionem vocis. Secundo diffinit vocem ibi. Quare necesse. Prima in tres secundum tria que ponit. Secunda ibi. Multa autem animalium. Tertia ibi. Vox autem sonus. Primo dicit ergo primo quod vox est sonus sed non omnis sonus sed est sonus animati aliquid et hoc est quod dicit hic quod vox est quidam sonus. Est enim sonus animati aliquid. Nullum enim sonus fit inanimatorum. Nullum inanimatorum vocem habet nisi dicatur secundum quandam similitudinem. Tibia enim et lira et huiusmodi instrumenta dicuntur habere vocem non vere sed secundum quandam similitudinem. Similitudo autem est in hoc quod hec instrumenta que sunt inanimata in [illegible] habent extensionem et melodiam et loquelam et in hiis assimilantur voci [illegible]. ¶ Contingit aliquis quare hec [illegible] prima [illegible] est ante diffinitionem vocis. Dicendum est ꝙ in diffinitiōe vocis ponitur ꝙ vox est sonus factus ab aīa. hec ergo particula ꝑmittit̄ et accipit̄ tēpe ponit̄ a in diffinitiōe vocis. Est eīn aduertendū ꝙ diuisiones distruunt diffinitiones. Ex diuisionibus enim accipim⁹ diffinitiones. phūs ergo dat intelligere talē diuisionem. Sonoꝝ quidā ē animatoꝝ ⁊ quodā inanimatoꝝ. Vox autē nō ē sonus inanimatoꝝ. cōstat ergo ꝙ sit sonus aīati corporis. Est enim vox percussio respirati aeris ab aīa. Secūdo quereret aliquis quare tibia et lyra assimilantur voci in extensione sicut dicit phūs. Dicendū est ꝙ aliter est sonus in corporibꝫ inaīatis et aliter est vox in corporibꝫ aīatis. sonus eīn in corporibꝫ inaīatis causat̄ ex simplici percussione ⁊ ideo sicut percussio cito transit ⁊ nō continuat̄ ita et sonus. vox aūt eius causat̄ ex repercussione aeris ad vocalē arteriā. et hec sm̄ appetitū aīe. Appetitus autē pt hāc vocem continuare et extendere. ex quo sequitur ꝙ in voce est quedā continuatio. Illa ergo instrumenta q̄ in suo sono hn̄t quandā continuationē vocem imitantur. Tertio quereret aliquis. quare in voce est quedā melodia. Dicendū est ꝙ melodia cātur ex proportione que est inter acutū et grauē. Vox enim diuersificat̄ sm̄ acutū ⁊ grauē eo ꝙ percussio que causat vocē diuersimode fit sm̄ appetitū aīalis vocē imitantis. ꝑ magnabitur enī ꝙ melos qd̄ est in voce ꝓportionatū est in breui ⁊ longo ⁊ acuto et graui. et quia ita est ideo instrumenta in quibꝫ est distinctio grauis ⁊ acuti assimilant̄ voci. Quarto quereret aliquis quare sonus instrumentoꝝ assimilat̄ voci in locutione. Dicendū est ꝙ in voce humana locutio et interruptio distinguitur p dictiones ⁊ dictiones distinguūtur p syllabas. ex quo sequitur ꝙ in voce humana est quedā distinctio et interruptio sonoꝝ. et hoc aūt ꝙ est quedā interruptio ⁊ discretio hꝫ hec vox ꝙ sit locutio ⁊ transumitur ad quantitatē discretā. ista ergo instrumenta in quibꝫ est discretio sonoꝝ sm̄ diuersas percussiones cordaꝝ vel fistulaꝝ. vel aliquid huiꝰ assimilantur voci. In voce enī humana discretio sonoꝝ est ex diuisa percussione aeris ab aīali. Deinde cū dicit. Multa aūt aīaliū. Permittit secūdū ātē diffinitionē vocis. Est āt hoc secūdū ꝙ multa de nūo aīaliū vocem nō hn̄t sicut illa aīa alia q̄ sunt sine sanguine pisces etiā qui sunt de numero hn̄tiū sanguinē vocem non habent. et hoc rationabiliter accidit. vox enī est quidā motus aeris. huiꝰ animalia non respirant aerem et ideo nō hn̄t sonū qui sit vox. ꝙ autem quidam pisces dicantur habere vocem vt illi qui sunt in alpheo id est in tali loco vel flumine. hoc non est quia habent vocem sed quia faciunt quendam sonum brancijs quibus expellunt aquam et attrahunt aut aliquo huiꝰ instrumēto. Quereret aliquam ad quid deſeruit hec potētia ſcʒ motiua ad diffinitionē vocis Dicendū eſt ꝙ in diffinitione vocis ponit ꝙ eſt percuſſio reſpirati aeris vt ergo phūs dicat ꝙ vox requirit aerē reſpiratū ſimiliter hec ſecundū ac ſi diceret phūs videlicʒ eſt vox ē percuſſio aeris reſpirati ergo vbi nō ē aer reſpiratus nō eſt vox ſicut pʒ in aīalibꝫ nō habētibꝫ ſanguinē ſicut etiam pʒ in piſcibꝫ. ſanguinē enī non habētia ꝙ piſces nō reſpirāt ꝙ ꝑ ꝯñs vocē nō hñt. Notandū eſt ꝙ quedā aīalia videnť hēre vocē cū tñ nō habeant qz nō ſonāt in aere reſpirato ſed potius in aere extrinſeco offendēte ad alas eorū ꝙ ad reliquas ptes corporis ad diafragma ſiue ſtricturam. huiuſmodi enī aīalia videnť eē ſtrepentia et cantantia ſicut eſt in grillis cicadis et locuſtis ſed quū hec ſonāt tūc ille motus ꝙ ſonus magis fit ī aere extrinſeco offēdente ad diafragma ſi enī eēt ꝑ reſpirationē tūc continueretur ꝑ caput et os. Quidā aūt dicūt ſe experimento vidiſſe ꝙ grilli adhuc cantant capitibꝫ amputatis In piſcibꝫ enī qui ſunt in alueo nō fit vox ſpū ſed brancijs in ſuperficie fluminis percutientibꝫ aerem vt fit brancijs expellentibꝫ ꝙ attrahentibꝫ aerem. Deīn cū dt. Vox autē ſonus ſimiliter tertiū ad diffinitionē vocis ꝙ duo ſunt qz ſonus ſicut qđ dcīn eſt. ſcđo qz inanimata ſeruiūt de aere reſpirato addit quō natura vtitur huiuſmodi aere reſpirato ibi. Jam enī. Percutit ergo p̄ tonis tertium dicit ꝙ vox eſt ſonus animalis ſed tamen hic ſonus non eſt in qualibet pte animalis. ad tenerum cum generacionem ſoni requiritur ꝙ fit percuſſio alicui⁹ ad aliquid et in aliquo quod eſt aer ꝙ ideo irrationabile eſt ꝙ illa ſola animalia vocem habeant que aerem reſpirant et ex ea pte qua reſpirant

¶ Queret aliquis. Ad quid hec tertium permittitur ante diffinitionem vocis. Dicendum ꝙ vox eſt pcuſſio aeris reſpirati. hic autē aer reſpiratus non expanditur ad omnem partem ſed ad vocalem arteriam ſiue ad canā pulmonis ꝙ ideo ad hec deſignandū dicit phūs in ſcđa ꝙ illa vocem habent que reſpirant ꝙ reſpiratio nō eſt in omni pte corporis. Notandum eſt ꝙ ad naturam vocis concurrūt videlicet anima verberans et vocalis arteria ad quam fit huiuſmodi verberatio ꝙ etiam aer in quo fit huiuſmodi verberatio. ita tamen ꝙ aer ſingulus videtur nō aer eſt illud quod verberatur et quod expenditur ad arteriam vocalem. Eſt etiam medium in quo fit huiuſmodi verberatio et tunc eēt ſenſus lře. ꝙ fit vox aīma verberante. verberante ſcīn aliquid id eſt aerem qui verberatur ad vocalē arteriam. verberante etiam in aliquo id eſt in aere. vel poteſt eſſe ſenſus lře ꝙ fit vox ex tribus concurrentibus. concurrūt enī anima tanqꝫ verberans. concurrit etiam vocalis arteria tanqꝫ aliquid ad quod fit reuerberacio· fit enim hec reuerberacio in aliquo· i· in aere·

¶ Deinde cum dicit. Iam enim respiratione· ostendit quomodo natura vtitur aere respirato et duo facit quia primo quidem hoc ostendit· secundo quia dicit quod aer respiratus [illegible] in quantitate [illegible] sed ad necessariam [illegible] ostendit que est [illegible] propter [illegible]· Organum autem respiracionis·

Ad primum considerandum est quod simile est de vsu lingue et vsu aeris respirati. natura enim vtitur lingua ad gustum et hoc quidem necessarium est Gustus enim est ad esse· Est enim discretiuus alimenti conuenientis quo conseruatur animal· vtitur etiam lingua ad interpretationem et hoc quidem est de bene esse· eo modo natura vtitur aere respirato in duo opera· vtitur enim eo ad mitigationem caloris et hoc quidem opus necessarium est et de esse. Vtitur etiam aere respirato ad formationem vocis et hoc est ad bene esse. hec vero patent litera que dicit quod natura vtitur aere respirato in duo opera· sicut enim natura vtitur lingua in gustum et locutionem· quorum quidem gustus necessarius est vnde in pluribus animalibus est· Interpretatio est de bene esse ita et natura vtitur spiritu· i· aere respirato ad mitigationem caloris et hoc quidem necessarium est animalibus respirantibus vtitur etiam aere respirato ad formationem vocis et hoc quidem est de bene esse· Causa autem quare aer respiratus necessarius est alibi dicendum est ¶ Quereret aliquis· Vtrum cum aere respirato ad mitigationem caloris sit necessarium· Dicendum est quod sic. Ad cuius euidentiam notandum est quod licet pulmo qui indiget respiratione est [illegible]· necesse est enim vt aer recipiatur in pulmonem ad refrigerandum calorem naturalem· Animalia enim habent pulmonem quia multum habent de calore et ideo necessarium est quod aer ingrediatur ad locum illum vt ipse calor refrigeretur· necesse enim est talia animalia habere pulmonem qui aerem recipit sicut follis· necesse est etiam habere arteriam que continet aerem [illegible] ad quam accedit ipse aer· sed etiam debet formari vox et necesse est habere linguam que figuret et articulet vocem et quia [illegible] fiunt in aere [illegible] manifestum est quod illa sola animalia vocem habent que arteriam [illegible] respirando et [illegible]·

¶ Deinde quereret aliquis· vtrum sit verum quod dicit philosophus quod locutio est de bene esse hominis· videtur quod non. Iam quod datur alicui a natura est naturale· sed sicut dicit philosophus in primo politicorum· natura dedit homini sermonem ergo sermo est a natura et non tantum de bene esse ¶ Ad oppositum est dictum philosophi ¶ Ad hanc questionem dicendum est quod differt quantum ad sermonem siue interpretationem in vniuersali et de sermone siue interpretatione in speciali· si enim queritur vtrum loquela que sermonis sit a natura· videtur esse dicendum quod sic quia natura ad hoc inclinat quod

manifestat diffinitionē datā q̄titū· ad duplicē ptē suā ⁊ s̄m hoc hec ps̄ hʒ duas ptes· Primo enī manifestat ꝙ vox est percussio facta ab aīa· secundo manifestat ꝙ vox est percussio respirati aeris ibi· Signū āt est· ¶ Ad euidenciā s̄m notandū est ꝙ vox ē sonus sed nō oīs sonꝰ sed est sonꝰ significatiuꝰ ⁊ qz est sonꝰ significatiuꝰ iō opꝫ ꝙ fiat cū aliqua ymaginatione intēdente in aliquid significādū ex quo sequit̃ ꝙ ille sonus qui est sine ymaginatiōe intēdēte nō est vox vñ tussis nō est vox· contingit enī sonare lingua in tussiendo sine ymaginatione intēdente vnde ꝙ istū sonū nō format ymaginatio ⁊ hoc est qđ dt lr̃a ꝙ nō omīs sonus aīalis est vox sicut diximus prius contingit enī linguā aliquē sonare sono quem nō format ymaginatio sicut sonat tussiēdo sed opꝫ si debet esse vox ꝙ verberāns sit aīatū ⁊ ꝙ fiat cū aliqua ymaginatione· Vox enī est sonꝰ significatiuus et nō est simpliciter sonus respirati aeris sicut tussis· ¶ Aial enī cū vult vociferare vtit̃ isto aere respirato ⁊ mediante eo verberat illū aerem qui est in arteria ad ipsam arteriam· qđ faciendo facit vocē ¶ Notandū est ꝙ vocē esse significatiuū sonū p̄t intelligi duobꝫ modis· vno modo qz vox est sonus significans ⁊ expressiuum quia imponit ad significandum et s̄m hūc intellectū nō videtur ꝙ omīs vox sit significatiua qz bubo vox est ⁊ tñ nichil signat· secūdo mō p̄t intelligi ꝙ vox sit significatiua. quia vox plata signat sciꝫ ipam ymaginatā ⁊ s̄m hoc videt̃ ꝙ omīs vox sit significatiua· quicūqꝫ enī proferret hāc vocē bubo oporteret ꝙ ymaginaret̃ ipam vel aliter ymaginaret̃ eā vnus homo q̄ alius· ¶ Quereret̃ aliquis· Vtrū in aliqs animalibus ab hoīe sit ppria vox· Dicendū est ꝙ in aliqs aialibꝫ p̄t esse sonus· sed tñ ille sonus nō ita pprie sortitur racionē vocis sicut in hoībꝫ cuiꝰ rō est· Vox enī vt dcm̄ est sequitur ymaginacionem· licet autē bruta habeant ymaginationē nō tñ mouent̃ pprie ab ipsa ymaginatiō s̄m rationē ymaginantis· sed magis mouentur a natura· cuiꝰ signum est· qz vniformiter ⁊ similiter opant̃ vna enī hirundo facit nidū sicut et alia et ideo hec opatio magis videt̃ esse nature q̄ artis· Intelligēmus ergo ꝙ in talibꝫ aial hꝫ animam imaginatiuā nō accipit naturā vocis mouet eam ad opa s̄m diuersa ymaginata sicut facit homo· sed sicut quod ab regitur a natura ⁊ agitur ad ipsa ad opa· ¶ Deinde cū dicit· Signū vo autē est· manifestat secūdū scꝫ ꝙ vox est percussio aeris respirati vi ⁊ dicit ꝙ huius scꝫ ꝙ vox est aeris respirati duplex signū est· vnū ꝙ animal nō p̄t formare vocē nec dū attrahit aerem respirando nec dum expellit expirando sed dū retinet aerem quia tunc retinet iste aere retento causat motum ad formationem vocum· ¶ Aliud signum est· quia pisces non habent arterias· nec enim habet guttur .i. canalem arteriam. hanc autem partem non habent quia non respirant neque respirant. Unde qui dicunt ꝙ pisces respirant peccant. quare autem pisces non respirant alia ratio est que ad scientiam de natura animaliū pertinet ⁊ ibi explanabitur ⁊c.

De odore autem et olfactibili

Postquam dictū est de visibili et audibili. In parte ista dicendū est de odorabili et tractat quia primo determinat de ipso odorabili ꝗ quod est obiectum olfactus. secundo determinat de ipso medio per quod fit olfactus ibi. Est autem olfactus per medium. tercio determinat de ipso organo olfactus in fine capituli ibi. Est autem odo[illegible] Prima in tres. q primo ostendit ꝙ difficile est est [illegible] ipso odorum [illegible] secundo autem [illegible] ipsis ibi. Videtur autem. tercio declarat quomodo non odorabilia [illegible] ad [illegible] ibi. Adhuc autem. Prima in duas q primo declarat naturam [illegible] secundo hic manifestat ꝙ quodam simile ibi. Flammabile autem est. Primo ergo ostendit ꝙ difficile est accipere ipsum odorem et [illegible] sua [illegible]. Difficile est nobis accipere quid sit odor ergo difficile est nobis accipere species odoris que species ad cognoscendum sunt quibusdam [illegible] ꝙ a nobis sit difficile accipere quid sit odor patet. quia inter omnia animalia habemus pessimum olfactum. Ex quo sequitur ꝙ nō possumus perfecte percipere [illegible] odores. Hoc est ergo quod dicit littera ꝙ de odore et olfactibili non ita bene potest determinari a nobis sicut de audibili et visibili. quia nō ita manifestum est nobis quid sit odor sicut manifestum est nobis quid sit sonus aut visibile utrum sit lumen aut aliquid huiusmodi.

Causa autem huius est quia hunc sensum scilicet olfactum peiorem habemus multis animalibus. Unde homo prave odorat et nichil odorabiliū non odorat sine leticia et tristicia sicut non existente certo [illegible] sensitivo. Deinde cum dicit. Flammabile autem est manifestat naturam [illegible] per simile dicens ꝙ rationabile est ꝙ humanū genus sic se habeat ad percipiendum odores sicut se habent animalia habentia duros oculos ad percipiendum colores quoniam propter debilitatem visus nisi quandam excellentiam [illegible] eis [illegible] tur intensa aut contraria. Dicet aliquis [illegible] sit ergo quod dicit phūs ꝙ homo inter cetera animalia habet peiorem olfactum. Dicendum est ꝙ hic [illegible]. Ad cuius evidentiam notandum est ꝙ ad bonum olfactum et ad bonitatem olfactus requiritur proportio et convenientia inter obiectum et potentiam sive inter odorem et potentiam olfactivā. odor autem consequitur ꝗ calidi et siccum. & ideo ad bonitatē instrumenti olfactus requiritur victoria calidi & sicci. hec autē desunt in hoīe. ex quo sequit᷑ ꝙ in eo deficiat bonitas olfactus. ꝙ hec desinat in homine ꝓz. homo enī ſm ꝓportionē ſui corporis hȝ cerebꝝ mai⁹ ceteris animalibus. cerebꝝ autē eſt frigidum & humidū. ex quo ſequitur ꝙ inſtrumentū qđ ꝓpinquū eſt in vici[illegible] iuxta cerebꝝ ſit frigidū et humidū. & ꝑ ꝯñs nō bñ ꝓportionatur ſuo obiecto et ſic impedit᷑ bonitas olfactus et ideo aīalia hñtia ſiccum cerebrū hñt meliorē olfactū. ꝙ autem hoīes reſpcū aliorꝝ aīaliū habeant cerebrum magis frigidū et humidū indicat longitudo dormitionis hominis. Dormiunt enī et ſepius homines ceteris animalibus ita ꝙ quaſi medietas vite hominis ſompno deputatur. ¶ Dicit quarto aliquis. vtꝝ homo nichil odorat ſine leticia et triſticia ſicut dt phūs. Dicendū eſt ꝙ ſic. ¶ Ad cui⁹ intelligentiam notandū eſt ꝙ leticia oritur ex coniunctione conuenientis cū conuenienti. triſticia autē oritur ex cōiunctione diſconuenientis cum diſconuenienti. ſentire ergo cum leticia et triſticia idem eſt qđ ſentire extrema ſenſibilia & nō media. Extremū autē ſenſibile ſi ſit bene odorans et bene redolens ſicut valde cōueniens leticiam facit. ſi autem ſit male olens et fetens ſicut valde diſconueniens triſticiam facit. Intentio enim phi eſt dicere ꝙ homo propter debilitatem ſui olfact⁹ nō percipit niſi fortes odores qui faciunt leticiam et fortes fetores qui inferunt triſticiam. non autem percipit medios odores quia olfactus propter ſui debilitatem a talibus odoribus non inmutatur. Notandum eſt ꝙ ſimile eſt de animalibus habentibus duros oculos et humidos. ſicut enim animalia habentia duros oculos non bene vident nec vident viſibilia niſi excellentia et hoc quia propter duriciem oculorꝝ non poteſt bene imprimi ſpecies viſibilis. ſic homo male odorat nec bene ꝑcipit odores odorabilium et hoc quia propter debilitatem olfactus qui oritur ex frigiditate cerebri nō poteſt bene percipi odor. ¶ Deinde cum dicit. Videtur enim. Oſtendit quomodo innoteſcunt nobis differentie odorum et duo facit. quia primo oſtendit ꝙ differentie odorum nobis innoteſcunt per differentias ſaporꝝ. ſecundo oſtendit quomodo ei ſimiliter differentie odorꝝ differentijs ſaporꝝ ibi. Eſt autem ſicut humor. ¶ Ad euidentiā primi notandū eſt ꝙ min⁹ certa nobis innoteſcūt per magis certa. ſed differētie ſaporum nobis ſunt certiores ꝙ̄ differētie odorum et ideo differētie odorꝝ innoteſcunt per differentias ſaporum. ꝙ autem ſapores ſint nobis certiores ꝙ̄ odores. hoc oritur. ꝙ homo habet certiorem guſtum ꝙ̄ olfactū ſm hec dicens. Circa hoc qđ hȝ duas ptes. quia primo phūs ponit ꝙ odores hñt analogiā ad sapores. Secundo videtur quod sapores sunt nobis certi etc. Ibi Sed certa.

¶ Quantum ergo ad primum dicit quod sicut olfactus videtur habere quandam analogiam ad gustum et similiter sapores humorum, sic species videntur habere quandam analogiam ad species odorum. ¶ Deinde cum dicit Sed certa, ostendit quod sapores nobis sunt certi et est causa sua talis. Sed habemus gustum certiorem quam alia animalia, sed per gustum cognoscimus sapores; ergo sapores sunt nobis certiores quam aliis animalibus. Maior huius clarius probatur, scilicet quod gustus sit certior nobis quam aliis animalibus, sic probatur in littera: tactus est nobis certissimus, sed gustus est quidam tactus, ergo gustus est nobis certissimus. ¶ Circa hanc probationem procedit sic philosophus: quia primo probat quod tactus est certissimus in homine et per consequens gustus. Secundo ex hoc declarat quandam conclusionem ibi: Unde et prudentissimum. ¶ Quantum ad primum dicit sic quod nos habemus certiorem gustum aliis animalibus, cuius causa est quia gustus est quidam tactus; hunc autem sensum scilicet tactum habemus certissimum. In aliis enim sensibus inferiores sumus multis aliis animalibus. Multa enim animalia melius vident et melius olfaciunt quam homo, sed in tactu homo excellit alia animalia. Certius enim cognoscit et melius certificat tactus humanus quam tactus aliorum animalium. ¶ Deinde cum dicit Unde et prudentissimum, ex dictis declarat quandam conclusionem dicens quod quia homo excellit alia animalia in tactu, ideo est prudentissimum omnium animalium aliorum. Quia bonitas tactus concomitatur ingenio et prudentie. ¶ Et autem bonitas tactus attestatur ingenio hoc probat per signum. Secundum enim hunc sensum et secundum nullum alium in generatione humana inveniuntur aliqui habere ingeniosi et aliqui non ingeniosi; qui enim habent duras carnes et per consequens malum tactum sunt inepti secundum mentem, qui autem sunt molles carnes et per consequens bonum tactum sunt bene apti mente. ¶ Quereret aliquis. Utrum tactus arguat bonitatem intellectus. Dicendum est quod hoc quod duplici via arguere possumus. Prima via talis: bonitas tactus arguit bonitatem complexionis; bonitas enim complexionis arguit nobilitatem forme; semper enim debet esse proportio inter materiam et formam, quia materia nobilior arguit nobiliorem formam. Intellectus autem melius intelligit in corpore melius complexionato et proportionato. Secunda via talis est. Tactus est fundamentum omnium sensuum; ex quo sequitur quod qui habent meliorem tactum simpliciter habent meliores sensus. Ad bonitatem autem sensuum sequitur bonitas intellectus, quia bonitas sensus est dispositio ad bonitatem intellectus. ¶ Deinde quereret aliquis. Utrum sit verum quod dictum est in solutione precedentis questionis, scilicet quod bonitas tactus arguat bonitatem complexionis. Dicendum est quod sic. ¶ Ad cuius evidentiam notandum est quod qualitates tangibiles sive mixtione complexionem fadant que complexio nobilior est cum magis ab excellencijs recedit et appropinquat medietati et equalitati. Tactus enim tanto melior est quanto contraria sunt magis reducta ad medium et magis recedentia ab excellencijs. ¶ Argumentum ergo sic. Bona complexio arguit recessum ab excellencijs et accessum ad medium sed idem arguit bonitas tactus ergo bonitas tactus arguit bonitatem complexionis et econverso. Ex hijs patet quod homo habet meliorem tactum quam cetera animalia quia in homine qualitates tangibiles magis sunt reducte ad medium. propter quam reductionem corpus est melius proporcionatum. ¶ Tercio queritur aliquis. Utrum alij sensus a tactu arguant bonitatem intellectus sicut arguit tactus. Dicendum est quod non. cuius ratio est. quia instrumentum tactus non est denudatum a qualitatibus tangibilibus licet sit denudatum ab excellencijs harum qualitatum et quia solus hic sensus attendit qualitates sensibiles ideo solus hic sensus attendit proporcionem harum qualitatum ex qua proporcione bona vel minus bona contingit arguere bonitatem intellectus. ¶ Alij enim sensus a tactu bene deserviunt intellectui. Deficiente enim uno sensu deficit una sciencia. preterea sensus enim res intelligibiles offerunt intellectui. sed tamen nullus aliorum sensuum palam sensum arguit corpus bene proporcionatum sicut arguit tactus ut iam declaratum est. ¶ Deinde cum dicit Est autem sicut humor. ostendit quod odores consimilant speciebus saporis dicto quod sicut humor. id est sicut sapor quidam est dulcis et quidam est amarus ita et odores distinguuntur quia quidam sunt odores dulces et quidam amari. sed non tamen quod quidam habent proporcionalem odorem et saporem. scilicet dulcem saporem et dulcem odorem. quidam vero non proporcionalem odorem et saporem. quidam enim habent saporem et non habent odorem. sicut autem est de dulci et amaro sic quod transferuntur ad odores ita est de acetoso austero. stiptico. scilicet quod transferuntur ad odores. et enim odor quidam acer quidam austerus quidam acetosus quidam pinguis. non tamen ut dictum est odores semper consimilant saporibus. licet autem non semper consimilant tamen quia odores non sunt ita manifesti sicut sapores accipiunt nomina a saporibus quia ut in pluribus odores consimilant saporibus secundum consuetudinem rerum quia vocant dulcem enim odorem et saporem est a croco et melle. acrem vero a thymo et similibus. Eodem autem modo est in alijs saporibus et odoribus. Notandum est quod sicut dicunt philosophi sapores et odores non semper proporcionantur. cuius ratio est. quia sapor consistit in humido aqueo aliqualiter digesto. odor autem consistit in sicco aereo debite contemperato. contingit autem quandoque utramque substanciam scilicet substanciam aeream et aqueam grossiorem convenientem esse secundum debitam proporcionem et sic est similitudo odoris et etiam saporis. Si vero non sit debita proporcio in uno et non in alio erit similitudo in uno et non erit similitudo in alio. ¶ Deinde cum dicit. ¶ Similiter autem et. ¶ Ostendit quemadmodū ſic habent nō odorabilia et odoratū. q enim odorabilia q̄ odorabilia q nō odorabilia percipiuntur odoratu q hoc eſt q̄d dī ibi. q ſicut auditus eſt audibilis q nō audibilis eū ſit una potentia oppoſitorum ita odoratus eſt odorabilis et nō odorabilis. Nō odorabile autē dī aut quia nō poteſt habere odorem vel habere ſicut magnum ſimpliciter vel quia paruum habet de odore aut q̄ prauum et malum ſicut fetidum habet odorē et ſicut non odorabile dicitur malitie modo ita q nō guſtabile. Notandū q viſum nichil videndo percipit eſſe tenebram et auditus nichil audiendo percipit eſſe ſilentiū. Eodem modo et iſte q nichil odorans percipit nō odorabile

Eſt aūt omnis olfactus

Poſtq̄ dictū eſt de odore hic dicit de medio p quod odoratur q diuiditur iſta pars in duas partes. q̄ primo d. ait de medio. ſecundo mouet quandā queſtionē ibi. Unde q dubitā uidetur. Primo ergo dicitur de medio p quod odoratur q dicit in illa q olfactus fit p mediū. aliquod? enī eſt p aerem aut p aquā et de aere manifeſtū eſt. ſimiliter videre de aq̄ q autē aqua ſit mediū in olfactu patet. nam animalia aquatilia ſentiunt odorem ſicut et alia animalia ſanguinem habentia q ſimiliter ſanguinem non habentia. In omnibus enim hijs animalibus unum eſt ſignum q habeant olfactū eo q a lōge mouentur ad alimentū eum nō mouerentur niſi ab odore. Unde cōmentator. Qm̄ mouentur ad ſenſibilia q ad nutrimentum a loco remotiſſimo et ſunt ex animalibus multitudine ſanguinis et ſimiliter in piſcibus et in multis animalibus aquaticis. Notandū eſt ſm cōmentatorē q ſicut eſt de viſu ſic q natura media que deſeruit viſui non eſt aer ſm q aer aut aqua ſm q aqua ſed eſt natura cōmunis ſcilicet diaphanū ita ſic etiam eſt de natura media olfactus ſcilicet q eſt natura cōmunis aeri q aque. Notandū eſt ſm cōmentatorem q in iſta natura q̄ eſt medium in olfactu ſunt odores extranei quia ipſi [illegible] ſicut diaphanum coloribus ſicut color habet duplex eſſe unum ſcilicet in materia colorata et hoc eſt eſſe materiale aliud autem in diaphano et hoc eſt eſſe ſpirituale ita et odor habet duplex eſſe. unum ſcilicet in materia q aliud in medio. primū eſſe eſt materiale. ſecundū eſſe ſpirituale. primū eſt eſſe naturale. ſecundū extraneū et cum quidam ex hoc ignorarent crediderunt q odora non ſeparantur a materia odorabili et q non habet niſi unum eſſe tantum et iſti ſunt qui poſuerunt q odor eſt fumalis euaporatio. Ad euidentiam dictorum querunt aliq̄ quia. Utrum odor ſit fumalis euaporatio. Dicendū eſt q cōmentatori quidā dixerūt q̄ a corpore odorabili dissoluūt corp⁹ odorosum hñs medium subtile ꝫ odorē subtilē qḋ mouet in aere donec perueniat ad sensum odoratus et sic ꝑ istā positionē odor nō peruenit ad sensum nisi cum corpore odoroso ꝫ cū fumali euaporatione. Sm̄ enī istā positionē a corpe odorabili semp aliquid euaporat. hec aūt ꝓbat ¶ Auicēna p signū nā poma odorem emittēdo desiccantur ꝫ rugā hñt rugas qḋ nō eēt nisi aliquid a pomo realiter defluerit ¶ Ex quo videtur arguere ¶ Auicēna q̄ odor est quidā realis defluxus a corpe odorabili. hāc positionē improbat comentator ꝓmo quidē p talem rationem ¶ Odor magis diffūditur ꝫ ad maiorē distātiā ꝑuenit q̄ fumalis euaporatio vel q̄ possit peruenire corpus odorosum qḋ dissoluit a corpe odorabili. si enī odor nō haberet eē q̄ndā nec perueniret ad odoratū nisi cū corpore odoroso dissoluto a corpore odorabili nō perueniret ad tantā distantiā ad quantā perueniret corpus odorosum. cum autē odor ad maiorem distantiā perueniat q̄ corp⁹ odorosum dissolutum a corpe odorabili manifestum est q̄ odor nō est semper in tali corpore. ¶ Secūdo q̄ret aliquis. quō est verū qḋ dictū est in p̄cedenti questione q̄ odor ad maiorē distantiā se multiplicat q̄ possit se extendere fumalis euaporatio. Dicendū est q̄ hoc ꝓbat cōmentator sic. ¶ Animalia magis distancia mouent ad nutrimentū suum et hec q̄ mouent ad odorē. ¶ Ad bellū enī troianū ꝓpter cadauera maxima venerunt vultures ꝫ tigres a quingentis miliaribꝫ ad odorē cadauerū. quod ita ꝓbatum est. Vultures enī in terra illa nūq̄ fuerant visi. loca autē ꝓpīqua vbi ante visi fuerunt distabat a loco belli ꝫ magna occasionum spacio quingentarū leucarum sic ergo odor ꝑt diffundi vsq̄ ad quingenta miliaria hoc autē impossibile est de corpore odoroso si ēt illud corp⁹ alteraret totū in ignem nō posset tantū se diffundere. Vbi aduertendū est q̄ odor diffundit se spericē et equaliter ex omi parte nisi aliquid impediat si ergo istud corpus vaporosum diffunderet se vsq̄ ad quingenta miliaria oporteret q̄ diffunderet se spericē scʒ in longum latum et ꝓfundum si autē ita esset semidiameter hui⁹ spere esset quingentorū miliariū vnde venerunt animalia ad cibū. diameter autē huius spere esset mille miliarium. Impossibile ē autem q̄ res fumosa rare fiat spacio mille leucarū nō tantum linealiter sed spericē in longū latum et profundum. Si enim hec esset hec pars fumosa incomparabiliter esset rarior igne quod est impossibile quia maxima dimēsio quā materia recipit est dimensio ignis q̄ autem hec pars fumosa esset rarior igne patet quia tantaꝫ materia quanta est in illa parte fumosa nō haberet tam magnam extensionem etiā si ipa eēt sub forma ignis q̄tā habz hec pars fumosa. Supposito q̄ ita crescat vſqꝫ ad mille leucas in aere circuitu. Notandū eſt q̄ Auic. nitit ſoluere hanc rationē quā fecit commentator dicens q̄ licet ille ſunt aliquales & acuti viſus ppter qđ contingere potuit vt nō p obſtaculū ſz p viſum illaꝝ pcuſſerit. ſz cū conceditur q̄ oculꝰ p̄t ſe tm̄ extendere multo magis viſibile potuit enī eē q̄ tempore illo fuerint magna venta et exparauerint aliquā ptem aeris inferiorem vſqꝫ ad obſtaculum illaꝝ cauſā. Ex quo ſequit q̄ nō oportuit materiam illā fumoſam tranſiri vltra circuitū ignis. Tertio quereret aliquis vt meliꝰ pateāt dicta. Utrū oēs ſenſꝰ pficiāt tactu. Dicendū eſt q̄ ſm opinionē aliquorū oēs ſenſꝰ tactu pficit. Aliter tamē ſm eos eſt in viſu & in aliis ſenſibꝰ. In viſu enī ſic eſt q̄ ex viſu egrediūtur linee viſuales pgredientes vſqꝫ ad rem viſam & ex eaꝝ contactu ſentiūtur viſibilia. et ſic viſus fit p quendā contactū. fit enī olfactus p quendā contactū ſm poſitionem iſtoꝝ. nā vt dicūt a corpe odorabili egreditur quedā pars fumoſa que ē ſubiectū odoris pueniens vſqꝫ ad odoratū ipm. Mouet in auditu etiam quidā contactus. nā aer motus ptingit vſqꝫ ad auditū. nā aer motus ē ſubiectū ſoni. hec poſitio multipliciter impoſſibilis eſt & pmo quidē quātū ad viſum. nā vt pbatū eſt ſupi viſus fit intus ſuſcipiendo et nō extramittendo ſicut ponebat hec poſitio que ponebat q̄ linee egredientes a viſu pueniebant vſqꝫ ad rem viſibilem. Deſiit enī in olfactu & maxime ſi certa eſſet poſitio commentatoris quia odor non pueniat ad olfactum cum parte fumoſa q̄ auctoritas ſit potuiſſet patere p aliquem modū q̄ ponas. Si enim odor eſſet fumoſus euaporationis. ſi etiam odor non pertingeret ad olfactū niſi in fumo contingeret q̄ olfactus eſſet quidam tactus quod nunq̄ concedendum eſt ab aliquo phō. hinc cū concedit phūs q̄ guſtus eſt quidam tactus ſed q̄ olfactus ſit quidam tactus nunq̄ concedit. Alia via probat commentator q̄ hec poſitio non eſt poſſibilis ſic dicens. ſi odor eſſet in aliquo corpore quod diffunderet a corpore odorabili tunc neceſſe eſt cum hec magꝰ ſpacium penetrarent aerem ſm totum aut q̄ aer recederet a loco ſuo aut q̄ duo corpora eſſent ſimul. hoc eſt impoſſibile. patet enī commentator p impoſſibile q̄ duo corpora eſſent in eodem. cū ergo ille fumꝰ ſit corpus vel aer expellitur de loco ſuo. vel duo corpora ſunt in eodem loco. ſic ergo patz q̄ hec poſitio iam dicta peccat in olfactu & viſu. peccat etiā in auditu. Auditus enī nō eſt quidam tactus. Ille enī ſenſus qui fit p mediū extrinſecū & diſtans non eſt tactus. talis etiam eſt auditus vt declaratū eſt ſupi. De guſtu ergo certū eſt q̄ eſt quidam tactus vt declarabitur infra. ſed alij tres ſenſus ſcz viſus auditꝰ & olfactus nõ ſunt quidã tactus cũ ſint ꝑ mediũ extrinſecũ. Notãdũ eſt ꝙ odor realiter eſt in primo ſicut in corpore odorabili. Eſt enim realiter in illis vaporibꝫ qui exalant ex corpe odorabili. Si aliqui vapores exalant vt cõmuniter ponitur odor non ſit ſine formali euaporatiõe. nõ tñ neceſſe ẽ ꝙ iſta formalis euaporatio ꝑtingat vſqꝫ ad olfactũ ſicut vſqꝫ ad terminũ vnde ꝑcipitur odor. licꝫ aũt odor in corpe odorabili ſicut in eo qđ diſſoluitur a corpe odorabili ſit realiter tñ in aere eſt intentionalit' ita ꝙ in illa parte medij ad quã nõ puenit formalis euaporatio eſt tñ intentionaliter. Vnde cõmentator. Impoſſibile eſt vt odor ſit in aere ſicut in corpe cõpoſito. ſimplicia enim non recipiũt odorẽ. remanet igitur vt ſit in eo ſicut color in dyaphano ¶ Et ſi dicãt cõmẽtator. Odor eſt in corpore cõpoſito realiter in aere aũt nõ pt eẽ realiter cuiꝰ ratio eſt quia aer eſt corpus ſimplex. Corpus aũt ſimplex nõ pt eẽ ſuſceptiuũ odoris. Reſtat ergo ꝙ ſicut color eſt intentionaliter in dyaphano ita odor ẽ intentionaliter in medio. Notandũ ẽ ſcđm cõmentatorẽ ꝙ eẽ odoris i medio eſt magis ſpũale ꝙ̃ eſſe coloris huiꝰ autẽ ſignũ eſt qꝛ multa videnꝰ odores adducere ꝛ hoc eſt qđ ſicut quidã eſtimãt ꝙ odor eſt corpus qđ tñ falſum eſt. Iſta enim eſt i hac intentione de odore ſicut de ſono. ſonus aũt fit a paſſione in aere. Impellitur enim a tanto nõ tñ ſequitur ex hoc ꝙ ſit corpus ¶ Deinde cũ dicit Vnde ꝛ dubiũ videtur. mouet quãdã queſtionẽ et dubitatiõẽ circa ꝑdicta. et ſunt quidẽ mouet queſtiõẽ ſecũdo ſoluitur ibi. Videtur autem Prima in duas qꝛ primo obicit ad vnã partem qõnis. ſecũdo ad aliam ibi. Sed impoſſibile eſt ¶ Ad euidentiã primi notandũ eſt ꝙ queſtio ẽ in hoc. Vtrꝫ omnia ꝑ quã ꝑcipitur odor ſit ſenſus vnꝰ cõmunis in omnibꝰ aīalibꝰ ꝛ videt ꝙ nõ. qꝛ quedã aīalia odorant reſpirando ꝛ quedã nõ reſpirando. aīalia aũt ſenſus videtur eē iſte qui reſpirant ab iſtis qui nõ reſpirant. hoc ẽ ergo qđ dicit lra ꝙ dubiũ videtur ſi omnia aīalia ſimiliter odorant. i. ſint ſenſum odoratus eiuſdem rationis videt ꝙ nõ qꝛ hoīes ſentiunt odorem reſpirãdo nõ enim odorant niſi attrahat aerem. Ceſſãte enim aere vel retinẽdo nõ odorant nec a longe nec ꝓpe. nec etiã cum odorant ſi odorabile ponatur in atus in naſo. hoc enim eſt cõmune omnibꝰ ſenſibꝫ ꝙ ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum nõ ſentit. homo aũt homo nõ odorant niſi reſpirãdo tãq̃ aliquis temptare voluerit. reptilia ꝙ aīalia nõ habẽtia ſanguinẽ nõ reſpirant. Ex quo videtur ꝙ habeãt alterũ ſenſum. i. alterius rationis ꝙ olfactũ et alios ſenſus qui ſunt in homine. Notandũ eſt ꝙ aīalia que ſanguinẽ nõ hñt non reſpirant eo ꝙ habent frigidũ corde ꝛ nõ indigent cordialiũ refrigerio.

Deinde cũ dicit. Sed impoſſibile

est. obiicit ad pri. dictum ꝗ diuidit in duas ptes sm ꝗ adducit duas rationes ibi. ¶ Amplius autem. ¶ Adducit ergo primam rationem que sꝫ est talis. ¶ Illa respiciunt obiectum sunt aūt nō respiciunt passiuum quod subiectum mane tale autem. ubi autem actiuum vnius rationis est passiuum vnius rationis sed odor est vnius rationis respectu omnis obiectum ergo obiectum in omnibꝫ est vnius rationis. et sic si diuisa ista ratio. ¶ Obiectum est sensus [illegible] ꝗ [illegible]. ergo [illegible] ꝗ est sensus [illegible] est obiectum nō aliquis alius sensus sensus sunt respiciunt sunt nō. hoc est ergo quod dicit lit. ꝗ impossibile est esse aliū sensum in nō respirantibꝫ ꝗ in respirantibꝫ. minor nota est. ꝗ obiectum [illegible] sentit. [illegible] obiectum [illegible] est sensus [illegible] et [illegible]. ¶ Deinde cū dicit. ¶ Amplius autem. Ponit secundā rationem que sꝫ est talis. Ille sensus qui [illegible] [illegible] est obiectum sed [illegible] nō respirantia [illegible] a sensibꝫ [illegible] ergo [illegible] sensus [illegible] sunt ꝗ [illegible]. Et sic [illegible] ratio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a sensu nec [illegible] a [illegible] sed sensus [illegible] nō respirantiū a [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ergo necesse est ꝗ animalia nō respirantia [illegible] [illegible] et hꝫ [illegible]. ¶ Deinde cū dicit [illegible] aūt in

[illegible]. Dubitat questionem. ¶ Cuius causa notandum est ꝗ diuersitas in modo respiciendi nō arguit diuersitatem sensuum sed bene arguit diuersitatem organi et ideo potuit [illegible] soluere hāc questionem ostēdit ꝗ organum olfactus aliter est dispositū in respirantibꝫ ꝗ in nō respirantibꝫ et hoc manifestat p quoddā simile. Primo ergo ponit simile. secundo adaptat ad propositum ibi. ¶ Dicitur igitur. Primo ergo ponit simile dicens ꝗ sic sensitiuum scꝫ sensus olfactus videtur differre in hominibus ad sensitiua que sunt aliorum animaliū sicut oculi hominum differunt ad oculos durorum quorundam animalium. hec quidem scꝫ homo palpebra hꝫ .i. pānū et palpebras ex modo quo dura sunt quasi sunt velamen ad separandū oculos quas palpebras aliquis nō mouerit neqꝫ retraherit nō videt. sensus aūt oculi nichil simile hꝫt nec [illegible] sed mox videt ꝗ sunt in humido .i. in [illegible] [illegible] sensus cū qui hꝫt duros oculos nō simile palpebris quas oportuerit vt videant. ¶ Deinde cū dicit. Sic igitur. hoc simile adaptat ad propositum dicens ꝗ eodem mō sensitiuum olfactum aliqui animalibꝫ scꝫ nō respirantibꝫ nichil sunt [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] aeri. respirantibꝫ cū necesse sit hēt cooperimentum quod [illegible] animalibꝫ [illegible] [illegible] aūt [illegible] [illegible] ꝗ [illegible] [illegible] hac talia [illegible] respirantia nō [illegible] in aqua.

crius ratio· Quia neceſſe eſt ea pati odorem·i·ea percipere odorem reſpirando· hoc autē ſcꝫ reſpirare facere non poſſunt in humido· Notandum eſt ꝙ quodāmodo ſimile eſt de odoratu hominis ad alia animalia que non reſpirant et de oculis habentibus cooperimentum ad oculos duros non habentes cooperimenta et quodammodo diſſimile· Quantum enim ad hoc eſt ſimile· quia ſicut animalia habentia duros oculos· eo ꝙ non habeant palpebras non indigent remouere cooperimentum ꝓ habere ad hoc ꝙ videant· alia autē animalia habentia palpebras indigent ſicut reſpirantia animalia indigent remouere cooperimentum· alia autem animalia non reſpirantia non indigent· hoc autem habere cooperimentum vel non habere non arguit diuerſum ſenſum ſed diuerſum modum ſenciendi· ita enī odorare per reſpirationem vel non· nō arguit diuerſum ſenſum ſed diuerſum modum odorandi· Quantum autē ad hoc eſt diſſimile· nam animalia nō habentia duros oculos melius vident q̄ animalia habentia duros oculos· homo autem qui aſſimilatur animalibus non habentibꝫ duros oculos non melius odorat q̄ alia animalia ſed peius et oſtenſum eſt prius· ¶ Deinde cum dicit Eſt autem odor· determinat de organo odoratus dicens ꝙ odor fundatur ī ſicco ſicut ſapor in humido· odoratiuum autē in ſenſitiuum·i·inſtrumētum odoratus tale eſt in potentia quale eſt odor in actu· Notandum eſt ꝙ ſicut organum viſus eſt in potentia ad colorem ⁊ ad lucem ita organum odoratus eſt in potentia ad odorem et quia odor eſt paſſio ſicci ē in potentia ad ſiccum· Ymaginabimur enim ꝙ organum odoratus pt̄ conſiderari duobus modis· Primo enim modo conſideratur in ſe et abſolute et ſm ꝙ eſt poſſibilis tranſmutari ab odore ⁊ ſic tale organum non eſt ſiccum ſed eſt humidum et frigidum quia ſituatum eſt iuxta locum frigidiſſimum ſcꝫ cerebrum Secundo modo poteſt conſiderari hoc organum ſm ꝙ eſt in actu olfaciendi et ſm ꝙ actu mouetur ab odore et ſic efficitur ſiccum eius ratio ē quia agens aſſimilat ſibi paſſum ⁊ facit ipſum tale quale ipſum ē· Odor autem agit olfactus paſſiue et quia odor eſt paſſio ſicci trahitur olfactꝰ ad ſiccum et ſm iſtam rationem cōſiderandi olfactum dicitur in libro de ſenſu et ſenſato ꝙ organum olfactus eſt ignee nature

Guſtabile eſt autē Poſtꝙ philoſophus determinauit de viſibili audibili ⁊ olfactibili hic quarto determinat de guſtabili· et diuiditur hec pars in duas partes· quia primo determinat de guſtabili in communi· ſecundo determinat de ſpeciebus guſtabilis ibi· In primo autē primo

Prima in duas. qz primo ostēdit ꝙ gustabile nō percipitur p mediū. scđo ondit quale contingit esse organū gustus ibi. Non aūt humidum. Prima i tres qz primo ondit ꝙ gustabile nō sentit p mediū. secundo ondit qđ requirit ad gustū ex quo mediū nō requirit ibi. Nichil aūt facit. tercio ondit quid percipit per gustū ibi. Sicut aūt visus. Prima in tres. qz primo ondit ꝙ gustabile nō sentit p mediū. scđo remouet quādā cauillationē ibi. Uū et si in aqua. tercio manifestat qđ dicit ibi Color aūt nō sic. Primo ergo manifestat ꝙ gustabile nō sentitur p mediū z p̄t ratio sua eē talis. gustabile est quoddā tangibile sz tangibile nō sentit p mediū ergo gustabile nō sentit p mediū ¶ Circa hāc rationē sic pcedit qz primo ponit ꝙ gustabile est qđdā tangibile. ex quo sequit ꝙ nō sentiat p mediū. secūdo hoc pbat ibi. Et corpus in quo et humor ¶ Quātū ad primū dicit ꝙ gustabile est quid tangibile et qz ideo est ideo nō sentit p mediū qđ sit corp⁹ extraneū neqz eni tactū p mediū extraneū sentit sz p mediū coniunctū. Caro eni est mediū in sensu tactus ¶ Deinde cum dicit. Et corpus. ondit ꝙ gustabile est quoddā tangibile dicens. ꝙ illud in quo est humor .i. sapor qui est quid gustabile est in humido sicut in materia. hoc aūt humidū ē quid tangibile. q.d. phūs pro tanto gustabile est quid tangibile quia fundatur in humido quod est quid tangibile. Notandū est ꝙ est duplex mediū. Est eni mediū extraneū. vocatur autē mediū extraneū quod non est pars animalis z p tale mediū sentiūtur sensibilia prius dicta. sentiūtur eni p aerē z aquā que nō sunt ptes animalis z si loquamur de tali medio sic pbat hic phūs ꝙ gustabile nō sentitur p mediū. secūdo est quoddā mediū coniunctum quod est ps animalis et de tali medio dcm̄ est ꝙ tactus sentit p mediū ¶ Quereret aliquis. vtrū gustabile sit quoddam tangibile. Uidet ꝙ nō qz si gustabile est quoddam tangibile ergo gustus est quidā tact⁹. cōns est falsum ergo añs. cōns pz p hoc ꝙ potentie distinguuntur p actus et actus p obiecta. si ergo obiecta nō distinguūt nec potentie. si ergo gustabile nō distinguitur a tangibili sed est ps eius nec gustus distinguit a tactu. falsitas consequentis pz qz si gustus nō distingueret contra tactū nō essēt quinqz sensus sed tm̄ quatuor ¶ Ad oppositū est dictū phi ¶ Ad hāc questionē dicendū est ꝙ gustabile eē quoddā tangibile pt intelligi duobus modis. primo nō formaliter ita ꝙ formalitas tangibilis sit scibilitas gustabilis vel ꝙ formalitas tangibilis sit de formalitate gustabilis et hic intellectus ē impossibilis. Cū eni potentie distinguūt p scibilitates obiectorū sequit ꝙ si scibilitas gustabilis et tangibilis est eadē tūc si vnū est de formalitate alterius guſtꝰ ⁊ tactꝰ nõ ſunt due potētie ⁊ ſic non erunt qnqȝ potētie ſēſitiue ſed tm̄ quatuor. Secūdo mō pȝ intelligi guſtabile eē tāgibile qꝛ guſtabile fundatꝛ i quodā tangibili ita ꝙ materialit loquēdo ⁊ nõ formalit guſtabile ē qͦddā tangibile ⁊ hic intellcūs eſt verus

¶ Ad auctꝰ euidētiā ſunt intelligēdꝰ ꝙ in guſtu eſt aliquid formale et aliquid materiale formale i guſtu ē ſapor qꝛ de formalitate guſtꝰ ē ꝙ moueatꝛ a ſapore. Materiale aūt i guſtu eſt humidū in quo fundatꝛ ſapor ⁊ qꝛ humidū ē qͦddā tangibile ideo dcm̄ eſt ꝙ guſtabile eſt qͦddā tangibile. Secūdo intelligēdū ꝙ licet guſtabile ſiue ſapor fundetꝛ in humido nō tm̄ fundatꝛ in oī humido. non enī fundatꝛ in humido corpoꝝ ſimpliciū qꝛ corpa ſimplicia nō ſunt ſuſceptiua ſaporis ſed fundatꝛ in ſpāli humido ꝓpter quā ſpālitatē dixit phūs ꝙ guſtabile eſt qͦddam tangibile. nō enī dixit guſtabile eē oē tangibile ſed eſt quoddā tangibile .i. fundatꝛ in quodā tangibili.

¶ Ad argumētū ꝯ3. ꝓcedebat enī ac ſi guſtabile eſt quoddā tangibile formaliter vbi ſciēs notandū eſt ꝙ ſicut guſtabile eſt quoddam tāgibile .i. fundatur in quodam tangibili ita guſtus eſt quidam tactus .i. fundatur in quodam tactu. non enī in omni pte corporis vbi eſt tactus eſt guſtus ſed in lingua tātū et ideo guſtus fundatur tantum in tactu lingue. propter quam fundatiōnem pȝ dicō ꝙ guſtus non eſt omnis tactus ſed quidā .i. nō fundatur in omni tactu ſed in quodā. Secūdo notandū eſt ꝙ guſtū eē tactū pȝ intelligi duobus modis vel ꝗ̄tū ad modū ſentiendi vel ꝗ̄tū ad obīm qͦd ſentitur. ſi intelligatur primo modo ſic guſtus eſt quidam tactus quia eodem modo videtur eē in tactu et guſtu ſicut enī tactus ꝑcipit ſuum obiectum tangendo ⁊ ſine medio extrinſeco ſic et guſtus. Secūdo modo pȝ intelligi guſtū eē tactū quantū ad obiectū qꝛ ſcȝ obiectū guſtꝰ eſt obiectū tactus ⁊ hic intellcūs ē impoſſibilis qꝛ obiecta tactus ſunt qualitates tangibiles ſcȝ calidū frigidū humidū ⁊ ſiccū obīm aūt guſtꝰ eſt ſapor. ſapor aūt nō eſt qualitas tangibilis licet fundetꝛ in qualitate tangibili ſcȝ in humido.

¶ Deinde cum dicit. Unde et ſi in aqua eſſemus. remouet quandam cauillationem ſeu obiectionē.

¶ Ad cuiꝰ euidentiam notandum eſt ꝙ de ratione guſtus ut dictum eſt. eſt ꝙ ſentiat non ꝑ medium extraneum et diſtans id eſt quod ſunt diſtans guſtum a guſtabili. ¶ Contra hoc poſſet aliquis obiicere ſic. ſi nos eſſemus in aqua et aliquod corpus ſaporoſum diſſolueretꝛ per aquam ſentiremus ſaporem illius corporis ſaporoſi et tamen eſſemus diſtantes ab illo corpore ſaporoſo. Ex quo enim videtur ſequi ꝙ ſentiremus ſaporem per medium diſtans. Demus enim corpus ſaporoſum p aquā quād tñ magnus distat a me-dio· hāc obiectionē excludens philosophus dicit q si essem⁹ in aqua sentirem⁹ vtiq3 magnus dulce appositū i aqua hic tamen sensus non est per aquā tanq̄ p medium· sed ideo esset q ille sapor pmisceret humidi aque sicut si pmisceret sapor aliquis in potu vini vel aque ꝗ aqua sic immutata immutat gustum· Notandum q isti sic arguentes non bene ymaginabantur· ymaginabantur enim q magnus saporosum immutaret aquam intentionaliter ita q aqua esset quoddam medium inter gustabile et gustum sicut aer est quoddam medium inter visum et visibile· hec autem ymaginatio falsa est· si enim ita esset gustus non esset quidem tactus sicut nec auditus nec visus qui sentiunt per medium distans· ymaginatio ergo philosophi vera est scz q aqua immutatur immutatione naturali a magno saporoso et q gustus non percipit saporem vt in magno saporoso distante sed vt iuxta aqua immutata a magno saporoso· q dt ita sit p3 per signū Gustus enim non sic natus immutari ab aqua sic saporosa facta sicut natus est immutari a sapore magno distante eo q iste sapor debilitatur per admixtionem aque· Deinde cum dicit Color autem· Manifestat qd dixit· dicit enim q sapor immutatur medio sicut aque· hoc autem manifestat dans differentiam ꝗ convenientiam inter saporem et colorem· differentia autem est q color non admiscetur medio nec aliquo distu-rent a magno colorato eius3 ad visum immutant sensum sed per spiritualem immutationem medij· sapor autem vt dictum est admiscet medio ꝗ quantum ad istam dictam differunt in hoc q color non sic videtur in eo q miscetur scz medio nec etiam videtur differentialiter i q distantem a magno colorato· et quod ergo medium nichil est i· quantum ad medium nulla convenientia est inter colorem et saporem· Quantum autem ad hoc est convenientia· qr sicut color ē visibile i· obiectum visus· ita humor est gustabile i· obiectum gust⁹ ·q·d· philosophus loquitur et ipse· quantum ad obiectum est convenientia inter colorem et saporem quantum autem ad mediū nulla est convenientia· Notandum est q color et sapor dicunt hic· prima differentia est qr visus nō percipit colorem medio vt aere vel aqua sz in magno colorato distante per aerem vel aquam ꝗ ideo sentit per mediū gustus aut aliqui sentit saporem vt aque immutate per magnum saporosum et ideo aqua non debet dici hic mediū inter magnum saporosum et gustum· Secunda dicta est q color immutat medium tantū intentionaliter non p desitionem partium magno colorato sapor aut immutat medium puta aquam per desitionem magni saporosi· Tertia dicta est q visus magis accipit magnū coloratū a medio q̄ꝫ in medio. In viſu enim neceſſario requirit̄ mediū qḋ immutatū intencionaliter tm̄ imutat viſum. Guſtus autē nō accipit ſaporē a medio vel ꝑ medium quia ſic ſentiret per medium diſtans ſed ſi eſt aliquod medium inter corpus ſaporoſum ⁊ guſtum ſicut aque. Guſtus autem magis accipit illud in medio id eſt per commixtionē cū medio q̄ꝫ accipiat illud a medio ¶ Deinde cū dicit. Nichil autē facit. oſ̄dit quid requirat̄ ad guſtū ex quo mediū nō requirit̄ ⁊ dt̄ ꝙ nullum ſaporoſum facit ſenſum ſui humoris ſine humiditate Nā ſicut color requirit lumen ſine quo non videtur ita ſapor requirit humidū ſine quo non ſentitur et ideo oportet ꝙ guſtabile vel ſit actu humidum ſicut vinū vel aliquid h̄modi vel ꝙ ſit potencia humectabile ſicut id quod ſumitur ꝑ mediū cibi ⁊ ſicut ſalſum ſiue ſal. ipſum eniꝫ ē bn̄ liquefactibile et bene liquefactiuū lingue ¶ Deinde cū dicit. Sicut autē viſus. Poſt q̄ꝫ oſ̄dit ꝙ guſtabile nō ſentitur ꝑ mediū hic oſ̄dit ꝙ guſtus eſt reſpectu guſtabilis ⁊ non guſtabilis ⁊ eſt oſtenſio ſua talis. ¶ Auditus et viſus aſſimilātur guſtui in obiecto licet non aſſimilentur in medio. ſed viſus eſt reſpectu viſibilis et non viſibilis et auditus eſt reſpectu audibilis ⁊ nō audibilis ergo guſtus eſt reſpectu guſtabilis et nō guſtabilis ¶ Circa hanc oſtenſionem ſic procedit qꝛ ꝑmo oſ̄dit circa quid eſt viſus ⁊ auditus. ſecundo ex hoc concludit circa quid eſt guſtus ibi. Sic autē eſt et guſtus ¶ Quātū ad primū dicit lr̄a ꝙ viſus eſt reſpectu viſibilis ⁊ inuiſibilis. ꝙ autē ſit reſpectu viſibilis pꝫ de ſe. ꝙ autē ſit reſpectu inuiſibilis pōt ſic ꝓbari. viſus eſt reſpectu tenebre que ipſam iudicat ſed tenebra eſt inuiſibilis ergo viſus eſt reſpectu inuiſibilis. ¶ Alio modo pōt hoc ꝓbari ſic. viſus eſt reſpectu valde ſplendidi ſed valde ſplendidū eſt inuiſibile ergo eſt reſpectu inuiſibilis. Sciendum eſt tamen ꝙ aliter eſt inuiſibilis tenebra et aliter valde ſplendidum. Tenebra enim eſt inuiſibilis quia caret lumine. Splendidum autem valde eſt inuiſibile quia corrumpit ſenſum ⁊ quod non eſt proporcionatum viſui. ſicut autem eſt de viſu ita eſt de auditu auditus enim eſt reſpectu ſoni. ſonus autem eſt audibilis et per conſequens eſt reſpectu audibilis Eſt enim reſpectu ſilencij et quia ſilencium eſt inaudibile eſt reſpectu inaudibilis. Eſt etiam auditus reſpectu magni ſoni ſicut viſus reſpectu valde ſplendidi et quia magnus ſonus non eſt bene audibilis propter ſuam excellenciam ideo auditus eſt reſpectu non bene audibilis. ſicut enim paruus ſonus nō eſt bene audibilis propter ſui paruitatem ita enim magnus ſonus non eſt bene audibilis propter ſui excellenciā. Et ideo ꝓpter hoc dicitur

dicitur inuisibile qđ licet sit aptū natū videri cū prauie ⁊ male videt̃ sicut enim ingressibile dr̄ duobꝫ modis. vel qꝛ nullo mō gdi pt̄ vel qđ debiliter graditꝰ ita ⁊ inuisibile dr̄ duobꝫ modis. Notandū est ꝙ omne agens debet eē pporcionatū passo ⁊ mouens moto. visibile autē est mouens. visus autē mouetur. ꝙ ergo aliquid nō bene videatur oritur ex impporcione visibilis ad visum. hec autē impporcio vel idē est qꝛ mouens visum parū hꝫ de visibilitate ita ꝙ nō pt̄ bn̄ mouere ipm̄ visum vel [illegible] est qꝛ mouet visum multū habꝫ de visibilitate ita ꝙ excedat ipm̄ visum sicut sol. Intelligemus ergo ꝙ eē inuisibile dr̄ tribꝫ modis. pmo mō dr̄ aliquid inuisibile qđ omnino caret visibilitate que ē cā motiua visus et isto mō dicimꝰ ꝙ aer est inuisibilis. scđo modo dr̄ inuisibile qđ licet habeat visibilitatē tn̄ hꝫ eā in modico gradu ita ꝙ nō pt̄ bene mouere visum. tercio mō dr̄ aliquid inuisibile qđ licet hēat visibilitatē tn̄ hꝫ eā in tanta excellencia ꝙ excedit pporcionem visus. ¶ Deinde cum dicit. Sic autē ⁊ gustus. quod dcm̄ est de inuisibili et inaudibili adaptat ad gustū sicut qđ dcm̄ est de visu et auditu adaptat ad gustum et primo hoc facit. scđo determinat de gustu in respectu ad actū ibi Videtur autē eē principiū ¶ Continuant ad primū cōiunctiue sic lr̄a. Ita dictū est ꝙ visus est respectu visibilis ⁊ inuisibilis ⁊ auditus respectu audibilis et inaudibilis eo modo dr̄ gustus respectu gustabilis ⁊ nō gustabilis. nō gustabile autē dr̄ aut qꝛ parū hꝫ de sapore. aut qꝛ multū hꝫ saporem. aut qꝛ habet saporem nimie violentū ita ꝙ corrumpit gustū. Notandū est sm̄ Themistiū ꝙ nō gustabile dr̄ tribꝫ modis. primꝰ modus nō gustabilis est illius qui valde deficit a sapore sicut lapis vel aliquid simile. scđus modus ē illorū que valde excellūt sensum gustus ita ꝙ ipm̄ corrumpūt sicut sunt valde acuta. tercius modus nō gustabilis est qđ nullo mō natū est suscipe saporem sicut aer. ¶ Deinde cū dicit. Videtur autē esse principiū determinat de gustu in respectu ad tactū ¶ Ad cuius euidenciam notandū est ꝙ gustus est respectu potabilis et nō potabilis gustus est quidam tactus ergo tactus est respectu potabilis ⁊ non gustabilis. phūs ergo dicturus ꝙ principiū inmutationis gustus est potabile et nō potabile et ꝙ gustus ꝑcipit vtrumq; ostendit in quo cōueniūt gustus et tactus cōueniūt enī in potabili et hoc est qđ dicit lr̄a ꝙ potabile et nō potabile videtur esse principiū gustus. Gustus enī ꝑcipit vtrūq; vnū scꝫ nō potabile ꝑcipit vt prīm et corruptiuū gustus. aliud autē scꝫ potabile ꝑcipit vt cōueniens sm̄ naturam ⁊ vt saluatiuū gustus ⁊ sic potabile et nō potabile est cōmune respectu gustus et tact ¶ Queritur aliquis. vtꝝ sit aerem qđ dicit phũs· ꝙ potabile ⁊ nõ potabile est principiũ gustus· Dicendũ ẽ ꝙ sic hãc eñi veritatẽ possum⁹ venari duobus modis· Prim⁹ est ex ꝓportiõe que est inter obm̃ ⁊ potẽciã· Proportio aũt que est inter obm̃ ⁊ potẽciã puta inter gustabile ⁊ gustũ est sicut inter mouẽs ⁊ motũ· Ex hac aũt ꝓportione oritˀ ꝙ id qḋ est ꝑncipiũ respcũ obi ⁊ sine quo obm̃ nõ p̄t mouere potẽciã est eciã principiũ respcũ potẽcie· Ex quo eñi obiectũ est quodãmõ ꝑncipiũ respectu potẽcie qꝛ eã mouet ⁊ trahit ad actũ ·oĩne id qḋ ꝯcurrit ad rõnẽ mouendi ex pte obi ⁊ sine quo obm̃ nõ mouet eciã erit ꝑncipiũ respcũ potẽcie sic aũt ẽ in ꝓposito· nã gustabile siue sapor mouet gustũ nõ aũt mouet eũ nisi vt est in potabili siue humido· potabile eñi siue humidũ est materia ꝓpria saporis· forma autẽ nõ mouet nisi ꝑ vt est in ꝓpria et debita materia· ex quo sequitˀ ꝙ potabile est principiũ Secũda via ad hoc idem ostendendũ est ex mõ immutandi gustũ· vt eñi dcm̃ est supra· Gustus fundatˀ in tactu sed nõ in omni tactu sed in tactu lingue ⁊ qꝛ ita est iõ ꝑus immutatˀ tactus a potabili vel nõ potabili q̄ꝫ immutetur gust⁹ a gustabili vel nõ gustabili siue neruus extẽs in lingua pri⁹ immutatˀ vt est instrumentũ tact⁹ q̄ꝫ vt est instrumentũ gust⁹ propter quã prioritatẽ potabile ⁊ nõ potabile dr̄ principiũ respectu gustabilis ⁊ nõ gustabilis vt immutat gustũ ⁊ ꝑ ꝯñs est principiũ respectu gustus ¶ Secũdo quereret aliquis· Vtrũ sit verũ qḋ dt̄ phũs ꝙ potabile ⁊ nõ potabile ẽ ꝯmune respectu gustus ⁊ tactus· Videtˀ ꝙ nõ· quia potẽcie distincte dñt hr̃e obiecta distincta ⁊ nõ ꝯmunia sed tactus et gustus sunt potẽcie distincte ergo habẽt obiecta distincta nõ ꝯmunia ¶ Ad oppositũ est dcm̃ phi· Ad hãc questionẽ dicendum est ꝙ tota difficultas questionis ex hoc oritur ꝙ impossibile v̄detur ꝙ due potencie distincte habeãt idẽ obm̃ ⁊ ꝑ ꝯsequẽs videtˀ impossibile ꝙ potabile et nõ potabile sint ꝯia tactui et gustui· Si aũt poterit ostẽdi ꝙ potabile ⁊ nõ potabile aliter respiciunt tactũ et aliter gustũ soluta erit difficultas· ꝙ eñi vnũ ⁊ idem diuersimode respiciat duas potencias nõ ẽ impossibile· sic autẽ est in ꝓposito· Nam potabile ⁊ nõ potabile for̄liter respiciũt tactũ· potabile eñi ⁊ ñ potabile idem est quod humidũ ⁊ ñ humidũ· humidũ autẽ et nõ humidũ for̄liter respiciũt tactũ gustũ autẽ respiciũt potabile ⁊ non potabile siue humidũ ⁊ non humidũ magis materialiter· Ymaginabimur eñi ꝙ gustabile ⁊ nõ gustabile for̄liter respiciũt gustũ sed qꝛ gustabile et non gustabile fundatur in humido potabili· ideo humidũ potabile materialiter respiciat gustũ et sic diuersimode potabile et nõ potabile respiciunt tactũ ⁊ gustũ· Vel dicendũ est ꝙ potabile siue humidũ simpliciter aſpiciat tactū. potabile autē ꝙ aſpiciat guſtum eſt potabile quod ē ſubiectū ſapor̄ faciens eos ſervere i guſtum. ¶ Deinde cū dicit. Quoniā autē humidū. determinat de inſtrumento guſtus oſtēdens quale debeat eſſe inſtrumentū guſtus ⁊ primo quidem oſtēdit veritatē hui⁹. ſecūdo hanc veritatē manifeſtat p ſignum ibi. Signū autē. ¶ Ad evidentiā primi notandū eſt ꝙ omne paſſum tale eſt in potentia quale eſt agens in actu ita ꝙ id qd eſt formaliter in agēte eſt potentialiter i paſſo. ¶ Agēs autē reducens ipm paſſum de potentia ad actū aſſimilat ſibi illud ſic ēt eſt in inſtrumento guſtus reſpectu guſtabilis. Inſtrumentum enī guſtus patitur ⁊ guſtabile agit et qa guſtabile eſt humidum ideo oportet ꝙ inſtrumentum guſt⁹ ſit tale qd poſſit humectari id eſt poſſit aſſimilari agenti. Ymaginabile enim ꝙ mobile et paſſum de ſe non aſſimilantur agenti et tamen poteſt aſſimilari. quia mobile de ſe nō habet formam quam recipit ab agente. quia ſi de ſe eam haberet non eſſet in potentia ad eam nec eam reciperet. quia recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti. cum ergo inſtrumentum guſtus patiatur ab humido guſtabili oportet ꝙ ſit denudatum a natura humidi ita ꝙ non ſit actu humidum oportet tamē ꝙ poſſit fieri humidum. hoc eſt ergo quod dicit littera. ꝙ quia guſtabile ſapile quod agit in guſtum eſt humidum. Ideo neceſſe eſt inſtrumentum guſtus non eſſe humidum actu ſed eſſe humidum in potentia ita ꝙ non ſit impoſſibile ipſum humectari. Sic enim guſtus patitur a guſtabili inquantum guſtabile ſicut quilibet ſenſus patitur a ſenſibili inquantum ſenſibile. cū ergo guſtabile inquantum guſtabile ſit humidum neceſſe eſt ꝙ organum guſt⁹ inquantum eſt ipm paſſum ⁊ aſſimilatū ſit humectatū. idem autē organū vt eſt guſtatiuū. i. poſſibile humectari a guſtabili oportet nō eſſe humidum ita ꝙ ſaluatū i ſua natura poſſit percipere omnes ſapores. ¶ Ac ſi dicat philoſophus. guſtus debet percipere omnes ſapores ideo oportet ꝙ ſit denudatus ab omnibus ſaporibus ita ꝙ in ſua natura nullum habeat ſaporem. ¶ Deinde cum dicit. Signum autē. manifeſtat ꝙ dixit per quoddam ſignum. Dixit enī ꝙ opꝫ inſtrumentum guſtus eſſe humidū. Hoc autē manifeſtat ſic dicens. ꝙ ſignum predictorum ſcʒ ꝙ organū guſtus non debet eſſe humidum ſed debet eſſe tale ꝙ poſſit humectari. eſt quia non contingit ſentire lingua exiſtente ſicca vel etiam nimis humida. et hoc eſt quia guſt⁹ impeditur a precedente humiditate. Lingua enim exiſtente nimium humida eſt ibi tactus primi humidi. quia cum aliquis habuerit linguam infectam aliquo ſapore quicquid enim poſtea tangit p linguā ſibi ſapit de primo humido et etiam primo ſapore quo eſt infectus Exemplū. Si aliquis guſtauerit fortem ſaporem ⁊ poſtea guſtet alterū nō percipiet ipm qꝛ adhuc manet ſenſus primi humoris in lingua. et ſimiliter laborantibꝫ .i. febricitantibꝫ omnia videntur eſſe amara. qꝛ hñt linguam infectam humiditate colerica et amara ¶ Deinde cū dt Spēs aūt humoꝝ. determinat de ſpeciebꝫ ſapoꝝ dicens qꝫ ita eſt in ſpeciebꝫ ſapoꝝ ſicut eſt in ſpeciebꝫ coloꝝ. ſicut eīm colores quidā ſunt ſimplices et extremi quidā autem ſunt cōpoſiti et medij. extremi quidē vt albū ⁊ nigꝝ. medij aūt ⁊ cōpoſiti vt pallidum et fuſcū. dicūt aūt compoſiti qꝛ participant vtroqꝫ extremo ſcꝫ albo et nigro. Sic etiā ſaporū quidā ſunt ſimplices ⁊ quidam medij ⁊ quidā cōpoſiti. ſimplices ſe hñt contrarie ſicut dulce ⁊ amarum hos aūt ſimplices quedā ſpēs ſaporū ſequuntur immediate tanqꝫ habite .i. conſequentes ſe hñtes. dulce eīm ſequit pingue. amaꝝ aūt ſequit ſalſum. Alij autem medij ſapores ſunt acre auſteꝝ ponticū et acetū ſere eīm hec videntꝰ eē humoꝝ .i. ſapoꝝ. Ad hos aūt ſapores guſtatiuū eſt in potentia .i. inſtrumentū guſtus. Guſtabile aūt humidū potentiā trahit ad actū. vt eīm dcm̄ eſt agēs aſſimilat ſibi paſſum ⁊ trahit ipm ad actū. Notandū eſt qꝫ ſpēs enumerate ſapoꝝ pñt reduci ad ſeptē qꝛ auſterū et acre quodāmodo idē nomināt. Erunt itaqꝫ hec ſeptē ſpecies ſapoꝝ videlicet dulce. amaꝝ. pingue. ſalſū. acre. ponticū. ⁊ acetum Sufficientia haꝝ ſeptē pꝫ ſic accipi. qꝛ omnis ſapor vel eſt extremꝰ vel mediꝰ. ſi extremꝰ ſic ſunt duo ſapores ſcꝫ amarum et dulce. Si aūt ſit medius vel hoc eſt ꝓpter equediſtantiā ⁊ ſic eſt acetus ſapor qui equaliter videt diſtare ab amaro et dulci. Si aūt nō ſit ꝑ equediſtantiā tunc ſapor ille vel eſt inter acetū ⁊ dulce vel inter acetū ⁊ amaꝝ. Si inter acetū ⁊ dulce vel magis appropinquat dulci ⁊ tunc eſt pinguis ſapor vel magis appropinquat aceto et tunc eſt acre ſapor. Si aūt ſit inter acetū ⁊ amarū vel magis accedit amaro ⁊ tūc eſt ſalſus ſapor vel magis accedit aceto ⁊ tūc eſt ponticus.

De eo autem

Poſtqꝫ phūs determinauit de ſenſibilibus quatuor ſenſuum hic determinat de quinto ſenſibili ſcilicet aūt de tangibili et diuiditur hec pars in duas partes. in quarum prima mouet queſtionem dubitabilem circa ſenſum tactus. ſecundo manifeſtat accidentia circa hunc ſenſum dubia mino autem ſoluitur. Prima pars diuiditur in tres partes. quia primo philoſophus dicit qꝫ dubium eſt i querere de tactu et de tangibili. ſecundo mouet duas dubitationes circa tactum ibi. Habet autem dubitationem. tertio ipſas dubitationes ſoluit ibi. Omnis quidem ſenſus

sensus. ¶ Quantum ad primum dicit q eadem ratio est de tactu et de eo qd est tangi .i. tangibili. qd enim dicitur de uno necesse est dici de alio si enim tactus non esset unus sensus sed plures necesse est q tangibilia non sint unum genus sensibilium sed plura. ¶ Notandum est q licet tactus sit fundamentum omnium aliorum sensuum tamen quia inter omnes alios sensus est minus spiritualis ideo de ipso ultimo determinatur. Notandum q proportio est inter agens et patiens. agens enim unius rationis requirit passibile unius rationis et agentia diversarum rationum requirunt passibilia diversarum rationum. Tangibile autem et tactus sic se habent q tangibile est agens et tactus patiens. ergo si est dare tactus diversos oportet q tangibilia sint plura et non unum genus et hoc est qd dicit philosophus q eadem ratio est de tangibili et tactu quia si unum multiplicatur et reliquum. ¶ Deinde cum dicit. Habet autem dubitationem .i. movet duas dubitationes circa tactum quarum prima est. Utrum sint plures sensus tactus aut unus tactus. Secunda dubitatio est quod sit sensitivum id est organum sensus sentiendi in tactu. Utrum scilicet caro sit organum sensus tactus in animalibus habentibus carnem et in aliis animalibus non habentibus carnem instrumentum tactus est aliquid proportionabile carni aut non est ita sed hoc quod videtur caro vel proportionabile carni est medium et sensitivum in tactu. Primum autem sensitivum id est organum sentiendi est aliquid quod est intus id est intra carnem. Notandum est q non omnia animalia habent sanguinem sed quedam habent quedam non habent tamen aliquid humorem loco sanguinis sic etiam non omnia animalia habent carnem sed quedam habent carnem et quedam proportionabile carni. propter quod dicit philosophus in littera q in habentibus carnem questio est. Utrum caro sit medium in tactu vel instrumentum eiusdem. et in habentibus aliquid proportionabile carni questio est. Utrum illud proportionabile sit medium in tactu vel instrumentum tactus. ¶ Deinde cum dicit Omnis quidem enim sensus. determinat has duas dubitationes et dividitur in duas partes. quia primo determinat primam. secundo secundam ibi. Utrum autem est sensitivum. Prima in duas. quia primo ostendit q sensus tactus non est unus per quandam rationem. secundo contra illam rationem ponit quandam sophisticam solutionem ibi. Habet autem solutionem quandam. tertio hanc solutionem penitus excludit ibi. Sed quod sit unum. Primo ergo probat per rationem q sensus tactus non est unus sensus. cum enim sit de re sua talis. unus sensus est unius contrarietatis sed in tactu non est una contrarietas sed plures ergo tactus non est unus sensus. maior. unus sensus est unius contrarietatis quod patet quia visus est respectu albi et nigri et auditus est respectu gravis et acuti. gustus autem respectu amari ⁊ dulcis. minor aūt ſcʒ ꝙ reſpectu tactus ſunt plures ꝯtrarietates pꝫ; ideo in eo eñ qḋ p̄t tangi .i. in tangibili ſunt iſte ꝯtrarietates. calidū ⁊ frigidū humidū et ſiccū durū ⁊ molle ⁊ alia quedā hm̄oi vt graue ⁊ leue acutū et obtꝰ et ſimilia ¶ Quereret aliquis. Vtrū molle et durū p̄nt reduci ad aliquā harū duarū ꝯtrarietatū quarū p̄ma eſt calidū et frigidū. ſcḋa humidū ⁊ ſiccū. Dicēdū eſt ꝙ ſic. Vbi adūtendū eſt ꝙ durū ⁊ molle non ſunt adeo p̄ma ſenſibilia ſicut ſiccū et humidū. durū eñ eſt qḋ reſiſtit tangēti hoc aūt habet q: ſiccū ⁊ ſic durū videtur reduci ad ſiccū. Molle autē eſt qḋ cedit tangenti qḋ āt cedit tangenti aliquo modo humidū eſt ⁊ ita durū ⁊ ⁊ molle p̄nt reduci ad humidū et ſiccū ¶ Secūdo quereret aliquis. Vtrū graue et leue. aſperū et lene p̄nt reduci ad aliquā harū duarū ꝯtrarietatū .ſ. calidū et frigidū humidū et ſiccū Dicendū eſt ꝙ graue et leue videt̄ur magis reduci ad ſenſibilia ꝯia ꝙ̄ ꝓpria. Nā graue ꝑcipitur a tactu mediante motu ⁊ ecīā leue. Nam illud dicitur graue quod velocius deorſum tendit et leue qḋ ardentius et mediante hac tendencia vel motu ꝑcipitur graue et leue a motu. Motus autē eſt ſenſibile ꝯmune. aſperū vero et lene videntur reduci ad ſitum vel figuram nam alterius figure eſt aſperū vbi vna ps p̄eminet alteri et alterius lene vbi ptes equaliter ſituantur. ſitus autē ⁊ figura ſunt ſenſibilia ꝯia et ſic aſperum et lene videntur reduci ad ſenſibile ꝯmune. Dicūt aūt quidā ꝙ aſperū et lene reducūtur ad ſiccum ⁊ humidū. nā cum aſperum in pluribꝫ ptibꝫ ſue ſpficiei reſiſtat tangēti hoc habet per naturā ſicci. lene āt cuiꝰ ptes ſunt ꝯfluentes in vnam ſuperficiem eſt aliquid humidi.

¶ Tercio quereret aliquis Vtrū ſit aliqḋ aliud ſenſibile ſenſu tactꝰ quod nō reducitur ad aliqḋ priorū Dicendū eſt ꝙ ſic. Diſſolutio ꝯtinuitatis in corpore que eſt ex vulnere vel aliquo alio ſentitur et nō ꝑ aliquod priorū. diſſolutio nō ſentitur nec ex humido nec ex ſicco nec ex ḡui nec ex levi nec ex calido nec ex frigido et ſicut hic dcm̄ ē de diſſolutione continui ita dicendū eſt de conſolidatione oppoſita. hec eñ conſolidatio non ſentitur per aliquam qualitatum priorum ¶ Deinde cū dicit. Habet autem ſolutionem q̄ndam ponit quandam ſolutionem apparentē ꝯtra ratiōē iam dictam qua probabatur ꝙ ſenſus tactꝰ nō eſt vnus ¶ Ad cuius evidenciam notandum eſt ꝙ argumentum qḋ tenet ratione forme debet teneri in omni materia ſi ergo racione forme hoc ſit bonum argumentū in tactu plures contrarietates ſunt in tactu ergo tactus non eſt vnus ſenſus. Erit ergo bonum argumentum in viſu et eciam in auditu ita ꝙ arguemus ſic. In auditu ſunt plures ꝯtrarietates ſcʒ acutū ⁊ grauꝭ. Eſt enī vox acuta ⁊ grauis. ⁊ magnū ⁊ paruū. Eſt enī vox magna et parua ⁊ aſperū ⁊ lene Eſt enī vox aſpera et lenis ergo auditus nō eſt vnus ſenſus. ſi ergo argumentū fuit bonū in tactu erit bonū in auditu ⁊ ſi non eſt bonū in auditu non fuit bonum in tactu. Cum ergo non teneat in auditu q2 auditus non eſt ſenſus plures ergo non tenuit in tactu. hoc eſt ergo quod dicit līa. ꝙ ratio iam dicta habet quādam ſolutionē apparentē. In alijs enī ſenſibus a tactu videntur et eſſe plures ꝯtrarietates a ſenſu ſicut patet in auditu nam circa vocem audibilem non ſolum attenditur ꝯtrarietas acuti ⁊ grauis ſed etiam magni et ꝑui. Eſt enim vox magna ⁊ parua lenis et aſpera. et ſimiliter circa colorem poſſunt inueniri alie due differentie ꝑter ꝯtrarietatem albi et nigri ſicut ꝙ color aliquis eſt inteñſus aliquis remiſſus aliquis turpis ⁊ aliquis pulcer tñ nō propter hoc tollitur quin viſus vel auditꝰ ſit vnus ſenſus ¶ Deinde cū dicit Sed quid ſit vnū. deſtruit hanc apparentem ſolutionem ¶ Ad cuius euidentiam notandū eſt ꝙ ſolō ſupponebat ꝙ ſimile eſſet de ꝯtrarietatibus que ſunt in viſu et auditu et de illis que ſunt in tactu. philoſophus autem oſtendit ꝙ non eſt ſimile quia ꝯtrarietates que ſunt i viſu et auditu pñt reduci ad vnum genus. ꝯtrarietates enī que ſunt in viſu reducuntur ad colorē. Ille autem que ſunt in auditu reducuntur ad ſonum. Contrarietates aūt in tactu non reducuntur ad vnum genus. et hoc eſt quod dicit līa ꝙ non eſt dicere ꝙ ſit vnum ſubiectum in tactu ſicut in viſu et auditu. auditui enī id eſt in contrarietatibus auditus ſonus eſt ſicut vnū ſubiectum. tactui autem id eſt in contrarietatibus tactꝰ non eſt vnū ſubiectum. Notandum eſt ꝙ ratio phi deſtruens hanc ſolutionem apparentem in breui poſſet eſſe talis vnus ſenſus eſt reſpectu vnius generis ad quod reducuntur ꝯtrarietates que ſunt ſed in viſu ⁊ auditu eſt vnum genus in tactu autem non ergo viſus pōt eſſe vnus ſenſus et etiā auditus ꝓpter vnitatem generis. tactus autē nō eſt vnꝰ ſēſus ꝓpter defectum talis vnitatis. Notandū eſt ꝙ ſubiectū accipit duobꝫ modis. aliqñ enī accipitur ſubiectū ꝓ materia ⁊ ſic hic nō accipit ſubiectū qñ dꝫ in viſu ⁊ auditu ē ſubiectū vnum aliqñ autē accipit ſubiectum ꝓ genere ⁊ ſic hic accipitur ſubiectū vt ſit ſēſus līe ꝙ ꝯtrarietates que ſunt in tactu nō reducuntur ad vnum genus et q2 nō reducuntur ad vnū genus ſenſus tactꝰ non eſt vnus ¶ Quereret aliquis Vtrum ea que ſentiuntur a ſenſu particulari ſint vnius ꝯtrarietatis. Videtur autem ꝙ non. quia vnus ſenſus particularis eſt reſpectū duarum ꝯtrarietatum ſicut viſus reſpectu albi et nigri ſed due ſpēs ſunt due intētiones ergo ea que ſunt vni⁹ ſēſus nō ſunt vni⁹ intētionis. ¶ Ad oppoſitū eſt dicēdū ꝯmētatoris qui dt ꝙ ſēſus nō eſt vnus niſi ꝑ vnā intentionē. ¶ Ad hāc q̄ſtionē dicēdū eſt ꝙ aliqua eē vni⁹ intētionis. qꝛ ſunt vni⁹ ſpēi ⁊ ſic ꝓprie accipitur eē vni⁹ intētionis. vna eñ ſpēs ē vna forma ⁊ vna intētio. Jdeo dicēdū eſt vij. phiſicoꝝ ꝙ vniuocatio ꝓpe ē in ſpē. iſta eñ ſunt vniuoca quorū nomē ⁊ intētio eſt vna ſic ergo vna intētio ꝓprie ē in ſpē ita ⁊ vniuocatio et ſi ſic accipiat eē intētōis nō eſt neceſſe ꝙ ea q̄ ſunt vni⁹ ſenſus ſint vni⁹ intētōis qꝛ vt ꝓbatū eſt in arguēdo vn⁹ ſenſus pōt eē reſpectu diuerſaꝝ ſpēꝝ. ſcd̄o modo aliqua dr̄ eē vni⁹ intencōis quia ſunt vni⁹ generis ꝓpinqui ⁊ hoc mō videt̄ dixiſſe ph̄s i lr̄a ꝙ viſus eſt vn⁹ qꝛ ꝯtrarietates que ſunt i viſu reducūtur ad vnā intentionē. Tact⁹ aūt nō eſt vn⁹ qꝛ ꝯtrarietates que ſunt in tactu nō reducūtur ad vnā intētionē vbi p̄mo imaginat̄ phūs ꝙ vnū gen⁹ diuidit̄ in duo ꝯtraria ⁊ qꝛ vn⁹ ſēſus eſt tm̄ vni⁹ generis iō tm̄ eſt vn⁹ ꝯtrarietatis ita ꝙ intelligem⁹ ꝙ ſenſus p̄mario aſpectu fert̄ ſup intentionē generis. ſcd̄o autē ſup ꝯtraria q̄ diuidūt illud genus. Si eñ p̄mario aſpectu ferret̄ ſup ꝯtraria non poſſz ꝓhiberi quin duo ꝯtraria arguerent duos ſenſus. qꝛ duo obiecta. p̄mo et ꝑ ſe arguūt duas potēcias. Secūdo ymaginat̄ phūs ꝙ ex quo vna ꝯtrarietas arguit vnū gen⁹ plures ꝯtrarietates arguūt plura genera ⁊ ꝑ ꝯñs arguūt plures ſenſus. ¶ Aliū eñ ſenſum arguit contrarietas que eſt in ſapore ab illa que eſt in odore et ab illa que eſt in ſono ⁊ intelligendū eſt ꝙ id qd̄ dicēdū ē ꝙ vn⁹ ſēſus arguit vnū gen⁹ intelligit̄ de ſēſu ꝓprio ⁊ ꝑticulari qꝛ alia ratio eſt de ſēſu ꝯmuni et intellectu vt ſtatim dicet̄. tercio nō aliqua dr̄ eē vni⁹ intētōis qꝛ ꝯueniūt in aliqua intētione formali ⁊ immutatiua potētie licz iſta potētias nō dicat vnū genus tm̄ vel vnā ꝯtrarietatē diuidētē vnū gen⁹ Videm⁹ eñ ꝙ oīa obiecta omnium ſenſuū particulariū imutant ſenſum ꝯmunē ſub aliqua ratione formali. Omnia aūt obiecta ſenſuū particulariū ꝯtinēt plures ꝯtrarietates et ꝑ ꝯñs plura genera. Nā vt dictū eſt vna ꝯtrarietas arguit vnū genus ex quo pꝫ ꝙ plures ꝯtrarietates et plura genera ſunt reſpectū vnius ſenſus. hui⁹ aūt rō eſt. qꝛ licz hec ꝯtrarietates habeāt diuerſitatem formalem et intentionis reſpectu ſenſuum ſingularium ꝓpter quam diuerſitatem arguunt diuerſitatem ſenſuum particulariū tamen reſpectu ſenſus communis ſociantur et acquirunt quandam vnionē. ¶ Ymaginabimur enim ꝙ quanto potentia eſt eleuatior tanto obiectum potencie et ratio motiui eſt eleuatius et vniuerſalius. ſēſus autē ɔtrario est eleuatius sensus q̄ particularis ⁊ ideo obiectum motiuum huius sensus est uniuersale. obiectum enī motiuū sensus particularis est hoc sensibile uel illud. obiectū autē motiuū sensus cōis est sensibile in cōmuni nō plus determinans obiectū hui⁹ sensus particularis q̄ illius. ¶ Ad argumentū p₃ q̄ arguit de uniuersali intellectus que tm̄ est in sensu. ¶ Secūdo quereret aliquis Utrū ɔtrarietates que sunt in tactu aliquo nō possint reduci ad unū subiectū. Dicendū est q̄ subiectū ɔtrarietatis duobꝫ modis dicit. Uno enim modo accipitur subiectū ɔtrarietatis idem genus quod diuiditur ⁊ quasi specificatur p differentias ɔtrarias et p ipsas actuatur sicut potentia p actum quia genus tenet locum potentie. differentia autē locum act⁹ et si hoc modo accipiat subiectū uidet dicere phūs in lr̄a q̄ non est unū subiectū qualitatū tangibiliū et p ɔ̄sequens nō est unus tactus. Un̄ cōmentator. Si tactus sit unus necesse est ut omniū etiam ɔtrarietatum quas app̄hendit sit unū gen⁹ subiectū eis quod dicitur de eis uniuoce ut sonus qui dicitur uniuoce de modis sonorum ⁊ color de modis colorum sed ɔtraria tactus nō uidetur habere genus quod dicatur de eis nisi equiuoce quale enī quod dicitur de calido et frigido graui et leui non dicitur nisi pure equiuoce ¶ Alio modo accipitur gen⁹ substātia que est subiectū generis cui⁹ sunt ɔtrarietates. Exemplū. Dicimus enī q̄ color diuiditur p albū et nigrum sicut p d̄rias ɔtrarias. Subiectū autē coloris est corpus qđ recipit colorem nec est subiectum sicut genus sed est subiectum materiale recipiens genus qđ per duas d̄rias diuiditur et si isto modo accipiatur subiectum. sic modi qualitatum tangibilium hūt unum subiectum scꝫ corpus pertinens ad consistentiam animalis. Unde manifestum dicitur q̄ tangibiles qualitates sunt corporis s̄m q̄ corp⁹ quidam scꝫ elementa aut animatum distinguitur. Organum autem sensus tact⁹ est differentias que pertinent ad cōsistentiam animalis. ¶ Tercio quereret aliquis. Utrū sensus tact⁹ sit unus uel plures uidetur q̄ sit un⁹ tm̄. qꝛ si esset plures tactus pro duo essent scꝫ sensus ⁊ nō tamen quatuor sunt cōmuniter ponit. ¶ Ad oppositū est phūs. ¶ Ad hāc q̄stionē dicendū est q̄ tactū eē unū p̄t intelligi duobꝫ modis. formaliter uel subiectiue. multa enī que differunt formaliter que tm̄ habent unū subiectum sicut color et figura in pomo ¶ Color enī et figura formaliter differunt et tm̄ habent unū subiectum. Si ergo loquamur de formali unitate sic dicendū est q̄ non est unus sensus tactus cui⁹ ratio iā dicta est supra. nam due ɔtrarietates quarū una nō reducitur ad aliā nec ambe ad terciū gen⁹ ppinquū arguunt duos sensus particulares. ɔtrarietates en̄ que eſt in ſapore et ꝯtrarietas que eſt in colore arguūt duos ſenſus ⁊ hoc. qꝛ vna nō reducatur ad aliā nec eciā harꝝ duarꝝ ꝯtrarietatū eſt vnū genus ſed duo ſcꝫ color et ſapor. ſic aūt eſt in tactu. Calidū en̄ ⁊ frigidū. humidū ⁊ ſiccum ſunt due ꝯtrarietates quarꝝ vna n̄ reducitur ad aliam et ideo arguūt plures ſenſus tactus. Si aūt loq̄mur de vnitate ſubiectiua ſic ſ̄ſus tactus nō eſt plures ſenſus. ſꝫ vnꝰ quia radicantur in vno ſubiecto ꝓpter quā vnitatem vnus tactꝰ nūq̄ ſeꝑatur ab alio puta tactus qui eſt reſpectu calidi et frigidi non ſeꝑatur ab iſto qui eſt reſpectu humidi et ſicci ⁊ quia nō ſeꝑantur ideo ꝓpter nō dicimꝰ ꝙ ſunt ſex ſenſus ꝓpter inſeꝑabilitatē duorꝝ tactuū nō diſtinguimus inter tactū et tactū ſicut qꝛ appetitus ſequitur ſenſum et nūq̄ ſeꝑatur ab ipſo appetitiuū nō facit gradū diuerſū contra ſenſitiuū. ita eciā ex eo ꝙ vnus tactus nō ſeꝑatur ab alio. vnus nō facit numerū ꝯtra aliū

Verū aūt eſt

Hic ſequitur ſecūda queſtio ⁊ ſecūda dubitatio. Eſt autē dubitatio de inſtrumento tactus. Vtrū ſcꝫ inſtrumentū tactus ſit caro vel aliqͣd intra carnē et diuidit hec ps in duas ꝑtes. qꝛ primo hoc querit. ſecūdo qꝛ fecerat mentionē de medio intrinſeco ⁊ ꝯnaturali mouet quādā dubitationē de medio extrinſeco ibi Dubitabit aūt aliquis. Prima in tres qꝛ primo querit qd̄ dcm̄ eſt. ſecūdo ꝯcludit quandā ꝯcluſionem ad manifeſtationē prime veritatis determinate in prima queſtione. ſ. ꝙ tactus ſunt plures ibi Propter qd̄. tercio ponit quoddam aliud ad manifeſtationē eiuſdē ibi. Demonſtrat autē Primo ergo querit queſtionē de inſtrumento tactꝰ. Ad cuiꝰ euidenciā notandū eſt ꝙ quidā volentes ꝓbare carnē eſſe inſtrumentū tactus ſic arguūt. Illud ē inſtrumentū tactus cuiꝰ tactu ſentimus ſtatim tangibilia ⁊ mox eſt ſenſus tactus. ſed tactu carnis ad tangibilia mox ſentimus illa tangibilia qꝛ mox fit ſenſus tactus ergo caro eſt inſtrumentum in ſenſu tactus. hoc aūt argumentū dt̄ ph̄s nō valere qꝛ ſi aliquis extenderet pellem ſubtilem circa carnē mox ad tactū illius ſentiretur tangibile nō tamen ꝓpter hoc illa pellis eſſet organū tactus nō obſtante ergo tali argumento caro eſt mediū ꝯnaturale in tactu ⁊ nō organū. hoc viſo patet lr̄a que dicit. ꝙ dubitatio eſt Vtrū ſenſitiuū. i. inſtrumentū ſenſus tactus eſt intus. i. intra carnē ſicut neruus aut nō eſt intus. ſed ipſa caro eſt tale organū. Ad probandū en̄ ꝙ caro ſit inſtrumentū et organū tactus nō videtur ſufficiens ſignū. qꝛ nos videmꝰ fieri ſenſum ſcꝫ tactus ſimul cū tactu. i. cū carne que tangitur. ꝙ aūt hoc non eſt ſufficiens ſignū pꝫ qꝛ ſi aliquis circa carnem extenderet aliquid vt pellē aut telam ſubtilem ſtatim ad tactū illius qḋ ſuperextenderetur carni ſentiretur tangibile et tñ ɔſtat q̄ in hoc .i. in tali pelle nō ē inſtrumentū quo ſentimus. Veruntamen eſt q̄ ſi illa pellis eſſet nobis ɔnaturalis. citius fieret p eam ſenſus. Unde q2 caro ē nobis ɔnaturalis mox tactus eſt p eam. Notandum eſt q̄ argumentū hoc volentiū probare p ſignū q̄ caro eſſet inſtrumētū tactus et nō mediū occaſionem ſumpſit ex aliis ſenſibꝫ. Videbant enim q̄ in aliis ſenſibus q̄ fit ſenſus ſm̄ actum q̄n ſpecies ſenſibilis eſt in organo. mox enī ad exiſtentiam ſpeciei ſenſibilis in organo fit ſenſus Ex hoc autē ſic arguebant. Tactu carnis ad tangibilia mox eſt ſenſus tactus ergo caro eſt organū tactus ſed ſm̄ veritatē argumentū eorum nullū eſt ſed fallit p fallaciam ɔſequentis nō enī ſequit̄. Ad exiſtentiam ſpeciei in organo fit ſenſus ergo omne illud cuius tactu mox fit ſenſus eſt organū. Arguebāt etiā iſti ſic vel poterant arguere. Species eſt prius in medio q̄ in organo q2 organū accipit quod ſibi a medio redditur et mediū accipit ab obiecto. ſi ergo caro eſſet mediū prius eſſet qualitas tangibilis in carne q̄ in organo tactus quod tñ falſum videtur. q2 mox tactu carnis ad tangibilia ſentiuntur tangibilia. quod nō eſſet poſſibile ſi prius eſſet ſpēs ſenſibilis in medio q̄ in organo. Iſto enī priori qualitas ſenſibilis eſſet in carne et tñ nō eſſet ſenſus tact9 q2 adhuc talis ſpecies nō eēt in organo tactus autē nūq̄ fit niſi ſpecie ſenſibili exiſtēte in organo. Argumētū etiā hoc nullū eſt. nō enī eſt neceſſe in omni ſenſu q̄ ſpecies ſenſibilis prius tempore ſit in medio q̄ in organo. hoc autē dictū pꝫ in viſu ſi enī viſio fit in inſtanti ſicut dicit phūs de ſenſu ꝫ ſenſato neceſſe eſt q̄ in eodem īſtanti in quo ſpēs eſt in medio immutetur potentia viſiua eodem modo nō eſt neceſſe q̄ caro prius tempore immutetur q̄ organū tactus. ſi enī prius tempore mutaretur tunc ſequeretur q̄ mox ad tactum carnis nō ſentiremꝰ tangibilia. Deinde cum dicit. Propter quod talis p̄s ɔcludit quādam veritatem ex qua declaratur prima queſtio. Ad cuius euidentiā tria ponūtur in lr̄a phi. primū eſt quod ponitur. q̄ ſi aer p quem videmus audimus et olfacimus eēt nobis cōnaturalis ſimile eſſet de carne ꝫ aere. nūc enī nō eſt ſimile q2 caro eſt mediū intrinſecū et ɔnaturale reſpectu tact9 aer autē mediū extrinſecū reſpectu viſus auditus et olfactus. ſi autē aer eſſet nobis ɔnaturalis ſicut caro eſt medium ɔnaturale ita et aer eſſet mediū nobis cōnaturale. ex quo ſequeretur q̄ ſicut tactus eſt p mediū intrinſecū et ɔnaturale. Secundū qḋ ɔcluditur in ſententia phi eſt q̄ nō ſequit̄ q̄ tactus ſit vnꝰ q2 hꝫ vnū mediū ꝯnaturale ⁊ intrinſecū ſcꝫ carnem nec eſt ꝯtra hoc. Tactus calidi et frigidi eſt mediante carne ⁊ eodem modo tactus eſt humidi ⁊ ſicci ergo ſunt unus ſenſus. ſed nō ſequitur. viſus auditus ⁊ olfactus ſunt p̄ unū mediū ſcꝫ p̄ aerem ergo ſunt unus ſenſus. ſi enī aer eſſet nobis ꝯnaturalis videretur alicui ꝙ hij tres ſenſus eēnt unus ſenſus q2 tñ aer eſt a nobis diſtinctus hij tres ſenſus manifeſte apparent eſſe diſtincti. q2 autē ē mediū intrinſecū ⁊ nō diſtinctū a nobis mediis videt̄ ꝙ ſenſus tactus ſit unus. Tertiū ꝙ accidit in ſententia phi eſt ꝙ licet mediū in tactu ſit caro qđ eſt corpus ꝯpoſitū ex qualitatibꝫ tangibilibꝫ ⁊ mixtū ex terra tñ impoſſibile eſt ꝙ medium in tactu ſit magꝰ ſimplex ſicut aer. q2 impoſſibile eſt corpus noſtrum eſſe ſimplicia ſed hec tria incluſa in ſententia phi p3 lr̃a. Et primo quo ad primū ibi ſimplicia ſcđo quo ad ſecundū ibi videremus enī tertio quo ad tertiū ibi. Ex aere quidē ⁊ aqua. ¶ Quantū ad primū dr ꝙ ſi caro eſt mediū ꝯnaturale talis p̄ magis ſcꝫ caro videt̄ ſic hēre ſimple ad ſenſum tactus ſicut ſi aer qui nos circulariter circundat eſſet nobis aptus natus .i. eſſet nobis ꝯnaturalis ſimple ſe haberet ad tres ſenſus. ¶ Deinde cū dr. Videremus enim. ponit ſecundū qđ includit in ſententia ſua dicens ꝙ ſi aer eſſet nobis ꝯnaturalis videremur ſentire ſimul colore et odore uno quodā ſcꝫ medio ꝯnaturali ⁊ p̄ unū videretur ꝙ viſus auditus et olfactꝰ eſſent unus ſenſus. Nunc aūt qm̄ mediū p̄ qđ fiūt motus ſenſibiles eſt determinatū .i. diſtinctum a nobis manifeſtū eſt ꝙ alia quedā ſenſus hijs tribꝫ ſenſibꝫ ſunt diuerſa. In tactu aūt q2 mediū eſt ꝯnaturale eſt hoc immanifeſtū. immanifeſtū eſt enī utrū ſenſus tactꝰ ſit unꝰ vel plures. videtur enī eē unus ꝓpter unitatē carnis ⁊ maxime q2 multi ſuſpiciunt eā eſſe organū. Notandum eſt ꝙ mediū eē ꝯnaturale nobis vel nō ꝯnaturale ñ facit ad hoc ꝙ ſenſus ſit unꝰ vel plures ſed hoc ſunt ꝯtrarietas activi et paſſivi et q2 alia et alia ꝯtrarietas eſt ad duas ꝯtrarietates q̄ ſunt calidū et frigidū humidū et ſiccum ideo ſenſus tactus eſt alius et aliꝰ.

¶ Deinde cū dicit. Ex aere quidem ponit tertiū quod includitur in ſententia ſua dicit ꝙ impoſſibile eſt corpus animatū ꝯſtare ex aere ⁊ aqua .i. impoſſibile ē magꝰ aīatū eē magꝰ ſimplex quā eē eſt. q2 corpus aīatū dꝫ eē magꝰ ſecundū in ſe terminatū. hec aūt elementa humida ſunt et ſuſcepibilia nō bene ſicut nec bene terminabilia in ſeipſis ſed ſolū terminis alienis. corpus aūt aīatū ſi dꝫ eſſe inſtrumentū aīe oportꝫ eſſe mixtū ex terra ⁊ hijs elementis ſcꝫ aqua ⁊ aere hec aūt magꝰ aīatū videt̄ eē caro vel aliquid ꝓportionabile carni ⁊ ſic p3 ex oībꝫ iſtis ꝙ illud corpus quod eſt medium in tactu eſt nobis adnatum et ꝙ per ipſum ſunt ſactus cum tamē factꝰ sunt plures sensus. Notandū ē q ex dictis istis destruit quandā oppinionē que ponebat eē contra unitatē sensus contrarietas. contrarie enī sunt que sub uno sunt quod sensus tactus ē plures q unus. Contra hoc erat quedā oppinionis q sensus tactus sit p unum mediū unius naturale ex quo aliqui poterant arguere oppositū q sensus tactus eēt unus. Hanc oppinionē destruit philosophus dicens q mediū i tactu suū ē connaturale et corpus mixtū. Et unitas huius corporis nō arguit unitatē tactus sicut nec unitas medij arguit unitatē visus auditus et olfactus. ¶ Quereret aliquis. Utrum corpus aīatū debz eē simplex vel mixtū. Dicendū ē q tribus viis ostendi pōt tale corpus debere eē mixtū. Prima via sumitur ex diversitate organorū. aīa enī requirit diversitatē organorū. requirit p quā exerceat opa sua p aliud enī organū est visus et p aliud est auditus et sic de aliis operationibus aīe que requirūt diversitatē organorū. Corpus autē sive elementū simplex nō compatit talē organorū diversitatē. Secunda via sumit ex hoc q aliter est de medio in tactu et in aliis sensibus. hoc enī est regulare et universale in medio omnibus sensus. q de ratione medij q nulla qualitatē illius rei sensibilis cuius ē sensus habz in actu sed dz eē in potentia ad oēs tales qualitates. q autē mediū in sensu nullā qualitatē hēat in actu pōt intelligi duobus modis. Uno modo q oīno est privatū tali qualitate q hoc accidit i medio visus auditus et olfactus. tale enī mediū nō est coloratū est enī diaphanū enī est inodorabile. Secūdo modo pōt intelligi nō q mediū sit oīno privatū qualitate quā recipit sed q privatū est qualitate in excellentia et tale mediū ē in tactu. Mediū enī in tactu est denudatū contrarijs qualitatibus oppositis quā qualitatē est in quadā mediocritate ad excellentias qualitatū sensibiliū. Si autē corpus aīatū qd est mediū in tactu eēt elementū simplex sequeret q mediū in tactu haberet qualitates tangibiles i excellentia. Argumentū enī sic qualitates tangibiles sunt in corporibus simplicibus secundū suas excellentias si ergo corpus simplex eēt mediū in tactu sequeret q mediū in tactu hēret qualitates tangibiles in excellentia qd ē impossibile. hec autē impossibilitas pz sic. Mediū in sensu dz eē denudatū a natura recepti sed mediū i tactu recipit qualitates in excellentia. q p tale mediū tales qualitates sentiunt ergo debet eē denudatū a talibus qualitatibus. Tertia via est via philosophi quā ponit in littera. Mediū enī in tactu nō pōt eē tantū ex terra q nō haberet tantā aptitudinē ad vitam. terra enī hz frigiditatē et siccitatē. frigiditas autē et siccitas sunt qualitates mortificative et ideo quod omnino terreum est non vivit. non potest etiam tale mediū esse tantū ex aqua vel aere cuius ratio iam dicta est q tale mediū dz esse

[illegible]

ſic imperceptibiliter ineſt ⁊ ſimiliter aīalia que ſunt in aqua latet ſi duo corpa humectata ꝑ aquā tangāt ſe qꝛ eīm ꝯtinue ſunt in aqua non ꝑcipiūt aquam que eſt inter corpa ſe tangencia. Notandū eſt ꝙ alia racio eſt quare nos latet magis de aere q̄ȝ de aqua qꝛ aer ſubtilioꝛ eſt et ꝑ ꝯñs minus eſt ꝑceptibilis. aqua autē groſſioꝛ ⁊ materialioꝛ eſt ⁊ idō magis a ſenſu ꝑcipit. ¶ Quereret aliquis. Utꝝ hoc mediū extrinſecū de quo facit mencionē phūs ꝓhibeat tactū. Videtur ꝙ ſic. qꝛ medium in quolibet ſenſu debet eē denudatū a q̄litatibꝫ ſenſibilibꝫ ꝑ ſenſum illum. ſicut diaphonū eſt denudatū a colore. cū ergo hoc mediū qđ ponit phūs habeat qualitates tangibiles qꝛ aer ⁊ aqua nō denudātur a qualitatibꝫ tangibilibꝫ videt ꝙ ꝑ tale mediū nō poſſit fieri ſenſus tactus

¶ Ad queſtionē dicēdū eſt ꝙ aer et aqua ſunt facile mutabiles ab extrinſecis qualitatibus ⁊ ꝑpue q̄ñ ſunt modice quātitatis ſicut accidit in aere ⁊ aqua qui includūtur infra duo corpora ſe tangencia et qꝛ ſunt facile mutabiles ideo nō ꝓhibent ſenſum tactus quin ꝑ ip̄a poſſit fieri. ꝓpter eīm facilitatē ad mutationem de facili recipiūt extrinſecam qualitatem qua recepta tranſmutant mediū intrinſecum in tactu ⁊ ꝑ ꝯñs ipſum tactū. Advertendū tamen ꝙ aer minus impedit q̄ȝ aqua. qꝛ habet qualitates tangibiles minus ſenſibiles. unde ſi qualitates tangibiles aeris ⁊ aque intendantur magis impeditur tactus.

¶ Secundo q̄reret aliquis. Utꝝ elementa poſſint pati ab elementis in quibus naturaliter habent eſſe. ut utrum piſces poſſint pati ab aqua et alia animalia que vivunt in aere ab ipſo aere. Dicendum eſt ꝙ ad iſtam queſtionem aliter dixit commentatoꝛ et aliter dicunt moderni. Commentatoꝛ dixit ꝙ nos non patimur ab aere et aqua. cuꝰ racio fundatur ſuper duo fundamēta. Primū fundamentū eſt ꝙ omne quod patitur patitur a ſuo contrario. hoc autem fundamentum patet nam paſſum in principio motꝰ et alterationis eſt diſſimile et ꝯtrarium agenti in fine autem fit ſimile. Ad hoc enim eſt omnis paſſio et omnis alteratio ut ip̄m paſſum trahatur ad terminos et ſimilitudinē agentis. Secundum fundamētum eiuſdem eſt ꝙ locatum non eſt contrarium loco ſed magis ſimile. Ratio autem huius fundamenti patet. Nam cōtrarium non mouetur naturaliter ad contrarium nec contrariū quieſcit naturaliter in ꝯtrario ſed in ſimili cum ergo locatum moueatur naturaliter ad locū naturaliter in ipſo quieſcat. ſequitur ꝙ locatum non contrariatur loco ⁊ ꝑ ꝯñs ab ipſo non patitur ſicut patꝫ ex primo fundamento. Ex hijs autem arguebat ſic commentatoꝛ ꝙ locatum non patitur a loco. ſed nos comparamus ad aerem et aquam ſicut locatū ad locum ergo nos nō patimur ab aere ꝛ aqua ſic ergo dixit ꝯm. ¶Moderni aūt tenentes et ſequētes aliā viā dicunt ꝙ corpora noſtra pati pñt ab aere et aq̄. Ratio autē eoꝝ fundat ſup duo fundamenta. Primū fundamentū eſt ꝙ corpā noſtra eodem modo comparantur ad corpa ipſa continencia ſicut eoꝝ elementa locata ad ſua loca et ad ipſa corpora que ipſa continent. Ratio aūt huiꝰ ſimilitudinis eſt quia ſicut elemēta naturaliter habēt ſuū locū ita ꝛ corpa noſtra naturaliter ſortiūtur locum ꝛ naturalem motū ex natura elementi p̄dn̄antis vt ſicut ſe hꝫ elementū ſimplex ad ſuum locū p naturam ſuā ſimplicē ita ſe habet corpus mixtū ad locū ſuū naturalem p naturā elementi ſimplicis in eo p̄dn̄antis. Secūdū fundamentū eſt ꝙ elementa in ſuis extremitatibꝫ alterāt ſe ſicut pꝫ in p̄mo methaurorꝫ et p ꝯñs elementū locatū ꝛ patitur ꝛ alteratur ab elemento locante et ſic locatum patitur a loco. Ex hijs p̄t ſic argui. Jta ſuo mō ſe hꝫ elemētū ſimplex ad ſuum locum ſicut corpus mixtū ad ſuum locum ſed elementū ſimplex p̄t pati a ſuo loco vt a corpore ꝯtinente ergo ꝛ corpus mixtū p̄t pati a corpore ſe ꝯtinente. ¶Ad rationē ꝯmentatoris diuerſi diuerſimode reſpondent. Quidā enī dicunt ꝙ elementa pñt ꝯſiderari duobus modis. vno modo ſm formas ſubſtanciales. ſcd'o mō ſm qualitates actiuas ꝛ paſſiuas. ſi p̄mo modo ꝯſiderentur. ſic in elementis eſt ratio loci. hoc autē patet quia quanto elementum eſt formalius tanto magis habet rationem locandi ꝛ cōtinendi. quāto autem eſt minꝰ formale et magis materiale tanto minus habet rationē loci et magis rationē locati. Ymaginabimur enī ꝙ corpus celeſte eſt corpus formaliſſimū et ideo maxime et in vltimo gradu ſaluatur in eo ratio locationis ꝛ ꝯtinentie. Jn alijs autē corporibꝰ que ſunt infra ſperam actiuorum et paſſiuorum magis ſaluatur ratiō loci quanto magis ſaluatur in eis ratio forme. tanto autē magis ſaluatur ratio forme in talibus corporibus quāto magis appropinquāt ad primum corpus id eſt corpꝰ celeſte. Si autem conſiderentur elemēta ſm qualitates actiuas ꝛ paſſiuas ſic in eis ſaluatur ratio paſſionis et alterationis. hijs viſis patet ad rationē ꝯmentatoris. Nam ſm hanc viam. ab alio oritur ratio locationis et ratio alterationis ꝛ per conſequens non eſt impoſſibile ꝙ elementa ſm ꝙ habent rationē locati ſint ſimilia ſuis locis et vt ſic nō patiantur ab eis. ſm autem ꝙ vnū elementorum contrariatur alteri qualitatibus ſuis qualitate ſic poteſt ab eo pati. ¶Alij ſunt qui alio modo reſpondent ad rationem ꝯmentatoris dicentes ꝙ non ſolū forme ſubſtanciales elementorum ſunt rationes locationis. ſed etiā qualitates acciitales. ſicut eni̅ qualitas elementi eſt ratio mouendi ita eſt ratio locandi. Ymaginantur eni̅ iſti ꝙ elementum locans ꝑtim conuenit cū elemento locato et partim differt. In quo conuenit cum eo habet rationem loci nec vnum elementū patitur ab alio inq̄ntum autē elemēta differunt in qualitate contraria ſic mutuo ſe alterant. ¶ Quereret aliquis ꝓpter dictū ꝯmētatoris. vtꝝ aqua poſſit calefieri. Dicendum eſt ſꝫm ꝯmentatorem aqua calefieri nō poteſt niſi per admixtionem corporum extraneoꝝ. cuius ratio eſt. q2 ſicut ſe habet ignis ad ſuam ꝓpriā paſſionem ita ſe habet aqua ad ſuā ſed ignis nō poteſt amittere ſuam ꝓpriam qualitatem. non eni̅ poteſt infrigidari ergo nec aqua pt̄ amittere ſuam ex quo ſequitur ꝙ non poſſit calefieri vt eſt in ſua puritate exiſtens. ſed ꝙ calefiat hoc eſt ꝑ admixtionem corpoꝝ extrinſecoꝝ puta corporum calidoꝝ. Dicit eni̅ ꝯmentator ꝙ animal nō ſentit calorem uel frigus in aere aut aqua niſi quādo cū eis admiſcentur corpora calida aut frigida. i. vapores calidi uel frigidi. ¶ Aer eni̅ et aqua ſine mixtione corpoꝝ talium modicū aut nichil alterant corpora noſtra et hoc ꝓpter ſimilitudinem ꝛ ꝯnaturalitatem quam habet locans cū locato. ¶ Aer enim et aqua habēt rationem loci. corpora autē noſtra habent rationem locati et quia modicum alterant ideo hec alteratio eſt inſenſibilis. ¶ Alij ſunt quibꝫ videt̄ ꝙ dc̄m̄ ꝯmentatoris ſit falſum ſcꝫ ꝙ aer et aqua alterari non poſſunt ſine admixtione corporis extranei. hoc autē pt̄ ſic ꝓbari. Sic generatio et corruptio eſt poſſibilis ꝛ alteratio eſt poſſibilis. ſed generatio et corruptio eſt poſſibilis in elemētis ergo et alteratio. maior pꝫ. nam ſe habet alteratio ſicut via ad generationē. generatio autē ſe habet ſicut terminꝰ reſpectu alterationis. ſi aūt via ſit poſſibilis ergo ꝛ terminꝰ et econuerſo. ¶ Alia via eſſet ocioſa q2 via eſt ocioſa quā nō poteſt ꝯſequi terminꝰ. Si terminꝰ vero ſit poſſibilis et via eſt poſſibilis quia ſi terminus poſſibilis eſt introduci pt̄. ſi autem introduci pt̄ modus introducendi nō eſt impoſſibilis. alias ſi eſſet impoſſibilis idem poſſet introduci et non introduci quod eſt impoſſibile. minor etiam patet. nam elementa ſunt generabilia et corruptibilia ſꝫm ꝓtem nec eſt ſimile vt dicebat commentator de igne et alijs elementis. Ignis eni̅ formabilior eſt omnibus alijs elementis et per conſequens maxime actiuus vnde omnia alia elementa ſunt materialia reſpectu ignis. hec autem actiuitas facit ꝙ ignis non poſſit infrigidari ſicut aqua calefieri ſꝫm eā ꝙ dicit commentator ꝙ nos ſentimus aerem et aquam ſine mixtione corporis extranei non videtur eſſe verum. cuius ratio eſt ſi ſupponamus duo fundamenta. Primum fundamētum est ꝙ omne quod est in potentia potest pati ab eo quod est in actu. Secundum fundamentū est ꝙ tangibiles qualitates que sunt in corporibus nostris comparantur ad qualitates elemētorum sicut potentia ad actum. ex quo sequitur per primum fundamentum ꝙ possunt ab eis pati. ꝙ autem qualitates que sunt in corporibus nostris comparantur ad qualitates elementorum sicut potentia ad actū patet. Nam qualitates in corporibus nostris sunt in quodam eē fracto et quodam esse medio. In elementis autem sunt sm̄ suas excellencias. medium autem est in potēcia respectu extremorum. ¶ Deinde cum dicit. Utrum ergo. querit philosophus utrum eodem modo fiat sensus tactus sicut alij sensus. ¶ Ad cuius euidenciam notandum est ꝙ hec questio hʒ argumenta ad utrāqʒ partem que ponuntur hic in littera. Argumentum pro una parte potest esse tale. Tactus enim ⁊ gustus fiunt tangendo. alij autē tres sensus non fiunt tangendo sed fiūt per medium quod longe sicut distare obiectum ergo tactus et gustus differenter fiunt ab alijs. Argumentum pro alia parte potest esse tale. Tactus ⁊ ꝑ consequēs gust9 fit per medium extrinsecum sicut et alij sensus licet in alijs sensibus obiectum senciatur a longe in tactu autem senciatur de prope ergo tactus similiter fit sicut alij sensus

Argumentū primū ponit in principio lr̄e. secūdū ibi. Hoc autē non. ¶ Quātū ad p̄mū argumentū dr̄ in lr̄a ꝙ cōsiderandū est utrū omniū sensibiliū similiter fiat sensus an diuersorū diuersimode. In principio enī videtur ꝙ gustus ⁊ tactus differenter fiant ab alijs. nam gustus ⁊ tactus senciunt in eo ꝙ tangunt. Alij autē tres sensus senciūt a longe. ¶ Deinde cum dicit. Hoc autē nō ponit secundum argumentū ad aliam partem dicens ꝙ hec nō est verū sed ꝙ gustus et tactus differūt ab alijs sensibus sicut dictum est sed magis videntur conuenire cum eis. Durum enī ⁊ molle et alias qualitates tangibiles sentimus ꝑ altera .i. ꝑ media extrinseca sicut et obiecta aliorum sensuū scilicet sonabile visibile et odorabile. uerum est tamen ꝙ hec tria sensibilia sunt longe a sensu. gustabilia autem et tangibilia senciuntur de prope propter quam propinquitatem medium est imperceptibile. propter enim paruitatem medij latet nos utrum senciamus per medium licet autem lateat nos tamē omnia sensibilia sentimus per medium extrinsecum. de sonabili enī visibili et odorabili non est dubium. Uerum est etiam in gustabili et tangibili licet hoc non videatur in eis que de prope senciuntur sicut enim diximus prius si per pellē sentiremus ignorarēt quoniam pellis prohibet ignorarēt eciā quoniā pellis est medium in tactu

[illegible]

Omnino autem videtur

[illegible]

[illegible]

viſum olfactū et auditū ſicut dicit phūs in lr̄a. Dicendū eſt q̄ eſt vt ſic et eſt vt nō. quodā enī modo eſt ſimile ⁊ quodāmō diſſimile. Quantū enī ad hoc eſt ſimile q̄ ſicut aer ⁊ aqua eſt mediū et nō organū ita caro in tactu eſt mediū ⁊ nō organū ſicut enī aer et aqua eſt mediū ꝑ ſe in viſu auditu ⁊ olfactu vt declaratū eſt ſupra ita caro eſt mediū ꝑ ſe in tactu. Intelligem⁹ enī q̄ in tactu eſt mediū ꝑ ſe et mediū ꝑ accidens. Mediū ꝑ ſe eſt caro. Voco autē mediū ꝑ ſe qd̄ eēnaliter ⁊ ꝑ ſe facit ad immutationē ſēſus. tale autē mediū ē caro. ſicut enī diaphanū neceſſario ↄcurrit ad immutationē viſus ita caro neceſſario ↄcurrit ad immutationē tact⁹. Mediū autē ꝑ accn̄s in tactu eſt aer vel aqua. tale enim mediū non requirit de neceſſitate nec iuvat ad ſenſum tactus ſed ꝓ tanto dicit mediū inquantum accidit corpa ſe tangentia eē humectata humiditate aquea vel aerea. ꝓpter hoc autē duplex mediū habere poſſum⁹ q̄ tactus immutatur a medio et cū medio. Si enī loquamur de primo medio tactus immutatur a medio ita q̄ a prepoſitio denotet cauſalitatē medij reſpectu tactus. Quantū ad ſecundū mediū ꝑ accn̄s immutat cū medio ita q̄ hec ꝓpoſitio cū denotet ſimultatē priuantē cauſalitatē medij ad ſenſum tactus. ſic ergo pꝫ in quo aſſimilātur hec media. In hoc autē ē diſſimilitudo quia caro eſt mediū intrinſecū et de ↄpoſitiōe aīalis. nō ſic autē aer ⁊ aqua. ¶ Deīn cū dt. Tangibiles quidē igit. determiat de organo tactus ⁊ tria facit q2 pmo oñdit que ſunt drīe tangibiles. ſecūdo ex hoc ↄcludit quid ē organū tactus ibi. Senſitiuū autē. tercio oñdit q̄ aliqualis ſimilitudo eſt inter tactū et alios ſēſus ibi. Et oꝫ eſſe. ¶ Quātū ad pmū dicit q̄ drīe tangibiles ſunt drīe corpis ſm q̄ corpus. hee enī drīe determināt .i. diſtinguūt elementa abinuicē. ſunt autē hee drīe calidū et frigidū humidū et ſiccū de quibꝫ dcm̄ eſt in hijs que de elementis .i. in libro de generacōe. Notandū eſt q̄ hee drīe dicūtur drīe corpis ſm q̄ corpus. cui⁹ racō eſt. q2 illud reſpiciat corpus ſm q̄ corp⁹ qd̄ reſpiciat oē corpus nullū autē reperitur corpus infra ſperā actiuoꝝ ⁊ paſſiuoꝝ qd̄ oino ſit denudatū a qualitatibꝫ tangibilibꝫ. licet enī corpus q̄ntū ſit denudatū a qualitatibꝫ tangibilibꝫ. nō tū corpa generabilia et alterabilia ab hijs qualitatib⁹ denudata ſunt. ¶ Deīn cū dt. Senſitiuū autē. Ex dictis ↄcludit quid eſt organū tact⁹ et pmo quidē hoc ↄcludit. ſecundo oñdit quale ē tangibile quod ꝑcipitur ſenſu tactus ibi. Vnde ſimiliter calidum. ¶ Ad euidenciā pmi notandū eſt q̄ intentio phi fundatur ſuꝑ duas veritates. Prima eſt q̄ tangere ſicut et omne ſentire eſt quoddam pati Ex hoc enim fit ſenſus quia organum ſenſus immutatur ⁊ patitur ab obiecto. Secūda veritas eſt ꝙ omne paſſum eſt tale in potentia quale ē agens in actu. Ex his aūt veritatibꝫ ↄcludit phūs quid eſt organum tactus. organū eñ tactus eſt tale in potētia quales ſunt dr̄ie tangibiles in actu. organū eñ tactus patiẽ dr̄ie autē tangibiles agūt. hoc viſo pꝫ lr̄a que dicit ꝙ ſenſitiuū ipſarū .i. qualitatū tangibiliū eſt qḋ ē tactiuū .i. organū tactus. hoc autē organū eſt illud in quo eſt p̄mꝰ ſenſus qui vocaẽ tactꝰ. ħ mōi autē ſenſitiuū eſt quedā ps corporis que eſt in potētia paſſiua ad hmōi qualitates tangibiles. ꝙ aūt ita ſit pꝫ qꝛ ſentire eſt quoddā pati. Ipm̄ aūt ſenſibile agit et facit ipm̄ ſenſum ſiue organū ſēſus tale quale ipm̄ eſt in actu Ex quo ſequiẽ ꝙ hmōi .i. ipm̄ tangibile eſt faciens ipm̄ ſenſitiuū .i. organū tactus tale quale ipm̄ eſt in actu cū hmōi organū priꝰ eēẽ in potētia vt alteraretẽ a tali tangibili.

¶ Deinde cū dicit. Unde ſimiliter calidū. oñdit quales ſunt qualitates tangibiles que pcipiūtur a ſenſu tactus. fundatur aūt intētio phi ſup duas veritates. Prima veritas eſt ꝙ oīe recipiens debet eē denudatū a natura recepti. cū ergo tactus recipiat qualitates tangibiles dū p eas actuaẽ ſequitur ꝙ tactus aliquo modo ſit denudatus a qualitatibus tangibilibꝫ et ſi aliquo mō eas habet oportet ꝙ eo mō eas nō recipiat quo eas habet Secūda veritas eſt ꝙ tactus habet qualitates tangibiles in quodam eſſe medio ꝓporcionato Denudatur autem ab eis vt ſunt in ſuo eſſe excellenti et extremo. ex quo enim ſequitur ꝙ tactus non ſentit qualitates vt ſunt ſibi ſimiles et vt habet eas ſed vt ſunt ſibi diſſimiles et vt nō habet eas. Tales autem qualitates ſunt in quadā excellencia. hoc eſt ergo quod dicit littera ꝙ nos nō ſentimus ſimiliter calidum et frigidum neqꝫ durum aut molle id eſt non ſentimus aliquas qualitates ſm̄ illum modum ſm̄ quem inſunt organo tactus ſed ſentimus excellenciam harum qualitatum. Tactus enim exiſtit in quadam medietate harum contrariarum qualitatum. et ideo poteſt ipſas diſcernere id eſt percipere vt ſunt in ſuo extremo eſſe. Medium enim eſt diſcretiuum extremorum et hoc qꝛ poteſt pati ab eis ſicut contrarium a contrario. Ipſum enim medium comparatum ad vtrumqꝫ extremū eſt alterum vltimorum ſicut tepidum comparatum ad frigidum eſt calidum. Comparatum autem ad calidum eſt frigidum ⁊ per conſequens contrariatur vtrobiqꝫ extremorum ſcilicet vltimorum. Notandū eſt ꝙ ſimile non patitur a ſimili ſed magis ↄtrariū a contrario cū ergo organū tactus patiatur a qualitatibus tangibilibus oportet eñ ꝙ aliqua contrarietas ſit inter qualitates tangibiles et organum tactus. hec aūt ɔtrarietas nō eſt ſicut extremi ad extremū ſed magis ſicut medij ad extremū. hec aūt q̄litates tangibiles vt ſunt in organo ſunt in quodā eē medio vt autē ſunt in obō ſunt in quodā eē extremo. ¶ Deīn cū dt ꝫ opꝫ eſſe. oñdit ꝙ quodāmō ſimile eſt de tactu et alijs ſenſibꝫ dicens ꝙ ſicut organū debens ſentire albū et nigrū opꝫ neqꝫ eſſe albū neqꝫ nigꝝ ſed neutrū ita ꝙ ſit vtrumqꝫ in potētia ꝫ neutrū in actu ſic opꝫ eſſe in alijs ſenſibꝫ. ſicut autē eſt in alijs ſenſibꝫ ſic eſt et in tactu. organū eīn tactꝰ nec calidū nec frigidū eſt ſed eſt vtrūqꝫ in potētia et neutꝝ in actu. ¶ Notandū eſt ꝙ organū tactus nō p̄t totaliter denudari a toto genere calidi ꝫ frigidi humidi et ſicci ſicut denudatur ꝫ organū viſus a toto genere albi ꝫ nigri. ſꝫ ipm̄ organū tactus dꝫ denudari a qualitatibꝫ tangibilibꝫ inq̄ntum eſt mediū inter ɔtraria. qđ quidem mediū eſt i potentia ad ipſa extrema. vt eīn dcm̄ eſt organū tactus ɔſiſtit in quadā medietate qualitatū tangibiliū. ex quo ſequit̄ ꝙ q̄nto animal hꝫ complexionē magis reductā ad mediū tanto habet meliorē tactū et ꝓpter hoc homo inter omnia aīalia eſt melioris tactus vt ſupra dꝫ. ¶ Deīn cū dicit. Amplius aūt. determinat de tactu q̄tū ad obm̄ dicens ꝙ ſicut viſus eſt. quodāmodo oppoſitorū ſcꝫ viſibilis ꝫ inuiſibilis et alij etiā ſenſus ſunt oppoſitorꝝ puta auditus ſoni et ſilencij et ſic de alijs ſenſibus. ita et tactus quodammodo oppoſitorum eſt. ¶ Eſt enim tactus tangibilis et intangibilis. Intangibile autem dicitur duobꝫ modi. aut eīn dicitur intangibile aliquid quod parum habet de differentia tangibilium id eſt de qualitate tangibili eo mō quo dicimus ꝙ aer eſt intangibilis. aut dicitur aliq̄d intangibile quod multū habet de q̄litate tangibili ita ꝙ excedit ſenſum et ipſum corrumpit ꝫ hoc modo dicimus ꝙ ignis eſt intangibilis quia qualitas ignis multū excedit ſenſum. Vltimo epilogat philoſophus dicens ꝙ figuraliter id ē ſuperficialiter et quaſi in quadam ſumma dictum eſt de ſenſibus ſm̄ vnumquenqꝫ ſenſū n. magis autē ꝑticulariter dicetur de eis in libro de ſenſu et ſenſato

Oportet autē uniuerſaliter

Poſtq̄ dictum eſt de ſenſibus ſm̄ vnumquemqꝫ ſenſum hic videndū eſt quid conuenit ſenſui in communi reſpectu ſenſibilium et diuiditur hec pars in quatuor partes. quia primo oſtenditur quid conuenit ſenſui in communi reſpectu ſenſibilium. ſecundo oſtenditur quid ſit organum ſenſus ibi. Deſitiuum autem primum. tercio declarat quaſdam veritates circa predeterminata ibi. Manifeſtum igitur ex hijs quarto mouet quedā dubitationem circa ꝑdicta ibi. Dubitabit aūt aliquis. ꝑmo ergo ꝑit quid eſt cōmune omni ſenſui dicens ꝙ vniūſalit hoc opꝫ accipe de oīni ſenſu qm̄ ſenſus oīnis eſt ſuſceptiuꝰ ſpēꝝ ſenſibilium ſine materia. ſicut eñ cera recipit ſignū anuli vel ſigilli ſine ferro et ſine auro. accipit eñ cera ſignū ſigilli nō inq̄ntum eſt aureū vel eneū ſimiliter ſenſus vniuſcuiuſqꝫ recipit formā ſine materia. patitur eñ ſenſus ab hñte colorem aut humorem .i. ſaporem ſed nō inq̄ntum vnūquodqꝫ illoꝝ dicitur ſed inq̄ntū hmōi et ſm rationē .i. nō patit recipiendo ab vnoquoqꝫ illoꝝ inq̄ntum tale viſus eñ non patitur a lapide colorato inq̄ntum lapis vt pꝫ ſuum eñ pati eſt ſuū recipe. viſus autem nō recipit colorem ſm illud eſſe qḋ habet in lapide ſed ſm rationem et formā qꝛ recipit colorē ſm eē formale et intentionale. q.d. phūs ſenſus patitur ab obiecto hec tñ paſſio nō largitur ſenſui ꝙ recipiat formam ſm ꝙ vnūquodqꝫ obiectorum dr̄ .i. ſm modū obiꝝ. ſed ſibi largitur ꝙ recipiat formā ſm rationē et ſm aliū modū q̄ꝫ habeat eē in obiecto.

¶ Quereret aliquis. Vtꝝ ſit verum qḋ dicat phūs ꝙ ſenſus eſt receptiuꝰ ſpecieꝝ ſine materia. Dicendū eſt ꝙ ſic. hanc eñ veritatem venari poſſumꝰ declarando duas veritates. prima veritas eſt ꝙ differētia eſt inter generationē omnino vniuocam et generationem omnino equiuocam et medij. Generatio omnino vniuoca eſt qñ genitū aſſimilat generanti in forma et eciā in modo forme. hoc eñ mō dicimꝰ ꝙ vniuocatio eſt inter ignē generantē et ignē genitū. vtrobiqꝫ eñ eſt forma ignis et ſub eodem mō eēndi. nam forma ignis eſt in generante materialiter realiter et eodē mō eſt i genito. Generatio autē omnino equiuoca eſt qñ genitū nullo mō aſſimilatur generanti in forma et diffinitione. hoc eñ modo dicimꝰ ꝙ quādo motus generat calorē ꝙ eſt generatio equiuoca qꝛ motus et calor nullo modo aſſimilantur in formalitate. Generatio autē media .i. ptim vniuoca et equiuoca eſt qñ generās aſſimilat genito in forma ſed nō in modo forme. Dicimꝰ eñ ꝙ archa in mente et archa in materia aſſimilantur in forma ſed nō in modo forme. nam forma arche ꝯſiſtit materialiter et in ipſo effectu. in ipa autē aīa exiſtit intentionaliter et in ꝯceptu ac veritate declarata pꝫ ꝓpoſitū. nam a colore exiſtente in ipſo obiecto generatur color in oculo vtrobiqꝫ autē videtur eſſe color ſed nō ſub eodem modo eſſendi quia color qui eſt in ipſo obiecto habet ibi eſſe reale et eſſe fixum. in oculo autem habet eſſe intentionale et diminutum. ex quo enim ſequitur ꝙ oculus ſiue viſus recipit colorem ſine materia id eſt ſine illo modo quem habet in materia et in obiecto. Ymaginabimur enim ꝙ omne receptū eſt in recipiente p modum recipientis. ex quo ſequitur ꝙ color eſt in obiecto p modū obiecti et ſenſu p modū ſenſus. ex hoc voluit dicere phūs qn̄ dixit ꝙ ſenſus eſt ſuſceptiuꝰ ſpecieꝝ ſine materia .i. ſenſus recipit ſpecies p modū ſui ꝛ nō p modū obiecti ſiue materie. ad hoc eīn facit exemplum phi. Cera eīn recipit figuram p modū ſui et non ſm illū modū ſm quē eſt in ſigillo. In ſigillo eīn hec figura eſt aurea vel enea. non ſic autē in cera Eodem modo color in obiecto ē realis non ſic autē in ſenſu. Unde ſicut ꝓprie dcm̄ eſt ꝙ cera recipit ſigillū nō inq̄ꝫtum aureū vel eneum ita ꝓprie dcm̄ eſt ꝙ ſenſus recipit colorem nō inq̄ꝫtum eſt talis vel talis materie. De hac duplici formarum dicit ↄmentator ſic ꝙ receptō formaꝝ ſenſibilium ab vnoquoqꝫ ſenſu ē abſtracta a materia. ſi eīn reciperet eas cū materia ꝛ ſic idē eē haberet in anima ꝛ extra animam quod ē impoſſibile quia hee forme ſunt intentiones et ↄprehenſiones et extra animā nō ſunt intentiones neqꝫ ↄp̄henſiones ſed res materiales. Secunda via declaranda ē ꝙ aliquid eſt ↄmune omni agenti et in aliquo dr̄n̄t agentia. ↄmune omni agenti eſt ꝙ agens largitur paſſo formā et nō materiā. patiēs eīn hoc recipit ab agente ſm qd̄ agens eſt agens. agens autē eſt agens ꝑ formam et nō ſm materiā et iō paciens ab agente recipit formam et nō materiam quia materia ꝓſupponitur actioni et quantū ad hoc qd̄ cōmune omni agenti ſcꝫ ꝙ largit formam et non materiā poteſt dici ꝙ eſſe paciens recipit formam ſine materia ꝛ ꝙ hoc nō ſolum verificatur in ſenſu patitur ab obiecto. licet autē agentia ſic ↄueniāt tn̄ inveniūtur differre in alio. Quedā eīn ſunt agencia que introducunt formam in paſſo aſſimilādo ſibi materiam paſſi eo modo quo dicimꝰ ꝙ ignis generatus introducit formam in paſſo aſſimilando ſibi materiam paſſi. forma eīn eiuſdem racōnis requirit materiam eiuſdem rationis ſi ergo forma ignis eiuſdem rationis et eiuſdem modi eſt in generāte et in genito oportet ꝙ materia ſit eiuſdem modi et eiuſdem rationis ita ꝙ materia eodem modo diſponatur in generante et genito et in talibus agentibus et pacientibꝰ dici poteſt ꝙ paciens nō recipit formam ſine materia .i. nō recipit formam ſine illa diſpoſitione materie que eſt in agente. Alia ſunt agencia que introducunt formam nō aſſimilando ſibi materiam et talia agencia ſunt obiecta ſenſuum. color eīn introducit formam coloris in aerem et tamen nō eſt ibi aſſimilatio in materia. nam materia coloris in obiecto habet eſſe terminatū materia autē coloris in aere nō habet eſſe terminatū et in talibus p̄t dici ꝙ paciens recipit formam generātis ſine materia id eſt ſine illa diſpoſitione materie que eſt in generante. Notandū eſt ſup illo verbo. Senſus patitur ab habente colorem aut ſaporem nō inq̄ntū vnūqd̄qȝ illoꝝ ſed inq̄ntum huiꝰ ꝫ ſm rationē. qꝛ ſm quoſdam ꝯtrarium agit ſed in ſenſibilibus ſola forma agit et ideo dicit phūs ꝙ viſus patitur a colore inq̄ntum hmōi ꝫ ſm rationē. Notandū eſt ꝙ phūs in dictis ſuis facit mentionē de duplici forma ſcȝ reali et intencionali. Inter has autē duas formas videtur eſſe triplex dr̄ña. Prima dr̄a eſt qꝛ p̄ma hȝ eſſe firmum et ideo poteſt habere eē in abſencia generantis vel corrupto generante eo modo quo dicimus ꝙ ignis genitus habet eē etiā corrupto generante. ſecūda forma habet eſſe debile et diminutum ꝓpter quā diminutionē tales forme ꝯtinuantur generantibȝ ita ꝙ nō hñt eſſe in abſencia ipſorum. Hoc enī modo dicimus ꝙ lumen in aere nō hȝ eſſe in abſencia ſolis generantis. Hoc etiam modo dicimꝰ ꝙ ſpēs coloris in aere nō hȝ eſſe in abſencia coloris generātis et ꝓpter iſtā ꝯtinuationē formaꝝ intencionaliū ad generancia dicūt quidam ꝙ forme intentionales hñt eē in fieri qđ verum ita ſit alibi poterit patere. Secūda dr̄a ē inter has duas formas ꝙ numerus formaꝝ realium accipitur a ſubiecto. due enī albedines reales requirunt duo ſubiecta qꝛ impoſſibile eſt duas albedines reales eē in eodem ſubiecto. numerus autē formaꝝ intencionaliū accipitur penes originē ꝫ nō penes ſubm̄. duo enī lumina eiuſdē rationis p̄nt eſſe in eodem puncto aeris quod eſſȝ impoſſibile ſi duo lumina requirerent duo ſubiecta. relinquitur ergo ꝙ duo lumina numerant penes originem .i. penes generancia. Tercia dr̄ña p̄t dari int̄ has formas. In primis enī formis eſt ꝓprie ꝯtrarietas et ideo due tales forme ꝯtrarie nō p̄nt eſſe in eodem. Idem enī ſubm̄ nō p̄t eſſe albū et nigrum albedine ꝫ nigredine reali. In ſecūdis autē formis que ſunt intencionales nō ē proprie ꝯtrarietas quod patet. ſi enī in talibȝ formis poſſet eſſe ꝯtrarietas. due ſpecies duoꝝ ꝯtrarioꝝ non poſſent eē in eodem quod tñ falſum eſt quia ſpecies albi et nigri p̄nt eſſe in eodem puncto aeris et hec eſt ſentēcia ꝯmētatoris ſexto methaphiſice vbi vult ꝙ ens in anima eſt ens intencionale ꝫ diminutū ꝓpter quā diminutionē nō eſt in eo ꝯtrarietas.

¶ Deinde cum dicit. Senſitiuū aūt. Oſtendit quid eſt organū ſenſus dicens ꝙ ſenſitiuū primū .i. organū in quo primo fundat ſenſus eſt id in quo eſt potencia ſenſitiua que ſcȝ potencia eſt ſuſceptiua ſpecieꝝ ſine materia. hic autē ſenſus idem ē cū organo ſubiecto. eſſe autē alterꝝ eſt .i. ratione et eſſe diffinitiuo differt ab eo. ꝙ autē organū et ſenſus differunt ratione p̄ȝ. qꝛ organū ē quedam magnitudo que ſenſum patit̄

.i. que recipit ſēſum ſicut materia recipit formā nō tū eē ſenſitiuo .i. rō et eē diffinitiuū ſēſus eſt eadē q̄ rō organi q2 ſēſus ⁊ magnitudo ſiue organū in quo recipit ſēſus nō ſunt idē ſed ſēſus eſt quedā rō ⁊ quedā potētia illi⁹ ſcꝫ organi ⁊ magnitudinis. Notandū eſt ꝙ ſicut forma nō eſt materia ſed magis eſt rō materie ita potētia ſenſitiua nō eſt organum ſed magis eſt ratio organi ⁊ hoc q2 potentia eſt ſicut forma reſpectu organi. vt cū dcm̄ eſt ſupra ſicut ſe hꝫ tota aīa ad totū animal ita ſe hꝫ ps potencialis aīe ad ptē organicam ita ꝙ ps potēcialis ſit q̄ſi forma ptis organice ſicut tota aīma eſt forma totius animalis. Notandū eſt ꝙ oīs ſēſus primo ⁊ immediate fundať in organo tanq̄ in ſubiecto et ideo dixit phūs in lr̄a ꝙ ſēſus ſubiecto eſt idem cū organo. licet ſit aliud ratione ac ſi dicat et ſi ptes anime que determināt ſibi organū radicentur in eſſentia aīe tū ſunt in organo ſicut in ſubiecto ⁊ ideo ſunt idem ſubiecto cū organo

¶ Deinde cū dicit. Manifeſtū eſt. determinat quaſdā veritates circa p̄dicta et diuiditur in duas ptes ſ̄m duas veritates quas determinat. ſecunda ibi. ⁊ ꝓpter quid plante. Primo ergo determinat primā veritatē et eſt hec veritas. ꝙ excellens ſenſibile corrumpit ſēſum ⁊ hoc eſt qđ dicit. ꝙ ex hījs p̄t eſſe manifeſtum ꝓpter quid excellencie ſenſibilium corrumpunt ſenſus .i. organa ſenſuum. In organis eīm ſenſuum ad hoc ꝙ aliquid ſenciatur oportet eſſe q̄ndā rationē .i. ꝓportionē vt dcm̄ eſt ſi ergo motus ſenſibilis ſit fortior q̄ꝫ organū natū ſit pati ſoluitur ꝓportio et corrumpitur ſēſus qui conſiſtit in quadā ꝓportione. ſicut cū aliquis fortiter paciſſerit cordas ſoluitur ſimphonia et tonus que in quadā ꝓportione ꝯſiſtit. Notandū ē ꝙ ſēſum corrūpi ab excellenti ſenſibili p̄t intelligi tribꝫ modis. Primo q̄dem nō q̄ntū ad iudiciū. ꝓpter eīm impꝓportionē excellentis ſēſibilis ad ſēſum ſēſus nr̄ nō p̄t bn̄ iudicare de ipo excellenti ſēſibili. Secūdo modo p̄t intelligi ꝙ īmutatio facta ab excellenti ſēſibili īpedit immutatiões alioꝝ ſenſibiliū. Fortis eīm impſſio quā facit lux ſolis in oculis impedit ad minus ad tempus ne percipiamus alia viſibilia a luce ſolis imo ſi contingat nō ꝯuertere oculum a luce ſolis ad alia viſibilia quicquid tunc cernimus cernimus ſub alio colore q̄ꝫ ſit color propri⁹ puta ſub viridi colore vel aliquo hmōi. Tercio modo poteſt hoc intelligi. q2 excellens ſenſibile omnino corrumpit armoniam et ꝓportionem que neceſſario requiritur ad ſenſum et tunc omnino dicitur corrumpe ipſum ſēſum ita ꝙ p ipm̄ nichil oīno ſenciam⁹. ¶ Deīn cū dicit. Et ꝓpter quid plante. determinat ſcḋā veritatem dicens ꝙ ex dictis eciam poteſt eſſe manifeſtū. ꝙ licet plante habeant quandā ptem anime ſcꝫ vegetatiuã tñ nõ sentiũt. licet enim plante patiantur aliquid a qualitatib; tangibilib; tñ ipsas qualitates nõ sentiũt. huius autẽ ratio est qr sensus ɔsistit in quadam medietate quã medietatem nõ hñt plante nec etiam hñt principiũ sensitiuũ de cui⁹ ratiõe est vt iã dictũ est q recipiat species sine materia. sed oĩe pati plantarũ est cũ materia ⁊ mõ materiali. Notandũ est q duplex ratio p̄t reddi. quare plante nõ sentiũt. Prima ratio est qr licet plante calefiant et frigefiant tñ calidũ et frigidũ nõ agũt in eis actionem forme et speciei sed magis actionẽ materie. sensus autẽ requirit actionẽ forme et speciei ita q possumus sic arguere. sentire est quedã passio illata ab agente qd agit actionẽ forme et speciei. sed talis passio nõ p̄t esse in planta ergo nõ p̄t esse ibi sentire ⁊ p ɔñs nec sensus qr frustra esset potentia que nõ posset habere actũ. ¶ Ad euidentiã huius rationis notãdũ est q licet oĩe agẽs agat p formã tñ aliqñ dicit agere mõ materiali. qñ sʒ inducit formã materialem que nõ est intentio nec ɔp̄hensio et ex tali actione nũq̄ infert passio que est sensus ¶ Aliqñ autẽ agens dr agere mõ speciei et forme qñ sʒ nõ introducit formam materialem. sed formã que intentio et ɔprehensio et talis actio infert passionem que est sensus tñ plante nõ sunt apte nate suscipe pp̄ter sui terrestreitatem passionẽ que infertur tali actione. Secunda ratio ad p̄bandũ q plante nõ possunt habere sensum potest esse talis. tactus est fundamentũ omniũ sensuũ sed tactus nõ p̄t esse in plãtis ergo nec aliquis alius sensus p̄t ibi eẽ ɔña p; quia nullus sensus p̄t esse sine sensu fundamentali. licet eñ nõ sequatur q vbi est tact⁹ ibi sint alij sensus quia multa animalia imp̄fecta habẽt tactum ⁊ tñ nõ habent alios sensus tñ bene sequitur si impossibile est tactum esse in aliquo q impossibile est ibi esse aliquos sensus. destructio ɔñtis sʒ q tactus nõ p̄t esse in plantis p; sic quia tactus cõsistit in quadã medietate et p̄portione tangibiliũ sed plante pp̄ter sui terrestreitatem ñ sunt reducte vel sublimate ad hanc medietatem vel proportionem ergo non habent tactum. ¶ Deinde cum dicit. Dubitabit autem aliquis. mouet quãdam dubitatione que habet ortum ex p̄cedentibus. Dictum est enim in p̄cedentibus q plante que nõ habent sensum patiuntur a qualitatib; tãgibilib; et ideo ph̄us mouet quãdã dubitationem. Utrum illa que nõ habent sensum ita possint pati ab alijs qualitatibus sensibilibus puta a colore sono et odore sicut patiuntur a qualitatibus tangibilibus et primo quidem mouet questionem. secundo obicit ad vnam partem ibi Si autem olfactibile. tercio determinat veritatem illius questionis ibi. Igitur ne ⁊c. quarto soluit quoddã argumentũ factũ ꝯtra veritatẽ ꝗſtionis ibi. ¶ Quid igit̃ eſt odorare. ꝑmo ergo mouet dubitationẽ dicẽs. Dubitabit aliquis. Vtrũ id qđ impoſſibile ẽ hr̃e olfactũ poſſit pati ab odore ⁊ vtrũ id qđ impoſſibile eſt hr̃e viſum poſſit pati a colore ⁊ ſimiliter põt queri de alijs ſenſibus puta in auditu. Vtrũ ſcʒ ꝙ impoſſibile eſt hr̃e auditũ poſſit pati a ſono ſicut ſuple qđ impoſſibile ẽ hr̃e tactũ poſſit pati a qualitatibꝫ tangibilibꝫ vt dictũ eſt de planta ꝙ patitur a calido ⁊ frigido. ¶ Deinde cũ dicit. Si autẽ olfactibile. obicit ad vnã ꝑtem queſtionis ⁊ ꝑmo ꝑ ratõnẽ. ſcḋo ꝑ exemplũ ibi. Similit̃ autẽ manifeſtũ. tertio oñdit ꝙ non eſt ſimile de qualitatibꝫ tangibilibꝫ ⁊ alijs qualitatibꝫ ibi. Sed tangibilia.

¶ Ad euidentiã ꝑmi notandũ eſt ꝙ phũs vult ꝓbare ꝙ omne quod patitur ab odore hꝫ olfactũ et impoſſibile eſt nõ hñs olfactũ pati ab odore ⁊ eodẽ mõ impoſſibile eſt pati a colore vel ſono nõ hñs viſum vel auditũ ⁊ põt eſſe ratio ſua talis Actio odoris eſt mouẽ olfactũ ergo vbi nõ eſt olfactus ibi non eſt actio odoris ꝯña pꝫ. Nam ſi deficiat ꝓpriũ poſſibile deficit ꝓpria actio. quia actus actiuorum ſunt in paciente diſpoſito. Preterea. Actio ⁊ poſſibile ꝓporcionãtur ergo ſi poſſibile ſuſceptiuũ actionis ſit impoſſibile et actio erit impoſſibile. Cũ ergo olfactus ſit ꝓpriũ poſſibile reſpectu actionis que eſt ab odore ſequit̃ ꝙ idẽ poſſibile eſt quod recipiat actionem odoris. ꝑ idẽ argumẽtũ poſſet ꝓbari ꝙ color ⁊ ſon⁹ nõ pñt agere i ea que nõ hñt viſum ⁊ auditũ. ¶ Alio mõ põt dedua ratio ſic. Odorare eſt propria paſſio illata ab odore ergo vbi nõ eſt odor ibi nõ eſt actio odoris. quia ꝓpria actio nõ põt eſſe ſine ꝓpria paſſione cũ paſſio ſit effectus illationis actionis. cũ ergo in nõ habẽtibꝫ olfactũ nõ poſſit eſſe iſta paſſio que eſt odorare ſequit̃ ꝙ circa ea nõ poteſt eſſe actio odoris. hijs viſis pꝫ lr̃a q̄ dicit ꝙ odor eſt olfactibile .i. odor eſt aliquid cui⁹ eſt mouẽ olfactũ. ſi eñ aliquid olfactũ .i. inferat paſſionẽ que eſt olfacere ⁊ odorare illud eſt odor quare ſuple ſi de ratõne odoris ẽ ꝙ moueat olfactũ ⁊ olfactus ꝙ moueat ſequit̃ ꝙ nichil impoſſibiliũ hr̃e olfactũ põt pati ab odore. Et ſicut dcm̃ eſt de odore ita dcm̃ eſt de alijs ſenſibus viſus et auditus. Non eñ quorumcũqꝫ poſſibiliũ contingentiũ eſt pati ab hijs ſenſibꝫ. ſed patitur ab hijs ſenſibilibus vnumquodqꝫ ſenſitiuum id eſt ab hijs ſenſibilibus ſolum patitur id quod habet ſenſum.

¶ Deinde cũ dicit. Similiter autẽ manifeſtum manifeſtat ꝑ exemplũ qđ dixit ⁊ ꝑmo quidẽ ponit ipm̃ exẽplũ. ſcḋo remouet qđdã dubiũ ibi. Sꝫ in quibus. ¶ Quantũ ad ꝑmũ dꝫ qđ iã dcm̃ ẽ ſcʒ ꝙ odor nõ agit niſi in ſenſum. ſimiliter manifeſtũ eſt ſic .i. ꝑ experimentũ ſequens. neqꝫ eñ lumẽ neqꝫ tenebra neqꝫ ſon⁹ neqꝫ odor nichil agūt in corpa nō hñtia sensus .i. nullum effectum faciūt nisi in sensum quē quidē effectū nō pñt facere i corpa que nō hñt sensum .q.d. phūs. Talia nō agūt nisi in ꝯsum cū ergo corpa inaiata nō habeāt sensum videt̃ ꝙ nichil agant in ea

¶ Deīn cū dt. Sed in quibꝫ .removet quoddā dubiū. dcm̄ est enī ꝙ coloꝛ ⁊ sonus ⁊ odoꝛ nō agūt in corpa nō hñtia ꝯsus. Cōtra hoc videt̃ eē ꝙ tonitruū scindit lignū. tonitruū aūt est quidā son⁹. Ad hoc respondet phūs dicēs. ꝙ nō agit ꝑ se sed ratiōe subiecti in quo est. qñ enī tonitruū scindit lignū non agit ad scissuram ligni simplex ꝑ ratiōe soni sed potius aer ꝑ motū ꝑ quem mouetur. et hoc est qđ dt l̃ra scꝫ ꝙ talia nō agūt sed potius subiecta in quibus est sonus sicut aer ꝑ motū qñ est tonitruū scindit lignū. lignū enī nō patitur ꝑ se a sono sed magis ab aere moto. Et notandū est ꝙ ꝑ eandē cām multū sonantia scindūt turres et muros qꝛ aer ꝯtinuus vsqꝫ ad auditū mouet̃ qñ defert̃ sonū. Motus autē cū est in muris ꝯmouet eos

¶ Deinde cū dt. Sed tangibilia. ondit ꝙ nō est simile de qualitatibꝫ tangibilibꝫ et aliis qualitatibꝫ. Dictū est enī ꝙ sonus color et odoꝛ nō agūt in corpa nō hñtia sensum. nō sic autē est de tangibilibꝫ qꝛ tangibilia .i. qualitates tāgibiles ⁊ humores .i. sapores faciūt scꝫ effectū in insensibilibꝫ. si enī tales qualitates nō agūt in talia corpora nō erit dare a quo patiātur inanimata et alterentur. Notandū ē ꝙ qualitates ꝑme elemētorꝫ sunt actiue et passiue ſm̄ q̃s accidit vniuersaliter alteratio in rebꝫ ⁊ ideo si corpa que alterant̃ nō patiātur ab hiis qualitatibꝫ nō erit dare a quibus patiantur qꝛ deficiet actio illi⁹ a quo videtur eē vniuersaliter alteratio. Notandū est etiā ꝙ qñ phūs dicit ꝙ sapores faciūt effectū i corpora nō habentia sensum nō est intelligendū de saporibꝫ inquātum sapores sed inquātū gustabile est quoddam tangibile et gustus est quidā tactus

¶ Deinde cū dicit. Igitur ne. Soluit questionē et primo eā repetit dicens ¶ Igit̃ ne et illa scꝫ sonus odor et coloꝛ faciūt .i. agūt in corpora inanimata que nō habent sicut agūt qualitates sensibiles secūdo soluit eam dicens ꝙ nō om̄e corpus est passiuū ab odore et sono qꝛ que sunt patientia ab odore et sono sunt interminata et non manēt. vt aer. ꝙ autem aer patiatur patet fetet enim sicut patiens aliquid ab odore. Est ergo ratio philosophi in hoc ꝙ ꝓpriū actiuum requirit proprium passiuum. non omne autem passiuum est proporcionatum actioni odoris coloris vel soni Talia enī quia modicum habent de actiuitate non sunt apta nata agere in quecūqꝫ corpora sed solum in illa que sunt valde passiua sicut est aer vel aqua.

¶ Deinde cum dicit. Quid igitur est. soluit argumētū. videbatur em̄ ſic argui· quicquid patit᷑ ab odore odorat ⁊ per ꝯñs h; olfactū ergo ad deſtructionē ꝯñtis qđ nō h; olfactū nō patit᷑ ab odore· ¶ Ad hoc argumentū rñdet phūs dicēs q̄ nō om̄e pati ab odore eſt odorare· ſed odorare plus requirit q̄ pati ab odore·

op; em̄ q̄ odorans ita patiat᷑ ab odore q̄ ſit ſentiens odorem ⁊ non ſit ſenſibilis p eū ⁊ hoc eſt qđ dicit lr̄a quid igit᷑ eſt odorare p̄ter pati aliquid· q· d· eſt ne aliquid odorare p̄ter paſſionem factā ab odore· Deīn dr̄ rñdet dicens aut odorare ſentire eſt· i· odorare cū paſſione dicit ſenſum odoris et ideo licet aer patiat᷑ ab odore tamen nō odorat· quia aer patiens nō ſic patitur vt ſit ſenciēs ſed magis vt ſit ſenſibilis· i· medium in ſenſu· ¶ Quereret aliquis Vtrum aer patiatur ab odore ⁊ colore· videtur q̄ ſic· q; vbi eſt tranſmutatio formalis ibi eſt aliqua actio· ſed ex hoc q̄ aer recipit ſpēc odoris et coloris eſt tranſmutatio formalis quia ibi eſt alteratio ergo ⁊c· ¶ Ad oppoſitū ſenſibile inq̄ntū ſenſibile dr̄ correlatiue ad ſēſum ergo quod non habet ſēſum non poteſt pati a ſenſibili quod eſt color odor aut ſonus aer eſt hmōdi ergo ⁊c·

¶ Ad ſolutionē huiꝰ queſtionis eſt opus duplici diſtinctione· Prima eſt q̄ agere aliquid eſt duobus modis vel actione materie ⁊ ſubiecti ⁊ hoc modo conceſſit phūs q̄ hec poſſunt agere· ſonus em̄ non ex ratione ſui ſed ratione materie et ſubiecti in quo eſt ſcʒ cetis ſcindit lignū ¶ Alio modo aliquid agit ratione forme· ⁊ hoc modo eſt queſtio· vtrum color odor ⁊ ſonus poſſint agere in corpora que non habent ſenſum ſicut eſt aer· vbi eſt ponenda ſecunda diſtinctio ⁊ eſt talis q̄ pati ab odore ſono et colore eſt duobꝰ modis· primo mō vt ſit ab eo quod largitur ſenſationē ita q̄ ipā paſſio vel ſit ipā ſenſatio vel ad paſſionem ſequat᷑ ſenſatio ⁊ hoc mō nichil patitur ab iſtis niſi qđ h; ſenſum q; ſenſatio nō ē niſi in ſenſu· ¶ Alio mō aliquid p̄t pati ab iſtis ſicut deferens intentionē ſenſibilē in cuius virtute ſit ipſa ſenſatio et hoc modo patiuntur corpora indeterminata ſicut aer· In talibus em̄ corporibus ſunt intentiones ſenſibiles non ſicut forme pmanentes ſed ſunt in eis quia per talia corpora deferuntur ad ſenſus· et ideo vbi vna lr̄a habet q̄ ipſe aer feret alia lr̄a habet q̄ ipſe aer feret ſcʒ intentionē ſenſibilem ad ſenſum· In littera dicitur q̄ ipſe ſenſus odorans patitur ſicut ſenciens· aer autem patitur ſicut ſenſibilis· i· ſicut medium p quod ſit ſenſus· hoc viſo patent argumenta vtriuſqʒ partis ¶ Ad primum poteſt dici q̄ ibi non eſt vera alteratio quia enim generatio intencionis in medio non facit veram alterationem cum non ſit ipſa res percepta ſed potius rei percepte ſimilitudo· ſimilitudo autem non tranſmutat ad ſimpliciter·

ſed ſolū ſm̄ quid ¶ Ad ſecundum p̄t dici ꝙ ſenſibile d̾r duobꝫ modis vel ſenſibile impropriū ſenſibile ⁊ ſic n̄ agit niſi ſ̾ſum q2 ſm̄ hoc d̾r correlatiue ad ſ̾ſum. alio mō d̾r ſ̾ſibile id qđ eſt ſ̾ſibile ⁊ ſic ſ̾ſibile poteſt agere in aliud q̄ꝫ in ſ̾ſum ¶ Alio mō p̄t dici ad argumentū ꝙ ſenſibile agens in ſ̾ſum agit ꝑ mediū et ideo quia mediū ↄcurrit ad talem actionē nō eſt reputandū diuerſa actio qua agit in mediū et in ſenſum q2 agendo in mediū agit in ſenſum q2 medium motum mouet ſenſum.

¶ Secundo quereret aliquis. vtꝝ odorare ſit pati ab odore videtur ꝙ ſic. q2 ſicut ſe habet ſentire ad ſenſibile ita ſe habet odorare ad odorē ſed ſentire eſt pati a ſenſibili cum ſentire ſit paſſio facta ⁊ nō niſi que facta eſt a ſenſibili ergo et odorare eſt paſſio facta ab odore. ¶ Ad oppoſitum eſt. quia ſi odorare eſt pati ab odore ſequitur ꝙ aer odorat cum patiatur ab odore ⁊ ſuper hac ratione fundatur dictū philoſophi. ¶ Ad hanc queſtionem aliter reſpondent illi qui dicunt ꝙ ſentire non eſt pura paſſio. aliter illi qui dicunt ꝙ ſentire eſt purum pati. P̄mi enim dicerent ꝙ odorare nō eſt ſimpliciter pati ab odore. ſed potius odorare eſt ſentire et iudicare odorem et non tantum eſt pati ſed etiam operari aliquid et pro hac opinione videtur eſſe philoſophus in lr̄a quando dicit ꝙ odorare eſt aliquid preter pati alias odorari non eſſet ſentire quaſi diceret ph̄us ſola paſſio non ſufficit ad ſenſationem quia ibi aliquid eſt preter ipſam informationis receptionem que eſt ipſa paſſio. ¶ Alij autem de alia opinione dicerent ꝙ odorare eſt paſſio facta ab odore in quocunqꝫ paſſo ſed in paſſo proprio quale eſt potentia odoratiua. ſi enim omnis paſſio facta ab odore in quocunqꝫ paſſo eēt odorare tunc ſequeretur ꝙ aer odoraret q2 ibi eſt paſſio facta ab odore. ſed quia odorare eſt paſſio facta ab odore in potentia odoratiua. ideo aer non odorat quia non habet potentiam odoratiuam. Et ſm̄ iſtam opinionem patet lr̄a philoſophi q2 non vult dicere ꝙ preter paſſionē ſit ibi actio ita ꝙ ſentire ſit agere ſed vult dicere ꝙ odorare non eſt paſſio ſimpliciter. ſed eſt paſſio in potentia ſenſitiua et qua ſit quis ſentiens. his viſis patet ad argumenta quia quando dicitur ꝙ ſentire eſt pati a ſenſibili dicit prima opinio ꝙ non eſt tantum pati. alia enī opinio dicit ꝙ non omnis paſſio eſt ſentire. ſed ſentire eſt paſſio facta a ſenſibili in proprio paſſo ſcilicet in potentia ſenſitiua. ¶ Ad aliud argumentum diceret prima opinio ꝙ ideo aer non ſentit quia non habet actionem que concurrit ad ſentire. alia opinio dicit ꝙ ideo aer non ſentit quia non habet potentiam ſenſitiuam cuius eſt recipere propriam paſſionem

Quod aūt nō ſit ſenſus alius

Poſt ꝙ̄ phūs determinauit de quinqꝫ ſenſibꝫ exterioribꝫ. hic oñdit ꝙ nō eſt dare ſextū ſenſum ita ꝙ ſufficiant quinqꝫ ſenſus et diuiditur hec ꝑs in duas qꝛ ṕmo oñdit ꝙ nō ē̄ſt dare aliquē ſenſum p̄ter quinqꝫ reſpectu ſenſibiliū ꝓpriorꝫ. ſecūdo neqꝫ reſpectu ꝯmunium ita ꝙ ratio p̄t eſſe talis. Non requiritur ſextus ſenſus ꝓpter ſenſibile ꝓpriū nec ꝓpter ſenſibile ꝯmune ergo nullo modo. ſecunda ꝑs ibi. ¶ At uero neqꝫ ꝯmunium Primo ergo probat ꝙ nō ſit dare ſextū ſenſum cuius obiectū ſit ſenſibile ꝓpriū et hoc ꝑ tres rationes ſecūda ibi. Simpliciū autē. tertia ibi. Quare ſi nō alterꝫ. ¶ Circa primū duo facit qꝛ primo ponit intentū ſuū. ſecūdo rationē ꝓbantē intentum ibi. Si enī oīs ¶ Quātum ad primū dꝛ in lr̄a. ꝙ autē non ſit ſenſus alius p̄ter quinqꝫ. dico aūt hos. viſum auditū olfactū guſtū et tactū. ex hijs ſcꝫ dicendis crederet aliquis ¶ Deinde cū dicit. Si enī omnis. ponit primā ꝓbationem ſue cōcluſionis et poteſt eſſe ꝓbatio talis ¶ Animal hñs oꝛgana diſpoſita ſufficienter ad ſentiendū ꝑ omne mediū tam ꝯiunctū ꝙ̄ diſiunctū hꝫ ſufficienter omnē ſenſum ſine defectu alicuius. ſed animal hñs. quinqꝫ ſenſus hꝫ oꝛgana ſufficienter diſpoſita ad ſentiendū tam ꝑ mediū ꝯiunctū ꝙ̄ diſiunctū ergo tale aīal hꝫ omnem ſenſum ſine defectu alicuius & per ꝯñs nullus eſt alius ſſus preter quinqꝫ. In hac ratione maioꝛ videtur manifeſta. qꝛ ſentire ꝑ mediū intrinſecū et extrinſecum euacuat omnem modum ſentiendi. Minoꝛ ſcꝫ ꝙ animal hñs quinqꝫ ſſus ſentit ꝑ mediū intrinſecum et extrinſecum oꝛdinate ponitur in lr̄a & ṕmo oñditur quomō tale animal ſentit ꝑ mediū intrinſecū. ſecundo quō ꝑ medium extrinſecū ibi. ¶ Quecunqꝫ vero ¶ Quātū ad priū notandū eſt ꝙ duo ſunt ſenſus qui ſentiunt ꝑ mediū intrinſecū ſcꝫ tactus & guſtus. ſed phūs nō facit mentionē niſi de tactu ſub eo ꝯprehendens guſtū qꝛ guſtus eſt quidam tactus. In oſtendendo autē ꝙ aīal hñs quinqꝫ ſſus habet tactū ſic procedit qꝛ primo dicit ꝙ omnis ſſus ſuppoīt tactū & hoc eſt quod dicit lr̄a. ſi enī omnis cuius eſt ſenſus eſt tactus .i. in oīm eo in quo eſt aliquis ſenſus eſt tactus. ſecundo ponit ꝙ homines qui ſunt animalia ꝑfecta habent ſſum tactus ꝑ quem poſſunt ſentire omnia tangibilia. qꝛ ſi talē ſenſum non haberent deficeret eis aliquod oꝛganū & hoc eſt quod dicit lr̄a & hūc ſſum ſcꝫ tactū hēmꝰ ſcꝫ nos homines. & iō paſſiōes oīs tangibilis inq̄ꝫtū tangibile tactu .i. ꝑ tactū nobis ſſibiles ſunt .i. a nobis pñt ſentiri. neceſſe ē enī ſi quidē deficiat aliquis ſſus ſcꝫ tactꝰ & oꝛganū ali qđ deficere ſ; organū nō deficiat ergo ꝫc. Tercio ↄcludit ↄcluſionē intētā ſc; ꝙ hn̄tes tactū ſub quo ↄp̄hendi tur guſtus ſufficienter hēm⁹ ſ̄ſum qui ſentit p mediū intrinſecum ita ꝙ nobis nō deficiat aliquis ſ̄ſus tactus ꝫ hoc eſt qđ dt lr̄a ꝫ quecūq; quidē ipſi ſentim⁹ tangētes. i. p mediū intrinſecū ꝫ ſine diſtācia tactu ſ̄ſibilia ſunt que exiſtim⁹ hn̄tes. ↄp̄hendit aūt vt dc̄m eſt guſtū ſub tactu. Deinde cū dicit. Quecūq; tercio. oñdit ꝙ aīalia pfecta hn̄t organa ſencientia p media extrinſeca ita ꝙ talia animalia nō ſolū ſenciūt p mediū intrinſecū ſ; eciā extrinſecū et hoc eſt qđ dt lr̄a. quecūq; tercio ſenſibilia ſentim⁹ p media ſc; extrinſeca ſentim⁹ ſimplicib;. i. p corpa extranea ſimplicia ꝫ nō tangentes. i. p tactū et mediū intrinſecū. Dico autē corpa extranea ꝫ ſimplicia aerem ꝫ aquā. ſic ſe h; vt dicitur ꝙ ſiquidē p vnū mediū plura ſenſibilia extranea altera ab inuicē genere ſentire pn̄t neceſſe eſt habentē hmōdi ſenſitiuū. i. organum ↄforme huic vni medio vtrorumq; ſc; ſenſibiliū p illud vnū medium eſſe ſenſitiuū vt ſenſitiuū. i. organū ſenciendi eſt ex aere. i. eſt ↄforme aeri medio. ſequitur ſi aer eſt medium ſoni et coloris ꝙ hn̄s illud organum poteſt ſentire ſonū et colorē Si vero ecōuerſo plura media ſint ſuſceptiua eiuſdem ſenſibilis ſicut aer et aqua coloris. Vtraq; enim ſunt diaphona et ideo media ſuſceptiua coloris. ſequitur ꝙ animal habens alterum iſtorum. i. organum conforme alteri iſtorum ſentient illud ſ̄ſibile puta colorem quod ſentitur p vtraq; media aut quod ab ambobus inſtrumentis ſentitur Eſt ergo ſententia racionis in hoc. ꝙ perfectio ſenſuum et numerus eorum ↄſiſtit in ſentire p medium intrinſecū et extrinſecum. ſed animal pfectū ſentit tam p mediū intrinſecū ꝙ̄ extrinſecum. p intrinſecū dū tangit. p extrinſecū dum ſentit p ſimplicia corpa vt aerem ꝫ aquam. ex quo ſequitur ꝙ tale animal perfectum numeꝝ habet ſenſuū qui conſiſtit in quinario. q2 duo ſenſus ſc; tactus ꝫ guſtus ſenciūt per mediū intrinſecum. Tres autē ſenſus ſc; viſus auditus et odoratus ſenciunt per media extrinſeca et per organa conformia hijs medijs que conformius ex hoc arguitur ꝙ ſi p vnū medium ſenciuntur duo ſenſibilia habens organa conformia illi medio ſentiet illa ſenſibilia et econuerſo. ſi p duo media ſentiatur vnū ſenſibile habens organum conforme alteri ipſorum ſentiet illud Deinde cum dicit. Simplicium autē. ponitur ſecūda racio ad eandem concluſionem et poteſt eſſe racio talis. animal habens pfectiones omniū organorum ſufficienter habet oēs ſenſus. ſed animal pfectū habens quinq; ſ̄ſus h; pfectiones omī organoꝝ ergo ſufficiēt h; oēs ſ̄ſus ſine defectu alic⁹. In hac rōe ſic pcedit. p.

q̄ꝛ p̄mo oñdit in quo eſt ꝑfectio organoꝝ ſenſuū. ſcd̃o oñdit ꝙ hec ꝑfectio eſt in animalibꝫ ꝑfectis ibi Hec autē. tercio ꝯcludit ꝯcluſionē intentam ibi Omnes igit̄ ſēſus Primo ergo ponit in quo eſt ꝑfectio organoꝝ ſēſuū. Eſt enī ex hoc ꝙ organa ſunt ex aere vel ex aq̄ et hoc eſt quod dicit ꝙ ſenſitiua id eſt organa ſenciendi ſolum ſunt ex hijs duobus de numero ſimplicium corporum ſcꝫ ex aere et aqua et hoc patet inducendo pupilla quidem ꝑ quā eſt viſus attribuitur aque auditꝰ vero aeri et hoc quia aer eſt ꝯnaturalis auri ꝑ quam ſit auditus. olfactus autem alterius horum eſt id ē p̄t fieri ꝑ aquam ⁊ aerem q̄m ī ſpirantibus ſit ꝑ aerem. In aquatilibꝫ ſit per aquam adducentem odores. ꝙ autem aqua ſit medium in olfactu patet. nam animalia aquatica ſenciūt odorem ſicut et alia animalia ſpirantia. Ignis autem aut nullius eſt ſenſus quia maxime actiuus eſt aut ſm̄ ꝑticipationē ſue qualitatis eſt omnibus ſenſibus cōmunis. nichil enī eſt ſenſitiuū ſine calore ſicut nec viuens. Calor enī facit vigilanciam et expandit ſpiritus animalium ad organa ſenſuū. quaſi ergo diceret phūs. Ignis ꝑ ſeipſum nullius ſenſus eſt organū quia eſt maxime actiuus et minime paſſiuus et quia eſt conſumēs et immutans omne animatū. ꝑ proprietatem autē caloris eſt in omni ſenſu q̄ꝛ calor ſoluit organa ad operationem. cuius ſignum eſt quia frigiditas ad interiora propellens ſpiritus immobilitat et ſtupefacit omnia organa. Terra autem aut nullius eſt ſenſus aut in tactu omnino miſcetur. Terra enim pura cū ſit frigida et ſicca et determinatū corpus non eſt corpus receptibile ſenſibilium intencionum nec reddibile earundem. Ex hoc ergo relinquitur nullum eſſe ſenſitiuum id ē organum ſenciendi extra aerem et aquam quia cum non ſint niſi quatuor elementa et ignis et terra hec non faciant ſequitur ꝙ hec faciant aer et aqua. ¶ Deinde cum dicit. Hec autem. oſtendit ꝙ has perfectiones organorum habent animalia ꝑfecta ⁊ hoc eſt quod dicit Hec autem ſcꝫ organa conformia aeri et aque habent animalia quedam ſcꝫ ꝑfecta. ¶ Deinde cum dicit Omnes igitur ſenſus ꝯcludit ꝯcluſionem intentam dicens. ꝙ omnes ſenſus habentur ab animalibus non imperfectis ſm̄ ſuam naturam ſicut imperfecta animalia ſunt immobilia que habent ſolum tactum et ab animalibus non orbatis id eſt non carentibꝫ aliquo ſēſu ex aliqua cauſa ī naturali ſicut homines ceci. vn̄ et talpa que eſt de genere aīaliū imꝑfectoꝝ videtur hr̄e oculos ſub pelle tm̄. Eſt enī notandū ꝙ natura nichil negat neceſſariū nec dat aliq̄d ſuperfluū et iō talpe dedit oculos coꝑtos ſub pelle vt ꝑ oculos aſſilēt ſuo generi ſꝫ q̄ꝛ illud aīal abū ſub terminaretur non fuit ei neceſſarius viſus. quia ꝓpter ↄ̈tinuā opacitatem terre ⁊ tenebram ſuſtinere lumen nō poſſet. terra enī offenderet oculos niſi eſſent cooperti pelle. Notandum eſt ꝙ conuenienter has duas rationes dictas ſic diſtinguit quia prima ſumitur ex ꝑte mediorum et eſt talis. Cum media ſint terminata numero neceſſe ē vt etiam virtutes ſint terminate que accipiunt ſenſibilia per hec media ſed media ſunt terminata quia omne quod recipitur aut recipitur ꝑ carnem aut per aquam aut per aerem aut per vtrumqȝ. ⁊ quod recipitur per carnem eſt tangibile aut guſtabile. Quod autē recipitur ꝑ aquā aut per aerē aut per vtrumqȝ aut eſt ſonus aut odor aut color ergo omne ſentire aut eſt tangere aut guſtare aut audire aut videre aut olfacere et non eſt dare ſextū ſenſum. Secunda ratio ſumitur ex parte inſtrumentorum. et eſt ratio talis ſm conuenientiam. Cum materie inſtrumentorum ſenſuum ſint terminate numero neceſſe eſt vt ſenſus ſint terminati. materie autē inſtrumentorum ſunt terminate q: ſunt ex aere vel ex aqua. Ignis enī nulli attribuitur. Terra autē vel nulli attribuitur vel tactui ergo ſenſus ſunt terminati ita ꝙ ſi eſſet ſextus ſenſus contingeret dare quintū elementum. Senſus enī qui ſunt ex aere vel aqua ſunt aut viſus aut auditus aut olfactus. ¶ Deinde cū dicit.

Quare ſi nō alterum. ponit terciam rationem vbi notandū eſt ſm ↄ̄mentatorē ꝙ ſicut prima accepit a medijs et ſecunda ab inſtrumentis ita iſta accepit a ſenſibilibꝫ ⁊ eſt ſermo: aliqs. q: cauſa in ea accepta ē cauſa finalis q: ſenſus ſunt vt ſentiant ſenſibilia. Eſt autē ratiō talis ſm ↄ̄m. Si ſextus ſenſus ſit neceſſe eſt eſſe aliud corpus ſenſibile ab omnibꝫ corporibꝫ ſenſibus que ſentiūt quinqȝ ſenſus neceſſe eſt enī eſſe aliā qualitatē ⁊ paſſionem a qualitatibꝫ quinqȝ ſenſuū ꝑ quā qualificatꝰ illi ſenſus ſed nullū ē corpꝰ aliud ab iſtis corporibꝫ ſenſibilibꝫ neqȝ paſſio extra iſtas paſſiones ergo nullus eſt alius ſenſus extra quinqȝ. ⁊ hoc eſt quod dicit lrã. quare ſi nō eſt alterum aliquod eſt corpus et paſſio q̄ nullus eſt eorum que ſunt huiuſmodi corporum neqȝ vnus vtiqȝ deficit ſenſus. ¶ Ad euidentiam horum que dicta ſunt. Primo quereret aliquis. Vtrum terra dominetur in omni organo ſentiendi. videtur ꝙ ſic. quia illud quod dominatur in omni mixto dominatꝰ in organo ſentiendi quia organum eſt mixtum et non corpus ſimplex ſed terra dominatur in omni mixto cuius ratiō eſt quia omne corpus mixtum eſt in loco terre et mouetur ad mediū mundi ¶ Ad oppoſitum eſt dictū phi in lrã. ¶ Ad hanc queſtionem dicendum eſt ꝙ terra non dominatꝰ in omni organo ſentiendi. ¶ Ad hoc poteſt eſſe ratio [illegible] Quod non eſt mediū in ſentiendo ꝑ vnūquodq; ꝫ ſenſum nō dn̄atur in omni organo ſentiendi qꝛ mediū et organū ꝓpoꝛcionantur ſed terra non eſt mediū reſpcū oīm ſenſuū ergo nō dn̄atur in oī organo ſentiēdi. Diſtinguēdū ē aūt qđlibꝫ organū p̄t ꝯſiderari duobꝫ modis. Uno mō ſꝫm ſuā ſubſtāciā in q̄tū eſt corpus mixtū ⁊ ſic dominatꝰ in eo terra ſicut in quolibet mixto. hoc autē ꝓbat ſi mixtis groſſicies ⁊ ꝯtinuitas organi et medieꝰ eiꝰ ad mediū. ¶ Alio modo p̄t conſiderari organū ſꝫm ſuā operationē inq̄tum ſcꝫ diſponit ad receptionem ſenſibiliū ⁊ q̄tū ad hoc nō ſemper dn̄atur terra in organo ſed aliquādo aq̄ vt in viſu aliqn̄ aer ſicut i auditu. ¶ Secūdo quereret aliquis Utꝝ organū tactus ſit terrenū. videtur ꝙ nō. qꝛ que ſunt multū terrea nō ſentiūt ſicut pili et oſſa ſed organū tactus eſt ſenſitiuū ymmo eſt fundamentū omniū ſenſuū ergo ⁊c. ¶ Ad oppoſitū videtur eſſe phūs in lr̄a vbi dīt ꝙ terra vel nulli attribuitur vel tactui phūs etiā de ſenſu et ſenſato dicit ſic. Tactiuū autem attribuitur terre. ¶ Ad hanc queſtionem dicendū eſt ꝙ organum tactus poteſt conſiderari duobus modis. Uno modo ſꝫm ſubſtātiam et ſic terrenum eſt. Unde Cōmentator exponens phm̄ in lr̄a dīt ꝙ mediū in tactu indiget conſtrictione ⁊ ꝯfirmatione ⁊ ꝑ ꝯn̄s terra dominatur in eo. ¶ Alio modo poteſt ꝯſiderari organū tactus ſꝫm ꝙ ē diſpoſitū ad receptionē ſenſibiliū et ꝓpter hoc terra nō eſt ratio huiꝰ receptionis et hoc ꝓbatur ſic. Organū tactus ex hoc eſt ꝙ eſt media rō ſenſibiliū et ꝓpter hoc debet eſſe tale ꝙ poſſet tranſmutari a qualitatibꝫ ſenſibilibus. hoc autē nō eſſet niſi careret aliquo modo illis qualitatibꝰ ſicut medium caret extremis ſed terra non eſt media ratio ſenſibilium ſed magis hꝫ qualitates in excellencia ergo nō eſt ratio huius diſpoſitionis vt eīm dictū eſt ſupra medium in tactu non eſt omnino ꝓuatum qualitate quam recipit ſed eſt priuatum qualitate in excellencia et ideo tale medium eſt reductū ad quandam equalitatem que equalitas non eſt in terra quia terrea corpora omnino nō habent iſtā equalitatem et per conſequens nō ſentiunt. ¶ Ad argumentum patet per predicta pro tanto eīm dixit phūs ꝙ organum tactus eſt terreum quia compactum ⁊ complexionatū. ¶ Tercio quereret aliquis Utrum aer dominetur ex olfactu. videtur ꝙ non qꝛ organū olfactus eſt frigidum et humidū quia iuxta cerebꝝ. Preterea phūs de ſenſu ⁊ ſenſato olfactū attribuitur igni. vñ dicit Ignis autem odoratus. ¶ Ad oppoſitū dcīm eſt in lr̄a qꝛ viſus attribuitur aque et auditus aeri et olfactus vtriqꝫ. ¶ Ad hanc queſtionem dicendum eſt ꝙ organum olfactus poteſt conſiderari duobꝰ modis. Uno eīm modo vt eſt poſſibile tranſmutari ab odore ⁊ ſm naturā ſuā ⁊ ſic eſt frigidū et humidum. ¶ Alio mō pt̄ ↄſiderari ſm ꝙ actu tranſmutatur et attribuit̄ igni et calido. ratio huiꝰ eſt ꝙ diſpoſitio hꝰ organi eſt in poſſe tranſmutari ab odore. oīs eñ odor eſt calidus et ſiccus ⁊ ideo dr̄ ꝙ odor eſt cum fumali euaporatione ex hoc ſequitur ꝙ organum olfactus eſt in ſe frigidum ⁊ humidū quia cum tranſmutatio fit a ↄtrario in ↄtrariū opꝫ ꝙ ſit frigidū vt opponat̄ calido et ꝙ ſit humidū vt opponatur calido In fine autē tranſmutationis eſt calidum quia contractum eſt ad terminos agentis. vnumquodqꝫ eñ paſſum tale eſt in potentia quale eſt agens in actu et in fine tranſmutationis aſſimilatur agenti et ſic olfactus ſm ſe eſt frigidus et humidꝰ virtualiter tamen ⁊ in potentia calidus ⁊ ſiccus ¶ Ad argumenta patet. nam bn̄ phūs dicat in līa ꝙ olfactus attribuitur aeri et aque nō eſt intelligendū ꝙ ipm̄ organū habeat dominiū vtriuſqꝫ elementoꝝ. ſed ꝙ odoratus in quibuſdā animalibus fit per ↄtactum aeris In quibuſdam autē ꝑ ↄtactum aque ſicut ſupradictum eſt ¶ Ad ſecundū dicendū eſt ꝙ phūs vult dicere ꝙ olfactus ꝑ tanto habet ſimboliū cū igne ꝙ licet ſit ↄplexionabiliter frigidus. tamē vt actuatus eſt tractꝰ eſt ad terminos calidi ¶ Quarto quereret aliquis. Vtrꝫ terreū ſiccum dominetur in guſtu. Videtur ꝙ non quia id quod inueſtitur tale propter humidum non eſt terreum ſed organum guſtus eſt tale bula humidum. Vnde et natura ingenerauit ſaliuā in guſtu vt ſit ibi humiditas ¶ Ad oppoſitum eſt philoſophus de ſenſu et ſenſato vbi dicit ꝙ guſtus eſt quedam ſpecies tactus. tactus autem eſt terre.

¶ Ad hanc queſtionem dicendum eſt ꝙ organū guſtus eſt quod poſſibile eſt mutari a guſtabili. Guſtabile autem eſt humidum in actu. ex quo ſequitur ꝙ cum tranſmutatio fit a ↄtrario in ↄtrariū ꝙ organum ſit non humidum. humidū tamen in potentia ita ꝙ poſſibile eſt ipſum trahi ad terminos agentis ut fieri humectatum. Ex quo patet ꝙ organum de ſe habet rationem non humidi ſed ſicci. non ſicci ignei. quia tale eſt maxime actiuū ergo ſicci terrei poſſibilis humectari ¶ Ad argumentum in contrarium dicendum eſt ꝙ argumentū non plus concludit niſi ꝙ guſtus vt aſſimilatus agenti eſt humidus tamen vt poſſibile eſt tranſmutari ⁊ aſſimilari oportet eum ꝙ ſit non humidus ſed ſiccus vt mutatio fiat de contrario in contrarium.

¶ Quinto quereret aliquis Vtrꝫ in organo auditus dominetur aer. Videtur ꝙ non qꝛ eiuſdem nature videtur eē organū ⁊ obm̄. ſed obā audibilia ſicut cuprum argentum et metalla ſunt nature aque ergo ⁊ organū ¶ Ad oppoſitū eſt līa.

vbi dr̄ ꝙ auditus ex aere eſt. ¶ Ad queſtionē iſtā dicendū eſt ꝙ licȝ organū auditus ſm naturam ſuā ſit mixtū tñ ſub iſta ratiōe qua eſt organū diſpoſitū ad receptionē ſoni ē nature aeris. cuiꝰ ratio eſt qꝛ aer talis nature eſt ꝙ faciliter ſuſcipit tremoris ictū ⁊ iō dcm̄ eſt ē ꝙ aer naturaliter ꝯcludit aure ad quem quietū exeūtē ꝑueniūt ſoni. pellis autē que vocat̄ tympanū auris in qua eſt neruꝰ auditiuꝰ qui ꝯcauꝰ eſt ſiccā ⁊ aere plena ſm naturam in qua capit ſonus ab exteriore aere ꝓpter ſimbolū. i. ꝯuenientiam.

¶ Ad argumentū dicendū eſt ꝙ licet metalla ſm naturā ſuam ſint aquea tñ vt ſonantia ſunt et audibilia dn̄atur in eis aer et ideo que minus habent de aere peius ſonant vt plumbū qꝛ minus aereū eſt ꝙ̄ argentū ideo minus ſonat. ¶ Sexto quereret aliquis. Vtrū in oculo dn̄etur aqua. Dicendū eſt ꝙ ſic. et ſignū huius eſt qꝛ ſi oculus pūgit̄ nō egreditur niſi aqua ex ipſo. Ratio eciā eſt ad hoc qꝛ mediū viſus debet eē ꝑſpicuū ꝑſpicuitas eciā eſt diſpoſitio mediante qua diſponitur viſus ad ſuſceptionem viſibilium. hec autem non eſt perſpicuitas celi quia natura celi non venit ad cōpoſitionem oculi nec poteſt eſſe perſpicuitas ignis quia ſi ignis habūdaret in oculo rarus eſſet nimis ad tenendum formas ⁊ conſumeret ſitum earum ex naturali ſibi leuitate et mobilitate. Organum eciam ſi eſſet igneum non ſineret aquam et contemperaretur ex aqua nec poteſt eſſe perſpicuitas aeris: quia ſi in oculo habūdaret aer non retineret formas nec preſentaret ſed traduceret eas. Organum autem tenere debet et ꝑ̄ſentare formas oportuit ergo ꝙ eēt ꝑſpicuitas aque. ¶ Aqua enim ſua puritate ⁊ peruitate recipit formas ſua autem ſpiſſitudine tenet et repreſentat eas.

¶ Septimo quereretȝ aliquis. vtrū ſit dare tantum quinqȝ ſenſus exteriores. videtur ꝙ ſint ſex. quia vnus ſenſus eſt vnius contrarietatis ſicut viſus albi et nigri ſed tactus eſt cognitiuus duarum contrarietatum ſcȝ calidi et frigidi humidi et ſicci et per conſequens erunt duo tactus qui connumerati cum alijs quatuor ſenſibus faciūt ſex ſenſus. Preterea videtur ꝙ ſint tantum quatuor ſenſus: quia guſtus eſt quidam tactus et ꝑ ꝯſequēs nō diſtinguitur contra tactū ſicut nec ſpecies diſtinguitur contra genus et ꝑ ꝯſequens non ſunt niſi quatuor ſenſus. ¶ Ad oppoſitū eſt dcm̄ phi in lr̄a. ¶ In hac queſtiōe ſunt duo videnda. primum eſt ꝙ non eſt dare ſextum ſenſum ad hoc eſt racio Themiſtei talis ſi eſſȝ dare ſextum ſenſum ille inueniretur in animali perfectiſſimo quod eſt homo ſȝ nō recipit̄ in hoīe ergo ⁊c̄. hāc rōnē ſequēs Themiſteꝰ dr̄ ſic ꝙ manifeſtū ē ꝙ in aialibȝ ꝑfectis nullꝰ deficit ſēſus nā nāa vbiqȝ imperfectiones res potentias integras pmittat pfectioribus. quare ſequitur in homine eſt intellectus omnis vtiqꝫ in ipſo eſt ſenſus .q.d. Themiſteus. vbi eſt potētia pfectiſſima ſicut intellectus ſunt omnes potētie impfecte q̄ pmittuntur intellectui ſed in hoīe ē potentia pfectiſſima ergo in eſt oīs potētia impfecta pmiſſa intellectui et ita ſi eſſet dare ſextū ſenſum eſſet in hoīe. Secūdo videndū eſt q̄ ↄuenienter ponūtur quinqꝫ ſenſus. hoc aūt pꝫ ſic. qꝛ oīs ſenſus eſt p mediū aut ergo eſt ↄiunctū vel diſtās & ſi eſt ↄiunctū aut eſt mediū p hoc qḋ eſt eqnalitas inter ſua ſenſibilia & ſic eſt medium in tactu. tale eñi medium nō potuit priuari omnino tangibilibus eo q̄ ex talibus conſiſtit eſſentialis ↄpoſitio corporis animati. Si autē eſt mediū ↄiunctū priuatum tamen ſenſibili ſic eſt medium in guſtu. tale eñi mediū eſt coniunctū qꝛ guſtus eſt quidam tact⁹ priuatū tñ ſenſibili eo q̄ ex tali ſenſibili non componitur ſentiens. Si autē mediū diſtans opꝫ q̄ ſit ꝑuiū qꝛ p corpus terminatū nō pt̄ eſſe tranſitus ſenſibiliū. hoc autē ꝑuiū vel eſt mediū ex hoc q̄ ↄmuniat cū ſuperiori corpore & ſic eſt mediū in viſu. dictū eſt eñi ſupra. q̄ diaphoneitas eſt ꝓprietas in qua communicant inferiora cū ſuperiorib⁹ aut eſt mediū p naturā elementi et hoc duob⁹ modis quia vel eſt cū motu locali generante ſenſibile et ſic eſt medium in auditu. aut eſt ſcḋm ſolam generationem factam a ſenſibili et ſic eſt mediū in olfactu.

¶ Alio mō poſſunt ſumi quinqꝫ ſenſus ſic. ſenſus eñi immutat a ſenſibili et ideo ſcḋm diuerſas immutationes ſenſus a ſenſibili opꝫ eſſe diuiſos ſenſus. Immutatur autē ſenſus a ſenſibili vno modo p ↄtactū et ſic eſt ſenſus tactus et ſenſus guſtus hij aūt duo ſenſus differūt qꝛ ſenſus tactus eſt diſcretiu⁹ eorum ex quibus conſtat animal. ſenſus autem guſt⁹ eſt diſcretiu⁹ qualitatū que deſignant ↄuenientiā alimenti quo ↄſeruatur corpus aīalis. Alio modo immutat ſenſus p mediū extraneū et hec quidem immutatio aut eſt cum alteratione ſenſibilis et ſic odor immutat ſenſum quia eſt cum quadam reſolutione odorabilis aut cum motu locali et ſic immutat ſonus aut abſqꝫ immutatione ſenſibilis ſed p ſolam immutationem ſpiritualem medij et organi et ſic immutat color.

¶ Ad primū argumētū dicendū eſt q̄ ſicut dictū eſt ſupꝰ & ſi ſint duo tactus reſpectu duarū ↄtrarietatum. tamen quia iſti tactus concomitantur ſe in ſubiecto et organo et diffunduntur per totū corpus ideo apparet diſtinctio eorū.

¶ Ad ſecundū argumentū dicendum eſt q̄ guſtus non ↄmuniat in actum per totum corpus. ſed ſolum in lingua et ideo faciliter apparet diſtinctio inter tactum et guſtum.

At uero neqꝫ comunium

Postq̄ ꝓbauit pħus ꝙ nō est dare sextū sensum respectu sensibilis ꝓprij hic ꝓbat ꝙ nō est dare sextū sensum respectu sensibiliū ꝯmuniū et diuiditur hec ps in duas ptes · qꝛ primo ostenditur ꝯclusio intēta secūdo pħus querit quādā q̄stionem et soluit eandē ibi · Inquireret autē aliquis · Prima in duas qꝛ p̄mo ponitur ꝯclusio intenta · secūdo ꝓbatur ibi · Hec aūt oīa ¶ Quantū ad primū dicitur · Ita dicm̄ est ꝙ nō est dare sextū sensum respcū sensibilis ꝓprij · At vero neqꝫ potest esse aliqd̄ sensitiuū ꝓpriū respectu sensibiliū ꝯmuniū que sentiunꝰ vnoquoqꝫ sensu nō ſm accn̄s sed ꝑ se puta ꝙ sit sensitiuū ꝓpriū respectu motus et status · figure magnitudinis ⁊ numeri · hec eñ quinqꝫ sunt sensibilia ꝯmunia que sentiūt pluribꝫ sensibꝫ ⁊ si qua alia sint reducta sunt ad ista quinqꝫ sicut situs qui est dimensio et magnitudo quedā et sicut ꝓpinquitas et remotio que etiā sunt reducte ad magnitudinem et sicut asperitas et leuitas et curuū et rectū que videntur et tanguntur ⁊ sunt reducte ad figuram et quecūqꝫ similia inueniri pñt ¶ Deinde cū dicit · Hec enim omnia · ꝓbat ꝓpositū suū et diuiditur in duas ptes · quia primo ponit rationē ꝓbantē ꝓpositū · secūdo illā declarat ibi · Sic eñ erit ¶ Quantū ad primū p̄t esse rō talis · Quicquid cognoscitur ab vno sensu vt ꝓpriū sensibilis illiꝰ nō cognoscitur ab aliis sensibus ꝑ se sed ꝑ accn̄s · sed sensibilia ꝯmunia sentiūtur per se ⁊ nō ꝑ accn̄s a pluribꝫ sensibꝫ ergo nō sunt ꝓpria sensibilia alicuiꝰ vnius sensus · hec ratio fundat super duas ꝓpositiones · vna est ꝙ sensibilia ꝯmunia sentiūtur a pluribus sensibus ꝑ se et nō ꝑ accn̄s · secūda est ꝙ illud qd̄ cognoscitur ab aliquo sensu vt ꝓpriū sensibile cognoscitur ab aliis sensibꝰ ꝑ accn̄s et hec hec ps hꝫ tres ptes · qꝛ primo ponitur prima ꝓpositio · secūdo secunda ibi · Vnusquisqꝫ eñ · tercio ꝯcludit conclusionē intentā ibi · Quare manifestū est · Primo ergo ponit p̄ma ꝓpositio et est ꝙ sensibilia ꝯmunia sentiūtur ꝑ se · qꝛ cū immutatione sensus sentiūtur et hoc est qd̄ dicit lr̄a · hec eñ omnia scꝫ sensibilia cōmunia sentimus motu · i · ꝑ immutationē que fit a sensibili in sensum ꝑ quē modū efficitur in sēsu vt passio quedam · tali eñ motu · i · ꝑ talē immutationē sensus sentimus magnitudinem · manifestū est eñ ꝙ magnitudo immutat sensum cū sit subiectū qualitatis sensibilis puta coloris aut saporis et qualitates nō agūt sine suis subiectis · si autē magnitudo motu sentitur et figura qꝛ figura est quedā magnitudo · Est eñ figura magnitudo sic vel sic terminata et qꝛ oppositꝫ idē ē ꝓfun eſſentialiter ideo quieſcēdo ſentimus eo ꝙ nō mouetur ſiue priuatū eſt motu. numerū autē ſentim⁹ priuatione ꝯtinui qđ eſt magnitudo. Numerus enī rerū ſenſibiliū cauſat̄ ex diuiſione ꝯtinui. vnde ⁊ ꝓprietates numeri arguimus ex ꝓprietatibus ꝯtinui. eo modo quo dicimus ꝙ numer⁹ creſcit in infinitū qꝛ ꝯtinuū diuiditur in infinitū. ¶ Deinde cū dicit. Vnuſquiſqꝫ enī. ponit̄ ſecūda ꝓpoſitio que erat ꝙ illud qđ cognoſcitur ab vno ſenſu vt eſt ꝓpriū ſenſibile cognoſcit̄ ab alijs ſenſibus ꝑ accñs. huius autē ratio eſt qꝛ illud qđ eſt ꝓpriū reſpcū vnius ſenſus nō pōt eſſe ꝑ ſe reſpcū alterius. qꝛ ſi eſſet ꝑ ſe reſpectu alterius iam eſſet ꝯmune et nō ꝓpriū cui⁹ ꝯtrarium ſupponit̄ ſcꝫ ꝙ ſit ꝓpriū et ꝑ ſe reſpectu vnius ⁊ hoc eſt qđ dicit lr̄a ꝙ vnuſquiſqꝫ ſenſus ſentit ꝓpriū vnū ſenſibile qđ ſimplr̄ ab alijs ſentitur ꝑ accñs. ¶ Deinde cū dicit. Quare manifeſtū. ꝯcludit cōcluſionē intentā dicens ꝙ manifeſtū eſt ex dictis qm̄ impoſſibile eſt ꝓpriū ſenſum eſſe cuiuſqꝫ horū ſcꝫ motus vel magnitudinis ſtatus figure vel numeri. ¶ Deinde cū dicit Hic enī erit. manifeſtat rationē ſuam. Erat autē virtus ſue rationis ꝙ ſi ſenſibilia ꝯmunia eſſent ꝓpria alicui ſenſui ſentirent̄ ꝑ accñs ab alijs. hoc autē manifeſtat inducēdo duos modos accñtalitatis. Et ꝑmo inducit hos modos. ſecūdo oñdit ꝙ ſenſibilia ꝯmunia neutro horū modorū ſentiūtur ꝑ accñs. ſecūdo ibi Cōmuniū autē. Quātū ad primū notandū eſt ꝙ aliqđ ſenſibile ſentiri ꝑ accñs ab aliquo pōt intelligi duobꝫ modis. Vno mō qꝛ illud ſenſibile ſentit̄ ab aliquo ſenſu per ſe hoc enī modo dicimus ꝙ dulce videtur ꝑ accñs qꝛ ſentitur ꝑ ſe a guſtu. ¶ Alio modo pōt dici aliquid ſentire ꝑ accñs qꝛ illud a nullo ſenſu ſentitur ꝑ ſe eo modo quo dicim⁹ ꝙ cleonis fili⁹ ꝑ accñs videtur qꝛ albus. Cleonis enī filius nō eſt obm̄ alicui⁹ ſenſus. Differentia aūt inter hos duos modos pꝫ qꝛ id quod eſt ꝑ accñs. ꝑmo mō nō accidit ſenſui inq̄ntū ſenſus cū ſentiatur alio ſēſu ꝑ ſe. Dulce enī ſentitur ꝑ ſe a guſtu ſed accidit huic ſenſui inq̄ntū hic ſēſus. ſicut viſui accidit ꝙ videat dulce. qđ aūt eſt ꝑ accñs. ſecūdo modo accidit ſenſui inq̄ntū ſenſus ſicut cleonis filius a nullo ſenſu ꝑ ſe ſentitur. In primo ergo mō accidit aliquid ex coincidentia duorum ſenſuū in idem numero In ſecūdo modo nō qꝛ alterū illorū ſcꝫ cleonis filius nō ſentit̄ ab aliquo ſenſu. hoc viſo pꝫ lr̄a que ꝯtinuet̄ ſic. Ita dcm̄ eſt ꝙ ſenſibilia ꝯmunia nō ſentiūtur ꝑ accñs. qꝛ ſi ſentiret̄ ꝑ accñs ſēſibile ꝯmune aut ſic erit iſta accñtalitas ſicut nūc ſentim⁹ dulce viſu ſcꝫ ꝑ accñs. hoc autē accidēs eſt. qm̄ amborū ſcꝫ tam albi ꝙ̄ dulcis exiſtim⁹ hñtes ſenſum et idō cū coincidūt ſcꝫ albū et dulce in eodem ſubō cognoſcim⁹ alterū illorū p acciñs ſcʒ dulce qꝫ co'oratū vel coloratū qꝫ dulce. ſi vero nō cõtingat duo ſenſibilia concurrere in eodē ſubõ neqꝫ nūq̄ vtiqꝫ erit acciñs hoc mō ſed ſentimus ſm acciñs ſecundo modo eo modo quo ſentimus cleonis filium non quia cleonis filius ſecūdū qꝫ albus cui albo accidit eſſe filium cleonis. eē ei fili9 cleonis oīo accidit ſenſui qꝫ nō ſentitur ab aliquo ſēſu p ſe. ¶ Deīn ſequit. Cōmunū aūt. vbi oñdit ꝙ cōia ſenſibilia non ſentiūtur p acciñs aliquo deoꝝ modoꝝ. Ponit aūt phūs duas cōcluſiones. pīma eſt ꝙ ſēſibilia cōia non ſentiūtur p acciñs. cui9 rō eſt quia ſentiūtur p ſe a pluribꝫ ſenſibꝫ. ſecūda cōcluſio eſt ꝙ ex quo ſēſibilia cōia ſentiūtur p ſe a pluribꝫ ſēſibus nō eſt vn9 ꝓprius ſēſus reſpcū eorū. qꝫ ſi hoc eſſet hec ſēſibilia ſentirētur p acciñs ab alijs ſēſibꝫ. hoc viſo pꝫ lr̃a. Vñ dꝫ Cōmunū aūt ſenſibiliū iā ſēſum cōmunē hēm9 nō ſm acciñs. q. d. ſēſibilia cōia ſentiunt cōmuniter pluribꝫ ſēſibꝫ. ex quo ſequitur ꝙ nō eſt aliquis ꝓpri9 ſenſus reſpcū eoꝝ qꝫ ſi ita eēt neq̄ꝙ ſentirem9 ea p ſe hijs ſēſibꝫ. ſed vel ſentirem9 ea p acciñs pīmo mō aut ad mi9 ſecūdo ſicut dcm̄ eſt nos videre cleonis filiū p acciñs ⁊ ꝙ hoc ſequatur ſcʒ ꝙ ſēſibilia cōia ſentiūtur p acciñs ſi eſt ſēſus ꝓprius eoꝝ pꝫ qꝫ ſēſus ſentiūt ad inuicē ꝓpria obiecta ſm acciñs ⁊ nō ſm ꝙ ipī ſunt . i. nō p ſe ſed ſm ꝙ vn9 ſēſus qui p ſe fertur in vnū ſenſibile p acciñs fertur in ſenſibile alterius et hoc accidit cū ſimul fiat vnus ſēſus. i. vna ſenſatio et ſic loquar in eodem ſenſibili ſicut eſt de colera que eſt amara et rubicunda et ſic viſibile et guſtabile coincidunt in idem ſubiectum ex quo ſequitur ꝙ amarum videtur per accidens et econuerſo. ſimul enim percipitur per guſtum ꝙ colera ſit amara et per viſum ꝙ ſit rubicunda et ideo ad ſpeciem rubicundi iudicamus aliquid eē amarum et tunc id quod eſt per ſe vnius ſenſus per accidens ſit alterius non enim eſt vni9 ſenſus per ſe dicere ꝙ vtrūqꝫ ſcilꝫ rubicundum ⁊ amarum ſunt vnum id eſt in vno ſubiecto. cuius ratio eſt quia hec ē vnitas ſenſatorum diuerſorum generis. Iudicare autem de talibꝫ ſenſatis non eſt alicuius ſenſus ꝓprij videlicet guſtus vel viſus qm̄ quecumqꝫ virtus cōpat inter ſenſata plura genera oportet ꝙ accipiat iſta ſenſata plura et ꝙ cadant ſub obiecto illius et hoc non poteſt facere aliquis ſēſus particularis. quia hoc non eſt proprium eius et ideo frequenter fit deceptio circa hoc. Multociens enim decipitur ſenſus particularis circa ſenſata per accidens. Iudicat enim aliquando ꝙ ſi aliquid ſit rubicundum ꝙ etiam ſit colericū. ⁊ aliquando cū accipit citrinū hoc ipſum putat eſſe amarum. ¶ Aliter poteſt legi iſta lr̃a dicendo ꝙ vnū per ſe poteſt eſſe obiectū alicuius ſenſus ꝑticularis ſit color visus. sonus auditus ⁊ sic de aliis. vnū autē ꝑ accñs nō est obiēm alicuiꝰ. sensus ꝑticularis sicut ꝙ coloratū sit dulce vel aliquid hmōi et quia sensus ꝑt decipi circa nō ꝑ se obiecta ideo circa talia sepe accidit deceptio ¶ Deinde cū dicit. Inquireret aūt aliquis. phūs querit qndā questionē. ⁊ ꝑmo quidē eā querit secūdo eā soluit ibi ¶ Aut quatenus tercio manifestat solutionē suā ibi Si enī esset visus solꝰ. ꝑmo ergo querit questionē suā dicens. Inquireret aūt aliquis cuiꝰ cā. i. ꝓpt̄ quā cām hēmꝰ plures sēsus ⁊ nō vnum solū puta visum tm̄ vel aliquid huiusmodi ¶ Deīn sequit̄. ¶ Aut quatenus. vbi phūs ponit solucōnē suā dicēs ꝙ iō natura dedit plures sensus quatenꝰ minꝰ lateāt sensibilia ꝯia que ꝯsequūtur ad sēsibilia propria. Sensibilia autē ꝯia sunt motus magnitudo ⁊ nūs. q. d. phūs. tūc vnūquodqȝ minꝰ latet qū cognoscitur differēcia eius ad alia. quia vnūquodqȝ ꝑ id differt ab alio per quod est. sed ex hoc ꝙ hēmꝰ plures sēsus patet ꝙ sensibile ꝯmune nō est sensibile ꝓpriū ergo pluralitas sensuū ꝯfert ad cognitionē sensibiliū ꝯmuniū ¶ Deinde sequit̄ Si enī esset. vbi manifestat solutionē suā in quodā sensu ꝑticulari scȝ in visu et est sentēcia phi ꝙ albedo nō separatur a magnitudine ⁊ ideo qui videt album videt magnum. vnde si haberemus solum visum et non alium sensum nō possemus bene distinguere inter album quod est sensibile ꝓpriū et magnitudinē quod est sensibile ꝯmune. nūc autē qm̄ album non sentitur nisi a visu. magnitudo autē sentit̄ ab alio ꝗ̄ a visu apparet manifeste ꝙ albedo non est magnitudo. hoc ē ergo quod dt̄ lr̄a. ꝙ si esset solus visus ⁊ nō aliꝰ sēsus et ipse visus esset albi laterēt vtiqȝ magis scȝ sensibilia ꝯia ⁊ ꝓpria ⁊ viderentur vtiqȝ idem eē omnia scȝ color quātitas et figura. hoc autē accideret ꝓ eo ꝙ magnitudo ⁊ color simul se adinuicem ꝯsequuntur. color enī nō inuenit̄ nisi in superficie. superficies autē in corpe. Nunc autē qm̄ sēsibilia ꝯia reperiunt̄ in altero sensibili ꝗ̄ in albo. nā etiā tangibile est magnitū. manifestū est ꝙ vnūquodqȝ sensibiliū ꝯmuniū differt a sensibili ꝓprio. Notandū est ꝙ ꝯmentator aliter inducit istā dubitationem. nō enī vult querere phūs quare habemus plures sēsus et non vnū sicut superficie tenus videtur ꝓtendere lr̄a. causa enī formalis huius est manifesta scȝ multitudo sensibiliū et iam hoc dictū est. ¶ Causa autē finalis huius ꝑscrutanda est in fine huius. sed vult querere philosophus quare sensibilia cōmunia non comprehenduntur ab vno sensu tantum sed pluribus et tunc legatur sic lr̄a. Inquireret autem aliquis cuius causa habemus plures sensus scȝ respectu sensibilium communiū et non vnum tantum. Deinde philosophꝰ dat causam ⁊ est vt ſciamus diſtinguere inter ſenſibile cõe ꝛ ꝓpriũ. q2 ſſibile cõe ſentitur pluribz ſenſibz. ꝓpriũ aũt vno ſolo ſẽſu legatur ſicut prius ꝛc.

Quoniam aute ſētimus qđ uidēus Poſtꝙ̃ phs̃ determinauit de qnqz ſſibz p̱ticularibz. poſtꝙ̃ eciã determinauit ſextũ ſſum nõ eẽ hic intendit oñdere ꝙ iſti quinqz ſenſus hñt vnã virtutẽ cõem ad quã reducũtur ſicut ad radicẽ ꝛ centꝝ oĩa ſenſata diuerſoꝝ ſenſuũ p̱ticulariũ hanc autem virtutem nos vocamꝰ ſenſum cõmunẽ. hũc eciã ſſum inueſtigat phũs duobz mõis ſiue ex duabz actionibz que nõ videnꝭ cõpetere alicui ſenſui p̱ticulari. Et ſm hoc hec ps diuiditur in duas ſm ꝙ duobz mõdis vel per duas actiones poſſumꝰ venari ſſum cõmunẽ. pma eſt ex hoc ꝙ ſenſus ſentit ſe ſentire puta ꝙ ſentimus nos videre. ſcđa eſt ex hoc ꝙ diſcernimus inter ſenſata duorum ſenſuũ ſicut inter dulce et album. Primo ergo agiꝭ de prima actione. ſcđo de ſcđa ibi. Vnuſquiſqz quidẽ igiꝭ. Primo ergo querit phũs cum ſenſus ſentiat ſe ſentire ſicut viſus videre Vtrum hoc ſit eodem ſenſu vel altero. hoc eſt querere. Vtꝝ idem viſus qui videt colorem videat ſe videre colorem et primo quidem hoc querit. ſcđo arguit ad vtramqz ꝑtem queſtionis ibi. Si autẽ altero. Primo ergo ponit qſtionẽ dicẽs Cũm aũt ſentimꝰ ꝙ videmꝰ. i. ſentimꝰ nos videre. ꝛ ſentimꝰ ꝙ audimꝰ. i. ſentimꝰ nos audire neceſſe ẽ aut eodem viſu quo videmꝰ colorẽ ſentimus nos videre. aut altero ſenſu ſentimꝰ colorẽ et altero nos ſentimus videre colorem. q. d. phũs alterꝝ duoꝝ ẽ neceſſariũ vel q2 vnus et idem ſenſus eſt reſpectu coloris et viſionis eiuſdem vel ꝙ vnus ſenſus eſt reſpectu coloris et alter eſt reſpectu viſionis. Deinde cũ dt Si autem altero. arguit ad vtramqz ꝑtem queſtionis et primo probat ꝙ reſpectu coloris et viſionis non poteſt eſſe ſenſus diuerſus. ſcđo ꝓbat ꝙ nõ poteſt eſſe idem ibi Habet autẽ dubitationem. Prima in duas ſm ꝙ adducit duas rationes. ſcđa ibi. Amplius aũt. ponit ergo pmo pmã rõnẽ. ꝛ pt eẽ rõ talis. Si altero ſſu ſentimꝰ colorẽ et altero viſionẽ eiuſdẽ. ſequitur ꝙ duo ſſus ſint reſpectu eiuſdem obiecti ſcꝫ coloris. cõña patet. nam pmus ſſus p ſuppoſitionẽ eſt reſpcũ coloris. ſcđus autẽ ſſus eſt reſpectu viſionis. ſed ille ſſus quo quis ſentit ſe videre colorẽ etiam ſentit colorem. quia ſi non cognoſceret colorem nõ poſſet cognoſcere quid eſſet videre. cum videre non ſit niſi ſentire colorem. non enim videmus nos videre niſi enim quia experimur nos immutari a viſibili et ſic enim ille ſenſus quo experimur nos videre etiã est respectu visibilis. falsitas ɔ̃ñtis scʒ ꝙ duo sensus sint respectu eiusdẽ obiecti pʒ. quia sensus se hʒ sicut paciẽs. ſſibile aũt sicut agens. nõ multiplicatur aũt paciens ꝓpriũ nisi ex sensibili agẽte quod est eiusdẽ speciei. hoc viso patet lr̃a. vnde dĩt phũs. si aũt altero. i. diuerso sensu sentimus colorem et visionem hoc est duobꝫ modis. q2 aut omnino altero sentim⁹ visionem et colorem. dicitur autem omnino alter. q2 ille qui est respectu visionis nõ est respectu coloris et hoc est inconueniens vt iam dictum est. aut ipso et eodem sensu quo quis sentit visionem sentit etiam colorem. Et si idem est tũc sequitur ꝙ idem erit sensus respectu visus. i. visionis et coloris subiecti visioni et sic duo sensus sunt respectu vnius obiecti scʒ coloris. Et si dicatur ꝙ primus sensus qui vidʒ colorem videt etiam se videre tunc sequitur ꝙ vnũ et idem erit agens et paciens quia visus erit suiipsi⁹ sicut obiecti. Notandũ est ꝙ alteritatem inter hos duos sensus posset quis ymaginari duobus modis.

Vno modo quia vnus sensus tantũ ẽ coloris. secũdus autem est tãtum visionis ꝛ hoc est inconueniẽs quia visio coloris nõ separat̃ a colore et hanc alteritatẽ notauit phũs quãdo dixit. aut altero. Alio modo posset quis ymaginari alteritatem inter hos duos sensus. quia prim⁹ est respectu coloris tantum. secundus autem est respectu visionis et coloris quia nõ separatur visio a colore et hoc notauit phũs qñ dixit.

Aut ipso ꝙ videt. i. eodem quo videt se videre videt etiam colorem ꝛ tunc sequitur alterum duorum vel ꝙ duo sensus diuersi sunt vnius obiecti. vel si ponitur ꝓpter hoc inconueniens fugiendũ ꝙ vnus sensus qui videt colorem videt se videre ꝙ idem erit actiuũ et passiuũ. Et hoc est quod dicit lr̃a. Quare autem duo sensus erunt eiusdẽ scʒ obiecti aut idem scʒ sensus erit eiusdẽ. i. respectu suiipsius. Deinde sequit̃.

Amplius autem. vbi ponitur secũda ratio ꝛ ꝓt eẽ talis. Si est alter sensus quo sentimus nos videre ab illo quo sentimus colorẽ. querem⁹ de illo sensu. Vtꝝ sentiat se sentire. an alter sensus sentiat eũ sentire et si alter sensus sentit eũ sentire erit abire in infinitum. quia adhuc quereretur de isto ſſu. Si autem ꝑdictus ſſus senserit se sentire nõ est impossibile ꝙ secũd⁹ sensus dictus sentiat suã sensationẽ ergo nõ fuit impossibile in primo scʒ ꝙ visus videat se videre hoc viso pʒ lr̃a que sic dicit. Amplius autem si alter sit sensus visus. i. quo sentimus visionem ab illo quo sentim⁹ colorem. aut in infinitum procedit scʒ si sensatio secũdi sensus iudicatur a tercio. aut ipse aliquis ſſus erit iudex suiipsius et hoc si secũdus sensus sentit suam sensationem quare tunc si in secundo sensu non fuit in ↄueniens ꝙ sentiret se sentire ⁊ in primo nõ est inconueniens ⁊ ideo statim in p̄mo hoc faciendū est. natura enī nõ abūdat superfluis ⁊ ideo si in primo hoc p̄t fieri scʒ ꝙ ↄp̄hendat se ↄp̄hendere frustra ponitur secūdus sensus. ¶ Deīn cū dicit. Habet autē dubitationem. arguit phūs ad aliam ꝑtem ⁊ hoc ꝑ vnā rationē et primo quidē ponit hāc rationē. secūdo eā soluit ibi. Manifestū igit'. ponit ergo p̄mo rationē suā ⁊ p̄t eē ratio sua talis. si idem visus videt colorem ⁊ visionē suā sequit' ꝙ visio sit colorata ↄñs est falsum ergo ⁊ añs ↄña ꝓʒ. q2 om̄e qđ videt' vel est color vel participans colorē cū color sit obiectum visus. falsitas cõsequentis patet. quia visio ē passio videntis. talis autē passio nec ē color nec participans colorem. hoc viso patet lr̄a que sic ↄtinuet'. nā dictū est ꝙ nõ potest esse alter sensus. habet autē dubitationem. i. dubiū est vtrū possit esse idem ⁊ videt' ꝙ non quia si visu sentimus nos videre. sentire autē visu nichil aliud est q̄ videre ergo videm⁹ nos videre. sed nichil videtur nisi color aut hñs colorē si ergo aliq̄s videt se ꝙ sit videns sequit' ꝙ p̄mū videns quo videmus nos videre sit habens colorē et sic visus est coloratus cuius cõtrarium dictum est supra scʒ ꝙ visus est susceptiuus coloris absqʒ colore. quasi ergo dicat phūs i breui. sentire visu visionem est videre visionem. sed quod videtur participat colorem. ergo visio est colorata consequens est falsum ergo ⁊c.

¶ Deinde sequitur. Manifestum igit'. vbi soluit istam dubitationem et diuiditur in duas partes s'm duas solutiones. secunda ibi. Amplius et videns. ¶ Ad euidentiam p̄me solutionis notandum est ꝙ ratio supponebat vnum scilicet ꝙ omne quod videtur est color. phūs autem soluens hāc rationem dicit hoc esse falsum quoniam lumen et tenebra videntur et tamen neutrum illorum est color. Unde ↄmentator exponens hunc passum sic dicit. Signū huius quod nos indicamus ꝑ visum non videndo colorem est q2 indicamus obscuritatem esse obscuritatem et lucem esse lucem. sʒ neutrum habet colorem. Sed non eodem modo indicamus per visum obscuritatem et lucem. ¶ Indicamus enim lucem ꝑ se. obscuritatem autē quia est priuatio lucis. hoc viso patet lr̄a que dicit sic. Manifestū igitur. quoniā non est vnum visu sentire id est non quicquid sentitur visu est eiusdem intentionis. ita ꝙ cõsequatur ex eo vt omne comprehensibile a visu sit coloratum ⁊ namqʒ cum non videmus scilicet aliquod coloratum visu discernimus tenebras et lumen. sed non similiter id est s'm eandem rationem. quia lumen per se. tenebram autem quia est lucis. Notandum est ꝙ ↄmentatores in exponēdo philosophum supponit ꝙ aliquid videtur quod non est coloratum sicut lucidum. ¶ Corpora eñ celestia sunt lucida et non colorata et ideo non tota ratio obiecti visus est color sicut ponebat argumentū ¶ Aliter tñ potest solui argumentum ut dicatur qđ videri per visum nō est uno modo. ¶ Aliquid eñ videtur quia imprimit aliquid visui sicut color. aliquid videt non quia imprimit sed quia est ipa passio visus et hoc modo visus videt se videre quia experitur se pati a visibili. quod primo modo videtur est coloratum. sed qp secundo modo videtur non oportet et sic visus est aliter obiecti et aliter sue passionis vel operationis sicut aliter est tenebre et aliter luminis. luminis est quia immutatur ab eo. tenebre autem est ex hoc qp non immutatur hoc viso patet littera aliter q̄m prius que dicit sic. ¶ Manifestum igitur quoniam non est unum visu videre id est non uniformiter percipitur visu quicquid percipitur. ¶ Aliter eñ percipitur obiectum visus et aliter immutatio eiusdem que dicitur visus. et qp sentire per visum non sit uno modo patet in exemplo quia aliquando dicimus sentire visu cum visus immutatur a visibili sicut a lumine vel colore et aliter cum percipit se non immutari sicut in silentio vel in tenebris. ¶ Et namque cum non videmus id est cum nō immutamur a re exteriori visu discernimus lumen. sed non similiter id est eodem modo iudicamus lumen et tenebram quasi diceret philosophus sicut priuatio immutationis signata in tenebris aliter videtur videri dicitur q̄m obiectum quod immutat. Dicimus enim nos videre tenebras quia non immutamur a luce ita aliter videtur ipsa immutatio facta ab obiecto et ipsum obiectū Ipsum eñ obiectum videtur per se et directe quia per se imprimit sensui. Ipsa autem immutatio indirecte videtur quia ut sic loquar sensus experitur se immutari. ¶ Deinde sequitur. ¶ Amplius autem. ubi ponit secundam solutionem et duo facit quia primo ipsam ponit. secūdo ex ipsa data soluit quasdam questiones de quibus fuit dubitatum ab antiquis ibi. ¶ Omñ autē unius.

¶ Ad euidentiam primi notandū est qp phūs primo dedit unam solutionem in qua ostendit qp nō omne visibile est coloratum sicut supponebat aduersarius. In parte ista dat secundam in qua probat qp visus est aliquo mō coloratus cuius contrariū supponebat. pbat āt hoc duobz modis. secūdꝰ modꝰ pbandi ē ibi. ¶ Sensibile autē. ¶ Quātū ad primū modū pbādi ponit talis rō qđ habz similitudinē coloris ē aliquo mō coloratū sz videns colorē est hmōi ergo ꝛc. hoc viso pz lrā sic. ¶ Amplius autem. et videns est tanq̄ coloratū qz licet nō habeat colorē fm eē materiale tñ habet similitudinē coloris et colorem fm esse intentionale. Unumquodqz eñ sensitiuū est ſuſceptiuũ ſẽſibilis nõ quidẽ ſm eẽ reale vt eſt in materia ſed ſm eſſe intencionale ⁊ ſine materia. ꝓpter qđ eſſe intencionale receptũ ↄtingit ꝙ ab eũtibꝫ ſenſibꝫ. i. ĩ abſentia ſenſibiliũ inſunt ſẽſus ⁊ fantaſie. i. ſenſationes ⁊ apparitiones ſm quas aliquo modo ſentiũt animalia. Notandũ eſt ꝙ phũs duobꝫ modis ꝓbat ꝙ in vidẽte eſt ſimilitudo coloris. primꝰ modus ꝓbandi eſt quia hoc eſt cõe omni ſenſitiuo ꝙ recipiat ſẽſibile nõ ſm reẽ ſꝫ ſm ſimilitudinẽ. Secũdꝰ modꝰ ꝓbandi eſt ꝙ fantaſia et ſenſatio nõ põt eẽ de aliqua re in aliquo aĩali niſi illa res aliquo mõ ſit p̃ñs. ſꝫ iſta p̃ñcia nõ eſt ſm reẽ. qꝛ in abſencia ſẽſibilis adhuc põt eẽ fantaſia ⁊ ſenſatio de aliquo ſenſibili. reſtat ergo ꝙ ſit ſm ſimilitudinẽ. ¶ Deĩn ſequit Senſitiuũ autẽ vbi ponit ſecũda ratio qua ꝓbat ꝙ viſus aliquo mõ eſt coloratus ⁊ põt eſſe ratio talis. Idẽ eſt ꝙ color agit ⁊ qđ viſus patit. ſꝫ color agit colorationẽ ergo viſus eã recipit. Ex quo ſequit ꝙ viſus eſt coloratus qꝛ omne qđ hꝫ colorationẽ ẽ coloratũ. ¶ Alio mõ põt formari rõ ſic. Eadẽ eſt actio agẽtis ⁊ paſſio patientis qꝛ actio ⁊ paſſio ſunt vnꝰ motus. ſꝫ actio coloris ẽ coloratio paſſio viſus eſt viſio ergo viſio eſt coloratio. ⁊ ꝑ ↄñs viſus actꝰ ẽ viſio eſt coloratus. In hac racõe ſic ꝓceditur. qꝛ p̃mo ponit ĩtus rõnis. ſecũdo manifeſtat rõ ꝑ ea que dcã ſunt in tercio phiſicoꝝ ibi. Si igit eſt motus. ¶ Quãtũ ad primũ dr ſẽſibilis aũt actꝰ ⁊ ſenſus idẽ quidẽ eſt ⁊ vnꝰ. eẽ aũt ipſoꝝ nõ idẽ. hoc eſt dcẽ ꝙ id qđ agit ſẽſibile in ſenſum ⁊ qđ patit ſẽſus ab eo ẽ vnũ ⁊ idẽ. tñ eẽ. i. rõ nõ eſt eadẽ. ſicut qđ facit color ⁊ qđ recipit viſus ẽ vnũ ⁊ idẽ tñ rõ eſt diuerſa. qꝛ hoc vt ẽ a colore dr coloratio vt eſt in viſu dr viſio. loquitur autẽ hic phũs nõ de ſenſu in potencia nec de potencia ſẽſibili agente. ſed de ſẽſu qui actu patitur a ſẽſibili et hoc eſt qđ ſequitur. Dico autẽ vt eſt ſonꝰ ſm actũ ſcꝫ agens ⁊ auditus ſm actũ. ſ. patiens. eſt eñ. i. ↄtingit habentem auditũ. i. potenciam auditiuã non audire id eſt non immutari a ſono. habens ſonum id eſt potenciam ſonandi immutandi auditum nõ ſemper ſonat id eſt non ſemper immutat. cum autem poſſibile audire id ẽ potencia auditiua operetur id eſt actu immutatur et poſſibile ſonare id ẽ potens cauſare ſonũ ſonat id eſt actu immutet auditum tunc auditus ẽ actum et ſonus ſm actum. i. actio ſẽſibilis ⁊ paſſio ſẽſibilis ſimul fiunt quoꝝ vnũ ſcꝫ paſſionẽ ſenſus dicimꝰ auditionẽ. aliud autẽ ſcꝫ actionẽ ſenſibilis vocamus ſonationẽ. ¶ Deinde cũ dt. Si igit eſt motus. manifeſtat quod dixit ꝑ ea que dicta ſunt in tercio phiſicoꝝ. ſecundo oñdit ꝙ hoc cõmune reperiat in auditu. tercio oñdit ꝙ reperiat in alijs ſenſibꝫ. ſecũda ibi. Neceſſe ẽ. tercia ibi. Eadẽ aũt rõ. ¶ Quãtũ ad p̃mũ dt ſi ergo ẽ motum ⁊ actio ⁊ paſſio in eo qđ agitur·i·in paſſo vt dcm̄ eſt·iij·phiſicoꝝ·Quātū ad ſecūdū ꝯcludit neceſſe eſt ſonū·i·actionē ſonātis ⁊ auditū qui eſt ſm̄ actū·i·ipſam auditionē quē eſt paſſio audientis eē in eo ꝙ eſt ſm̄ potētiā·i·in potētia auditiua·actiui enī̄ actus ⁊ motiui ·i·actio agentis et motio eiuſdē nō eſt in agente ſed in paſſo et ideo nō omne agens mouetur ſi autē mot⁹ eſſet in agente et mouente omne mouens moueretur· et quia actio motiuantis eſt in paſſo ideo ſequitur ꝙ actus ſonatiui ſit in potentia auditiua et ſit idem cum paſſione auditus. Actio autem ſonatiui ſiue ſoni eſt ſonatio·paſſio autem auditus eſt auditio·vt enim dictum eſt· dupliciter dicitur auditus ⁊ etiam ſonus ſcȝ ſm̄ potentiam et actum et quādo ſunt ſm̄ actū tunc ſenſibile actu ſonat ⁊ auditus actu audit et eſt vnus actus vtriuſqȝ. Deinde ſequit̄ Eadem autē ratio· Vbi oſtēdit ꝙ eadem rō eſt in omnibȝ ſenſibȝ ſcȝ ꝙ actio ⁊ paſſio ſunt in paciēte· In hoc tñ eſt dr̄a qȝ in quibuſdā ſēſibȝ actio ſēſibilis ⁊ paſſio ſēſus hñt noīa ꝓpria quibȝ diſtinguūtur In quibuſdā autē nō. hoc eſt ergo qđ dicit lr̄a· Eadē āt ratio in alijs ſēſibȝ et in ſēſibilibȝ. Sicut enī̄ actio et paſſio nō ſunt ſubiectiue in agēte ſed in paciente·ſic actio ſēſibilis et paſſio ſenſitiui ſunt in ſenſitiuo· ſed in quibuſdā ſēſibȝ eſt nominatum vtrumqȝ· ſicut in auditu· nā ſonatio eſt actio ſonantis auditio āt eſt paſſio audientis· In quibuſdā autē nō eſt nominatū niſi alterū ſicut in viſu·nam actus viſus eſt viſio·actio autē coloris non eſt nominata tamen poſſet dici coloratio et actus guſtus eſt guſtatio·actus autē humoris·i·ſaporis nō eſt nominatus. Ad euidentiam horum p̄mo quereret aliquis. Vtrum ſit dare ſenſum cōmunē diſtinctum contra ꝑticulares· videtur ꝙ nō· qȝ ad illud ad quod ſufficit ſenſus exterior non debȝ poni ſenſus interior ſȝ ſenſus exterior ſufficienter iudicat de ſenſibili ꝓprio ⁊ de differētijs ei⁹ ſufficienter etiā iudicat de immutatione facta a ſenſibili ſicut viſus de viſione·nam viſio eſt ꝓpinquior viſui ꝙ̄ color ſi ergo viſus poteſt iudicare de colore multo magis de viſione ſibi ꝓpinquiori. Preterea cōmune nō diſtinguit̄ cōtra ꝓpriū· ergo ſēſus cōmunis diſtinguit̄ cōtra ꝑticulares. Ad oppoſitū eſt dcm̄ cōmentatoris ⁊ Aui.·in vi· de naturalibȝ. Ad hoc dicendū eſt ꝙ eſt dare ſēſum cōmunem ad quē terminātur oēs immutationes ſenſuum ꝑticularium. Ad hoc eſt prima ratio Auic.·talis ⁊ etiā Ariſtotelis ſicut patebit infra. Aliqua virtus debet eſſe in animali que diſcernat inter ſenſata diuerſorum ſenſuum et que dicat ꝙ hoc non eſt illud ſicut ꝙ coloratum non eſt tangibile ſed hec virtus non eſt aliquis ſēſus ꝑticularis qȝ vn⁹ ſēſus nō ſcit niſi ſup̲ vnū ſenſibile ⁊ p̲ ꝯñs non diſcernit inter duo ſenſata diuerſorum ſenſuū. nec illa virtus eſt intellc̄tus. q̄ꝛ nos loquimur de diſcretione ſenſatoꝝ vt ſenſata ſunt ⁊ nō intellecta. In animalibꝫ aūt in quibus nō eſt intellc̄tus opꝫ ꝙ ſit talis virtus in qua ꝯiungātur foꝛē diuſoꝝ ſenſatoꝝ. alias talibꝫ aīalibus eēt vita difficilis ergo ē aliqua virtus interioꝛ ꝯmunis. Secūda probatio Auic̄. accipitur ex ſompnijs Ymagines eīm que vident̄ in ſompnijs vel oriūtur ex theſauro mēoriali tm̄ ⁊ hoc eſt impoſſibile. quia ſm̄ hoc opoꝛteret ꝙ quicquid ē p̄us in theſauro eēt in acie ſompniantis et nō p̲s tm̄ ita ꝙ magis ſompniet vnū q̄̄ aliud ſcꝫ bibere ⁊ ꝯmedere aut oriūtur ex ſēſu exteriori ⁊ hoc nō p̄t eſſe q̄ꝛ ſenſus exterioꝛ nō ꝓdeſt in ſompnijs. q̄ꝛ aliqñ qui ymaginatur colores eſt p̄uatus oculis Reſtat ergo ꝙ cauſa huius ſit cauſa interioꝛ quā dicimus ſēſum ꝯēm qui eſt principiū ſenſuū exterioꝝ in quo cū fuerint ꝓpalata et ſtabilita ſenſata que erant in theſauro erūt quaſi p̄ſentata. et ideo ſompniantibꝫ apparet aliqñ ꝙ comedant licet non comedāt et ſic de alijs apparitionibus. Tercia ratio p̄t accipi. ad hoc vt ſit talis in omni natura que eſt in pluribus opoꝛtet eſſe vnū fontē ex quo oritur illa natura ꝯmunis in illis pluribus. cognitio autē ſenſibilis eſt ꝯiūcta quinqꝫ ſenſibus et ideo opoꝛtet eē vnū fontē ex quo oīnes ſenſus oriant̄ ⁊ ad quā immutationes omniū ſenſuum reducantur et hūc fontē dicim⁹ ſenſum ꝯēm de quo Auic̄. vi. de naturalibus p̲te quarta ſic dicit. Senſus ꝯmunis eſt centrum omniū ſenſuū a quo determinātur radii .i. ſenſus p̲ticulares et cui reddūtur ſenſus .i. ſenſationes ſenſuū p̲ticularium. et idem Auic̄. p̲te prima eiuſdē libri ſic dicit. Virium autē apprehendencium occultarum vitaliū prima ē fantaſia que eſt ſenſus ꝯis que eſt vis oꝛdinata in prima ꝯcauitate cerebri recipiendi p̲ ſeipſum oēs foꝛmas que imprimūtur quinqꝫ ſenſibus et reddūtur eis

¶ Ad primū argumentū dicendū eſt ꝙ nō ſolū requiritur ſenſus ꝯis ꝓpter ſenſata vnius generis ſed diuerſoꝝ generū inter que nō p̄t iudicare vnus ſenſus p̲ticularis q̄ꝛ nō cadunt ſub obiecto eius nec etiā ſenſus p̲ticularis p̲fecte iudicat de immutatione ſua ſicut patebit ſed ſolū de obiecto a quo immutatur. nec obſtat ꝙ immutatio ſit ꝓpinquioꝛ. quia ſenſus p̲ticularis neu eſt virtus reflexiua que poſſet reflecti ſup̲ ſe et ſuper ea que ſunt in ip̄o

¶ Ad ſecundū argumentū dicendum eſt ꝙ ſēſus ꝯis nō dꝛ ꝯis p̲ p̄dicationē ſꝫ q̄ꝛ radix ē ⁊ p̄ncipiū oīm alioꝝ ſenſuū

Secundo q̄reret aliq̄s. vtꝝ ꝓpter actionē dictā ſcꝫ ſēſus ſentit ſe ſentire dꝫ poni ſenſus cōis. videt̄ ꝙ ñ. q̄ꝛ ſequūt̄ oīa icōueniēcia q̄ poſuit ph̄s. Nā ſēſus cōmunis ſentit immutatione facta a colore ſentit ⁊ colorē ⁊ ſic duo ſēſus erūt vnꝰ ſenſibilis ſcꝫ coloris viſus ſcꝫ et ſēſus ꝯis. Preterea ſi ſenſus ꝯis ſentit ſenſatione ſēſuū ꝑticulariū quereret de iſto ſēſu vtꝝ in eo ſit ſtatus an ſentiat ſe ſentire ꝑ aliū ſēſum. ſi in eo eſt ſtatus ergo ⁊ in p̄mo ſi aūt ꝑ aliū ſēſum erit in infinitū. Preterea ſm̄ hoc idē erit agēs et paciens

¶ Ad oppoſitū eſt ꝯmētator qui dt ꝙ phūs hic intēdit declarare ꝙ qnqꝫ ſēſus hn̄t vnā virtutē ꝯēm. Dicendū eſt ꝙ qn̄ aliqua plura reducūtur ad aliquid vnū ſicut ad fontē et radicē ꝑfectū iudiciū debet eſſe in illo vno. Dictū eſt aūt ꝙ ſenſus ꝯis eſt centꝝ omniū ſēſuū et ideo iudiciū ꝑfectū de immutationibꝫ ſēſuū ſit in hoc vno ita ꝙ intelligemꝰ ꝙ ſenſus ꝑticularis nō iudicat de immutatione ꝓpria niſi multū indirecte. directe tn̄ iudicat ſēſus ꝯmunis ad quem terminātur immutatiōes ſenſuū ꝑticulariū

¶ Ad argumētū primū dicendū eſt ꝙ nō eſt inconueniens ꝙ idem cadat ſub aſpectu potencie inferioris ⁊ ſuperioris. cū em̄ potencia inferior ordinet ad ſuperiorē. id quod eſt ſub ordine inferioris non fugit aſpectū ſuꝑioris ⁊ ſic color erit ſub ſēſu ꝑticulari ⁊ cōmuni. Intelligemus em̄ ꝙ ſicut ſe habet potencia ad potenciā ſic ſe hꝫ obiectum ad obiectum. ſed potencia ꝑticularis eſt ſub vniuerſali ergo obiectum ſub obiecto. cū ergo ſēſus ꝑticularis ſit ſub ſēſu ꝯmuni ⁊ obiectum ſub obiecto. obiectū viſus ē color obm̄ aūt ſēſus ꝯis non ſolū ē color ſed quicquid ꝑcipit per ſēſum ꝑticularem ⁊ cū hoc cognoſcit ſenſationes factas a ſenſatis ⁊ dr̄naā ſenſatorꝫ.

¶ Ad ſecūdū argumētū dicendū eſt ꝙ nō ſequitur ſi eſt ſtatus in radice ſēſuum et centro eorū idē et ꝓpter hoc ſit ſtatus in ramis circuitus rō eſt qꝛ multitudo eſt reducibilis ad vnū. Vnū nō eſt reducibile et ideo ſēſus ꝯmunis aſſimilatur centro in circulo ad qđ reducuntur om̄es linee ⁊ ipſum eſt irreducibile

¶ Ad terciū dicendū eſt ꝙ ſēſus ꝯis eſt quodammodo diuerſus vt patebit in ſequenti queſtione. nam eſt quodammodo viſus inq̄tū recipit ab eo et quodāmodo auditus inq̄tum ab eo recipit ⁊ ſic de alijs. quodāmodo eciā eſt vnus inq̄tum eſt vnus terminus formalis omnium ſēſuum ꝑticularium et ꝓpter iſtam diuerſitatē quā continet ſenſus ꝯis pt̄ eſſe agens ⁊ paciens.

¶ Tercio quereret aliquis. Vtꝝ ſenſus ꝯis ſit vnus. videtur ꝙ non qꝛ vnius ſēſus debet eſſe vnū obiectum ſed nō eſt vnum obm̄ ſenſus ꝯis cū iudicet de immutacōnibꝫ omniū ſēſuum ꝑticularium ergo nō eſt vnus ſēſus.

¶ Ad oppoſitū eſt id qđ dictum eſt ꝑ Auic. ſcꝫ ſēſus cōmunis eſt vna virtus et vnū centꝝ ſēſuū ꝑticulariū. Ad hoc dicēdū eſt ꝙ ſēſus ꝯis eſt vna vͥtus qꝛ alias reductio multitudis nō ſtaret ad vnum nec ſenſus ꝯmunis eēt vͥtus irreducta niſi iudiciū omniū ſenſuū ſtaret in vno. licet autē ſēſus ꝯmunis ſit vnꝰ. tñ ꝯcernit aliquā diuſitatē inq̄tū terminat diuſas ſenſationes. Dicimꝰ eñi ꝙ ſēſus ꝯmunis eſt quaſi quidā ꝑncipalis tactꝰ inq̄tū recipit aut terminat immutationes ⁊ quaſi quidā principalis viſus inq̄tū in eo ſtat iudiciū de viſibilibꝫ immutationibꝫ factis a viſibili ⁊ quaſi quidā auditus ⁊ ſic de alijs ita ꝙ ſēſus ꝯmunis eſt q̄ddā formale vnū q̄ſi ꝯcernēs diuerſitatem ramoꝝ ſiue ſenſuū ꝑticulariū ſicut centrum in circulo eſt vnū et tñ ꝯcernit diuerſitatē lineaꝝ terminataꝝ ad ipm̄. ¶ Ad argumentū dicendū eſt ꝙ obm̄ ſēſus ꝯis eſt vnū. cuiꝰ ratio eſt. qꝛ multa diuidūtur reſpectu potētie inferioris que vniūtur in potētia ſuꝑiori. licet ergo ſonus ⁊ coloꝛ dicantur duo obā reſpcū viſus ⁊ auditus tñ ſub vno cadūt reſpectu ſēſus ꝯis ⁊ hoc quia obm̄ ſēſus ꝯis eſt amplioris ambitus q̄ꝫ obm̄ ſēſus ꝑticularis ⁊ ꝑ ꝯſequēs plura ſunt ſub obō ſēſus cōmunis q̄ꝫ ꝑticularis ¶ Quarto q̄reret aliquis. quare phūs ſoluit rationē factā ꝓ vna ꝑte queſtionis et nō ſoluit rationes factas ꝓ alia ꝑte ¶ Ad hoc dicendū eſt ꝙ phūs ideo hoc fecit qꝛ reputauit illā ꝑtē quodāmodo veram ſcꝫ ꝙ ſēſus puta viſus ſenciat ſe ſentire qꝛ vt dcm̄ eſt ſēſus ꝯmunis qꝛ eſt centꝝ omniū ſenſuū quodāmodo eſt omnis ſēſus terminando omnem ſēſum ⁊ ſic intelligemus ꝙ inq̄ntū eſt quidā principalis viſus iudicat de immutatione viſus et inq̄tū eſt ꝑncipalis auditus iudicat de immutatione auditus et ſic de omnibꝫ alijs ⁊ ſm̄ hoc eſt determinatio iſtius totius queſtionis ꝙ videmꝰ nos videre ⁊ ſentimus nos audire ⁊ ſm̄ quemlibet ſēſum immutari ſēſu ꝯmunem qui aliquo modo eſt idem cū ꝑticulari ⁊ aliquo modo diuerſus qꝛ omēs ſenſus ꝑticulares ſunt vnū in forma virtutis ſentiue que fons eſt virtutū ſenſualiū ꝑticulariū ¶ Quinto quereret aliquis. vtꝝ id qḋ facit coloꝛ in viſu ſit idem qḋ viſio. videtur ꝙ nō. qꝛ id qḋ facit coloꝛ in viſu eſt ſpēs coloris ſꝫ viſio eſt actꝰ ſequens illā ſpeciem ¶ Ad oppoſitū eſt phūs in lrā ¶ Ad hanc queſtionē eſſꝫ diuerſimode dicendū ſm̄ diuerſas opiniones. ſm̄ eñi illos qui dicūt ꝙ ſēſus eſt pure paſſiuus pꝫ qḋ querit qꝛ viſio vel idem eſt qḋ ipſa ſpecies vel idem eſt qḋ receptō ſpeciei ita qḋ intelligemꝰ ꝙ ipā ſpecies dr̄ ſpecies inq̄tū eſt ſimilitudo coloris. dr̄ eadē coloratio inq̄tū eſt acta a colore. dr̄ autē paſſio inq̄ntū eſt recepta in viſu ita ꝙ idem realiter eſt ſpecies actio paſſio hn̄s tñ diuerſas rationes et ꝓ hac opinione ſcꝫ ꝙ viſio ſit paſſio eſt verbum ꝯmentatoris in expoſitione hꝰ lre vbi dicit ſic. paſſio viſus hꝫ nomē ⁊ eſt videre. licet hoc nomen ſit figura nominis agentis. actio autē ſui ſenſibilis qḋ eſt coloꝛ caret nomie

14

in lingua greca. ¶ Alij ſunt qui dicunt ꝙ in ſ̄ſu eſt paſſio quā ſequitur aliqualis actio ⁊ ſm̄ iſtos pro tanto viſio eſt idem cū illo quod fiat color in viſu. qꝛ ſequit̄ illud. fiat em̄ color ſpēs in viſu ad quā ſequitur viſio ⁊ ſm̄ hoc hic eſt vnitas ꝓportionis inter colorē in materia ⁊ ſimilitudinē coloris factam Unde ꝯmentator in expoſitiōe huius lr̄e. Sonus qui eſt extra aīam ita mouet inſtrumentū auditus. ſicut auditus qui eſt in actu mouet virtutē auditus ⁊ ſimiliter diſpoſitio coloris in mouēdo ṽtutē eſt ſicut diſpoſitio qualitatis que prouenit a colore in videntē mouendo virtutē viſibilem et idem ꝯmentator. ſenſibilia ſunt virtutis agentis. ſenſus autē agentes ⁊ patientes. Primū autē ſentiens eſt patiens tm̄ ⁊ ſic videtur ſentire ꝙ ſ̄ſus aliquo modo agit. ita ꝙ ſpēs recepta mouet virtutē viſibilē. Pro p̄mo modo dicendi multū ſonat deductio phi vbi dicit ꝙ idem eſt auditio ⁊ actio ſoni ⁊ idē eſt viſio ⁊ actio coloris ⁊c̄.

Quoniam aute unus Hic ex predictis ſoluit phūs quaſdā dubitationes antiq̄s ⁊ diuiditur in duas ptēs ſm̄ duas dubitatiōes quas ſoluit. ſcḋa ibi Si autē ſimphonia. Prima in duas qꝛ primo ex dictis ꝯcludit vnā ꝯcluſionē. ſcḋo ex eodem excludit errorem phōꝝ quorūdā ibi. Sꝫ pōros. ¶ Quātū ad primū notandū ē ꝙ dubitatū fuit ab antiquo. Utrū ſenſibile ⁊ ſ̄ſus ſimul corrumpant̄ ⁊ ſimul ſaluētur. ¶ Ad hoc reſpondet phūs dicens ꝙ ſi ſ̄ſibilis ⁊ ſenſitiui eſt vnus actus neceſſe eſt ꝙ ſenſibile in actu ⁊ ſenſitiuū in actu ſimul ſaluētur ⁊ ſimul corrumpantur. Nō autē eſt hoc neceſſe de ſenſibili et ſenſitiuo in potētia ⁊ hoc ē quod dicit lr̄a. Cū autē actus ſenſibilis ⁊ ſenſitiui eſt vnus. eſſe aūt alterꝰ eſt. i. eſt vnus in ſubiecto ſꝫ differt ratione vt dcm̄ eſt. neceſſe eſt ꝙ auditus dictus ſm̄ actū ⁊ ſonus ſm̄ actū ſimul ſaluētur et corrumpant̄ ſimul et ſimiliter eſt de ſapore et guſtu ⁊ alijs ſenſibilibus et ſenſibꝫ. ſed ſi ſ̄ſibile et ſ̄ſus dicant̄ ſm̄ potētiam nō eſt neceſſe ꝙ ſimul corrumpant̄ et generentur

¶ Quereret aliquis. Unde ſequitur iſta ꝯña. ꝙ ſi ſenſibile ⁊ ſ̄ſus eſt vnus actus ſimul corrumpūtur et ſaluātur Dicendū eſt ꝙ hec ꝯña fundatur ſup duo fundamēta. Primū fundamentū eſt ꝙ tūc ſenſus eſt in actu. qn̄ actu immutat̄ a ſenſibili et tūc ſenſibile eſt in actu qn̄ actu immutat ſ̄ſum. Secundū fundamentū eſt ex hoc ꝙ ſenſibile immutat et ſenſus immutatur ē vnꝰ actus ſenſibilis ⁊ ſenſitiui quē quidem actū efficit ſenſibile et recipit ſ̄ſus qꝛ eundem actū quem efficit agens recipit patiens. Ex hijs ſequitur qḋ dicit phūs. Nā tūc ſenſibile corrumpitur actu qn̄ actu nō immutat. ſed qñ ſſibile in actu nõ immutat nec ſſus imutat. ex quo ſequit ꝙ ſimul corrũpit ſſus in actu ⁊ ſſibile nec ē intelligenda iſta corruptiõ qꝛ ſſibile deſinat eē ſȝ qꝛ deſinit immutare ⁊ ſſus deſinit immutari ⁊ iõ vt dcm̄ eſt nõ ē neceſſe ꝙ ſſibile ⁊ ſſus i potẽcia ſimul corrũpãtur qꝛ nõ eſt neceſſe ꝙ ſi deſinat eē ſſus ꝙ ſtatim deſinat eē ſenſibile nec ecõuerſo. qꝛ ſſibile ꝑ ſuũ eē abſolutũ p̄t eē ⁊ ſi nõ immutet ſſum nec eſt neceſſe ꝙ poſito ſſibili poſſit immutare ſtatim ponat ſenſus qui imutet a tali ſſibili ¶ De eũdẽ q̄reret aliquis. Vtrũ ſit dare ſſibile in potẽcia. videt ꝙ nõ qꝛ ex hoc ꝙ dat intelligibile i potẽcia dꝛtur intellcũs agẽs qui extrahit intelligibile in potẽcia vt fiat intellectũ in actu. ergo ſi dat ſſibile in potẽcia dabit ſſus agẽs qui extrahet ſſibile in potẽcia ad actũ vt ſic fiat ſenſatũ in actu. ſed hoc eſt ꝯtra ꝯ̄dcm̄ ergo ⁊ p̄mũ ¶ Ad oppoſitũ ē dcm̄ phi ¶ Ad hãc q̄ſtionẽ dicẽdũ eſt ꝙ ſſibile eē in potẽcia p̄t intelligi duobȝ modis. p̄mo mõ qꝛ ē in potẽcia eēntiali vt illud dicat ſſibile in potẽcia qd̄ indiget eēncia ⁊ forma ꝑ quã p̄t facere ſenſationẽ i ſſu ⁊ de ſic ſſibili in potẽcia nõ loquit hic phũs. tale em̄ ſſibile in potẽcia nõ ſit in actu niſi ꝑ agens ⁊ generans. Illud em̄ idem generans qd̄ dedit colorato formã coloris dedit ſibi ꝙ poſſit immutare viſum. ⁊ huius ratio eſt qꝛ color eſt forma immutatiua viſus et cauſatiua ſenſationis in viſu. ¶ Alio modo poteſt dici ſenſibile in potencia. non quia indigeat forma ꝑ quam poſſit immutare ſenſum ita ꝙ ſit in potẽcia eēntiali ſed qꝛ ſibi deſiat actus immutandi ita ꝙ eſt in potẽcia accñtali ⁊ hoc mõ accipit hic ſſibile in potẽcia ſcȝ ꝙ actu non immutat ſed poteſt immutare dum ſcilicet poteſt tranſire de ocio in actum et talis potencia ſenſibilis non indiget agente extrahente ip̄m de potencia ad actum quaſi dans ſibi actum primũ et formã. immo ip̄m ſſibile ꝑ formã ſuam ſit actu. dum ſcȝ actu immutat ſenſũ n vt ſicut in prima acceptiõe ſenſibilis ſſibile fiebat in actu. qꝛ accipiebat formã immutatiuã. ita in ſecũda acceptione ſſibilis ſſibile ſit in actu. qꝛ in actu immutat. ꝑ iſta pȝ ad argumentũ ¶ Deīn ſequit. Sȝ priores phiſiologi. vbi phũs ex dictis excludit errorẽ antiquoꝝ. et p̄mo quidẽ ponit ip̄m errorẽ antiquoꝝ. ſecũdo oñdit ꝑ quẽ modũ dictũ antiquoꝝ potuit hr̄e veritatem ibi. Hic quidẽ em̄ ¶ Quãtũ ad p̄mũ notandũ ē quoſdã antiquos dixiſſe ſſibile nõ hr̄e eēnciã ſſibilis niſi qñ actu ſentit. ex quo ſequebatur ꝙ nigrum non erat nigrum niſi qñ actu videt nec ſapor erat ſapor niſi qñ actu guſtat. Ponebant em̄ antiqui ꝙ ſſibile ⁊ ſſus erant de genere relatiuoꝝ. In relatiuis aũt ſic eſt ꝙ vno deſtructo deſtruit aliud. ⁊ ideo ſi nõ eſt viſus nõ erit viſibile. et hoc ē qđ đt lr̄a. ſed plures phyſiologi .i. ꝑores naturales hoc nō bene dicebāt dū opinabātur nichil eſſe albū vel nigrū ſine viſu nec eſſe humorem ſine guſtu. ¶ Deinde ſequit̄. Si quidē eni̅. vbi oſtēdit ph̄us ꝙ hec opīo potuit habere veꝝ intellectū. Si eni̅ intellexerit ꝙ nō eſt dare ꝑmū ſ̄ſibile actu immutans niſi ſit dare ſ̄ſum qui immutetur veꝝ đt. Si autē intellexerit ꝙ ſ̄ſibile nō hꝫ formā vn̄ poſſit immutare ſ̄ſum niſi actu ſentiat̄ falſum dixit. q2 tūc nigrū nō hēret formā nigredinis niſi actu videretur. hoc eſt qđ đt lr̄a ꝙ antiqui ſic quidem .i. vno modo dicebāt recte. ſic quidem .i. alio modo dicebant nō recte Dupliciter eni̅ dicto ſ̄ſu ſ̄ſibili ſcꝫ ſ̄m potenciā et ſ̄ actū de ſ̄ſu ꝛ ſenſibili ſ̄m actū accidit ꝙ dicebāt ſcꝫ ꝙ nō eſt ſenſibile ſine ſenſu. cuius ratio ē q2 ſ̄ſibile nō immutat actu niſi ſenſus actu immutet̄ ꝛ hoc q2 ſenſibilis ꝛ ſ̄ſus eſt vnus actus ſicut agentis ꝛ paſſi. de ſenſibili aūt et ſenſu ſ̄m potenciā nō accidit qđ dicant q2 ſenſibile bene pt̄ hr̄e potenciā immutatiuā eciam ſi ſenſus actu nō immutetur. Notandū ē ꝙ dcm̄ antiquoꝝ tribꝫ modis pt̄ impbari primo modo q2 ſenſibile hꝫ ꝙ ſit ſ̄ſibile .i. ꝙ poſſit immutari ſenſum nō ex hoc ꝙ ſentit̄ ſed magis a generante. Illud eni̅ idem generans qđ dedit ſ̄ſibili formā talem pūta colorem dedit ſibi ꝙ poſſit operari in talem ſenſum. ſicut illud qđ dedit graui grauitatē dedit ſibi ꝙ poſſit moueri deorſum. Secūdo poteſt impbari iſta opinio q2 ſ̄m hoc ꝯtradictoria erāt ſimul vera. ſi eni̅ veritas rei eſt in apparere cū vnū appareat vni ꝛ ꝯtradictoriū illius appareat altri ſequit̄ ꝯtraria eſſe ſimul vera ꝛ maxime cū tales phi nō ponerent aliam virtutē cognoſcitiuā niſi ſenſum. ꝛ ꝑ ꝯn̄s nō ponebant alia entia niſi ſenſibilia ita ꝙ ſ̄m eos totū eſſe rei eſt in apparere ſenſui. Tertio improbat eos ph̄us ꝙ nō diſtinguebant inter ſenſibile in potencia ꝛ ſenſibile in actu ſiue inter ſentibile quod pt̄ immutare ꝛ quod actu immutat Primū eni̅ hꝫ totam rationem ſuā ſine ſenſu. Secundū autē hꝫ ſuā rationem ex hoc ꝙ immutat ſ̄ſum ¶ Deinde ſequitur. Si autē ſimphonia. vbi ſoluit ſecundā dubitationē. querebant eni̅ antiqui quare quedā ſenſibilia corrumpant ſ̄ſum ꝛ quedā delectant. Eſt autē ratio phi. Ad hoc ꝙ ſenſus ſic eſt ꝓportio quedā et ideo ꝓporcionata ſ̄ſibilia delectāt ſenſum ſicut ꝓporcionata vox delectat auditū. Excellencia autem et improporcionata corrumpunt ſenſum. In hac ſolutione procedit ſic ph̄us. q2 primo accipit ex datis ſenſum eſſe quandam proportionem. ſecundo ex hoc ſoluit queſtionem dictam ibi. Et propter id ¶ Quātum ad primum dicit philoſophus ꝙ ſi vox audibilis eſt quedam ſimphonia id eſt conſonantia ꝛ ꝓportio vox aūt audibilis ⁊ auditus eſt ſicut vnū ⁊ ſicut nō vnū. i. ſenſus et ſenſibile ſunt quodāmodo vnum et quodāmodo nō vnū. q2 vt dcm̄ eſt vnus eſt actus ſēſus ⁊ ſēſibilis ſm ſubm̄. dūs tn̄ ſm eē ⁊ p ꝯñs vn9 eſt act9 auditus ⁊ audibilis. Si in quā ita eſt ꝙ ip̄m audibile eſt quedam ꝓportio ⁊ ſimphonia neceſſe ē ⁊ ip̄m auditū eſſe quandā ꝓportionem quaſi ergo dicat phūs in breui. Senſus ⁊ ſenſibile ſunt quodā modo vnū. Sicut ergo bonitas ſenſibilis eſt in quadā armonia et ꝓportione ita et bonitas ſēſus. nō eīm oīs ꝯpoſitio facit organū ſēſus puta viſus vel auditus. ſed ſpecialis armonia ⁊ ſpecialis ꝯpoſitio requiritur ad qđlibet organū cuiuſlibet ſenſus. vn̄ armonia ⁊ ꝓportio que requiritur ad organū viſus nō eſt in qualibet pte corporis. ideo anima nō videt vbiq3 ſed potētia viſiua eſt in ſpeciali organo ¶ Deinde ſequitur. Et ꝓpter id. vbi ſoluit phūs queſtionē dictā. ⁊ duo facit q2 pmo oñdit quō ſēſibile corrūpit ſenſum ſecūdo quō delectat ibi. Vn̄ et delectabilia. Oñdit ergo pmo quō corrūpit dicens. et ꝓpter id q2 ſcȝ ſenſus ꝯſiſtit in ꝓportione iō vnūqđq3 excellēs ſēſibile corrūpit ſēſum. vocat aūt excellēs ſēſibile qđ plus mouet ꝙ̄ ſēſus poſſit moueri. qn̄ eīm ſic eſt tūc organū ſēſibile trahit extra armoniā ſuā et corrūpit. ſicut excellenter acutū aut graue corrūpit auditū ⁊ in humoribȝ. i. ſaporibus excellens ſaporoſum corrūpit guſtum et in coloribus fortiter fulgidum corrumpit viſum. q̄ñ etiam corrumpit opacum. i. tenebroſum huius autē ſignū eſt ꝙ in carcerib9 tenebroſis diu concluſi reſpicere bene nō pñt qn̄ egrediūtur ad lumē cauſa autem huius corruptionis eſt quia ſpūs viſiuus qui in neruis obticis fluit ab oculis auertitur ⁊ repellitur p tenebras. ⁊ quia ſpūs calidus eſt ideo cū auertit tūc frigiditas obturat porum oculi et excecatur oculus. Eodem modo fetidus odor tam dulcis ꝙ̄ amarus corrumpit olfactum tamē ꝙ̄ ſenſus olfactus ſit quedam proportio que corrumpitur ab excellenti ſenſibili ¶ Deinde ſequitur. Vnde et delectabilia. vbi oſtendit quomō ꝓportionatum ſenſibile delectat ſēſum. q. d. phūs. ſēſus eſt quedā ꝓportio ⁊ ideo ꝓportionatū ſēſibile delectat ſēſum. vn̄ et ſēſibilia pura. i. ſincera ⁊ extrema efficiuntur delectabilia mixta enim. i. ſi miſceantur et ducantur ad rationem. i. ꝓportionem et armoniam ſicut in ſaporibus. ꝓportionate acutū. aut dulce. aut ſalitum delectabilia ſunt quia ſcilicet mixta et reducta ad medium et vniuerſaliter verum eſt ꝙ maior eſt delectatio in medijs ſenſibilibus ꝙ̄ in extremis excellentibus. Quod enim mixtum eſt magis delectabile. manifeſtum eſt enim ſicut patet in vocibus. mixta enim vox eſt magis ſimphonia ꝙ̄ diſcrete vox tantum acuta cel tm̄ grauis. et in tactu magis ē delectabile calefactibile et frigefactibile .i. mediū ꝯpoſitū ex calefactibili et frigefactibili. ſēſus eīm ꝓportio eſt ⁊ ideo delectat in ſimilibꝫ .i. ꝓporcionatis. Excellencia autem ſicut diſſimilia corrumpunt et contriſtant.

Vnuſquiſqꝫ quidē igitur

Poſtꝙ̄ phūs incepit ꝑſcrutari de virtute qua ſentimus nos ſentire. hic ꝑſcrutatur de eadem virtute volens oſtendere ꝙ ſicut ſentimꝰ nos ſentire puta qꝛ videmus nos videre arguit virtutem ꝯmunē quā dicimus ſenſum ꝯmunem ita iudicare inter diuerſa ſenſata diuerſoꝝ ſenſuū ꝑticulariū puta inter dulce et albū arguit eandem virtutē vt ſenſus ꝯmunis eſt terminus oīm immutationū ſenſualiū ita iudicat inter duas immutationes ⁊ inter ſenſata immutancia. Hic autē ꝓcedit phūs. qꝛ primo ex iſto iudicio quo iudicamus inter duo ſenſata diuerſa genere venatur ſēſum ꝯmunē. ſecundo obicit ꝯtra dicta ibi. At vero. Prima in duas. qꝛ primo oſtēdit ad quid extendit ſe ꝓprius ſenſus. ſecūdo venat ſēſum ꝯmunē ibi Quī autē. Ponit ergo primo ad quid ſe extendit ꝓprius ſēſus. extēdit eīm ſēſus ꝓprius ad cognoſcendū ſēſibile ꝓpriū et drās illiꝰ ſicut albū et nigꝝ. et hoc eſt qđ dicit lr̄a ꝙ vnuſquiſqꝫ ꝓpriꝰ ſēſus qui eſt in ſenſitiuo organo ſenciendi inquātū eſt ſuſceptiuū .i. nigrum ſentit qꝛ nullus ſēſus ꝑticularis ſentit ſine organo eſt cognoſcitiuꝰ ſubiecti .i. ꝓprij obiecti ſēſibilis. diſcernit eīm drās illius ꝓprij obiecti ſicͭ viſus diſcernit inter albū et nigrum ⁊ guſtꝰ inter amaꝝ ⁊ dulce et ſimiliter in alijs ſēſibꝫ ſe habet ſcꝫ ꝙ vnuſquiſqꝫ ſēſus cognoſcit drās ꝓprias ſui ſēſibilis ⸿ Quereret aliquis ꝓpter quid phūs nūc oſtēdit ad quid ſe extendit ꝓpriꝰ ſēſus In ſolutione huiꝰ queſtionis ſunt due ꝯcluſiones. pͥma eſt ꝙ nulla ūtus p̄t vltra ſuū vltimū de potencia hoc pꝫ ſtatim. qꝛ ſi poſſet vltra illđ iā nō eſſet vltimū. Si eīm a virtus p̄t in b tanꝙ̄ in vltimū effectum nō p̄t in vlterioꝛē effectū qꝛ ſi poſſet b nō eſſet vltimus effectus ſicut ſupponitur. Ex hac ꝯcluſione ſequitur ſecūda ſcꝫ ꝙ neceſſario eſt dare ſenſum ꝯmunē vltra ſēſus ꝑticulares cum eīm ſēſus ꝑticularis hꝫ ſuū vltimū in quod p̄t nō poterit vltra illud. ſuū autē vltimū eſt iudicare de ſēſibili ꝓprio et de drīcijs eius. cū ergo maius ſit iudicare de diuerſis ſēſibilibꝫ genere ꝙ̄ de drīcijs euſdem ſēſibilis. ſequit ꝙ ſicut iudiciū excedit iudiciū ſic ſenſus ſēſum In ſecūdū eīm iudiciū nō p̄t ſēſus ꝑticularis qꝛ nichil p̄t vltra ſuū vltimū Reſtat ergo ꝙ ſit dare aliū ſēſum qui i hoc poſſit ⁊ hūc vocamꝰ ſēſum ꝯēm. Ad oſtendendā ergo neceſſitatē ponẽdi ẜſum ꝯẽm phūs fecit mentionẽ de vltimo im quod p̄t ẜſus ꝑticularis ⁋ Deinde ſequit̃. ¶ Cũ ãt vbi poſtq̃ phūs oſtẽdit ad quid ſe extendit ẜſus ꝑticularis hic oñdit ꝙ neceſſario debet poni ẜſus ꝯis et eſt ratio ſua talis ſumpta ab experimento. nos experimur quod nos ſentimus diuerſa ſenſata genere et ꝙ nos diſcernimus inter ea. ſꝫ hoc nõ p̄t eſſe niſi p ẜſum ꝯmunẽ ergo neceſſario talis ẜſus ponendus eſt.

¶ Circa hanc rationem ſic procedit phūs. qꝛ primo oñdit ꝙ inter duo ſenſata duoꝝ generꝝ diſcernit ſenſus. ſc̄do oñdit ꝙ hic ẜſus diſcernens inter ea nõ eſt vnus ẜſus ꝑticularis ibi. ¶ Quare. tertio oñdit ꝙ inter iſta duo nõ diſcernũt duo ſenſus ꝑticulares ibi. Neqꝫ vtiqꝫ. q̈rto ex hijs ꝯcludit ꝙ virtus diſcernens inter iſta duo eſt virtus ꝯis ibi. Sed oportet. p̄mo ergo oñdit ꝙ duo ſenſata diuerſoꝝ generꝝ diſcernũtur ab aliquo ẜſu ⁊ p̄t ratio ſua eſſe talis Licet intellecta diſcernantur ab intellectu. tamen ſenſata inquãtum talia nõ diſcernũtur niſi a ſenſu ſed ſenſata duoꝝ generũ ſenſibilia ſunt ergo ⁊c. Et hoc eſt quod dicit lr̃a. ¶ Quoniã aũt album et dulce et lumen et vnumquodqꝫ ſenſibilium diſcernim9 ab vnoquoqꝫ et ſentimus qꝛ differunt quodã .i. quadã virtute. neceſſe eſt ꝙ hec diſcretio fiat ſenſu .i. virtute ſenſitiua. cuius ratio eſt quia illa que diſcernũtur ſenſibilia ſunt. et ideo non diſcernũtur inq̃ntum talia niſi p immutationẽ ẜſus. q. d. phūs hec ẜſibilia aliqua virtute diſcernũtur ſed hec virtus nõ p̄t eſſe niſi ẜſus.

¶ Nota ꝙ ſenſus ꝯis eſt quodãmodo termin9 omniũ ꝑticulariũ. qꝛ immutationes facte in ſenſibus ꝑticularibꝫ terminantur ad ip̄m et qꝛ terminus hꝫ rationẽ vltimi p̄t ſenſus ꝯmunis quodãmodo dici vltimũ ſenſitiuũ ⁋ Deinde ſequitur. ¶ Quare manifeſtũ. vbi oñdit ꝙ hec virtus diſcernens inter talia ſenſata nõ eſt ẜſus ꝑticularis ⁊ p̄t eẽ ratio ſua talis Si aliquis ẜſus ꝑticularis diſcerneret inter ſenſata diũſa genere. ille eẽt ẜſus tactus cum ſit fundamentũ oĩm ẜſuũ ⁊ p ꝯñs magis de ꝓpinquo reſpiciat oẽs ſenſus quoꝝ fundamentũ eſt q̃ aliqs alius ẜſus ꝑticularis. ſed ẜſus tactus nõ diſcernit inter ſenſata diũſa genere. qꝛ ſi ſic eſſet tũc oporteret ꝙ qñ diſcernens diſcerneret inter album ⁊ dulce ꝙ tangeret albũ et dulce. qꝛ vt dictũ eſt ſup̄. Tact9 non diſcernit niſi tangendo. hoc aũt eſt falſum. qꝛ diſcernimus multociens inter duo talia ſenſata nõ tangentes ipſa ergo multo magis nullus alius ẜſus ꝑticularis diſcernit inter talia ſenſata. hoc eſt ergo qd̄ dt lr̃a. q̈re manifeſtũ ẽ qꝛ caro .i. tactus cui9 organũ eſt caro nõ eſt vltimũ ẜſitiuũ diſcernẽs inter duo ſenſata diũſoꝝ generũ. Si eĩm ita eẽt neceſſe eſt ip̄m diſcernens diſcernere tangens .i. tangendo. hoc aũt ẽ falsum ergo ⁊ primū. Notandū est ꝙ quãcũq; aliqua virtus discernit inter duo necesse est ꝙ habeat aliquē aspectū virtualē respectu illoꝝ duoꝝ. q: si nō aspiceret ista duo aspectu virtuali ista nō discerneret q: ergo solus tactus inter sensus ꝑticulares videtur habere quendam aspectū vniuersalem ⁊ virtualē respectu diuersoꝝ sensatoꝝ ex eo ꝙ est fundamentū et radix oīm ſēſuū ideo ex hoc p̄t aliquis moueri ad dicendū ꝙ tactus discernat inter diuersa sensata quod tñ est falsum ⁊ ſm hoc est argumentū phi in breui. Si tactus nō discernit inter duo sensata qui tñ quendā ꝯmunē aspectum respectu diuersoꝝ sensuū hʒ ergo nec aliquis alius ſēſus ¶ Deinde sequitur. Neq; enī in separatis. vbi ostēditur ꝙ discernere inter duo sensata diuersoꝝ generū non ꝑtinet ad duas virtutes ꝑticulares ⁊ hoc est qđ dicit lr̃a. neq; vtiq; separatis id ē ꝑ separatas virtutes ꝯtingit discernere ꝙ alterum sit dulce ab albo.

¶ Deinde sequitur. Sed oportet vno. vbi ꝯcludit phūs ꝯclusionem intentā scʒ ꝙ vna virtus ꝯmunis iudicat inter duo sensata duoꝝ generum ⁊ primo ꝙ vna virtus iudicat inter talia. secundo ostēdit ꝙ simul vtrumq; cognoscit ita ꝙ iudicat instanti ⁊ in tempore non separato. secūda ibi. Quod autē neq; separato. Primo ergo ponit ꝯclusionē intentam. vbi notandū est ꝙ ꝯclusio intenta potest ꝯcludi ex p̄cedentibʒ. cū enī hoc iudiciū nō possit fieri ab vna ṽtute ꝑticulari nec a pluribus. restat ꝙ fiat a virtute ꝯmuni. potest etiā eadem ꝯclusio aliter declarari sic. ¶ Hoc iudiciū vel fit a duabʒ virtutibʒ vel ab vna. nō a duabʒ. q: si sint due virtutes quarum vna apprehendit album et reliqua apprehendit dulce. tantum est ac si diceretur. ꝙ petrus apprehendit album et martinus dulce. sed ex talibus sensibilibʒ que fiunt a duobus hominibʒ nō potest fieri iudiciū inter album et dulce ergo nec ex illis q̄ fiunt a duabʒ virtutibʒ. restat ergo ꝙ hoc iudicium fiat ab vna virtute ꝯmuni. Hijs visis pʒ lr̃a phi que ꝯcluditur ex p̄cedentibʒ addit etiā rationē nouā. Concluditur ergo ex p̄cedentibʒ. Vnde dr̄ sed opʒ vtraq; sensata manifesta eē. vno quodam .i. vna quadā ṽtute ꝯi. q. d. ex quo hec manifestatio nō fit a ṽtute ꝑticulari vna vel pluribʒ restat ꝙ fiat ab vna ṽtute ꝯi. ¶ Addit etiā rōnē nouam vnde dr̄. Sic enī erit scʒ si hoc fiat ꝑ duas ṽtutes. ac si ego sentiam vnum scʒ album. tu autē sentias aliud scʒ dulce. hoc enī posito manifestū erit ꝙ altera erunt ad inuicem dulce et album quia aliter pateret ego ab albo ⁊ tu a dulci sed ista diuersitas nō erit manifesta sed opʒ esse vnum qui dicat ꝙ alteꝝ ē dulce ab albo hoc est enī vnū verum scʒ ꝙ dulce non est album sicut autem dicit sic et eodem modo intelligit et q; sentit q: illud dr̄e procedit ex aliq̄ apprehensione interiori. Sicut ergo vn⁹ ⁊ idem homo dicit ꝙ dulce nõ est albũ ita iste idem homo apphendit ⁊ per ꝯñs nõ est dr̃e ꝙ hec duo apprehensa a duobꝫ iudicent eẽ diuisa ¶ Quereret aliquis. Utrũ sit simile de duabꝫ virtutibꝫ et duobꝫ hoibꝫ. videt ꝙ nõ. qꝛ due virtutes radicant in vna ẽẽntia aie et ꝑ ꝯñs reducantur ad quoddã terciũ a quo pt̃ fieri iudiciũ. duo autẽ homines nõ reducũtur ad vnũ terciũ hominẽ ¶ Ad oppositũ est dcm̃ phi. In hac questione duo sunt videnda primũ est ꝙ ꝯclusio phi scꝫ ꝙ ẽ dare vnã ũtutẽ ꝯẽm in iudicãdo duo sensata ⁊ nõ duas ũtutes fundat sup duo fundamenta Primũ fundamẽtũ est ꝙ iudiciũ sequit apphensionẽ. nullus eñ iudicat de ignoratis. Secundũ fundamentũ est ꝙ om̃is ũtus que apphendit duo ꝑ se est cõmunis respectu illoꝝ. hoc supposito pꝫ dcm̃ phi. Dent eñ due ũtutes iudicantes inter duo sensata puta inter albũ et dulce ita ꝙ ꝑma apphendat album. secũda dulce. vel eñ ꝑma iudicãdo apprehẽdit dulce vel nõ. Si nõ ergo nõ iudicat vt probat primũ fundamentũ. vel apprehendit ⁊ sic sequit ꝙ sit virtus cõmunis vt ꝓbat secundũ fundamẽtũ. supponebat aũt ꝙ eẽt ũtus particularis ¶ Preterea si hec ũtus apphendit vtrumqꝫ. vel secunda apphendit vtrumqꝫ vel alterũ tm̃. Si vtrumqꝫ sequit ꝙ sint due ũtutes ꝯẽs qd̃ est impossibile. qꝛ sicut oẽs linee in circulo terminantur ad vnũ centrũ ꝯẽ sic oẽs ũtutes tiant ad vnã virtutẽ ꝯẽm tm̃. Si aũt secũda virtus apphendit alteꝝ tm̃ tunc nõ distinguit ꝯtra ꝑmã sicut particularis ꝯtra particularem sꝫ se hꝫ ad eã sicut particulare ad ꝯmunẽ et sic habem⁹ intentũ scꝫ ꝙ est dare vnã virtutẽ ꝯmunẽ ¶ Secũdũ qd̃ ẽ cõsiderandũ ẽ ꝙ ẽẽntia nõ iudicat nisi quatenus induit rationẽ virtutis. cui⁹ rõ est qꝛ ẽẽntia vt ẽẽntia dat eẽ. sꝫ vt induit rationẽ ũtutis agit Iudicare aũt dicit magis ꝯẽ n ꝙ̃ essentia ⁊ iõ nõ sequitur ẽẽntiã sed virtutẽ Ex quo pꝫ ꝙ reductio duarũ virtutũ ad vnã ẽẽntiam aie non sufficit ad faciẽdũ iudiciũ inter duo sensata. primaꝝ virtutũ. qꝛ idem terciũ scꝫ ẽẽntia nõ iudicaret. sꝫ opꝫ ꝙ sit reductio ad vnã virtutẽ ꝯmunem iudicatiuã et sic pꝫ questio ꝙ sicut duo homines nõ pñt facere hoc iudiciũ. sed vnus homo qui apphendit vtrumqꝫ ita due virtutes nõ faciũt hoc iudiciũ sed vna virtus ꝯis ¶ Ad argumentũ pꝫ ꝙ reductio ad essentiam nõ sufficit. Egidius a subã anime nõ ꝓgredit immediate aliqua actio nec aliquis motus nec aliqua cognitio nisi mediãte aliqua virtute. vñ aia nõ est immediate senciens. sed est primũ senciẽs Sentit enim anima mediante aliqua potencia sensitiua ita ꝙ sentire egreditur ab anima principaliter sed a potencia ista egreditur proximo et immediate. Si ergo anima ꝑ quē cognoſceret dulce ⁊ ꝑ ē viſum album et non eſſet tercius ſenſus cōmunis ꝑ quē cognoſceret vtrūqꝫ ignota eēt dr̄a vtriuſqꝫ.

¶ Deinde ſequitur. Nō autē neqꝫ ſeparato. vbi oſtendit ꝙ ſicut vna virtus iudicat inter duo ſenſata ita iudicat in vno inſtanti. Fundat autē oſtēſio phi ſup̄ duo fundamenta. Primū fundamentū accipitur ex ꝓportione que eſt inter virtutem ⁊ tempus. Eſt autē ꝓportio ꝙ ſicut virtus vna ꝑ ſe ⁊ nō ꝑ accn̄s diſcernit inter duo ſenſata p̄dicta. ita vna virtus in tempe vno ꝑ ſe et nō ꝑ accidens diſcernit inter hec ꝓbatio autē huius fundamenti eſt qꝛ ſi virtꝰ in vna pte temporis apprehendat vnū et in alia aliud ⁊ nō apprehēdat ea ſimul nunq̄ iudicaret inter illa dicendo ꝙ hoc nō eſt illud. qꝛ nunq̄ fit iudicium inter aliqua niſi ſimul apprehendant̄ iudicata. Secundū fundamentū eſt ꝙ ſicut eſt in eſſe ſic eſt in diſcerni. In eſſe autē ſic eſt ꝙ qn̄ album eſt alterꝫ a dulci ⁊ dulce eſt alterꝫ ab albo qꝛ alterꝫ ē relatiuū vnū autē relatiuoꝝ nō eſt ſine alio. et ideo oīe alterꝫ ab aliquo eſt alterum. ita erit in apphenſione. quia in illo momento in quo virtus apprehendit album eſſe alterum a dulci in eodem apprehēdit dulce eſſe alterum ab albo et ſic apprehendit ea ſimul et ſic hec lr̄a hꝫ duas ptes ſm̄ duo fundamenta. ſecunda ibi. Dico autē

¶ Quātū ad primū dicit lr̄a. ꝙ autem hec virtꝰ vna non apprehendat hec ſenſata in tempore ſeparato et diuiſo hinc. i. ex dicendis manifeſtum eſt. ſicut enim idem id eſt eadem virtus dicit ꝙ alterum eſt bonum et malum ſic et quando id eſt in momento in quo dicit quoniam alterum eſt non alterum puta ꝙ album non eſt dulce tunc id eſt in eodem momēto dicit et alterum ſcilicet dulce accipio autē idem qn̄ et tempus ꝑ ſe et nō ꝑ accn̄s.

¶ Deinde ſequit̄. Dico āt vbi ponit̄ ſecundū fundamentū et ē ꝙ virtus nō dicit ip̄m nūc eſſe alterum ſed dicit ꝙ dulce eſt alterꝫ ab illo ſcꝫ albo in tali nūc et ſicut dicit ita apphendit vt ſicut alteritas in eſſe eſt in vno nūc ita ⁊ apprehenditur in nūc. et hoc eſt quod dicit lr̄a Dico autem. i. expono meip̄m puta qm̄ dico ꝙ hoc eſt in nūc tali alterꝫ ab iſto non tamen dico qm̄ nūc eſt alterꝫ. q. d. nō loquor de alteritate ipſius nūc ſed tantum dicendo ꝙ diuerſitas eſt in tali nūc et ſicut dico ſcꝫ ꝙ nunc eſt aliud et alter vnum ſcꝫ ab alio ita et nūc apprehendo ⁊ hoc eſt quod dicit lr̄a. et ſic dicit et nūc et quoniam nūc id eſt ſicut nūc eſt ita nunc apprehendit ⁊ per cōns ſimul quare inſeparabile eſt. i. inſeparabilis virtus ea diſcernit et i inſeparabili tp̄e.

¶ Quereret aliqs quid vocat phūs tēpꝰ vnū ꝑ accn̄s. ad hoc reſpondetur duobꝫ modis. vno modo ſic ꝙ aliter accipit̄ vnitas temporis et aliter vnitas inſtantis qꝛ vnitas tēporis eſt ex hoc ꝙ tempus adiacet vni motui. et ſic vnitas eius quaſi ꝑ accñs eſt. vnitas etiam temporis nõ excludit ꝑtes et ſic nõ ẽ vnitas ſimpliciter. ſed ↄcernens ꝑtes copulatas ad vnũ terminũ. vnitas ãt ſtantis eſt vnitas indiuiſibilitatis et ꝑ ↄñs magis ꝑ ſe eſt vnitas q̃ prima. et tũc ſm iſtam expoſitionem dr̃et phũs ꝙ hec apphenſio nõ fit niſi quãdo vno ꝑ accidens ↄcernente ꝑtes quaſi in prima ꝑte fiat apprehenſio albi. et in ſecunda ꝑte ſtatim ↄ̃nter fiat apprehenſio dulcis ſed vult dicere ꝙ in vno intelligibili momento ponitur alteritas inter iſta duo. ¶ Eſt enĩ alteritas relatio que ſimul eſt in vno momento ⁊ ſicut ſimul eſt ita apprehendit᷑. ¶ Aliter accipitur ab aliis alteritas illa Dicũt enĩ ꝙ rei accidit dici. ponit ergo illud tẽpus referri ad dicentẽ et hoc accidit q꞉ accidit rei ꝙ dicat᷑ et accidit alteritati ꝙ quis non loq̃tur de ea. ¶ Alio modo p̃t referri tẽpus ad rem vt ſit ſenſus ꝙ in iſto nunc in quo eſt alteritas in re apprehenditur a ſenſu ↄmuni vt ſicut ſenſus ↄmunis nũc dicit ꝙ vnũ ſenſatum eſt alterum ab alio ita dicit ꝙ nũc ſit alterum. hoc autẽ nõ poſſʒ eſſe niſi ſimul ea apprehenderet. i. in iſto iſtãti ꝓ quo iudicat ea eẽ altera ¶ Deinde ſequitur. ¶ At vero impoſſibile eſt. vbi phũs mouet q̃ndã dubitationẽ ↄtra p̄dicta. ¶ Et primo quidẽ eã mouet. ſecundo ponit vnã ſolutionẽ apparentẽ ibi. ¶ Ergo ſimul. tercio eã improbat ibi ¶ Aut vero poſſibile eſt. quarto dat ſolutionẽ veram ibi. Sed ſicut primo ergo mouet dubitationẽ ⁊ p̃t ſic formari dubitatio Impoſſibile eſt vnũ ⁊ idem indiuiſibile indiuiſibili tẽpore moueri ↄtrariis motibʒ. ſed ſi ſimul ſenſus ↄmunis et eadẽ vnꝰ intellectus in indiuiſibili tempore iudicat inter ſenſata ↄtraria ↄtingit ꝙ vnũ et idem moueat᷑ motibʒ ↄtrariis. cũ enĩ ſenſatũ moueat ſenſum et intelligibile intellectum ↄtraria ſenſata vel intellecta faciũt ↄtrarias motiones. dubitatione ſic formata pʒ lr̃a que ſic dicit. ¶ At vero impoſſibile eſt idem. i. eandem virtutẽ ⁊ indiuiſibilem moueri ſimul tẽpore indiuiſibli ſm ↄtrarios motꝰ hoc autẽ accidit ſi ſimul ſenſus ſentit ↄtraria ſenſata q꞉ dulce mouet ſenſum aut intellectũ ſic. i. ꝑ talẽ modũ. i. amarũ mouet ↄtraria in mõ cõtrario ¶ Albũ vero mouet i p̄m alit᷑ q̃ dulce vel amarũ ¶ Quereret aliquis q̃re phũs plus hic facit mẽtionẽ de intellectu. cũ tñ hic nõ determinet niſi de ſenſu. ¶ Ad hoc p̃t dici ſicut dr̃ ↄiter ꝙ nõdũ plene innotuerat dr̃a inter ſenſum ⁊ intellectũ vel p̃t dici ⁊ melius ꝙ ideo hoc facit q꞉ ſicut ſenſus ↄis diſcernit int̃ ſenſata ↄtraria ita et intellectꝰ diſcernit inter intelligibilia ↄtraria ⁊ ſic eadem difficultas que fit circa ſenſum p̃t fieri circa intellectũ ¶ Deinde ſequit᷑. ¶ Ergo ſimul. vbi phũs dat quãdam ſolutionẽ apparentẽ. poſſʒ ei aliquis dr̃e ad p̄dcãʒ obiectõʒ ꝙ licet hec virtus ſcꝫ ſēſus ꝯmūis ſit vna ſubiecto et loco tñ eſt diuiſa ſm eſſe .i. ſm formas ⁊ ſic quodāmodo eſt vna ⁊ quodāmodo plures et p ꝯñs quia pluris moueri pt cōtrariꝭ motibus. hoc viſo pꝫ lr̃a. vñ dr ꝙ id quod iudicat drĩam inter ꝯtraria diuerſa eſt ſimul et numero indiuiſibile et inſeparabile .i. eſt vnum in ſubō. ſm autē eſſe .i. ſm rationē et formā eſt diuiſibile et ſeparatum. ſic ergo quodāmodo diuiſibile ſentit diuiſa .i. diuerſa. Alio autē modo indiuiſibile ſentit diuerſa qꝛ diuiſibile eſt ſm diuerſa Alio autē modo indiuiſibile ſentit diuerſa qꝛ diuiſibile eſt ſm eſſe .i. forma ⁊ ratione ſed loco et numero eſt indiuiſibile. Notabiliter autē dt loco vt ex hoc innuat ꝙ hec virtus hꝫ ſpinale inſtrumentū. diuerſe eīm potēcie inueniuntur habere diuerſa organa in diuerſis ptibus corꝑibus Notandū eſt ꝙ ſm ꝯmentatorem in ternas ſic ſoluendū erat ꝙ hec ṽtus iudicans ꝯtraria ſimul erat eadem ſubiecto et indiuiſibilis. diuiſibilis tamen erat ſm intentiones quas recipiat. eo modo quo dicimus ꝙ pomum eſt indiuiſibile ſubiecto. diuiſibile tamen ſm colorem odorem ⁊ ſaporem que ſunt forme recepte in pomo et ideo hec virtus inquantum eſt diuiſibilis comprehendit res innumeratas diuiſibiles. inquantum autem eſt vnum iudicat ea vno iudicio ¶ Deinde ſequitur. Aut nō poſſibile eſt. vbi obijcit ꝯtra pdictā ſolutionem ¶ Ad cuius euidentiā notandū eſt ꝙ hec obiectio fundat ſup duo fundamenta pmū eſt ꝙ impoſſibile eſt vnū ⁊ idem ſubiectum ſuſcipere duas formas contrarias niſi in potentia puta ꝙ habet vnam in actu ⁊ eſt in potētia ad aliā. ſꝫ ꝙ idem ſubm habeat duo ꝯtraria ſimul in actu eſt impoſſibile. Secundū fundamentū eſt ꝙ ſi vnū ⁊ idē ſubm̄ īdiuiſibile nō pt recipe duas formas ꝯtrarias. nō poterit eadē recipe duas ſpecies ſiue ſimilitudines duorꝝ ꝯtrariorꝝ. qꝛ ꝯtrarietas que eſt in formis videt eſſe in ſpēbus earundem. ſed ſm iſtam ſolutionem eadem virtus loco ⁊ ſubō recipit duas ſpecies ꝯtrarias ⁊ eadē duas motiones ꝯtrarias. et hoc eſt quod dt lr̃a. Aut nō poſſibile ſcꝫ ſic ſoluere idem enī et indiuiſibile ſubm̄ pt recipe ꝯtraria potentia vt dum ē ſub vno ꝯtrariorum ſit in potentia ad aliud ſm eſſe autem .i. ſm actum non eſt poſſibile idem ſubiectū indiuiſibile ſimul ꝯtraria quia omē ſubiectum quod recipit contraria in operari id eſt in actu diuiſibile ē vel diuiſum vt patet in ſcuto ꝙ ſm vnam partem eſt nigrum ⁊ ſm aliam partem album. ⁊ licet ita ſit in ſubiecto diuiſibili tamen impoſſibile eſt vnū et idē indiuiſibile eſſe ſimul album et nigrum. quare neqꝫ poſſibile eſt vnū et indiuiſibile ſimul pati ſpecies ipſorꝝ ſcꝫ ꝯtrariorū et ita neqꝫ intelligere et ſentire ꝯtingit duo ꝯtraria ſimul. ſꝫ ſꝑius ⁊

intellctūs eſt hmōdi ſc; paſſiuꝰ ab intelligibili et ſſibili q: ſimul patitur et recipit actu ſpecies eorum.

¶ Deinde ſequitur. Sed ſic quidā docent. ubi ponit veram ſolutionem .n. Ad cuius euidentiā notandū eſt ꝙ ſumit ſolutionē ſuā ab exemplo quodam ponens ſimilitudinem inter ſſum cōmunē et punctū. Punctus enī exiſtēs in centro vnus ē inquantum terminat omnes lineas. aliquo autē modo diuerſus eſt inquantū eſt terminus huiꝰ lineę vel illius ſm hoc enī vtimur eodē puncto bis dicentes hoc eſt huiꝰ lineę et illiꝰ. Eodem modo ſſus cōmunis vnus ē ſm ſe. vtimur autē ipſo bis inquantū dicimꝰ ꝙ ſſus cōmunis eſt terminus viſus et auditus. Iſte ergo ſenſus inquantū quodāmodo diuerſus eſt et inquantū eo vtimur bis pōt plura ſſibilia cognoſcere. Inquantū enī terminat viſum cognoſcit viſibilia et inquantū terminat auditū cognoſcit audibilia et ſic de alijs. Inquantū uero iſte ſſus eſt vnus in ſe ſic iudicat de differentia vtriuſq; ſſibilis ad eūd et hoc eſt quod dicit lr̄a. Quod ſicut punctū eſt vnū et duo ſic et principiū ſenſitiuū et cōmune diuiſibile eſt et etiam indiuiſibile .q.d. iſta in vnitatem et pluralitatem quas ponimꝰ in pūcto ponemꝰ et in hoc ſenſitiuo cōmuni. hoc enī principiū ſenſitiuū ſm ꝙ eſt indiuiſibile et vnū eſt diſcernens .i. iudicans ſimul inter duo ſenſata diuerſa ſm vero ꝙ eſt diuiſibile vtitur ſimul aliquis eodem ſigno .i. eodem principio ſenſitiuo bis quaſi replicando cū inquantū eſt terminus diuerſorū ſenſuū et ideo ſequitur ꝙ inquantū aliquis vtitur eo bis ſiue ꝑ duob; ſenſibus iudicat duo et ſeparata ſunt que iudicat et ſeparato tēpe iudicat. ſm vero ꝙ illud principiū eſt vnū in ſe iudicat vno modo et ſimul .q.d. philoſophus in omnibus iſtis verbis. ſenſus cōmunis qui eſt centrum omniū ſenſuū particulariū eſt vnū et plura. et ideo inquantū vnum pōt iudicare vnico iudicio. plura autē eſt inquātū vt ſic loquar quaſi omnis ſſus particularis. Eſt enī vt ſic loquar viſus principalis auditꝰ principalis et ſic de alijs et ideo ſicut ſenſus ꝑticulares poſſūt cognoſcere plā et diuerſa ita et ſenſus cōmunis. ¶ Nota ꝙ ſſus cōmunis eſt vnus ſm ſe et plura ſm inſtrumenta et organa. Themiſtius dicit ꝙ primus viſus nō eſt in pupilla nec primus auditus in aure et ſic de alijs. Sed omnes hij ſſus quantum ad principale iudiciū in primo ſenſitiuo .i. ſſu cōmuni. Omnes enī quinq; ſſus quantū ad ſpūs ſenſitiuos deriuant ex vno fonte. Nam ſpūs ſſibiles pcedunt a ſſu cōmuni tanꝙ a fonte et deriuantur vſq; ad ſenſus particulares tanꝙ ad quedam organa ita ꝙ hij quinq; ſenſus tenent locū miniſtrorum et ſenſus cōmunis tanꝙ rex et princeps iudicat de ipſis nunciatis et immutationibus factis etc. Ad euidentiā huius ſolutionis ponendo ſunt verba cōmētatoris ſup illa lr̄a ſic dicemus. Melius eſt vt v̄tus ꝑ in ſentientis dicatur eſſe vna forma et multa inſtrumentis copulatis cū ea ꝑ que tranſeūt motus ſenſibiliū quouſqꝫ copulētur huic virtuti ꝙ̄ dr̄e eam eſſe vnā ſubiecto et multa ſm formas. Illud enī ēē dignius eſt ei ſm qd̄ eſt iudicans ꝙ̄ idem ſm qd̄ eſt recipiens ꝛ cū nō poſuerimus illic eandem intentionē ꝓpter formā nō poſſemus inuenire aliquid ꝑ qd̄ poſſimus iudicare diuerſa eſſe diuerſa. Judiciū enī dignꝰ eſt attribui iſti potentie ſm ꝙ eſt actus ꝙ̄ ſm ꝙ eſt potentia quēadmodū motus eius paſſiuus a ſenſibilibus dignius ei attribuitur ſm ꝙ eſt ſubiectū recipiens. Eſt igitur hec virtus vt videtur recipiēs ſm ſenſus et agens ſm iudiciū. Recipe āt aliquid aliud eſt a iudicare et hec duo nō inueniūtur in aliquo niſi in modis diuerſis. Hec cōmentator. In quibꝫ verbis innuit multa digna inquiſitione. Primū eſt ꝙ ſecūda ſolutio que ponit ꝙ hec virtus ē vna in forma eſt melior ꝙ̄ pͥma que ponebat ꝙ hec virtus eſt vna ſubiecto. et ratio huiꝰ eſt qꝛ iudicare qd̄ attribuitur huic virtuti magis attribuitur forme ꝙ̄ ſubiecto. econuerſo autē moueri magis attribuitur ſubiecto ꝙ̄ forme ſm ꝙ ponit cōmētator. eſt ꝙ recipe non eſt iudicare et ſi pura paſſio a ſenſibili vt videt̄ nō cōplet rationē ſenſus qꝛ cōpleta ratio ſenſus eſt in iudicio. Tertiū qd̄ ponit cōmentator eſt ꝙ hec virtus cōis eſt patiens et agens. patiens quidem ſm ꝙ recipit a ſenſibilibꝰ agens autē ſm ꝙ iudicat. hec enī virtus ſicut ipſe dicit eſt iudicatiua intentionū mixtarū cū materia. ſicut intellectus iudicat inter intentiones nō mixtas cū materia. ¶ Quereret aliquis. Vtrū ſenſus cōmunis poſſit ſimul ſentire plura. videt̄ ꝙ non qꝛ intellectus eſt potior ꝙ̄ ſenſus ſed intellectꝰ nō p̄t intelligere plura ſimul. plura enī ſcimus ſed tm̄ vnū intelligimus. ¶ Ad oppoſitū ē dcm̄ phi. ¶ Ad hanc queſtionē dicendū eſt ꝙ neceſſe ē dicere ꝙ ſenſus cōmunis ſentit ſimul plura. huius autē ratio ſumit̄ ex dictis phi vt enī dcm̄ eſt ſenſus cōmunis i vno inſtāti iudicat inter plura. ſed nō p̄t iudicare inter plura niſi illa apprehēdat ergo neceſſe eſt ꝙ ſimul plura apprehendat. ſed tn̄ ꝓpter argumētū diſtinguēdū eſt eo ꝙ apphēdere plura ſimul eſt duobꝫ modis. vel plura vt plura et ſic nō apphēdit ſenſus cōis plura ſimul ſed ſeparatim et ꝙ ſic apphēdit plura hoc hꝫ qꝛ vtitur eo bis vt dcm̄ eſt et quia eſt terminus diuerſarū immutationū. ¶ Alio modo cōtingit apphēdere plura ſimul vt cōueniūt in vno et hoc mō ſenſus cōis apphēdit plura ſimul. ſicut ſimul iudicat. Judicat enī inter duo diuſa que aliquo modo ſunt vnū ſub ratione ipſiꝰ differētie vel diuſitatis. diuerſum enī ꝛ alterū includit relationē qꝛ oīe alterū ab aliquo eſt alterū ⁊ ideo qui intelligit hoc diuerſum vel diuiſum ꝙ oportꝫ intelligat a quo eſt diuiſum. De hac materia dicit magis in tercio. ¶ Ad argumentū patꝫ quia nō ſentiūtur plura vt plura. ¶ Secūdo q̄reret aliquis. Utrum p̄ter ſenſum cōem ſit dare imaginatiuā diuiſam contra ſenſum cōem. Videtur ꝙ nō quia videmus ꝙ intellectus recipit ſpecies ⁊ retinet eas. ergo per idem ſenſus cōis poterit recipere ſpecies ⁊ eas retinere. ſuperflue ergo ponitur imaginatiua. ¶ Ad hanc queſtionē p̄t dicā ꝙ poſt ſenſum cōem ſequitur imaginatiua. ad hoc ē auctoritas Auic. vi. naturaliū parte p̄ma vbi ſic dicit. poſt ſenſum cōem eſt imaginatiua vel formalis que eſt vis ordinata i extremo anterioris concauitatis cerebri retinens quod recipit ſenſus cōmunis a quinqꝫ ſenſibꝫ et remanet in ea poſt remotionem illorum ſenſibiliū. Ad hoc eſt etiam ratio. quia in corporalibus recipere et retinere reducta ſunt ad diuerſa principia. Nam humida bene recipiunt et male retinent. e conuerſo eſt de ſiccis. Unde Auicenna vbi ſupra. Debes autē ſcire ꝙ recipere eſt ex vna vi que eſt alia ab ea qua eſt retinere ⁊ hoc conſidera in aqua que habet potenciam recipiendi ſculptiones et depictiones et omnino figuras et non habet potenciam retinendi. cum ergo potencia ſenſitiua ſit actus organi corporei neceſſe eſt eſſe aliam potenciam que recipiat ſpecies ſenſibilium et aliam que conſeruet.

¶ Ad argumentum patet ꝙ non eſt ſimile de intellectu et ſenſu. ſenſus enim eſt virtus corporea. intellectus autem non eſt virtus corporea. Non autem ſequitur ꝙ ſi i corporalibus recipere et retinere reducantur ad duo principia ꝙ propter hoc ſic reducantur in intellectu.

¶ Tercio quereret. Utrum p̄ter ſimilitē imaginatiuā ſit dare virtutem exiſtimatiuā. Videtur ꝙ non quia exſtimatiua nō requiritur niſi propter intentiones. ſed intentiones apprehenduntur ab intellectu et non ſenſu. Ad hoc dicendū eſt ꝙ eſt dare virtutē exiſtimatiuā. de qua Auic. vi. naturaliū vbi ſupra ſic dicit. Deinde eſt vis exiſtimatiua que ē vis ordinata in medio concauitatis cerebri apprehendens intentiones non ſenſatas que ſunt in ſingulis ſenſibilibus ſicut vis que eſt in oue diiudicans ꝙ ab hoc lupo eſt fugiendum et huius agni eſt miſerendū. poteſt ergo ex verbis Auic. formari ſic ratio. Ille potencie ſunt ponende in animalibus quibus poſitis redditur vita ſocialis et ſine quibus eſſet in animalibꝫ vita difficilis ſed ſine apprehenſione intentionum non ſenſatarum ſicut eſt amicicia ⁊ inimicicia non eſſet vita ſocialis in aīmalibus. relinquitur ergo quod ſit dare virtutem exiſtimatiuam que eſt reſpectu harum intencionū. Ad argumētū dicendū eſt ꝙ intellectus ē aūt intēcōes ⁊ q̇ditates vniūſales

Eſtimatiua autẽ eſt circa intentiones particulares que licet nõ ſint ſenſate .i. apprehenſe p ſenſum exteriorem tamen ſunt iuncte formis ſenſatis. Et ſi dicat aliquis q nichil eſt in intellectu q prius non fuit ſub ſenſu ergo multo magis nichil eſt in exiſtimatiua quod prius non fuit in ſenſu. ſi ergo hee intentiões ſint in eſtimatiua prius fuerũt ſenſate. Ad hoc dicendum eſt q licet intellectualis operatio oriatur ex ſenſu tamen in re apprehenſa p ſenſum multa poteſt cognoſcere intellectus que nõ poteſt cognoſcere ſenſus. Eodem modo inferiori et magis ſemiplene. licet exiſtimatiua nõ poſſit eẽ ſine primo ſenſu particulari vel cõmuni. tñ aliqua exiſtimat q̃ nõ poteſt percipere ſenſus. ¶ Quarto quereret aliquis. Vtrum cogitatiua ſit alia ab exiſtimatiua videt q ſic quia actus cogitatiue eſt cõponere et diuidere. ſed plus differt iſte actus ab actu exiſtimatiue q̃ actus exiſtimatiue ab actu ymaginatiue. vel ergo oportet dicere q ymaginatiua nõ differt ab exiſtimatiua vel q exiſtimatiua differt a cogitatiua. Ad hoc poteſt dici q id quod eſt exiſtimatiua in alijs animalibus eſt cogitatiua in homine. alia enim animalia ex quodam inſtinctu naturali percipiunt intentiones non ſenſatas ſicut inimicitiam et huiuſmodi homines autem per quandam collationem ſemiplenam tamẽ. q2 conferre eſt proprie rationis. hunc autẽ actum habet exiſtimatiua in homine ex quadam affinitate ad intellectum et hoc quia eſt quedam refulgentia rationis vnde et a quibuſdã vocatur ratio particularis ppter affinitatẽ quã h3 ad rationẽ. ¶ Ad argumentũ dicendũ eſt q licet cõferre multũ videatur elongari ab exiſtimatiua in ãi. tñ nõ ſic ab exiſtimatiua hominis que ppter ſui ſublimitatem hãc poteſt hẽre. ¶ Quinto quereret aliquis. Vtrum ſit dare memoriam preter ſenſum. videtur q nõ q2 ſcdm phm̃ fantaſticũ et memoratiuũ ſunt paſſiones primi ſenſitiui. ſed paſſio nõ diuiditur cõtra ſubiectũ ergo nec memoratiuũ contra ſenſum. Ad hoc dicendũ eſt q eſt dare memoratiuã p̃ter eſtimatiuã. vñ Auic. vi. naturaliũ vbi ſupra dicit q poſt exiſtimatiuã eſt virtus memorialis que eſt vis ordinata in poſteriori concauitate cerebri retinẽs quod apprehendit vis exiſtimationis de intentionibus nõ ſenſatis ita q talis eſt comparatio virtutis memorialis ad virtutem exiſtimationis qualis eſt comparatio virtutis que vocatur ymaginatio ad ſenſum et talis eſt comparatio virtutis memorialis ad intentiones qualis eſt comparatio ymaginationis ſiue formalis ad formas ſenſibiles. et ſic ſcdm Auic. Memoria eſt retentiua intentionum quae apprehendit exiſtimatiua. Philoſophus tamen in libro de memoria et reminiſcentia alium actum attribuit memorie.

et ſm cū memoria apphendit p̄teritū ut p̄teritū. q2 ſicut ſenſus eſt preſentis ⁊ ſpes futuri ita memoria p̄teriti. ex hoc e ñ dꝫ anima memorari. q2 dꝫ ꝙ hoc primo audiuit vel vidit et ſic de alijs. ¶ Ad argumētū dicendū eſt ꝙ ideo memoria dꝫ eē paſſio p̄mi ſenſitiui q2 nō ineſt aīe niſi p̄tio p̄mo ſenſitiuo act⁹ eīm memorie ſuppōnit ſenſum. ¶ Sexto q̄ret aliquis. Vtrꝫ reminiſcitiua ſit alia potētia a memoratiua. videt̄ ꝙ ſic. q2 ſicut dꝫ in libro de memoria ⁊ reminiſcentia. Reminiſcitiue eſt quodāmō uti ſillogiſmo. ſed hoc non hꝫ memoria ⁊c̃. Dicendū eſt ꝙ reminiſcitiua nō ē idem qđ memoria in ꝯmuni. alias oīe animal qđ hꝫ memoriam haberet reminiſcitiuam qđ eſt falſum. ſed tñ p̄t dici ꝙ reminiſcitiua idem eſt qđ memoria in homine. Memoria eīm in hoīe ꝓpter ſui ſublimitatē p̄t habere act⁹ reminiſcentie qui eſt inquirere memoriā p̄teritorum ſm intentiones particulares. ¶ Ad argumentū patet ꝙ nō plus ꝯcludit niſi ꝙ reminiſcitiua nō eſt oīs memoria. hec dicta de virtutibus interioribꝫ ſufficient. patet enim ꝙ ſunt quatuor ſcꝫ ſenſus ꝯmunis formalis. exiſtimatiua et memoratiua. ¶ Auicenna ponit quintā que eſt poſt formalē et ante exiſtimatiuā. unde poſtq̄ dixit de imaginatiua formali. i. que retinet formas ſenſibiles ſicut dicit poſt hanc eſt vis que dicitur imaginatiua ꝯparatione anime humane que eſt ordinata in media concauitate cerebri et ſolet componere aliquid de eo quod eſt in imaginatione cū alio et diuidere aliud ab alio ſm ꝙ vult ⁊c̃.

Quoniam aute duabus differenciis

Poſtq̄ philoſophus determinauit de ſenſu hic oſtendit ꝙ ſenſus nō eſt intellectus. ⁊ hoc oſtēſo ſtatim ſequitur tractatus de intellectu de quo dicturus eſt in tercio unde ⁊ aliqui incipiūt hic terciū. aliqui autē ibi. De parte autē anime. Vbicūqꝫ incipiat tercius certū eſt ꝙ tractatus iſte de differētia inter intellectū et ſenſum eſt preui⁹ ad tractatū de intellectu. quia primo opꝫ videre quid nō ē intellectus q2 nō ē ſenſus. ſecūdo opꝫ videre qđ ē intellectus. diuidit āt hec pars in duas. q2 p̄mo diſtinguit intellectū a ſenſu. ſecundo diſtinguit intellectū a fantaſia ibi. Fantaſia aūt. Prima in duas. q2 p̄mo oñdit quō aliqui opinati ſunt intellectū eē idem cū ſenſu. ſecundo oñdit hāc opionē eē falſam ibi. ¶ Et quidē igit̄. Prima in q̄tuor ſm ꝙ q̄tuor modis oñdit ꝙ intellectus eſt ſenſus. ſecūda ibi Et antiqui. tercia ibi Idē hijs. q̄rta ibi. Oēs eī hij. Primo ponit p̄mū motiuū ⁊ ē ꝙ ſicut intellectus intelligit ita ⁊ ſenſus. ¶ Arguebāt eīm iſti ex duabꝫ affirmatiuis in ſecūda figura dicentes ꝙ intellectus intelligit et diſcernit et hec idem ſm̄ ſal' ſ̄ſuo ex quo videbatur ſequi q̄ ſentire eſſet intelligere. ¶ Cū eñ anima diffinatur ſm̄ duas drãs ſcʒ ſm̄ motū qui eſt ſm̄ locū et ſm̄ cognitionē et potencia ſenſitiua non ſit motiua ſequitur q̄ ſit cognitiua et p̄ ɔñs videbat' ſequi q̄ ſit intellectus qui cognoſcit. hoc eſt ergo q̄d dicit lr̄a ¶ Qm̄ autem antiqui diffiniūt animam maxime duabus differencijs ſcʒ motu ſm̄ locū ⁊ cognitione que quidem cognitio eſt in eo q̄d eſt intelligere et diſcernere ⁊ ſentire. videtur autē intelligere et ſapere eſſe quoddam ſentire cuius racō eſt. q̄ʒ in hijs vtriſqʒ ſcʒ i intellectu ⁊ ſenſu anima iudicat et cognoſcit aliq̄d eorum que ſunt. i. aliquod encium.

¶ Notandum eſt q̄ hij antiqui iō peccabant. quia cognitio habet magnam latitudinem et ideo nō ſequitur q̄ ſi ſenſus cognoſcit q̄ ꝓpter hoc ſit intellectus. quia cognoſcere eſt in plus q̄ ſentire et ideo argumentū eorum peccabat quia ꝓcedebat a ſuperiori ad inferius affirmando ¶ Nota tamen ſm̄ aliquos quando antiqui dicebant q̄ intellcc̄us eſt ſenſus intelligebant de ſenſu interiori dicebant eñ q̄ intelligere ē ſm̄ fantaſiam re non preſente operari.

¶ Deinde ſequitur. Et antiqui. Ubi ꝓbatur ſcd̄o eadem ɔcluſio. Accipitur autem probatio a dicto empedoclis. poſſet autem ꝓbatio ſic formari. Quod alteratur ad p̄ſenciam et diſpoſitionem hore et temporis eſt virtus corporalis quia ſolū talis virtus recipit talem alterationem quod eñ nō eſt corpꝰ nec virtus corporis nō ſubijcitur alterationi ſed intellectus alteratur ſm̄ tales diſpoſitiones ergo eſt virtus corporis. non poteſt autē eſſe virtus corporea niſi ſit ſenſus. De hac ratione nō ponit phūs niſi minorem ſcʒ q̄ intellectus alteratur et accipit eam ab empedocle. hoc viſo patet littera. vnde et antiqui eſſe idem ſapere et intelligere id eſt intellectū et ſenſum. et hoc patʒ ex verbis empedocli. Dicit eñ empedocles q̄ tā in hominibus q̄ in alijs animalibꝰ voluntas id eſt appetitus augetur ad preſens id eſt mutatur ad augēdum ſm̄ diſpoſitionem preſentis hore que quidē diſpoſitio dependet ex corporibus celeſtibus. vnde p̄ſens hora vel tempus eius id eſt hominibus et alijs animalibus ſemꝑ preſtat ſapere alteram diuerſis eñ horis et temporibus diuerſis diuerſimode inueniuntur homo et animalia iudicare de rebus. ¶ Notandū eſt q̄ ratio empedoclis fundabatur ſuper duo fundamenta. Primū eſt q̄ appetitus ſequit' cognitionē. eſt eñ appetitus inclinatio quedā q̄ ſequit' formā app̄henſam. Secundū fundamentū eſt ſeq̄ns ex illo q̄ʒ ſi appetitus ſequat' potēciā cognitiuā ſic appetitus variat' ex diſpoſicōe corporʒ celeſtiū ita ⁊ cognitiua potēcia Decipiebat' autē Emp̄. q̄ʒ duplex appetitus. ſ. ſenſitiuꝰ ⁊ intellectiuꝰ

Prim⁹ p̄t variari ex diſpoſitõe corporꝝ celeſtiũ p accñs tñ. q2 virtus aīe nõ mouet niſi moto corpe et iõ ꝯtingit ꝙ ex impreſſione corporꝝ celeſtiũ variat̾ fantaſia et appetitus ſenſitiu⁹. Vnde et animalia irrationabilia que nõ regũtur intellcũ vt plurimũ ſequũtur motus corꝑm celeſtiũ. Appetitus autẽ intellectiu⁹ qui eſt voluntas nõ eſt virtus organica ſicut nec ipſe intellectus. et p ꝯñs nõ ſubijcitur actioni corporꝝ celeſtiũ. ¶ Deinde ſequitur. Idem autẽ. vbi ponitur tercia ꝓbatio que accipitur ex verbis homeri. Dicebat eñ homerus ꝙ ſol eſt pater deorꝝ. i. planetarꝝ q2 omnes planete illuminãtur a ſole. eſt eciã pater virorꝝ. q2 homo generat hominẽ ⁊ ſol. Dicitur autẽ ſol planeta diurn⁹ q2 ſua virtus eſt in die. Ex preſencia eñ ſolis ſup terram fit dies. Virtus autẽ hui⁹ ſolis ꝯpat̾ ad actionẽ intellcũs ꝙ ſꝫm diuerſitatẽ motus ſitus ⁊ aſpectus ſolaris homines diuerſimode ſe hñt in intelligendo. potuit ergo ratio homeri eſſe talis. Illa virtus ad cui⁹ actionẽ cooperatur ſol eſt corpea virtus intellectiua eſt hmõdi ergo eſt corpea hoc ãt nõ p̄t eſſe niſi ſit ſenſus. hoc eſt ergo qð dicit lr̃a ꝙ idem hijs vult id qð eſt homeri. q. d. homerus videt̾ ſentire idem cũ Emp̄. ſꝫm eñ eũ talis eſt intellcũs in terrenis hoibꝫ q̈lem ſol pater virorꝝ ⁊ deorꝝ inducit in die. i. de die qñ maxime apparet effectus ſolis. ¶ Quereret aliquis. vtrꝝ ſol agat in intellectũ. Dicendũ eſt ꝙ aliquid agere in aliud p̄t ee̅ duobꝫ modis vno mõ q̄ntũ ad ſubſtãm ſuã et hoc modo ſol nõ agit i intellectũ q2 intellectus ē ab extrinſeco nec inducitur p virtutẽ ſolis. ¶ Alio modo p̄t aliquid agere in aliud q̄ntum ad opationem et hoc duobus modis. vno modo p̄t aliquid agere in aliud directe ⁊ ſꝫm hoc virtus ſolis nõ ꝑtingit ad intellectũ. q2 intellectus nõ eſt virtus organica que directe ſubijciat̾ actioni corꝑm celeſtium. ¶ Alio mõ indirecte et hoc modo ꝑtingit virtus corporꝝ celeſtiũ ad intellectũ. Leſo eñ ſenſu impedit̾ opacio intellectus. leſio aũt ſenſuũ p̄t cauſari ex varia impreſſione corporꝝ celeſtiũ. ¶ Secũdo quereret aliquis. vtrꝝ corpus celeſte agat in voluntatẽ. Dicendũ eſt ꝙ non. ¶ Ad hoc eſt vna ratio talis. Potẽcia libera nõ neceſſario trahitur ab aliquo agente. q2 ſi neceſſario traheretur nõ eſſet libera. liber eñ eſt qui eſt cã ſui. nec neceſſario trahit̾ ad terminos alterius. Ex hoc ſequit̾ ꝙ nõ ſubijcit̾ imp̄ſſioni corporꝝ celeſtiũ. Qð eñ ſic ſubijcitur corpi celeſti ſe hꝫ ſicut poſſibile ⁊ paciẽs reſpectu illius paciens aũt neceſſario trahitur ad terminos agentis. Tale autem paciens non eſt liberum. ¶ Deinde ſequitur. Omnes eñ. Vbi ponitur quartus modus probandi eandem concluſionem. et primo ponitur iſte modus. ſecũdo oſtẽditur inſufficiencia in dicto antiquo tium ibi. Et tñ oportuit ¶ Quātū ad primū notandū est ꝙ positio antiquoꝝ fundabat sup duo fundamēta. Primū est ꝙ oīs cognitio ē p assimilationē cū ergo intellectꝰ cognoscat opꝫ ꝙ assimilet reb; cognitis vt si cognoscat terrā assimilet terre ꝛ sic de aliis cognitis. Secūdū fundamentū est ꝙ id qḋ assimilatur corpi vel est corpus vel ūtus in corpe cū ergo intellectꝰ assimiletur corporib; opꝫ ꝙ sit virtus corporea hoc aūt nō potest esse nisi sit sensus. q: tā intellectus q̄ sensus assequūtur idem esse scꝫ esse corporū que cognoscūtur. hoc viso pꝫ lr̃a que sic dicit. ꝙ hij oēs scꝫ antiqui opinātur intelligere corporeū sicut et sentire. et ratio huius est. qm̄ dicunt. ꝙ ꝯtingit sape .i. intelligere simile simili. Ex hoc em̄ oia intelligit aia q: assimilatur omnib; ꝛ est ꝯposita ex omnib; sicut determinatum in9m sermonib; ſm principiū .i. in primo libro ita eñ dcm̄ est quō hij ponebant animā componi ex omnibus vt omnia cognosceret ¶ Deinde sequitur. Et tñ oportuit. vbi ostenditur quoniō isti insufficiēter dixerunt ¶ Ad cuius euidētiā notandū est ꝙ isti dicentes animā cōponi ex omnib9 ita ꝙ cognoscat simile simili ita dederunt causam sciēcie ꝙ nō ignorancie ꝛ ex hoc insufficienter dixerunt. q: pluri tempore est aia ignorans q̄ sciens. vnum ergo de trib9 oportuit dicere vel ꝙ aīma nō cognoscat simile simili. vel ꝙ num ꝓ ignorat quia omnia que vnum videntur sunt certa vel ꝙ similitudo est causa sciencie. q: quando anima tangit simile tunc scit et dissimilitudo est causa ignorancie. quia qñ aīma tangit dissimile tūc ignorat et si ita est tunc primo sesequitur inconueniens contra eos ꝙ anima nō est composita ex omnibus sed ex quibusdam. cuius contrarium ponebant. ꝙ autem hoc sequatur patet. quia quando anima tangit ea ex quibus componitur sicut similia. tunc nouit. quando autem tangit ea ex quibus non componitur sicut dissimilia tunc ignorat. Secundo sequitur contra eos quia eadem est sciencia et deceptio contrariorum quia qui cognoscit vnum contrariorum cognoscit et reliquum. et qui errat in vno errauit in reliquo. sed simile et dissimile sunt contraria. ergo qui nouit vnum contrariorum nouit et etiam aliud. et qui decipitur in vno. decipitur et etiam in alio. ſm hanc autem positionem sciencia est circa simile et deceptio circa dissimile. hoc viso tunc potest lr̃a sic patere que dicit. Et tñ nen oportuit simul ipsos dicere de deceptione hoc est oportuit eos ita bene dicere de causa erroris et ignorancie sicut ipsi dixerūt de causa sciencie. Decipi em̄ et errare magis est ꝓpriū animalibus q̄ scire. et hoc quia anima ex seipsa decipitur. ¶ Ad hoc autem ꝙ ipsa eam veritatem cognoscat oportet eñ ꝙ ab alijs doceatur ꝛ iterum plurimū tempore pſiſtit anima in ignorancia q̄ȝ in ſciencia quia ad cognitionē veritatis vix puenit homo poſt magnum temp9. vel ergo neceſſe eſt dicere ꝙ omnia que videnť ſunt vera ſicut quidam dicunt. Si eñ ita diceretur oportet dare cauſam ignorancie. quia anima nunq̄ȝ eſt ignorans vel oportet ad dandam cauſam ignorancie dicere ꝙ tactus diſſimilis cauſat deceptionē ſicut tactus ſimilis cauſat ſcienciam. tangere enim diſſimile videtur eſſe ꝯtrarium ad cognoſcere ſibi ſimile. ſed hoc nō poteſt dici. quia ſcīcia ꝯtrarioꝝ eſt in eodem et eadē deceptio. q. d. phūs. nō poteſt dici. ꝙ omnia que videnť ſunt vera quia hoc improbatum eſt iiij. methaphiſice vel oportet dicere ꝙ ſi anima aliquid ignoret ꝙ iſti inſufficienter dixerunt qui nullā mencionem fecerunt de cauſa ignorancie

¶ Quereret aliquis vtrum cognitio fit p aſſimilationem. dicendū eſt ꝙ ſic. cui9 ratio eſt. quia anima ex hoc poteſt omnia cognoſcere qꝛ poteſt omnia fieri. ſed nō poteſt omīa fieri ſm rem ergo oportet ꝙ omīa fiat ſm ſimilitudinem. Sed tñ notādū eſt ꝙ aliqua aſſimilari poteſt intelligi duobus modis. Vno modo quia ſunt ſimilia in forma reali eo modo quo dicimus ꝙ albū aſſimilatur albo. et hoc modo anima nō aſſimilatur rebus. ſm eñ hoc in cognoſcendo album fieret alba et in cognoſcēdo lapidem fieret lapis et ſic de alijs. ¶ Alio modo poteſt intelligi ꝙ aliqua ſunt ſimilia nō ꝓpter formam realem ſed ꝓpter formā intēcionalem et hoc modo dicim9 ꝙ anima aſſimilatur rebus qꝛ in cognoſcendo accipit intentionem rerum.

¶ Secundo quereret aliquis. vtrum ſit magis proprium anime neſciencia ſiue ignorantia q̄ȝ ſcientia. videtur ꝙ non quia id eſt magis proprium rei ad quod res magis ordinatur. ſed anima magis ordinatur ad ſcire. vnde et oēs homines natura ſcire deſiderāt ergo ꝛc. ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi in lrā. ¶ In hac queſtione dicendū eſt ꝙ id conuenit magis rei qđ ꝯuenit ſibi ex ſe q̄ȝ id qđ ꝯuenit ſibi p agens qꝛ agens eſt cauſa extrinſeca. qđ autē ꝯuenit p extrinſecū rei magis extrinſecum eſt q̄ȝ id qđ ꝯuenit ſibi ex ſe. ¶ Ex hoc primo patet ſecundū ſcȝ ſolutio queſtionis nā anima creata eſt ſicut tabula raſa in qua nichil depingiť et ideo eſt velata ſub neſciencia. ꝯuenta autē ab agēte puta a lumine intellectus agentis fit ſciens. ¶ Ex quo ſequiť ꝙ intellcūs poſſibilis de ſe magis ē neſciens q̄ȝ ſciēs. ¶ Ad argumentū dicendū ē ꝙ licet anima ordineť ad ſcire. tñ hoc nō hȝ vt poſſibilis. qꝛ nullū poſſibile inquātū poſſibile dat ſibi actū et ideo de ſe nō eſt ſciens niſi ꝯuenta ab agente. Vtrum aūt hoc agēs ſit obiectū tm̄ vel intellect9 agens tm̄ vel vtrūqȝ diceť i tercio. ¶ Deinde ſequiť. ¶ Qđ q̄dē igiť vbi phō i ꝓbat p̄dicta opinione ⁊ hoc p duas rationes. ſcđa ibi. Sed neq3 intelligere. Prima ratio talis ē. Sentire ineſt omnib3 animalib3. ſed intelligere ineſt paucis animaliū ergo intelligere nō eſt ſentire. hoc eſt ergo qđ đr l̄ra. q̄ quidem ergo nō ſit idem ſape intelligere ⁊ ſentire manifeſtū eſt. hoc quidē ēim ſc3 ſentire eſt in omnib3 animalib3 Illud aūt ſc3 intelligere eſt in paucis animaliū. Et notandū eſt q̄ nō dicit in paucis quaſi intelligere ſit in altero animali ab homine ſed quia quedam animalia videntur participare aliquid prudēcie ⁊ intellcūs ex hoc q̄ recte iudicāt ſm̄ naturalem exiſtimationem ¶ Deinde ſequit̄. Sed neq3 intelligere. vbi ponit̄ ſecunda ratio ⁊ eſt ratio talis Cōtingit intelligere recte et nō recte. ſed ſentire nō ꝯtingit niſi recte. q2 ſſus circa ꝓpriū obm̄ ſemp eſt verus ergo intelligere nō eſt ſentire. ⁊ hoc eſt quod dicit l̄ra. Sed neq3 ipſum eſt intelligere in quo intelligere ē recte ⁊ nō recte. Recte quidē vt prudēcia ⁊ ſcia ⁊ opio vera. nō rcē aūt ſm̄ ꝯtraria hoꝝ ē idē cū ip̄o ſentire. ſſus quidē ꝓprioꝝ. i. circa ꝓpriū obm̄ ſp̄ ē verus et ineſt oib3 aialib3 Intelligere autē ꝯtingit factio Intelligere aūt nō eſt in oib3 aialib9 ſed tm̄ i li aiali cui ineſt ratio. i. homini. Notandū eſt q̄ prudencia eſt recta ratio agibiliū. ſcia aūt ē recta ratio ſpeculabiliū ⁊ ideo dixit phūs q̄ ſm̄ prudenciā ⁊ ſcienciā apparet rectitudo intel'ctus ⁊ etiā ſm̄ opionē verā. q2 poita vera videtur accipere licet cū formidine oppoſiti. ſm̄ autē ꝯtraria hoꝝ puta ſm̄ inſciam ⁊ imprudenciā appet falſitas intellectus. ¶ Quereret aliquis quō eſt verū q̄ ſſus nūq̄ errat circa ꝓpriū obm̄. videt̄ eñi q̄ aliq̄n erret puta ſi obm̄ eſt diſtans vel ſi occurrat aliqđ aliud impedimētū. Dicendū ē q̄ illud d2 ꝯuenire rei quod conuenit ſibi ex natura ſua remoto impedimento. ſic autē ꝯuenit ſenſui non errare circa ꝓpriū obm̄. cui9 ratio eſt. q2 de natura ſſus eſt q̄ paciatur ab obiecto et ideo nō errat q2 ſicut patitur ita renūciat. Si autē adueniat impedimentū tunc nō eſt mirum ſi errat. quia deficit aliquid de hijs que debent ꝯcurrere ad debitam actionē et paſſionem. Ad debitam autē actionē ꝯcurrit debitū organū et ideo ſi organū eſt indiſpoſitū tunc poteſt eſſe error in ſenſu ſicut guſtus infect9 iudicat dulce eſſe amarum. ſecundo ꝯcurrit debitū mediū et ideo ex medio aliq̄n cauſatur error puta quando mediū nō eſt in ſua natura purum ſed eſt mixtū. Requiritur etiā debita diſtancia. agens enim nō agit in paſſum in quacunq3 diſtancia. Senſibile autē eſt ſicut agens et ideo requirit debitam diſtanciā vt agat in ſenſum qua nō exiſtente p̄t accidere error in ſenſu. Hijs autem impedimentis remotis non accidit error in ſenſu ⁊c.

Fantaſia aũt

Poſtq̄ phũs oñdit q̄ intellcũs nõ eſt ſenſus hic vult oñdere q̄ fantaſia nec eſt intellectus nec ſenſus et duo facit. quia primo oſtẽdit quid non eſt fantaſia. ſecundo oſtendit quid eſt ibi. Sed quoniã eſt. Prima in duas. quia primo phũs ponit intẽtũ ſuũ. ſecũdo ꝓbat ibi Qḋ autẽ. primo ergo ponit intentũ ſuũ ſcꝫ q̄ fantaſia nec eſt intellcũs nec ſenſus ⁊ ideo dı̇. fantaſia autẽ altera eſt ab ſenſu ⁊ ab intellectu et hec ſcꝫ fantaſia nõ fit ſine ſenſu ⁊ ſine hac fantaſia nõ eſt opinio quaſi diceret phũs. licet fantaſia non ſit ſine ſenſu q2 fantaſia nõ eſt niſi in habente ſenſum tamen fantaſia non ē ſenſus et licet opinio non ſit ſine fantaſia quia opinans accipit rẽ cũ formidine oppoſiti quod tamen accidit propter per mixtionem fantaſmatum tamen fantaſia non eſt opinio. ¶ Deinde ſequitur. Quod autem. ubi probat propoſitũ ⁊ duo facit quia primo probat q̄ fantaſia non eſt opinio que ſe tenet ex parte intellectus. ſecundo ꝓbat q̄ fãtaſia non eſt ſenſus nec intellectus et hoc eſt principale propoſitum. ſecunda ibi. Si igitur. Prima i duas. quia primo probat intentũ ſuũ ſecũdo epilogat iã dicta et ꝯtinuat ſe ad dicenda ſecũda ibi. De eo autẽ. Prima in tres ſm tres rationes quas adducit ſecunda ibi Amplius autẽ. tercia ibi. Sunt autem adducit ergo primam rationem et poteſt eſſe talis in poteſtate noſtra eſt fantaſiari cum voluerimus ſed non eſt poteſtate noſtra opinari cũ volumus ergo fantaſia non eſt opinio hoc eſt ergo quod dicit. q̄ autẽ non eſt eadem fantaſia ⁊ opinio manifeſtum eſt. quia paſſio fantaſie eſt in nobis cum volumus q2 in poteſtate noſtra eſt formare aliquid q̄ſi apparens añ oculos noſtros nunc mõtes aureos nunc aliquid ſimile ſicut patet de illis qui aliquid recordantur et formant ſibi ydola ad votum. Tales enĩ qui ſunt poſiti in opere recordationis accipiũt id qḋ repoſitum eſt apud animam ſicut ydolum montis et ydolum auri ⁊ ad votum poſſunt formare ydolum mõtis aurei. opinari autem non eſt in poteſtate noſtra et huius ratio eſt quia neceſſe eſt opinari verum aut falſum et hoc p rationes ꝓbabiles ſed habere racões ꝓbabiles nõ eſt in poteſtate noſtra ergo nec opinari. Notandũ eſt q̄ in duobꝫ differt opinio ⁊ fantaſia. Primo ſm prius et poſterius de qua differentia commentator et ymaginari nõ fit abſqꝫ ſentire hoc eſt quod dicit phũs. q̄ fantaſia nõ eſt abſqꝫ ſenſu vbi enĩ lr̃a noſtra habet fantaſia lr̃a ꝯmentatoris habet ymaginari nõ ſit conſiliari et hoc eſt qḋ dı̇t phũs q̄ opinio quã ſequit ꝯm. ꝯſiliũ nõ eſt abſqꝫ fãtaſia ⁊ ſic dı̇t ꝯm. hic phs̃ inuit alietatẽ triũ virtutũ ſm prius ⁊ poſterius in natura. ſi enĩ ſenſus fuerit nõ ſequit̃ vt ſit imaginatio. ſed ſi imaginatio erit ꝑſuas erit ⁊ ſimilit̃ ſi intellectꝰ erit imaginatio erit ⁊ nõ econuerſo. Eſt ergo pma dr̃a prius ſuas ⁊ poſterius ⁊ de hac dicit ſupra phũs qñ dicit ꝙ opio nõ ē ſine fantaſia. ſecũda dr̃a ē ꝙ opio ē quedã aſſertio vel ꝑ rõnes ꝓbabiles. ffantaſia autẽ nichil aſſerit eē ⁊ hãc differentiã dat intelligere phũs qñ dicit ꝙ fantaſiari eſt in ꝑtãte nr̃a ſed nõ opinari. qr̃ nõ ſe hꝫ hẽmꝰ rõnes ꝓbabiles ꝑ quas ꝯcludamꝰ ſic ꝓbabiliter debere eē vel fieri vel aliquid huiõi. Deinde ſequit̃. Amplius autẽ. Ubi ponit̃ ſcd̃a rãtio et pt̃ ſic formari. Ad opionẽ difficiliũ vel terribiliũ ſequit̃ paſſio i appetitu puta timor triſtitia vel ſpes ſed hec nõ ſequitur ad fantaſiam ergo fantaſia nõ eſt opinio. hoc eſt qđ dicit lr̃a ꝙ cũ opinamur ad difficile ſtati ꝯpatimur etc. ſequitur triſtitia in appetitu puta triſtitia vel timor. timet enim homo de euentu terribiliũ. ſi opinetur ea debere euenire et triſtatur. ſi opinatur ea iã eſſe ⁊ ſimiliter ſi opinatur ꝙ de aliquo ſit confidendũ ſequitur ſpes in appetitu. Ad fantaſiã aũt nõ ſequitur hec paſſio. cuiꝰ rãtio eſt. qr̃ fantaſiantes difficilia ⁊ terribilia ita ſe hñt ſicut ſe hñt ꝯſiderantes difficilia et confidentia in pictura. ſed ſic conſiderantes non timẽt nec ſperãt ergo eodem modo ad fantaſiam non ſequitur timor vel ſpes vel aliqua alia paſſio appetitus. Notandũ eſt ꝙ dc̃a ꝓbatio fundatur ſup duas ꝓpoſitiones. prima eſt ꝙ nullus timet terribile niſi credat illud eſſe terribile in effectu ita ꝙ timor in appetitu ſequitur fidem que eſt in cognitiua. Et hoc eſt qr̃ aliquis timet qr̃ ꝓbabiliter credit ſic debere euenire. et quod dico de timore hoc idem dico de aliqua paſſione. Secunda ꝓpoſitio eſt ꝙ fantaſia non eſt annexa fidei. Et hoc patet ꝙ aliquis fantaſiatur montem aureum non ꝓpt̃ hoc credit ſic eſſe vel poſſibile eſſe. ſicut cum ꝯſideramus terribile in pictura non credit ſic eſſe. Et hoc ſequitur ꝙ paſſio que ſequit̃ ad ipſam ꝓpter eam credituã nõ ſequatur fantaſiã. Deinde ſequitur. Sunt aũt. Ubi ponit̃ tertia rãtio ad eandẽ cõcluſionem ⁊ pt̃ eſſe ratio talis. opio eſt differentia acceptionis .i. virtutis acceptiue et creditiue. ſicut ſcientia ⁊ prudentia ⁊ intellectꝰ de quibus habet dici vi. ethicoꝝ ſed fantaſia nõ eſt differentia virtutis creditiue cũ multociens fantaſiemur qđ non credimus eſſe ſicut impoſſibilia fieri ergo opinio non eſt fantaſia. ⁊ hoc eſt quod dicit lr̃a. Sunt autẽ ſcientia opinio ⁊ prudentia differentie illius acceptionis .i. virtutis acceptiue vel creditiue et etiam ꝯtraria horum de quorum dr̃a nõ eſt hic agẽdũ ſed alibi ſcꝫ vi. ethicoꝝ ſuppleatur lr̃a ſed fantaſia nõ eſt huiõi ergo etc. Notandum eſt ꝙ intellectꝰ eſt de principijs et ideo ad intellectũ ſequit̃ fides principioꝝ. qui enĩ intelligit principia credit ea eē vera. ſicut autē intellectus arguit fidem principioꝝ ita ſciencia arguit fidem ꝯcluſionū nec accipitur hic fides ꝓ ut diuidit̄ ꝯtra viſionem. eo modo quo dicimus ꝙ fides eſt de nō apparentibꝫ ſed fides hic accipitur ꝓ ut intelligens et ſciens adheret rei intellecte vel ſcite. intellecte quidem ꝓpter euidenciā terminoꝝ q̄ʒ principia cognoſcimꝰ per terminos ſcite autē ꝑ euidenciā ꝑmiſſaꝝ. bñ ergo dcm̄ eſt ꝙ intellectus et ſciēcia ſunt dc̄e virtutis creditiue ⁊ hoc idē dico de prudencia que eſt recta ratio agibiliū. Prudens eñ credit et exiſtimat ſic debere agi puta iuſte fortiter vel temꝑanter ¶ Deinde ſequitur. De eo autē. vbi phūs epilogat dicta ⁊ ꝯtinuat ſe ad dicēda dicens ꝙ dcm̄ eſt ꝙ intelligere eſt aliud a ſentire. ¶ Ad vnū autē horum ſcʒ ſenſum ꝑtinet fantaſia. ad alteꝝ autē ſcʒ ad intellectū ꝑtinet opinio. determinātes autē de fantaſia. ſic. i. hoc modo dicendū eſt et de altero ſcʒ intellectū. In hoc autē cōtinuat ſe ad dicenda. primo eñ dictū eſt de fantaſia. ſecūdo de intellectu et hoc in tercio libro

Si igitur fantaſia

Poſtꝙ phūs oſtēdit ꝙ fantaſia nō eſt opinio que tenet ſe cū intellectu hic oñdit ꝙ nec eſt intellectus nec ſenſus et duo facit. quia primo oſtēdit quid videtur eſſe fantaſia. ſecūdo oſtēdit quid nō eſt ibi. Quod quidem igitur ¶ Quantū ad primū notandū eſt ꝙ fantaſia eſt potēcia ſm̄ quā appareret nobis aliqua apparitio ⁊ aliqḋ fantaſma. Ex hoc autē poſſet videri prima facie ꝙ fantaſia eſſet aliqua illaꝝ potenciaꝝ vel habituū quibꝰ apparet nobis verum vel falſum. Talia autem ſunt ſciencia. ſenſus. opinio intellectus. et hoc eſt qḋ dr̄ in lr̄a. Si ergo fantaſia eſt potēcia ſm̄ quā in nobis fieri dicimꝰ aliqḋ fantaſma. i. aliquod idolum et ſi fantaſia eſt aliquid dictū nō ſm̄ methaphorā ſed ꝓprie. Si inquā ita eſt videtur ꝙ fantaſia ſit potencia quedā aut habitus de numero haꝝ potenciaꝝ ſm̄ quas dicimus veꝝ aut falſum. hmōdi autē ſunt ſciencia. ſenſus. opinio. et intellectus ¶ Quereret aliquis quare phūs nō facit mentionē de ſapiencia. Dicendū eſt ꝙ hoc potuit eſſe ꝓpter duas raciones. prima eſt ꝙ faciendo mentionem de ſciēcia quodāmodo facit mētionem de ſapiencia que ſapiencia ē certa cognitio et ſcientia de altiſſimis cauſis et primis principijs. Secunda ratio ad hoc pt̄ eſſe: q̄ʒ licet ſm̄ ſapienciam ꝯtingat dicere veꝝ tn̄ ipſa ſapiencia nichil ſimilitudinis habet cū fantaſia. ſapiencia eñ eſt de altiſſimis principijs ⁊ cauſis que nō cadunt ſub ymaginatione. ¶ Secūdo quereret aliquis cū ſm̄ prudenciam ꝯtingat dicere verū de agibilibꝫ ⁊ ſm̄ artē ꝯtingat dicere verum de factibilibꝫ quare phūs nō enumerauit prudentiā et artē inter habitus dicentes verū Dicendū est ꝙ licet prudentia ⁊ ars dicant verū tamen satis potuerunt intelligi per scientiam. Nam vt sic loquar. prudentia est quedam scientia agibiliū et ars est scientia factibiliū. licet eñ scientia diuidatur ꝯtra prudentiam. qꝛ scientia est de speculabilibus et prudentia est de agibilib; et quātū ad hoc habitus prudentie nō sit habitus scientie tñ scientia in cōmuni diuiditur ꝑ practicam et speculatiuā et sic ratio scientie saluat in habitu practico qui est prudentia vel ars ¶ Tertio quereret aliquis. Vtrum bene diuidatur intellectus ꝯtra scientiam et videtur ꝙ nō qꝛ scientia est in intellectu sicut accñs in subiecto. sed accñs nō diuidit ꝯtra subm̄ ergo ꝛc. ¶ Ad oppositum est dcm̄ phi qui dicit in lr̄a ꝙ scientia et intellectus dicunt verum. Dicendū est ꝙ intellectus accipitur duobus modis. Vno mō ꝓ potentia intellectiua et hoc modo nō accipitur in lr̄a. qꝛ hoc modo est subm̄ sciētie nec diuiditur ꝯtra eā ¶ Alio modo accipitur intellectus ꝓ habitu principioꝝ et hoc modo accipitur in lr̄a vt dicitur ꝙ quidā est habitus dicens verum de principijs et hic est intellectus. quidā est habitus dicens verum de ꝯclusionib9 et hic est habitus sciētie ¶ Ad argumentū pꝫ ꝙ nō accipit intellcm̄ eo mō quo accipit in lr̄a ¶ Quarto quereret aliquis. Vtrum bene diuidatur opinio ꝯtra scientiam videtur ꝙ nō qꝛ scire aliquod verum ꝑ ꝓbabilia est aliquod scire. sꝫ opinari est scire aliquod verum ꝑ ꝓbabilia ergo est aliquod scire. Si ergo intellectus nō diuidatur ꝯtra scientiam ita opinio nō diuiditur contra scientiam ¶ Ad oppositū ē dictū phi in lr̄a. Dicendū est ꝙ bene diuiditur opinio ꝯtra scientiā cui9 ratio est. quia scientia est certa cognitio de aliqua re sine formidine oppositi. ⁊ hoc qꝛ scientia est ꝑ causas necessarias ⁊ ꝓprias. Opinio autē nō hꝫ certū iudiciū de re. Est enim cū formidine. videtur enim hec esse dr̄a inter dubitationē ambiguitatē et opinionem. qꝛ dubitatio est indeterminatus motus rationis ad vtrāqꝫ ꝑtem ꝯtradictionis. ambiguitas autē ambit vtramqꝫ ꝑtem contradictionis ꝑ rationes que videntur equaliter fortes. Opinio autē magis stat in vna pte ꝯtradictionis q̄ in alia qꝛ ꝓbabiliora habet ad vnā ptē q̄ ad aliam. formidat tñ semꝑ altrā ptē ¶ Ad argumentū patꝫ quia aliter accipit argumentū scire q̄ phūs accipit. phūs eñ accipit scientiam certam cognitionē ꝑ causas necessarias. talis scientia diuiditur contra opinionem ¶ Deinde sequitur Quod quidem igitur. vbi phūs enumerat quatuor scꝫ sensum scientiam intellectum ⁊ opinionem hic ostēdit ꝙ fantasia nō est aliqd istoꝝ et primo ostendit ꝙ non est sensus. secūdo ōndit ꝙ nō ē intellcm̄ vel ſciencia ibi. ¶ At vero tercio oſtēdit q̄ nō eſt opinio ibi. Relinquit̄ igitur Primo ergo oñditur q̄ fantaſia nō eſt ſenſus ⁊ hoc oñdit quinq; modis ſcz p̄ quinq; rōnes. ſecūda ibi. Poſtea ſm̄ potenciā. tercia ibi. Si vō. quarta ibi. Poſtea hij quidē. quinta ibi. ¶ Amplius autem Prima racio eſt talis. Omīs ſenſus vel eſt in potēcia vel in actu. voco autē ſ̄ſum in potencia ſicut potēciam viſiuā. ſ̄ſum in actu ipſam viſionem. Sed fantaſia nec eſt ſ̄ſus in potencia nec in actu. hoc pz quia p̄ fantaſiam fiunt in nobis apparitiones. has autē apparitiones nō poteſt dici q̄ fiant per ſenſum in potēcia. quia p̄ ſenſum in potencia nihil apparet. Ens eñi in potencia vt ſic nichil rep̄ſentat. nec fiūt p̄ ſenſum in actu. quia ligato ſenſu exteriori ſicut in ſompnis fiūt fantaſie in nobis. et hoc eſt quod dicat lr̄a. ¶ Quod quidem igitur fantaſia non ſit ſenſus manifeſtum eſt ex dicendis. Senſus quidem enim aut eſt in potencia ſicut viſus. i. potencia viſiua aut eſt in actu ſicut viſio. fantaſia autem eſt aliquid quod nō eſt ſenſus in potencia vel in actu. cuius ratio eſt. quia fantaſia poteſt eſſe nullo horum exiſtente ſicut pz in ſompnis. Notandum eſt q̄ imaginatio que eſt in ſompno ſiue in ſompnio imḡtum eſt in actu non eſt ſenſus in potencia. imḡtū eſt autē nō p̄ſente ſenſibili non eſt ſenſus in actu et ita iſta imaginatio nō eſt ſ̄ſus actu nec ſenſus in potencia. ¶ Deinde ſequitur. Poſtea. vbi ponit ſecundā rationē ⁊ ſpecialiter p̄bat q̄ fantaſia nō eſt ſ̄ſus in potencia ⁊ eſt talis rō. Senſus in potēcia adeſt ſemper oībz viuentibz non orbatis. i. non priuatis illo ſenſu. nam q̄diu nō p̄uatur homo viſu tamdiu habet potēciam viſiuam. ſed fantaſia non ſemper ineſt omnibus viuentibus ergo ⁊c. videtur autē hec ratio p̄bare q̄ fantaſia in actu non eſt idem qđ ſenſus in potencia. quia non eſt aliqđ animal quod non habeat aliquā potenciam ſenſitiuam cum non ſit animal ſine ſenſu. ſed animali nō ſemper apparet aliquid in actu et p̄ cōſequens ei non ineſt fantaſia in actu. ¶ Deinde ſequit̄. Si vero ei. vbi ponitur tercia ratio ⁊ eſt notandū q̄ ſicut p̄cedēs rō p̄bauit q̄ fantaſia in actu nō eſt idem quod ſenſus in potencia. ita iſta p̄bat q̄ fantaſia nō eſt idem quod ſ̄ſus in actu et poteſt eſſe ratio talis. Si fantaſia eſſet id quod ſ̄ſus in actu omnibus beſtijs ineſſet fantaſia. quia omnibz beſtijs ꝯtingit aliqñ ſ̄ſum ineſſe actu. ſed non omnib⁹ beſtijs ineſt fantaſia ſicut formice aut api aut vermi ergo fantaſia non eſt ſenſus in actu et hoc eſt quod dicat littera. Si vero fantaſia eſt idem ei ſenſui qui eſt in actu contingeret fantaſiam ineſſe omnibus beſtijs. videtur autem non ineſſe fantaſiam omnibus beſtijs vt formice aut api aut vermi ¶ Quereret aliquis de dicto phi̇ videbitur eni̅ habere duplex dubiū. Primū eſt ꝙ alique beſtie nō hn̄t fantaſiā. hoc eni̅ videtur falſum. q̄ꝛ fantaſia eſt motus fact⁹ a ſenſu ſed in omni animali eſt ꝑſus ergo videt̄ ꝙ in omi a̅i̅ali ſit vel eē poſſit motus qui eſt a ſenſu. Secūdū dubiū eſt de hoc ꝙ apes ⁊ formice nō hn̄t fantaſiam. hoc eni̅ videt̄ falſum cum talia animalia operent̄ artificioſe caſas ⁊ ꝓuideant ſibi in futurum. ¶ Ad primū ↄmuniter reſpondetur ꝙ omnia animalia hn̄t fantaſiam. ſed tn̄ animalia imꝑfecta hn̄t fantaſiam imꝑfectā ⁊ indeterminatam. q̄ꝛ fantaſia eorum non mouetur niſi ad p̄ſentia ſenſibilis. Non ergo negare intendit phūs ꝙ in talibꝫ aialibꝫ ſit fantaſia ſed intēdit dicere ꝙ in eis non eſt fantaſia pfecta que fantaſiat̄ in abſentia ſenſibilis. Eſt eni̅ intelligēdū ꝙ ymaginationem ineſſe animalibꝫ ē duobus modis. vno modo diffinite ⁊ hec eſt imaginatio que imaginatur in abſentia ſenſibilis ſm quā animalia mouētur ad locū determinata vt ↄſequātur imaginatū et hoc eſt in animalibꝫ pfectis. Alio mō ē imaginatio in animalibus indefinite et hoc eſt ſolum dum ſenſibile eſt p̄ſens et eſt ↄiuncta cū ſenſu et hec imaginatio ineſt etiam animali imꝑfecto. ¶ Ad ſecundū dubiū reſpōdet ↄmētator dicens ꝙ apes ⁊ formice neceſſarie imaginantur. apes quidem ꝓpter artificiū. formice autē ꝓpter diſpoſitionem ſui theſauri ſed nō eſt curandū de exemplo: q̄ꝛ exempla nō ponūtur vt ita ſit. vult ergo ↄmentator ꝙ in apibꝫ et formicis eſt fantaſia nec eſt curandū de exemplo phi̇. ¶ Alij dicunt ꝙ hoc exemplū nō eſt poſitū ex vicio phi̇. ſed ex vicio tranſlatoris. Tranſlator eni̅ nō intellexit noīa animaliū que dixit ariſtoteles fantaſiam non habere et loco illoꝝ tranſtulit formicas et apes ⁊ ſic corrumpit veritatem ex mala tranſlatione. ¶ Deinde ſequitur. Poſtea hij quidem. Ubi ponitur quarta ratio ⁊ eſt talis. Senſus ſemꝑ ſunt veri circa ꝓpriū obiectū. ſed fantaſie vt plurimū falſe ergo fantaſia nō eſt ſenſus. Ex hac ratione eſt duplex dubiū. Primum eſt quomodo ſenſus eſt verus circa ꝓpria obiecta. Ad hoc poteſt rn̄deri ꝙ ſi accipiat̄ dcm̄ cōmentatoris ponētis drām inter ſenſum ⁊ intellectū. q̄ꝛ ſenſus ſemꝑ dicit verum in ꝓprijs falſum autē in vniuerſalibꝫ .i. in ↄmunibꝫ ſenſibilibꝫ. Senſus eni̅ ſentit ſenſibilia communia mediantibꝫ ꝓprijs. ⁊ iō circa ꝓpria nō errat. q̄ꝛ ſenſibile ꝓpriū eſt actiuū ꝑ ſe in ſenſum et ꝑ actiuū nō imprimit in paſſum niſi tantū formā ꝓpriam ⁊ cū illam recte recipit ſenſus nō errat q̄ꝛ ex tali receptione iudicat ſicut recipit. In ſenſibili autē ↄmuni errat aliquando. Iudicat eni̅ aliqn̄ magnitudinē eſſe decem pedū que nō eſt niſi octo In intellectu vero eſt econuerſo. q̄ꝛ intellect⁹ nō errat in vniūſalib⁹ docet aūt ↄ̄ueniētibꝰ: vniuersalia ꝓpositiones ꝑ se notas circa quas nō accidit error. In ꝓprijs autē .i. cōceptibꝰ ꝑticularibus aliqñ errat intellectus et hoc ꝙ principia circa q̄ non est error: non bene applicantur. Secundum dubium in dicto phi est de hoc ꝙ dicit ꝙ fantasie vt plurimum sunt false. hoc eīm nō videtur verum. quia fantasia non affirmat nec negat et ꝑ ↄ̄ńs nō dicit verum nec falsum. ¶ Ad hoc dubiū est ↄmuniter ꝙ fantasie dicuntur false non quidem falsum dicentes vel verum qm̄ vt habitum est fantasia non discernit affirmando vel negando. sed falsum dicitur in fantasia eo modo quo ens fictum dicitur falsum cum nō sit sicut fingitur. ¶ Deinde sequitur. ¶ Amplius autem. vbi ponitur quinta ratio et potest esse talis ꝯm sensum dicimus sic esse et non solum sic apparere. ¶ Cum autem imaginamur dicimus sic apparere magis q̄ sic esse ergo sensus non est imaginatio sine fantasia. primo ergo ponitur hec ratio. secundo manifestatur ibi. Sed ꝙ quidem.

¶ Quantū ad primū dicitur ¶ Amplius autē cum operemur certe circa sensibile .i. cū certitudinaliter senciamus nō dicimus qm̄ videtur nobis hoc vel aliquid aliud. sed potius dicimus ꝙ hoc est homo sed magis hoc dicimus cū a remotis et in tenebris nō sentimus manifeste et tunc aut est sensus verus aut falsus suppleatur lr̄a sed ꝯm fantasiam nō dicimus sic eē sed sic apparere. ¶ Notandū est ꝙ notabiliter dixit phūs ꝙ est sensus aut verus aut falsus. primo vt ostendat conuenienciam inter fantasiam et sensum non manifestum. vt sicut fantasia potest esse falsa ita ꝙ sensus non manifestus sicut sensus qui est in tenebris et non habet debitum lumen. Tunc eīm dicimꝰ nō sic esse. vel sic dicimꝰ aliquādo erramus. Secūdo hoc fecit phūs vt ostēdat ꝙ sensus pt̄ errare circa sensibile ꝑ acciñs. cꝰmōi ē homo et capra ꝙ aliquid hmōdi. et id dicitur in lr̄a ꝙ circa hominē illum est sensus aliquando falsus. ¶ Deinde sequitur. ¶ Qd̄ quidē igit̄. vbi notandū est ꝙ hoc pt̄ esse explanatio precedentis rationis Dictū ē eīm in precedenti ratione ꝙ ꝯm fantasiā dicimus sic apparere et nō sic esse. hoc autē patet. qꝛ fantasie sunt in somnijs et tunc certū est ꝙ fantasiamur sed nō est certū sic esse sed magis sic apparere. et hoc est quod dicit lr̄a. sed ꝙ quidem dixerimus scꝫ prius esse hoc autē dictu qꝛ apparent visiones in somnijs hoc quidē dictum declarat rationem precedentem. ¶ Alio modo potest introduci ꝯm aliquos hec lr̄a vt sit noua ratio ꝙ sic arguatur nos possumꝰ imaginari oculis clausis formas visibiles cuius ratio est quia visiones fātastice apparent dormientibus. sed tunc apparet sensus in actu.

¶ Tercio enim modo potest introduci hec littera. vt sit secundum fundamentū ad ꝓbandū ↄclusionē ꝑdictā. ¶ Quinta eīm racio fundabat sup duo fundamenta Primū est ꝙ ſm ſenſum manifeſte ſencientē magis dicim⁹ ſic eſſe ꝙ̄ ſic apparere ⁊ hoc fundamētū dat intelligere phūs ibi. Amplius aūt nō dicim⁹. Secūdū fundamentū eſt ꝙ ſm fantaſiam magis dicim⁹ ſic apparere ꝙ̄ ſic eſſe. hoc autē fundamentū dat intelligere phūs qñ dicit. ſed ꝙ quidē dicimus ⁊c. q. d. ſicut dicimus prius in ſomniis apparent viſiōes tūc autē neq̄ eſt ſic apparere ⁊ nō ſic eſſe. ¶ Deinde ſequit̄. At vero Ubi poſtꝙ̄ phūs oſtendit ꝙ fantaſia nō eſt ſenſus hic oſtendit ꝙ ipa nō eſt intellectus vel ſciencia. Eſt eīm intellectus habitus verox principiox Sciencia aūt eſt habitus verax ↄcluſionū ⁊ ſic intellcūs ⁊ ſciencia ſunt habitus vera dicentes. fantaſia aūt aliqñ eſt falſa. ex quo ſequitur ꝙ ipſa nō eſt intellectus vel ſciencia. hoc eſt ergo qd̄ dt̄ lr̄a. ¶ At vero neq; fantaſia erit vna de numero habituū ſemp vera dicencium vt ſciencia que ſemp dicit verū circa ↄcluſiōes ⁊ intellcūs qui ſemp dicit verū circa principia Eſt eīm aliqua fantaſia falſa

Relinquitur ergo Poſt ꝙ̄ oſtenſum eſt ꝙ fantaſia nō eſt ſenſus nec intellectus nec ſciencia hic oſtendit ꝙ fantaſia nō eſt opinio et dividitur hec ps in duas. qr primo oſtenditur ꝙ fantaſia nō eſt opinio ſcd̄o oſtenditur ꝙ fantaſia nō eſt quid ↄpoſitū ex opiniōe ⁊ ſenſu ibi Manifeſtū. Prima in duas qr primo phūs ponit intentū ſuū. ſcd̄o ipm ꝓſequitur ibi. Sed opinionē. ¶ Ad euidenciā p̄m notandū eſt. ꝙ opinio aliqñ eſt vera aliqñ falſa ſicut ⁊ fantaſia. ⁊ ideo ꝓpter hanc apparēciā forte crederet aliquis ꝙ fantaſia eſſet opinio nō intellectus vel ſciencia qr ſemp dicūt verum ⁊ hoc eſt qd̄ dicit lr̄a que ita ↄtinuet̄ ex quo fantaſia nō ē de numero habituū ſemp vera dicenciū relinquit̄ vt videamus ſi fantaſia ſit opinio. Eſt eīm opinio vera vel falſa ſicut ⁊ fantaſia ¶ Deinde ſequitur Sed opinioni. Ubi ꝓſequitur intentum ſuū et dividitur in duas ptes ſm qd̄ ꝓbatur duabus racionib; ꝙ fantaſia nō eſt opinio. ſecunda ibi Amplius. Prima racio p̄t ſic formari. Opinio eſt cū fide quia opināś credit ſic eſſe vel nō eſſe. ſed fantaſia nō eſt cum fide. Multis eīm animalib; ineſt fantaſia quib; nō ineſt fides. ¶ Alio modo poteſt ſic formari racio Fantaſia multis ineſt quib; nō ineſt fides. Opinio autē nulli ineſt cui nō inſit fides ergo fantaſia non eſt opinio. hoc viſo p; lr̄a. vnde dicitur. Sed opinioni quidem inheret fides. nō eīm ↄtingit opinantem nō credere de quibus videtur. i. de quibus habet probabiles raciōes. Nulli autē beſtiax ineſt fides ⁊ tamen multis de eis ineſt fantaſia.

¶ Deīn ſeq̄tur. Amplius ſi oēni vbi ponit̄ ſecūda racō ⁊ p̄t eē talis Omni hꝫ opinionē hꝫ rōnem. q2 qui opinātur ꝑ ꝓbabiles rōnes opinantur. opinanti autē nō ꝑſuadet̄ niſi ꝑ rationem. ex quo ſequitur ꝙ opinio rationem includit. ſed fantaſia quibuſdā animaliū ineſt quibꝫ non ineſt ratio. ex quo ſequit̄ ꝙ fantaſia nō eſt opinio et hoc eſt qđ dicit lr̄a Amplius ſi o̅nem opinionē ſequitur fides vt dc̄m eſt in p̄cedenti ratione. fidem autē ſequit̄ ſuaſum eē q2 credentibꝫ ꝑſuaſum eſt ſic debere eſſe. Suaſionē autē ſequit̄ ratio tū q2 rationis eſt ꝑſuadere tū etiā q2 ratio intellectiua ꝑſuadet ꝑ racōnes ꝓbabiles ex quo ſequit̄ ꝙ opinio eſt cū ratione. quibuſdā autē beſtiaꝝ ineſt fantaſia quibꝫ nō ineſt ratio

¶ Deinde ſequitur. Manifeſtū ergo. vbi ph̄us ꝓbat ꝙ fantaſia nō eſt quid ꝯpoſitū ex ſenſu ⁊ opinione. et primo ponit ph̄us intentū ſuū. ſecūdo ꝓbat ibi. Propter hoc. Primo ergo ph̄us ponit intentum ſuū vbi notandum eſt ꝙ de fantaſia pn̄t eſſe tres modi dicēdi. Primus eſt ꝙ fantaſia eſt opinio ꝯiūcta ſenſui in actu ita ꝙ fantaſia ſit opinio eſſencialiter ⁊ habeat ſenſum annexū et hic modus poteſt imꝓbari ex p̄cedentibus. q2 ſi fantaſia eſt opinio ꝯiūcta ſenſui in actu nō eſſet fantaſia niſi exiſtente ſenſu in actu quod falſum eſt. Secūdus modus dicendi eſt ꝙ fantaſia eſt opinio cauſata ꝑ ſenſum in actu ſiue opinio que fit ꝑ ſenſum ꝯiūctū ſibi. Et hic modꝰ eodē modo p̄t imꝓbari ſicut ⁊ p̄cedēs q2 ſm̄ hoc nō eſſet fantaſia niſi exiſtente actuali ſenſatione cauſante. Tertio mō p̄t intelligi ꝙ fantaſia ſit quid ꝯpoſitū eſſencialiter ex opinione et ſenſu ⁊ hūc modū intēdit deſtruere ph̄us. hoc viſo pꝫ lr̄a vbi dicitur ꝙ manifeſtū eſt ꝙ fantaſia nō erit opinio cū ſenſu q̄tū ad primū modū neqꝫ ꝑ ſenſum q̄tū ad ſecūdū modū neqꝫ erit ꝯplexio opinionis ⁊ ſenſus q̄tū ad terciū. Alio mō diſtinguūt aliqui iſtos modos. primꝰ modus eſt ꝙ fantaſia ſit eſſencialiter opinio ⁊ habeat annexū ſenſum. ſecundus modus econuerſo ſcꝫ ꝙ ſit ſenſus eſſencialiter ⁊ habeat annexam opinionem. tercius modꝰ eſt ꝙ fantaſia ſit eſſencialiter vtrūqꝫ.

¶ Deinde ſequit̄. Propter quid. vbi ph̄us ꝓbat intentū ſuū. et duo facit quia primo ponit duas ſuppoſitiones. ſecūdo ex illis arguit intentū ſuū ibi. Accidit igitur. Prima in duas ſm̄ duas ſuppoſitiones ſecūda ibi. Apparent autē. Primo ergo ponitur p̄ma ſuppoſitio et eſt ꝙ ſi fantaſia componatur ex ſenſu et opinione ꝓbabile eſt ꝙ opinio eſt reſpectu illius cuius eſt ſenſus Non enim probabile eſt ꝙ fantaſia componatur ex opinione albi et ſenſu boni. quia cū fantaſia eſt vna debet eſſe ex vno et eodem hoc autē non poteſt eſſe niſi ſenſus et eadem opinio ſint eiuſdem. puta enim ꝙ fantaſia ſit compoſita ex opinione et ſenſu albi. et hoc eſt quod dicit lr̃a. ꝙ manifeſtum eſt ꝙ opinio cōponens fantaſiam non eſt alia quedam id eſt non eſt reſpectu alteri⁹ ab iſto reſpectu cuius eſt ſenſus. ſed illa opinio que componit fantaſiam eſt illa que quidem eſt de eodem cuius eſt ſenſus. Dico autem id eſt compono meipſum ꝙ fantaſia eſt quedam complexio facta ex opinione albi et ſenſu eiuſdem Nō enim fantaſia eſt compoſita ex ſenſu boni et opinione albi. quia ſm hoc apparere aliquid ſm fantaſiam nichil aliud eſt ꝙ̄ opinari id qđ ſentitur non ſm accidens ſed ꝑ ſe quaſi diceret phūs. ſi fantaſia eſt compoſita ex opinione ꝛ ſenſu tunc fantaſiari eſt opinari de eo quod eſt ſenſatum per ſe ita ꝙ opinio ꝛ ſenſus ſint vnius obiecti reſpectu ꝑ ſe. hoc autem non eſſet ſi fantaſia eſſet ex opinione albi ꝛ ſenſu boni. vbi cōmētator: Impoſſibile vt imaginacō ſiue fantaſia ſit compoſitio ex exiſtimatione eius quod eſt idem eſſe album ꝛ bonū quia ſm hoc exiſtimacio et ſenſus non erunt eiuſdem niſi accidentaliter cum tamen apud eos ſic ponētes imaginatio ſit exiſtimatio et ſenſus eiuſdem eſſencialiter.

¶ Deinde ſequitur Apparent autem. Vbi ponitur ſecunda ſuppoſitio et eſt ꝙ de vno et eodem de quo habetur vera opinio habetur. ſēſus falſus ſicut de ſole. Senſus enim videat ſolem eſſe vnius pedis in q̄ntitate diametri et hic ſenſus eſt falſus. Ratio autem opinatur et vere ipſum ſolem eſſe maiorem tota terra et hoc eſt quod dicit lr̃a Apparent autē ꝛ falſa ſupple ſm ſenſum de quibus habem⁹ veram acceptionem id eſt opinionem ſicut ſol ſm ſenſum videtur eſſe vnius pedis et tamen ſm opinionem creditur eſſe maior habitatione id eſt tota terra in qua habitamus ¶ Deinde ſequitur. Accidit igitur. Vbi phūs ex p̄dictis ꝓbat intentum ſuum. Vbi notandū eſt ꝙ ex prima ſuppoſitione ꝓbatū eſt ꝙ fantaſia non poteſt componi niſi ex opinione ꝛ ſēſu eiuſdem. ex ſecunda ſuppoſitione ꝓbatū eſt ꝙ ſi fantaſia componatur ex ſenſu et opinione eiuſdem poteſt contingere ꝙ componatur ex ſenſu falſo et opinione vera reſpectu eiuſdē Et hoc ꝓbato arguit ſic phūs. Si fantaſia componatur ex ſenſu falſo et opinione vera vel opꝫ opinionem veram abiicere nulla mutatione facta in re nec in opinante. vel opꝫ ꝙ vnum et idem ſit falſum et verū ſed vtrumq; eſt impoſſibile ergo et antecedens ex quo ſequitur. hoc viſo patet lr̃a que dicit. Accidit ergo ſcꝫ ſuppoſito caſu ꝙ fantaſia cōponatur ex ſenſu falſo et opinione vera. aut abiicere ſimipſum veram opinionem quam habebat ſalua re id eſt nulla mutatione facta in re. nec oblitum vel decedentem id eſt nulla mutatione facta in opinante puta ꝙ ſit oblitus rationum propter quas opinabatur. vel quia decredit quod prius credebat immutatus ⁊ ꝓpter aliquam rationem aut si ad huc habet eandem opinionē nec eam abiciat neceſſe eſt eandem apparitionem fantaſie eſſe veram ⁊ falſam cū ſit compoſita ex vero et falſo. quia ſi dicatur quod opinio eſt falſa ⁊ nō vera ita quod ſit facta falſa cum prius eſſet vera neceſſe eſt quod res ſit tranſcedens .i. tranſmutata ab eo quod prius erat et tamen hoc latet opinātem. quia ſi non lateret ſimul cum mutatione rei mutaret opinionem. Cum ergo ſit impoſſibile quod idem ſit verū et falſum vel quod opinio mutetur nulla mutatione facta in opinante vel in re opinata reſtat impoſſibile eſt quod aliquod vnū ſit quid compoſitum ex ſenſu falſo et opinione vera. ¶ Notandum eſt quod aliquis nō habet opinionem verā quā prius habebat hoc poteſt contingere tribus modis. vno modo facta immutatione in re. puta ſi aliquis opinatur vere de .s. ſedente quando ſedet ſequitur quod eo ſurgente opinio ſit falſa. et aliquando talis mutatio facta in re latet opinantem. quia ſi lateret mutaret opinionem. Secūdo modo poteſt hoc contingere quādo opinans obliviſcitur priſtine opinionis. Tercio modo poteſt hoc contingere quod licet opinans nō ſit oblitus priſtine opinionis tū incipit diſcernere quod credebat ꝓpter aliquā rationem que videtur fortior ad oppoſitā partem. Nullo autem iſtorum contingente impoſſibile eſt quod aliquis mutet opinionem quod tū contingeret in propoſito vt declaratū eſt. ¶ Quereret aliquis de hoc quod dicit philoſophus ſcilicet quod ſi fantaſia ſit ex opinione et ſenſu poteſt contingere quod ſit ex ſenſu falſo et opinione vera. poſſet enim aliquis dicere quod fantaſia non eſt quid compoſitum ex ſciencia et intellectu. ¶ Secundo poſſet aliquis dicere quod fantaſia eſt quid compoſitum ex ſenſu vero ⁊ ex opinione vera Tercio poſſet aliquis dicere quod fantaſia eſt compoſitum ex ſenſu falſo et opinione falſa. Quarto poſſet aliquis dicere quod ſenſus trahitur ad opinionē et conformatur eidem et non econuerſo. ſicut dicit philoſophus in littera ſcilicet quod ꝓpter ſenſum falſum oportet abicere opinionem veram. Quinto poſſet aliquis dicere quod fantaſia eſt quid compoſitum ex ſenſu vero et opinione falſa. Cum ergo philoſophus faciat mencionem de aliquo iſtorum videtur inſufficienter dixiſſe. Dicendū eſt quod de primo nō eſt mencio facta quia ſtatim patet quod fantaſia non poteſt eſſe quid compoſitum ex ſciencia et intellectu. cuius ratio eſt quia ſciencia et intellectus ſunt habitus ſemper vera dicentes. fantaſia autem quandoque eſt falſa. Nec de ſecūdo facta eſt mencio. cuius ratio eſt. quoniam fantaſia aliquando eſt falſa. falſam autem fantaſiam non poſſunt componere ſenſus verus et opinio vera. Alia ratio eſt in exemplo phi quia dicit̃ q̄ntitatem ſolis ſenſum nunq̄ poteſt eſſe uerus quia non poteſt eſſe ꝙ ſol iudicetur tantus a viſu quantus ē. De tercio etiam non eſt facta mencio quia patens eſt ꝙ ſenſus falſus et opinio falſa non poſſunt componere fantaſiam que aliquando eſt uera. Ad quartum dicendum eſt ꝙ fantaſia ſicut dicetur infra eſt motus factus a ſenſu et eſt ſimilis motui qui fit in ſenſu et ideo fantaſia cum ſit cauſata a ſenſu trahitur ad conformitatem ſenſus et per conſequēs ſi fantaſia componatur ex ſenſu falſo et opinione uera magis debet trahi opinio ad ſenſum q̄ econuerſo. Et ſi dicat aliquis ſicut dicebatur quinto ꝙ fantaſia componitur ex ſenſu uero et opinione falſa. contra hoc dicitur quia ſenſus non eſt uerus vt predictum eſt in predicto exemplo ſcꝫ de ſole. ſecundo cōtra hoc dicitur uel ꝙ oportebit idē eſſe ſimul uerum et falſum uel abiicere opinionem falſam. ſicut prius dicebatur in opinione uera

Sed quoniã eſt

Poſtq̄ philoſophus oſtendit quid non eſt fantaſia in parte iſta oſtendit quid eſt. et duo facit. quia primo venatur quiditatem fantaſie. ſecundo oſtendit ex p̄dictis que conueniunt fantaſie ibi, Et multa eſt. Prima in duas. quia primo quedam premittit. ſecundo ex premiſſis cōcludit diffinitionem fantaſie ibi. Erit itaqꝫ. Prima in tres ſm tria que premittit. ſecunda ibi. Fantaſia autem. tercia ibi. Eſt autem. Primo ergo premittit primum. Ad cuius euidenciam notandum. ꝙ in mouentibus ordinatis eſt dare mouens tantum et mouēs ꝗ motū et motū tm̄. ita ꝙ primum mouet medium et medium motum mouet extremum.

Ex hoc enim accipit philoſophus vnam propoſitionem ꝙ aliquo modo poteſt moueri aliquid aliud. hoc autem accipit philoſophus quia intencio ſua eſt ꝙ ſenſibile mouet ſenſum. ſenſus autem motus mouet fantaſiam. et hoc eſt illud quod dicit philoſophꝰ in littera. Sed quoniam eſt id eſt contingit hoc modo moueri alterum ab hoc quod mouetur ita ꝙ idem erit mouens et motum ſcꝫ motum reſpectu primi et mouens reſpectu tercij. Deinde ſequitur. Fantaſia autem. ubi premittit ſecundum et eſt ꝙ fantaſia videtur eē quidam motus ſicut enim anima ſenciens mouetur a ſenſibilibus ita in fantaſiando mouetur ab ydolis que dicuntur fantaſmata hic autem motus fantaſmatis et etiam ipſa fantaſia non eſt ſine ſenſu. quia fantaſia non eſt niſi in hijs que ſenciunt non eſt etiam niſi illoꝝ ſenſibilium quoꝝ eſt ſenſus. quia puta intelligibilia nō cadunt ſub fantaſia. Permittit autem phūs hanc ꝓpoſitionem quia ſuppoſito ꝙ fantaſia ſit motus vult oſtendere a quo eſt iſte motus et hoc oſtendit propoſitio ſequens ita ꝙ hec ſecunda oſtendit ꝙ fantaſia eſt motus. ſequens autem oſtendit ꝙ eſt motus factus a ſenſu. ¶ Deinde ſequitur. Eſt autem motum. Vbi ponitur tercia ꝓpoſitio ¶ Ad cuius euidenciam notandum eſt. ex id qđ dictum eſt in ꝯmuni in prima propoſitione ſpecialiter dicitur de ſenſu et ſenſibili in tercia ¶ A ſenſibili em̄ mouetur ſenſus a ſenſu autem in actu contingit fieri motum aliquem qui aſſimilatur ſenſationi ſicut effectus aſſimilatur cauſe. et hoc eſt qđ dicit lr̄a. Et eſt id eſt contingit ab actu ſenſus id eſt a ſenſu ſm̄ actū fieri motum et hunc motum eſſe ſimilem ſenſui id eſt actuali ſenſationi a qua cauſatur ¶ Deinde ſequitur Erit itaqꝫ. Vbi ꝯcluditur diffinitio fantaſie et poteſt ſic ꝯcludi ex precedente ꝓpoſitione. Ex ſenſu in actu fit quidam motus ſimilis qui non eſt ſine ſenſu nec eſt niſi in ſencientibus. ſed eſſe talē motum ſic ſimile non ꝯueniencius aptatur alteri motui q̄ꝫ motui fantaſtico ergo videt̄ ꝙ fantaſia ſit motus factus a ſenſu que fantaſia non eſt ſine ſenſu. non eſt niſi in ſenciētibus. hoc eſt ergo quod dicit lr̄a. Erit itaqꝫ hec ſcꝫ fantaſia motus ſcꝫ factus a ſenſu dico nō contingēs ſine ſenſu nō contingens eciam in non ſencientibus ſicut in plantis.

¶ Deinde ſequitur. Et multa eſt Vbi ex dictis reddit cauſam quorū dam que attribuuntur fantaſie et duo facit quia primo enumerat illa que attribuūtur fantaſie. ſecundo reddit cauſam illorum ibi. Hoc autem accidit. Enumerat ergo illa q̄ attribuuntur fantaſie ⁊ ſunt duo. Primū eſt ꝙ ſm̄ fantaſiam multa contingit facere et pati ſiue ꝙ habens fantaſiam multa agit et patitur ſm̄ eam. Secundum quod attribuitur fantaſie eſt ꝙ contingit fantaſiam eſſe veram et falſam.

¶ Deinde ſequitur. Hoc autem accidit. Vbi reddit cauſam dictoꝝ et duo facit quia primo reddit cauſam ſecundi. ſecundo reddit cauſam primi ibi. Et quoniam. Prima in duas qꝛ p̄mo reddit cām ſecūdi dicti. ſecundo ex dictis concludit principale ꝓpoſitum ibi. Siquidem igitur. Eſt autem principale ꝓpoſitū reddere diffinitionem fantaſie. Reddit ergo primo cauſam dicti ſecūdi oſtendens ꝙ fantaſia eſt vera ⁊ falſa et facit talem conſequenciam. Senſus eſt falſus et verus ergo et fantaſia eſt vera et falſa. ¶ Circa hanc conſequenciam ſic procedit. quia primo oſtendit ꝙ ſenſus poteſt falſificari ita ꝙ non ſemper eſt verus. ſecundo ex ex hoc concludit ꝙ fantaſia poteſt eſſe falſa ibi. Motus autem. Primo ergo oſtendit ꝙ ſenſus poteſt eē falſus in ſſibili proprio et per ſe. ſecundo in ſenſibili ꝑ accidens ibi. Secūdo autē. tertio in ſenſibili cōmuni ibi ¶ Tercio autē. Primo ergo oſtēditur in ſenſibili ꝓprio ubi eſt notandū ꝙ ſenſus circa ſenſibile ꝓprium nō errat ſed ſemꝑ eſt verus aut modicū habet de falſitate que accidit ꝓpter indiſpoſitione organi vel medii vel diſtantia in ſenſibilibus ut ſupra dictū ē hoc viſo pꝫ lr̄a. unde dicit hoc āt ſcꝫ ꝙ in fantaſia ſit falſitas accidit ꝓpter hoc ꝙ ſenſus reſpectu ꝓprioꝝ obiectoꝝ eſt verus aut ſi eſt hūs falſum ꝙ pauciſſimū hꝫ .i. modicū errat .q.d. phūs. Si p̄t accidere falſitas in ſenſu reſpectu ꝓprii obiecti multo magis in fantaſia ſicut patebit infra ¶ Deinde ſequitur. Secundo autē. ubi oſtēdit phūs quō ſenſus p̄t errare circa ſenſibile ꝑ accidens. vñ dicit. ſecūdo autē de accidere hec id ē ſecundo cōtingit ſentire ſenſibile per accñs. unde alia lr̄a hꝫ. Secūdo aūt eſt ut hec accidatur ⁊ p̄t eſſe alius ſenſus ſecūdo autē eſt falſitas i fantaſia ꝓpter ſenſum. q: errat circa ſenſibile ꝑ accñs. ꝙ autē errat dicit lr̄a. unde ſequitur. Et huic .i. i ſenſibili ꝑ accidens iam contingit mentiri. qd̄ quidem enim album ſit non mentitur .i. viſus non mentitur circa albedinem quia ipſa videtur ꝑ ſe Si autem viſus dicat ꝙ hoc eſt album puta nix vel farina aliquando mentitur quia circa ſenſibile ꝑ accidens poteſt mentiri ſenſus. quando ſcꝫ ſenſibile per ſe quaſi ut ſic loquar reflectitur ad aliud puta albedo ad ſubiectum quod non ſentitur per ſe ſed per accidens ¶ Deinde ſequitur. Tercio autem. Ubi oſtēditur ꝙ contingit mentiri circa ſenſibilia communia. Unde dicitur. Tercio autem ſuple contingit mentiri ex parte communium ſenſibilium que conſequuntur ſubſtantiā i quibus ſunt accidentia propria. Dico autem ſenſibilia communia ſicut magnitudinem et motum que accidunt ſenſibilibus corporibus. circa talia enim maxime accidit deceptio Iudicium enim de talibus variatur ſ̄m varietatem diſtancie Nam quod a remociori videtur minus videtur quia videtur ſub minori angulo ¶ Deinde ſequitur. Motꝰ autem. Ubi poſtq̄ oſtenſum eſt ꝙ ſenſus errat circa ſenſibilia. et hoc tribus modis. hic concludit philoſophus ꝙ multo magis errat fantaſia. et primo philoſophus dat unā cauſam in communi. ſecundo deſcendit ad ſpeciales modos erraendi ibi Et primus quidem ¶ Quantum ad primum poteſt ſic formari ratio plus diſtat fantaſia extra a ſenſibili extra q̄ ſenſus et per conſequens ipſa fantaſia modo debiliori recipit eam ſimilitudinem ipſius ſenſibilis quam ſenſus eam recipiat ſi ergo ſenſus errat circa ipſum ſenſibile errabit multo magis et ipſa fantaſia circa ſenſibile. et hoc eſt illud qd̄ dicit philoſophus in lr̄a. ꝙ motus fantaſticus factus eſt a ſenſu in actu differt ab ipſo ſenſu qui fit ab hijs tribus ſenſibilibus .i. differt a ſenſu qui ſentit tribus modis ſcȝ ſenſibile ꝑ ſe ſenſibile ꝑ accidens ⁊ ſenſibile ꝯmune. Differt inquam ſicut effect⁹ a cauſa ⁊ ꝑ ꝯſequens hic effect⁹ remocior eſt a ſenſibili ꝙ̄ ſua cauſa .ſ. ſenſus.

¶Alio mō pōt formari hec rō ſic. Fantaſia accipit rē nō p̄ſentē .ſȝ ſenſus accipit rē p̄ſentē .ſed quod accipit rem nō p̄ſentē accipit in maiori diſtancia et ꝑ ꝯñs magis errat. fantaſia ergo plus errat ꝙ̄ ſenſus .q꞉ nō ſe nꝑ dirigit formā ſenſibilis quā habet ad rem ſicut ſenſus qui mouetꝛ a ſenſibili p̄ſente. tūc legetur lr̄a ſic. Motus autē factus ab actu .i. fantaſia differt .i. diſtat ab hijs tribȝ ſenſibilibus .i. ſenſibilibȝ que reſpiciunt ſenſum tribȝ modis. vñ ⁊ alia lr̄a habet. ſenſus ab actu factus diſtabit a ſenſibilibȝ

¶Deinde ſequitꝛ. Et primus. Vbi deſcendit ad ſpeciales errores dicēs .ꝙ primus ſenſus ſcȝ qui eſt reſpcū ſenſibiliū ꝓpriorꝝ in p̄ſencia ſenſibilis ꝓp꞉ꝭ ſꝑ eſt verus vel ad minus in pluribus

¶Alij autē ſenſus qui ſunt reſpectu ſenſibilis ꝑ accñs erunt aliqñ falſi tam reſpectu ſenſibilis preſentis ꝙ̄ abſentis. et maxime cum ſenſibile eſt ꝓcul ſuppleatur lr̄a ergo multo magis fantaſia erit falſa. hoc mō legūt quidam.

¶Alij legunt aliter melius vt totum referatur ad fantaſiam que accipit rem in abſentia qd nō facit ſenſus ſicut ſupponebat modus p̄cedens legendi. Dicatꝛ ergo ſic. Et primus ſenſus .i. ſenſatio et primus motus fantaſie continuatur cum motu qui fit ab actu ſenſibiliū ꝓpriorꝝ ſemꝑ eſt verus et hoc qñ ſenſibile eſt preſens. tūc enī motus fantaſie ꝯtinuatur cum motu qui fit a ſenſibili in ſenſum ꝓpriū. et ideo fantaſia nō errat ſicut nec errat ſenſus. In abſencia autē ſenſus errat ſicut qñ imaginatur in abſencia eſſe nigra que tamē ſunt alba.

¶Alij aūt duo modi fantaſie ſcȝ ꝙ ſunt reſpectu ſenſibiliū ꝑ accñs ⁊ ꝯm̄ erunt aliquādo falſi ſiue ſit p̄ſens ſenſibile ſiue abſens. et hūc modum legendi ſequitꝛ ¶Adā in ſuis notulis ſuꝑ librum de aīa

¶Deinde ſequitur. Si quidē igitur. vbi phūs redit ad principale ꝓpoſitū ſcȝ ad diffinitionem fantaſie et primo ponit ipſam diffinitionem. ſecundo oſtendit vnde dicitur fantaſia. ſecunda ibi. Quoniā autem.

¶Quantū ad primū dicitur ꝙ ſi nihil aliud habet ea que dicta ſunt puta ꝙ ſit motus factus a ſenſu ſcḋm actū .q.d. phūs. diffinitio debet ſoli ꝯuenire et debet ꝯuerti cū diffinito eſſe autē motū factū a ſenſu ſcḋm actum nō ꝯuenit niſi fantaſie. ⁊ ideo ſignū eſt ꝙ eſt diffinitio eius

¶Deinde ſequitur. Quoniā autē viſus vbi oſtenditur vnde dicitur fantaſia. vbi aduertendum eſt ꝙ fanos in greco idem eſt ꝙ apparicio vel lumen et nihil apparet niſi in lumine et ideo fantaſia ſumit nomen a lumine ⁊ a viſu cuius obiectum eſt lumen et etiam quandoq; ſine lumine nichil videtur. ⁊ hoc eſt quod dicit lr̃a. Quoniam autem viſus eſt maxime ſenſus inter alios eo ꝙ eſt ſpiritualis magis et plurima cognoſcitiuus. ideo fantaſia que cauſatur a ſenſu ſm̃ actum accipit nomen a lumine quia ſine lumine nõ contingit videre. ¶ Notandum eſt ꝙ ph̃us vnum ſupponit et aliud cõcludit. primum quod ſupponit eſt ꝙ fantaſia eſt cauſata a ſenſu. ⁊ hoc ſupponitur ex diffinitione qua dicitur ꝙ fantaſia eſt motus factus a ſenſu et hoc ſuppoſito poteſt concludi ꝙ fantaſia ſumit nomen ab aliquo ſenſu ſicut effectus a cauſa. ſed dignius eſt ꝙ ſumat nomen a viſu vnde et fantaſia dicitur viſio ſiue apparitio. ¶ Ratio autem huius conueniencie eſt quia viſus eſt precipuus ſenſus. et hanc rationem ponit ph̃us in lr̃a. ¶ Aliam rationem aſſignant aliqui quando ſenſibilia viſus maxime permanent et figuntur in fantaſia. Alia atem ſenſibilia minus et minime ſenſibilia olfactus. huius autem ſignum eſt quia rariſſime ſompniant homines de odoribus et huius cauſa eſt quia debiliter habemus hunc ſenſum. Tactũ autem licet maxime habemus tamẽ ſeruant magis qualitates in corpore ꝙ̃ intenciones qualitatum in anima et ideo raro ſompniat aliquis frigus vel calorem niſi corpus interim frigeſcat vel caleſcat. ſed colores figuras et etiam ſonos frequentiſſime ſompniat eo ꝙ iſta ſunt magis habentia de intencione proprietatum ſpiritualium et ideo de facili tranſeunt ad fantaſiam.

¶ Deinde ſequitur. Et quoniam immanent. Ubi poſtꝙ̃ oſtenſum eſt quoniam fantaſia aliquando eſt vera et aliquãdo eſt falſa datur cauſa quare ſm̃ fantaſiã animalia multa agunt et patiuntur. Cauſa autem et ratio eſt. quia in abſencia rerum ſenſibilium manent fantaſie et apparitiones animalia multa agũt et patiuntur. Alia autem quia nõ habent intellectum ſicut bruta animalia. ¶ Alia autem ex hoc ꝙ habent intellectum velatum quod quidem contingit tripliciter. quandoq; autem hoc accidit ex aliqua paſſione timoris vel concupiſcencie vel aliquo huiuſ modi que aliquando eſt ita forte ꝙ obumbrat intellectum. Aliquando etiam hoc accidit propter aliquam egritudinem ſiue infirmitatem corporis ſicut accidit in furioſis freneticis letargicis et ſic etiam de multis alijs. Et aliquando hoc etiam accidit a ſompno quia in ſompno ligatur racio et viget fantaſia quaſi dicat philoſophus quando intellectꝰ eſt in vigore ſuo proprio tunc homo operatur ſm̃ ipſum intellectum et ſequitur eum et non ſequitur tunc ipſam fantaſiam. ¶ Quando autem intellectꝰ obũbrat et obnubilatur tūc homo ſequitur fantaſiā. hec āt obnubilatio aliqñ ē a fortitudine paſſionis ſicut patet in multū timentib; vel in multum iratis vel in multū ↄcupiſcentibus aliqñ eſt ab egritudine aliqñ eſt a ſompno. ¶ Deinde ſequit. Fantaſia quidē. Ubi phūs epilogat iam dicta. vñ dt De fantaſia quidē igit quid ſit ⁊ ꝓpter quid ſit. i. que cā eius eſt in tm̄ ſit dictū. ¶ Queret aliquis vtrū fantaſia ſit motus videtur ꝙ nō q2 fantaſia eſt potētia ſed potētia nō eſt motus. ¶ Ad oppoſitū eſt dcm̄ phi. Dicēdū eſt ad hanc queſtionē ꝙ fantaſia hic deſcribit ꝑ ſuū ꝓpriū actū q quidē actus eſt moueri a ſenſu. unde eo modo deſcribit quo deſcribūtur potētie paſſiue quarū ratio eſt vt moueātur ab agētib;. ¶ Alio modo poteſt dici ꝙ fantaſia accipit duobus modis. uno modo ꝓ ip̄a potētia interiori in qua fiunt apparitiones fantaſtice. ſecundo mō ꝓ ip̄a apparitiōe que quidem eſt motio facta a ſenſu ⁊ hoc mō accipitur hic. Siue aūt pmo mō ſiue ſecūdo dicat pz ad argumentū. Nā ſm primū modū licet potētia nō ſit motus tñ hec potētia fantaſtica eſt potētia paſſiua cui9 eſt moui a ſſu et ſic potētia diffinit ꝑ actū quē recipit a ſenſu. Si aūt dicatur ſecūdo mō tūc magis diffinitur ip̄a motio fantaſtica quā dicim9 apparitionē ꝙ̄ diffiniat ip̄a potentia. q2 cū ipſa potētia ſit in actu ꝑ motionem hāc. poſſet dici ꝙ diffinit fantaſia vt eſt in actu ſiue actualis. ¶ Secūdo queret aliquis. Utrū fantaſia ſit motus factus a ſenſu in actu. videtur ꝙ nō. q2 fantaſia p̄t eē in abſentia ſenſibilis. ſed qđ in abſentia ſenſibilis p̄t eſſe nō eſt a ſenſu in actu ergo exiſtēs fantaſia nō eſt ſenſus in actu. ¶ Ad oppoſitū eſt dcm̄ phi.

¶ Ad hanc queſtionē dicendū eſt ꝙ hec diffinitio dz ſic intelligi ꝙ fātaſia eſt motus factus a ſenſu qui eſt ſm actū vel qui fuit in actu. ꝑſtatio aūt hui9 intellcūs eſt q2 añ ꝙ̄ in aīali fiat ſenſus in actu nō mouetur aīal motu imaginacōnis. ſed cū iam fuerit ſſus factus in actu derelinquūtur ſpecies apud virtutē imaginatiuā ſm quas fiūt apparitiones ⁊ fantaſie. ¶ Ad argumētū pz q2 accipit ſſus vel qui eſt in actu vel qui fuit in actu. Intelligēmus enim ꝙ eſt duplex fantaſia. determinata ⁊ hec eſt in abſentia ſenſibilis. nec opz ꝙ ↄiūgatur ſenſui in actu. tñ opz ꝙ alio ſſus fuerit in actu. Alia eſt fantaſia indeterminata que quidē nō eſt in abſentia ſenſibilis. et de hac nō eſt dubiū ꝙ cōiūgitur ſenſui in actu. ¶ Ad argumentū patet

¶ Explicit elucidantiſſima expoſitio egregij Alexandri ſup ſecundū librū de anima

¶ Incipit expoſitio venerabilis Alexandri ſup terciū librū de aīa.

DE parte aūt anime

Poſtq̄ phūs determinauit de pte anime ſenſitiue poſtq̄ etiam oſtendit q̄ ſentire nō eſt intelligere incipit determinare de pte anime intellectiue. et duo facit qꝫ primo ponit intentū. ſecundo exequitur tractatū de intellectu ibi. Si igitur intelligere. Primo ergo ponit intentū ſuū et eſt ſententia ſua talis q̄ ſiue potēcia intellectiua dr̄at ab alijs potencijs magnitudine ꝛ ſubiecto ſicut ponebat plato. ſiue tm̄ dr̄at ab alijs potēcijs ſm intentionē. de hoc nō querimꝰ hic ſed ꝑtermittimus et querimꝰ de ipſo intellectu. volentes ꝯſiderare quā dr̄am hꝫ intellectus ad alias potēcias. volentes eciam ꝯſiderare p quē modū eſt ipm̄ intelligere. et hoc eſt qđ dicit lr̄a. q̄ ꝯſiderandū eſt de pte anime per quā ptem aīa cognoſcit et ſapit. cognoſcit quidem quātū ad actū ſimplicis intelligencie. ſapit autē quātū ad actū ꝯpoſitū et diuiſum. Cōſiderandū eſt inquā quā dr̄am hꝫ hec potēcia aīe que cognoſcit et ſapit ad alias potēcias anime. Conſiderandū eſt eciā quō. i. p quē modū ſꝫ que principia fiat ipm̄ intelligere et hec ꝯſiderāda ſunt de intellectu ſiue ſit extēſiue ſepabilis ab alijs potēcijs ſm magnitudinē ſiue ſolū ſm rationē. i. intentionem et nō ſm magnitudinē. ¶ Notandū eſt q̄ aīa hꝫ ptes potēciales ꝯphendentes quaſi ptialiter ꝛ quaſi modo arctato qđ ipa anima que eſt totū ꝯphendit vniuerſaliter ꝛ quaſi modo illimitato. Anima eīm eſt quoddā totū qꝫ ſuus aſpectus eſt ad intelligere et ad ſentire et ad omnem actū vitalem ita q̄ p modū totius ꝯphendit in ſe omnē potenciā que pt̄ elicere aliquē actū vitalem. quelibet aūt potēcia in ſe hꝫ aſpectū ptialem ad huc actū vitalē vel illū. ſicut potēcia ſenſitiua tm̄ aſpectū hꝫ ad ſentire ꝛ intellectiua ad intelligere ꝓpter quē aſpectū ptialē quelibet potēcia aīe dicitur ps et ideo phūs volens loqui de intellectu dixit ſe velle loqui de pte anime. Notandum eſt ſecūdo q̄ quedā ſunt que ſeparantur ſm intentionē ꝛ certitudinē qꝫ intentio et certitudo vnius nō eſt intentio ꝛ certitudo alterius nō tn̄ ſeparantur ſubiecto ꝛ magnitudine ſicut odor ꝛ ſapor in pomo. hec eīm ſeparantur certitudine et ratione quia certitudo odoris nō eſt certitudo ſaporis. nō tn̄ ſeparantur ſubō. Quedā tn̄ ſunt q̄ ſepant in ſuppoſito ꝛ ſubiecto q̄ tn̄ ꝯueniūt in intēcōe ꝛ certitudine eo mō quo dicimꝰ q̄. ſ. ꝛ plato ſepātur in ſuppoſito tamē cōueniūt intēcōe ꝛ certitudie hūanitatis Quedā ſunt q̄ ſeparantur vtroqꝫ mõ ſcꝫ ſm ſuppoſitũ et ſm certitudinẽ ſiue ſm intencionẽ. ⁊ hoc modo ſeparantur duo contraria. certitudo enim ⁊ intẽcio vni⁹ contrarij nõ ẽ intẽcio ⁊ certitudo alteri⁹ qꝛ vt oñſum ẽ in .x. methaphiſice. contrarietas ẽ quedã drã ſm formã ⁊ intẽcionẽ. contraria etiã differũt ſubõ qꝛ eẽ nõ pñt in eodẽ ſuppoſito. has ſeparacões .ſ. ſm ſubm̃ et intẽcionẽ tetigit phũs in lr̃a qñ dixit. Separabile exñte ſm magnitudinẽ ſiue ꝑ rõnẽ Ubi aduertendũ eſt ꝙ plato poſuit ptẽ intellectiuã eẽ ſeparatã ab alijs potẽcijs aie ꝑ magnitudinẽ ⁊ locũ. dedit enim potẽcie intellectiue locũ ⁊ organũ q̄ eſt media pars cerebri ⁊ idõ ibi poſuit ſedẽ rõnis appellãs illã cellulã mediã ſillogiſticã. ¶ Ariſtotiles aũt nullũ organũ attribuit pti intellectiue ſʒ ſolũ eã ſepat ab alijs ꝑ intẽcionẽ qꝛ certitudo ⁊ intẽcõ potẽcie intellectiue nõ ẽ certitudo vel intẽcio aliarꝫ potẽciarum.

¶ Deinde cũ dt Si igit̃ intelligere ẽ. Poſtq̄ꝫ poſuit intẽtũ ſuũ incipit tractatũ de intellcũ. ⁊ duo facit. qꝛ pmo determinat de pte intellectiua ſecũdo ex dictis tã de intellcũ q̄ꝫ de ſenſu ꝯcludit quid ſit ſſẽdũ de aia ibi. Nũc aũt de aia ¶ Ad euidẽciã ꝑme ptis notãdũ eſt ꝙ Ariſtotiles dixit ſe velle dr̃e in hoc tractatu de drã potẽcie intellectiue ad alias potẽcias q̄ drã ẽ ꝑ intẽcionẽ ⁊ quõ fit ipm intelligere. Drã aũt hui⁹ potẽcie ad alias nõ pt videri niſi videat̃ q̄ ſit natura ⁊ quiditas hui⁹ potẽcie qꝛ vnũqdqꝫ ꝑ id qd ẽ ab oi alio drt̃ imo ſtatim viſa q̄ditate hui⁹ potencie ſtatim videbit̃ ꝑ qd drat ab alijs nõ etiã pt videri quõ .i. ꝑ q̄ pncipia fiat intelligere niſi videat̃ natura ⁊ q̄ditas hui⁹ potẽcie intellectiue. Viſa enĩ natura ⁊ q̄ditate h⁹ potẽcie intellectiue videbit̃ ꝙ hec potẽcia includit ꝓpriũ poſſibile ⁊ ꝓpriũ actiuũ ex ꝯcurſu ſit ipm intelligere ⁊ ſic pꝫ ꝙ oia dicẽda radicẽ hñt in natura hui⁹ potencie. et idõ qꝛ ita ẽ phũs duo facit. pmo ergo oñdit q̄lis ẽ natura hui⁹ potẽcie intellectiue. ſecũdo ꝯpat potẽciã intellectiuã ad potẽciã ſſitiuã ibi Videt̃ ãt ſſibile Prima in duas. qꝛ pmo oñdit q̄lis eſt natura hui⁹ potẽcie. ſecũdo oñdit q̄lis ẽ opacio euiſdẽ ibi Indiuiſibiliũ quidẽ intelligẽcia. Prima in duas qꝛ pmo oñdit ꝙ natura h⁹ potencie ẽ natura poſſibilis. ſecũdo ꝙ q̄dlibꝫ poſſibile arguit agẽs oñdit ꝙ hec potẽcia ꝯcludit itellcm̃ agẽtẽ ibi Qm̃ aũt ſic in oi. Pria in duas qꝛ pmo oñdit q̄lis ẽ natura h⁹ intellcũs. ſecũdo mouet q̄ſdã dubitacões circa hũc intellcm̃ ibi. Dubitabit ãt. Prima in q̄nqꝫ qꝛ pmo oñdit ꝙ natura h⁹ intellcũs ẽ poſſibilis. ſecundo ex hoc ꝯcludit ꝙ ẽ natura immixta ibi. Neceſſe ẽ ãt. tercio ꝯcludit ꝙ ẽ natura indeterminata ibi Quare neqꝫ ipi⁹ ẽ q̄rto ꝯcludit ꝙ de natura ipi⁹ ẽ ꝙ ipa ſola ſit locus ſpecierꝫ ibi Et bene iam. quinto oñdit ꝙ de ratione et natura ipſius eſt vt ipſa diſcernat inter obiectũ ꝓpriũ ⁊ obiectum aliarꝫ potenciarum inferiorum ibi.

¶ Cum aūt aliud est magnitudo Primo ergo ōndit ꝙ natura huiꝰ intellcūs ē natura possibilis ⁊ p̄t rōnē sua eē talis. Ois natura q̄ patit ⁊ hꝫ aliqd simile passiōi ē natura possibilis ad recipiendū illā passionē sꝫ intellcūs intelligēdo patit vel hꝫ aliqd simile passioni ergo intellcūs ē natura possibilis. de hac rōne phūs nō ponit nisi minorē minoris q̄ ē ꝙ intellectus vel patit vel hꝫ aliqd simile passioni ⁊ hoc qꝛ intelligere ē sicut sentire. Sentire aūt vel ē pati vel aliquid simile passioni ⁊ hoc est qd dt lr̄a. ꝙ si intelligere est sic̄ sentire sequitur ꝙ ip̄m intelligere vel erit pati ab ip̄o intelligibili. ita ꝙ intelligibile tenebit locū agētis ⁊ intellectꝰ locū patiētis. vel ip̄m intelligere erit aliquid aliud ab ip̄a passione ꝑprie accepta. hēbit aūt aliqd simile passioni ⁊ hoc ē verꝰ. opꝫ eīm intellectū eē impossibilē passione ꝑprie dicta hꝫ tn̄ aliquid simile passioni qꝛ ip̄e ē susceptiuꝰ spēꝝ. Est eīm in potētia ad spēs ⁊ actu de se nullā eaꝝ hꝫ. ⁊ sic opꝫ ꝙ sic̄ intellectꝰ se hꝫ ad ſsibilia ꝙ recipit spēs ſsibiliū ⁊ ē natura possibilis respectu eaꝝ ita intellcūs se hꝫ ad intelligibilia ꝙ est natura possibilis respcū eaꝝ. qꝛ ē natura possibilis respectu spēꝝ intelligibiliū. Notādū ē ꝙ aristotiles fundat se super duo fundamēta. Primū fundamētū est ꝙ sic̄ ſsibile mouet ſsum ita ꝙ sensibile hēat rōnē mouētis et ſsus hꝫ rōnē moti ita intelligibile mouet intellectū in quā mouēs intelligibile hꝫ rōnē mouētis ⁊ intellcūs hꝫ rōnē moti. Secūdū fundamētū est ꝙ ista motō q̄ est in intellectu nō ē ꝑprie passio qꝛ nō hꝫ de rōne passiōis nisi receptionē. passio eīm ꝑprie accepta includit abiectionē a ꝯtrario ⁊ trāsmutationē ꝑ dispositiōes medias vsqꝫ ad receptionē ꝑprie ꝑfectionis motio aūt q̄ ē in intellcū solū acceptionē ⁊ ꝑfectionē includit. Terciū fundamentū ē ꝙ intellcūs de se nō hꝫ illā motionē ab intelligibili tn̄ p̄t hr̄e ex quo sequitur ꝙ natura eiꝰ sit natura possibilis de rōe eīm possibilis ē ꝙ de se nō hꝫ hoc ad qd ē in potētia sed potest illud hr̄e ꝑ vim extrinseca agētis ¶ Quereret aliquis. vtrū sit verū qd dt phūs ꝙ natura intellcūs nr̄i est natura possibilis. ⁊ videtur ꝙ nō qꝛ natura possibilis est ens in potētia ergo si intellcūs nr̄ ē natura possibilis ē ens in potētia sꝫ ens in potētia est idē ꝙ materia. qꝛ vt dt ꝯm. in de subā orbis. materia subātur ꝑ posse ergo intellcūs idē ē ꝙ materia. ꝯñs ē impossibile ergo ⁊ añs ¶ Ad oppositū sit dcm̄ phi ¶ Ad hāc q̄stionē ꝯiter dr̄ ꝙ intellcūs nr̄ ē possibilis sicut dicit phūs in lr̄a. Et hec via ꝯmunis ponit ꝙ intellectꝰ est passiuꝰ qd potest venari dupli via Prima via sumetur ex habitudine quā habet intellectus noster ad intelligibilia. Secunda via sumetur ex ꝯueniētia que est inter ens in effectu et ens in conceptu.

Ad euidentiā p̄nte materie ē notandū q̄ quidā antiquoꝝ dixerūt q̄ habitudo intellc̄ūs nr̄i ad intelligibilia ē talis q̄ ip̄e intellc̄ūs nr̄ cōponit̄ ex oībꝫ intelligibilibꝫ qꝛ cōponit̄ ex p̄ncipijs oim̄ entiū. Aliter em̄ ñ possꝫ cognoscere oīa nisi cōponeretur ex oibꝫ. Si hec opio eēt uera seqret̄ q̄ intellect9 nr̄ nō eēt possibilis respcū intelligibiliū qꝛ nulla res ē possibilis respcū ei9 qd̄ ē. ꝓ hāc āt potētiā intellc̄ūs nr̄ ē oē intelligibile. hec āt opio falsa ē qꝛ intellc̄ūs nr̄ nō cōponit̄ ex intelligibilibꝫ. Alia via ē q̄ intellc̄ūs de se nud9 ē ab oī intelligibili extrinseco qꝛ caret sic̄ tabula rasa. Sic̄ ergo tabula rasa de se non hꝫ scripturā tñ p̄t eā recipe p actōꝫ scribētis ita intellc̄ūs nr̄ de se nud9 ē ab intelligibili extrinseco tñ p̄t fieri sub quolibet intelligibiliū p actōꝫ ip̄i9 intelligibilis ⁊ eēt simile magis de scriptura ⁊ intelligibili. Si scriptura possꝫ seip̄am scribere i tabula rasa sic̄ intelligibile p̄t q̄i seipsum scribere in intellcū ip̄m mouēdo ⁊ qꝛ intellc̄ūs ē nud9 oī intelligibili extrinseco seqtur q̄ rō ei9 sit rō possibilis ⁊ qꝛ de rōe possibilis ē q̄ ip̄m sit nudū ab oī actu p̄t tñ fieri sub actu sic ergo pꝫ p̄ma via. Secūda via sumit̄ ex habitudie ⁊ cōuenientia q̄ ē inter ens in effcū ⁊ ens i cōceptu. Ad c9 euidentiā notandū ē q̄ ens i effcū ⁊ ens i cōceptu dꝛn̄t sic̄ pꝫ in vi. methaphisice. qꝛ ens in effcū ē ens rerꝫ ⁊ fixū. Ens aūt in cōceptu ē ens diminutū. licet āt sic dꝛ̄ant tñ i alio. Cōueniūt qꝛ sic̄ ens i effcū diuidit̄ p potētiā ⁊ actū ita ens i cōceptu. Ens em̄ i effcū p̄mo ē in potētia postea p vim agētis trāhitur de potētia ad actū. ⁊ ideo dcm̄ ē. ix. metha. q̄ i eodē nūo potētia p̄cedit actū c9 rō ē qꝛ ens p̄mo ē i potentia postea i actu. nō em̄ dicēdū ē q̄ ens i materia ē i actu sic̄ dixit Anax. sꝫ ē i potētia de q̄ potētia trāsit ad actū sic̄ dcm̄ ē de ente i effcū ita dicēdū ē de ente i cōceptu scꝫ q̄ ens i cōceptu p̄mo ē i potētia postea fit in actu. ⁊ hoc qꝛ intellc̄ūs nr̄ p̄mo p̄t moueri ad intellectiōꝫ secūdo actu mouet̄. ex quo seqtur q̄ intellc̄ūs nr̄ p̄mo ē possibilis qd̄ debuit ꝓbari secūdo fit actu ens. Ita q̄ imagiabimur q̄ sic̄ ens i effcū diuidit̄ p materiā formā ⁊ cōpositū ex hijs vt pꝫ vij. metha. ita ens i cōceptu p̄t diuidi i aliq̄ cōsilia hijs hꝫ em̄ aliq̄d silē materie ⁊ hic intellc̄ūs ē possibilis qꝛ sic̄ matia ē i potētia ad ens i effcū. ita intellc̄ūs possibilis ē i potētia ad ens i cōceptu hꝫ etiā aliq̄d silē forme et hoc ē ip̄a intellectio siue speculacō qꝛ sic̄ ip̄a forē actuat materiā ētitate reali quā vōt phē vij. metha. ens eē aiam ita ip̄a speculacō siue intellectō actuat ip̄m intellcm̄ possibilē entitate intētionali hꝫ etiā ens i cōceptu silē cōposito qd̄ quidē ē intellc̄ūs speculatiu9 qui quidē cōponitur ex intellectu possibili ⁊ ip̄a speculacōe vt sic̄ ens i effcū cōponitur ex materia ⁊ forē reali ita ens cōpositū i cōceptu cōponitur ex intellcū possibili ⁊ forē intētionali

¶ Ad argumentū p̄t patere p iā dicta nō eīm sequit̄ ꝙ intellect⁹ sit materia. sꝫ bñ sequit̄ ꝙ intellectus bñ tenet locū materie in entibꝫ intelligibilibꝫ. Ubi aduertendū ē ꝙ triplex dr̄a ē inter materiā ⁊ intellcm̄ possibilē. Prima dr̄a ꝙ licet vtrūqꝫ sit ens i potētia tn̄ hoc nō ē nisi in potētia ad ens in effectu idē aūt ē in potētia ad ens intēcōis. Ex quo seqt̄ secūda dr̄a. Ens eīm in effectu est ens ꝑticulatū ⁊ diuisū ⁊ iō materia eo ip̄o ꝙ ē in potētia ad ens i effcū ē in potētia ad ens ꝑticulatū ⁊ diuisum Ens aūt intēcōis abstrahit ab ente in effcū ⁊ ꝑ ꝯn̄s ab ente ꝑticulato ⁊ diuiso ⁊ q꞉ ꝑticulatio ⁊ diuisio vel ē ꝑ materiā vel ē ꝑ aliqd simile materie sequit̄ ꝙ abstrahit a materia. Intellect⁹ ergo possibilis eo ip̄o ꝙ ē in potētia ad eē in ꝯceptu ⁊ intēcōis sequitur ꝙ abstrahit ab eē in effcū ⁊ ꝑ ꝯn̄s ab eē ꝑticulato ⁊ diuiso ⁊ hoc qd̄ ꝯsueuit dici ꝙ quiditas q̄ abstrahit ab hoc vel illo ē obm̄ intellect⁹. Tercia dr̄a ē q꞉ intellect⁹ possibilis cognoscit et sapit materia āt nō. hec dr̄a p̄t patere ex p̄dictis vt eīm dcm̄ ē. Intellect⁹ possibilis recipit ens intēcionale. Ens āt intēcionale ē ens sub lumine ⁊ ꝑ ꝯn̄s sub cognicōe et manifestacōe q꞉ oē qd̄ manifestat̄ i lūie manifestat̄. Ens āt in effcū abstrahit a lūine intellectiuo ⁊ ꝑ ꝯn̄s a cognicōe ⁊ hāc dr̄am attēdentes phi antiqui dicebāt ꝙ materie natura nō illustrat sup foꝛ̄s q̄ sunt in ip̄a. natura āt intellect⁹ illustrat sup formas q̄ sunt in ipso ⁊ iō discernit.

¶ Quereret aliqs. vtꝝ intellect⁹ possꝫ hr̄e aliquē actū quē eliciat videt̄ ꝙ nō q꞉ possibile vt possibile nullū actū eliciat q꞉ oē qd̄ eliciat actū ē i actu intellect⁹ vt declaratū ē i q̄stione p̄cedenti ē i potētia ergo nō eliciat actū.

¶ Ad oppositū ē. p. ix. metha. vbi dr̄ ꝙ intelligere ē actio manēs i agēte Si āt intelligere ē actio videt̄ ꝙ intellect⁹ ē actiu⁹ sequit̄ ꝙ eliciat actū.

¶ Circa hāc q̄stionē ē imaginacō. quidā eīm imaginānt̄ ꝙ intellect⁹ ē pure possibilis ⁊ iō nullū actū eliciat Ꝟ imaginānt̄ āt hij sic ꝙ intelligibile mouet intellcm̄ in quo q̄dē motu ē mocō actiua ex ꝑte intelligibilis q̄ quidē mocō actiua nō p̄t negari intelligibili alias oē intelligibile intelligeret. mocō āt passiua est ex ꝑte intellect⁹ q̄ quidē mocō passiua idē ē qd̄ intellectio. ita ꝙ ip̄m intelligere ex hoc ē q꞉ intellect⁹ recipit hāc mocionē factā ab intelligibili. hec āt imaginacō nō videt̄ bñ possibilis Intellect⁹ āt nūc ꝯponit ⁊ diuidit ⁊ iudicat. Certū ē āt ꝙ ꝯponere ⁊ diuidere ⁊ eciā iudicare ē qd̄dā agere. nō āt ē bñ intelligibile ꝙ ꝯponere diuidere ⁊ iudicare sic prima mocō passiua intellect⁹ imo magis videt̄ eē actū eliciatū ab intellectu Et iō ē alia imaginacō q̄ ponit ꝙ intellect⁹ p̄mo mouet̄ ab intelligibili q̄ quidē mocō aliquo mō actuat intellcm̄ possibilē vt sic actuat⁹. p̄mo quidē posset elicere actū simpliciter.

formādo ꝯ̄ptū ſine diffinicōe de obiecto intelligibili. ſecūdo poſſꝫ elicere actū ꝯpoſitū ⁊ diuiſū formādo ꝓpoſitionē. tercio poſſꝫ diſcernere a p̄miſſis ad ꝯcluſionē formādo ſillogiſmū. Secūdo hāc imaginacionē pꝫ ſolucio ad argumētū qd eſt ꝯtra hec nā ab intellcū poſſibili actꝰ niſi p̄us actuet ꝑ obm̄ nō egredit

Neceſſe ē ita

qꝫ Poſtq̄ ꝓbūs oñdit ꝙ intellectꝰ nr̄ ē poſſibilis hic ex hoc ꝯcludit ꝙ intellcūs nr̄ eſt immixtus ⁊ p̄t eē rō ſua talis. Intellcūs qui p̄t oia intelligere vel qui oia intelligit ē immixtus ſꝫ intellcūs nr̄ ē hmōi ergō ē immixtꝰ. Uiſa hac rōe pꝫ lr̄a q̄ dīt ꝙ neceſſe ē intellcm̄ nr̄m eē immixtū. cꝰ rō ē. qm̄ oia intelligit. et qꝛ intellcūs nr̄ ē immixtꝰ idō bn̄ dixit Anax. qn̄ dixit ꝙ intellcūs p̄muꝰ ē immixtus. verū ē ꝙ alia rō mouet anax. ad ponendū intellcm̄ p̄mū immixtū et alia rō mouit nos ad ponēdū intellcm̄ nr̄m eē immixtū. Anax. eīm idō poſuit intellcm̄ p̄mū eē immixtū vt oibꝫ imperet. nos āt idō ponimꝰ intellcm̄ nr̄m eē immixtū vt oia cognoſcat. Si eīm intellcūs nō eēt mixtus alicui forme corꝑali iſta forma intus apparēs ꝓhiberet extraneū .i. ipediret ip̄m intellcm̄ a cognicōe naturaꝝ ⁊ quodāmodo obſcurabit .i. claudit ⁊ velabit intellectū ne alia cognoſcat. Sicut ſi viſus hēēt aliquē colorē ille color ꝓhiberꝫ alios colores ne videret. Quererꝫ aliquis vtrū ſequat ꝯn̄a intellcūs nr̄ oia cognoſcit ergo ē immixtus. Ad hāc q̄ſtionē dicēdū ē ꝙ intellcm̄ noſtꝝ eē immixtū p̄t declarari duobus modis. Primꝰ modꝰ eſt ex poſſibilitatis latitudine q̄ ē in intellcū. ex qua declaracōe patebit veritas ꝯn̄e iā facte. Secūdꝰ modꝰ erit ex actu noſtri intellcūs. Ad cuiꝰ euidenciā notandū ē ꝙ potenciā eē mixtā p̄t intelligi duobꝫ modis vel qꝛ ē immerſa materie ita ꝙ ip̄a immerſio ſit mixtio vel qꝛ eſt artata ⁊ q̄ſi ligata ad certū organū ⁊ inſtrumentū eo mō quo ſunt mixte virtutes organice. et vtroqꝫ mō hēmꝰ ꝓpoſitū noſtrum. Ois eīm forā q̄ ē immerſa materie vel q̄ eſt ligata ad certū organū ē artate poſſibilitatis. ſicut videmꝰ ꝙ potēcia viſiua eſt artata ad cognoſcendū tm̄ lucida ⁊ potēcia auditiua ē artata ad cognoſcendū tm̄ ſonora ita ꝙ ſicut hee potēcie artant ad certas drās entis. Intellcūs āt noſter nō ē artate poſſibilitatis. qꝛ ſua poſſibilitas ſe extēdit ad totū ens intelligibile. ergo ſua poſſibilitas nō ē immerſa materie vel alligata organo. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō eſt immixta. hijs eīm duobꝫ modis dicebat mixtio. ex quo pꝫ veritas ꝯn̄e iā dcē q̄ fuit. potēcia intellectiua oia itelligit. ergo n̄ ē mixta. q. d. potēcia q̄ aſpicit oia itelligibilia nō ē potēcia artata. ſꝫ quodam modo infinita. q̄ infinitas dat ſibi ꝙ ſit potēcia immixta. talis aūt potēcia nō eſt alligata materie nec organo qꝛ materia ⁊ organū potēciā artat

Ymaginabimur ergo ꝓmo ꝙ oē recipiēs d3 eē denudatū a natura recepti ⁊ q2 intellcūs nr̄ pt̄ intelligere oēs foř materiales ſequit᷑ ꝙ ſit denudat9 a foř materiali. Si eīm itellect9 nr̄ eſſet artat9 ad itelligibile tm̄ vel illud. hoc intelligibile ꝓhiberet ipm̄ ne eēt in potēcia ad alia intelligibilia ſicut ſi potēcia materie eēt artata ad hoc ens in effcū nō eſſet i potēcia ad multa entia i effcū. ita ꝙ itelligem9 ꝙ ſicut materia pt̄ fieri ſub multis entib3 i effcū. iō nō ē artata ad hoc ens vel illud. ita ꝙ itellectus poſſibilis pt̄ oīa fieri i ɔceptu nō ē artatū ad hoc ens i ɔceptu vel illd q2 talis artatio vt d2 i lr̄a prohiberet ipm̄ videre alia. Secūdo imaginabimur ꝙ itellcūs nr̄ pt̄ duob3 modis ɔſiderari. ꝓmo mō inq̄tū ē q̄dā foř ſecūdo inq̄tū ē q̄dā potēcia. Inq̄tū aūt ē q̄dā foř ſic ꝑficit materia ita tm̄ ꝙ excedit materiā q2 nō ē foř imerſa materie ⁊ q2 h3 opatonē ꝓpriā i q̄ nō ɔicat corpi Inueniūt eīm q̄dā forme ifime q̄ nō excedūt cōditionē materie ⁊ tales ſunt forme artate. Alie aūt forme inueniūt᷑ q̄ vincūt materie. ⁊ tm̄ q̄tū ad oēm ptē ſui n̄ alligātur materie. ⁊ talis foř ē aīa hois hec eīm aīa q̄ſi creata ē i ɔfinio formaꝝ ifimeꝝ ⁊ formaꝝ ſupmarū. ⁊ iō ipa aīa inq̄tū attingit fořs ifimas h3 potēcias mixtas ⁊ alligatas organo. Inq̄tū aūt attingit formas ſupmas h3 potēciā librā q̄ nō ſequit᷑ ɔdicōes organi q̄lis potēcia ē potēcia intellectiua. ⁊ iō itellect9 ſi ɔſiderabit᷑. ſecūdo mō ſcz ſm ꝙ ē potēcia nō ē potēcia artata. potēcia eīm ſequitur modū forme ⁊ q2 hec forma itellectiua vt dcm̄ ē excedit cōdicōes materie. iō eciā potēcia eius nō artabitur a mat̄ia. Sic ergo p3 ꝓma via q̄ accepta fuit ex latitudie poſſibilitatis itellectiue. ſecūda via accipitur ex actu eiuſdē potēcie Ad c9 euidēciā notādū ē ꝙ potēcia q̄ ē imerſa materie vel q̄ ē alligata i ſtrumēto nō h3 ꝓprie actū reflexiuū q2 materia ipedit reflexiō3. cū ergo potēcia itellectiua hēat actū reflexiuū op3 ꝙ ſit potēcia libera non alligata matie. ⁊ p ɔn̄s nō ē potēcia imixta.

¶ Secūdo q̄ret aliq̄s ad euidēciā lr̄e. vtꝝ ſit ſilē de poſicōe anax. ⁊ poſicōe phi. ad qd̄ dicēdū ē ꝙ ſic. Ad c9 euidenciā aduertēdū ē ꝙ anaxagoras q2 poſuit itellcm̄ ꝓmū ⁊ cognitiuū ⁊ factiuū q2 ad impiū ei9 fiebāt res naturales. phūs aūt poſuit itellectū nr̄m cognitiuū reꝝ naturaliū ⁊ nō factiuū q2 nr̄ magis mouetur a reb3 naturalib3 q̄ꝙ moueat res naturales ⁊ q2 itellcūs primus ſm anax. ē factiu9 oim̄ reꝝ naturaliū. iō nō ē artat9 iſra ordinē reꝝ naturaliū ſed ē eleuatus ſup totū ordinē ⁊ eſt exēplū i ſpē hois vel aliqua alia ſpcie Qd̄ eīn generat vel educat ad eſſe vnū indiuiduū infra ſpeciē n hois tenē pt̄ eſſe infra ſpeciem illam in qua eſt ipſum eductū ſi tamen eſſet aliquod agens quod haberet aſpectum in educendo ſuper totam ſpeciem hois impoſſibile eſt q̄ tale agēs eēt infra ſpēz hoīs alias poſſ3 ſcīp̄az educere ad eē ſed neceſſario tale agēs eēt eleuatū ſup̄ totā ſpēm hoīs nō artatū ad ordinē h⁹ ſpēi. Sed ē nō q2 intellectus prim⁹ ē factu⁹ oīm creatū poſſibiliū ſed magis eleuat⁹ ſup̄ oīa poſſibilia vt poſſit oībz imperare vt dīt anaī. A ſimili q2 intellcūs nō p̄t oīa intelligere nō ē artatus ad hāc formā materialē intelligibilē vel illā ſ3 ē magis eleuat⁹ ſup ordinē formaꝝ materialiū imerſaꝝ vel alligataꝝ organo vel inſtrumētō.

¶ Deīn aū dīt Quare neq3 ip̄i⁹ cōdit. p. q̄ natura ip̄i⁹ intellcūs nō ē poſſibilitas determinata. dicēs q̄ ita ē q̄ intellcūs oīa cognoſcit. iō nō ɔtingit naturā ip̄i⁹ intellcūs eē vnā. i. eē determinatā ad hoc cognoſcibile vel illud ſ3 ɔtingit hāc ſolā eē naturā intellcūs q2 ē poſſibilis reſpcū oīm cognoſcibiliū. Voco eīm hic intellcm̄ quo aīa intelligit ⁊ opinat̄ q̄m quidē intellectus nichil ē actu eoꝝ q̄ intelligit anteq̄ ea intelligat ſ3 tñ ē in potētia reſpcū oīm eoꝝ et q2 ita ē q̄ poſſibilitas intellcūs ē reſpcū oīm cognoſcibiliū. iō nō ɔtingit ip̄m miſceri corpi. i. alligari organo corpali: q2 ſi eēt aliq̄d organū corpale intellcūi ſicut ē pti ſēſitiue ſeq̄t̄ q̄ hrēt aliquā naturā ɔformē naturis ſēſibiliū. nō aūt nullū ē. i. ip̄e intellcūs ad nullū ſēſibiliū artat⁹ ē. ⁊ hoc ē qd̄ dīt lr̄a q̄ ſi intellcūs alligat̄ organo ſeq̄t̄ q̄ ſit alic⁹ q̄litꝭ. i. alic⁹ ɔformis q̄litati organi vel q̄litati obi artati. Si eīm tale alligaretur organo calidū aut frigidū. i. ɔforme calido aut frigido ip̄i⁹ organi. Notādū ē q̄ ſētētia phī fūdat̄ ſup duo fūdamēta. Primū fundamētū ē q̄ ſunt aliq̄ potētie q̄ ſunt vnite. i. determinate reſpcū vni⁹ generis cognoſcibiliū ſicut viſ⁹ reſpcū lucidoꝝ. ⁊ auditus reſpcū ſonoꝝ ⁊ ſēſus ɔīs reſpcū ſēſibiliū cōmuniū vel ꝓprioꝝ. Secūdū fundamētū ē q̄ hec vnitas ſiue determinatio i talibz potētijs ex hoc orit̄ q̄ tales potētie hūt ſoꝛtilitates ſuo mō ꝓporcionatas ⁊ ɔformes ꝓporcōibz ⁊ q̄litatibz organoꝝ eo mō quo dicim⁹ q̄ potētia viſiua ē ꝯſi q̄dā ſoꝛtitas q̄ ɔformat̄ organo oculi ⁊ iō potētia viſiua tñ videt in oculo ⁊ nō i pede. Terciū fundamētū ē q̄ potētia intellectiua talis ſoꝛtitatis ē q̄ nō ɔformat̄ ꝓporcōi alic⁹ organi ex quo ſeq̄t̄ ꝑ p̄mū fundamētū et ſecūdū q̄ ip̄a nō ē artata ad aliquam formā ſēſibilē ſ3 ē eleuata ſup totā naturā ſēſibilē ⁊ in potētia ad oē cognoſcibile. ⁊ iō phūs in lr̄a poſtq̄ dixit q̄ intellcūs nō ē vna natura. i. artatus ad vnū gen⁹ ſtatim ɔcludebat q̄ intellcūs nō admiſcet̄ corpori dans intelligere q̄ vnū ſeq̄t̄ ad aliud.

¶ Quereret aliquis vtꝝ intellcūs ſit natura vna videt̄ q̄ ſic q2 ens ⁊ vnū ɔūtūt̄ ſ3 intellcūs ē ens ergo ē vnū ens. Preterea. iiij. metha. nō dīt dīre hō ⁊ ens hō et vn⁹ hō ergo a ſili nō dīt intellcūs ⁊ ens intellcūs ⁊ vn⁹ intellcūs ergo intellcūs ē vn⁹ ⁊ ꝑ ɔñs vn⁹ na dicere ¶ Ad oppoſitũ ẽ ſentẽcia phi

¶ Ad hãc q̃ſtionẽ dicẽdũ ẽ ꝙ duo bꝫ modis p̃t intelligi intellcm̃ eſſe unã naturã. pͥmo mõ ut q̃rat utrũ intellcũs poſſibilis ſit una natura infra ordinẽ entiũ diſtincta ab aliis naturis ⁊ ſic dicẽdũ ẽ ꝙ ẽ una natura. dcm̃ ẽ em̃ i p̄cedẽtib ꝙ aĩa hũana hꝫ [illegible] gradũ infra ordinẽ entiũ. ⁊ hec [illegible] ẽ creata in confinio ſup̃ naturã ſubãꝝ ⁊ infimaꝝ formaꝝ. dcm̃ ẽ etiã ſup̃ ꝙ itellcũs poſſibilis ẽ infra ordinẽ intellcũaliũ ⁊ aſſimilat̃ materie. Ubi aduẽrtẽdũ ẽ ꝙ ordo in entĩbꝫ hꝫ ꝙ ſup̃mũ infimoꝝ attingat infimũ ſup̃moꝝ ex quo oꝫ ꝙ ſup̃mũ corpoꝝ attingat infimũ itellectiuũ Sup̃mũ aũt in corpibꝫ ẽ corp9 optime ꝓportionatũ ſcꝫ corp9 hois. qḋ quidẽ corp9 attingit infimũ intellectũ ſcꝫ materialẽ intellcm̃ ⁊ poſſibilẽ ꝙ aũt ſit infim9 itellectuũ pꝫ qꝛ intellcũs ſepati qui nõ attingũt corpora ut forme nec cõicant corpi nec cõicant cõicanti corpi. hic aũt intellect9 licꝫ nõ cõicet corpi qꝛ nõ ẽ alligatus organo tñ aliquo modo cõicat cõicanti corpi cõicat em̃ fantaſie q̃ cõicat corpi. Ex hiis ſeqtur ꝙ intellectus nõ ẽ una natura q̃ attingat ſup̃mũ infimoꝝ ⁊ infimũ ſup̃moꝝ.

¶ Alio mõ p̃t q̃ri utrũ intellectus ſit una natura .i. uni9 aſpcũs t̃minati ad unũ ordinẽ cognoſcibiliũ tm̃ ſicͭ viſus hꝫ aſpectũ terminatũ tm̃ ad lucida ⁊ auditus tm̃ ad ſonos. Et ſi hoc q̃reret quõ dicendũ ẽ ꝙ intellect9 nõ ẽ una natura. cui9 rõ ẽ qꝛ q̃nto potẽcia eſt ſuperior tanto hꝫ latiorẽ aſpectũ ⁊ minus arctatũ ſicͭ ſenſus cõis hꝫ latiorẽ aſpectũ q̃ aliquis ſenſus ꝑticularis. Quilibꝫ em̃ ſenſuũ ꝑticularium tantũ aſpicit ſenſibile unius ordinis. ſenſus autẽ cõmunis quaſi eleuatus ſup ſenſus ꝑticulares aſpicit totum ordinem ſenſibilium omniũ ſenſuum ꝑticularium.

¶ Cum ergo intellectus ſit potentia eleuatiſſima inter potentias cognitiuas. neceſſario ſeq̄ꝛ ꝙ ſu9 aſpectus ſit latiſſimus et ꝑ cõñs q̃ntum ad hoc non eſt una natura. et ideo philoſophus in littera poſtq̃ dicit ꝙ intellectus omnia intelligit. et quia immixtus ſtatim ex hoc concludebat ipſum non eſſe unam naturam quaſi diceret ex hoc ꝙ omnia intelligit intellectus habet latiſſimum aſpectum ex quo ſequitur ꝙ non eſt una natura .i. unius aſpectus ¶ Ad argumentũ primũ ⁊ ſecundum pꝫ quia currũt ſcḋm primã viam ꝓbant em̃ ꝙ intellcũs habet gradum terminatũ et unum infra entia ſed tamen hoc nõ ꝓbat ꝙ aſpectus eius ſit tantum unius .i. tantũ unius ordinis. ¶ Quereret aliquis utrum uerum ſit quod dictum eſt in littera ꝙ intellectus nichil ẽ eorum que ſunt ante intelligere videtur ꝙ non. quia ſcḋm hoc intellcũs nichil eſſet intelligibiliũ niſi actu intelligeret qḋ quidẽ falſum eſt. ſciens enim et actu non conſiderans aliquid eſt intelligibilium et tamẽ ſciens ſonat in habitum.

¶ Ad oppoſitū ē dcm̄ phi. ¶ Ad hāc queſtionē dicendū ē ꝙ itelligere pt̄ ſonare in hītu vel i actu. Ymaginabimur enim ꝙ entis i ꝯceptu hꝫ duplex eē. vnū eē hꝫ in ſinu memorie qḋ quidē eē vocatur a quibuſdā eē abditū ſiue abſconditū. ⁊ hoc eē ē p modū habitus ita ꝙ hoc itelligere ē intelligere habituale. Secūdū eſſe hꝫ entis i ꝯceptu in acie intelligētie et hoc eſt qñ actu ꝯſiderat. De hoc duplici eē entis in ꝯceptu dixit phūs ij. topicoꝝ. qñ dixit multa ſcimus ſed tm̄ vnū intelligim⁹. q. d. multa hēm⁹ in habitu memorabili ſed tñ tm̄ vnū ſpeculamur in acie intelligētie. Cū ergo q̄ritur vtꝝ itellect⁹ ſit aliqḋ eoꝝ q̄ ſunt añ itelligere. Si p intelligere intelligatur eē rei intellecte tā in habitu ꝗ̄ i actu. Sic dicendū eſt ꝙ intellectus nichil eſt eoꝝ que ſunt ante intelligere vel p modū habit⁹ vel p modū act⁹ ē niſi ꝯtingat iſto mō vel illo mō il eſt eoꝝ que ſunt. Si āt p intelligere tm̄ itelligatur ꝯſideratiō actualis diuiſa ꝯtra habitualem ſic verificatur verbū phi et ſm hec pꝫ ad argumentū. Accipiebat enim intelligere p actu tm ꝯſideratōis. Notandū ꝙ ſm aliquos breuius ſolui pt iſta q̄ſtio. Dicūt enim ꝙ intelligere hic acceptū vel idem eſt ꝙ ſpecies i preſſa intellectui vel idē eſt ꝙ motio paſſiua facta intellectu ab ipō intelligibili et tūc pꝫ lr̄a phi que dt ꝙ intellectus de ſe tm̄ eſt poſſibilis ē qꝛ poſſibile de ſe nō ē illud ad qḋ eſt poſſibile. ſed hoc eſt p extrinſecum agens. ideo intellectus nichil eſt eoꝝ que ſunt quantum ad eſſe in conceptu ante intelligere. i. anteꝗ̄ moueatur ab intelligibili ita ꝙ hoc habeat p aliud ⁊ nō de ſe et ſic imaginabimur ꝙ ſicut materia nichil ē eoꝝ que ſunt in effectu formali anteꝗ̄ deducatur ad eſſe in conceptu anteqꝫ moueatur ab intelligibilibus ⁊c.

Et bene iam dictis

Poſtqꝫ oſtenſum eſt ꝙ intellectus hic quem querim⁹ eſt poſſibilis qḋ fuit primū declarandum. ⁊ ꝙ eſt immixtus quod fuit ſecundū. ⁊ ꝙ ei⁹ non fuit vna natura quod fuit terciū. Concludit phūs ex dictis ꝙ bene dixerunt illi qui dixerunt intellectum locum eſſe ſpecierum Et duo facit phūs. qꝛ primo oſtēdit qḋ dictum eſt. ſecundo manifeſtat quedam dicta ibi. Qui autē nō ſimilis

¶ Quantum ad primum continuatur ſic lr̄a. Ita dictum eſt ꝙ intellectus eſt immixtus et nō alligat⁹ organo. et quia ita eſt ideo bene fuerunt dicentes illi qui dixerunt animam locum eſſe ſpecierum. Verū eſt ꝙ anima non tota eſt locus ſpecierum ſed tantum pars intellectiua quia non habet organum. que tamē non eſt ita locus ſpecierum ꝙ habeat ſpecies in actu ſed tantum in potentia. ¶ Quereret aliquis. vnde ſequitur hec ꝯña intellectus nō allihabet organo ergo tm̄ ipm̄ ē locatū ſpecieꝝ. ¶ Ad qd̄ dicendū ē ꝙ potētia intellectiua ꝑtim ꝯuenit cū aliis potētiis q̄ ꝯtinēt organū ſpeciale ⁊ ꝑtim ab eis differt. Conueniūt quidē q̄tū ad radicē. eſſentia eīn aīe videt radix oīm potētiaꝝ. Differūt aūt tū ꝙ tū ad ſubiectū: q: virtutes materiales itā radicē hūt eſſentiā aīe ꝙ cū ſint in ſubō fundāt in organis potentias aūt intellectiua itā radicē hʒ eſſentiā aīe ꝙ ſolū ē in ea ſicut in ſubō ⁊ nō in aliquo organo. q: nullū organū ꝯtinent. Ex hac dc̄a pʒ ꝯña iā dicta q: eīn potētie inferiores ꝯtinēt organū ſpeciale. ideo ip̄e ſpecies nō tm̄ recipiūtur in eis ſʒ etiā in ꝯiūcto ⁊ ꝑ ꝯñs non ſunt locus ſpecierum. Potētia aūt intellectiua q: ſolū fundatur in eē aīe iō tm̄ ē locus ſpecieꝝ. q: nō ꝯtinet organū qd̄ cū ipa poſſet eē locus ſpecieꝝ. Eſt eīn diligēter aduertendū ꝙ virtus intellectiua nō eſt virtus corporea .i. alligata corpi qd̄ pʒ cū ipa poſſʒ eē locus ſpecie. Ois eīn virtus corpea vel eſt q̄litas ſimplex q̄lis ē calor ⁊ frig⁹ vel eſt virtus q̄ ſequit ex mixtione iſtaꝝ q̄litatū vel eſt virtus addita ꝯplexiōi ſicut aliq̄ organica. nulla aūt iſtaꝝ eſt potētia intellectiua ſʒ eſt eleuata ſup totū ambitū haꝝ virtutum

¶ Deinde cū dr̄. Nō aūt nō ſimilis. manifeſtat quedā que ſup̄ dixit et duo facit ꝑm ꝙ duo manifeſtat ſecūda ps ibi. Cū aūt ſic ſingula fiat. manifeſtat ergo p̄mū Dixit eīn ſupra ꝙ ſimile eſt de intelligere et ſentire quia ſicut intelligere ꝙ ſentire non eſt proprie pati ſed habet aliquid ſimile paſſioni ne ergo aliquis crederet ꝙ omnino eſſet ſimile de intelligere et ſentire ſiue de ſenſu et intellectu manifeſtat ꝙ nō eſt ſimilis impaſſibilitas ſenſitiui et intellectiui. Senſus enim licet non patiatur per ſe a ſenſibili paſſione proprie accepta patitur tamē per accidens inquantum tamen proportio organi corrumpitur ex excellenti ſenſibili quod quidem non accidit in intellectu: quia organo non alligatur et propter illam diſſimilem paſſibilitatem accidit ꝙ ſenſus non poteſt ſentire poſtq̄ȝ fuerit motus a forti ſenſibili. ſicut enim auditus non poteſt ſentire ſonū poſtq̄ȝ fuerit motus a magnis ſonis. neq; viſus poteſt videre. neq; olfactus poteſt odorare poſtq̄ȝ hi ſenſus fuerint moti ex fortibus coloribus odoribus corrumpentibus proportionem organi. Intellectus autem quia enim non habet organū corporeum poſt magnum intelligibile non minus intelligit minus intelligibilia

¶ Sed magis cauſa autem huius diuerſitatis eſt quia ſenſitiuum non eſt ſine corpore. id eſt ſine organo corporali. Intellectus autem ſeparatus eſt. Notandū eſt propter litterā ꝙ forma ſenſibilis formis reddita organo tenet ab ipſo aliq̄ȝdiu et tunc ſub forma illius prius ſenſati ſenſatur. ſecunda enim ⁊ minus ſenſatur in natura

ſita imo q̄ſi ſentit̄ ſub natura p̄mi.
et iō ꝯtingit ꝙ aliquis videns aliq̄
diu īt̄ſam ⁊ clarā albedinē. et for
tē ſi ſtati ꝯūtat ſe ad viroꝛē vel ad
aliū coloꝛē videt ipm̄ viride ſicut te
ctū tenui pāno albo. ⁊ ꝓpt candem
cā in illis qui diu habitauerūt i mo
lēdinis multaꝝ videt̄ nō poſſe rece
dere ſonꝰ molēdioꝝ auribꝰ ab et iō
nō facilit̄ audiūt ſimiliter loq̄ntes
q2 foꝛtis imutatio p̄ma īpedit ſecū
dā. nō ſic aūt ē in intellcū. imutatio
eīm maioris intelligibilis nō īpedit
imutationem minoris intelligibilis
imo magis coadiuuat. videmꝰ eīm
ꝙ intellcūs imutatus ab itelligibi
litate p̄ncipioꝝ coadiuuat̄ ad intel
ligendū ꝯclusiōes ¶ Notādū ē ſe
cūdo ꝙ antiqui ad intelligēciā huiꝰ
paſſus diſtinguebāt triplex genus
paſſionis. Eſt eīm vnū genꝰ illius
paſſionis q̄ ē receptio tm̄ ſine trāſ
mutacōe. ⁊ hoc attribuit̄ virtuti itel
lectiue in ꝯp̄hendēdo. Secūdū autē
genꝰ ē receptio cū trāſmutacōe ſim
pliciter faciēte abiectionē in p̄tibus
ſubiē paciētis ⁊ talis paſſio ē in rebꝫ
materialibꝫ et̄ alterabilibꝫ. Ter
ciū genꝰ paſſiōis ē q̄ſi mediū inter
iſta duo qđ ē recepcō cū qualicūqꝫ
trāſmutacōe nō ūa q̄lis paſſio ē in
ſenſu. hāc eīm nō dicit̄ abiectio paū
ſꝫ debilitacō ꝯp̄henſiōis ¶ Quereretꝫ
aliq̄s vtꝝ ſit veꝝ qđ dcm̄ ē in lr̄a
ꝙ intellcūs ē ſepatus. Dicēdū ē ꝙ
intellcūs ſepati ſiue ſepatoꝝ ē mul
tiplex. vno eīm mō dicimꝰ ſepatum
ipm̄ vniūſale denudatū a ſpecificāti
bꝫ ⁊ ipm̄ īdiuiduātibꝫ ita ꝙ ipā de
nudatio ē ipā ſepatio ⁊ ſm̄ iſtū in
tellcm̄ ſepati. intellcūs poſſibilis ñ
ē ſepatus q2 ē artatus ad certā ſpe
ciē ⁊ ad certū indiuiduū cū multi
plicatio intellectuū ſit ſm̄ multipli
catione coꝛpm: niſi forte intelligat̄
ꝙ potēcia intellectiua reſpcū ſui ob
iecti ē hoc mō ſepata q2 nō ē artata
⁊ q̄ſi ſpecificata ab hoc oꝛdie cogno
ſcibiliū vel illo puta ab hoc oꝛdine
coloꝝ vel ab hoc oꝛdie ſonoꝝ ſꝫ eius
denudatū ab hijs oꝛdinibꝫ. potencie
aūt ſ̄ſitiue ſunt infra hos oꝛdines
et iō ꝯiūcte. Secūdus intellcūs ſe
pati eſt vt illud dicat̄ ſepatū ab hoc
qđ ē potēcia illud ⁊ de ſe nō hꝫ illđ
eo ꝙ ſui natura nō dat ſibi q̄ ſit ho
mo et iſto mō ſepacōis intellectus
p̄t dici ſepatus q2 vt dcm̄ ē ſup̄ eſt
in potēcia oīa intelligibilia ⁊ nō in
actu ſꝫ qđ fiat actu hoc eſt ab intel
libili in virtute tm̄ intellcūs agentis
ſic dicet̄ infra. Terciꝰ intellcūs ſe
pati eſt vt id dicat̄ ſepatū qđ ē ele
uatū ſup̄ formas coꝛpales q̄ vel ſūt
coꝛpa vel virtutes ſunt in coꝛpe. i. al
ligati coꝛpi ⁊ ſm̄ iſtū intellcm̄ ſe
pacōis intellcūs ē ſepatus vt decla
ratū ē ſup̄ ⁊ de hoc mō ſepacōis itel
lexit phūs in lr̄a. Quartus intelle
ctus ſepati ē ſm̄ ꝙ aliq̄ dr̄ ſepata
loco ⁊ ſubō ⁊ ſm̄ hūc intellcm̄ plō
ſepauit aīam intellectiuā a ſ̄ſitiua
⁊ vegetatiua. ꝑypatetici āt ñ tr̄ta
uerūt de hoc mō ſepacōis q2 certū
fuit apđ eos aīam ſ̄ ſubām eē vnā
diūſificatā tm̄ ſ̄ virtutes et intēciones

potẽcia ꝛc. ¶ Demū cū dt. ¶ Cū aūt ſic ſingula fiat ꝛc. Manifeſtat ſecūdū qđ dcm̄ fuit ſupius. Dcm̄ eñ fuit ſup ꝙ intellcūs aliqñ ē in potẽcia fit āt in actu p ip̄m intelligere ita ꝙ ante intelligere nichil ē eoꝝ q̄ ſunt. In ip̄o aūt intelligere ē in actu reſpcū eoꝝ q̄ ſunt. iō vult hic oñdere ꝙ intellcūs vere dicatur eē in actu ⁊ eſt ſentẽcia ſua talis ꝙ intellcūs tunc ue ē in actu reſpcū intelligibiliū qñ p̄t circa itelligibilia p ſeip̄m opari vel formādo cōceptus de itelligibilibꝫ vel formādo enūciacōes vel formādo ſillogiſmos. Hoc viſo pꝫ lr̃a q̄ dt ꝙ cū intellcūs fiat ſingula .i. fiat i actu reſpcū ſinguloꝝ itelligibilium tūc dr̄ ſciens .i. hn̄s habitū ſciencie qui quidē hitus ē ꝑ actū .i. et hoc ē ꝙ intellcūs ē actuatus reſpcū itelligibiliū hoc āt accidit ſtatim cū aliquis p̄t p ſeip̄m opari opacōibꝫ itellectꝰ. Sꝫ licet tūc intellcūs qñ hꝫ hitū ſit in actu quodāmō tñ aliqualiter ē in potẽcia nō tñ ē in eadē potẽcia in qua erat añ addiſcere et inuenire .i. añ acquiſicōꝫ hitus p doctrinā vel p inuēcionē tūc eñi añ addiſcere intellcūs nō p ſeip̄m opari. poſt acquiſitionē aūt hitus p̄t p ſeip̄m opari intelligēdo alia p̄t intelligere ſeip̄m Notandū ē ꝙ tota ſentẽcia phi i paſſu iſto fūdatur ſup veritatē q̄tuor ꝓpoſitionū. Prima ꝓpoſitio eſt ꝙ hitus tenꝫ gdū mediū iter purā potẽciā ⁊ purū actū ita ꝙ q̄ntūcūqꝫ recedit a p̄mo ſcꝫ a pura potẽcia tm̄ accedit ad ſecūdū .i. ad actū puꝝ q̄ ē actꝰ agere ⁊ qꝛ ita ē hitus p acceſſum ad actū ⁊ receſſū a potẽcia aliqñ dr̄ actꝰ et iō dt phūs in lr̃a ꝙ ſciēs dr̄ ſm actū. Hec āt ſonat in habitū veꝝ ē ꝙ ſolet diſtingui duplex actꝰ Eſt eñ actꝰ qui ē forma ſm hūc modū actꝰ ſciēcia dr̄ actus. et ē actꝰ qui ē agere ⁊ ſm hūc modū actꝰ actualis cōſidēatio ē actus. Secunda ꝓpoſitio ꝙ hitus ſciencialis duobꝫ modis acquiritur vel p doctrinā vel p inuēcionē ꝓpriā qꝛ omne qđ quis ſcit aut addiſcens aut inueniens nouit. Et ꝓpter veritatē huiꝰ ꝓpoſitionis. Dicit phūs in lr̃a ꝙ intellectus ante addiſcere vel inuenire nō hꝫ habitū reſpectu intelligibiliū. q. d. ꝙ intellectus de pura potẽcia ad eē habitale tranſit per addiſcere vel inuenire. ¶ Si autem deberet tranſire de habitu ad actum qui ſonat in agere nō opꝫ ꝙ ſit vel mediante doctrina vel mediante inuencione. alias quilibet actu cōſiderans vel addiſceret vel inueniret qđ nō eſt verum. Tercia propoſitio eſt ꝙ habitus facilitat potenciam ad operandum ſicut quelibꝫ forma naturalis tribuit cōpoſito vt mediante ipſa poſſit explere operacionem debitam ipſi forme. ¶ Et propter veritatem huius propoſitionis dicit philoſophus in littera qꝛ tunc intellectus dicitur habere habitum quando poteſt p ſeipſum operari. Quarta propoſitio eſt ꝙ intellectus noſter alia intelligendo. ꝙ actuatur reſpectu eorum. et ſic actualitis ꝓprendit ſe eē ſubiͫm intelligibiliū. hec aūt ꝓprendēdo itelligit ſeipm ita ꝙ ſic intelligere non eſt aliud niſi q̄dā auſio intellcūs in ſe ipm ꝓut eſt ſubiͫm intelligibiliū et ꝓpt̄ veritatē hui⁹ ꝓpoſiciōis dixit phūs in lr̄a ꝙ intellcūs intelligens alia p̄t intelligere ſeipm. Quereret aliquis. vtꝝ ex hijs q̄ dicta ſunt in p̄cedentibꝫ poſſet haberi ꝙ intellcūs poſſibilis ſit vn⁹ in oībꝫ. Ad qd̓ dicendū eſt ꝙ ex hijs que dicta ſunt ab ariſtotile in p̄cedentibꝫ voluit habere Auerroys ꝙ intellcūs poſſibilis ē vn⁹ in oībꝫ ⁊ ꝙ nō multiplicetur ad multiplicationē corpm. Dictū ē enī in p̄cedentibꝫ ꝙ intellcūs poſſibilis ē inmixt⁹ corpi ⁊ ſimplex ⁊ impoſſibilis q̄ nō poſſet de intellectu poſſibili ſi eēt forma corpis Secundū dictū ē in p̄cedentibꝫ ꝙ intellectus poſſibilis nec ē corp⁹ nec ꝟtus in corpe. ex quo dicto p̄t ſic argui oīs forma corpis vel eſt corp⁹ vel ē ꝟtus in corpe. ſꝫ intellcūs poſſibilis nec ē corp⁹ nec ꝟtus i corpe ergo nō ē forma corpis. ſi aūt nō ē forma corpis nō indiuiduatur ad indiuiduationē corpis ⁊ ꝑ ꝯñs ñ multiplicatur ſꝫ remanet vn⁹. Terciū habitū eſt ex p̄cedentibꝫ ꝙ intellectus poſſibilis nō eſt vna natura ex quo dicto p̄t ſic argui. Omīs forma corpis ē vna natura ſed intellectus nō eſt vna natura ergo nō eſt forma corpis. ſi aūt nō ē forma corporis nō multiplicatur ad multiplicationem corpis. ⁊ ꝑ ꝯñs remanet vnus iſtē ꝙ nō ē niſi vnū indiciū ſub illa ſpē que ē intellcūs poſſibilis. Quartū habitū ē ex p̄cedentibꝫ ꝙ intellcūs poſſibilis ꝯp̄hendit oīa itelligibilia ex quo p̄t hr̄i ꝙ ē q̄ſi potentie infinite ex quo p̄t ſic argui. Oīs forma corpis ē finita ⁊ arctata. Si potēcia intellectiua ſuo mō ē infinita ergo nō ē forma corpis ⁊ ſic ñ multiplicatur ad multiplicationē corpm Ex hijs dictis voluit hr̄e Auērroys ꝙ itellcūs poſſibilis nō ē multiplicatus ſꝫ vn⁹ in oībꝫ. Et q: aliqs poſſꝫ dr̄e ipi Auērroy ꝙ ſi intellcūs nō ē forē corpis q; nichil ad nos ptinet. volēs oñdere ꝙ ad nos ptinꝫ dedit quēdā modū ſm̄ quē iſte intellect⁹ vnit⁹ ꝯtinuatur nobis et qua ꝯtinuacōe p̄t dici nr̄. hāc aūt ꝯtinuationē poſſum⁹ ſic manifeſtare. forē intellecta in actu ⁊ ipē intellectus poſſibilis ſunt vnū q: ex itelligibili et intellectu fit vnū. ſi aūt ita eſt ſeq̄tur ꝙ cuicūqꝫ ꝯtinuabitur forma intellectiua ꝯtinuabitur ⁊ iſte intellect⁹ ſꝫ forē itellectiua in actu ꝯtinuatur nobis mediāte fantaſmate qd̓ eſt ſubiͫm intēcionis intellecte ergo ⁊ ipē itellcūs nobis ꝯtinuatur. Ymaginatur enī ſimo ꝯm. ꝙ ſicut ꝯprehendere ꝑ ſenſum ꝑficitur ꝑ duo ſubā quoꝝ vnū ē ſubiͫm ꝑ qd̓ ſenſus eſt verus et illud eſt ſenſibile extra in materia. Aliud autē eſt per quod ſenſus eſt quid exiſtens in actu ſenciendi et illud eſt ꝑfectio ſenſus deriuata a ſenſibili ita intellectus ꝑ duo ꝑficitur ſubā quoꝝ vnū p q̄ ip̄a intellcā sūt vera ꝛ hec est ip̄a forē imaginata. Intellcā em̄ suā veritatē hn̄t in formis imaginatis.

¶Aliud aūt ē p qđ ip̄a intellcā sūt de nūo entiū ꝛ hec ē intellcūs materialis siue possibilis. Dicim⁹ em̄ ꝙ qđdā ē ens reale et qđdā ē ens intẽcōnis. Ip̄a aūt itellcā abstracta a formis imaginatis hn̄t eē intentionis hec aūt nō hn̄t nisi dū sunt in intellectu materiali. Ex hijs hꝫ ꝯ n̄. ꝙ intẽcio intellcā ꝯtinuat̄ cū forē imaginata. imo ꝑ aliquos intencio sunt ꝯ n̄. ꝙ eadē forma ē in imaginacōe ꝛ in intellectu. Si aūt hec intẽcio intellecta ꝯtinuat̄ formis imaginatis ꝯtinuat̄ etiā nobis ꝛ p ꝯn̄s ip̄e intellcūs in quo est intẽcio imaginata etiā nobis ꝯtinuat̄. Secūdo imaginatur ꝯ n̄. ꝙ aliter eēt in intellcū et aliter ē in alijs potẽcijs inferioribꝫ In alijs potẽcijs iferioribꝫ ab intellcū p̄mo ꝯtinuat̄ nobis ꝑfectio p̄ma ꝛ mediāte ꝑfectiōe p̄ma nobis ꝯtinuatur ꝑfectio secūda sic nobis p̄mo cōtinuat̄ ꝑfectio p̄ma ẜsitiua cui⁹ ꝯtinuatio ē in nobis a generāte. De q̄ ꝯtinuacōe dcm̄ est in secundo de aia ꝙ ẜsitiua p̄ma mutacōe est a generante. Mediāte aūt potẽcia ẜsitiua ꝯtinuat̄ nobis ꝑfectio secūda ẜsus Est aūt ꝑfectio secūda ip̄a intẽcio sensata facta in ẜsū ab ip̄o in ẜsibili In intellcū aūt p̄mo nobis ꝯtinuatur ꝑfectio secūda ꝛ mediāte secunda ꝑfectiōe nobis ꝯtinuatur ꝑfectio prima.

¶Vocatur autem perfectio secūda intellcūs speculatiu⁹ siue intẽcio speculata. ꝑfectio aūt p̄ma vocat̄ intellcūs particularis materialis. Dictū ē aūt ō ꝙ intẽcō speculata cōtinuat̄ formis imaginatis et q̄ formē imaginate sunt in nobis ꝯtinuatur etiā nobis ꝛ q̄ intẽcio intellcā ē vnū cum itellcū materiali idō mediāte ip̄a ꝯtinuat̄ nobis intellect⁹ materialis. hec aūt fuit imaginacio ꝯm̄. que est tn̄ impossibilis. ꝙ pꝫ ꝑ vno quidē sic Certū est em̄ ꝙ intellect⁹ sit illud quo hō intelligit. Illud aūt quo fit aliquid p̄t esse duobus modis vel quo fit aliquid sicut p̄ncipio opatiuo eo mō quo dicimus ꝙ ballius operatur ꝑ regē vel quo fit aliquid sicut p̄ncipio formali eo modo quo dicim⁹ ꝙ calidū ꝯburit ꝑ caliditatē. licet āt id quo fit aliquid tā ꝗ̄ p̄ncipio opatiuo posset esse sepatū ab eo qui opat̄ sicut rex sepatus a ballivo. tn̄ id quo fit aliqđ sicut p̄ncipio formali nō p̄t esse sepatū ab eo qui opat̄ Intellcūs aūt n̄ p̄t eē quo fit aliquid sicut principiū opatiuū. oportet ergo ꝙ sit quo fit sicut principium formale separatus ergo nō est nec valꝫ qđ dicūt de ꝯtinuacōe Cōtinuatio em̄ n̄ q̄ ē ip̄i⁹ intellcūs ad intẽcōēꝫ imaginatā dat ipsi intẽcioni imaginate ꝙ sit intellcā ꝛ n̄ ꝙ sit intelligēs. Cū ergo mediāte ipsa intẽcōe imaginata copulet̄ intellcūs materialis nobis talis copulatio neq̄q̄m dabit nobis ꝙ nos sum⁹ intelligētes sꝫ ꝙ nos sum⁹ itellecti passiue et n̄ active Vn̄ nos dēm⁹ imaginari ꝙ sic se hn̄t ẜsibilia ad sensum ita ſe hn̄t fantaſmata ad intellectū. Ex hoc aūt ꝙ ſenſus copulatur ſenſibilibꝫ habet ꝙ ſenſus ſentiat ⁊ ꝙ ſenſibile ſentiat. Nunꝗ̄ em̄ ex hoc habet ꝙ ipm̄ ſenſibile vel aliqd in quo ſit ipm̄ ſenſibile fiat ſentiēs ergo a ſimili ex hoc ꝙ intellcūs copulat fantaſtice habet ꝙ intellcūs intelligat ⁊ fantaſma intelligat. nūꝗ̄ aūt ex hoc habet ꝙ fantaſma itelligat. vel ꝙ nos in quibꝫ ſunt fantaſmata ſumꝰ intelligētes. Secūdo imaginationis eiuſdē poſſibilitas pꝫ ſic opari ſequitur eē ergo priꝰ nobis copulat intellectꝰ ſm̄ eē ꝗ̄ ſm̄ opari. eē aūt dt ꝑfectionē primā. opari aūt dt ꝑfectionē ſecūdā ergo intellectꝰ vt eſt ꝑfectio ꝑma priꝰ nobis copulat ꝗ̄ copulet nobis ꝑfectio ſecūda ita ꝙ dicemꝰ ꝙ priꝰ nobis copulat intellectus materialis ⁊ eo mediāte copulat nobis intellcō ſpeculata ſiue intellectꝰ ſpeculatiuꝰ cuiꝰ ↄtrariū dixit Auerroys Intelligemꝰ ergo triplicē ↄtinuationē. Eſt em̄ vna ↄtinuatio qua ↄtinuāt nobis potētie generabiles ⁊ corruptibiles qualis ē potētia vegetatiua ⁊ ſenſitiua ⁊ hec ↄtinuatio eſt a generāte. Secūda ↄtinuatio eſt qua ↄtinuat nobis intellectus materialis. ⁊ hec ↄtinuatio ē a creante. ꝑ creationē intellcūs materialis fit forma nobis Eſt tercia ↄtinuatio qua ↄtinuat nobis ꝑfectō ſecūda intellcūs materialis ꝗ̄ ꝑfectio ſecūda eſt ipa ſpeculatio ſiue intellectio ⁊ hec ꝑfectio ſupponit ↄtinuationē intellcūs materialis et cōſtimationē fantaſmatis. ¶ Ad hoc em̄ ꝙ fiat intellectio requirit ꝙ fantaſma in ṽtute luminis moueat et intellcūs materialis moueat ita ꝙ ſuo mō intelligere fit ab intelligibili et intellcū. ¶ Ad argumēta ꝗ̄ ꝓ ſe adduxit Auerroys p̄t pate ꝑ ea ꝗ̄ dicta ſunt in textu qd em̄ dixit ꝙ intellcūs eſt immixtus ⁊ ex hoc arguit ꝙ nō eſt forma corporis nullum argumentū eſt nō em̄ iō dꝛ immixtꝰ corpori qꝛ ſit ſeparatus a corpe. ſed qꝛ nō alligat organo corpali ſicut dictū eſt in expoſicōe lr̄e ⁊ ſic pꝫ ſolutio ad primū argumentū. ¶ Ad ſecundū argumentū qn̄ dꝛ intellcūs nō eſt corpꝰ nec ṽtus in corpe ergo nō eſt forma. dicendū ꝙ ↄn̄a nō ſequit. nā nō eē virtutē corporis p̄t intelligi duobꝫ modis. Primo mō qꝛ nō eſt forma corpis et ſic nō intelligit qn̄ dꝛ ꝙ intellcūs poſſibilis nō eſt ṽtus in corpe. ¶ Alio mō intelligitur ꝙ nō ſit virtus in corpore ꝗ̄uis ſit forma corporis qꝛ non ſequit leges formaꝝ corpalium que vtūt organo corpali ⁊ ſm̄ illū intellectū dꝛ ꝙ intellcūs poſſibilis nō eſt virtus in corpe. ¶ Ad tercium argumentū qn̄ dꝛ intellcūs nō eſt vna natura ergo nō eſt forma corporis dico ꝙ ↄn̄a eſt nulla iō em̄ intellectus nō eſt vna natura qꝛ non eſt artati et limitati aſpectus vt dictū eſt in lr̄a. Ex hoc aūt ꝙ nō eſt limitati aſpectus nō ſequit ꝙ non ſit forma corporis ſed bene ſequit ꝙ nō ſit forma tali mō. Formaꝝ em̄ quedā ſunt que nō ſupgrediūł facultatem nature corporalis ⁊ talib9 formis vel actioni taliū formarum cōmuniat materia corporalis de modo quo diximus ꝙ actioni potētie ſenſitiue cōiat organū corporale. Quedā aūt forma eſt qualis eſt forma intellectiua que ꝓpter ſui nobilitatē excedit limites corporis ⁊ organorum eius et hoc q2 nō totaliter includitur a materia ⁊ talis forma ꝓpter ſui exceſſum h3 latiſſimū aſpectū ex qua latitudine d2 nō vna natura .i. nō artata ad vnū gradū vel ordinem cognoſcibiliū ſicut eſt potentia viſiua vel auditiua. ¶ Ad q̈rtū argumentū qn̄ d2 pt intelligere infinita ergo ſubā ſepata. Dicēdū eſt ꝙ cōña eſt nulla. licet eīm poſſ3 intelligere infinita tn̄ modo limitato nō eīm intelligit ea ſimul ſed ſucceſſiue. eſt eciā n intellcūs poſſibilis de ſe nudus ab iſtis intellectionibus q2 vt dictū eſt in p̄cedentib9 intellectus poſſibilis de ſe nichil eſt eoꝝ que eſt ante intelligere. hec āt infinitas cū modo limitato nō arguit ꝙ intellectus poſſibilis ſit ſubſtācia ſepata vel eſt in cōfinio vel orizōte formaꝝ oīno corporaliū et ſubſtanciaꝝ ſepataꝝ ſicut oñſum eſt ſup.

Quoniam autē aliud ē magnitudo Hic ſignat quintū qd̄ deb3 declarari circa intellectū poſſibilem. Oſtenſum eſt eīm p̄mo ꝙ intellectus noſter eſt poſſibilis. ſecundo oſtenſum eſt ꝙ eſt immixtus. tercio ꝙ nō eſt vna natura. quarto ꝙ eſt locus ſpecieꝝ. quinto hic d3 oñdi ꝙ intellectus eſt potentia diſcernens inter obm̄ ꝓpriū et obiectum aliaꝝ potentiaꝝ inferioꝝ. ¶ Ad euidenciam huius ſentētie phi notandū eſt ꝙ tota ſentētia phi fūdatur ſup veritatē quatuor ꝓpoſitionum.

¶ Prima veritas q2 i omni re habente materiā differt eē et pricipās ipſum eſſe .i. differt quiditas et indiuiduū pricipans ipſam quiditatē vocatur eīm hic eſſe quiditatiuū pricipans autē eē vocatur ipm indiuiduū. Ratio autē quare in rebus materialib3 differt quiditas ⁊ cuius ē quiditas ſiue quiditas et pricipans quiditatē eſt q2 in habentib3 materiā multa indiuidua pñt eē pricipācia quiditatē. In oi eīm re hñte materiā ē quiditas ⁊ aliquid additū quiditati qd̄ quidē additū facit ꝙ poſſit multiplicari ipſa quiditas. eo mō quo dicimus ꝙ albedo de ſe vna eſt formalitas. alba aūt ſunt multa ſed ipm albū dicit quid cōpoſitū ex quiditate albedis ⁊ aliquo addito quiditati ad cuius additi multiplicationem multiplicatur albedo. Dicimus eīm ꝙ humanitas eſt vna formalitas que poteſt recipi in multis ſuppoſitis que ſuppoſita pricipancia quiditatē multiplicantur ſm diuiſionem in materie ad quoꝝ multiplicationē multiplicatur quiditas ⁊

q: inſe ta tale quiditatē pñt reperiri multa ꝑticipancia id eſt illa quiditas dr̄t a quolibet ꝑticipanciū. Si eīm quiditas .i. ipſa humanitas nō dr̄t ab hoc ꝑticipante puta a ſorte nō poſſet ꝑticipari niſi a ſorte cuius contrarium ſupponimus. Suppoſuimus enim ꝙ poteſt ꝑticipari a multis differt ergo ꝛc. Et eadem ratione qua ꝓbatum eſt ꝙ quiditas differt ab hoc ꝑticipante poteſt probari ꝙ differt a quolibet alio participante. ¶ Alia ratione poteſt probari ꝙ differt quiditas et cuius ē quiditas in habentibus materiam. Fit autem ad hoc ratio talis. quiditas dicit ipſam formalitatem habens ſic ut participans ipſam quiditatem dicit etiam aliquid additum ipſi q̄ditati. ꝑticipans autem ipſam quiditatem dicit totum. quiditas autem dicit ptē. ſicut ergo differt ps et totū ita differt quiditas ꝛ hñs quiditatē. ¶ Et hec eſt ratio quare phūs poſuit ꝙ in ſubſtancijs ſeparatis non differt quiditas et cuius eſt quiditas q: ſm eum ſubſtancie ſeparate ſunt pure forme. pura autē forma eſt pura quiditas pura autē quiditas nō eſt niſi ipſa quiditas ꝛ ipſa forma nō eſt niſi dare aliquid additū quiditati ꝛ forme. Si eīm ibi aliquid eſſet additū quiditati ꝛ forme nō eēt ſola forma ꝛ quiditas ſꝫ eēt quiditas ꝛ aliquid aliud additum cuiꝰ ɔtrariū ſuppoſuimꝰ. Utrū aūt ſubē ſeꝑate ſunt pure forme vel hñt aliquid additum pure forme preter qd̄ additū pñt multiplicari ita ꝙ in ſm vnā ſpeciem ſubāꝝ ſeparatarum poſſent eſſe multa ſuppoſita ſatis diximus in declaracionibus ſuper vij. methaphiſice. Secunda ꝓpoſitio et ſecūda veritas eſt ꝙ cū in rebꝫ materialibꝫ que ɔcernūt materiā dr̄at quiditas ꝛ cuiꝰ eſt quiditas ſiue ꝑticipans quiditatē oīꝫ ꝙ hoc verificetur tā in rebꝫ naturalibꝫ ꝙ̄ in rebꝫ mathematicis ꝛ hoc q: vtrumqꝫ eoꝝ ɔcernūt materiā. Res eīm naturales ɔcernūt materiā ſenſibilē. ꝓpter quā ɔcernenciā vt iam dcm̄ eſt differt quiditas in eis ꝛ cuiꝰ ē quiditas. Res autē mathematice cōcernūt materiā intelligibilē ꝓpter quā ɔcernēciā dr̄t q̄ditas ꝛ cuiꝰ ē q̄ditas. hoc āt pꝫ ſic ꝓpt̄ ɔcernēciā materie intelligibilis q̄ditas mathematica p̄t ꝑticipari a multis eo ipſo aūt ꝙ p̄t ꝑticipari a multis dr̄t a quolibꝫ ꝑticipāciū vt declaratū ē in pͥma ꝓpoſicōe Exēplū rectitudo ē q̄dā q̄ditas mathematica q̄ q̄ditas cōcernit materiā itelligibilē .i. ɔtinuū q̄ rectitudo q: ɔcernit ɔtinuū idō p̄t multiplicari ꝑ diuiſionē ɔtinui ꝛ ꝑticulari a multis ꝑtibꝫ ɔtinui. Ex quo ſequit̄ ꝙ dr̄t a quolibꝫ ꝑticipāciū. quia ipa rectitudo eſt ꝑticipabilis a multis. nullum enim ꝑticipancium vt ſicut eſt ꝑticipale. ipſa etiā rectitudo eſt ipſa pura quiditas mathematica. ꝑticipabilitas āt ipa rectitudine dicit ipſam quiditatē vel aliqd additū quiditati ꝓpter qd̄ additū differt ab ipſa quiditate. De dr̄a que est inter participans quiditatē ꝛ ipsam quiditatem in rebus naturalibus dicit phūs in lr̄a quādo dicit ꝙ aliud est aqua et aque esse accipiens per aque esse quiditatē aque per ipsam aquam intelligit participans quiditatem ¶ De differencia autem que est inter quiditatem et participans quiditatem in mathematicis dicit philosophus in lr̄a quando dicit ꝙ aliud est magnitudo id ē participās quiditatem magnitudinis et esse magnitudinis id ē ipsa quiditas ¶ Tercia ppositio et tercia veritas est ꝙ licet sit differencia inter quiditatē ꝛ hn̄tē quiditatē in quibusdā rebꝫ tn̄ hoc nō est in omnibꝫ. In formis eīn sepatis a materia nō est dare differentiā istā cuius ratio est iam dicta quia pura forma nō est nisi forma et ꝑ consequens nō ibi differt forma et hn̄s formam. qꝛ si ibi differret habens formam diceret aliquid additū forme et sic nō esset pura forma. cuius ꝯtrariū est iam suppositū. hec enī dr̄a que est inter quiditatē ꝛ habentē quiditatē licet sit in rebꝫ materialibꝫ tn̄ nō vadit in infinitū. licet enī quiditas differat ab habēte quiditatē. tn̄ nō est quiditas quiditatis vsqꝫ in infinitū. Intelligemus eīn ꝙ ipsa quiditas differt ab ipso ꝑticulari a quo abstrahitur. non tn̄ oportet ꝙ ꝓpter hoc communis sit cō mune et ꝑticularis sit ꝑticulare vsqꝫ in infinitū. sed opꝫ ꝙ hec dualitas que est inter quiditatē ꝛ habentem quiditatē aliquādo terminetur. veritatē huius ppositionis dedit intelligere phūs quādo dixit ꝙ idem est caro et carnis eē quasi diceret licet differat quiditas ꝛ habens quiditatē tn̄ hec differencia nō vadit in infinitū qꝛ quiditas carnis nō oportet ꝙ habeat aliā quiditatē nisi forte gratia materie ꝑ se tn̄ nō opꝫ ꝙ quiditatis sit quiditas. ꝛ ideo in quiditate carnis non differt caro et esse carnis. q̄uis differat i pncipā te quiditatem carnis. Alio mō pt̄ dici ꝙ ꝑ carnem intelligitur vitalitas que est in substanciis sepatis a vita In quibus non quiditas differt et cuius est quiditas. vt iam dictum est. et ideo dicit phūs in lr̄a ꝙ in quibusdam scꝫ sepatis a materia idem est caro id est viuū ꝛ carnis esse id ē quiditas viui. ¶ Quarta veritas et quarta propositio est ꝙ ex hoc ꝙ in rebus materialibus differt quiditas et habens quiditatē opꝫ ꝙ hec duo capiātur et apprehendantur ꝑ duas potencias. Indiuiduū autē apprehenditur ꝑ potēcia sensitiuā. Quiditas autē apprehenditur ꝑ potēciam intellectiuam que potēcia intellectiua apphendēdo quiditatē quasi girat in seipam ꝛ ꝑ ꝯñs assimilatur linee giratiue. In linea enī giratiua finis redit ad principiū ita similiter in intellcū. Intellectus enī debens accipere quiditatem a fantasmate quasi egreditur a se ad fantasmata et extrahēs quasi quiditatem a fantasmate quasi regirat ad ſeipm̄ et ꝑ hoc patet ſm iſtum modum dicendi q̄ falſus eſt intellectus aliq̄ꝝ. qui dicūt q̄ intellectōne quiditatis intellcāis nō ſequit motū linee giratiue ¶ Alio mō pt̄ apprehendi quiditas vel habens quiditatē qꝫ apprehendit differentia inter iſta duo ꝛ tūc opꝫ q̄ apprehendātur ab vna potentia. Impoſſibile eſt em̄ q̄ aliqua potētia apprehēdat dr̄am inter duo extrema niſi apprehendat illa duo extrema. iſta ergo potentia que apprehendit differentiam inter quiditatem ꝛ indiuiduum participās quiditatem opꝫ q̄ apprehendat vtrumqꝫ et hec eſt potentia intellectiua. et ſic potentia intellectiua apprehendit q̄ ſibi propriū eſt ſcꝫ quiditatem et illud qđ eſt aliarum potentiarum inferiorū ſcꝫ indiuiduū et hoc fuit quod debebat declarari i littera iſta ſcꝫ q̄ potētia intellectiua diſcernebat inter obiectum ſibi ꝓprium et obiectū aliarum potentiarꝫ .i. inter quiditatem et indiuiduū. accipit tamē ꝛ cognoſcit indiuiduum ſm aliquā reflexionem ad ſenſum. Ymaginabimur enī q̄ obiectū intellectus eſt ens ꝓut eſt ſub lumine intellectuali. ens autem ſub lumine intellectuali eſt ens intentionis et in conceptu. ens autem intentionis ꝛ in conceptu abſtrahit ab eſſe in effectu et ꝑ ꝯñs ñ ab eſſe indiuiduali et ſic ꝑ ꝯſequēs nō cognoſcit indiuiduum materiale. vel eſſe in effectu eius niſi ꝑ quādam extenſionem ad ſenſum. ¶ In qua exiſtit in rone eſt ſimilitudo ad lineam giratiuam. In primo enī mō imaginabamur q̄ intellectus habebat locum principij et finis qui regirabat ad ſeipſum. hoc autem imaginabimur q̄ hec regiratio et hec reflexio eſt ad fantaſma ¶ Fantaſma enim mouet in virtute luminis intellectum in qua motione quiditas intelligitur ſm eſſe intentionis abſtrahens ab hoc vel illo. Intellectꝰ autem ſic motus regirat ipſam quiditatem ad ipſum fantaſma vel ad ipſum indiuiduum cuius eſt intelligens ipſam quiditatem non preter hoc vel preter illud ſicut primo modo. ſed in hoc vel in illo. His veritatibus viſis patꝫ littera in qua philoſophus ſm veritates dictas quatuor facit. quia primo ſupponit tam in rebus materialibus q̄ i rebus mathematicis differt quiditas et participans quiditatem ſicut fuit dictum in prima ꝓpoſitione q̄ntum ad res naturales. ꝛ in ſecunda q̄ntum ad res mathematicas. ſecundo dicit q̄ iſta dr̄a inter quiditatē et habentē quiditatem non eſt in omnibus rebus nec eſt in infinitū ſicut oñſum fuit in tertia ꝓpoſitiōe ibi. Non autem in omnibus. tertio q̄ in rebus naturalibus ꝑ aliam potentiam cognoſcitur indiuiduum habens quiditatem. quia per potentiam ſenſitiuam ꝛ q̄ per eandem potentiam ſcꝫ per intellectiuam cognoſcitur dr̄a inter vtrumqꝫ ſicut oñſum fuit in quarta propoſitione ibi. Aut ergo alio. Quarto oñdit hoc idem qđ dc̄m eſt de rebꝫ naturalibꝫ p̄t dici de rebꝫ mathematicis. ſ. ꝙ vel ꝑ aliā potētiā cognoſcit quiditas ⁊ ꝑ aliā hñs quiditatē. vel ꝑ eādem potentiam cognoſcitur vtrūqꝫ ꝙ etiam innuebatur in quarta ꝓpoſitione ibi. Iteꝝ in his. ¶ Quātū ergo ad primū dicit ꝙ aliud eſt magnitudo. i. indiuiduum ꝑticipās quiditatem magnitudinis et aliud eſt eſſe magnitudinis id eſt quiditas ꝑticipata et hoc quātum ad res mathematicas et aliud eſt aqua id eſt indiuiduum ꝑticipans quiditatem aque. et aliud eſt eſſe aque id eſt ipſa quiditas aque ꝑticipata et hoc quantum ad res naturales.

¶ Notandum eſt ꝙ id quod hic dixit philoſophus alij conſueuerūt dicere ꝑ verba planiora. dicentes ꝙ in rebus materialibus ſiue ſint naturales ſiue ſint mathematice differt quod eſt et quo eſt id eſt differt ip̄a formalitas quo eſt aliquid ipſa enim formalitas quo eſt aliquid. ipſa enim formalitas eſt quo eſt aliquid ip̄m indiuiduum qđ eſt ꝑ ipſam formalitatē eo modo quo dicimus in rebus mathematicis ꝙ differt rectitudo tanꝙ quo ⁊ rectū tāꝙ quod eſt ꝑ ipſam rectitudinē. etiam in naturalibus dicimus ꝙ differt humanitas quod eſt quo ⁊ hic homo quod eſt ꝑ ipſam humanitatem. Alij per alia verba dicunt ꝙ in rebus differt eſſentia et ens. appellantes eſſentiam ipſam quiditatem. Ens autem ſuppoſitum habens quiditatem. Cōmentator autē exponens lr̄am p̄dictā dicit ꝙ in rebus materialibus dr̄t eēntia ⁊ quiditas appellans quiditatē ip̄ā puram formalitatē eēntiam aūt appellans cōpoſitum ex quiditate et habente quiditatē. Accipit eñ cōmentator abſtractū ꝓ concreto qr accipit eſſentiam pro ente. quaſi diceret in rebus materialibus differt eſſentia et quiditas id eſt differt ens ⁊ quiditas. ¶ Deinde cum dicit. Nō autem in omnibus oſtendit ꝙ hec differentia predicta nō ſaluatur in omni ente. vel etiam non vadit in infinitū dicens ſic. ergo differentia aliquādo eſt inter quiditatem ⁊ habētem quiditatem. hec autē differentia nō eſt in omnibꝫ. qr nō eſt in rebus ſeparatis a materia. vel nō eſt in omnibus id eſt nō ꝓcedit in infinitum in omnibꝫ. licet indiuiduū habet quiditatem tñ nō eſt neceſſe ꝙ quiditas habet quiditatē. ⁊ bene dico ꝙ hoc non eſt in omnibus. quia in quibuſdam puta in ſeparatis a materia idem eſt caro cuius eſt quiditas et eſſe carnis id eſt ipſa quiditas. Accipit enim hic carnem pro vitalitate ſubſtantiarum ſeparatarum manifeſtans ſimplicia ꝑ compoſita quaſi diceret idem eſt vitalitas in rebus ſeparatis a materia et id cuius eſt vitalitas. Vel ſic legatur littera et credo ꝙ magis ad ꝓpoſitum. quia ſatis extraneum eſt per carnem intelligere ſubſtantias ſeꝑabilis · ita dcm̄ eſt q̄ dr̄a eſt inter quiditatē ⁊ hn̄tem quiditatē · ſʒ hec nō eſt in omnibʒ · qꝛ hec dr̄a nō vadit in infinitū qꝛ in quibuſdā putā in quiditatibʒ idem eſt caro et hn̄s quiditatē ⁊ carnis eſſe · i · ipſa quiditas · q · d · nō eſt neceſſe q̄ ſemꝑ quiditas ſit quiditas · ita q̄ ſemꝑ dr̄at hn̄s quiditatē et quiditas ¶ Deinde cum dicit · ¶ Aut igitur alio · oſ̄dit q̄ ex quo in rebus naturalibus differencia eſt inter indiuiduum et quiditatem · ſed q̄ ꝑ aliam potenciā cognoſcitur indiuiduum et ꝑ aliam quiditas · uel q̄ ꝑ eandem cognoſcatur vtrumqʒ aliter tamen ſe habente et primo hoc dicit · ſecundo manifeſtat quod dicit in exemplo ibi ¶ Caro autem ¶ Quantum ad primum dicit quoniam ita eſt q̄ differencia eſt inter quiditatem ⁊ indiuiduum in rebus materialibus · ideo aut per aliam potenciam diſcernit ipſa anima et cognoſcit quiditatem et indiuiduum cuius eſt quiditas · aut eadem potencia cognoſcit vtrumqʒ · ipſa potencia aliter ſe habente dū cognoſcit quiditatem et aliter dū cognoſcit indiuiduum ¶ Deinde cum dicit · ¶ Caro autem · ponit exemplū de eo quod dictum eſt dicens q̄ caro non eſt ſine materia · quia ſicut ſimum eſt hoc in hoc · i · forma in materia · ita caro dicit formam in materia · ex quo ſequitur q̄ in ea differt quiditas et indiuiduum habēs quiditatem · et quia ita eſt · igitur anima ſenſitiua · i · per potenciam ſenſitiuam iudicat id eſt cognoſcit calidum et frigidum quorum ſcilicet calidi et frigidi caro eſt quedā ratio id eſt quedam proportio · quia forma carnis requirit determinatā proportionem calidi et frigidi quaſi diceret caro indiuidua que conſiſtit in quadam proportione calidi et frigidi cognoſcitur per potenciā ſenſitiuam · alio autē id eſt alia potencia a ſenſitiua diſcernitur eē carnis id eſt quiditas carnis ¶ Aut enī ſeparato id eſt per diuerſam et ſeparatam potenciam cognoſcitur indiuiduum carnis et quiditas eius ¶ Aut eadem potencia diſcernitur eē carnis id eſt quiditas carnis et indiuiduum eiuſdem · que potēcia vt intelligens quiditatem ſe habet ad ſeipſam vt intelligens indiuiduum ſicut ſe habet linea cum ſit extenſa ad ſeipſam cum fuerit circumflexa

Notandum eſt q̄ ſcḋm commentatorem in paſſu iſto anima per vnam virtutem ſcilicet per virtutem intellectiuam apprehendit alietatem inter formam et indiuiduū que virtus eſt vna ſcḋm ſubſtanciam tamen eſt diuerſa ſcḋm diſpoſitionem que diuerſitas eſt · quia ipſa virtus appꝛ̄hendit formam ꝑ ſe · Indiuiduum autem apprehendit mediante ſenſu Et hoc eſt ſcire quod voluit dicere philoſophus in littera · quia ſicut ſe habet linea extenſa ad circumflexam · ita ſe habet potencia cognoſcens quiditatem ad ſeipſam · vt ſcʒ cognoſcens eſt indiuiduum qꝛ ſicut eadem linea pōt eſſe extenſa et incuruata · differens tñ ſm diſpoſitionem · ita eadem potētia eſt que apprehendit quiditatē et indiuiduū variatā tñ ſm diſpoſitionem · Unde themiſtius ſicut eandem lineam extenſam et incuruatam eandem eſſe dicimus aliter autem ſe habere et aliter · ita et intellectus quando corpus vt compoſitum apprehendit et quādo ſpeciem ipſam ſolā et formā coaſſimilatur cū rebus quas ſpeculatur re qñqꝫ quidem aſſimilatur linee recte · qñqꝫ autē incuruate · fit enim ꝓ vno quaſi duplex qñ materiam ſimul ſpeculatur cū forma · Notandum eſt ſecundo ꝙ linea predicta aliter poteſt legi vt ſit ſenſus lr̄e ꝙ indiuiduum carnis cognoſcit ꝑ potētiam ſenſitiuam quiditas aūt carnis cognoſcit alio et ſeparato · i · ꝑ aliam potentiam diuerſam ſcꝫ intellectiuam que potentia cum ſit extenſa ſcꝫ fantaſma eſt circumflexa ad ſeipſam id eſt regirat ad ſeipſam abſtrahendo quiditatem a fantaſmate ad ſeipſam ↄſiderando eam vel preter hoc vel preter illud. Et ſic ſm duos modos legendi habem⁹ duobus modis lineam giratiuam. ſm enim primum modum abſtracta quiditas mouet intellectum et in hoc eſt linea recta. Intellectus autem motus regirat ad ſenſum vt poſſet cognoſcere indiuiduum · et in hoc eſt linea giratiua · ſm autem ſecundum modum legendi potentia intellectiua quaſi extendit ſe ad fātaſma · extendendo autem ſe abſtrahit quiditatem ab indiuiduo ⁊ quaſi circumflectit eam ad ſeipſam in qua eſt linea giratiua.

¶ Deinde cum dicit. Item autem in hijs · oſtendit illud idem quod dictū eſt de rebus naturalibus conuenientibꝫ materiam ſenſibilem poteſt dici de rebus mathematicis conuenientibus materiam intelligibilem.

¶ Ad cuius euidentiam notandum eſt ꝙ triplex conuenientia eſt inter res naturales et res mathematicas. Prima conuenientia eſt ꝙ ſicut res naturales conueniūt materiam ſenſibilem ita res mathematice conueniunt materiam intelligibilē · et hāc ↄuenientiam ponit in lr̄a dicens ꝙ in hijs que abſtractione ſunt · i · rebus mathematicis que abſtrahūt a materia ſenſibili · rectū eſt ſicut ſimū · i · ſicut ſimū ↄuenit materiam ſenſibilem in naturalibus ita rectū ↄuenit materiā intelligibilem in mathematicis. rectū enī eſt cū ↄtinuo · i · rectū ↄuenit ↄtinuū qđ eſt materia intelligibilis. Secūda conuenientia eſt inter res naturales ⁊ res mathematicas ſcꝫ qꝛ ſic̄ in rebꝫ naturalibꝫ ꝓpter ↄuenientiā materie ſenſibilis dr̄ quiditas ⁊ huius quiditatē · ⁊ hāc ↄuenientiā dat intelligere phūs in lr̄a dicens ꝙ ſi ꝙ quid erat eſſe · i · quiditas eſt alterū ſcꝫ in rebꝫ naturalibꝫ ab eo cui⁹ ē · eſt aūt alterū in mathematicis ita ꝙ alterū ē recto eē · i · quiditas recti ⁊ rectū · i · ꝑticipans ipſam quiditatem ſit eñ dualitas quiditas recti tunc opꝫ ꝙ dualitas drāt a pncipāte dualitatē. loquitur phūs more platonico. plato enim ponebat ꝙ nūi eēnt ſubſtāne rerum mathematicaꝝ ita ꝙ vnitas erat ſubſtāna puncti ſm eum et dualitas erat ſubſtantia linee recte ꝙ ſi ita eſſet differret dualitas que eſt quiditas ⁊ continuum cuius eſt quiditas ſicut dicit phūs in lr̄a. ¶ Tercia conuenientia inter res naturales et mathematicas eſt ꝙ ſicut in rebus naturalibꝫ ꝓpter drām que eſt inter quiditatem et indiuiduum ꝑ aliam potenciā cognoſcitur quiditas et ꝑ aliam indiuiduū vel ꝑ eandem cognoſcitur vtrūqꝫ que tamen variatur ſm diſpoſitionē. ita eadem ratione ꝓpter differenciam que eſt in rebus mathematicas ꝑ aliam potenciam cognoſcitur indiuiduum ⁊ quiditas. vel ꝑ eandem aliter ſe hñtem. et hanc conuenienciam dat intelligere phūs in lr̄a dicens ꝙ altero .i. altera potencia iudicat aliter quiditatem ⁊ indiuiduum habens quiditatem in rebꝫ mathematicis. vel per eandem potenciam iudicat vtrumqꝫ aliter tamē ſe habentem ita ꝙ ſit diuerſe diſpoſitiōnis ⁊ omnino ſicut res ſeparabiles a materia ſic ſe habent ad intellectū res enim que ſeparate ſunt a materia ſm eſſe ſolo intellectu percipi poſſunt. que autem ſeparate ſunt ſ rationem ſicut ſunt mathematica ſ rationē intelliguntur abſqꝫ materia ſenſibili nō autem abſqꝫ materia intelligibili ¶ Quereret aliquis vtrū ſit verum quod dcm̄ eſt a phō ſcꝫ ꝙ intellectus apphendit drām inter quiditatem ⁊ habentem quiditatē. videtur ꝙ nō. quia compħenſio diuerſitatis inter obiecta duaꝝ potenciarum ſe hñt attribuitur virtuti ſuperiori. verbi gracia. cōprehenſio diuerſitatis inter duo ſenſibilia ſenſuum particularium non attribuitur ſenſui particulari ſed ſenſui cōmuni. Similiter cōprehenſio diuerſitatis inter intentionem ſenſibilem et ſenſibile extra non attribuitur ſenſui particulari ſed cōmuni. Eodem modo cōprehenſio inter formā imaginatam ⁊ intentionem eiuſdem nō attribuitur virtuti imaginatiue ſed virtuti ſuperiori ſcꝫ cogitatiue. ergo eodē mō compħenſio alietatis inter intencionem et indiuiduū eius nō attribuitur intellectui materiali ſed virtuti ſupiori ¶ Ad oppoſitū eſt dictū phi. ¶ Ad hanc queſtionē dicendū eſt ꝙ ariſtoteles multis de cauſis ⁊ multis rationibꝫ introducat explicā p̄cedens. quibus cauſis viſis patebit qd̓ queritur. Prima cauſa eſt ſm cōm. vt oſtdat drām inter virtutē imaginatiuam ⁊ virtutē intellectiuam. Eſtimatū eſt eñ apud multos ꝙ imaginatio ſit ipſius intellectus. Eſtimabant eñ vt dicit commentator ꝙ mouens et motum ſunt eiuſdem ſpetici imaginatio mouet intellectum. quia ſicut ſe habet ſenſibile ad ſenſum ita ſe habet imaginatio ad intellectum. hanc autem opinionē excludit phūs· ubi dicit ꝙ intellectus apprehendit intēcionem universalem hanc enī nō apꝑhendit imaginatio ſed intēcionem ꝑticularem· Unde ꝯmentator neceſſe eſt ſi intēciones ſunt diverſe virtutes apprehendentes ſunt diverſe· intellectus igitur nō eſt virtꝰ imaginativa qꝛ apprehenſio virtutis imaginative eſt ꝯpreſſio ſenſibilis· Secūda ratio ⁊ ſecunda cauſa quare introductū eſt hoc capitlm̄ poteſt eē ad oſtendendum convenienciam inter ſenſum ꝯmunem et intellectum· ſicut enim ſenſus ꝯmunis eſt una potēcia que ipſam diverſitatē ſentit in ꝯprehendendo diverſa· ita ⁊ intellcūs· unde et ꝯmentator intellcūs ꝯprehendit alietatē inter duo· Quod aūt ꝯprehendit alietatē inter duo neceſſe eſt ꝙ ſit unū uno mō et multa alio modo et iſta eſt diſpoſitio intellectus in cōprehendendo alietatē que eſt inter formam et individuū ꝯprehendit enī formam ꝑ ſe· Individuū autē mediante ſenſu et ſic ꝯprehendit alietatē inter ea ꝑ diſpoſitionem que diverſatur quemadmodum ſenſus cōmunis apprehēdit alietatem inter ſenſibilia ꝑ diſpoſitionem diverſam in ſenſus ꝑticularis· Tercia racō quare introductū eſt illud capitulū eſt ut oſtendatur qđ eſt ꝓprium obiectum intellectus qꝛ ipſa intēcio non ſenſata ſed abſtrahens ab hoc ſenſu vel ab illo ſive ab hoc individuo vel illo· et ideo intellectus regirans ad ſenſum intelligit individuū· Quarta ratio quare ſcilicet introductum eſt hoc capitlm̄· eſt ad oſtendendum ꝙ quedam forme debent intellectū ſuum alteri· et ſunt ille forme que ſunt in materia ſenſibili vel intelligibili· ideo autem tales forme debent intellectum ſuum alteri· qꝛ in eis differt ꝙ quid eſt ⁊ individuum· Omnis enim quiditas debet ſe ipſam· ꝑmmo quaſi dat ſeipſam illi cuius eſt· et ideo quā illud cuius eſt eſt alterum ab ea· dat intellectum ſuum quaſi alteri ⁊ qꝛ in talibꝫ formis intellectus debetur alteri· ideo ſm̄ aliquos in intellectione talium formarum eſt egreſſio et reflexio· q̄ ariſtotiles vocavit lineam extēſam et reflexam· forme enim naturales intellectum ſuum debent ſenſibilibus· ⁊ ideo intellectus in intellectione earum quaſi egreditur ad ſenſibilia· Regirat autem ad ſeipſum dum quiditates tales trahit a ſenſibilibus· forme autem ſive quiditates mathematice intellectum ſuū debent imaginantibus et ideo intellectus in intellectiōe earū que egreditur ad imaginabilia regirat autē ad ſeipſum quaſi per lineā flexam quādo quiditatem mathematicam trahit ab ipſis imaginantibꝫ· Quinta ratio quare introductum eſt hoc capitlm̄ eſt ut oſtendatur ꝙ intellectus poſſibilis eſt virtus ſuprema inter virtutes apprehenſivas ⁊ ꝙ non eſt abire in infinitum in virtutibus apprehenſivis· Hoc autem oſtenditur ex eo· ꝙ ſcilicet hec virtus apphendit drām inter intēcionem vniūſalem ꝛ ꝑticularem. hec enim drā nō pt cognoſci a virtute ſenſitiua. qꝛ virtus ſenſitiua nō apprehendit intēcionem vniuerſalem. cuius ratio eſt. qꝛ motus inferior nō attingit ad id quod ꝓprium eſt virtutis ſuperioris. apphendere autē intencionem vniuerſalem eſt ꝓprium intellectus. hec eciā drā non poteſt apprehendi ab aliqua virtute que ſit ſupra intellectū. quia ſi hoc eſſet. eſſet abire in infinitū in virtutibꝫ apprehenſiuis. Si enim ſenſus cognoſcit intēcionem ſenſatam. intellectus cognoſcit intēcionem vniuerſalem ideo neceſſario requiritur alia potēcia ſuperior que cognoſcat drām inter intencionem ſenſatam et vniuerſalem ꝙ iſta drā nō pt cognoſci ab aliqua harum potēciarum ſequitur ꝙ ſit abire in infinitum in virtutibꝫ. Jlla enī potencia ſuperior habet intencionem ſibi propriam ꝓpter quam apprehendit. qꝛ ſemꝑ ꝓporcio eſt inter apprehendēs ꝛ apprehenſum. quero ergo que eſt illa potencia que apprehendit drām inter intencionem apphenſam ad hāc virtutē ꝛ intencionem apphenſam ab intellectu. Si enī neceſſario requiritur virtus ſuperior optꝫ dare aliam virtutē ſuperiorem ꝛ ſic erit abire in infinitum. vt ergo hec infinitas abſcidatur ponitur ſtatus in intellectu poſſibili et quia ita eſt idō optꝫ ꝙ intellectus poſſibilis cognoſcat drām inter id qđ ſibi ꝓprium eſt et id quod eſt ꝓprium aliarum potenciarum. Nec pt aliquis dicere ꝙ hec drā cognoſcitur ab intellectu agente intellectui agenti nō attribuitur opus ꝯprehenſionis. qđ opus reductum eſt ad genus paſſionis. ſed ſibi attribuitur opꝰ abſtractionis quod reductum eſt ad genꝰ actionis ſicut oſtēdetur infra. et ſic patet quod querebatur. neceſſe eſt enī ꝙ hec drā cognoſcatur ab intellectu. ¶ Ad argumentū patet qꝛ non eſt ſimile de intellectu et alijs potencijs quia alie potencie poſſunt habere aliam potenciam apprehenſiuam ſuperiorem Intellectus autē eſt ſupma potencia apphenſiua ꝛc.

Dubitabit utiqꝫ aliquis:

Poſtꝙ phūs oſtendit proprietates intellectus poſſibilis. Jn parte iſta mouet quaſdam dubitacōes circa prius determinata et duo facit quia primo mouet duas dubitaciones. ſecundo eas ſoluit ibi. ¶ Aut pati quidem. Prima in duas ſm̄ duas dubitaciones quas mouet. ſecunda ibi. ¶ Amplius autem. Prima dubitacio oritur ex hoc quod dictum eſt ex precedentibus ꝙ intellectus intelligit. ¶ Arguit enim cōtra philoſophus ſic. ¶ Intelligere eſt pati. ſed intellectus non patitur quia pati requirit materiam in paciente que non eſt in intellectu qui eſt ſimplex. ergo intellcūs non intellit. Viſo hoc argumento ꝙ poteſt elici ex littera. patet littera que dicit ſic. ꝙ ſi intellectus ē ſimplex et impaſſibilis et nulli nichil habet rationem id eſt cum nullo communicat i principio materiali ſicut dicit ¶ Anaxagoras qui poſuit intellectum immixtū dubitabit aliquis quomodo intellectus intelligit. Si intelligere eſt quoddam pati ¶ Si enim intelligere eſt pati non poteſt eſſe in intellectu. quia paſſio arguit materiam communem agenti ⁊ pacienti inquantum enim eſt aliquid commune vtriſqꝫ ſcilicet agenti et pacienti in tantum videtur illud agere. Illud autem pati. Materia autem non eſt in intellectu ¶ Deinde cum dicit. Amplius autem. mouet ſecundam queſtionē que oritur ex precedentibus. ꝙ intellectus factus in actu intelligit ſeipſum. et ideo querit philoſophus quomodo intelligit ſeipſum ¶ Ad euidenciā autem littere notandum eſt ꝙ hec dubitatio poteſt duobus modis formari. Primus mod⁹ formandi dubitationem eſt talis ſi intellectus intelligit ſe. intelligit ſe ſicut alia materialia aut intelligit alia ſicut ſe: ſed vtrumqꝫ eſt impoſſibile. ergo non intelligit ſe. ꝙ autem vtrumqꝫ ſit impoſſibile patet. Si enim intellectus intelligit ſe ſicut alia. alia autem intelligit vt abſtracta vt declaratum eſt in precedenti capitulo ergo ſeipſum intelligit vt abſtractum a materia. omnis autem forma abſtracta a materia eſt forma mixta ergo intellectus eſt mixtus. cuius contrarium oſtenſum eſt ſupra. Si autem intelligit alia ſicut ſe cum ipſe ſit ſeparatus a materia ergo et alia ſeparata ſunt. Forme autem ſeparate que per ſe ſunt intelligibiles intelligunt. ergo forme materiales intelligunt. vel eciā oportet dicere ꝙ forme materiales intelligunt. ſi enim intelliguntur ſicut intellectus. vel ꝙ intellectus intelligat. ſi intelligatur ſicut forma materialis abſtracta a materia. Secundus modus formādi dubitationē que ſequitur philoſophus in lrā. oritur autē iſte modus ex p̄cedenti capitulo. Ibi enim dictū eſt ꝙ i rebus materialibꝫ ſiue enim ſint res naturales ſiue ſint res mathematice aliud ē quiditas et indiuiduū ⁊ ideo aliud eſt ꝙ accipitur ab intellectu ſcꝫ quiditas ⁊ aliud eſt quod relinquitur ſcilicet indiuiduum. Ex quo ſequitur ꝙ ille res materiales intelliguntur ꝑ quoddam aliud quod quaſi trahitur et abſtrahitur ab ipſo indiuiduo materiali a quo differt. et ſm hoc formatur ſic dubitatio. Si intellectus eſt intelligibilis aut eſt itelligibilis ſm ſe et nō ſm aliud. i. nō ſm aliam itentionem abſtractam ab ipſo. Aut enim eſt itelligibilis ſm aliud. i. ſm itētionē abſtractā ab ipſo. ſicut ē in rebus naturalibus. ſed primus modus ⁊ ſecūdus eſt impoſſibilis ergo non eſt itelligibilis. ꝙ āt p̄m⁹ ſit iꝑoſſibilis pꝫ quia ſi intellectus ſit intelligibilis ẜm ſe et non ẜm aliud. ſequitur ꝙ aliq̄ intelligibilia ſint etiam intelligibilia ẜm ſe ⁊ nō ẜm aliud. qꝛ intelligibile vt tale eſt vnius ratiōis ſed intelligibile ẜm ſe eſt intellctūs ergo alijs intelligibilibꝫ ineſt intellect⁹ qḋ eſt impoſſibile. nō igit̄ ē intelligibile ẜm ſe. Impoſſibilitas ſecūdi modi pꝫ. Si eīm ē intelligibilis ẜm aliud abſtractū a materia ſicut eſt in formis materialibꝫ ſequitur ꝙ ſit forma mixta qḋ eſt ipoſſibile. viſo hoc modo formandi pꝫ lr̄a que dicit. ꝙ amplius dubitatio eſt ſi ipſe intellectus eſt intelligibilis videtur enim ꝙ non Si eīm hoc eſt aut ſequetur ꝙ alijs rebus ab intellectu inerit intellectus. ita ꝙ intelligent. hoc autem ſequitur ſi intellectus eſt intelligibilis nō ẜm aliud ſed ẜm ſe. qḋ aut̄ ſequat̄ pꝫ quia intelligibile eſt vnū ſpecie id eſt vnius rationis in intellectu ⁊ in alijs. Aut ſequetur ꝙ intellectus habebit aliquod admixtum ꝙ faciat ipſum intelligibile id ē habebit formam mixtam materie que abſtracta ab ipſo faciet ipſum intelligibilem. hoc aut̄ ſequitur ſi intellctūs eſt intelligibilis ſicut alia

¶ Notandum eſt ꝙ ſicut omne viſibile idem videtur cum alio in racōne ex ea pte que viſibile. ita omne intelligibile ex ea parte qua intelligibile videtur eſſe vnius rationis. et iō phūs de hac vna ratione arguit in lr̄a ſic. Intelligibile in intellectu ⁊ in alijs eſt vnius rationis ſed intellectus eſt ita intelligibilis ꝙ intelligit ergo alia intelligibilia ita ſūt intelligibilia ꝙ intelligūt

¶ Deīn cū dt. Aut pati quidem. Soluit pmiſſas dubitationes ⁊ primo ſoluit ad primā. ſecundo ad ſecundā ibi. Et ipſe aut̄ intellectus. Eſt aut̄ ſolutio prima in breui talis. ꝙ pati ꝓprie acceptū arguit materiā. pati aut̄ impꝓprie acceptū nō arguit materiā ⁊ qꝛ intelligere ē pati iſto modo ideo materiam non arguit. et hoc eſt qḋ dt lr̄a. ꝙ pati dicitur ẜm aliquod ꝯmune. i. eſt ꝯmune ad pati ꝓprie acceptum et ad pati improprie acceptum vt dcīm eſt pri⁹ Intellectus aūt impꝓprie patitur in tātum eīm dꝫ pati inquātum eſt quodāmodo in potentia ad intelligibilia et nichil eſt eorum in actu anteq̄ȝ intelligat. hoc aut̄ eſt impꝓprie pati quia tale pati nō eſt niſi recipere et intellectum pficere. Ita eīm eſt in intellectu poſſibili ſicut eſt in tabula in qua nichil depingitur. Tabula eīm i qua nichil eſt depictum eſt i potencia ad ea que pingi poſſunt: et nichil eſt i actu eorum anteq̄ȝ pingatur Eodem modo intellectus poſſibilis eſt in potencia ad oīe intelligibile a quo poteſt moueri et nullum eſt i actu anteq̄ȝ moueatur.

Notandum eſt ꝙ duplex eſt potencia. quedam enim eſt potencia que ex ſui potencialitate eſt cā receptionis ⁊ trāſmutacōis et hec ē potēcia materie. Quedā eſt alia potencia que eſt cauſa receptionis ⁊ pfectionis tm̄. ⁊ iſta eſt potẽtia paſſiua intellctũs poſſibilis De hac duplici potẽtia dt ↄm̄. ſup lr̄a p̄dicta potẽtia ⁊ receptio dr̄ nõ equiuoce cũ eis .i. intelligibilibꝫ ⁊ in rebꝫ materialibꝫ. Diuerſitas eñ iſtiꝰ intẽctõnis ſcꝫ receptionis que eſt in intellectu a receptione que eſt in rebꝫ materialibꝫ eſt res ad quã ducit dubitatio Vnde nõ eſt ↄmãdũ ꝙ materia p̄ma nõ eſt cauſa receptionis ſed cauſa tranſmutabilis receptionis ⁊ eſt receptio huius ſingularis. cauſa aũt receptionis ſimiliter eſt hec natura ſcꝫ intellctũs poſſibilis. ⁊ ideo phũs videns hãc duplicẽ naturã dicit ꝙ paſſio dicitur duobꝫ modis Eſt eñ paſſio ꝓprie accepta ⁊ hec paſſio ſequit̃ materiã ⁊ paſſio iñꝓprie accepta ⁊ hec ſequit̃ intellectũ poſſibilẽ

¶ Deĩn cũ dt. Et ipẽ aũt intellectus. ſoluit queſtionẽ ſcdã p̄dictã et duo facit. q2 primo ſoluit dubitationẽ. ſcdo ſoluit ad obiectionẽ iam factam ibi. Non autẽ ſemp

¶ Ad euidentiã primi notandũ eſt ꝙ hec dubitatio p̄t ſolui duobꝫ modis. et ſm hos duos modos duobus modis poteſt legi littera. Primus modus ſoluendi eſt aliquorum modernorum qui in ſui ſolutione tria ſupponunt. Supponunt enim primo ꝙ ab ente in potentia vt in potentia eſſe nullus egreditur actus. quia agere eſt actus ſecundus qui neceſſario ſupponit actum primum qui eſt forma. Secundo ſupponunt ꝙ intellectus poſſibilis eſt ens in potentia. quia tenet vltimum gradum in intelligibilibus. ⁊ etiam ſicut dictum eſt in p̄cedentibꝫ. Intellectus poſſibilis inter intelligibilia tenet locum materie. Si autem ita eſt ꝙ intellectus poſſibilis eſt ens in potentia ſequitur ꝑ primũ fundamentũ ꝙ non intelligat niſi ꝑ aliquem actum. q2 omne intelligibile eſt intelligibile ꝑ formã. Tercium fundamentũ quod ſupponunt ipſi eſt ꝙ intelligibile ſiue vt melius dicitur ratio intelligendi ſeparata a materia idem eſt cum ipſo intellectu ſicut perfectio cum ſuo ꝑfectibili. licet enim lapis nõ ſit idẽ cum intellectu tamen conceptus lapidis quia videtur ſeparatus eſt a materia videtur eſſe idem cum intellectu ipſo quem perficit. et hoc ẽ quod conſueuit dici ꝙ in ſeparatis a materia idem eſt intelligibile et intellectus. Ex hoc autem ꝙ huiuſmodi conceptus ſeparatus a materia eſt idem cum ipſo intellectu ſequitur ꝙ ipſum aliquo modo actuat. quia intellectus actuatus eſt in actu reſpectu intelligibiliũ ⁊ ſic p̄t intelligere alia. et ꝑ ↄſequens poteſt intelligere ſeipſum. quia intelligendo alia aliquo modo aduertit ſe eſſe ſubiectum intelligibilium. Ex hoc autem fundamento ſequit̃ ꝙ intellectus intelligit ſe ſicut alia intelligibilia. Sicut enim alia intelligibilia intelligit per conceptum ſiue intentionem a qua reducitur ad actū· ita ꝑ eandem intẽtionem intelligit seip̄m· ꝯprehendendo sc; ipsum esse subiectum intelligibiliū et per ꝯsequens ꝯprehendendo se intelligere et ſm hunc modum dicendi p; lr̃a cuius dicit ꝙ ipse intellectus est intelligibilis sicut alia intelligibilia ꝑ speciem intelligibilium que species sunt separate a materia· et ideo sunt idem cum ipso intellectu· In separatis enī a materia idem est intellectus et quod intelligitur id ē ratio intelligendi ⁊ q2 ista ratió eadē est cū ipso intellectū sicut ꝑfectio cū ꝑfectibili· ideo p̄t ducere ipsum intellectū in cognitionē illoꝝ quoꝝ est ratio· secūdo in cognitionē sui ipsius· vt declaratū est in fundamentis p̄dictis· In separatis etiam a materia idem est scientia speculatiua ·i· ratio speculandi ⁊ ip̄m speculatiuū ·i· intellectus speculās ꝓpt̃ quā ꝓprietatem ipsa scientia speculatiua primo ducit ip̄m intellectū in cognitionem speculabiliū· secūdo in cognitionem sui ipsius· hic est ergo vnus modus exponendi· Secūdus modus supponit quedā fundamēta ex quibz fundamētis exponit lr̃am Primū fundamentū est ꝙ intellectus hz suā intẽtionem intelligibilē que diuersa est ab intẽtione alioꝝ entiū que intẽtio intelligibilis vt in conceptu est differt a suo esse in effectu· q2 in omni quod est citra primū differt intẽtio ꝯmunis et intentio ꝑticulata· In solo primo nó ē natura ꝑticularis ⁊ vniuersalis· In alijs autē omnibz est intẽtio ꝯmunis que p̄t ꝯsiderari p̄ter suū ꝑticulare et suū eē in effcū· et q2 ita est in alijs ideo ita est in intellectu q2 p̄t concipi sua intentio ꝯmunis sic possunt concipi intentiones aliorum intelligibilium et sic intelligitur ꝑ intentionem ꝓpriam· Secundum fundamentū est ꝙ aliter est de intentionibz quiditatiuis formaꝝ materialiū et aliter est de intentione quiditatiua ipsius intellectus Intentiones quiditatiue formaꝝ materialiū largiūtur formis materialibus ꝙ possunt intelligi nó autē ꝙ possint intelligere cuius ratio est· quia hec intentiones comꝑate ad intellectum a quo concipiūtur apprehendūtur separate a materia· Comꝑate tamen ad subiectū quoꝝ sunt cui largiūtur esse in effectu sunt immerse in materia a qua materia q̄si obumbrantur ꝓpter quā obumbrationem carent lumine intellectuali et ꝑ ꝯñs non intelligunt· Intẽtio autē quiditatiua intellectus cōꝑata ad intellectū quē mouet· q̄ndo intellectus concipit intẽtionem suā sibi largitur ꝙ sit in actu respectu sui q̄ntum ad esse in conceptu a quo conceptu intellectus nudus est antequā p̄sentetur sibiipsi ꝑ modū cognoscibilis· ⁊ sic largit᷑ intellectui rationē intelligibilis· hec autē eadē intẽtio ꝯꝑata ad intellectū vt ē vnū entiū i effectu sibi largit᷑ ꝙ sit ens in effcū sicut oīs quiditas largit᷑ supposito ꝑ modū forme et non per modū efficientis ꝙ ſit ens in effectu hec autē intentio formalis et quidditatiua intellectus comparata ad ipm̄ cuius eſt quiditas ſibi largitur ꝙ ſit intelligens. quia de ratione talis quiditatis eſt ꝙ ſit eleuata ſup ordinem formarum materialiū et ꝙ ſit in confinio ſubſtantiarū ſeparatarū et formarū materialiū. Omnis autē ſubſtantia eſt ſic eleuata eſt intelligens ex quibꝫ pꝫ ꝙ intentio quiditatiua intellectus ſibi largit̄ ꝙ poſſet intelligi et qđ poſſet intelligere ita ꝙ imaginabimur ꝙ ratio intelligibilis ⁊ ratio intelligentis ſup eadē radice fundantur ſcȝ ſuper ſeparatione a materia ita ꝙ ſeparatio rei vt ē in conceptu largitur rei rationem intelligibilis ſeparatio autē rei vt eſt in effectu ſibi largitur rationē intelligentis vnde eſt ꝙ quidā dicunt ꝙ res que eſt ſeparata a materia in effectu nō indiget intellectu abſtrahente qꝛ intellectus agens abſtrahens ſolū requiritur ꝑ formas materiales que nō ſunt ſeparate in effcū. Utrum autē hoc ſit verum alibi poterit patere. hoc tamen verum videtur ꝙ forme eleuate a materia in effectu hn̄t rationem intelligentis. talis autem eſt intellectus ⁊ ideo habet duplicem opationē ſcȝ intelligibilis ⁊ intelligētis et hoc eſt quod dicit̄ in lr̄a ꝙ in ſeparatis a materia idem eſt intellectus et qđ intelligitur. i. idem habet rationem intelligentis ⁊ intelligibilis ſcȝ qđ ē eleuatū a materia tam in effectu q̄ȝ in metaphyſice. Tertium fundamentum eſt ꝙ intellectus poteſt cognoſcere ſeipſum duobus modis ſcȝ cognitione ſi eſt et cognitione quid eſt que eſt cognitio quiditatiua. In cognitionem primam deuenit per actum perpendendo enim ſe intelligere cognoſcit ſe eſſe. Cognitionem autem ſecundam habet intellectus cognoſcendo intentionem propriam nō poteſt deuenire niſi cognoſcat prius intentiones aliorum et quantum ad hoc verum dicebat primus modus dicendi. Ratio autem quare non poteſt deuenire ad intentionem ꝓpriā niſi primo deueniat ad intentiones aliorum eſt. quia intellectus vt eſt coniunctus corpori nichil poteſt intelligere vel cognoſcere niſi excitet a fantaſmatibus. Cum autem anima non habeat fantaſma oportet ꝙ ipſa excitata ꝑ quodcūqȝ fantaſma. primo ducitur in cognitionem alterius ⁊ ſecundo ducitur in cognitionem ſue ꝓprie intentionis ⁊ ideo vt dictum eſt ſupra cum intellectus ſit actu ſm̄ aliquid cognitum p̄t ſeipm̄ intelligere. Verum eſt ꝙ phūs in ſecūdo de aīa deuenit in intentionē ꝓpriam aīe que eſt ꝙ anima eſt actus corporis organici ī potentia vitam habentis. Hijs fundamentis viſis patet littera que dicit ꝙ intellectus eſt intelligibilis ſicut intelligibilia. i. eſt intelligibilis per intentionem propriam ſicut et alia intelligibilia. differt tamen qꝛ alia intelligibilia ꝑ intentionem ꝓpriam hn̄t ratione͂ intelligibilis ⁊ nō intelligibilitatis. Intellectus aūt hȝ ratione͂ vtriuſqȝ qꝛ in hiis q̄ ſunt ſine materia idem eſt intellectus et qd̓ intelligit̄.i.idem hȝ ratōne͂ intelligibilis ⁊ intelligentis In hiis etiā que ſunt ſine materia ſcie͂tia ſpeculatiua.i. ratiō ſpeculabilis et qd̓ ſic ſpeculatiuū eſt.i.intellctūs ſpeculans idem ſunt. vel ſic in hiis que ſunt ſine materia idem eſt ſcie͂tia ſpeculatiua.i.intellctūs ſpeculatiuus ⁊ ꝙ ſic ſpeculatiuū eſt.i. intellectus materialis qui ſpeculat̄ ide͂ eſt intellectus qui de poſſibili eſt actuatus ſit ſpeculatiuus. Deīn cū dicit. Non aute͂ ſemꝑ. reſpondet ad quoddā argumentū qd̓ factū fuit ſup̄. Dicebatur enim ſup̄ ſic. Si itellctūs eſt intelligibilis ſicut alia. ſequitur ꝙ ſicut alia nō intelligūt ꝙ nō intelligit. vel ſequit̄ ꝙ ſi intellectus intelligit. ꝙ etiā alia intelligūt. Ad hoc argumentū reſpondet phūs ſic ꝙ nō eſt ſimile qꝛ intentio intellecta formaꝝ materialiū ꝯparata ad illud cuius eſt in effectu. eſt immerſa īfra potentiā materie a q̄ obumbratur. ⁊ ſunt aute͂ a lumine itellectus et ſic nō eſt ratio intellige͂di. Intentio aute͂ quiditatiua intellectus ꝯparata ad id cuius eſt eleuata ſup̄ potentiā materie et iō largitur illi ratione͂ intellige͂tis. ⁊ hoc eſt qd̓ dicit lr̄a ꝙ ꝯſideranda eſt cā nō ſemꝑ intelligendi.i. ꝯſideranda eſt cauſa ꝓpter quā nō oīe intellectuū eſt intelligens ſed ſolū in ſeꝑatis a materia. ratio aūt eſt quia vnūquodqȝ intelligibiliū in hn̄tibus materiā eſt potētia.i. eſt immerſū infra potētiam materie ⁊ illis.ſ. rebus materialibȝ nō inuenit intellectus ita ꝙ intelligūtur ꝙ nō intelligūt. Intellectus enim et potētia taliū que ſunt ſine materia.i. q̄ ſunt eleuata ſup ambitū formaꝝ q̄ ſunt infra potētiam materie. Illi aūt ſcȝ intellectui ita inuenit intelligere ꝙ etiā ſimpl'r ſibi inuenit ratio intelligibilis. Notandū eſt ꝙ hec lr̄a Nō ſemꝑ aute͂.ꝑt aliter introduci ꝙ̄ introducta ſit.ꝑt enim introduci vt ſit ratio cuiuſdā dicti. dcm̄ eſt enim ſtatim ꝙ in hiis que ſunt ſine materia idem eſt intellectus ⁊ qd̓ intelligitur ⁊ ratione͂ huiꝰ reddit phūs in lr̄a iſta. ⁊ tūc eſt ſenſus lr̄e ita dcm̄ eſt ꝙ in ſeꝑatis a materia id qd̓ intelligitur eſt intellectꝰ. cuiꝰ ratio eſt qꝛ intellectus eſt de numero taliū que ſunt ſeꝑata a materia et nō de numero illoꝝ que ſunt in materia vnūquodqȝ enim illoꝝ quod eſt in materia habet potētiā immerſam et obumbratam ⁊ ꝑ ꝯñs caret lumine intellectuali

Quoniam aute in omni natura

Poſtꝙ̄ phūs determinauit de intellectu poſſibili oſtendendo ꝙ ipſe vere eſt poſſibilis nudus ab intelligibilibꝫ. et ꝙ ipſe eſt immixtus ⁊ ꝙ ipſe non eſt una natura. et q ipse est locus specierum & q ipse est discernens inter obiectū ꝓpriū et obiectū aliarū potentiaꝝ inferioꝝ. Post ꝙ autem ꝓposuerit quasdam dubitationes circa ipm intellectū possibilem. In parte ista determinat de intellectu agēte ostēdens q intellect⁹ possibilis arguit agentē. ita q si est dare possibilē est dare agentē. et tria facit q2 ꝑmo determinat de intellectu agēte secundo ostendit quomō se hz intellectus agens ad intellectū speculatiuū ibi. Tercio autē. tercio ponit cōditiones totius ptis intellectiue sm q differt ab aliis ptibz ibi. Separatus autē solus Prima in duas q2 primo ostēdit q intellect⁹ possibilis arguit agentē. secundo ostēdit naturam huius intellectus ibi. Et hic intellectus. Primo ergo ꝓbat phūs q intellectus possibilis arguit agētem. ¶ Ad cuius euidentiā notandum est q ratio phi fundatur sup veritatē triū ꝓpositionū. Prima ꝓpositio est q ens in potentia inq̄tū tale nō deducit seipsum ad actū. q2 tūc idem sm q idem esset actiuū et passiuū. Cū ergo intellectus possibilis sit ens in potētia. nō pt seipsum deducere ad actū. opz ergo q reducatur ab alio. Secūda ꝓpositio sup qua fundatur phūs est q ens in potentia nō pt reduci ad actū p aliqd existens in potentia. cuius ratio est q2 qd est in potētia inq̄tū tale est tm̄ natū ad patiendū et nō ad agendū. et ad reduci & nō reducere quia omnis potentie ut sic magis reducitur ꝙ reducat. Intellectus autem possibilis est ens in potentia. opz ergo q reducatur p aliud q nō sit ens in potentia. sed magis ens in actu Tercia ꝓpositio est sup qua fundatur phūs q duplex est genus entiū siue duplex esse scz corporale & spirituale et q sicut in genere prima materia arguit agens q2 materia est ens in potentia que nō pt deducere seipsam ad actum sed oportet q reducatur p agens. ita q in secundo genere intellectus possibilis est ens in potentia q nō pt seipm deducere ad actū. et ideo indiget intellectu agente ipm deducente ita q in esse spirituali dabimus ptē intellectiuā similem materie et hec ps est intellectus possibilis. et ptem similem agenti et hec est intelligentia agens. dabimus etiā aliquid simile forme recepte in materia. et hec est ipsa ꝑfectio secunda intellect⁹ possibilis. dabimus etiā aliquid simile ꝯposito. et hec est ipse intellect⁹ speculatiu⁹. siue sit speculatio habitualis siue actualis. His visis pz lrā que dicit q i unoquoqz genere ubi est materia est aliquid aliud ꝙ materia qd scz reducat ipsam materiā ad actum. materia eīm in unoquoqz genere est in omnia que sunt illius generis. et ideo opz dare quoddam aliud in illo genere qd reducat ipsam materiā ad actū qd quidē aliud est sicut causa et efficiens. ita q oīa sui generis fiant in actu que fuerūt im potētia qđ entiā in faciendo ſe hȝ ad factibile ſicut ſe hȝ ars ad materiā q2 ſicut ars pducit diuerſas formas de materia ita ⁊ hec agēs. ⁊ qm̄ ita eſt i vnoquoqȝ genere ſcȝ ꝙ vbi eſt potētia ibi ē agēs. iđ neceſſe ē has drās ſcȝ potētie ⁊ agētis eſſe in aīa ita ꝙ vna drā aīe eſt intellcūs in quo oīa fiūt. et eſt intellcūs qui pt̄ oīa fieri ſcȝ in ꝯceptu ſicut materia pt̄ fieri oīa in effcū. ¶ Alia aūt drā eſt iſte itellectus quo eſt oīa facere. i. intellcūs agēs qui pt̄ facere oīa in actu que fuerūt in potētia. hic aūt intellectus ſcȝ agens eſt ſicut quidē habitus. ¶ Accipit aūt hic habitus nō ꝑ habitu acquiſito ſed eo modo quo phūs frequēter omnem formā ⁊ omnē actū noīat habitū. quaſi ergo dicit intellectus poſſibilis ꝓpter ſui poſſibilitatē nō eſt habitus. Intellectus autē agens ꝓpter ſui actiuitatē eſt habitus. et nō ſolū eſt habitus. ſed eſt lumen. ſicut eīm lumen extra facit quodāmō colores in potētia colorem in actu ita intellectus agens facit ipſa intelligibilia actu que prius fuerāt potētia intelligibilia. Notandū ē ꝙ ratio phi in breui poſſet eſſe talis. In omni genere materia vel ſimile materie arguit agens ergo cū in intellcū ſit aliqđ ſimile materie ſcȝ intellcūs poſſibilis. ergo arguit agens. Notandū ē ſecūdo ꝙ potētia paſſiua ⁊ actiua ſic ſe aſpiciūt ꝙ quicquid eſt infra potentiā paſſiuā in fieri totū eſt infra potētiā actiuā in facere. et hoc q2 potētia actiua ⁊ paſſiua aſpiciūt ſe ſm̄ prius ⁊ poſteriꝰ. q2 potentia paſſiua nō ē talis niſi in relacōne ad actiuā vt declaratū eſt in. v. methaphiſice ⁊ q2 oē qđ ē infra ambitū poſterioris đȝ eē ſub aliquo mō cōtendi īfra ambitū prioris. iđ quicquid eſt īfra potētiā paſſiuā vt in fieri đȝ eē īfra actiuā vt in facere. ⁊ iđ phūs hoc cōſiderans dixit in lr̄a ꝙ ſic ē dare intellectū qui ē oīa fieri. eſt dare intellectū in quo eſt oīa facere. ¶ Deinde cū đt ¶ Et hic intellcūs. Poſtq̄ ꝓbauit ꝙ eſt dare intellcm̄ agentē ponit q̈tuor ꝯdicōes eiuſdē intellectus. Eſt aūt prima ꝯditio ꝙ ē ſeparabilis. ſecūda ꝙ ſit impaſſibilis. tercia ꝙ ſit immixtus. i. nō ꝯpoſitus ex naturis corporalibȝ neqȝ alligatꝰ organo corporali. ⁊ in his tribȝ ꝯditionibȝ ꝯuenit intellcūs agēs cū intellectu poſſibili. quarta autem ꝯditio eiuſdē intellectus eſt ꝙ ſit in actu ſm̄ ſuā ſubām in quo drt̄ a poſſibili q̄ ſm̄ ſuā ſubām eſt in potētia. ſit aūt in actu ꝑ intētiones intellectas ꝙ autē hec ꝯditiones ſint in intellectu agente patet talem rationem. ¶ Agens eſt honorabilius paciente. et principium actiuum eſt honorabilius materia. ſed intellectꝰ agēs comparatur ad poſſibilem ſicut agens ad materiam. ſicut declaratum eſt ergo intellectus agens eſt nobilior poſſibili. Si autem ita eſt tunc oportet ꝙ conditiones nobiles que ſunt in intellectu poſſibili. multo enim magis ſunt in agente et plures alias nobiliores· Sed intellc̄us possibilis est sepatꝰ impossibilis passione ꝓprie accepta ⁊ immixtus ergo multo magis intellectus agens hʒ has ꝯdiciones ⁊ vltra hoc hʒ ꝙ ſm suā subām sit in actu· qꝛ in hoc dr̄t agens a materia qꝛ agens est in actu materia aūt est in potētia· Nobilitas enī agētis respectu materie cognoscit̄ penes actū

¶ Ad euidentiā dcōꝝ quereret aliquis· vtꝝ intellc̄us possibilis necessario arguat agentē· videt̄ ꝙ nō· qꝛ ſm aristotilē que est ꝓportio ſſibilis ad ſſum eo ꝙ ſſibilia mouēt ea est ꝓportiō formaꝝ imaginataꝝ ad intellectionē in eo ꝙ forme imaginate mouēt et intellc̄us possibilis mouet̄ cū ergo vnaqueqʒ opatio posset ꝯpleri posito motore ⁊ moto· videt̄ ꝙ opatio intellectiua ꝯpleri possʒ ꝑ formā imaginatā ⁊ intellectū possibilē suꝑfluit ergo intellc̄us agens

¶ Ad oppositū sunt ista que dcā sunt in lr̄a ¶ Ad hāc qstionē dicēdū est ꝙ scd̄m dcīn phi necesse est ponere intellectū agentē· Restat aūt nobis soluē difficultatē iā factā contra hoc in arguendo in qua ꝓbabat̄ ꝙ ad itellectionē sufficit forma imaginata ⁊ intellc̄us possibilis ¶ Ad euidentiā huiꝰ solucōis notandū est ꝙ veꝝ est ꝙ ꝓportio intellc̄us materialis ad intētiones imaginatas ē sicut ꝓportio mobilis ad motorem· Intētiones tn̄ imaginate nō sufficiūt ad extrahendū intellectū materialē de potētia ad actū· et hoc qꝛ forme imaginate nō sunt mouētes nisi in potētia· Si igit̄ forme imaginate sufficerēt ad mouēdū intellectum possibilē· Nō ergo erat argutū scʒ ꝙ superflueret intellc̄us agēs· sed qꝛ nō sufficiūt ad mouendū requirit̄ intellc̄us agens qui largiat̄ formis imaginatis ꝙ possīt mouē intellectū in actu materialē· hoc aūt largiri nichil aliud est nisi facere eas intellectas in actu postq̄ erāt in potencia

Imaginabimur enī primo ꝙ eas in potētia vt in potētia est nō mouet· sed si dʒ mouē opʒ ꝙ reducat̄ ad actū· ex quo sequit̄ ꝙ intellectū i potētia nō moueat intellectū possibilē sed si debeat mouē opʒ ꝙ fiat intellectū in actū· cū ergo forma imaginata sit intellecta in potētia nō mouebit intellectū nisi fiat intellecta in actu· hoc aūt fit ꝑ intellectū agentē

Secūdo imaginabimur ꝙ diuersificatis recipiente diuersificabit̄ receptū· ⁊ diuersificato moto· diuersificatur et motus· natura aūt receptiua que est in intellectu possibili diuersa est a naturis receptiuis que sunt in potēcijs inferioribʒ· Intellectus autē possibilis in mocōe quā recipit ab obiecto diuersificatur a potēcijs inferioribus et ideo oportet ꝙ receptum ab intellectu possibili et mouens ipsum sit diuersum a recepta in alijs potencijs et a mouente ipsas· Mouens autem alias potencias intencio est indiuiduata sensata siue inmaginata· Si ergo hec intētio debet mouere intellectū possibilē oꝑ; ꝙ tranſeat in intēcionē abſtrahentē ab hoc ⁊ nūc ſiue intēcōib; vniuerſalē hūc aūt tranſitū h; ab intellectu agēte. ¶ Tercio imaginabimur ꝙ licet diuerſificatis recipientibꝰ diuerſificetur receptū ſiue forma. diuerſificato moto diuerſificatur mouens tñ hec diuerſitas que eſt in recepto nō eſt effectiue a recipiente. q; forma eſt cauſa magis materie ꝙ̄ econuerſo. pt ergo eſſe ꝙ diuerſitas recepti eſt finaliter ꝓpter naturā recipientis. ſed ꝙ diuerſitas recepti ſit effectiue a diuerſitate recipiētis hoc nō eſt verum. et eodem modo diuerſitas mouētis pt ordinari ad diuerſitatē mobilis. ſed ꝙ ſit effectiue diuerſitas mouentis a diuerſitate mobilis. hoc nō eſt verū. ¶ Cū ergo intēcio intellecta recepta in intellectu et mouens ipm ſit diuerſum mouens a formis imaginatis mouētibus fantaſiam vel imaginationem hanc diuerſam rationē mouendi nō pōt habere ab itellectu poſſibili quē mouēt. q; vt iam dictū eſt mouens nō habet hanc diuerſitatem a mobili. oportet ergo ꝙ habeat diuerſitatē ab intelligencia agente que largit forme imaginate ꝙ moueat in actu intellectū poſſibilē ⁊ ſic pȝ queſtio. Patet ergo argumentū q; ſolutū eſt in corpe queſtionis. ¶ Secundo quereret aliquis. vtrum poſito intellectu poſſibili ⁊ intellectu agente ſuperfluat forma imaginata. videtur eñi ꝙ ſic. ꝓporcio eñi intellectꝰ agētis ad intellectum ſpeculatiuū eſt ſicut ꝓporcio artis ad artificium ſed ars ponit formas in materia abſq; eo ꝙ in materia ſit aliquid exiſtēs de intencione forme. ergo a ſimili. Intelligibilia agens ponit formas in intellectu poſſibili abſq; eo ꝙ intellectus poſſibilis indigeat aſpicere formas imaginatas. ¶ Ad oppoſitū eſt phūs q; intelligere nrm̄ habet ortū a ſenſu et cauſā phūs dt. ꝙ ſicut ſenſibilia mouēt ſenſum ita forme imaginate mouēt ſcȝ in potēcia intellectum. ¶ Ad hanc queſtionē dicendū eſt ꝙ ſi oīno eēt eadem ꝓporcio artis ad edificiū et intellectꝰ agentis ad intellectū generatū ſuperflueret forma imaginata. ſed nō eſt omnino eadem ꝓporcio ⁊ ideo nō ſuperfluit. ꝙ autē nō ſit eadem ꝓporcio pȝ p commentatorē. iij. de anima i expoſitione huiꝰ lrē iam dicte dicentē ſic. Non eñi poſſumꝰ dicere ꝙ ꝓporcio intellectus agentis in anima ad intellectum generatum eſt ſicut ꝓporcio artis ad artificiatū omnib; modis. ars enim ponit formam in totam materiam abſq; eo ꝙ in materia ſit aliquid exiſtens de intencione forme anteq̄ ars fecerit eam et non eſt ita in intellectu. tunc homo non indigeret in comprehendendo intelligibilia ſenſu neq; imaginatione. ymmo intellecta peruenirent ad intellectum materialem ab intellectu agente abſq; eo ꝙ intellectus materialis indigeret aſpicere formas ſenſibiles neq; etiam poſſimus dīcē ꝙ intenciones imaginate ſunt ſole mouentes intellectū materialē ⁊ extrahentes eū de potentia ad actū. qm̄ ſi ita eſſet tūc nulla differentia eſſet inter vniuerſale ⁊ indiuiduū et tūc intellectus eēt de genere virtutis imaginatiue. vnde neceſſe eſt cū hoc ꝙ poſitū eſt ꝙ ꝓportio intentionū imaginatarū ad intellectū eſt ſicut ꝓportio ſenſibiliū ad ſenſus eciā ponere aliū motorē qui faciat eas moue in actu intellectū materialē. hec ꝯmentator. Ex quibꝫ verbis ꝯm̄. primo habetur ꝙ intellectꝰ nō oīno aſſimilatur arti. ſecūdo habetur ꝙ intellectꝰ agēs nō ſufficit ſine intētiōe imaginata. tercio habetur ꝙ intellectus agens largit intentioni imaginate vt ſit motor in actu. Ymaginatur enī forte ꝯm̄. ꝙ intellectus agēs hꝫ intellectualitatē in actu ſed non hꝫ determinationē intellectualitatis et ideo vt intellectualitas determinetur indiget intētione imaginata que determinat ipſam. intentio autē imaginata hꝫ determinationē i actu ſed nō hꝫ intellectualitatē in actu et ideo indiget in intellectu agente a quo fiat intētio determinata intellecta in actu vt ſic determinatū intellectū moueat ipm intellectum poſſibilem et hoc eſt quod conſueuit dici ꝙ intelligibile vnitur intellectui ſicut determinans determinato imaginatur etiā ꝯm̄. ꝙ intētio imaginata et intellectus agens nō oīno hn̄t rationē duorū mouentiū reſpectu intellectus materialis ſed ꝙ intentio imaginata hꝫ ab intellectu agēte ꝙ ꝑfecte moueat intellectū materialē: qꝛ ab eo recipit ꝙ ſit motor. Intētio enī mouēs intellectū mouet eum ad intellectualitatē determinatā et hoc qꝛ intellectus poſſibilis ē indeterminatus ⁊ .q. hꝫ intellectualitatē cōfuſam ⁊ indeterminatā. diſtinguit aūt ⁊ determinat ab intētiōe intellecta q̄ quidē intētio q̄ſi ꝯpoſita eſt ex intellectualitate ⁊ intētione determinate eandē intellectualitatē vt iā dictū eſt ꝑ hec dcā pꝫ ad q̄ſtionē ⁊ ad argumētū nō enī oīno ē ſilē de intellectu agēte et arte.

¶ Tercio q̄ret aliquis vtrū intellectus agēs ſit habitus.

¶ Ad hoc dicendū eſt ꝙ circa hoc poſſet eſſe triplex imaginatio. Prima ē ꝙ intellectus agēs nō dr̄ habitus qꝛ idē ē cū intellectu qui ē habitus ꝑncipiorū hec aūt imaginatio eſt impoſſibilis. cuiꝰ rō ē qꝛ intellectus qui eſt habitus ꝑncipiorū ſupponit iā aliqua intellecta in actu. ſc terminos ꝑncipiorū ꝑ quorū intelligenciā cognoſcimꝰ ꝑncipia. ſi ergo intellectus agēs ē idē ꝙ intellectus q̄ eſt habitus ꝑncipiorū ſupponit aliq intellecta in actu. Si aūt ſupponit aliq̄ intellecta in actu nō facit oīa intelligibilia in actu cuiꝰ ꝯtrariū dictum eſt in littera. vbi dictum eſt ꝙ intellectus agens omnia facit intelligibilia in actu.

¶ Notandum eſt ꝙ illud quod ſupponitur agenti non fit ab agente. quia id quod ſupponitur eſt. quod autem fit vt ſic non eſt. Si ergo intellectio terminorum ſupponitur intellectum agētis· talis intellectio nõ fit virtute intellectus agentis ⁊ ſic nõ facit omnia intelligere· Secunda ymaginatio eſt ꝯmentatoris qui dicit·iij· de anima·ꝙ de ratione habitus eſt ꝙ hñs habitū operatur ꝑ ipſm ex ſe ⁊ qñ voluerit ⁊ qꝛ intellectus agens dat intellectui poſſibili vt poſſet hr̃e actū intelligendi ſiue ipſam intellectionē ideo dr̃ habitus· Tercia ymaginatio pt̄ eſſe talis ꝙ intellectus agens dr̃ habitus ⁊ dr̃ lumen·tam̄ diuerſis rationibꝫ· ¶ Ad cui9 euidenciam notandū eſt ꝙ intellectus agens ꝯpationē hꝫ ad fantaſmata ⁊ ad intellectū poſſibilē ¶ Ad fantaſmata quidē opationē hꝫ qꝛ facit illa eē intellecta in actu· Secundo qꝛ dat eis vim mouendi ſm actū intellectū poſſibilē inq̄ntum ſcꝫ ſunt quaſi imbuta ⁊ ꝯmixta lumini agentis·⁊ de iſta opatione intellect9 ad fantaſmata dt̄ ꝯmētator·iij·de anima ſic ꝙ quēadmodū lux facit colores i potēcia eſſe in actu ita ꝙ poſſint mouere dyaphonū·ita intellectus agēs facit intēciones in potēcia intellectas eſſe in actu ita ꝙ recipit eas intellectus poſſibilis· Ex quo habes ꝙ ſic ſe hꝫ lux ad colores ita ſe hꝫ intellectus agēs ad fantaſmata·et eēt magis ſimile ſi eſſet ita lux ꝯnaturalis oculo qui poſſꝫ facere ꝙ colores i potēcia fierent colores in actu ⁊ ꝙ daret eis vim mouendi oculū· tūc em̄ ſicut lux iſta ꝯnaturalis oculo daret coloribꝫ actum et vim mouendi oculū· Ita lux intellectualis cōnaturalis largitur fantaſmatib9 actū et vim mouendi intellectū materialē· Vtrū autē ſit oīno ſimile de luce reſpectu colorꝝ· ⁊ intellcū reſpectu fantaſmatū patebit in ſequenti queſtione· Secundā opationē hꝫ intellectus agens ad intellectū materialē· Illuminat eñ intellcm̄ materialem quēadmodū lux illuminat dyaphonū. De hac opatione loquit̄ cōmētator iij·de aīa ſic· reſpect9 intellectus agentis ad intellectū materialē eſt reſpectus lucis ad dyaphonū et intellcūs reſpectus formarꝝ materialiū ad ipſum eſt reſpect9 colorū ad dyaphonū· quēadmodū enim lux eſt ꝑfectio dyaphoni ſic intellectus agens eſt ꝑfectio materialis intellectus· Et quēadmodū dyaphonū mouetur a colore nec recipit eū niſi qñ lucet ita iſte intellectus non recipit intellcā q̄ ſunt hic niſi ſm ꝙ ꝑficit̄ ꝑ illū intellcm̄ ⁊ illuminat̄ ꝑ ipſm· Ex quibꝫ ūbis ꝯm̄· pmo hēs ꝙ ꝯpatio lucis ad dyaphonū ē ſicut ꝯpatio intellcūs agētis ad intellcm̄ materialē· Fuiſſꝫ aūt clarior intellectus ſi dixiſſet ſic· ꝙ intellcūs agēs ſe hꝫ ad poſſibilē· ſicut lux corpalis eſt ꝯnaturalis ꝑfectio oculi ſic itellectus eſt ꝑfectio intellcūs materialis ⁊ ꝙ reſpcūs forꝝ matialiū ad ipſm itellcm̄ ē ſic reſpcūs colorꝝ ad oculū vt quēadmodū colores mouēt oculū ita forme materiales mouēt intellcm̄· Secūdo hēs ex ūbis ꝯm̄· ꝙ quēadmodū dyaphonū hꝫ a luce ꝙ poſſꝫ moueri a colore ita itellcūs possibilis hꝫ ab agēte ꝙ possꝫ ꝑfca ꝑ intētōes intellcās. Fuisset aūt clarioꝛ sītia si dixisset sic. ꝙ quēadmodū lux ꝯnaturalis oculo siuē in oculo cati vel in aliquo alio ē ꝑfectio oculi ⁊ dat sibi ꝙ possit moūi a coloribꝫ ita intellcās agēs ē ꝑfectio intellectus possibilis ⁊ dat sibi ꝙ possꝫ ꝑfca ꝑ intētōes intellcās. ⁊ ꝭ hoc intellcās agēs ē q̄dā lux interioꝛ de q̄ dt aug. xij. de trinitate. ꝙ intellcās nr̄ intelligit intelligibilia in quadā luce sui generis. hēmꝰ ergo duas ꝯpacōnes intellcās agēns vnā ad fantasmata ⁊ ꝭ hāc ꝯpacōꝫ p̄t dici lumē. qꝛ sicut lumē ex̄ se hꝫ colores sic intellcās agēs ad fantasmata Secundā ꝯpationē hꝫ ad intellcm̄ possibilē. et ꝭ hāc p̄t dici habitus. qꝛ sicut habitꝰ ꝑficit potētiā sic hic intellcās ꝑficit possibilē. p̄t etiā ꝭ hāc ꝯpationē dici lux magis q̄ lumē. sicut eīm lux magis ē ꝑfectio corpis lucidi cuiꝰ actꝰ ē lucere. qui ē actꝰ nō trāsiēs. licet illūīnare sit trāsiēs ita intellectus agēs ē ꝑfectō possibilis tāq̄ lux eiꝰ ita ꝙ iste itellcās respcū fantasmatū dꝛ illūīnare ⁊ eē lumē. respectu aūt intellcās possibilis dꝛ lucere et eē lux.

¶ Quarto q̄reret aliq̄s vtrꝫ intellcās agēs oīno assilētur lumini ita ꝙ sicut se hꝫ lumē ad colores. ita se hꝫ intellcās agēs ad fantasmata videt ꝙ nō. qꝛ colores sunt ꝑ se visibiles. Si autē sunt ꝑ se visibiles videtur ꝙ sunt ꝑ se mouētes ⁊ ꝭm hoc lux nō largit eis vim mouendi fantasmata aut nō sunt ꝑ se intellecta sed indigēt intelligibilia agente ergo nō est simile de vno et de alio.

¶ Ad oppositū est lr̄a phi[illegible]

¶ Ad q̄stionē dicēdū ꝙ aliquo mō silē est de luce respcū colorꝫ ⁊ de intellectu agēte respcū fantasmatū sꝫ nō ē simile ꝑ oēm modū ꝓ tanto quidē simile est qꝛ sicut ꝯp̄hensio visibilis indiget luce ita ꝙ colores nō vidētur sine luce ita ꝙ ꝯp̄hensio intelligibilis indiget intellectu agente sine quo intentiones intellecte nō intelligūtur. ꝓ tanto aūt dissimile est qꝛ colores de se sunt visibiles nec requiritur lumen ꝓpter colores sed ꝓpter medium. fantasmata autem de seipso nō sunt intellecta. et ideo ꝓpter ista requiritur intellectus agens. Intellige tamen ꝙ ꝯmentatoꝛ aliquādo videtur sentire ꝙ lumē requiratur ꝓpter colores sicut patet in lr̄a preallegata in preterita questione in qua dicit ꝙ lumē facit colores in potentia in actu hoc autem non dicit ꝯmentatoꝛ hoc sentiens sed vt faciat maiorem assimilationem inter lumen ex̄tra ⁊ intellectum agentem. Ubi aduertēndum est ꝙ duplex ꝑfectio est vna que largitur motori ꝙ sit motoꝛ ⁊ ꝙ posset mouere. et alia que largitur moto vel mobili ꝙ posset moueri et perfici. et ꝭm vnam perfectionem respiciat intellectus agens fantasmata et ꝭm aliam respiciat intellectum possibilem. largitur enim intellectus agēs fantasmati ꝙ sit motoꝛ et ꝙ posset mouere. largitur āt intellectui poſſibili ꝙ poſſet pficẽ. Si ergo lumen largiret᷑ colori ꝙ poſſet mouere et medio ſiue oculo ꝙ poſſet moueri eẽt oi modã ſimilitudo inter lumẽ ⁊ intellectũ agentẽ quã quidẽ oi modã ſimilitudinẽ aliqui ſequitur oñ. vt magis poſſet manifeſtare intellectũ agentẽ ſed qꝛ lumẽ nõ largitur colori ꝙ moueat ſed magis medio ꝙ moueat ideo nõ eſt oĩno ſimile de intellectu agẽte ⁊ lumine ⁊ p hoc pꝫ ad queſtionẽ ⁊ ad argumẽta

¶ Quinto q̃reret aliquis. vtꝝ intellectus agẽs ſit immixt⁹ ſicut dꝛ in lr̃a Dicẽdũ eſt ꝙ ſic. ¶ Ad cui⁹ euidentiã notandũ eſt ꝙ eaſdẽ intentiones intellcões quas aſpiat intellect⁹ poſſibilis aſpiat intellcões agẽs Differẽter tñ qꝛ intellcõs poſſibilis aſpiat eas vt in fieri. Intellcõs aũt aſpiat eas vt in facere. quãta ẽ ergo latitudo intellcões poſſibilis in recipiendo tanta eſt latitudo intellcões agentis in agendo. Dictũ eſt aũt ſupra ꝙ intellcõs poſſibilis ꝓpter latitudinẽ poſſibilitatis eſt immixtus ergo eadem rõne intellcõs agẽs ꝓpter latitudinẽ actiuitatis erit immixtus. Intelligim⁹ eñ ꝙ forme materiales ſunt arctate poſſibilitatis et arctate actiuitatis ⁊ ideo ſunt mixte. Intellcõs aũt poſſibilis qꝛ p̃t oia fieri et intellcõs agẽs qꝛ p̃t oia facere hñt poſſibilitatẽ et actiuitatẽ in maxima latitudine et iõ non ſunt mixti. i. immerſi in materia ſicut forme materiales vel alligate organo ſicut potẽcie ſenſitiue ſꝫ ſunt eleuate ſup̃ totũ ordinẽ formaꝝ materialiũ ⁊ potenciarum ſenſitiuaꝝ

¶ Sexto q̃reret aliquis. vtꝝ intellectus agẽs ſit impaſſibilis ſicut dictũ eſt ſup̃ in lr̃a. ¶ Ad hoc dicẽdũ ẽ ꝙ intellectus agens dꝛ dici impaſſibilis et magis q̃ intellcõs poſſibilis cui⁹ ratio eſt qꝛ vt dcm̃ eſt ſup̃ de intẽtione paſſionis ꝓprie accepte eſt tranſmutatio et receptio. Intellectus autẽ poſſibilis licet nõ habeat de intẽtione paſſionis tranſmutationem tñ hꝫ de intẽtione eiuſdẽ receptionẽ et pfectionẽ. Intellcõs aũt agẽs nec hꝫ tranſmutationẽ nec habet receptionẽ et ſic magis elongat᷑ ab intẽtione paſſionis q̃ intellectus poſſibilis ⁊ p ↄñs magis eſt impaſſibilis. ꝙ autẽ intellectus agẽs non habeat de intentione paſſionis receptionẽ pꝫ qꝛ nõ eſt in potẽcia ad ipã intellectionẽ ita ꝙ ipa recipiat tã pfectionẽ ſuã. Si eñ hoc eẽt intellectus agens eẽt in potẽcia ⁊ ſic indigeret alio intellcõ agente qđ eſt impoſſibile ⁊ qꝛ intellcõs agẽs nõ ẽ in potẽcia ad intellectionẽ ita ꝙ per ipam pficiatur ſicut potẽcia p actũ. ideo nõ intelligit ſed magis eſt cauſa intellectionis. Intelligimus eñ p̃mo ꝙ cui⁹ eſt potẽcia eius ẽ actus cũ ergo potencia ad intelligendũ ſit ipſius intellcõs poſſibilis eis erit actus qui eſt intelligere ⁊ cũ potẽcia nõ ſit ipſi⁹ intellcõs agentis ei⁹ nõ erit intelligere niſi vocem⁹ intelligere facere intellecta in actu. Intelligemus ſecũdo ꝙ iſti⁹ potẽcie eſt in telligere in qua eſt ipſa intellectio formaliter. Intellectio autẽ eſt in intellectu agente tã ꝙ̄ in cauſa ⁊ ſic eſt ibi virtualiter tm̄. in intellectu aũt poſſibili eſt formaliter ⁊ ſic ſolus intectus poſſibilis intelligit.

Tertio intelligem⁹ ꝙ opus intellectus agentis reductũ eſt ad genus abſtractionis qḋ eſt gen⁹ actionis. Intelligere aũt eſt reductũ ad genus paſſionis ⁊ ꝑ ↄ̄ñs eſt ipſi⁹ potentie que patitur ⁊ nõ eſt intellcũs agentis. ¶ Septimo quererent aliquis de hoc qḋ dictũ eſt in lr̃a ꝙ intellectus agens eſt ſeparatus. ⁊ eſt ꝓma queſtio vtꝝ intellectus agens ſit ſeparatus ab anima ſiue ab intellectu poſſibili ſicut ſubã a ſubã. An ĩ intellectus agens ſit aliquid anime Et videt̃ ꝓmo ꝙ ſit ſeparatus ſic̃ ſubſtãcia a ſubã. ⁊ ꝙ nõ ſit aliquid aīe ꝑ talem rationẽ. qḋ eſt ſubã ens in actu nõ eſt aliquid aīe. ſꝫ intellcũs agens eſt hmõi q2 ſicut dr̃ in lr̃a. Intellectus agens eſt ſubã ens in actu ergo nõ eſt aliquid aīe ¶ Ad oppoſitũ eſt illud qḋ dictũ eſt ĩ lr̃a vbi dictũ eſt ꝙ ſicut in omĩ natura vbi eſt poſſibile ibi eſt agens. ita in anima ſi eſt dare intellectũ poſſibilem eſt dare agentẽ q2 ꝙ intellcũs agẽs ⁊ poſſibilis ſunt due dr̃e in aīa ¶ Ad hanc queſtionem dicendum eſt ꝙ intellectus agens dicitur ſcḋm duas intentiones ſm̃ intẽcionem dicitur intellect⁹ agens qui eſt principium cuiuſqꝫ producti ⁊ ſm̃ hanc intẽcionem ois intellcũs aliquid ꝓducendo ſic̃ eſt intellcũs artificis producẽs artificiatũ ꝓt dicit intellectus agẽs et ſm̃ hũc modũ Anaxag. dicit intellectũ cauſe ꝓme intellectũ agentem q2 iſte intellcũs ſegregat omĩa entia ex illo chao qḋ ipſe poſuit. vocauit eciã eũdem intellectum intellectũ imperantẽ q2 imperat omnibus rebꝫ vt ꝓducant̃ ad eſſe. vocauit eciam eũdem intellectũ intellectũ immixtũ. ideo enĩ eſt immixtus vt poſſet oibꝫ imperare. et ſm̃ hanc intẽcionem accipiendi intellectũ agentẽ. intellectus agens ꝓt eſſe ſubã ens in actu ꝑ ſe ſubſiſtens nec opꝫ ꝙ ſit aliquid anime noſtre. ſm̃ aliã intentionẽ dr̃ intellectus agens in cuius virtute fit actus intellectualis ĩ nobis. et ſm̃ hunc modũ accipiendi intellectũ agentẽ. dixerunt aliqui ꝙ intellectus agens ſeparatur ab aīa noſtra ſicut ſubſtãcia a ſubã. voluerunt enĩ ꝙ intellectus agens ẽ quidam intellectus inferior intellectus diuinis. ſuperior autẽ intellectu nr̃o ⁊ ei immediate ſupꝑpoſitus cui⁹ virtute fit in nobis intellectualis operatio ⁊ hoc vel ſm̃ quandã vnionem ipſius ad nos ſicut videtur poſuiſſe Alexander ⁊ Auẽroys. vel ꝑ influxum formaꝝ intelligibiliũ ab ipſo in nos ſicut poſuit Auicẽ. ſed hec poſitio repugnat poſitioni Ariſtotelis qui expreſſe dicit in lr̃a. has duas differencias ſcilicet intellectum agentem et intellectum poſſibilem eſſe in anima ex quo dicto philoſophus dat intelligere ꝙ ſunt ꝑtes vel potẽcie anime ꝫ nõ ſubẽ ſepatẽ· obuiat autẽ hec poſitio rationi nã ſicut ꝑcipere intelligibilia que eſt opatio intellcũs poſſibilis attribuit homi ita ꝫ opatio intellcũs agentis que ẽ abſtrahere intelligibilia eidẽ attribuit· hoc aũt nõ p̄t eẽ niſi p̄ncipium formale huiꝰ actionis ſit in nobis Imaginabimur enĩ ꝙ ſic ꝑcipe intelligibilia eſt reductũ ad voluntatẽ noſtram ita et abſtrahere ea Si ãt intellectus agens eſſet ſubſtãcia ſeparata a nobis operatio intellectus agentis que eſt abſtrahere intelligibilia vel irradiare ſuper fantaſmata non eſſet reducta ad poteſtatem noſtram et ſic non intelligimus ſi volumus· ſicut enim quia lumẽ ſolis ẽ a nobis ſepatum non eſt in poteſtate noſtra videre· quia non eſt in poteſtate noſtra ſemper habere lumẽ per quod videmus ita ſi lumen intellectuale eſſet a nobis ſepatũ non eſſet in poteſtate noſtra intelligere Dicendum eſt ergo ꝙ intellectus agens eſt aliquid anime noſtre cuius ratio eſt quia anima noſtra eſt annexa imperfectioni et potencie eo enim ipſo ꝙ tenet vltimũ gradũ in intelligibilibꝫ opꝫ ꝙ ſit annexa potẽcie· ꝫ hoc eſt qđ dcm̃ eſt ſupra ꝙ ipſa eſt potẽcia ſpecies et nõ actu et ꝙ ipſa nichil eſt actu eorum q̄ ſunt ante intelligere· ex hoc autẽ ꝙ eſt annexa potencie habet intellectũ poſſibilem· cum hoc autẽ ꝙ eſt annexa potẽcie eſt etiam annexa ſufficiencie in genere ſuo· ex qua ſufficiencia ſequitur ꝙ habet intellectum agentẽ vt ſicut ꝓpter intellectum poſſibilẽ creata eſt imperfecta quia nuda ab omni intelligibili ita propter intellectum agentem creata eſt ſufficiẽs in ſe· quia licet quãtum ad intellectum poſſibilem ſit nuda ab intelligibilibus et ab intentionibus ſpeculatis tamen in virtute luminis poteſt fieri ſub quolibet intelligibili ſicut enim anima ante intelligere nichil eſt eorum que ſunt vt dictũ eſt ſupra ita ꝑ intelligere fit quodlibet eorum que ſunt· cum ergo ipſa intelligat in virtute luminis agentis opꝫ ꝙ in virtute eiuſdem luminis fiat quodlibet eorum q̄ ſunt

¶ Ad argumentum in contrariũ dicendum eſt ꝙ intellectus agens non dicitur ſubſtancia ens in actu quia ſit ſubſtantia ſeparata a nobis· ſed quia eſt alia virtus anime que propter ſui actiuitatem poteſt dici ſubſtancia ens in actu· Notandum eſt enim ꝙ ſubſtancia dicitur multis modis· Vno enim modo dicitur ſubſtantia ens ꝑ ſe ſubſiſtẽs et ſm hunc modum intellcũs agẽs nõ dicitur ſubſtãcia· Alio modo dicitur ſubſtancia quelibet eſſencia ꝫ q̄libet ꝑfectio ſicut p̄t h̄ri ex· v· methaphiſice· et ſm hunc modum intellectus agens dicitur ſubſtãcia· et etiam dicitur ſubſtancia in actu ꝓpter ſuam operationem que eſt actuare fantaſmata vt poſſint mouere intellectum poſſibilem· Suppoſito enim ꝙ intellectus agens non ſeparatur ab intellectu poſſibili ſicut ſubã ad ſubſtanciã vt declaratũ eſt in precedenti queſtione ¶ Quereret aliquis vtrum intellectus agẽs ſeparatur a poſſibili ſicut potencia ad potenciam ita ꝙ intellectus poſſibilis et intellectus agens ſint due potencie. ¶ Ad hanc queſtionem dixit Johannes gramaticus ſup tercio de anima ꝙ intellectus poſſibilis reducitur ad potenciam paſſiuam. Intellectus autem agens reducatur ad potenciam actiuam et quia potencia actiua et paſſiua ſint due potencie vt oſtenſum eſt ſupra q̃nto methaphiſice ideo reducantur ad duas potencias ita tamẽ ꝙ hee due potencie non ſunt in anima numero ſed intellectus agens dicatur intellectus doctoris. intellectus autẽ poſſibilis dicatur intellectus diſcipuli dictum eſt enim ſupra ꝙ intellctũs poſſibilis deducatur de potencia ad actum per vim agentis. Cum ergo intellectus diſcipuli ducatur de potencia ad actum et intellectus doctoris ſit deducens oportet ꝙ intellectus diſcipuli ſit poſſibilis. et intellectus doctoris ſit agẽs hic ẽ modus quem ſequitur Johannes gramaticus qđ q̃tum ad hoc dicat ꝙ intellectus diſcipuli eſt in potencia ⁊ intellectus docentis eſt in actu dicat verum In hoc tamen deficit quia ponit ꝙ intellectus doctoris eſt intellectus agens in virtute cuius ſit p̃ncipio ſciencia quod quidem non eſt verum ſic enĩ habet ſe doctor ad cauſandũ ſcienciam in anima diſcipuli ſicut ſe habet medicus ad cauſandũ ſanitatem. Medicus autem ſanat non principaliter ſed aminiculando Virtus autem nature in eo qui ſanatur eſt agens principalit̃ ad ſanitatem. Similiter doctor non agit principaliter ad acquiſitionem ſciencie. ſed magis principaliter agit lumen quod eſt in nobis. quod lumen ego voco intellectum agentem Hic ergo dixit Johannes gramaticus. ¶ Aliter dicunt quidam moderni quorum opinionem ſumus ſecuti in omnibus queſtionibus precedentibus Dicunt enim ꝙ intellctũs poſſibilis ⁊ intellectus agens reducantur ad duas potencias que due potencie ſunt in eadem anima numero. Vt autẽ clarius pateat poſitio horum ponẽde ſunt tres ꝓpoſitiones p ordinẽ. Prima ꝓpoſitio eſt ꝙ opus intellectus poſſibilis eſt reductũ ad receptionem. opus autẽ intellectus agẽtis eſt reductũ ad abſtractionẽ et quia recipere arguit potenciã paſſiuam et abſtrahere arguit potenciã actiuam. ſequitur ꝙ intellctũs poſſibilis ⁊ agens dñt ſicut potẽcia paſſiua et actiua et p ↄſequens dñt ſicut due potencie. Secũda ꝓpoſitio eſt ꝙ opus abſtractionis qđ attribuit̃ intellctũi agenti nõ eſt niſi extrahere intentionem imaginatã de potencia ad actum vt poſſet mouere intellectum poſſibilem. et intelligere ꝙ attribuit potẽciam nichil aliud eſt ꝙ̃ recipere has intentiones factas in actu p intellectū agētē vñ commentator .iij. de anima. Abſtrahere nichil aliud eſt q̄ facere intētiones imaginatas intellectas in actu poſtq̄ erant in potētia. Intelligere autem nichil aliud eſt q̄ recipere has intentiones. Tercia propoſitio eſt ꝙ hec abſtractio q̄ facit intellectus agens non eſt per aliquam diſpoſitionem poſitiuam factam ab intellectu agente in ipſis fantaſmatibus. ſed ideo eſt quod ex quadam ſpirituali vel virtuali vnionem ipſius intellectus agentis ad fantaſmata que vero illuſtracō dici poteſt ipſa fantaſmata ſepantur a condicōnibus materialibus non quidē ſm rem ita ꝙ realiter ſint ſine illis cōditionibus ſed ſepantur ſm immutandi rationem inq̄tum ſcȝ immutant intellectū poſſibilē q̄tū ad eſſenciam rei et nō q̄tum ad condiciōes materiales. ⁊ hoc declaratur ab aliquibus tali exēplo. ¶ Ponatur enī ꝙ lac qd̄ eſt dulce ⁊ albū p ſeipm̄ abſq; preſencia luminis nō poſſet facere in medio ſpeciem albi q̄uis faceret ſm ſeipſum ſpeciem dulcis. ſȝ lumine preſente poſſet ſe facere in medio ſm ſpeciem albi abſq; ſpecie dulcis tunc diceretur fieri abſtractio albi a dulci. non ſm eſſe quia idem realiter ē album et dulce. ſed ſm rationem immutandi. quia ex virtute luminis ita immutat album ꝙ non immutat dulce. Similiter dicendum eſt de abſtractione quam facit intellectus agens ab ipſis fantaſmatibus. hec enim abſtractio nō eſt ſm rationem eſſendi ſed ſm rationem immutandi et hoc quālicet quiditas rei ſit cum condicionibus materialibus tamen in virtute luminis agentis ita immutat quiditas ꝙ non immutant ipſe conditiones materiales. ¶ Nono queret aliquis. vtrum poſſit aliquo modo ſaluari ꝙ intellectus poſſibilis ⁊ agens ſint vna potencia. Ad hoc dicendum eſt ꝙ aliqui moderni qui nituntur verbis Auguſtini et Boecij videntur velle ſaluare ꝙ intellectus poſſibilis et agens ſit vna potencie. Ad hoc autem ſaluandum ponunt per ordinem tres propoſitiones. ¶ Prima ꝓpoſitio eſt ꝙ intelligere eſt actio manens in agēte. hanc autem ꝓpoſitionem accipiunt a phō .ix. methaphiſice qui dicit ꝙ actiones ſunt in duplici drīa. Quedam enī ſunt actiones que trāſeunt in exteriorem materiam qualis eſt edificatio et tales actiones ſunt ſubiectiue in paſſo et ſunt perfectiones magis paſſi q̄ȝ agentis eo modo quo dicimus ꝙ edificatio magis eſt perfectio edificabilis q̄ȝ eſt edificantis. Alie enim ſunt actiones que manēt in agente qualis actio eſt intelligere et quia manent in agente ideo ſunt perfectiones agentis ideo ipſum agens eſt poſſibilis reſpectu talis actionis. ex quo ſequitur ꝙ intellectus habet rationem poſſibilis reſpectu intellectionis quam recipit ⁊ ideo dȝ itellcūs poſſibilis. Secūda ꝓpoſitio eſt ꝙ ꝓportio eſt inter opationē et pͥncipiū opationis q̄ nō a quocūqꝫ opante fit que ūqꝫ opatio ſed a determinato opante fit determinata opatio. Si autē ita eſt ꝙ ſemp̄ ē ꝓportio inter opationē ⁊ opantē impoſſibile ē ꝙ opacō vitalis fit a nō viuente q̄ inter opationē vitalē ⁊ principiū nō viuens nulla eſt determinata habitudo cum ergo intelligere ſit opatio vitalis impoſſibile eſt ꝙ ſit a pͥncipio nō viuente. Intelligibile aūt ſiue fantaſma eſt principiū nō viuēs ab ipā ergo nō eſt ipā intellectio ſicut ponit poſitio que ponit ꝙ intellectus eſt pure paſſibilis dicens ꝙ intelligibile cauſat ipām intellectionē et intellectus eā recipit magis ergo dicendū eſt ꝙ potētia intellectiua cauſat in ſeipſa ipſam intellectionē. Eſt enī potētia intellectiua potētia viuens ⁊ iō dꝫ cauſare opationē vitalē ⁊ inq̄ntū ſic cāt talis potētia dꝫ potētia agens ⁊ ſic eadē potētia que p̄t pficere ſeip̄am eſt poſſibilis ⁊ agēs. Tercia ꝓpoſitio et terciū fundamentū ē ꝙ ſicͭ ſe habēt ſ̄ſibilia ad ſ̄ſum ita ſe hn̄t fantaſmata ad intellectū. ſ̄ſibilia enī mouēt ſ̄ſum p modū excitacōis ⁊ inclinationis ſ̄ſibilia enī imutant organa ſenſuū quibꝫ imutatis ipē ſ̄ſus mouet ſeip̄m ad actū ſenſationis.

Ymaginātur enī iſti ꝙ quedā aptitudo eſt in potētia ſ̄ſitiua que magnam affinitatē habet cum organo et cū immutatione facta cū organo ab ipō ſ̄ſibili. ꝓpter quā affinitatē et ſimilitudinē ſtatim facta immutacōne i organo ipſe ſ̄ſus excitatur et inclinatur vt ſe moueat ad cognitionē actualē ⁊ q̄ ita ē ꝙ ſ̄ſibilia ſic mouēt ſ̄ſum ideo opꝫ ꝙ ita ſit de fantaſmatibus reſpcū intellcūs. fantaſmata enī mouēt intellectū p modū excitationis ⁊ inclinationis. Cū enī fantaſmata ſunt in actu cū eciā ipā fantaſia habeat naturalē coniunctionem cum intellectu et immediate ordinem ad ipſum opꝫ ꝙ intellcūs excitatus ab ipā fantaſia moueat ſe ad cognicōnem intellectualem ſicut exemplificatū ē de ſenſibili reſpcū ſenſus. In hoc tamen dīa eſt inter ſenſibile fantaſmata q̄ ipſa ſenſibilia nō excitant potenciā ſenſitiuā niſi mediante immutacōe organi. fantaſmata autē excitant ipm̄ intellectum non mediante mutatione alicuius organi et ideo ſm̄ hanc poſicōnem eſſet melius dcm̄ ſi diceret ſic Sicut ſe hn̄t immutationes organorum ad ſenſum ita ſe hn̄t fantaſmata ad intellectum q̄ dicere ſic ſe habent ſenſibilia ad ſenſum ita ſe habent fantaſmata ad intellectum et intelligere ꝙ qn̄ ibi dicit̄ ꝙ fantaſma excitat intellectum p fantaſma non intelligitur ymago vel ydolum que imprimitur in organo fantaſie ſed ipſa ſcilicet operatio virtutis fantaſtice. ab hac enim operatione virtutis fantaſtice immediate excitatur ipſe intellectus vt ſeipſum moueat ad actionē itellcūalē

¶ Quarta ꝓpoſitio ⁊ quartū fundamentū qđ iſti ſuppoñūt eſt ꝙ in intellectu eſt quedā aptitudo ⁊ ꝓnitas naturalis ad ꝯpletū actū ex qua aptitudine ⁊ ꝓnitate ſtatim facta excitatione in fantaſmate p̄t intellc̄us ſe mouere ad actū ꝯpletū.

¶ Ad hāc autē excitationē intellectus a fantaſia nō opꝫ ꝙ intellect9 aliam virtutē tribuat fantaſmatibꝫ q̄uis fantaſmata ſint nobiliora intellectu qꝛ nō requiritur ꝙ illđ qđ mouet ꝑ modum excitationis ſit nobilius eo quod mouetur ſed ſolum ſufficit ꝙ fantaſia habeat naturalē ꝯiunctionem et ordinem ad aptitudinem que eſt in intellectu ꝓpter quā ꝯiunctionem vel ordinem intellectus iam exiſtens in aptitudine poteſt ſe mouere ad actum ꝯpletū hec dicta ſunt de ipſa paſſione. vtꝝ autē hec poſitio ſit ꝯſona dictis ariſtotelis in lr̄a relinquo diligētie lectoris. ¶ Credo tn̄ ꝙ poſitio p̄cedens magis eſt conſona dictis ariſtotelis ⁊ cōmentatoris ⁊ ideo volens explanare phm̄ eam ſum ſecutus

IDem autē ſcdm actū

In ꝑte p̄cedenti ꝯparauit ph̄us intellectū agentē ad intellectum poſſibilem. In ꝑte iſta comparat eundem intellectum ad intellectum ſpeculatiuū .i. ad intellectum qui actu ſpeculatur vt autem videatur lr̄a. ¶ Aduertendum eſt ꝙ intellectus ſpeculatiuus habitudinem habet ad ipſum ſpeculabile ſm rationem ydemptitatis. et hec quia intellectus ſpeculatiu9 idem eſt cū ipſo ſpeculabili. ſecundo idem intellectus ſpeculatiuus habet habitudinem ad intellectum agētem ſm rationem prioris et poſterioris. quia intellectus agens eſt prior. intellectus autem ſpeculatiuus eſt poſterior. tercio idem intellectus habet habitudinem ad intellectum in habitu quia intellectus ſpeculatiuus actuatior eſt q̄ȝ intellectus in habitu. Intellectus enī in habitu non ſemꝑ eſt in actu conſiderationis Intellectus autem ſpeculatiuus dicit ille qui actu ſpeculatur has tres habitudines vt dat intelligere ph̄us in lr̄a. volens enī ꝯparare intellectū agentem ad ſpeculatiuū ſm rationem prioris et poſterioris facit cōmemorationem de duplici alia habitudine vt ꝯplecior eſſꝫ ſciencia de intellectu ſpeculatiuo. Exemplū ad primā habitudinem dicit ph̄us in lr̄a. ꝙ idem eſt ſm actū ſciencia rei id eſt intellectus habens ſcienciā ſm actum quia ſcꝫ actu conſiderat eſt idem rei ſcꝫ conſiderate et ſpeculate. Quantū ad ſecundam habitudinem dicit ph̄us in lr̄a. que vero ſm potenciam tempore prior in vno eſt. omnino autem neqꝫ in tempore: hoc eſt dicere ꝙ intellectus poſſibilis potencialis in vno indiuiduo prior eſt tempore q̄ȝ intellectus in actu et ſpeculatiu9. Omnino autē id eſt vniuerſaliter intellectus in po͛ ſcīa nō p̄cedit intellectū in actu ſed ſimpl͛ intellectus actualis qui ē intellectus agens p̄cedit intellectū in potētia et etiā precedit ſpeculatiuū ſiue factiuū ¶ Quātū ad terciū habitudinē dt p̄hūs in lr͂a ſed neqꝫ aliquā qd intelligit aliquā vero non intelligit. q. d. intellctūs in habitu quā ſcꝫ eſt in actu cōſiderationis Aliquā vero nō intelligit quā ſeparatur ab illo actu hic autē intellctūs qui ſpeculat͛ actu ſemp̲ intelligit qꝛ eſt i actu cōſiderationis ¶ Quereret aliquis de p̄ma habitudine intellect⁹ ſpeculatiui ad ſcibile vtrū ſit verum ꝙ intellectus ſpeculatiuus ſit idem cū ſcibili. videtur ꝙ nō qꝛ ipm̄ ſcibile eſt intentio ſpeculata ſimpl͛ mouēs Ipſe autē intellectus eſt motus vt declaratum eſt ſupra ab intentione ſpeculata. Mouens autem non eſt motum nec idem cum eo ⁊ ſic intellectus ſpeculatiuus nō eſt idem ꝙ intentio ſpeculata ¶ Ad oppoſitū eſt dc̄m̄ p̄hi ¶ Ad hanc queſtionē dicendū eſt ꝙ duplici via p̄t oſtēdi ꝙ intellectus ſpeculatiu⁹ eſt idem cū ipſo ſpeculabili. Prima via ſumetur ex natura ſpeculationis ſiue cognitionis nam ipſa ſpeculatio ſiue cognitio fit p̲ aſſimilationē ⁊ hoc ſiue intellectus noſter ſit potentia actiua ſiue intellectus ur͂ ſit potētia paſſiua. Intelligibile mouendo ipſum intellectū aſſimilat ſibi ipſum ita ꝙ intelligibile mouēdo eſt aſſimilans. Intellectus aūt motus ē aſſimilatus ĩmo ipſa aſſimilatio immiſſa intellectui ex vi intelligibilis aſſimilās vel ē intellectio vel ad minus p̄ſupponit intellectionē ſm̄ illos qui ponūt ꝙ intellctūs ſuus aſſimilat intelligibili p̲ ſpēm et ſe ĩdo intelligit. Et notandū ꝙ intelligibile nō ē aſſimilās ſibi intellctū̄ poſſibilē niſi in virtute luminis agētis cui⁹ rō ē qꝛ nō aſſilāt ſibi niſi mouēdo. Mouere autē nō p̄t niſi in virtute intellectus agentis vt declaratū eſt in precedentibus. Si autē intellectus eſt potētia actiua ſicut ponūt aliqui qui ponūt ꝙ intellectus cauſat in ſeipſo intellectionē vt declaratum eſt in precedenti lectione tunc intellectus aſſimilat ſeipm̄ intelligibili ⁊ quaſi mouet ſe ad aſſimilationem ſuam ergo ſic ſiue ſic intellectus ſpeculatiuus eſt intellctūs aſſimilatus ſpeculabili oīs aūt aſſimilatio ſicut et oīs ſimilitudo fundatur ſup̲ vnitate qꝛ om̄e ſile ē vnū ex hac ergo intellctūs ſpeculatiu⁹ ē aſſimilat⁹ intentioni ſpeculate quia eſt aliquo modo vnū cum ea ⁊ hāc autem vnitatē innuit p̄hūs in lr͂a ꝑemptitatem et ſic patꝫ prima via Secunda via ad idem p̲bandum qꝛ ſi pertractetur illud verbum quod dictum eſt ſupra ꝙ intellectus nichil eſt eorum que ſunt ante intelligere in quo verbo intelligit p̄hūs ꝙ intellectus ſit ea que ſunt p̲ intelligere ⁊ p̲ cōñs ſit p̲ ſpeculari quia ſpeculari ē intelligere. Intellectus ergo ſpeculatiu⁹ ē itellctūs factus ea q̄ ſunt. imagiabimur eñ itellctū̄ faciente et ille est intellectus agens et intellectū qui fit et hic est intellectus possibilis de quo dictū est ꝙ est ea que sunt. ꝙ autē est ea que sunt hoc pōt intelligi duobꝫ modis. Vel in effectu et hoc est impossibile ¶ Anima enim nō est ea que sunt in effectu. alias esset vera opinio eorum qui ponebant ꝙ oīa cognoscuntur ex oībus vel pōt intelligi ꝙ est oīa q̄ sunt in conceptu mediāte ipso intelligere et sic est verū nō autē pōt intellectꝰ esse aliquid nisi sit aliquo mō vnū cum illo eo ergo ipso ꝙ intellectus speculatiuꝰ mediāte ipso intelligere ē ea que sunt mediante eodem intelligere est vnū vel idem cū hijs q̄ sunt ea autē que sunt. sunt speculatiua ergo est idem cū speculabilibus qđ debuit pbari. ¶ Ad primū argumētū in cōtrariū dicendū est ꝙ mouēs et motū nō sunt vnū nūo pūt tamē esse vnū aliquo modo vniōis. quia necessarie oīe mobile aliquo modo vnitur mouēti. Si enī nullo modo vniretur mobile mouens et mobile vniūtur p motionem mediā. Eandem enī motionem quā causat motus recipit mobile ita ꝙ ipsa motio est quasi ligans et suo modo vniens mouēs et motū ex quo sequit ꝙ ipsa speculatio est vniens intellectum speculantē et intentionem speculatā

¶ Secūdo quereret aliquis. vtrū sit verū qđ dcm̄ est in lr̄a ꝙ intellectus agens p̄cedit intellectū speculatiuū. Dicendū est ꝙ sic. ꝙ pꝫ si reuocentur ad memoriā ea que dicta sunt ix. methaphisicē. Ibi enī dictū est ꝙ in vno et eodem numero potētia p̄cedit actū sicut homo in potētia p̄cedit hominem in actu In diuersis autē actus p̄cedit potentiā Si enī homo debet transire de potētia ad actum opꝫ ꝙ transeat p hominem p̄existentē in actu qui quidem p̄existens p̄cedit hominē in potentia sicut deducens precedit deductum eodem modo dicendū est de intellectu. ymaginabimur ꝙ intellectus possibilis est vna potētia numero et qꝛ in vno numero vt dcm̄ est potētia p̄cedit actū qꝛ hic intellectus prius pōt speculari q̄ speculet. Intellectus autē possibilis et intellectus agens sunt diuerse potētie. et qꝛ in diuersis vt dictum est actus precedit potentiam ideo opꝫ ꝙ intellectus agens p̄cedat intellectū possibilem sicut deducens precedit deductum. Intellectus enī possibilis nudꝰ est ab in ipsa speculacōe nec ad eam deducitur nisi p intellectū agētem. Si autē intellectus agēs p̄cedit intellectū possibilē p̄cedit etiam intellectū speculatiuū qꝛ vt dictum est intellectus speculatiuꝰ est intellectus siue generatus ex possibili. ¶ Quicquid autē precedit aliqđ possibile multo magis precedit factū siue generatum ex illo possibili.

¶ Tertio quereret aliquis. vtrū sit verum qđ dcm̄ est in lr̄a ꝙ itellectus in habitū aliqñ intelligit et i qñ nō. Intellectus autē speculatiuus semp intelligit ¶ Dicendū est ꝙ vt dictũ eſt ſupra. Intelligibile duobꝫ modis pōt eẽ in intellectu ſcꝫ vel in habitu vel in actu ſed primũ eſſe eſt in eſſe memoriali qđ eſt eſſe quaſi abſconditũ. ſecundũ eſſe ē eſſe in acie intelligentis qñ ſcꝫ res habitu ſcita ponit̃ in ꝓſpectu intelligencie. Primũ eſſe facit intellectũ i habitu. ſecundũ eſſe facit intellcm̃ ſpeculatiuũ licet aliqñ ab vtroqꝫ eẽ dicatur intellectus ſpeculatiuꝰ qꝛ eſt ſpeculatio in habitu et in actu. Primũ eſſe quod facit intellectũ in habitu includit aliam potenciam. Includit enim potenciam ad ſecundũ eẽ quod eſt in acie intelligencie et ideo intellectus in habitu aliqñ nõ intelligit qñ ſcꝫ eſt in potencia ſm eſſe et aliqñ intelligit qñ primũ eſſe eſt eſt reductum ad ſecundũ. Aliud aũt eſſe quod eſt in acie intelligẽcie excludit potẽciam ad ulteriorem actũ et ideo intellectus ſpeculatiuus qui accipitur ſm hoc eſſe ſemp intelligit. qꝛ dum ſpeculatur eſt ſemp in actu

¶ Quarto quereret aliquis vtrum hee ꝓprietates iam dicte poſſunt adaptari intellectui agenti. Dicendum eſt ꝙ ſic de prima ꝓprietate pꝫ que eſt ꝙ ſciencia ſm actũ eſt idem rei

¶ Ad cuius euidenciã notandum eſt ꝙ ſciencia hꝫ duplex eſſe virtualiter in intellectu agente habet enim formaliter eſſe in intellectu poſſibili qꝛ ex actiuitate agentis cauſatur ſciencia i poſſibili propter autẽ eſſe ſecundũ ſciencia exiſtens in intellectu agenti vocatur ſciencia ſm actũ .i. ſciencia exiſtens in actiuitate et virtute intellectus agẽtis ꝓ ꝙ ipſa ſciencia ſic accepta nichil aliud eſt niſi ipſa actiuitas Si aũt ita eſt qualẽ vnionem hꝫ intellectꝰ agens et actiuitas eius cũ re ſpeculata eandem habet ſciencia ſm actũ cũ eadem re ſpeculata ꝙ autẽ intellectus agens et actiuitas eius aliquã vnionem habeat cũ intẽcione ſiue re ſpeculata pꝫ ꝙ ſi intẽcio ſpeculata nullã vnionem haberet cũ actiuitate intellectus agentis in virtute eius nõ moueret intellectũ poſſibilẽ cuiꝰ contrariũ oñſum eſt ſupra. ꝙ eciam ſecunda ꝓprietas adaptet̃ intellectui agenti pꝫ per iam dicta vbi ꝓbatum eſt ꝙ intellectꝰ agens vniuerſaliter ꝓcedit poſſibilem in et ꝑ ꝯñs precedit ſpeculatiuũ. Tercia aũt ꝓprietas eſt ꝙ hic intellectus aliqñ intelligit aliquando nõ optime pt adaptari intellectui agẽti

¶ Ad cuius euidenciã notandũ ē ꝙ intellectus qui aliqñ intelligit aliqñ nõ eſt in potẽcia ad intellectionem qđ enim aliqñ hꝫ aliquid et aliqñ caret illo nõ hꝫ illud neceſſario ſed poſſibiliter cũ ergo intellectus agens non ſit intellectus poſſibilis nõ eſt dicendũ ꝙ aliqñ intelligit aliqñ nõ qꝛ hoc ſolum conuenit intellectui potẽciali. qui aliqñ eſt in actu conſideracionis et aliqñ nõ ſed magis eſt dicendũ ꝙ intellectus agẽs virtualiter hꝫ ipſam intellectionẽ et formaliter cauſat eam in poſſibili.

¶ Deinde cũ dicit. Separatus autẽ

Post ꝙ posuit cōditiones intellctꝰ agētis ⁊ etiā possibilis ponit cōdicōes totiꝰ ꝑtis intellectiue que includit tā agētē quā possibilē. ⁊ p̄mo ponit veritatē. scd̄o excludit quādā obiectionē ibi. Nō enim reminiscimur. Dicit ergo p̄mo ꝙ intellectꝰ solꝰ qui ē hoc ꝙ vere est est separatus qđ quidē nō p̄t intelligi de intellectu possibili tm̄. nec de agente sed de vtroq; vterq; enī sc; tā possibilis ꝙ agēs ē immortalis ⁊ ꝑpetuꝰ ⁊ hoc est qđ dīt lr̄a. ꝙ hoc solū est immortale ⁊ ꝑpetuū .i. sola ps intellectiua est immortalis ⁊ ꝑpetua inter potētias aīe ⁊ nō separatur ab aliis potētiis sicut ꝑpetuū a corruptibili ¶ Quereret aliquis vtꝝ intellectꝰ sit hoc ꝙ vere ē sicut dicit phūs. Dicendū est ꝙ sic ¶ Ad cuiꝰ euidentiā notandū ē ꝙ illud vere est qđ aspicit tm̄ esse ita ꝙ nō aspicit nō esse Inq̄tū enī aliquid aspicit nō esse in tm̄ subintrat ambitū nō entis ⁊ in tantum nō est Corruptibilia aūt aspiciūt esse ⁊ nō esse ⁊ in tm̄ vere nō sunt. Incorruptibilia aūt aspiciūt esse et in tm̄ vere sunt. Si enī aspicerent nō eē possent nō esse. Si autem possent non esse. hoc possibili posito in esse sc; ꝙ corruptibilia nō sint nullū sequitur impossibile. Sequit̄ aūt hoc posito ꝙ incorruptibilia sunt corruptibilia nō ergo hoc fuit possibile. Pars autē intellectiua est incorruptibilis ergo est hoc qđ vere est Occasione huiꝰ quod dctm̄ est in precedenti q̄stione ¶ Quereret aliquis vtꝝ incorruptibilia aliquo mō aspiciant eē et nō esse. videtur ꝙ sic. qꝛ oīne qđ incipit aspicit non esse ⁊ etiam esse oīne enī quod incipit de se nō est ab alio accipit esse Oīne autē tale aspicit non esse qđ h; de se et etiā aspicit eē qđ accipit ab alio Natura āt aīe accipit eē qꝛ incipit ergo aspicit esse et nō esse et ꝑ cōsequens aliquod incorruptibile aspicit eē et nō esse ¶ Ad oppositū sunt ea que dicta sunt ¶ Ad hanc questionem dicendum est ꝙ aliquā rem aspicere esse et non esse duobus modis subiectiue et obiectiue. Subiectiue quidem illud aspicit esse et non esse qđ potest esse quia potest trahi de potētia subiecti et materie per generationem et potest nō esse quia potest redire ad potentiam subiecti et materie ꝑ corruptionem ⁊ tali modo solum possunt esse generabilia et corruptibilia ¶ Illud autē potest nō eē et esse obiectiue qđ de se non est et tamen ab alio accipit esse licet non accipiat illud esse de potentia materie sed per simplicem influxum creationis et hoc modo potest esse et nō esse siue aspicit esse et non esse. omne quod est citra primum. ¶

Omne enim quod est citra primū est ens possibile. Ens autem possibile aspicit esse et non esse quia vt probatum est .ix. methaphisice. oīs potētia est ad cōtradictoria solū āt p̄mum ens ꝙ est necesse esse ⁊ nō est ens possibile non aspicit esse et non esse secdm hunc modum ¶ Natura eñ incorruptibilis que eſt aīa aſpicit eſſe ⁊ nõ eſſe ſcḋm mõ ſed nõ ꝑmo modo q꞉ ſi aſpiceret primo modo eſſet eductibilis de potẽtia materie ⁊ ꝑ ↄ̃ñs eſſet generabilis. ⁊ q꞉ omne generabile eſt corruptibile eſſet corruptibilis ⁊ ſic incorruptibile ẽ corruptibile. ¶ Ad argumentũ in ↄ̃trariũ dicendum eſt. ꝓbabat eñ ꝙ materia incorruptibilis aſpicit eẽ et nõ eſſe obiectiue et hoc quidẽ verum eſt q꞉ ab hoc aſpectu ſol' ũ priuatur eius ꝑtinũ. ⁊ ideo eius ꝑtinũ eſt ꝓprie hoc ꝙ verũ eſt q꞉ ipſe eſt ſim̄ n eſſe. ¶ Deinde cum dicit. ſed nõ reminiſcimur. excludit quandã obiectionẽ. ¶ Ad cui⁹ euidentiã notandũ eſt ꝙ aliquis poſſet ſic arguere. ¶ Anima eſt incorruptibilis ⁊ remanet poſt mortẽ ergo ſcientia rerum manet poſt mortẽ eodem modo quo nũc eſt. ¶ Ad oppoſitũ diceret aliquis cũ phõ excludens hanc obiectionem ſic modus ſcientificans que in nũc habemus ⁊ noſtrũ intelligere dependet a potẽtijs inferiorib⁹ que ſunt corruptibiles. Illis ergo corruptis ſi ſcientia vel intelligere maneat tñ modus ſciendi vel intelligẽdi nõ manebit. ꝙ autẽ potẽtie inferiores ſunt corruptibiles ꝓbat phõ in lr̃a dicẽs. Non reminiſcimur aũt. reminiſcentia ſiue potentia reminiſcentis eſt potẽtia inferior que ptinet ad potẽtiam ſenſitiuam. ꝙ etiam potẽtie inferiores corrumpãtur ad hec ꝓbat phũs dicens. q꞉ hoc quidẽ impaſſibile. paſſiu⁹ vero intellectus eſt corruptibilis. i. ſola pars intellectiua ẽ impaſſibilis ⁊ incorruptibilis potẽtia uõ inferior q̃ p̃t vocari paſſiu⁹ intellectus p̃t corrumpi. ꝙ aũt nr̃m intelligere vel modus intelligendi dependeat a potẽtijs inferiorib; vt dicebat ꝓbat phũs dicẽs Et ſine hoc nichil intelligit. i. nr̃ intellectus nichil intelligit niſi ↄ̃iungat paſſiuo intellectui ⁊ potẽtijs inferiorib; ⁊ ſic talib; potẽtijs inferiorib; deſtructis nõ erit intelligere ſm̄ modũ illũ ſm̄ quẽ nũc eſt. Notandũ eſt ꝙ intẽto phi fundat ſup duo fundamẽta Primũ fundamentũ eſt ꝙ nr̃ intelligere ſiue mod⁹ intelligẽdi ẽ ex aliq̃ ↄ̃tinuatione intellctus ad potẽtias inferiores ⁊ hoc fundamentũ accipit phũs qñ dicit ꝙ ſine paſſiuo intellectu nichil intelligim⁹. Secũdũ fundamentũ phi eſt ꝙ potẽtie inferiores corrumpũtur hoc aũt fundamẽtũ accipit ꝙ qñ dicit ꝙ reminiſcẽtia corrũpitur accipit eñ reminiſcẽtiã tũc ꝓ ptẽ ſenſitiua reminiſcẽte q꞉ ſi potẽtia aliqua intellectiua ẽ memoratiua illa nõ corrũpit. accipit etiã phũs hoc fundamentũ qñ dicit ꝙ paſſiu⁹ intellectus corrũpit accipiẽs paſſiuũ intellectum pro potentia inferiori. Notandum eſt ꝙ iſta littera. quia hoc quidem impaſſibile poteſt ordinari cum littera p̃cedenti. poſſet eñ aliquis dicere ꝙ reminiſcentia eſt in parte intellectiua poſt mortem. ⁊ hoc excludit philoſophus dicens. ꝙ hoc eſt impaſſibile. i. pars intellectiua nõ patitur reminiſcentia autẽ

C ij

est quedā passio ptis sensitiue ⁊ hec videtur tenere ordinatio vel pt ordinari cū lr̄a sequēti ⁊ tūc est sensus ꝙ intellectꝰ est impassibilis ⁊ incorruptibilis. passiuꝰ autē intellectus corrūpitur. ¶ Quereret aliqs vtrū aliqua potētia inferior possit dici passiuus intellectus sic videtur velle dr̄e phūs. Dicendū est ꝙ sic. ¶ Ad cuius euidentiā notandū est ꝙ esse potentiā intellectualē pt intelligi duobus modis vel ꝑ essentiā ⁊ sic nulla potentia inferior pt dici intellectualis quia scḋm hūc modū sola potētia intellectiua est intellectualis. vel per participationē et sic aliqua potētia inferior pt dici intellectualis quia scz obedit intellectui ⁊ rationi. Intelligendū enim ꝙ aliqua potentia est intellectualis ꝑ essentiam et hec est potentia intellectiua. ¶ Aliqua est que est intellectualis ꝑ participationē ⁊ nō ꝑ essentiam. et hec est potētia inferior quā nō est essentialiter intellectus sed obedit intellectui. ex quo sequitur ꝙ participat actū eius et hec pt dici intellectus passiuꝰ: aut quia subiacet passionibus puta odio vel amore. vel quia nō pt corrūpi Tertia est potētia que nec est intellectus essentialiter nec participatiue ⁊ hec est potētia inferior que nō obedit intellectui

INtelligibiliū quidē intelligencia

Postꝙ phūs determinauit de intellectu possibili. In pte ista determinat de operatione eiusdem et duo facit. quia primo distinguit duplicem operationem intellectꝰ possibilis. secundo manifestat vtramqʒ ibi. Indiuisibile autē. ¶ Ad euidentiam primi notandū ꝙ scḋm ɔmentorē dicere p quas diuidit actio intellectus sunt due quarū vna dicitur informatio. alia dicitur fides. Informatio autem idem est ꝙ comprehendere incomplexa. vocatur autem hic actus informatio. eo ꝙ intelligere talia incomplexa idem est ꝙ intellectum potentialem informari naturis formalibus eorum. Intellectus autem complexorū que est enūtiationis vel conclusionis vocatur fides propter ad talia. hanc duplicē operationem que dicitur informatio et fides. distinguit hic philosophus scḋm triplicem differentiam. Prima differentia est in principio secunda datur intelligi ibi. Quemadmodū empedocles dixit. tertia ibi Sed factorum. Ponitur ergo prima differentia Est autē prima differentia ꝙ prima operatio que est informatio siue intelligētia indiuisibiliū nō est. secūda que dicitur fides siue intelligētia ɔplexorū. cuiꝰ ratiō est. quia circa primā operationem non est falsum. Circa autē secundā sic enim informatio nō dicitur falsa Fides autem sic. et hoc est quod dicit philosophus in littera ꝙ intelligibilia indiuisibiliū .i. incōplexorū siue quiditatū que nō diuiduntur est i hijs uerum que non eſt falſum. ¶ In illis autē intelligibilibus in quib⁹ iam eſt uerum et falſum eſt quedam cōpoſitio intellectuum id eſt conceptuum ſiue rerum intellectarum hec autem compoſitio ideo eſt. quia eſt eorum que ſunt unum id eſt que faciunt unam enunciationem uel unam concluſionem. Notandum eſt ꝙ ratio phi ad probandum hanc diuerſitatem operationum in breui eſt talis. que ſunt diuerſarum paſſionum ſunt diuerſa ſed prima operatio et ſecunda ſunt huiuſmodi. quia ſecunda dicitur uera ꝗ prima nō ergo ſunt diuerſe. ¶ Deinde cum dicit. Quemadmodum empedocles dicit Ponit ſecundam dr̄am inter primā operationem ꝗ ſecundam. Eſt autē hec dr̄a quia operatio que eſt intelligentia cōplexorum ſiue fides preſupponit illam que eſt informatio ſiue intelligibilia indiuiſibilium. ita ꝙ ratio philoſophi ad probandum hanc differentiam in breui poſſet eſſe talis. Operatio que preſupponit non eſt illa que preſupponitur. alias idem preſupponeret ſeipſum. Sed operatio que eſt fides preſupponit illam que eſt informatio ergo hec non eſt illa maior huius rationis manifeſta eſt de ſe. Manifeſtum eſt enim ꝙ preſupponens non eſt preſuppoſitum. Minorem ſcilicet ꝙ operatio circa complexa preſupponit illā que eſt circa incomplexa manifeſtat philoſophus in quodam exemplo empedoclis. dicens ꝙ ſicut ſm empedoclem partes animalis prius fuerunt diuiſe. compoſite ſunt autem per concordiam et ex eis factum eſt unum animal. ita partes enunciationis prius apprehenduntur diuiſim per primam operationem. ſecundo componuntur adinuicem per ſecundam operationem et fit una enunciatio prius enim app̄hēditur quidditas hominis et quidditas animalis diuiſim. Secundo componitur unum cum alio. et fit hec enunciatio homo eſt animal. et hoc eſt illud quod dicit philoſophus in littera. ꝙ empedocles dixit. ꝙ a principio germinauerunt id eſt germinata ſunt multa capita ſine ceruice id eſt ſine collo ita ꝙ capita erant ſeparata a collo poſtea autem concordia id eſt per concordiam et amicitiam hec ſeparata compoſita ſunt cū collo et quemadmodum dictum eſt in animalibus. ita dicendum eſt in enunciationibus. quia ſicut iſta ſeparata compoſita ſunt ita et intellectus prius ſeparata componit. i quibus compoſitio aliquando eſt ueritas aliquando eſt falſitas. componit enim aſſimetros et dyametros dicens ꝙ dyameter eſt aſſimeter id eſt incommenſurabilis coſte. ꝗ tūc uerum dicit ꝙ ita componit ſicut ē in re. Componit enim ſimetrum et dyametros dicens ꝙ dyameter eſt ſimeter id eſt commenſurabilis coſte et ſic dicens. falſum dicit. quia aliter dicit ꝙ̄ fit in re. ¶ Deinde cum dicit. Si autem factorum uel factorum .i. ponit terciā drām int' primā opationem et secūdam que drā ꝓbat has opationes esse diuersas. probat autē hāc drām tali ratione. prima opatio que est intelligentia incomplexoꝝ nō ꝯcernit tēpus. secunda opatio que est ꝯplexorum intelligentia temp⁹ concernit concernens autem tempus et nō cōcernens non sunt idem ergo prima opatio non est secunda. ¶ Circa hanc sic ꝓcedit quia primo ponit ꝙ est quedam opatio intellectus que concernit tempus. secundo ostendit ꝙ hec est secunda et nō prima ibi. Falsum enim. ¶ Quātū ergo ad primū dicit ꝙ si sit intellectus faciens ꝯpositionē factoꝝ .i. p̄teritoꝝ ⁊ futurorum. opꝫ ꝙ sit cointelligens ⁊ cōponens tempus .i. ꝙ cointelligat tēp⁹ sue compositionis. ¶ Deinde cū dicit. Falsum enim. ostendit ꝙ hec operatio que concernit tempus est secunda et non prima. et est rō sua talis. falsum ⁊ verum sunt circa secundā opationem et nō circa primā vt dcm̄ est in prima drā. sed opatio que ꝯcernit tempus aliquādo dicit verum aliquādo dicit falsum ergo ē opatio secunda que dicitur ꝯplexorum compositio. De hac ratione primo ponit maiorem dicens ꝙ falsum est in compositione semꝑ. namqꝫ si non album componas ei quod est album vt si dicamus. Cignus nō est albus. Aut si album componatur ei quod non est album vt si dicatur ꝙ coruus est albus falsum dicitur ꝙ etiam falsum sic est in compositione ita est in diuisione. quia contingit diuidentem dicere omnia .i. omnia que contingit affirmare. contingit diuidere ⁊ negare. secundo eiusdem rationis ponit minorem dicens ꝙ falsum potest contingere sm̄ omnē differentiam temporis cointellecta cōpositione. et sic in opatione concernēte tempus est falsum sicut dicebat in minore et hoc est quod dicit lr̄a ꝙ nō solū est verum vel falsum dicere ꝙ cleon est album. sed ꝙ erat vel erit .i. non solum est verum aut falsum in concernentia presentis tēporis sed etiam preteriti et futuri. et si ita est ꝙ in concernentia temporis est verum vel falsum oportet concludere ꝙ hec sit per intellectum componentem quia intellectus est faciens vnumquodqꝫ .i. intellectus compositionis .i. vnumquamqꝫ enūciationem ex pluribus intelligibilibus facit ipsam vnam. Notandum est ꝙ sup̄ isto verbo et diuidentem contingit dicere omnia ꝙ compositionem precedit diuisio quia intellectus noster prius apprehendit terminos diuisim et postea componit et diuisionem precedit compositio. Nam quecumqꝫ ꝯtingit ꝯponere contingit diuidere ⁊ negare. In diuisione enim videtur diuidi compositio qn̄ vnū scꝫ negatur ab altero. vt sicut intellectus ꝯponēs asserit vniū ꝯpositionis. ita intellect⁹ diuidens negat compositionē. Notandū est super isto verbo. vnum autem faciens intellectus eſt vnū ꝓd qz. ꝙ ex illo verbo habet ꝙ enūciacio ſiue cōpoſicio ꝓpoſicionis nō eſt opus nature ſed intellectus qꝛ compoſicio ē in aīa ↄponēte ita ꝙ veritas ꝓpoſicionis ſicut ↄſueuit dici eſt in re ſicut in cauſa. quia ab eo ꝙ res eſt vel nō eſt dicitur oracio vera vel falſa. ergo eſt in anima ſicut in ſubiectō et ē in voce ſicut in ſigno. Cauſa autē quare enūciacio eſt opus intellectus eſt qꝛ in ꝓpoſicione eſt ſubiectū et ꝑdicatum et compoſicio media. ſubiectū autē et predicatum tantum ſunt in re ſine medio. vnum enim ineſt alteri ſine compoſicione media que cōpoſicio media eſt in anima componēte. In re enim animal ineſt homini ſed ꝙ inſit ſibi mediante compoſicione verbali vt dicatur homo eſt animal. hoc eſt per opus intellect⁹ Ipſe enim intellectus concipit hominē et concipit animal. Contingit eciā ꝙ licet animal ſit in homine tamen de ſuo modo ſignificandi non dicit ſe de altero. alias hec eſſet bona enunciacio homo animal. et ideo quia non dicit ſe de altero indiget copulam verbalem mediante qua predicatum dicit ſe de altero. De racione enim ſolius verbi eſt ꝙ de ſuo mō ſignificādi dicit rem ſuam vt de altero. ergo quia ita eſt ideo nulla eſt enunciacio ſine verbo. In omni enūciacione vel ꝑdicatū dicit ſe de altero. ſicut in enunciacione affirmatiua. vel ſe diuidi ab altero ſicut in negatiua. et hoc non poteſt eſſe niſi vel quiditas predicati immediate verificetur cū dicitur homo currit. nichil eſt enim dictu homo curſus quia curſus non dicit rē ſuam vt de altero. et tamen bene dicitur homo currit quia currit dicit curſum vt de alio. vel ipſa quiditas predicati mediante copula verbali predicetur ſine mediante alio verbo. vt cum dicitur homo eſt animal. animal enim mediante ſignificacio illius eſt quod eſt verbatum dicitur de homine.

Ad euidenciam tocius lectionis querentur aliqua. primo de prima differencia que datur inter primam operacionem et ſecundam vtrum ſcilicet in ſolo intellectu componente et diuidente ſit verum vel falſum. Dicendum eſt ꝙ ſi debet laude videri hec differencia. verificande ſunt tres ꝓpoſiciones per ordinem et tria fundamenta. Prima propoſicio eſt ꝙ quelibet entitas ſiue quelibet quiditas eſt aliqua veritas eo modo quo dicim⁹ ꝙ quiditas hominis eſt eius entitas et eius veritas. Ymaginabimur enim ꝙ omnis entitas vel eſt entitas primi principii vel entitas deriuata a primo principio. Si autem eſt entitas primi principii. eo ipſo ꝙ eſt prima entitas eo ipſo eſt prima veritas. Si autem entitas deriuata a primo principio eo ipſo eſt vera entitas quia eſt conformis prime entitati ita ꝙ veritas ſuper entitatem addit cōformitatem ad primum exemplar ſiue ad primam entitatem et ex hoc omne eius aliud a primo dicitur verum ens quia in ſuo gradu et in ſuo genere aſſequitur primū ens et ſm ꝙ ſunt diverſi gradus in entibus ſunt ibi diverſe aſſectiones ⁊ mutationes ⁊ ſm diverſas imitationes ſunt ibi diverſe veritates. Declaratū eſt ergo ꝙ quelibet entitas eſt aliqua veritas. Si autem ita eſt oportet ꝙ omnis operatio intellectus que apprehendit aliquam entitatem vel quiditatē apprehendat aliquam veritatem. Cū ergo opatio prima que eſt indiviſibiliū intelligēcia apphendit aliquā entitatem apprehendit etiam aliqđ ens et aliquam veritatem. vel enim nichil apprehendit vel apprehendit aliquod ens. Si enim apprehendit aliquod ens apprehendit aliquod verum per operationem ergo indiviſibilium quiditatum apprehendendo aliqua veritas eſt in apprehenſione quia per talem operationem apprehenditur qđ eſt verum. Secūda propoſitio eſt ꝙ differt apprehendere id quod eſt veritas et apprehendere veritatem de eo cuius eſt veritas ſicut differt apprehendere entitatem et apprehendere entitatem de eo cuius eſt entitas ſive veritas. primū enim poteſt fieri per primam operationem intellectus quia per talem apprehendūtur quiditas et entitas ſecundū autē tantum fit per intellectū componentem qui reflectit entitatem vel veritatem ad id cuius eſt veritas et ideo ſi reflectat ad illud cuius eſt verum dicit. Si autē reflectat ad illud cuius nō eſt falſum dicit et ideo tale verum et tale ſolū ſunt in intellectu componente et dividente ſicut ipſa reflexio. Intellectus autē reflectendo veritatem vel entitatem apprehenſam ꝑ primam operationem vel adequatur ei extra ⁊ ſic dicit verum immo ipſa adequatio eſt veritas vel non adequatur et ſic mentit et dicit falſum. Ex hiis patet ꝙ id quod eſt verū poteſt eſſe in intellectu apprehendente ſed dicere verum ſemꝑ eſt in intellectu cōponente. quia dicere verum idem eſt ꝙ reflectere veritatem vel entitatem ad id cui⁹ eſt. Dicere autē falſum idem eſt ꝙ reflectere entitatem ad id cuius nō eſt. patet etiam ꝙ illud verum poteſt eſſe in ſenſu apprehendente quia viſus apprehendens colores apprehendit illud quod eſt.

cū p̄t videre ꝙ hoc ſit verū puta ꝙ color ſit verum ens vel apprehendere veritatem de eo cui⁹ eſt videtur eſſe ſolus intellectus qui apprehendit habitudinem inter veritatem ſive entitatem et illud cuius ē veritas ſive entitas. patet etiam ꝙ falſum non eſt in prima operatione que eſt intelligencia indiviſibilium quiditatum per illam enim operationem vel apprehenditur aliq̄ quiditas et tunc eſt ibi veritas et non falſitas. Veritas quidem dico quia veritas apprehenditur. non quia veritas dicitur. quia hoc eſt intellectus componentis. vel nichil apprehenditur et tunc eſt ibi ſimpliciter ignorantia et non falſitas. Tercia propoſitio ɀ tercium fundamentum eſt ꝙ falſum dicitur duobus modis. Eſt enim falſum rei ꝙ quidem falſum ex hoc eſt quia res pretendit ſe eſſe aliquid aliud q̄ ſit. et ſcḋm iſtum modum dicimus ꝙ umbra eſt vera umbra et falſum corpus: quia pretendit ſe eſſe corpus cum non ſit. et falſum iſto modo acceptum eſt in re. primo fundatur in vero. umbra enim non eſſet falſum corpus niſi eſſet vera umbra. et de hoc modo falſe non loquitur philoſophus in littera. Alio enim modo conſurgit falſum ex hoc ꝙ intellectus aliter dicit de re q̄ ſit. et hoc eſt falſum de quo loquitur philoſophus in littera. ꝙ quidem falſum non eſt in re nec etiam eſt in prima operatione intellectus que dicitur informatio. quia enim intellectus apprehendens quiditatem ſimplicem vel informatiuo formalitate ſimplici nichil dicit vel aſſerit de re. Falſum autē vt dictum eſt ex hoc conſurgit ꝙ aliter aſſeritur vel dicitur de re quā ſit. et ideo oportet ꝙ falſum iſto modo ſit in ſecunda operatione que eſt fides. quia enim ubi eſt fides ibi eſt aſſertio. ¶ Secundo quereret aliquis de ſecunda differentia inter primam operationem intellectus et ſecundam vtrum ſcilicet ſit omnino ſimile de poſitione Empedoclis et de poſitione philoſophi. Dicendum eſt enim ꝙ poſitio Empedoclis et philoſophi in duobus conueniunt. in tercio autē differunt. Conueniunt quidem primo quia ſicut ſm Empedoclem partes animalis prius ſeparate coniunguntur per amicitiam ita ſcḋm philoſophum partes enunciationis prius ſeparate coniunguntur ꝑ intellectum componentem. Secundo etiam conueniunt: quia ſicut ſcḋm Empedoclem amicicia ↄiungit res germanas ita ꝙ capita multorum ſm naturam germanorum prius fuerunt ſine ceruicibus. poſtea coniūgebāt ſibi germanis et congruentibus ceruicibus. ita intellectus ſi debet vere enunciare germana et congruentia predicata coniungit germanis et congruentibus ſubiectis ɀ ꝓpter iſtam germanitatem quam poſuit Empedocles inter partes animalis ubi vna littera habet ꝙ capita germinauerunt. alia littera habet capita germanorum. In tercio autem differt poſitio Empedoclis et poſitio philoſophi quia ſcḋm Empedoclē partes animalis erant ſeparate ſm rem. ſm autem philoſophum partes enunciationis que coniunguntur non ſunt ſeparate ſm rem quia tunc alias ſi eſſent ſeparate ſcḋm rem enunciatio eſſet falſa ſed ſolū ſunt ſeꝑate ſm app̄henſionem intellectus qui diuiſim apprehendit ↄceptū ſubiecti et p̄dicati et vltra eos coniungit. Tercio q̄reret aliquis de tercia differentia inter primam operationem et ſecūdā intellcūs vtrū ſcʒ ſit tercia differentia. Dicendū eſt ꝙ ſic quod duplici via veniri poſſum⁹. Prima via eſt ex differenti concernentia vtriuſqʒ operationis. ſecūda enim operatio que eſt compoſitio et diuiſio eſt mediāte copula verbali ſine qua nō eſt enūciacio. Intellectus enim in ſecūda operatione concipit ſignificatum verbi nō ſolum vt nominaliter dictū: ſed vt dictum verbaliter. ſignificatum autem verbi vt verbaliter dictum concernit tempus: quia verbo accidit tempus et ideo ſecunda operatio intellectus concernit quod nō facit prima. Intelligemus enim ꝙ concipere ſignatum verbi vt nominaliter dictum eſt concipere ſimpliciter quidditatem et quia concipere ſimplicē quidditatem et indiuiſibilem operationem ſpectat ad primam operationem intellectus ideo ſic concipere ſignificatum verbi ſpectat ad primā operationem intellectus concipere autem verbum vt verbaliter dictum et vt dictum de alio ſiue vt vnitum alteri ſpectat ad ſecundam. Notandum tamen ꝙ licet enunciationes propter ſignificatum verbi verbaliter dictum concernat tempus tamen aliter eſt in enunciationibus contingentibus q̄ꝫ in enunciationibus neceſſarijs. Enunciationes enim de cōtingenti ita concernunt vnam differentiam temporis ꝙ non oportet ꝙ concernāt omnem differentiam temporis quia predicamenta ita poſſunt contingere ſubiecto in preſenti ꝙ nō contingunt in preterito vel futuro. Et econuerſo enunciationes autem de neceſſario nō plus diſcernūt vnā differentiam temporis q̄ꝫ aliam quia poſſunt verificari in omni differentia. cum enim dico homo eſt animal q̄tum eſt vi propoſitionis animal dicit ſe ineſſe homini tantum in preſenti et non in preterito vel futuro et ita tantum concernit preſens et non preteritum vel futurum quod tamen non eſt de vi tempoꝝ vnitꝫ ꝙ qʒ idem tēp⁹ poſſunt concernere preteritum et futurum quia vnio temporꝫ talium poteſt modificari et quodammodo verbari per verbum ſub quacunqʒ differentia temporis. Secunda via ad idem probandum poteſt accipi ex hoc ꝙ tempus eſt menſura nō cuiuſcumqʒ rei nec rei ſub omni modo. vbi aduertendum eſt ꝙ eſt menſura eſſentie. et quia ſolum concernit eſſentiam rei et nō ſolum exiſtentiam et de hoc genere menſure dictum eſt in decimo metaphiſice ꝙ albedo eſt omnium colorum menſura. que quidem ratio menſurandi accipitur ſolum penes grad⁹ quidditatiuos eſſentiales ⁊ nō ſecundum exiſtentiam. non enim ſequitur ꝙ ſi albedo menſurat omnes alios colores ꝙ omnes alij colores exiſtant. ſed ſolummodo tūc ſequitur ꝙ colores menſurati ſub diuerſis gradib⁹ eſſentialibus aſpiciunt alle durem. Quedã eſt menſura que reſpicit exiſtentiam rei qualis eſt menſura durationis ſicut tempus. Et pus autem menſurat durationẽ exiſtentie. Cum ergo in prima opatione intelligatur quiditas que abſtrahit ab eſſe in effectu quod eſſe in effectu reſpicit tempus talis operatio nõ concernit tempus. In ſecunda autem opatione aliquãdo refertur quiditas ad exiſtere vt affirmetur vel negetur exiſtere et iõ talis operatio concernit tempus affirmando vel negando exiſtere ſub certa differentia temporis

Indiuiſibile autẽ Poſtq̃ ariſtoteles diſtinxit duplicem opationem intellectus. In pte iſta vtramq; manifeſtat et duo facit quia primo manifeſtat vtramq; ppoſitionem ſecundo reſumit quoddam dictum ſuperius ibi. Idem autem ſm actum. Prima in duas qr primo manifeſtat primam operationem. ſecundo ſecundã ibi. Eſt autẽ diuiſio. Circa primũ aduertendũ eſt ꝙ dictum eſt in precedenti lectione ꝙ prima opatio intellectus eſt intelligentia indiuiſibilium quiditatũ. Indiuiſibilitas autem eſt multis modis. Aliter enim vnum indiuiſibile ꝯtinuum. Et aliter eſt indiuiſibilis forma rei naturalis vel artificialis. Et aliter eſt indiuiſibilis punctus. Et ideo philoſophꝰ volens manifeſtare hanc operationem que eſt intelligentia indiuiſibilium ſubdiuidit indiuiſibile oſtendit primo ꝙ per operationem que eſt intelligentia indiuiſibilium contingit intelligere continuum. Secundo oſtendens ꝙ per eandem operationem contingit intelligere indiuiſibile in formis. Tertio oſtendens ꝙ per eandem operationem contingit intelligere indiuiſibilitatem puncti. ſecunda ibi. ꝙ autem non ſcḋm quantitatem. tertia ibi. Punctum. Primo ergo oſtendit quomodo intelligitur continuum. oſtendendo ꝙ intelligendo continuum intelligitur indiuiſibile. Fundatur autem ſententia ſua ſuper quattuor propoſitiones. Prima propoſitio eſt ꝙ licet continuum ſit quid diuiſibile in potentia tamen eſt quid indiuiſum in actu. et quia ita eſt ꝙ ipſum continuum eſt indiuiſum in actu ideo poteſt intelligi vt quid indiuiſum. Secunda autem propoſitio eſt ꝙ omne ens quantum participat de ratione indiuiſi tantum participat de ratione vnius cum eſſe vnum ſit eſſe indiuiſum. Continuum ergo quantum participat de ratione indiuiſi tantum participat de ratione vnius. ex quo ſequitur ꝙ ſicut continuum poteſt intelligi vt indiuiſum in actu ita etiam poteſt intelligi vt vnum ita enim ꝙ nichil prohibet intellibere vnum ſi ipſum vnũ intelligatur vt continuum. pmo ſi ab aliquo intellectũ itelligit ꝯtinuũ intelligit vnũ cũ ꝯtinuum ſit quodã vnitas. Tercia ꝓpoſitio eſt ꝙ continuū qđ intelligitur ꝛ menſura in qua intelligitur ꝓporcionātur vt ſicut ꝯtinuum intelligitur vt vnum et vt indiuiſum ita intelligatur in vna menſura et in vno indiuiſibili temporis Quarta ꝓpoſitio eſt ꝙ cōtinuum poteſt intelligi duobus modis. vno modo vt intelligātur ptes ꝯtinui ſm ꝙ pticipant vnitatem totius et ſic intelligitur ꝯtinuū i vno indiuiſibili temporis. Secundo mō poteſt intelligi vt intelligatur vna ps ꝯtinui poſt aliā et ſic intelligit in tempore. Quantū ergo ad primā ꝓpoſitionē ꝛ ſecundā dicit phūs in lrā ꝙ cū aliquis intelligat longitudinem .i. ꝯtinuū vt ponat ſpeciem ꝓ genere nichil ꝓhibet intelligere indiuiſibile ꝛ p ꝯñs vnū. cui⁹ ratio eſt. qm̄ indiuiſibile dicit dupliciter potētia et actu et licet longitudo ſit diuiſibilis in potētia tñ eſt indiuiſibilis in actu et ſub ratione huius indiuiſi ſuple intelligitur. Quātū autē ad terciā ꝓpoſitionem ſequit lrā phi dicens ꝙ hoc ꝯtinuū ſicut ē indiuiſibile ita intelligitur in tempe indiuiſibili .i. in inſtanti quod eſt indiuiſibile temporis. Similiter eñ .i. ꝓporcionabiliter tēpus eſt diuiſibile et indiuiſibili longitudini ſuple intellecte vt ſcꝫ ſi longitudo intelligitur vt vna intelligatur in indiuiſibili tēporis. Quātu ergo ad quartam ꝓpoſicōnē ſequitur textus phi dicens ꝙ nō ꝯtingit dicere ꝙ intelligere vtrumqꝫ .i. intelligere vtrāqꝫ partem ſuple ſub forma totius ſit aliquid intelligere in medio tēporis ita ꝙ vna parte temporis intelligatur vna pars continui et in alia aliam. hoc enim non contingit niſi diuidatur ſuple continuum actu Aut ergo dicendum eſt ꝙ longitudo ſiue continuum erit potencia ſeorſum id eſt erit tantum diuiſum. et ſic intelligitur vt vnum et indiuiſibile. Aut dicendum eſt ꝙ intellectus intelligens diuidit vtrumqꝫ dimidiorum id eſt diuiſim intelligit vtramqꝫ dimidietatem continui. ita ꝙ intelligat partem ſeparatim a parte. et quando ſic eſt tūc intellectus ſimul diuidit tempus vt et longitudinem. cuius ratio eſt quia ſi eſt id eſt ſi contingit intelligere continuum ſicut ex vtriſqꝫ id eſt ſicut aliquod vnum conſtitutum ex vtriſqꝫ partibus contingit ipſum intelligere et in tempore qđ eſt in vtriſqꝫ id eſt contingit ipſum intelligere non in tempore diuiſo ſed i inſtanti quod eſt in vtriſqꝫ partibus temporis. Si autem ſuple intelligatur continuum vt diuiſum intelligitur in tempore.

Notandum eſt ꝙ intelligere continuum poſſet eſſe duobꝫ modis. vno modo vt intelligatur eſſencia continui abſtrahendo ab hoc continuo vel illo et ſic intelligere continuum eſt per indiuiſibilem ſpeciem et in indiuiſibili temporis eo enim modo intelligitur eſſencia et quiditas continui quo intelligitur eēncia et qui dictas aliarum rerum vt ſicut intellectus intelligens eſſentiam cuiuſcumq; rei abſtrahit ab hoc et ab illo et intelligit aliquid cõmune omnibus participantibus illam eſſentiam ita intellectus intelligens eſſentiam continui abſtrahit ab hoc & ab illo et intelligit aliquod commune omnibus participantibus eſſentiam continui primo quodammodo reducit omnia participantia ad eſſentiam indiuiſibilem et ſm hunc modum intelligendi continuum patet ꝙ intelligere ē diuiſibile quia ſic intelligere continuum eſt intelligere intentionem quidditatiuam que participatur a quocumq; indiuiduato continuo. Secundo modo contingit intelligere continuum vt illud indiuiduatur et quia indiuiduum relinquitur potentie inferiori et quiditas reſeruatur intellcũi vt dictum eſt ſupra ideo ſic intelligere continuum eſt ꝑ quandam reflexionem ad potentias inferiores. Intelligere autem ſicut continuum poteſt eē duobus modis. vel accipiendo omnes partes ſimul ſub forma totius et intelligitur vt vnum. vel accipiendo partem poſt partem et ſic intelligitur vt plura. et primo modo intelligitur in inſtanti. ſecundo modo in tempore. Exemplum de viſu Viſus eñ ſuꝑ obiectum ſibi continuum poteſt fieri duobus modis. primo modo vt feratur ſuꝑ oẽs ꝑtes ſimul et ſic viſio eſt in inſtanti ſecundo modo vt feratur prius ſuꝑ vnam ꝑtem et poſtea ſuper aliam & ſm hunc modum totum videtur in tempore. ¶ Deinde cum dicit. ꝙ autem non ſm quantitatem. Poſtꝙ oſtendit quomodo intelligitur diuiſibile vt vnum quod eſt in continuo hic oſtendit quomodo intelligitur indiuiſibile ſm formam et duo facit quia primo hoc oſtendit ſecundo comparat hoc indiuiſibile ad ꝑmũ ibi. Ineſt autem. ¶ Quantum ad primũ notandum eſt ꝙ intentio phi fundatur ſuꝑ duo fundamenta Primum fundamentũ eſt quãdo aliqua duo differunt ſm intẽtionem & rectitudinem nõ obſtante ꝙ iſta duo ſint coniuncta in re. Intẽtio vni⁹ poteſt accipi ab intellectu preter intẽtionem alterius. niſi eñ hoc eſſ;. hec non eſſet bona diffinitio linea eſt lõgitudo ſine latitudine. niſi enim intellectus poſſet accipere intentionẽ latitudinis non eſſet bene dictum ꝙ linea eſſet longitudo ſine latitudine ſed quia hoc poteſt ideo non obſtante ꝙ longum realiter ſit latum dicit intellectus ꝙ intentio eſt intentio longitudinis ſiue intentione latitudinis ita ꝙ illud verbũ ſine notat ſeparationem in intentione et non in exiſtentia. Secundum fundamentum eſt ꝙ forma recepta in quanto de ſua intentione eſt indiuiſibilis. tamen mediante quanto in quo recipitur recipit diuiſibilitatẽ et ſic hec forma ſm aliam intentionẽ eſt indiuiſibilis & ſm aliã eſt diuiſibilis ex quo ſeqꝛ ꝑmũ fũdamẽtũ ꝙ intellectꝰ pt̄ ꝯcipe p̄mũ ĩ intẽtionē ſiue ſecundã ⁊ hoc eſt qḋ dt̄ lr̃a phi. ꝙ intellectꝰ pt̄ ꝯcipe indiuiſibilitatē forme non concipiendo aliquid de diuiſibilitate forme Dicens ꝙ ſi intellectus intelligit indiuiſibile ſm ſpēm ⁊ non ſm quantitatē .i. ſm formam et nõ ſm ꝯtinuũ ſicut erat p̄mũ indiuiſibile intelligit illud ĩ indiuiſibili tempe .i. in indiuiſibili tempis ⁊ indiuiſibili anime .i. ꝑ indiuiſibilem actionē anime. licet eñ ꝙ ſic eſt indiuiſibile ſpēe ſit diuiſibile ſm accñs q2 aliqua diuiſione h3 in ꝑtibus que recipiũt illã ſpēm cũ intellectus nõ intelligit illa in ꝑtium diuiſa. nec intelligit illa in tēpore in quo intelligũtur vt diuiſa. ſed intelligit ea ſimpl'r in indiuiſibili tempis. Notandũ eſt ꝙ anima ē in ſe indiuiſibilis. tñ ſortitur quandã diuiſionē ꝑ actus eo ꝙ pt̄ elicere diuerſos actus. ita ꝙ anima eliciēs vnum actum eſt indiuiſa in ſe ⁊ indiuiſa ſm actionem Eliciēs autem duos actus eſt indiuiſa in ſe tamen quodãmodo diuiſa ſm actiones. hoc viſo p3 qḋ dicat phūs in lr̃a. Dicit eñ ꝙ intellectus intelligit idiuiſibilem formam ĩ idiuiſibili temporis et ꝑ indiuiſibilem animam. appellans indiuiſibilem animam indiuiſibilitatem anime ſm actionem

¶ Quereret aliquis vtꝝ ſit dr̃a inter indiuiſibile ſm ſpēm et indiuiſibile ſm continuitatem. Dicendum eſt ꝙ ſic. hec autē dr̃a poteſt manifeſtari duplici via Prima via eſt ex differentia indiuiſibilitatis quam compatitur ſecum primum indiuiſibile et ſecundum. Primũ eñ indiuiſibile eſt indiuiſum ĩ actu tamen diuiſibile idiuiſibile ĩ potentia. ita ꝙ primum vnum compatitur ſecum diuiſibilem potentialem ⁊ hoc eſt quia vnum primum ē continuum. de ratione autem continui eſt ꝙ habeat partem extra partem Secundum autem vnum eſt indiuiſibile tamen diuiſibile per accidens ſc3 ratione partium quia illud ſuſcipiunt in ratione illorum que participant formam diuiſibilitatis. et ſic hoc vnum compatitur ſecum diuiſibilitatem ſolum per accidens et ratione alterius quod non erat primo vno quia de ratione primi vniꝰ erat per ſe et non per accidens. quia concernebat partem et diuiſibilitatem potentialem. Secunda via ad oſtendendum ꝙ primũ vnũ non eſt ſecundum eſt via cõmunis et eſt hec via quia primum vnum concernit ꝯtinuitatem. non autem neceſſario ꝙ ſecundum vnum concernat continuationem. immo poteſt eſſe in non continuis. Videamus enim ꝙ vnitas ſm formam poteſt eſſe dupliciter. vel ſm ſe et eo mõ quo dicimus ꝙ animal eſt vnũ vel ĩ ordine ad aliud eo modo quo dicimus ꝙ exercitus eſt vnus in ordine ad vnum ducem. Primum autem vnum nõ eſt neceſſe ꝙ ſit vnũ ſm continuitatem. Nam de ratione vnius ſm continuitatem eſt ꝙ ſi vna pars moueatur et alia vt declaratum eſt in decimo methaphiſice. ¶ In animali autem ita poteſt moueri vna pars ꝙ non moueatur alia et ita non habet omnimodam rationem continuitatis ¶ De iſta autem vnitate forme que eſt in ordine ad vnum. ſicut enim eſt exercitus non autem eſt dubium ꝙ ibi non eſt continuitas. ¶ Quereret enim aliquis. vtrum vnum in forma quod ſit ſm̄ vnum ſit tantum vniꝰ rationis et vnius modi. Dicendum eſt ꝙ non. Aliquando enim eſt vnitas in forma q̄ non concernit diuiſibilitatem nec ꝑ ſe nec per accidens quia nullo modo concernit quantum. et hoc modo eſt vnitas in formis ſeparatis. et de talibus formis non eſt dubium ꝙ eas intelligere eſt vnum intelligere.

¶ Aliquando autem vnitas eſt in forma quia forma de ſe non diuiditur tamen non ideo minus poteſt cõcernere diuiſionem per accidens propter partes integrantes ipſam formam. eo modo quo dicimus ꝙ homo de ſe dicat vnam formam que tamen forma in petro vel martino ſeu cicerone concernit diuiſionẽ carnis oſſis cutis neruorum et aliarum partium. ¶ Tercio enim modo dicitur vnitas in forma. quia enim forma de ſe eſt vna poteſt tamen concernere diuiſionem in partibus ſubiectiuis de qua forma non eſt dubium ꝙ poteſt intelligi vt vna eo ꝙ poteſt intelligi vt abſtrahens a partibus ſubiectiuis ¶ Vt ſicut forma ſecundo modo accepta poteſt intelligi vt ipſa eſt abſtrahens a diuiſione actuali partium integrantium. vel quia omnes partes poſſunt intelligi ſub forma totius ita ꝙ non intelligatur vna pars poſt aliam ¶ Sic forma tercio etiam modo accepta poteſt intelligi vt vna quia ipſa poteſt intelligi vt abſtrahens a ſuis partibus ſubiectiuis. ¶ Quarto modo eſt vnitas in forma ex ordine ad vnum. eo quidem modo quo dicimus ꝙ aliquis exercitus eſt vnus in ordine ad vnum ducem quem habet exercitus vel ad vnum finem quem ipſe intendit finaliter. ¶ Quereret aliquis. vtrum vnitas continui que fuit vnitas primo modo dicta ſit ex hoc ꝙ abſtrahit a ſuis partibꝰ ſubiectiuis ſiue a diuiſione ſuarum partium ſubiectiuarum. An ſit ex hoc ꝙ abſtrahit a diuiſione actuali partium integrantium ipſam. Dicendum eſt ad hoc ꝙ vnitas cõtinui poteſt accipi vtroqꝫ modo. Dicimus enim ꝙ continuitas eſt quedam formalitas que poteſt reperiri ĩ linea ſuperficie et corpore de genere quãtitatis ſicut in ſpeciebus vel quaſi ſit in ſpeciebus et in partibus ſubiectiuis que quidem formalitas ſi ipſa debet intelligi vna oportet ꝙ ipſa intelligatur vt in quantum ipſa eſt abſtrahens a ſuis partibꝰ ſubiectiuis. Dicimus etiam ꝙ lineatio eſt quedã ſpecifica ratio q̄ regit in hac ꝑte linee et illa vel in hac ꝑciali linea vel illa quaſi ſicut in ꝑtibꝰ ſubiectis que ſunt indiuiſibilia q̄ quidem ratio ſpeciei ſi debet intelligi vt vna oꝫ vt intelligatur vt abſtrahens ab hac ꝑte vel ab illa ⁊ ſic ꝑꝫ ꝙ vnitas ꝯtinui ex hoc aliq̄n accipitur ꝙ abſtrahit a ꝑtibus ſubiectiuis ¶ Aliq̄n aūt accipit ex hoc ꝙ abſtrahit a diuiſione actuali vel a ſucceſſiua intellectione ꝑciū integrantiū. Dicimus eīm ꝙ ꝯtinuū compoſitū ex multis ꝑtibus poſſumꝰ intelligere in indiuiduali menſura ⁊ vnica actione et quia ꝑtes talis ꝯtinui nō accipiūtur niſi in potentia ⁊ ſic abſtrahunt a diuiſione actuali. Intelligūtur etiam ſimul et nō vna poſt aliam et ſic abſtrahunt a ſucceſſiua intellectione vt intelligere et iſte modus ſcd̄us intelligendi ꝯtinuum videtur eſſe ille de quo mentionem fecit ph̄us in primo mō vnius ¶ Deinde cū dicit. Ineſt autē. cōꝑat primū indiuiſibile ad ſecundū dicens ꝙ ſicut de hijs de ſcd̄o mō eſt aliqd̄ idiuiſibile ſcꝫ ſpecies que facit omēs ꝑtes totius eſſe vnū eo modo quo dicimus ꝙ caro et oſſa et oēs ꝑtes animalis ꝯueniūt i vna formalitate. ita forme in ꝯtinuis et in primo modo eſt aliquod inſeꝑabile .i. indiuiſibile quod facit tempus eſſe vnū et longitudinem vniuerſaliter oēe ꝯtinuū. qꝫ tale indiuiſibile ſicut eſt in vno ꝯtinuo ita eſt in omni puta in tempore in longitudine et ſic de omni alio continuo. Notandum eſt ꝙ iſtud vnum indiuiſibile ꝙ facit vnū ꝯtinuū p̄t intelligi duobus modis. vno mō vt hoc vnū intelligat ipſa ſpecies et forma totius que facit omēs ꝑtes eſſe vnum qꝛ ad ipſam ꝯcurrunt omēs ꝑtes. Secundo modo illud vnum p̄t intelligi aliquod indiuiſibile ad qd̄ copulantur ꝑtes ꝯtinui ſicut ꝑtes linee ad punctum et ꝑtes temporis ad inſtans ꝑtes enim que nō copulantur ad vnum dicuntur diſcontinuate et nō ꝯtinue. et ideo hoc vnū dicitur de ſuo modo facere vnitatem ꝯtinui ¶ Et de hoc vno dicit ph̄us in lr̄a ꝙ ſimiliter .i. ꝓꝑorcionaliter ē i omni continuo quia ſicut ꝑtes linee habent ad ſuum vnum ita ſe habēt ꝑtes temporis ad ſuum vnum ⁊ ſic de alijs ꝯtinuis ¶ Deinde cum dicit. Punctū autē. poſtq̄ oſtendit ꝙ ꝑ operationem intellectus intelligit primum indiuiſibile et ſecundū hic oſtendit ꝙ ꝑ eandem rationem intelligitur terciū indiuiſibile ꝙ nullo modo poteſt diuidi et duo facit. quia primo oſtendit ꝙ tale indiuiſibile intelligitur ꝑ priuationem diuiſibilis. ſecundo oſtendit ꝙ intellectus omnis qui cognoſcit ꝑ priuacōnem et ꝑ ꝯtrarium eſt in potencia ibi oportet autem potenciā ¶ Quātū ad primū dicit ꝙ punctū et omnis diuiſio .i. omne quod eſt ratio diuidendi tamen nō diuiditur et oēe indiuiſibile ſic ſcilicꝫ ſicut punctus monſtratur .i. intelligitur ſicut priuatio .i. ꝑ priuationem continui et diuiſibilis qȝ pūctus nichil aliud ē niſi priuatio diuiſibilitatis in continuo. ꝙ autē punctus intelligatur ꝑ priuationē. hoc nō ſolum eſt in eo ſȝ ſimilis ratio eſt in alijs. Nā ſi queratur quomō intellectus noſter cognoſcit malum aut nigrum dicem⁹ ꝙ cognoſcit vtrumqȝ. alio modo cōtrario. i. ꝑ priuationem cōtrarij vt malum ꝑ priuationē boni ⁊ nigrum ꝑ priuationē albi. ¶ Quereret aliquis vtrum punctus cognoſcat per priuationem. Dicendum eſt ꝙ ſic.

¶ Ad cuius euidenciā ſupponēda ſunt duo fundamenta. Primū eñ fundamentū eſt ꝙ diuiſibilia et cōpoſita ſunt magis nota nobis q̄ indiuiſibilia et ſimplicia. Secundum fundamentū eſt ꝙ que clarius cognoſcimus clarius diffinim⁹ et clarius nominam⁹ et ideo diuiſibilia et compoſita diffinim⁹ diffinitiōe poſitiua. Indiuiſibilia autē et ſimplicia que minus noscim⁹ diffinim⁹ diffinitione dicente ꝑ priuationē. Notandum eſt ꝙ phūs dicit in lr̄a ꝙ punctus nō diuiditur. eſt autē ipſa diuiſio. cuius cauſa eſt qȝ ſup punctū cadit diuiſio linee quaſi dicat phūs pūctus nō diuiditur. tamē eſt ratio diuiſionis. i. eſt illud ſup quo cadit diuiſio. ¶ Deinde cū dicit. ꝙ autem in potēcia. oſtendit ꝙ intellectus qui cognoſcit ꝑ priuationē et ꝑ cōtrariā formā eſt in potēcia dicens. Oportet autē potēcia cognoſcens. i. oꝫ ꝙ intellectus qui cognoſcit ꝑ priuationem et ꝑ cōtrariū eſſe in potēcia. et etiā oꝫ eſſe in ipſo. i. oꝫ ꝙ in tali intellectu ſunt ſpecies vnius oppoſiti ꝑ quas cognoſcit aliud oppoſitum. Si autem eſt aliquis intellect⁹ cui nō ineſt cōtrariū qđ nō cognoſcit ꝑ cōtrarium ille intellectus cognoſcit ſeipſum. et nō eſt quid in potencia. ſȝ eſt quid actu ſeparabile. ¶ Quereret aliquis vtrū intellectus qui cognoſcit ꝑuationē ſit in potēcia. Dicēdū eſt ꝙ ſic. hoc autē patet ſi recitauerimus duo fundamēta ſiue principia. Primū principiū eſt ꝙ natura que eſt ad cōtradictoria eſt natura potēcialis. hoc autē principiū ꝑȝ eo eñ ipſo ꝙ aliqñ eſt ſub vno cōtradictorioꝝ aliquādo ſub alio eſt reſpectu vtriuſqȝ. Si eñ eſſet tm̄ ſub vno cōtradictorioꝝ ⁊ nūq̄ poſſet eſſe ſub alio eſſet neceſſe eſſe reſpectu illius ſub quo eſt et eſſet impoſſibilis reſpectu illius ſub quo nō eſt. Cū ergo poſſet eſſe ſub vtroqȝ nec eſt neceſſe eſſe nec eſt impoſſibilis reſpectu alicuius eoꝝ reſtat ergo ꝙ ſit natura poſſibilis. Si autē hoc principiū verum eſt ſequit̄ ꝙ potēcie cognitiue noſtre ſunt nature poſſibiles viſus eñ aliqñ eſt ſub viſione. aliquādo ſub priuatiōe viſionis. ¶ Auditus etiam aliquādo eſt ſub auditione aliquādo ſub ſilēcio ex quo ſequitur ꝙ viſus et auditus ſunt nature poſſibiles. eodem mō intellectus nr̄ aliquādo eſt ſub ſciencia aliqñ ſub ignorāncia ex quo ſequitur ꝙ ſit natura poſſibilis ex quo etiā patet qđ queritur ꝙ intellectus qui cognoſcit priuationē n̄ eſt in potētia vt ꝙ ſit ſenſus. ꝙ intellectus qui aliqñ cognoſcit ſe eſſe ſub priuatione eſt ī potētia. et hoc eſt quod dicit ꝯmentator ꝙ quēadmodū viſus cognoſcit obſcuritatem ꝑ comprehenſionem defectus lucis ita intellectꝰ cognoſcit priuationem ꝑ ꝯprehenſionem defectus forme et opꝫ vt eadem virtus ſcilicet intellectus ſit cognoſcens habitū et priuationē ſicut eadē virtus ſcꝫ viſus ē cognoſcens obſcuritatem et lucē et cā opꝫ ꝙ hec virtus cognoſcat ꝯprehendat priuationem ꝯprehendendo ſe eſſe in potentia. q. d. ꝯmentator in verbis iſtis potentia nō habens habitum cognoſcit ſe eſſe priuatam habitu et hñs habitum cognoſcit ſe habere habitū ex quo ſequitur ꝙ ſit natura poſſibilis. Si autem ſicut dicit phūs eſt aliquis intellectus qui ſemꝑ cognoſcit ſeipſum opꝫ ꝙ ſit natura actualis quia non eſt in potētia ad nō cognoſcere. Secundū principiū quod debet verificari eſt ꝙ intellectꝰ ille qui de ſe nullā habet notionē ſed pt̄ fieri ſub ꝯtrariis notionibꝫ ita ꝙ poteſt ꝑ notionē vnius ꝯtrarii eſſe natura poſſibilis ex quo enī ꝑ vnū contrarium cognoſcitur aliud ꝑ notionem vnius ꝯtrarii eſt ad notionē alterius in potentia. ita ꝙ quaſi trāſit ab vno in aliud puta a notione habitus ad notionem priuationis. tranſire autem a notione ad notionem eſt natura poſſibilis et ideo dicit phūs in lr̄a ꝙ iſte intellectus qui cognoſcit priuationē ꝑ habitū eſt in potētia. iſte autē intellectꝰ qui ſemꝑ cognoſcit ſeipm̄ et cognoſcendo ſe ipm̄ cognoſcit alia eſt intellectꝰ actualis quia ſemꝑ eſt ſub cognitione ſuiipſius nec ꝑ notionē vnius deuenit in notionē alterius. Ex his ergo duobus principiis verificatis. patet quod queritur ita ꝙ primū principiū oſtendit ꝙ intellectus noſter eſt in potentia qz aliquando eſt ſub priuatione. Secundū oſtēdit ꝙ intellectus nr̄ eſt in potētia qz ꝑ cognitionē vniꝰ ꝯtrarii deuenit in cognitionē alteriꝰ vel ꝑ notiā habitus deuenit in notiā priuationis. ¶ Deinde cū dicit. Eſt aūt diuiſio. Poſt ꝙ manifeſtauit primā operationē intellectus manifeſtat ſecundā que manifeſtatio fundat ſup duo fundamēta. Primū fundamētū eſt ꝙ viſus reſpicit vnū obm̄ ꝑ ſe circa qd̄ nūq̄ errat. ſicut viſus nunq̄ errat circa colorem. vocat aūt obm̄ ꝑ ſe cuiꝰ natura eſt mouere viſum ita ꝙ de natura ipſiꝰ eſt facere viſionē. ſicut de rōne cuiuſlibet ſenſibilis ꝑ ſe facere ſenſationē. reſpicit etiā idē viſus obiectū ꝑ accñs. vocat aūt obm̄ ꝑ accidens qd̄ ē adiūctū obō ꝑ ſe. nec eſt de ratione ſui facere ſenſationem vel viſionem. et circa tale obiectum errat viſus. licet enim non errat circa colorem. tamen errat circa id cuius eſt color puta ſi velit dicere ꝙ id quod videtur eſt homo. vel aliquid tale. Secundum enim fundamentum eſt ꝙ ſicut viſus reſpicit duo obiecta vnum per ſe et vnum ꝑ accidens ita et intellectus. Sic reſpicit enim intellectus ꝑ ſe ipſam quiditatem quia ſicut viſibile facit viſionem .i. ita quiditas mouendo facit intellectionem. circa quam quiditatē numq̄ errat intellect⁹ nec dicit falſum. Item etiam intellectus quaſi ſecundario et accidentaliter reſpicit illud circa quod eſt quiditas. et ideo circa tale poteſt errare et dicere falſum. et quia hoc eſt per ſecundariā operationem que aliquādo reflectit quiditatem ad id circa quod non eſt. ideo in ſecunda operatione aliquādo eſt falſum et non in prima. Hiis viſis patet lr̃a ꝙ omnis dictio ſcʒ intellectus qui dicit aliquid id eſt aliquam quiditatem de aliquo id eſt qui reflectit quiditatē aliud eſt affirmatio vera vel falſa id eſt in tali reflexione poteſt eſſe verum vel falſum non omnis tamen intellect⁹ ſimple ſemper errat vel dicit falſum: quia iſte intellectus qui eſt reſpectū illius quid .i. ipſius quiditatis ſm aliquā aliquid erat eſſe .i. habebat eſſentiā nō errat nec dicit falſum ſʒ ſemꝑ eſt verus qꝫ nō dicit aliquid de aliquo .i. nō reflectit quiditatem ad aliquid aliud ſed ſimpliciter ꝯprehendit ipſam quiditatē ſicut enim videre reſpectu proprij obiecti eſt verū puta reſpectu albi. reſpectu autē illius circa quod eſt albedo nō ſemꝑ eſt verus. vt puta ſi iudicet ꝙ albū eſt homo vel nō eſt. nō ſemꝑ iudicat verū Sicut autē eſt in viſu ſic ſe habent que cumqʒ ſine materia ſunt .i. ſicut ſe habent propria obiecta reſpectu viſus ita ſe habent quiditates que abſtrahūtur a materia et ab eo circa quod ſunt circa intellectum. vt ſicut circa propria obiecta nō errat viſus ita circa quiditates nō errat intellectus.

¶ Deinde cū dicit. Idem autē eſt Hic repetit quoddam dictū ſuperi⁹ dicens ꝙ ſcientia ſm actū .i. intellectus actu ſciens et conſiderans eſt idem rei ſcite. ſcientia vero que eſt ſm potentiam in vno et eodem precedit ſcientiam ſm actū. omnino autē .i. ſimpliciter neqʒ tempore ſciētia in potentia precedit ſcientiam in actu quia omnia que fiūt .i. que deducūtur de potentia ad actum fiūt ex ente in actu. niſi ergo precederet ſcientia ſm actum nullus fieret actu ſciens qui prius fuiſſet potentia ſciēs

¶ Quereret aliquis vtrū in ſecunda operatione intellectus que eſt compoſitio ſiue diuiſio intelligatur vnū ſicut intelligebatur in prima operatione videtur ꝙ nō qꝫ in ſecunda operatiōe intelligitur predicatū et ſubiectū predicatū autē et ſubiectū ſunt plura. ergo in ſecūda operatione intelligunt plura et nō vnū ¶ Ad oppoſitū eſt quia intellect⁹ noſter nō intelligit plura vt plura qꝫ omne quod intelligitur intelligitur vt vnū qꝫ poſſumus ſcire plura. Intelligere autē nō poſſumus niſi vnum. Dicendum eſt ꝙ predicatum et ſubiectum in enunciatione non apprehenduntur vt plura ſed vt concurrunt ad vnitatē enūciationis iſta ꝙ intellectꝰ cōponens eaā intelligit vnū. hoc autē ꝑt patere primo ſic. Certū enī eſt ꝙ dr̄ intelligere hoīem ꝑ ſe et aīal ꝑ ſe ⁊ intelligere hominē eſſe aīal homo quidē ꝑ ſe ⁊ eaā animal intelligitur ꝑ actū intuitiuū hominē aūt eſſe animal intelligimꝰ ꝑ vnū actū indicatiuū vnꝰ autē actꝰ indicatiuꝰ arguit vnitatē in intellecto ergo qn̄do intelligimus hominē eſſe animal intelligimus vnū .i. intelligimꝰ vnitatē ꝯpoſitionis Intelligendo enim hominē eſſe animal intelligimꝰ eſſe p̄dicati vt eſt verbaliter ſignificatū vt enī dictum eſt prius eſſe predicati vt eſt nominaliter ſignificatū apprehenditur ꝑ actū intuitiuū Idem autē eſſe vt eſt verbaliter ſignificatū apprehenditur ꝑ actū indicatiuū Secūdo idem patet ſic cū apprehendo hominē eſſe animal vel apprehendo extrema tantū vel apprehendo aliquid aliud ꝙ̄ extrema ad inuicē ꝯm parationē. Si apprehendo extrema tātum ſequitur ꝙ idem ſit apprehendere hominē ꝑ ſe et animal ꝑ ſe ꝙ iudicare hominē eſſe animal cū ergo hoc ſit impoſſibile reſtat ꝙ iudicare hominem eſſe animal ſit aliquod aliud ꝙ̄ apprehendere extrema tantum quia iudicare cadit ſuper vnitatem compoſitionis imaginabimur ergo actum intuitiuum qui cadit ſuper quodlibet extremorum in ſe et actum indicatiuum qui cadit ſuper vnitatem complexionis in quo actu indicatiuo virtualiter ꝯtinentur actus intuitiui quia nunꝙ̄ actꝰ indicatiuus cadit ſuper veritatem propoſitionis niſi preſuppoſitis actibus intuitiuis terminoꝝ et ſic ptz ꝙ in ſecūda opatione intelligitur aliquo modo vnum. ¶ Ad argumentū patet quia ſubiectum et predicatū nō intelliguntur vt plura quia ſic intelligūtur ꝑ actus intuitiuos ſed qn̄ intelligūtur partes vnius ſup quo vno cadit indiuiduum. Et ſic ex oibus iſtis habemus primo vnū quod opponitur ꝯpoſitioni ꝓpoſitionis. et hoc eſt vnum incomplexū quia intelligitur ꝑ actum intuitiuum. Secūdo habemus vnū enūciationis quod apprehenditur per actum indicatiuū Tercio habemus vnū quod componitur multitudinem diuidentium in actu et hoc eſt vnum quod eſt cōtinuum. Quarto habemus vnū qđ eſt in forma et ſpecie. Quinto habemus vnū qđ nullo mō poteſt diuidi ſicut punctus. hoc autem vnū et tercium et quartū poſſunt apprehendi per vnicum actum ſimplicem intuitiuum

Videtur autem ſenſibile

Poſtꝙ̄ philoſophus determinauit de intellectu ſcd̄m ſe hic determinat de intellectu in comparatiōe ad ſenſum et duo facit quia primo cōparat intellectum ad ſenſum. ſecūdo redit ad dicendum de intellectu ſm ſe ibi. Et omnino in actione

¶ Ad euidentiã primi notandũ eſt ꝙ inter intellectum ⁊ ſenſum ẽ triplex conuenientia. Prima conuenĩtia eſt ꝙ ſicut ſenſus in ſentiendo non mouetur ita nec intellectus in intelligendo. Secũda conuenientia eſt ꝙ ſicut ad ſimplicẽ apprehenſionẽ ſenſus nõ ſequitur fuga vel proſecutio appetitiua. Ex hoc enim ꝙ animalia apprehendũt ſimpliciter aliqua nõ ſtatim fugiunt vel ꝓſequuntur. q2 motus appetitiue ptis nõ ſequitur enim apprehenſionẽ ita ad ſimplicem apprehenſionem intellectus nõ ſequitur motus appetitiuus. Tertia conuenientia eſt ꝙ ſicut in ſenſu ad apprehenſionem ſiue ad iudiciũ conuenientis et nociui ſequitur fuga vel ꝓſecutio appetitiua ſenſitiua. ita in intellectu ad apprehenſionem boni vel mali ſequitur fuga vel proſecutio appetitiue intellectiui. Sm has tres conuenientias hec ps habet tres ptes. prima conuenientia ponitur in principio. ſecunda ibi. Sentire quidem igitur. tertia ibi. Cũ autẽ delectabile ¶ Quantũ ad primã conuenientiã dicit ꝙ ſenſibile actu agens videtur facere ex potentia ſenſitiuo. ſuple actu ſenſitiuũ. i. videtur reducere ſenſum de potentia ad actũ in qua reductione ſenſus non alteratur nec patitur. vnde oportet ꝙ hec reductio ſiue ſenſatio ſit alia ſpecies motus a motu phiſico. Motus enĩ phiſicus eſt alicuius imperfecti Senſatio autẽ facta a ſenſibili eſt actus ſimpliciter et eſt actus perfecti. Actus autem alter ꝑfecti ⁊ imperfecti. Si autem ſenſus ſuple nõ patitur ꝓprie nec mouetur multo minus nec intellectus ¶ Quereret aliquis in quo differt ſentire a motu phiſico. Dicendũ eſt ꝙ triplicem differentiam poſſumus dare inter ſentire et motũ phiſicũ. In ſenſu enĩ videmus ꝙ ſenſibile agit reducendo ſenſum de potentia ad actũ ſic aũt ſenſibile agit in ſenſum ꝙ nichil patitur a ſenſu. ex quo patet prima differentia inter ſentire ⁊ motum phiſicum. quia in moueri phiſico agens repatitur. In ſentire autem ſenſibile agens non repatitur a ſenſu. Et hec differentia poteſt haberi ex textu ſm vnum modum legendi. Poſtq̄ enim dicit ꝙ ſenſibile actu agens facit de potentia ſenſitiuo actu ſenſitiuum. ſtatim ſubdit. Non enim patitur nec alteratur. Unde eſt alia ſpecies motus quaſi dicat. ſenſibile ita agit ꝙ nõ patitur ideo non aſſimilatur motui phiſico. Secunda differentia eſt ꝙ in moueri phiſico aliquid abiicitur quia tale moueri eſt a contrario in contrarium. Contrarium autẽ non recipitur ſine corruptione alterius contrarij. In ſentire autem ſiue intelligere nichil abiicitur ſed ſolum vt perficiatur. et ideo intelligere ſiue ſentire magis debet vocari perfectio q̄ motus. et hanc differentiam attendens philoſophus dixit in littera. ꝙ ſenſus non alteratur. et ideo ſentire non eſt moueri. ſed eſt alia ſpecies a motu quaſi dicat. ubi eſt motus phiſicus ibi eſt alteratio a contrario in contrarium. quia ſentire uel intelligere non eſt alteratio a contrario in contrariū. ergo non eſt motus phiſicus. Tertia differentia eſt quia motus phiſicus eſt fluxus forme in quo quidem fluxu actus diminutus p̄cedit actū cōpletū et quia ita eſt ideo motus phiſicus eſt actus imp̄fecti .i. act⁹ entis diminuti tendentis ad p̄fectionē vel cōplementū. In ſentire autē actus diminutus non precedit actū completū. ſed ſentire uel intelligere eſt actus ſimplex ſtatim perficiens ipſam potentiam et ideo magis dicit dia actus perfecti q̄ imperfecti ipſum ſentire uel intelligere non ſunt actus tendentis de actione diminuta ad actionem completam. ſed ſunt actus entis ſtantis perfecti. et hanc differentiam expreſſe dicit ph̄us in lrā. ¶ Deinde cum dicit. Sentire quidem. ponit ſecundā cōuenientiam inter ſenſum et intellectum dicens q̄ ſentire .i. ſimpliciter apprehendere rem p ſenſum et nō ſub ratione nociui uel cōuenientis eſt ſimile ipſi dicere ſolū et intelligere .i. aſſimilatur ſimplici diuiſioni et intellectioni intellectus qȝ ſcȝ ſicut ad talem apprehenſionem ſenſus nō ſequitur fuga uel proſecutio appetitus ſenſitiui ita nec ad talem apprehenſionem intellectus ſequitur fuga uel proſecutio appetitus intellectiui. ¶ Notandum eſt q̄ in littera predicta ſentire quidē ergo eſt duobus modis poteſt introduci primo modo ut introducitur ad probandum q̄ ſentire et intelligere non ſunt motus et tunc eſt ſenſus littere q̄ ſentire et intelligere eſt ſimile actioni que eſt ſolum dicere id eſt enunciare uerbis quia ſicut in actione que eſt dicere ſtatim eſt actio completa abſqȝ eo q̄ precedat actio diminuta. ita in ſentire et in intelligere. et intelligere non precedit actio diminuta. et quia non precedit talis actio. ideo enim ſentire et intelligere non ſunt actus imperfecti et diminuti. et per conſequens non ſunt motus. Secundo enim modo poteſt introduci predicta littera ad manifeſtandum conuenientiam inter ſenſum et intellectum ut enim dictum eſt in legendo. ¶ Ad cuius euidentiam notandum eſt q̄ ſicut inclinatio ſequitur formam puta inclinatio deorſum formam grauis. et inclinatio ſurſum formam leuis. ita appetitus ſequitur apprehenſionem: ſed non ſequitur omnem apprehenſionem nociui et conuenientis. ſiue boni et mali. Ex hoc enim q̄ apprehenditur ut aliquid conueniens mouetur appetitus ad proſequendum. Ex hoc enim q̄ apprehenditur aliquid ut nociuum mouetur ad fugam. Hoc eſt ergo quod dixit philoſophus in littera q̄ ſcilicet ſimplex apprehenſio ſenſus aſſimilatur ſimplici apprehenſioni intellectus. ¶ Dicitur autem ſimple apprehensio hui⁹ vel illi⁹ potentie·qñ aliquid apprehendit·nō tñ iudicat cōueniēs vel nociuū delectabile vel triste. Deinde cū dicit·Cū autē delectabile·ponit tertiā conuenientiā inter sensum ꝛ intellectū ꝛ primo hoc facit secūdo manifestat ꝙ dicit ibi Secut eīn a per·Est autē hec tertia cōuenientia q; sicut in sensu ad iudicium nociui vel conuenientis sequitur fuga vel desideriū ita in intellectu·ꝛ ideo phūs duo facit q; primo ostēdit ꝙ hoc qḋ dictū est ē in sensu· secūdo ostēdit ꝙ hoc qḋ dictū est ē in intellectu· et iō intellectus conuenit cū sensu ibi· Intellectiue autē anime ¶ Circa primū phūs quatuor implicat· Primū qḋ implicat ē ꝙ cū sensus affirmauerit vel negauerit hoc esse conueniens vel nociuū statim sequitur ꝓsecutio vel fuga ꝛ hoc est qḋ dicit lr̄a· que dicit ꝙ cū sensus fuerit affirmans vel negans ꝙ hoc est delectabile·i· conueniens qḋ pōt causare delectionē aut triste·i· nociuū que pōt causare tristiciam ꝓsequitur aut fugit·appetitus mouetur ad ꝓsequendū vel fugiendū· Secundū qḋ implicat phūs est ostendere quid est delectari et tristari hoc autem implicat q; facit mentionem de delectabili et tristi· dicit ergo implicando hoc ꝙ delectari aut tristari est agere mediāte sensitiua ad bonum ꝛ malum inquātum talia·i·delectari et tristari est quedam actio ad bonum et malū inquātum talia·quia bonū conueniens causat delectationem malum autē nociuū causat tristiciam et hec actio est mediāte sensitiua·i·mediante sensu quia primo oportet ꝙ apprehendatur per sensum conueniens vel nociuū vt consequatur delectatio vel tristicia· Tertiū qḋ implicat phūs est ꝙ fuga et appetitus sequitur secundū actū·i·sequitur apprehensionem actualem ꝛ hoc est qḋ dicit lr̄a·ꝙ etiam fuga ꝛ appetitus sequuntur hec scꝫ nociuum ꝛ conueniēs qñ apprehenduntur actualiter· ¶ Quartū quod implicat phūs est idem est in re fugitiuū et appetitiuū cum sensitiuo·sed esse vtriusqꝫ est aliud et hoc est qḋ dicit lr̄a· Et nō alterum appetitiuū et fugitiuum abinuicem a sensitiuo·sed esse aliud est·i·fugitiuum non differt ab appetitiuo et fugitiuo sm̄ locum vt ponebat plato·sed sm̄ eē id est sm̄ rationem ¶ Quereret aliquis vtꝝ delectari et tristari sit agere mediante sensitiua· Dicendum est ꝙ potest esse ibi duplex littera vno modo vt dicatur ꝙ hoc est mediante sensitiua· secundo modo vt dicatur ꝙ hoc est mediante sensitiua ¶ Ad cuius euidentiam notandum est ꝙ ex coniunctione conuenientis cum conueniente causatur delectatio·

Imaginabimur enim sic ꝙ animalia habent quandam naturalitatem vel inclinationem ad sibi conuenientia·propter quam connaturalitatem vel inclinationem ad sibi conuenientia·propter quam connaturalitatem appetunt hec conuenientia sibi vniri· Dum autem fuerit vnita delectātur ita ꝙ appetit⁹ eſt in abſentia ꝯuenientis. Delectatio aūt in p̄ſentia. hoc autem ꝯueniens nō cauſat appetitū vel delectationē niſi primo fuerit apprehenſum per ſenſum et ſic fit mediante ſenſu. Aliam autem habent quādam innaturalitatē ad nociuū ꝓpter quā innaturalitatem fugiūt nociuū in abſencia ſui et triſtantur in preſentia. ita ꝙ ſicut appetitus eſt in abſentia cōuenientis ita fuga in abſentia nociui. et ſicut delectatio eſt in preſentia ꝯuenientis ita triſticia eſt in p̄ſencia nociui. et ſicut ibi opꝫ ſit ꝙ app̄henſum nociuum mediāte ſenſu ſic triſticia fit mediante ſenſu et ſic habemus ꝙ mediante ſenſitiua fit delectatio. fit etiam mediante ſenſitiua. i. ꝑ ſenſatiuam que eſt quedam medietas et hec eſt ſenſitiua ꝯmunis. ſenſus eīn ꝯmunis eſt quedam medietas omniū ſenſuū particulariū. In ſenſu autē ꝯmuni ꝑfectū fit iudicium de re apprehenſa ꝑ ſenſum. Ad ꝑfectum autē iudiciū de conuenientia et nociuo ſequitur fuga ꝛ appetitus delectari vel triſtari.

¶ Quereret aliquis vtrum ſit idē fugitiuū et appetitiuū. Dicendū eſt ꝙ ſic. Appetitiuum enim et fugitiuū ſunt idem et eadem potentia. qꝛ per eandem potentiam per quam appetimus ꝯuenientia fugimus nociua hec tamen potentia ſm philoſophum dicitur differre ſm rationem quia licet per eandem potētiam hec faciamus tamen hec potentia aliter ſe habet vt appetit et aliter ſe habꝫ vt fugit quia vt appetit aſpicit conuenientia vt autem fugit aſpicit nociua. et hanc differentiam ſm rationem appellat philoſophus differentiam ſcdm cōmunes

¶ Quereret aliquis vtrum appetitiuum et ſenſitiuum n differat a ſenſitiuo. Dicendū eſt ꝙ differre et diſtare ab aliquo poteſt eſſe duobus modis vel ſm locum et magnitudinem et ſic non diſtat fugitiuum et appetitiuū a ſenſitiuo. licet plato dixerit contrarium quia in eodem organo fundat ſenſus appetitiuus et ſm hoc dicit philoſophus in l'ra ꝙ appetitiuū nō diſtat a ſenſitiuo. Alio modo poteſt diſtare aliquid ab aliquo ſm rationem potentie et ſic diſtat appetitiuū ſiue fugitiuū a ſenſitiuo qꝛ aliq̄ potentia eſt potentia appetitiua ſiue fugitiua et alia eſt ſenſitiua.

¶ Deinde cum dicit. Intellectiue autem Poſtꝙ poſuit ꝙ ſenſus ſi fuerit iudicans hoc eſſe conueniens vel nociuum proſequitur et fugit. hic dicit ꝙ hoc idem eſt in intellectu. et ex hoc eſt conuenientia inter ſenſum et intellectum et hoc eſt illud quod dicit philoſophus in littera ꝙ fantaſmata reſpectu intellectiue aīe ſunt vt ſenſibilia reſpectu ſenſus id eſt ſicut ſenſibilia mouent ſenſum. ita fantaſmata intellectum ex quo ſequitur ꝙ ſicut fuga et appetitus ſequitur ad apprehenſionem ſenſus talem de conueniente et nociuo. ita cū intellectus fuerit affirmans aut ne quando hoc eſſe bonum vel malum proſequitur aut fugit ſcilicet appetitus intellectiuus. ⁊ quia ſicut ſe habent ſenſibilia ad ſenſum ita ſe habent fantaſmata ad intellectum ideo ſequitur ꝙ ſicut ſenſus non poteſt ſentire ſine ſenſibili ita intellectus non poteſt intelligere ſine fantaſmate. ¶ Notandum eſt ꝙ ex verbis philoſophi triplicem conuenientiam poſſumus accipe inter ſenſum et intellectum. Prima conuenientia eſt ſicut ſenſibilia mouent ſenſum. ita fantaſmata mouent intellectum. licet vt dictum eſt ſupra. lumen intellectuale largitur fantaſmati ꝙ ſit motiuum in actu. Secunda conuenientia ſequitur ex iſta. Nam ſecundum iſtam ſentire eſt moueri a ſenſibili et intelligere eſt moueri a fantaſmate. ſicut ergo moueri nõ eſt ſine motore ita ſentire non eſt ſine ſenſibili et intelligere non eſt ſine fantaſmate et hec eſt ſecunda conuenientia quam ponit philoſophus in littera. Tercia conuenientia eſt inter ſenſum et intellectum quia ſicut ad ſenſum ſequitur appetitus ita ad intellectum. Ratio autem huius conuenientie eſt. quia appetitus ſequitur formam apprehenſam licet non omni modo. vt dictum eſt ſupra ſed vt apprehenſa eſt ſub ratione nociui vel conuenientis boni vel mali. ſicut ergo eſt duplex apprehenſio ſenſitiua et intellectiua. ſic eſt duplex appetitus vnus qui ſequitur ſenſum De quo dicit philoſophus ꝙ cũ ſenſus erit ſenſus affirmans aut negans appetitus proſequitur aut fugit. et alius qui ſequitur intellectum. de quo idem dicit philoſophus in littera. ·:· ·:· ·:·

Sicut enim aer

Poſtꝙ philoſophus poſuit triplicem conuenientiam inter ſenſum ⁊ intellectum. hic manifeſtat quedam que dixit. et duo facit ſecundum ꝙ duo manifeſtat. Dicit enim primo ꝙ ſicut ſe habent ſenſibilia ad ſenſum ita ſe habent fantaſmata ad intellectum et hoc manifeſtat in principio. ſecundo dicit ꝙ quando intellectus determinat in fantaſmatibus bonum vel malum fugit vel proſequitur. et hoc manifeſtat in ſecunda parte ibi. Et per eos quidem igitur. Primo ergo manifeſtat. ꝙ ſicut ſe habent ſenſibilia ad ſenſum ita ſe habent fantaſmata ad intellectum. et ideo duo facit. quia primo manifeſtat quomodo ſe habent ſenſibilia ad ſenſum. ſecundo ex hoc concludit ꝙ eodem modo ſe habent fantaſmata ad intellectum ibi. Hec autem et terminus. Manifeſtari autem poteſt quomodo ſe habent ſenſibilia ad ſenſum. [illegible] tres propoſitiones quas philoſophus aperte dat intelligere in littera. ¶ Prima enim propoſitio eſt ꝙ ſenſibilia ſemper preſunt immutatiua ſenſus. Hec autem ꝓpoſitio pᵃ pꝫ dicta in lectione precedenti. vbi dictum fuit ꝙ ſenſibile ē agens trahens ipſum de potentia ad actum hanc ꝓpoſitionem dat intelligere philoſophus quādo dicit in lr̄a ꝙ aer ſimplr̄ immutatur a ſenſibili facit pupillam eius id eſt immutat pupillam faciendo ipſam aliqualem Ipſa autem pupilla facta altera .i. immutata ab ipſo ſenſibili facit alterum ipſum .ſ. ſenſum ipſum ſcꝫ immutando .q.d. phūs. Viſus mouetur a viſibili mediante aere et pupilla. et auditus ſimiliter mouetur mediante audibili. Secūda ꝓpoſitio eſt ꝙ ſenſus ꝯmunis eſt quoddam vltimū et quoddam medium ad quod terminātur omnes immutationes ſenſuum ꝑticularium ita ꝙ hoc vltimum eſt vnum in re. tamē eſt plura rōnem ſm̄ eē naliter. ¶ Ad euidentiam huiꝰ ꝓpoſitionis notandum eſt ꝙ ſenſus ꝯmunis pt̄ dici prima priū et primū. quia ipſe eſt fons et origo ſenſibilis virtutis. poteſt etiā dici medium inter ſ̄ſus ꝑticulares ꝙ ſimili mō ymaginabimur de ſenſu ꝯmuni reſpectu ꝑticulariū. ſicut de centro reſpectu linearum ductarum a circumferentia vſqꝫ ad centrum. quia ſicut omnes lineę terminātur ad centrum ita omnes ſenſationes ſenſuum ꝑticularium terminantur ad ſenſum ꝯmunem. et ideo ſenſus ꝯmunis dicitur medium quia aſſimilatur centro medio. ideo ſicut cētrum eſt vnum in re tamen eſt diuerſum ſm̄ aſpectus ad lineas diuerſas ita ſenſus ꝯmunis eſt vnus in re. diuerſus tn̄ ſm̄ diuerſos reſpectus ad diuerſas ſenſationes diuerſorum ſenſuum ꝑticulariū. Dicitur etiā ſ̄ſus ꝯmunis vltimū. quia ad ipſum vltimo reſoluūtur omnes ſenſationes ſenſuū ꝑticulariū. hanc ꝓpoſitionē dat intelligere phūs quū dicit in lr̄a. Sed vltimum vnum ē vna medietas eſſe autem ipſi plura quaſi diceret. licet immutationes ꝑticularium ſint plures tn̄ vltimum ad quod reſoluūtur iſte mutatiōes eſt vnum. et eſt vna medietas id ē aſſimilatur vni medio in centro. licet autem ſit vnum. tamen eſſe ipſi eſt plura id eſt plurificatur ſm̄ eſſe rationis et ſm̄ aſpectus ad diuerſos ſenſus. Tertia ꝓpoſitio eſt ꝙ diuerſe ſenſationes diuerſorum ſenſuū ꝑticularium terminātur ad ſenſum ꝯmunem ita ꝙ ſ̄ſus ꝯmunis iudicat de dr̄ia inter ſ̄ſibilia diuerſorum ſenſuum ꝑticularium. puta iudicat dulce non eſſe calidum. Ratio autem huius ꝓpoſitionis eſt ꝙ quādo aliqua potentia iudicat de differentia inter duo debet apprehendere illa duo. vnꝰ āt ſ̄ſus particularis nō apprēhendit qd̄ apprēhendit alius ſenſus particularis niſi forte per accidens. nec etiam ſenſatio vnius ſenſus particularis terminatur ad alium ſenſum particularem. oportꝫ ergo dare vnum ſenſum ꝯmunem ad quem terminantur omnes ſenſationes particulares ita ꝙ de ipſis iudicatur. et ſm̄ hanc propoſitionem sic verificatur id quod dicit lrã philosophi. quod autem ipsa ꝙ discernit dulce et calidum dictum est primo in secundo. et dicendum est autẽ et nunc. est enim aliquod unum quasi discernit dictum est primo in secundo et dicendum est nunc etiã ꝙ est unũ et aliqua una potentia communis quo id est per quam potentia ipsa aima discernit quo differt dulce ꝛ calidũ id est videt differentiam diversorum sensuum. ¶ Deinde cum dicit. Sic autem et terminus. ꝙ dicit de sensibilibus respectu sensus. dicit de fantasmatibus respectu intellectus et duo facit. quia primo adaptat ad intellectum quod dicit de sensu. secundo manifestat hoc in exemplo ibi. Sic igitur. ¶ Quantum ad primũ notandum est ꝙ philosophus dicit de sensu communi quod est terminus omniũ immutationum factarum a sensibilibus. idem dicit de intellectu qui est terminus omniũ immutationum factarum a fantasmatibus et hoc est quod dicit lrã. Sic autem et terminus et intellectus est ultimus terminus ad quem terminantur omnes terminationes fantasmatum. Secundũ quod dicit de sensu ꝙ sensus communis iudicat inter diversa sensibilia diversorum sensuum particularium. Similiter dicit hic de intellectu scꝫ ꝙ idem intellectus discernit inter diversa fantasmata et hoc est quod dicit lrã que talis est ꝛ hoc in proportionali aut numero eius unum se habet ad utrumque sicut illa ad invicem. quo enim differt non homogenea iudicare aut contraria ut album aut nigrum ꝙ. i. hec scꝫ intellectus est in proportionali. i. proportionatur sensui iudicanti inter duo sensibilia. Aut etiã scꝫ hic intellectus eius unum numero id est ratione unum ultimũ ad quod resolvuntur omnia fantasmata se hꝫ ad utrũque scꝫ fantasmatũ sicut ista ad invicem id est sicut se habebat sensus communis ad diversa sensibilia sive ista sensibilia sint non homogenea sive sint contraria sicut est album et nigrum. In hoc enim nulla est differentia et hoc est quod dicit lrã que sequitur quo enim differt id est in nullo differt iudicare scꝫ per sensum communem non homogenea sensibilia aut contraria. Notandum est ꝙ non homogenea sensibilia vocantur illa que sunt diversorum sensuũ sicut dulce et album. Contraria autem sensibilia vocantur que sunt eiusdẽ sensus quia idem sensus cadit super contraria sicut visus super album et nigrum. et sicut gustus super dulce et amarum et in hoc non est differentia ut dicit philosophus in littera. quia sicut ad eandem virtutem ultimam terminantur mutationes albi et nigri que sunt eiusdem sensus ita ad eandem virtutem ultimam terminantur mutationes diversorum sensuum que cadunt sub diversis sensibus. ¶ Deinde cum dicit Sic ergo. Postq̃ posuit philosophus proportionem inter intellectum et ſenſum hic manifeſtat eandem proportionem in temporib; generalibus. Fundatur autem intentio ſua ſup duabus propoſitionibus et vna concluſione. Prima propoſitio eſt ꝙ eadem proportio eſt ſenſibilis ad ſenſibile que eſt fantaſmatis ad fantaſma. puta eadem proportio eſt albi ad nigrum que eſt fantaſmatis albi ad fantaſma nigri. et quia hec proportio non ſolum eſt in duobus ſenſibili et duobus fantaſmatib; ſed in omni. ideo phūs hanc proportionem ponit in tēporib; generalibus dicens ꝙ eadem proportio eſt a ſenſibilis ad b ſenſibile que eſt ipſius c quod eſt fantaſma illius a ad ipſum d quod eſt fantaſma ipſius b. et quantum ad hec dicit lr̄a ꝙ igitur. Sicut ſe habet a album ad b nigrum. i. ſenſibile ad ſenſibile ſic ſe habet c ad d. i. fantaſma albi ad fantaſma nigri. quia hec ſe habent adinuicem ſicut iſta. Secunda propoſitio eſt ꝙ ſi ſenſibile primum ſe habet ad ſenſibile ſecundum ſicut ſe habet fantaſma primi ſenſibilis ad fantaſma ſecundi ſequitur a permutata proportione ꝙ ſic ſe habet ſenſibile primum ad ſuū fantaſma proprium ſicut ſe habet ſenſibile ſecundum ad ſuum fantaſma proprium puta ſi ita ſe habet albū ad nigrum ſicut ſe habet fantaſma albi ad fantaſma nigri ſequitur e permutata proportione quia ita ſe habet album ad fantaſma albi ſicut ſe hab; nigrum ad fantaſma nigri. et quantum ad hanc proportionem ſecundam permutatam dicit phūs in lr̄a quare et permutatim. i. ſi prima proportio ſit bona ſequitur ꝙ ſecunda ſcʒ permutata ſit bona. Terciū in quo conſiſtit ſentētia phi eſt vna concluſio que eliciťr ex prima propoſitione ſiue ex prima propoſitione. Dicebat enī prima proportio ꝙ ſicut ſe hñt duo ſenſibilia adinuicem ita ſe hñt duo fantaſmata eorūdem ſenſibiliū. ex quo ſequitur ꝙ ſi duo ſenſibilia diſcernūtur ab vna potentia cōmuni ſenſibili ꝙ duo fantaſmata diſcernūtur ab vno intellectu et hoc ē qd̄ dicit lr̄a ꝙ c et d que ſunt duo fantaſmata cū ſint eiuſmodi vni. i. cū iudicētur ab vna potētia intellectiua ſic ſe hñt ſicut a ꝛ b. i. ſic reſpiciūt potentiā intellectiuā. Sicut a ꝛ b que ſunt duo ſenſibilia reſpiciūt ſenſum cōmunē. et ſicut ſenſus cōis inter duo ſenſitiua diuiſa eſt idem quidē ſcʒ ſubiecto eſt. nō aūt idem. i. dr̄t ſm rationē ita et idē ſimiliter. i. intellectus ſimiliter ſe habebit ſcʒ ꝙ intellectus iudicans inter duo fantaſmata eſt idē ſm rē tn̄ dr̄t ſm rōnē. In hoc aūt iudicio qd̄ eſt inter duo ſenſibilia nichil dr̄t vtꝝ illa ſenſibilia vel fantaſmata ſint nō homogenea vel contraria ꝛ hoc eſt qd̄ dicit lr̄a ꝙ eadē rō eſt ꝛ ſi a quid dulce ſit b ūo albū ꝛc. q. d. Si ponatur a loco albi et b loco nigri tūc ſenſibilia ſunt contraria. Si aūt ponatur a loco dulcis et b loco albi. tunc ſenſibilia nō ſunt homogenea id eſt non ſunt vnius ſenſus. ſiue autem ſic ſiue ſic nichil differt. ¶ Notandum eſt ꝙ q̄ eſt ꝓporcio inter quattuor terminos. ita ꝙ ſicut ſe bꝫ primū ad ſecundū. ita ſe bꝫ terciū ad quartū. ſeqtur ꝙ ſe equalr ꝑmutatim ſcꝫ ꝙ ſicut ſe bꝫ primū ad terciū ita ſe bꝫ ſecundū ad quartū. Exemplū ſicut ſe bꝫ binarius qđ eſt primū ad quaternariū qđ eſt ſecundū ita ſe ſenari⁹ qđ eſt terciū ad duodenariū qđ eſt quartū. Sic autem ita eſt ſequitur ꝑmutatim. ꝙ ſicut ſe bꝫ binarius qui eſt primū ad ſenariū qđ eſt tercium ita ſe bꝫ quaternarius qđ eſt ſecundū ad aliud duodenariū qđ eſt quartū. Sicut enī binarius continetur ter in ſenario ita quaternari⁹ continetur ter in duodenario. et hoc attendens phūs in lr̄a dicit ꝙ ita ſe bꝫ ſenſibile primū puta a ad ſenſibile ſecundū puta b ſicut fantaſma primū ad fantaſma ſecundū ſequitur ꝙ ſicut ſe bꝫ ſenſibile primū ad fantaſma ꝓpriū quod fuit terciū. ita ſe habet ſenſibile ſecundū ad fantaſma ꝓpriū quod fuit quartū. ¶ Quereret aliquis quare phūs facit mencionem de ꝑmutata ꝓporcione cū prima ꝓporcio ſufficeret ad ꝓpoſitū ꝓbandū. Dicēdum eſt ꝙ forte hoc ideo facit ut oſtendet ꝙ quelibet fantaſia eſt mot⁹ factus a ſenſu ut diximus qm̄ ſi prima ꝓpoſitio eſt vera ſcꝫ ꝙ ſicut ſe habent duo ſenſibilia adinuicē ita ſe habent duo fantaſmata adinuicem. ſequitur ꝙ ſicut duo ſenſibilia reſpiciunt vnum ſenſum ita reſpiciūt duo fantaſmata vnum intellectum. Si autē ſecunda ꝓpoſitio eſt vera ſcilicet ꝙ ſicut ſe habet fantaſia albi ad albū ita ſe habet fantaſia nigri ad nigrum ſequitur ꝙ ſicut fantaſia albi eſt motus factus a ſenſu qui ſentit album ita enim fantaſia nigri eſt motus factus a ſenſu qui ſentit nigrum. ¶ Deinde cum dicit. Species quidem igitur. manifeſtat ſecundum quod dixit ſuperius Dixit enim ꝙ quando intellectus determinat ſiue iudicat nociuum vel conueniens appetitus proſequitur vel fugit. et hoc manifeſtat hic et eſt ſentencia ſua talis. ꝙ ſicut aliquando in preſencia ſenſibilium mouetur animal ad imitandum vel fugiendum. ita eciam aliquando in abſencia ſenſibilium et hoc quia fantaſmata in abſencia ſenſibilium mouent ac ſi eſſent ſenſibilia preſencia. Duo ergo facit. quia primo facit hoc quod dictum eſt. ſecundo hoc manifeſtat per exemplum ibi. Et ſenciens. ¶ Quantum ergo ad primum dicit ꝙ intellectiuum intelligit in fantaſmatibus ſpecies et ſicut in illis id eſt in ſenſibilibus cū ſcilicet ſenſibilia fuerint preſencia determinatum eſt ipſi ſcilicet animali imitabile fugiendum id eſt mouetur ad imitandum vel fugiendum. ita et extra ſenſum id eſt in abſencia ſenſibilium cū fuerit in fantaſmatibus id eſt cum fantaſmata fuerint preſencia ita ꝙ fuerit cognita in eis ratio nociui vel conuenientis. Mouetur ſcilicet animal ad imitandum et ad fugiendum.

¶ Deinde cū dicit. Et sensacōes. manifestat qđ dicit in exemplo ⁊ duo facit ꝑ ꝙ duo manifestat. p̄mo em̄ manifestat quomō aliquid mouet ad mutandū vel fugiendū in p̄sencia sensibiliū. secūdo ostēdit ꝙ hoc idē motus aliquādo sequitur in absencia sensibiliū ibi. Aliquā autē ¶ Quātum ergo ad primū construetur ista lr̄a. ita dictū est ꝙ aliquā sequitur motus i p̄sencia sensibiliū vt homo senciens fugibile. i. aliquod fugiendū puta ignis incendit edificia. ¶ Cōmuni. i. a cōiter accidentibꝫ iudicat hoc eē fugiendū sicut nociuū. cōiter em̄ accidit ꝙ ignis nociuus est videns ⁊ ex hoc ꝙ mouetur sup̄ vel aut qm̄ est aliquod impugnans iudicat esse fugiendum et ideo mouetur ¶ Deinde cū dicit. Aliquādo autē manifestat ꝙ aliquā sequitur motus in absencia sensibiliū et in p̄sencia fantasmatū. et hoc est qđ dicit ꝙ aliquā nō p̄sentibꝫ sensibilibꝫ sed solum in fantasmatibꝫ aut intellectibilibus que sunt in anima. i. in p̄sencia fantasmatū ⁊ cōceptuū quoꝝ p̄sencia in anima racōcinatur intellectus tanq̄ videns. i. ac si sensibilia essencia p̄sencia ita ꝙ ea videret et liberat futura ad p̄sencia. ⁊ cū dixerit ⁊ iudicauerit ꝙ ibi est letū vel triste fugit. i. iudicat aliqđ fugibile ac mutatur aliqđ imitabile ¶ Quereret aliquis q̄ sunt ille species quas intelligit intellectus in fantasmatibꝫ sicut dicit phūs in lr̄a ꝙ intellectiuū intelligit species in fantasmatibus. Dicendū est ꝙ species hec idem est intencio. Intencio autem est duplex. Est enim intencio sensata. et appello hic intencionem sensatam que accipitur a sensibilibus sicut est intencio albi ⁊ nigri que accipitur per visum. ⁊ intencio amari et dulcis que accipitur per gustum et sic de aliis intencionibus que accipiuntur per alios sensus et de hiis intencionibus non est dubium ꝙ intellectus intuetur eas in fantasmatibus tamen ad eas nō sequitur prosecucio vel fuga. Secunda est alia intencio que accipitur cum intencionibus sensatis qualis est intencio conueniencie et nociui que non proprie dicuntur intenciones sensate id est accepte a sensibilibus sed adiuncte sunt intencionibus sensatis et de hiis proprie loquitur philosophus in littera quando dicit ꝙ intellectus intelligit species in fantasmatibus. Vult enim probare philosophus ꝙ ex hac intellectione specierum vel intencionum in fantasmatibus sequitur appetitus et fuga. Intenciones autem ad quas sequitur prosecucio vel fuga sunt intenciones conuenientis et nociui vt dictum est supra ergo de hiis hic loquitur proprie philosophus

Et omnino in actione

Postq̄ phūs de

terminauit de intellectu in comparatione ad ſenſum. hic redit ad diſcendum de intellectu ſm ſe. et tria facit. quia primo comparat intellectum ſpeculatiuū ad practicum. ſecundo oſtendit ꝙ intellectus noſter intelligit mathematica ibi. Abſtractione. tertio excuſat ſe a queſtione que querit de intellectione ſeparatoꝝ vtrum ſcꝫ intellectus intelligat ſeparata. Primo ergo comparat intellectum ſpeculatiuū ad intellectū practicum ¶ Ad cuius euidentiam notandum eſt ꝙ intētio phi fundatur ſuper tria fundāmenta ¶ Primum fundamentum eſt ꝙ cognitio practica et ſpeculatiua conueniunt. quia quaſi diuiduntur per eaſdem differentias ſicut enim in practicis eadem eſt cognitio vera et falſa ita et in ſpeculatiuis et econuerſo. ſic in ſpeculatiuis eſt quedam cognitio vera et quedam falſa ita et in practicis. ex quo ſequitur ꝙ vterqꝫ intellectus conſiderat verum. Secundū fundamentum eſt ꝙ licet vterqꝫ intellectus conſideret verum tamē differenter. quia intellectus ſpeculatiuus conſiderat verum non propter operari. nec propter agere ⁊ ideo tale verum vocatur verum ſine actione ſcilicet ad actionem non extēſum Intellectus autem practicus conſiderat verum propter operari et propter agere. et ideo tale verum vocatur verum in actione id eſt ad actionem vel operationem extenſum. Tertium fundamentum eſt ꝙ ſicut verum in cognitione ſpeculatiua eſt quoddam bonum intellect⁹ ſpeculatiui quia eſt quedam perfectio eius et falſum in eadem cognitione eſt quedam imperfectio eiuſdem intellectus. ita verum in cognitione practica eſt quoddam verum intellect⁹ practici. quia eſt quedam perfectio eiuſdem. et falſum eſt quoddā malum in eodem intellectu. His viſis patet littera. dicit enim ꝙ omne verum et falſum in actione id ē intellectu practico et verum et falſum ſine actione. verum ⁊ falſum in intellectu ſpeculatiuo ſunt in eodem genere bono et malo id eſt habēt rationem boni et mali. quia ſicut verum in vtroqꝫ intellectu eſt bonum ita falſum in vtroqꝫ intellectu eſt malum. licet ſic conueniunt verum vtriuſqꝫ intellectus quia ſcilicꝫ eſt bonum vtriuſqꝫ. tamen differt in eo ꝙ ſimpliciter et in quodam id eſt in hoc differt primum verum et ſecundum. quia primum veꝝ eſt verum conſideratum in vniuerſali et ſimpliciter non extenſum ad opus. verum autē ſecundū in quodā .i. eſt verum applicatū ad quoddā particulare opabile vt eīn dictū eſt in ſecundo fundamēto verum intellcūs practici eſt verum extenſum ad operationem. et ſicut dictum eſt ꝙ dīt primū verum ⁊ ſecundū ita dictum eſt ꝙ dīt primū falſum et ſecundum.

¶ Quereret aliquis vtꝝ ſit veꝝ qđ dcm̄ eſt ꝙ veꝝ ē bonū intellcūs ſiue ſit ſpeculatiuus ſiue ſit practicus falſum eius eſt malum. Dicendum eſt ꝙ ſic. ¶ Ad cuius euidentiā primo videndū eſt quid ſit bonū. ſecundo ex hoc ↄcludendū eſt ꝓpoſitum. Eſt autē bonū indiuiſio entis a ſuo fine ſiue a ſua pfectione. Ymaginabitur enī duplicem indiuiſionē veri vnam indiuiſionem veri a ſua forma exemplari. et hec indiuiſio idem eſt ꝙ veritas in qualibet re increata. Quelibet res creata ex hoc eſt vera in ſuo genere que aſſequitur exemplar primū ſiue imitatur ſm gradū ſuū ſiue nō que aſſecutio vel imitatio eſt quedā indiuiſio. Eſt alia indiuiſio entis a ſuo fine ſiue a ſua pfectione et hec facit bonū. Ex hoc tamen vnūquodqꝫ ens bonū eſt quia aſſequitur pfectionē ſuā in ſuo gradu. ꝫ ideo ſm diuerſas aſſecutiones ſiue indiuiſiones ſunt diuerſe bonitates in rebꝫ. Si autē hoc eſt verū qđ dictū eſt ↄcludi pt ꝓpoſitū. Nā intellectus ſiue ſit ſpeculatiuꝰ ſiue pcticus aptus eſt attingere verū ſiue pfici p cognitionem veri licet ſpeculatiuꝰ pficiatur p cognitionem veri in ſe. practicus autē p cognitionem veri in relatione ad opus. Si autē ita eſt ſequitur p p̄dicta ꝙ bonitas in vtroqꝫ intellectu eſt ex hoc ꝙ intellectus eſt indiuiſus a cognitione veri. et idem dico ꝙ bene dictū fuit ꝙ verū eſt bonū intellectus. manifeſtū autē eſt in eodem intellectu ex hoc ꝙ eſt diuiſus a cognitione veri et quia falſum eſt ex hac diuiſione vel eſt ipſa diuiſio bene dictū fuit ꝙ falſum eſt malū intellectus. Secundo quereret aliquis vt p̄ lrā iam dicta poſſꝫ aliter manifeſtari ꝙ manifeſtata eſt. Dicendum eſt ꝙ ſic.

¶ Ad cuius euidentiā ſupponende ſunt due ſuppoſitiones. Prima ſuppoſitio eſt ꝙ intentiones intellecte ſunt in duplici drīa. Quedā enī ſunt intentiones que nō ordinātur ad pſecutionem ꝫ fugam ſiue ad opus. ſecunde autē ſunt quedā intentiones que ordinātur ad ꝓſecutionē et fugam ſiue ad opus qualis eſt intentio nociui et vtilis ſiue boni et mali prime intentiones dicūtur ſpeculatiue. ſcde dicūtur practice. i. ad praxim hec eſt ad operationem ordinate. Secunda ſuppoſitio eſt ꝙ hee intentiones ↄueniūt ꝫ differūt. ↄueniūt quidem qꝛ tam prime intentiones ꝙ ſecunde accipiūtur ab intellectu i fantaſmatibꝫ. quia intellectus nichil intelligit ſine fantaſmate et propter iſtam ↄuenientiam dicūtur prime intentiones eſſe eiuſdem generis cū ſecundis intentionibꝫ que dicūtur boni vel mali. Differūt autē qꝛ prime intentiones ſimiliter accipiūtur et vniuſaliter ſecūde autē ordinant ad opabile particulare. viſis hijs ſuppoſitionibus pꝫ lrā ꝫ ordo eius ad p̄cedentē lrām. Dictū eſt enī in precedenti lrā ꝙ vbi determinatū fuerit letū vel triſte fugit aut imitatur ſequitur autē. Et oīno in actione. i. ſicut intentio leti et triſtis ordinātur ad opus ſuum ad fugam ꝫ ꝓſecutionem ita eſt vniuerſaliter in omni actione q ſunt ibi quedam intentiones cadunt ad actū accepte a fantaſmatibꝫ· uerum autē et falſū ſine actione·i·intentiones uere uel falſe que nō ſunt actuales· q: nō adtinētes ad opus ſunt in eodem genere cū bono uel malo·i·cū intentionibꝫ boni uel mali que ſunt intentiones actuales ꝫ practice· q: ſicut ſunt in tentiones intelliguntur in fantaſmatibꝫ ita et ſecunde· tū licet hee intentiones ſic conueniāt et ſic ſunt eiuſdem generis· tū differūt in eo q ſimpliciter et a quodā·i·differūt q: prime intentiones ſunt ſimplices et nō actuales· ſecunde aūt intentiones ſunt extēſe ad actū. Deinde cū dicit· Abſtracta ue autē· oſtendit q intellectus non intelligit mathematica· ubi aduertendū eſt q hec lrā pōt habere ortū a pcedentibꝫ· Dictū eſt enī in pcedentibus q intellectus noſter intelligit ſpecies in fantaſmatibꝫ ꝫ q non intelligit ſine fantaſmate et ideo ſcientia noſtra oritur ex ſenſibꝫ Ex his autē poſſet aliquis accipe occaſionē et dīce cū mathematica ſint abſtracta a materia ſenſibili uel nō intelligūtur· uel ſi intelligūtur nō in fantaſmatibꝫ intelligūtur hoc excludēs phūs dicit q intellectus intelligit mathematica dicta p abſtractionem ſicut ſimū·i· ſicut intellectus ſimi qd eſt quid naturale accipit a fantaſmatibꝫ ita intellectus rei mathematice· tū differēter intelligit intellectus noſter rem naturalē ꝫ mathematicā· q: intelligendo rem naturalem nō abſtrahit a materia ſenſibili·ꝫ hoc eſt qd dicit lrā q intellectus intelligit ſimū ſm q ſimū eſt nō ſeparabile ſcꝫ a materia ſenſibili· q: intelligendo ſimū· concernit naſum in diffinitione eius· Intelligendo autē rem mathematicam abſtrahit a materia ſenſibili et hoc eſt qd dicit lrā q ſi intellect⁹ noſter intelligit aliquid in actu inquātum curuū· hoc eſt ſi intelligit aliquid actuale ſcꝫ rōne curui· intelligit illud ſine carne in qua carne eſt curuū·i· intelligit curuū qd eſt quid mathematicū ſine materia ſenſibili in qua exiſtit ex quo ſequitur q intellectus noſter cū intelligit illud curuū ꝫ ſilia intelligat mathematica que nō ſunt ſeparata ſm rem ac ſi eſſent ſeparata· ſequitur enī q uniuerſaliter intellect⁹ qui eſt ſm actū·i·qui actualiter intelligit res· eſt ſicut res intellecte q: ſicut res intellecte concernunt uel nō concernūt materiā ſenſibilē in ſui diffinitione ſic ab intellectu capiūtur

Notandū eſt q ſimū eſt quoddam curuū in naſo ita q ſimū ſup curuū addit habitudinē ad materiā ſenſibilem· ſimū ergo pōt apprehendi· uno modo inquātum curuū et ſic de eſſentia huiꝰ nō eſt q apprehendat naſus uel caro· q: ſi ſimū inquātum curuū concerneret carnē oīe curuū eſſet in carne qd falſum eſt· Similiter ſi ſimū inquātū curuū concerneret naſum oīe curuū eſſet in naſo q falſum ē non obſtante ergo q curuū ſit i carne tū intellectus curui pōt capi preter intẽtionē carnis et hoc eſt quod dicit phūs in lr̃a ꝙ ſi aliquis intelligit carnū quod eſt in carne intelligit illud ſine carne .i. intelligit intẽtionem carnis non intelligendo intentionem carnis. ¶ Alio modo poteſt cõcipi ſimum in quantum accidit ſupra carnem certam habitudinem ad materiã ſenſibilem ꝙ cadit in ſui diffinitione quia ſimum eſt carnū in naſo et ſic ſimum nõ intelligitur ſine materia ſenſibili. et qđ dcm̄ eſt de ſimo intelligendū eſt de qualibet re mathematica. ¶ Quereret aliquis vtꝝ res mathematice poſſūt abſtrahi a materia ſenſibili videtur ꝙ nõ quia res mathematica in effectu hꝫ eſſe in materia ſenſibili abſtrahere ergo rē mathematicã a materia ſenſibili ē eã abſtrahere et denudare ab eſſe in effectu. omne aūt qđ denudat ab eſſe in effectu corrūpitur. quia ſicut generatio nõ eſt niſi inducere eſſe in effectu ita corruptio nõ eſt niſi denudare ab eſſe in effectu ¶ Preterea ſi res ē in effectu et intelligitur pt̄er eſſe effectū videt ꝙ intellcūs mentiat ¶ Ad oppoſitū eſt dcm̄ phi in lr̃a ¶ Ad hanc queſtionem dicendū eſt ꝙ differt abſtractio et ſeparatio abſtrahere enī hoc ab hoc nil aliud eſt niſi intelligere hoc nõ intelligendo illud. ideo abſtractio nichil aliud eſt niſi diſtinctio certitudinum ſiue intentionum eatenus qua diſtincte ſunt exempli gratia intentio animalis diſtincta eſt ab intentione hominis et ideo abſtrahere aīal ab homine nichil aliud eſt niſi percipere intẽtionē animalis nõ percipiendo intentionem hominis et hec abſtractio nõ eſt niſi diſtinctio harum intentionū ex quo ſequitur ꝙ abſtrahere rem mathematicam nichil aliud eſt ꝙ̄ percipere rem mathematicã pt̄er materiã ſenſibilē et pt̄er eſſe in effectu. Separatio autē idem eſt ꝙ diuiſio vnius ab alio et ſicut abſtrahere nichil aliud ē ꝙ̄ intelligere hoc nõ itelligẽdo illõ ita ſeparare ē itelligere hoc nõ eē illõ Unde abſtrahere rem ab eſſe in effectu eſt intelligere rem non intelligendo eſſe in effectu. Separare autē rem ab eſſe in effectu idem eſt ꝙ intelligere rem non eſſe in effectu ideo ſeparatio opponitur compoſitioni quia ſicut intellectus componens dicit rē eſſe ita intellectus ſeparans dicit rem non eſſe. ¶ Abſtractio autem non opponitur compoſitioni quia abſtrahens vt ſic non dicit rem eē nec rem non eſſe ¶ Ex hijs viſis patet quo modo res mathematica poteſt abſtrahi a materia ſenſibili cum enim intentio rei mathematice ſit alia ab intentione ſenſibilis materie ſic autem percipere eſt idem ꝙ abſtrahere vt dictum eſt ſupra licet enī res mathematica p intellectū poſſꝫ ſic abſtrahi a materia ſenſibili ſiue ab eſſe in effcū tn̄ nõ pt̄ ſeparari. Intellcūs enī ſic ſeparans eſt falſus. licet intellcūs poſſet vere intelligere quiditatē rei mathematice abſqꝫ eē i effcū tn̄ ſi ſepat dicẽdo hec res nõ eſt i effcū fīm dē ¶ Ad pͥmū argumētum pꝫ abſtractio nō tollit rei eſſe in effcū ſic corruptio tollit. Intelligere eñi quiditatem ꝑter eſſe in effectu nō ē ſibi tollere eſſe in effectu q2 non eſt impoſſibile ꝙ duo ſunt coniuncta i re et tñ unum intelligatur ꝑter aliud ¶ Ad ſecundū argumentū pȝ ꝙ licet intellcūs ſeparatus ꝑt eſſe mēdacū tñ intellectus abſtrahens nō mētitur. licet eñi intellectus dicens ꝙ res mathematica nō eſt in effcū mētiatur tñ intellectus abſtrahens rē mathematicā a materia ſenſibili ſiue ab eſſe in effectu nō mentit. Dictū eſt eñi ſupra ꝙ circa intelligenciam indiuiſibiliū nō eſt falſum. Intellectus autē abſtrahens eſt intellectus intelligens ſimplicia ⁊ indiuiſibilia ¶ Deinde cū dicit. Utrū autē. Excuſat ſe phūs a ſolutiōe cuiuſdam queſtionis dicens ꝙ utrum cōtingat ipm intellectū nrm nō ſeparatū a magnitudine .i. a corpore. Intelligere aliquod ſeparatoꝝ .i. aliquā ſubſtanciā ſeparatam uel nō. nō eſt cōſiderandū .i. mō ſed cōſiderandū ē poſterius. Notandū eſt ꝙ res que cadūt ſub intellectu ſunt ſub triplici differencia. Quedā eñi ſunt que cōcernūt materiā ſenſibilem ⁊ ꝗtum ad eſſe et ꝗtum ad diffinitionem et iſte ſunt res naturales. ſecūdo ſunt alie res que cōcernūt materiā quātū ad eſſe ſed nō quantū ad diffinitionē et iſte ſunt res mathematice. tercō ſunt alie res q̄ ñ cōcernūt materiam nec q̈ntū ad eſſe nec quātū ad diffinitionem et iſte ſunt methaphiſice res ſiue ſubē ſepate. De primis rebꝫ et ſecūdis nō uidebat dubiū qīn intellectus poſſet eas intelligere ſed de tercio reꝝ genere ſic certius rationem reddit phūs in lr̄a dicens ꝙ intellectus noſter non eſt ſeparatus a magnitudine. hoc eñi uerbum poteſt exponi duobus modis. uno modo ſic intellectus noſter non eſt ſeparatus a magnitudine .i. a corpore et de hac expoſitione iam dictū eſt. Alio modo ſic intellect⁹ noſter nō eſt ſeparatus a magnitudine quia nō intelligit niſi formas abſtractas a magnitudine ſenſibiliū et ſcḋm hāc expoſitionem pȝ qḋ dictum eſt tam eñi res naturales ꝙ̄ res mathematice ſunt coniuncte magnitudini ſenſibiliū et ideo ab eis poſſet abſtrahi ⁊ de eis poſſȝ h̄ri ſciencia. Res autē methaphiſice nō ſunt coniuncte magnitudini ſenſibiliū et ꝑ cōſequens nō ſubiacent ſenſibilibus et ideo ut uidetur intelligi nō poſſunt tñ ut dictum eſt. Intellcūs noſter nō intelligat niſi formas abſtractas a magnitudine. Notandū eſt ꝙ hec queſtio de ſubſtancijs ſeparatis nō debuit hic declarari. q2 hec ſpectat ad methaphiſicā. hec tñ q̄ſtio non inuenit ab ariſtotile ſoluta q2 forte cōplemētū huius libri nō dū ad nos puenit uel quia morte preoccupatus non compleuit nec hanc queſtionem terminauit ¶ Quereret aliquis ad euidenciam eorum que dicit cōmentatoꝛ in paſſu iſto circa hāc q̄ſtionē concernunt materiam ſenſibilem et ideo n̄ positio Anaxagore in solutione huius questionis fuerit rationalis

¶ Ad hanc questionem dicendum est ꝙ Anaxagore posuit ꝙ intellectus ex hijs que intelligit hic potest deuenire ad intelligendum substantias separatas. Fundatur autē Anaxagore positio sup̄ duo fundamēta. Primū fundamentū ꝙ intellectus nr̄ denudat et abstrahit quiditatē ab habente quiditatē. Ratio aūt hui9 fundamenti est ꝙ obiectū intellectus nostri est ꝙ quid est abstractū ab eo cuius est. Secundū fundamentū est ꝙ hec abstractio et hec denudatio nō vadit in infinitū sed necessario est deuenire ad quiditatem nō habentē quiditatē. i. ad quiditatē puram. Ex hijs ergo duobꝫ fundamētis arguebat sic Anaxagore. Si id qđ primo occurrit ad intellectū est aliquid hn̄s quiditatē possum9 ꝑ intellectū nostrū abstrahere quiditatē illius primi intellecti ꝙ si illa quiditas habeat quiditatē possibile erit iterū abstrahere quiditatē illi9 quiditatis ⁊ hoc totū p̄t hr̄i ꝑ primū fundamentū ⁊ cū nō sit abire in infinitū sic abstrahendo vt ostēsum est i secundo fundamēto ergo est deuenire ad quiditatem nō habentē quiditatē quiditas autē nō hn̄s quiditatē est quiditas pura. quiditas pura est separata a materia ergo est deuenire in cognitionē subē separate.

¶ Alio modo posset formari rō Anaxagore et sic speculatū ab intellectu aut est cōpositū ex quiditate ⁊ quodā alio aut ē quiditas pura aut priuatio. Si est cōpositū ex quiditate et quodā alio ex primo fundamento hec quiditas p̄t abstrahi ab illo et ab alio et cum nō sit abire in infinitū ꝑ secundum fundamentum necessario deueniemus ad quiditatem puram nō hn̄tē quiditatē ⁊ hanc dicim9 substantiā separatam. Si autē speculatū est quiditas pura habemus propositum. ꝙ autem speculatum sit priuatio pura est impossibile quia priuacō pura nichil est. Licet autem hec sit positio Anaxagore tamen irrationalis est quia quiditas coniuncta cum materia et quiditas omnino separata non sunt quiditates vnius rationis. et per consequens ad cognitionem huius resoluendo non deuenimus per cognitionem illius sicut enim ponebat Anaxagore.

¶ Ymaginabimur enim. ꝙ maior differentia est inter quiditatem que abstrahitur a materia et quiditatem omnino separatam q̄ȝ inter duas quiditates que abstrahuntur a materia sicut est quiditas coloris et soni sed videmus ꝙ quiditas vna separata a materia nō sufficienter ducit in cognitionem alterius abstracte a materia sicut enim quiditas soni non sufficienter ducit ad cognoscēdum quiditatem coloris ergo multo minus cognitio quiditatis abstracte a materia non sufficienter ducet in cognitionem omnino separatarum ⁊ sic patet ꝙ irrationabilis fuit positio Anaxagore ergo ⁊c.

¶ Quereret aliquis vtrū ꝓpoſitio Alexandri in ſolutione huiꝰ queſtionis ſint rationabilis. Dicendū eſt ꝙ nō. ¶ Ad cuiꝰ euidentiā notandū eſt ꝙ poſitio Alexandri fundabat̄ ſup̄ tria fundamenta. Primū fundamentū eſt ꝙ intellcͦus in habitu eſt intellectus generatus ſiue factꝰ. ꝑ imaginabat̄ alexāder ꝙ ex actiōe agentis ⁊ receptione poſſibilis generatur intellcͦus i habitu. poſuit eni̅ ꝙ intellectus poſſibilis nō aſſimilat̄ tabule ſed magis aſſimilat̄ aptitudini. in tabula qꝛ intellectus ē quedam aptitudo que ſequitur ad intelligibilia que ſequitur ꝯplexionem elementoꝝ ⁊ ideo intellcͦus eſt generabilis ⁊ corruptibilis In hac autē aptitudine que eſt intellectus intelligentia agens que ſm̄ eū eſt ſubſtantia ſep̄ata facit formas intellectas in actu ex hoc eni̅ fieri generat̄ intellcͦus in actu. Secundū fundamentū eſt ꝙ hec generatio aliquā habebit ſuū ꝯplementū ⁊ hoc qꝛ generatio nō vadit in infinitū tūc habebit ſuū ꝯplementū qn̄ oia intellcā in potētia fuerint intellecta in actu ⁊ tūc intellectus poterit intelligere tam ſep̄ata ꝙ̄ nō ſep̄ata. Intellcͦus eni̅ ex hoc ꝙ intellecta ꝯtinue fiunt in actu ꝯtinue magis vigoratur qꝛ ꝯtinue magis ꝯiūgitur lumen agētis in virtute cuius fiūt intelligibilia in actu et generatur intellectus in habitu ⁊ tm̄ hec vigoratio nō cadit in infinitū qꝛ tandem erit deuenire ad finem huiꝰ vigorationis in quo ſine intellectus in actu perfecte copulabit̄ intellcͦm agenti ⁊ p̄ eum ſic ſibi pfecte vnitū intelligit ſubāas ſep̄atas. Terciū fundamentū eſt ꝙ intellectus agens duobꝫ modis copulatur intellectui in habitu vt efficiens et vt forma. Dū eni̅ intellcͦus in habitu eſt in fieri ⁊ in generari et tm̄ ꝯplementū ſui copulat̄ ſibi intellectus agens vt efficiens. qn̄ autē fuerit pfecte generatus et factus copulabitur ſibi forma p̄ quā poterit intelligere alia ſep̄ata. Intellectus eni̅ agens eſt ſubā ſep̄ata ſm̄ eū intelligens alias ſubſtācias ſep̄atas et ideo p̄ eū nobis vnitū poterimus intelligere ſubſtācias ſep̄atas poterat eaā. Alexander ex hijs fundamentis arguere ois generacō hꝫ ſuū ꝯplementū ergo intellectus in habitu qui eſt generatus aliquādo ſuū habebit ꝯplementū hoc autem erit quando erit perfecte lumine agētis non ſolum vt efficiētis. ſed etiam vt forme per quam formam poterat intelligere ſubſtantias ſeparatas. Complementum ergo intellectus noſtri arguit ꝙ intelligamus ſubſtantias ſeparatas. vel forte ſic arguebat Alexāder Intellectus poſſibilis per intentiones ſpeculatas quas acquirit continue magis diſponitur vt vniatur intellectui agenti cum ergo hec diſpoſitio non vadat ad infinitum tandem intellectus poſſibilis vnietur intellectui agenti per quantum ſic ſibi vnitū intelliget ſubſtācias ſeparatas hec eſt ergo poſitio Alexandri que tamen irrationalis eſt ponit eñ ꝙ ꝑ intellectum agentem vnitum intellectui poſſibili intelligemus ſubſtantias ſeparatas ꝙ quidem eſt impoſſibile. ¶ Primo quidem quia ſi ꝑ intellectum agentem intelligim⁹ ſicut ꝑ formam. aut intellect⁹ agēs eſt forma actualis aut forma ſubſtantialis ꝙ autem intellect⁹ agēs ſit forma actualis nobis vnita eſt impoſſibile quia ſm hoc intellectus agens eſſet accidens et non ſubſtantia cum tamen ipſe Alexander poſuerit intellectum agentem eſſe ſubſtantiam ſeparatam. Si autem intellectus agens vnitur nobis vt forma ſubſtantialis et ſm eſſe ſubſtantiale ſequitur ꝙ ſit vnum ſm eſſe cum homine hoc autem non poteſt eſſe niſi ſit anima vel pars eius cū tamen Alexander poſuerit ꝙ intellectus agens ſit ſubſtantia ſeparata ab homine. ¶ Secundo errauit Alexander quia ſm eum intelligētia agens eſt ſubſtantia ſeparata incorruptibilis enim actu. Intellect⁹ enim poſſibilis ſiue intellectus i habitu eſt corruptibilis et generabilis ſubſtantia autem eterna incorruptibilis non poteſt eſſe forma intellectus in habitu qui eſt corruptibilis. ¶ Tercio errauit Alexander quando enim dicit ꝙ omnis diſpoſitio et omnis generatio habebit ſuū complementum. et hoc modo non ꝓtur in infinitū. concedendū eſt ⁊ dicēdū ꝙ omnis generatio et omnis diſpoſitio habebit complementū ſm modū ſui generis. Intellectus ergo poſſibilis vel intellectus in habitu in acquirendo intellecta habebit ſuū complementū ſm modū ſui generis. nō eſt aūt complementū ſui generis vt vniatur ſubiecto ſeparate ꝑ quā intelligat ymmo hoc excedit ſuum genus.

¶ Tercio quereret aliquis vtrum poſitio Auerroys in hac materia fuerit rationalis. ¶ Ad tercium eciā notandū eſt ꝙ poſitio Auerroys fundabatur ſup tria fundamenta.

Primū fundamentū eſt ꝙ prima intellecta ſiue prīe dignitates nō ſūt in nobis ex ſtudio vel inquiſitione ſed ꝑ lumen intellectus agentis ⁊ ideo hec prima intellecta aliqñ dicitur in nobis eſſe a natura poſtq̄ autem hec intellecta prima facta i nobis ꝑ ipſam et ꝑ intellectū agentē fiunt i nobis duo intellecta que acquiruntur a nobis per ſtudium ſicut ſunt concluſiones et ſic tam intellectus agens q̄ intellectus in habitu qui habet iam apud ſe prima intellecta concurrunt ad eandem actionem.

Secundum fundamentum eſt ꝙ vna actio non eſt duorum niſi vnū comparetur ad aliud vel ſicut forma ad materiam vel eciam ſicut agens ad inſtrumentum. cum ergo vna actio ſit intellectus agentis et primorum principiorum ſiue eciam intellectus in habitu per prima principia tunc oportet ꝙ intellectus agens comparetur ad intellectum in habitu per prima principia.

vel sicut agens ad instrumentum vel sicut forma ad materiam ꝙ questio sit possibile ostendit sic Auerroys Intellect⁹ possibilis est subã separata q̃ intelligit pͥma speculata et etiã intelligit intellectũ agentẽ sequit̃ ergo ꝙ sit subiectũ utriusq; scilicet pͥmorum speculatorum et intellectus agentis et sic tã principia speculata ꝙ intellectus agẽs conueniũt in uno subõ. que autẽ conueniũt in uno subõ se hñt adinuicẽ ex eo ꝙ unũ se habet ad aliud sicut forma ad materiã ex eo ꝙ unũ est materialis et reliquũ formalis. vel ergo pͥma speculata se habẽt sicut forma ad intellectũ agentẽ ꝙ nõ est dicere vel ꝙ intellect⁹ agens se habet ad intellecta speculata sicut forma ad materiã. Tertiũ fundamentũ est ꝙ cũ intellectus agens se habet ad speculata siue ad intellectũ in habitu sicut forma ad materiã oportz ꝙ sicut speculata intellecta copulãtur nobis ꝑ fantasma que sunt quasi quoddam subiectũ ipsorum ꝙ etiã intellectus agens copuletur nobis ꝑ ipsa speculata quorum speculatorum ipse intellectus agens est quasi forma ex quo sequitur ꝙ quãdiu intellecta speculativa sunt nobis in potentia ꝙ intellectus agens continuatur etiã nobis in potentia et quãdo intellecta speculativa partim sunt in potentia partim sunt in actu puta ꝙ aliq̃ intellecta iã facta sunt i actu et alia sunt in fieri et in acquiri tũc mouetur ad cõtinuationẽ quãdo autẽ oia speculata iã facta sunt in actu tũc intellectus agens est ꝑfecte nobis cõtinuatus ꝑ quẽ nobis ꝑfecte cõtinuatũ poterimus intelligere substãcias separatas. dũ enĩ mouemur ad cõtinuationẽ unitur nobis intellect⁹ agẽs .i. efficiens in fine autẽ mouẽdo unitur nobis ut forma hec positio Auerroys irrationabilis est. Primo quidem quia ponit intellectũ possibilẽ et agentẽ substãcias separatas cũ dictũ sit superius ꝙ intellectus possibilis et agens sunt ptes aie. Secũdo autẽ quia ꝑ hãc cõtinuationẽ quã ponit nõ datur nobis ꝙ intelligamus. Dixit enĩ ꝙ intellect⁹ agens se hz ad intellecta speculata sicut forma ad materiã. Intellecta autẽ speculata copulantur nobis ꝑ fantasmata. certũ enĩ est ex supra dictis ꝙ fantasmata se hñt ad intellectũ possibilem sicut colores ad visum ex hoc ꝙ visus mediante colore cõtinuatur illi cui⁹ est color puta lapidi nõ datur sibi ꝙ videat ergo a simili ex hoc ꝙ intellectus possibilis copulatur nobis per fantasmata non datur nobis ꝙ intelligamus. ¶ Certum est etiam ꝙ ipsa fantasmata se habent ad intellectum agentem sicut colores ad lucem ex hoc autem ꝙ lux continuatur colori non datur lapidi cuius est color quod illuminet sicut lux ergo a simili ex hoc ꝙ intellectus agens copulatur nobis ꝑ fantasmata non datur nobis ꝙ intelligamus substantias separatas. sic enim ponit Auerroys

Nunc autem de anima

Postq̄m phūs determinauit de ſenſu et intellectu. hic ex dictis tam de ſenſu ꝙ de intellectu ꝯcludit q̄dam ſūt de anima ſciendū. et duo facit. quia primo oſtēdit eē ſciendū de anima ꝙ ipſa eſt quodāmodo omnia. ſecūdo ſciendū eē oſtendit de anima ꝙ vna pars anime dependet ab alia ſicut pars intellectiua a parte ſenſitiua ibi. Qm̄ autē res nulla eſt. Primo ergo ꝓbat ꝙ anima eſt quodāmodo omnia. ſecundo oſtendit ꝑ quem modum eſt omnia ibi. Neceſſe eſt autē. Prima in duas partes ꝯm ꝙ ꝓbat intentū ſuum per duas rationes. ſecunda ponit ibi. Secantur autē. Ponit ergo primā rationē ad ꝓbandū ꝙ anima ſit omnia. Fundatur autē hec ratio ſuper duo fundamenta. Primū fundamētū eſt ꝙ omne ens vel eſt ſenſibile vel intelligibile ita ꝙ intelligibile et ſenſibile euacuant totū ambitū entis. Secundū fundamentū eſt ꝙ anima ꝑ ſenſum pōt fieri omnia ſenſibilia. ꝑ intellectū autē pōt fieri omnia intelligibilia. Ex quo ſequitur per primū fundamentū ꝙ pōt fieri omnia. quia vt dictū eſt in primo fundamento. omne ens vel eſt ſenſibile vel intelligibile. et hoc eſt quod dicit lr̄a ꝙ nūc recapitulātes ea que dicta ſunt de anima dicamus ꝙ anima quodammodo eſt omnia. omnia enim que ſunt aut ſunt ſenſibilia vel intelligibilia. Anima autē ꝑ ſenſum eſt ipſa intelligibilia et hoc qa ſcientia .i. intellectus ſciens fit ipſa ſcibilia intelligibilia ſenſus autem fit ipſa ſenſibilia. qualiter autē intellectus fit ipſa intelligibilia. dicendū eſt poſt. Deinde cum dicit. Secantur autē. ponit ſecundā rationem et poteſt ratio ſua eſſe talis. Que habent eaſdem diuiſiones quodammodo ſunt idem. res autem et aīa ſunt eiuſdem diuiſionis ergo quodammodo ſunt idem. maiorē ſupponit phūs tanq̄ꝫ notam. minorē ponit in lr̄a dicens ꝙ ſcientia et ſenſus .i. intellectus ſcitiuus et ſenſus ſecant in res .i. diuiduntur quemadmodū res diuiduntur vt ſicut res pōt diuidi ꝑ potentiam et actum ita intellectus et ſenſus et hoc eſt quod ſubdit ꝙ ſcientia et ſenſus que ſunt in potētia ordinantur ad ſcibilia et ſenſibilia que ſunt in potētia. Intellectus autē et ſenſus qui ſunt in actu ordinātur in intelligibilia et ſenſibilia que ſunt in actu. ex quo ſequitur ꝙ anime ſenſitiui .i. aīa q̄ pōt ſentire et quod ſcire pōt .i. potētia q̄ pōt intelligere ſunt in potētia hec ſcꝫ ſenſibile et intelligibile ita ꝙ ſenſus eſt in potētia ſenſibile et intellectus ē in potētia intelligibile et ſcibile.

¶ Quereret aliquis. vtꝝ ſit verū quod dicit phūs ꝙ anima ſecatur vt res. Dicendū eſt ꝙ ſic. ¶ Ad cuiꝰ euidentiam notandū eſt ꝙ anima ſecatur ſicut et res pōt diuerſificari multis modis. Primo modo quia ſicut res diuiditur per materiā formā et cōpassiuū ita et in anima: ut enī dictū est prius. ¶ In anima est aliquid ut materia uel simile materie et hic est intellectus possibilis. et aliquid simile forme. hic est ipse speculatiuus uel intellectus siue intentio speculata. et est aliquid simile composito. ut est intellectus generatus siue factus quē dicimus intellectū speculatiuū. Secūdo modo pōt declarari uerbū istud sic. dicit enī diuidentes ens sunt sensibile et intelligibile omne enī ens uel est sensibile uel intelligibile sicut ergo ens diuiditur ꝑ sensibile et intelligibile ita suo mō diuiditur anima diuiditur ꝑ sensum et ꝑ intellectū ut ꝑ sensum posset fieri oīa sensibilia et ꝑ intellectū posset fieri omnia intelligibilia. Non enī ymaginabimur ꝙ anima est unū ens ex materiā nec omnibus entibus quia pōt fieri omne ens. ymaginabimur enī ꝙ licet anima conueniat omnibus entibus tū eis conueniat ſm diuersas rationes quia ſm rationē sensus conueniat sensibilibus et ſm rationem intellectus conueniat intelligibilibus. Tertio modo pōt declarari pdictum uerbū quia sicut ens diuiditur ꝑ potētiam et actum ita et anima diuiditur ꝑ potētiam et actum. Ubi notandū est ꝙ sicut sensibile diuiditur ꝑ potentiam et actū ita et sensus. sicut enī sensibile aliquā est in potentia ad mouendum sensum et aliquā actu mouet. ita sensus pōt aliquā moueri aliquā actu mouetur et sic potētia et actus in sensibilibus arguit potētiam et actum in sensu et quod dictū est de sensibili respectu sensus idē dicendū est de intelligibili respectu intellectus nā sicut actio intellectiua aliquā est in potētia intellecta aliquā actu intelligitur. ita intellectus aliquā pōt intelligere aliquā actu intelligit. ¶ Secūdo quereret aliquomodo ꝙ ex hoc ꝙ aīa et ens sunt conuertibilia sequatur ꝙ aīa posset fieri omnia ita ꝙ sit unū cū omnibus. Dicendū est ꝙ sic. et hoc pꝫ primo. quia si attendamus primū modū exponendi pdictam ꝓpositionē. Primus aūt modus est ꝙ sicut ens diuidit in materiam formam et compositū ita in anima est aliquid simile materie aliquid simile forme et aliquid simile composito. Ex hoc autē ꝙ in rebus est materia sequitur ꝙ est ibi aliquid ꝙ pōt fieri omnis forma materialis in effectu et quo ad formalem. Ex hoc ꝙ in anima est aliquid simile materie sequitur ꝙ ibi est aliquid quod potest fieri omnia et si nō in effectu ſm esse reale tū nō corporale et ſm esse intentionale et sicut prima diuisio arguebat ꝙ omnis forma materialis potest fieri unū cū materia dando sibi esse reale et esse in effectu. ita diuisio secunda arguit ꝙ omnis forma materialis potest fieri unū cū ipsa anima quantum ad esse intentionale siue quantum ad esse intentionale non autem dando sibi scꝫ ipsi anime esse in effectu sed abstrahēdo ipsam animam ad secundam ꝑfectionem que est sentire et intelligere. ¶ Secūdo idem patet secūdum ſecundū modū verificandi p̄dictā ꝓpoſitionē. ſecundus aūt mod⁹ ſunt ꝙ ſicut ens diuidit̾ et ſecat̾ ꝑ intelligibile ⁊ ſenſibile ita aīa diuidit̾ ⁊ ſecat̾ ꝑ intellectū ⁊ ſēſum. Ex hec aūt ſimili mō ſectiōis ⁊ diuiſiōis ꝓpoſitū p;, id eīm aīa ſecat̾ ꝑ ſēſum ⁊ intellcm̄ et poſſ; fieri vnū cū toto ēte ſ̄ qualibet dr̄am ſui ita ꝙ ꝑ ſēſum fiat vnū cū ſēſibili et ꝑ intellcm̄ fiat vnū cū intelligibili. Tercio hec idē p; ſ̄m terciū modū verificandi p̄dictā ꝓpoſitionē. ſunt aūt p̄dictus modus ꝙ ſicut ens diuidit̾ ꝑ potēciā ⁊ actū ita ⁊ aīa ⁊ ſ̄m hūc modū patz. qd̄ querit̾ ¶ Ad cui⁹ euidenciā notandū eſt ꝙ impoſſibile eſt ꝙ aliq diuidātur ꝑ eaſdē dr̄as niſi aliquo mō ſīt vnū cui⁹ rō eſt qr̄ eedē dr̄e diuidētes ſunt eaſdē diuiſi. ſic eīm alie et alie dr̄e arguūt aliud ⁊ aliud diuiſum ita eīm dr̄e arguūt idem diuiſum cū ergo aīa et ens diuidātur ꝑ eaſdē dr̄as ſc; ꝑ potēciā et actū e; ꝙ aliquo mō ſint vnū. hec aūt̄ vnitas ſic eſt ꝙ ex intēcione intellecta et intellectu fit vnū ꝓpter quā vnitatē dū intēcio eſt intellecta in potēcia et intellcūs intelligit in potēcia et dū intēcio eſt intellecta in actu ⁊ intellectus intelligit in actu ex quo p; ꝙ potēcia et actus que diuidunt intēcionem diuidunt intellectum et eodem modo ex intēcione ſenſata et ſenſu fit vnum. et ideo intēcionem eſſe ſenſatam in potēcia idem eſt ꝙ ſenſum eſſe in potencia et intencionem ſenſatam in actu idem eſt ꝙ ſenſum eſſe in actu et eſt exemplū ex materia et forma fit vnū et ideo dum materia eſt in potencia ad ꝑfici. i. per formam et forma eſt in potencia ad ꝑficiendum ita ꝙ dicere ꝙ materia eſt in potencia eſt dicere ꝙ forma eſt infra potenciam materie. Eodem mō dicere ꝙ intellect⁹ vel ſenſus eſt in potencia vt ꝑficiatur ꝑ intēciones intellectas vel ſenſatas idem eſt ꝙ dicere ꝙ intenciones intellecte vel ſenſate ſunt in potencia ad perficiendum. et dicere ꝙ hec ſunt in actu ē dicere ꝙ iſta ſunt in actu ¶ Tercio quereret aliquis vtrum anima ſit omnia intelligibilia ſ̄m intellectum poſſibilem an ſ̄ intellectum agentem ¶ Circa hūc queſtionem duo ſunt declaranda. Primū eſt ꝙ aīa eſt oīa tam ſ̄m intellectū poſſibilem q̄ ſ̄m intellectū agentē Secundū eſt ꝙ licet ſit omnia ſ̄m hūc intellectum et illum tamen differenter ¶ Quantū ad primū notandum eſt ꝙ nichil eſt infra potenciam actiuam quod nō ſit aliquo modo infra paſſiuā cuius racio eſt. quia potencia paſſiua nō eſt potencia niſi in habitudine ad actiuam. ideo enim potencia paſſiua poteſt fieri hoc quia potencia actiua poteſt hoc facere. Si enim potencia paſſiua poſſ; fieri ⁊ nō eēt dare potēciā actiuā q̄ poſſ; facere illa potēcia paſſiua eēt ocioſa qr̄ nūq̄ poſſ; deduci ad actum cum paſſiuum non deducatur ad actum: niſi per actiuum Cum ergo intellectus poſſibilis respiciat intellectũ agentē sicut materia passiua respicit actiuũ ꝯ impossibile est ꝙ aliquid sit infra intellectũ possibilē ꝙ nō sit aliquo modo infra intellectũ agentē. Sic ergo aīa est oīa ſm intellectũ possibilē et ꝙ sit oīa ſm intellectũ agentē et sic p3 primũ declarandũ. et quo etiā p3 secundũ sc3 ꝙ dr̃ter est oīa hoc mō et illo. ſm enī intellectũ possibilē ē oīa in fieri q2 p̄t omnib3 assimilari. ſm autē intellectũ agentē est oīa in facere q2 p̄t fieri oīa assimilare faciendo de potētia intellecta actu intellectũ.

¶ Deinde cũ dicit. Necesse aūt est ostendit p quē modū aīa est oīa. et primo hoc ostēdit. secūdo ex hoc cōcludit quandā cōclusionē ibi. Quare aīa.

¶ Quantū ad primū fundatur ratio siue sententia phī sup duo fundamēta. Primū enī fundamentū est ꝙ ideo aīa est oīa q2 oīa ſm aliquem modū eēndi sunt in aīa. Secūdum fundamentū est ꝙ eē in aīa vel est ſm esse reale vel ſm esse intētionale nō aūt pōt esse in anima ſm eē reale ꝙ3 ergo esse in anima ſm eē intētionale qđ a multis vocatur eē diminutū. Concludit ergo ꝙ anima ē oīa vel sit vna cū omnib3 nō ſm eē rei sed ſm esse intētionis et q̄tū ad hoc fundamētū dicit phūs in lr̃a ꝙ necesse est ꝙ ipsa hoc est ꝙ ipse res sint vnū cū aīa vel sint in anima aut necesse est ꝙ species .i. intētiōes reꝝ sint in anima ita ꝙ aīa fiat oīa ſm intētiones. Primū autē impossibile q2 realiter ipse res non sunt in aīa. sed intentiones reꝝ nō ē n̄ lapis est in aīa sed species lapidis.

¶ Deinde cū dicit. Quare aīa. cōcludit ex dictis quandā cōclusionē dicēs ē enī ꝙ aīa est oīa. et hoc autem cōcludit phūs ꝙ in hoc ꝙ est oīa assimilatur manui. q2 sicut manus est oīa organa ita anima est oīa entia. et hoc est qđ dicit lr̃a quare sc3 quia anima ē oīa est sicut manus .i. assimilatur manui. manus enī ē organū organorum in manus enī data est homini quasi loco omniū organoꝝ. et intellectus est species speciēꝝ .i. intellectus est forma data homini loco omniū specieꝝ et formaꝝ intelligibiliū. et sensus datus est homini loco omniū sensibiliū.

¶ Notandū est ad euidentiam eius ꝙ dictū est ꝙ anima assimilat̃ manui quia manus est vnū organū qđ suo mō cōuenit omnib3 organis. cū homo p manū p̄t sibi fabricare oīa organa et instrumenta ideo enī dicit manus oīa organa. q2 h3 esse etiam virtuale in ad omne organū eo modo aīa est reꝝ enim ꝙ suo mō cōuenit omnib3 entib3 et ideo dicit phūs ꝙ aīa p intellectū est species specierum intelligibiliū .i. est quedā forma suo mō correspondens omnib3 intelligibilib3 sicut man9 cōuenit oīb3 organis et eodē mō aīa p sensum est species specieꝝ sensibiliū. species .i. est vna quedam forma correspondens omnibus sensibilibus.

¶ Et notandum est ꝙ si anima esset tota actiua. ita enim ꝙ ipsa per actiuitatem suam posset fabricare in seipsa intentiones omniū entiū eſſet optima ſimilitudo inter aīam ꝛ manū q: ſicut manus p virtutē ſuā p̄t fabricare inſtrumenta et ſic poſſet ſe facere oīa ſm eſſe intencionale. ¶ Quereret aliquis ſuper iſto verbo. Nō eīn lapis eſt in aīa ꝗ vtꝝ ſpēs formatiue in aīa vel tm̄ expreſſiue. ¶ Ad hāc queſtionē poſſet eē triplex modus dicendi ¶ Quidā eīn dicūt ꝙ p̄ter actū intelligendi ſunt ſpēs intellectu poſſibili. ita ꝙ intellectus poſſibilis p̄mo informatur ſpēbus poſtea ſic informatus elicit actū intelligendi. et de talibꝫ ſm eos dictū eſt in lr̄a ꝙ lapis nō eſt in aīma ſed ſpēs lapidis. Hanc autē poſitionē ſuā ꝯfirmāt tribus rationibꝫ. Prima ratio fundatur ſup duo fundamenta. Primū fundamentū eſt ꝙ fantaſma ſiue intelligibile hꝫ rationē mouentis. Intellectus autē poſſibilis hꝫ rationē moti. et hoc fundamentū notū eſt ex p̄cedentibꝫ vbi dictū fuit ꝙ ſicut ſe hn̄t fantaſmata ad intellectum i mouendo ſcꝫ ipſum. Secūdū fundamentū eſt ꝙ mouēs et motū debet eſſe ſimul ꝛ hoc fundamentū p̄t haberi ex multis locis phie marie tū ex .vij. phiſicoꝝ. cū ergo p p̄mū fundamentū obiectū intelligibile ſit mouens et intellectus poſſibilis ſit motus. opꝫ ꝙ obiectū intelligibile et intellectus poſſibilis ſint ſimul. nō āt p̄t eſt obiectū intelligibile p̄ns per eſſenciam ſuā erit ergo p ſpēm que ſpēs quaſi ſuplet eius vicē i mouendo intellectū poſſibilem et i operando informationē intellectualē. Secūda ratio ad idem ꝓbandū etiā fundatur ſup duo fundamenta. Primū fundamentū eſt ꝙ ens in potēcia vt ſic nec agit nec cooperatur agenti ꝙ aūt nō agat pꝫ: ꝙ oīs actio eſt ab ente in actu ꝙ etiā nō cooperatur agēti pꝫ: q: cooperari eſt quoddam agere. Secundū fundamentū eſt intellectus poſſibilis vt ſic eſt ens in potēcia vt oſtēſum eſt ſupra ergo nec agit nec cooperatur agenti niſi fiat in actu. In actu āt nō p̄t fieri niſi p ſpēm. videmus eīn ꝙ intellectus poſſibilis format conceptū rei ꝙ quidem formare eſt quoddā agere ergo opꝫ ꝙ ſi intellectus poſſibilis debꝫ ſic agere ꝙ iam ſit actuatus p ſpēm ꝛ nō ſit tantum ens in potencia. Tercia ratio etiam fundatur ſuper duo fundamenta. Primū fundamentū eſt ꝙ intellectus eſt maioris virtutis ꝙ̄ ſenſus hoc patet de ſe. Secundum fundamentum eſt ꝙ in aliquibus virtutibus ſenſitiuis conſeruatur ſpēs etiam cum actu non ſentitur ergo multo magis in intellectu ſunt ſpēs rerum et cum actu non intelligit hic ergo eſt vnus modus dicendi et ſatis vſitatus ſm quem modum ſpēs ſunt in anima informatiue vel quaſi ſm quem modum patet textus philoſophi: quia lapis non eſt preſens intellectui ſed ſpēs lapidis. Secundus modus eſt aliorum ¶ Ad cuiuſmodi enim declarationem ſunt ponende due ſuppoſitiones. Prima enim ſuppoſitio eſt ꝙ ſimilitudo in virtute intellectus agentis mouet intellectū poſſibilem. mouet autē eum ꝙ in virtute intellectus agentis ꝑſentatur intellectui poſſibili ſub intentione quiditatis ꝗ nō ſub alia intentione. ſic aūt mouendo cauſat in eo intellectionē. Secunda ſuppoſitio eſt ꝙ iſta intentio ſic mouens intellectum poteſt vocari ſimilitudo et ſpecies rei imaginate. cū iſti ꝙ res hꝫ duplex eē. vnū eſſe habet in effectu et i materia ſenſibili et ſm̄ hoc eſſe non eſt in aīa et hoc eſt quod dicit phūs in li°. ꝙ lapis nō eſt in anima. ſecundū eſſe habet res ꝓut eſt ſub lumine intellectus agentis et hoc vocatur eſſe intentionis ſiue ſimilitudinis et ꝑ hoc eſſe res ſunt in anima non quidem informatiue ſicut dicebat prima opinio ſed magis expreſſiue quia res in virtute luminis ſe exprimit apud intellectū poſſibilem non ſm̄ ꝙ eſt in effectū ſed ꝑ quod. ſ. ꝑ eſſe intentionale vel dicitur eſſe in intellectu ſicut mouens in moto et de hoc eſſe dictū eſt in li° ꝙ ſpecies lapidis eſt i anima. Appellatur enim hec ſpecies lapidis vel ipſa intentio mouens intellectum poſſibilem ꝓut eſt ſub lumine intellectus agentis vel ipſa motio facta in intellectu ab ipſa intentione mouente. Ex quo vult ſequi hunc modum dicendi patet ꝙ verificari pōt verbū phi ſcꝫ ꝙ lapis n̄ eſt in anima ſed ſpecies lapidis. patet etiam ꝙ mouens ꝗ mota ſunt ſimul nō enim omnino ſimulias eſt ꝑ [illegible] mationē ſed ad hanc ſimilitudinē ſufficit ꝙ intentio vt ē ſimul cū lumine ſufficienter moueat et intellectus poſſibilis ſufficienter moueat. Patet etiam ꝙ ſm̄ iſtam poſitionē intellectus pōt formare conceptū quia nō actualē ꝑ motionē receptam a fantaſmate pōt formare conceptū ſm̄ eūd hūc modū ponendi pꝫ ꝙ intellectus fit omnia ſed in virtute luminis agentis aſſimilatur omnibꝫ intentionibꝫ intellectiuis ita ꝙ fit omnia nō ſm̄ eſſe in effectu ſed ſm̄ eſſe intentionis ita ꝙ ex intentione intellectiua quā vocat phūs in li° ſpeciem et intellectu poſſibili fit vnū ſicut ex mouente ꝗ moto vel ſicut ex determinante et determinato. Tercius modus dicendi eſt aliquorū de quo nō facta eſt mētio in capitulo de intellectu agente. Dicūt enim aliqui ꝙ intellectus in ꝑſentia fantaſmatū facit in ſeipſo intellectionē nec oportet ꝙ fiat a fantaſmate quia actio vitalis nō ē niſi a principio viuente. Intelligere autē ē actio vitalis et ideo non eſt a fantaſmate ſed ab intellectu tanq̄ a principio viuente. Intellectus autem faciendo in ſeipſo intellectionem aſſimilat ſe omnibus intelligibilibus ꝗ ſic ſm̄ hūc modū dicendi ſaluatur verbū phi. ꝙ lapis nō eſt in anima ſed ſpecies lapidis. ſpecies enim ꝗ ſimilitudo aliquā vocatur ipſa actio ſic et viſus eſt ſpecies viſibilis. quia enim viſus per viſionem aſſimilatur rei viſibili ſic etiam intellectio eſt ſpecies rei intelligibilis q: intellectus p actū intelligendi aſſimilat̄ rebꝫ. Intellectus ergo faciendo in ſe intellectionē facit in ſe ſimilitudines intelligibiliū ſm̄ quas ſimilitudines res dñr eē in aīa. licet hec poſitio rónabilis videat̄ tñ nō ſequit̄ mētē phi qui poſuit intellectum virtutē paſſiuā.

Deīn cū dt. Qm̄ āt neq; res vlla eſt. oſtēſo q aīa eſt oīa oſtēdit q intellectus dependet a ſēſu et fantaſia et duo facit. qꝛ p̄mo oſtēdit q noſtrum intelligere dependet a ſenſu ⁊ a fantaſia. ſcḋo oſtendit q nō obſtante hac dependentia intellectus eſt alter a fantaſia ibi. Eſt autē fantaſia. Primo ergo oſtendit q noſtꝝ intelligere dependet a fantaſia et a ſenſibilibꝫ. Fundat̄ ſentētia phi ſup vno fundamēto. et quo fundamento elicit vnā ↄcluſionē. Fundamentū eſt q nulla res intellecta a nobis eſt ſeparata a magnitudine ſēſibili p̄mo oīs res intellecta a nobis eſt in magnitudine ſēſibili ſm̄ eē. licet intellectus poſſet eam abſtrahere a magnitudine ſēſibili. Ex hoc autē q oīs res intellecta ē i magnitudine ſēſibili. cū magnitudo ſenſibilis ſit obiectū ſenſus. oꝫ q oīs noticia noſtra oriatur a ſēſu hoc eſt ergo vnū fundamentū. Ex hoc fundamēto elicit phūs vnā ↄcluſionē que eſt q nichil ſentiēs nichil intelligit nichil aliud addiſcit. Ex quo enim ſcientia oriat̄ a ſēſu vt dictū eſt in fundamento iā poſito neceſſe eſt q iā deficiente ſēſu deficiat ſcientia et hoc eſt qḋ dictū eſt p̄mo poſteriorꝫ q deficiente aliquo ſēſu deficit vna ſcientia. Fundamentū ergo ponit in principio ↄcluſio ponitur ibi Et ob hoc neq; ſentiens.

Quantū ergo ad primū dicit q nulla res intellecta eſt p̄ter magnitudines ſcz ſenſibiles nec ſeparata ab eis ſicut ſenſibilia videntur ſeparata ſcz abinuicē. et qꝛ ita eſt ideo oīa intelligibilia .i. oīa que intelligūt̄ a nobis ſiue ſint intelligibilia mathematica que abſtrahūt a materia ſenſibili ſiue ſint habitus ⁊ paſſiones ſēſibiliū .i. ſiue ſint intelligibilia materialia que ↄcernūt materiā ſēſibilē in ſunt in ſpeciebꝫ ſēſibilibꝫ .i. hñt eſſe in magnitudine et ſpē ſenſibiliū.

Deinde cum dicit. Et ob hoc neq; ſentiens. Ex dato fundamento ↄcludit ↄcluſionem ſuam dicens q̄m ita eſt ſcz nulla res intellecta eſt p̄ter magnitudinem ſenſibilem ſequitur q nichil ſentiens. nichil etiā addiſcet vel intelliget. ſed tñ aliquid ſpeculatur intellectus i actu q ſimul ſpeculetur aliqḋ fantaſma qḋ fantaſma ſit in loco ſenſibilium. Fantaſmata enim ſicut ſenſibilia ſunt ſed in hoc differunt ab eis quia ſenſibilia ſunt in materia. fantaſmata autem ſunt ſine materia. Notandum eſt enim q intellecta ſunt in duplici differentia. Quedam enim ſunt intellecta que concernunt materiam ſenſibilem et hec vocantur a philoſopho in littera habitus et paſſiones ſenſibilium. Quedam ſunt intellecta que in ſui diffinitione non hec vocantur a phõ in lr̃a abstractione dicta tamen autem in prima intellecta ꝙ secunda ꝑm essentiam non sunt in reb; sensibilibus et hoc est quod dicit philosophus in lr̃a ꝙ oia intelligibilia sunt in speciebus sensibilibus. Notandũ est secundo ꝙ sensibilia extra et fantasmata conueniunt et differunt. conueniũt quidem quia sicut sine sensibilibus nichil sentiatur eo ꝙ sensibile mouet sensum ita sine fantasmate nichil intelligitur. Differunt autem quia sensibilia exigunt materiam presentem fantasmata autem abstrahunt a presencia materie. Notandum est tercio ꝙ fantasma appellatur duobus modis. vno modo appellatur fantasma sensibilis vel ymago quod imprimitur in organo fantasie. secundo modo appellatur ipsum fantasma ipsa operatio animi fantasmate et de ista operatione videtur hic proprie loqui philosophus cum dicit quod necesse est formare ad fantasmata. ¶ Deinde cum dicit. Est autem fantasia. ponit differentiam inter intellectum et fantasiam siue operationem intellectus et operationem fantasie. Operatio autem intellectus dicitur duobus modis. vno modo dicitur operatio compositio et diuisio. et ideo primo ostendit ꝙ hec operatio non est operatio fantasie. secundo modo dicitur operatio intellectus apprehensio indiuisibilium et ideo secundo ostendit ꝙ hec operatio non est operatio fantasie ibi. Primum autem intellectum. ¶ Quantum ad primum dicit ꝙ fantasia est altera a diuisione et negatione. i. operatio fantasie est altera ab intellectu diuidente siue componente et negante. cuius ratio est quia circa intellectum negantem vel componentem est verum vel falsum. Compositio enim vtriusque etiam diuisio est vera vel falsa. fantasia autem nec est vera nec est falsa. Notandum est ꝙ ydolum in fantasia nec dicit verum esse nec nõ esse ex quo sequitur ꝙ quando fantasiamus non dicimus verum esse vel non esse et per consequens non dicimus verum et falsum. Intellectus autem componens et diuidens dicit verum esse vel non esse et sic dicit verum vel falsum. ¶ Deinde cum dicit. Primum autem intellectuum. ponit ꝙ operatio intellectus que est apprehensio indiuisibilium non est fantasia siue operatio fantasie. Et primo ponit questionem in vnam dicens ꝙ aliquis quereret quid. i. in quo differunt a fantasmatibus. ¶ Deinde soluit questionem dicens ꝙ nec illa scilicet primi intellectus sunt fantasmata sed tamen non sunt sine fantasmatibus.

Quoniam autem anime Post ꝙ philosophus dixit de parte anime que est vegetatiua. postquam etiam dixit de parte sensitiua et intellectiua. In parte ista vult dicere de parte anime que est motiua et duo facit. quia primo ponit intentum suum. secundo idem intentum suum prosequitur ibi. Habet enim dubitationem

Fundat aūt interpres phi ſup duo fūdamenta. Primū eñ fundamentū eſt q̄ res nō p̄t pfecte cognoſci niſi cognoſcātur ptes eius. Secundū fundamētū eſt q̄ aia h; duas ptes potētiales ſm quas ptes diſtinguūtur aiata ab inaiatis. Prima po ē potētia diſcretiua ſiue cognitiua que eſt intellect⁹ vel ſēſus. Secūda po eſt potētia motiua ꝛ qr ita eſt q̄ aia h; duas ptes has neceſſe eſt p p̄mū fundamentū q̄ ſi pfecte d; cognoſci aia q̄ cognoſcant̄ iſte due ptes De prima autē pte iam data eſt noticia in precedentib;. Reſtat ergo ad cōplementū q̄ hic detur noticia de ſecunda pte que eſt potētia motiua ꝛ hoc eſt qđ dicit lr̄a. q̄ qr aia aialiū diffinita eſt ab antiquis ſ duas potētias ꝛ ſm potētiā ad duo opa quorū opaꝝ vna eſt diſcretio ſiue cognitio que diſcretio eſt opus intellectiue et ſenſitiue ptis. Aliud autē opus eſt mouere ſm locū q̄ ſc; eſt a potētia motiua qm̄ iḡ ita eſt ꝛ de ſenſu ꝛ de intellectu tanta dicta ſunt in priorib; ad ꝯplementū ſciētie. Speculandū eſt de mouente. i. de pte motiua quid ſit vtꝝ ſc; ſit alia po aie ſepabilis ab aliis magnitudine. i. loco an ſit quedā po aie ſolū ſepabilis ab aliis ratione ꝛ intētione. Speculandū eſt etiā vtrum potētia motiua ſit tota anima an ſit po aie. et ſi eſt po anime ꝯſiderandū eſt vtrum ſit quedam alia po p̄ter iſtas que ꝯſueuerunt dici ab aliis et p̄ter eas que dicte ſunt a nobis. aut eſt vna tantum. Deīn cū dicit. Habet eñ dubitationē. hic pſequitur intētū ſuū et duo facit. qr primo improbat diuiſionem quādā potētiaꝝ quā quidā dabant. ſecūdo oſtendit que potētia eſt potētia motiua ibi. Sed de motu ſ locū. Prima in duas qr primo ponit diuiſiones potētiaꝝ quas quidā dabant. ſecundo improbat poſitionē iſtoꝝ i diuidendo potētias anime ibi. ſm eñ dicas &c. Quātū ergo ad primū dr̄ q̄ volentes loqui de potētiis anime ꝛ de ptib; potētialib; anime ſtatim occurrit dubiū quomō op; diſtinguere ptes anime ꝛ quot ſint. Modo eñ quedā ptes anime videntur eſſe infinite. i. nō poſſe ꝯprehendi ſub aliquo certo nūo. immo nūo eaꝝ excedit nūm quē dederunt aliqui in diuidendo potētias anime. Quidā eñ determinātes de materia. i. diuidētes animā p ptes potētiales diuidūt eam in ptem rationalē et irrationalem ꝛ appetitiuā. Vocatur aūt po irrationalis po iraſcibilis. po aūt appetitiua eſt ꝯcupiſcibilis ita q̄ ipſi diuidentes animā p rationalem et irrationalem et appetitiuā diuidūt eam p rationalem ꝯcupiſcibilem et iraſcibilem. Quidam eñ diuidentes animā p ptes ſuas potētiales diuidūt eam p ptem irrationalem et ptem habentē rationē dicētes q̄ oīs potētia anime vel eſt rationalis vel irrationalis. Notandū q̄ po dr̄ multis modis ſicut ꝛ totū Eſt eñ po integralis que correſpōdet tis in integrali. et eſt pte ſubiectiue reſpondens toti vniuerſali. et ē pte potētia reſpondens toti potētiali et ꝑ ptēr has diuerſas modos ptiū dixit phūs in lr̃a ꝙ ſi aliquis vellet diuidere ptes aīe nō ſolū eēt vidēdū quot ſint ptes ſed etiā quō ſint ptes vtꝝ ſcʒ ſint ſubiectiue vel integrales vel potētiales. ¶ Quereret aliquis quō aliquis ꝑt ponere ꝙ potētie aīe eēnt infinite. Dicendū eſt ꝙ potētie diſtinguūtur ꝑ act⁹ ⁊ actus diſtinguūtur ꝑ obā. obā autē ſunt in dupliti drīa. Sūt eñ obā materialia ⁊ formalia. Si quis ergo vellet diſtinguere potētias penes obiecta materialia ſequitur ꝙ potētie eēnt infinite. quot eñ eēnt appetibilia materialiter tot eēnt appetitus et quot eēnt viſibilia tot eēnt potētie viſiue. ⁊ quot eēnt intelligibilia tot eēnt potētie intellectiue. Pͥ ymaginabātur forte iſti ꝙ ſcḋm multiplicationē materialē obōꝝ multiplicabātur potētie que ymaginatio falſa ē qꝛ ſi ſic eēt potētie eēnt infinite. cuius ratio ē qꝛ licet formalitates obiectoꝝ que mouēt potētias ſint ſinite tñ materialia que pñt ꝑticipare iſtas formalitates infinite ſunt. Exemplū lux eſt vna formalitas q̄ mouet viſum tñ materialia q̄ pñt ꝑticipare lucē qſi infinite ſunt. Si ergo potētie multiplicarentur ſcḋm formalitates obōꝝ nō ſequeret ꝙ eēnt infinite. Si autē multiplicātur ſcḋm multiplicationē ꝑticipātiū iſtas formalitates ſequit ꝙ ſunt infinite

¶ Deinde cū dt. Sꝫ h eñ drās. improbat diuiſiones potētiaꝝ iā dictas ⁊ diuidit in quatuor ptes ſcḋm quatuor rōnes quas adducit ɔtra ꝓdictas rōnes. ſecūda ibi. Adhuc aūt appetitiua. tertia ibi. Adhuc āt appetitiua. quartā ibi. Et etiam de quo nūc ſermo. Ponit ergo primā rōnē que cōfundat ſup duos ſillogiſmos. Primus ſillogiſm⁹ talis ē. Illa diuiſio potētiaꝝ que faciūt mentionē de minori diuiſione ptiū aīe obmittēs maiorē eſt inſufficiens ſꝫ iſta diuiſio que diuidit animā ꝑ rationale ⁊ concupiſcibile ⁊ iraſcibile ē hmōi omittit eñ diuiſionē aīe que eſt ꝑ vegetatiuū et ſenſitiuū q̄ maior eſt. iſta ergo eſt inſufficiens. Secūdus ſillogiſmus eſt talis. Illa diuiſio q̄ nō euacuat totū diuiſum eſt inſufficiens ſed iſta diuiſio aīe ꝑ rationalē et irrationalē nō euacuat totū diuiſum qꝛ eſt dare aīam ſenſitiuā in brutis que nec eſt rationalis nec irrationalis ergo eſt inſufficiens ⁊ ſic primus ſillogiſmus falſificat primā diuiſionē ſecūd⁹ aūt ſecūdā. ¶ Quā tñ ad primū ſillogiſmū dicit phūs i lr̃a ꝙ ſi ſcḋm has drās ſcʒ rationale et irrationale et appetitiuū ſufficienter diuidit aīa ſcḋm quas hn̄ ſepant eā. Videntur ⁊ alie ptes aīe hr̄e maiorē drām inter ſe hys ſcʒ ptibꝫ de quibꝫ nūc dcm̄ eſt. de quibꝫ ſcʒ ꝓ eis magis differūt ꝙ ꝓdicte nullā fecerunt iſti mentionē. Vegetatiua eñ que eſt in omnibꝫ plantis ⁊ ſenſitiua que eſt in oībꝫ aīalibꝫ magis ſimple dicūt ꝙ̄ ꝓdicte · ꝫ tn̄ de hijs nō eſt mēcio facta · ¶ Quātū ad ſecundū ſillogiſmū dt̄ phūs in lr̄a ſic de ſenſitiua nō eſt mēcio facta · In ſecūda diuiſione quā ſcꝫ ſēſitiuā neqꝫ quis ·i· nullus facile vtiqꝫ ponet neqꝫ ſicut irrationalē neqꝫ ſicut rōnē hn̄tē et ſic nō ↄ̄p̄hendit̄ ſub ſecūda diuiſione ꝫ p ↄ̄ñs ſecūda diuiſio eſt inſufficiēs ·

¶ Quereret ergo aliquis q̄ntū ad primū ſillogiſmū quō pma diuiſio peccabat omittēdo maiorē diuiſionē · Dicendū eſt ꝙ pma diuiſio peccabat duobꝫ modis · Primo quidem qꝛ nō euacuabat totū diuiſum Diuiſum enī qđ hic debꝫ diuidi eſt anima ſimpliciter hec aūt diuiſio trimēbris p rōnale irrationale vel iraſcibile ꝫ appetitiuū ſiue ↄcupiſcibile nō euacuat aīam ſimpliciter Eſt enī dare animā vegetatiuā in plātis que nec eſt rōnalis nec irrationalis ſiue iraſcibilis vel ↄcupiſcibilis hec enī diuiſio nō euacuat oēs potencias anime · potēcia enī ſenſitiua nec eſt potēcia rationalis nec potēcia cōcupiſcibilis ſeu iraſcibilis · cui⁹ rō eſt qꝛ potēcia ſenſitiua ↄputat̄ inter potēcias ↄ̄phenſiuas · Concupiſcibilis autē et iraſcibilis ↄputantur inter potencias appetitiuas · Secundo peccabat hec diuiſio data que nō fecit mencionē de maiori diuiſione faciendo de minori · plus enī dr̄t vegetatiua a ſēſitiua ꝙ̄ dr̄at ↄcupiſcibilis et iraſcibilis cū ergo plus differant et maior dr̄a fiat maiorē oppoſitionē magis fuit facienda mēcio de oppoſicione que eſt inter vegetatiuū et ſenſitiuū ꝙ̄ de iſta que eſt inter concupiſcibile et iraſcibile ·

¶ Secūdo quereret aliquis de ſecūdo ſillogiſmo vtrū ſcꝫ ſecunda diuiſio que eſt p rationale et irrationale eſt ſufficiens videtur ꝙ ſic · qꝛ phūs i fine primi ethicoꝝ vbi agit de virtutibus diuidit potencias anime per rationale et irrationale ·

¶ Ad oppoſitum eſt dictum philoſophi in lr̄a · Dicendū eſt ꝙ duabus vijs poteſt oſtendi hanc diuiſionem eſſe inſufficientem · Prima via eſt ſi attendamus duos modos dicendi animā · vno mō diuiditur aīa per ſubiecta eo mō quo dicim⁹ ꝙ anima vegetabilis nō eſt ſenſibilis qꝛ vegetatiua eſt in plantis · ſenſibilis autem eſt in animalibus · et hec diuiſio arguit diuerſitatē ſubſtancie in anima diuiſa · quia alia ſubſtancia anime in plantis et alia in animalibus eſt · Alio modo poteſt diuidi aīma ſm̄ ſpecies obiectoꝝ et actuum et hoc modo diuiditur anima per potencias ita ꝙ hec diuiſio non arguit diuerſitatem in ſubſtancia et eſſencia ſed ſolum arguit diuerſitatem in viribus et potencijs · quia hec diuiſio ponit vnam ſubſtanciam diuidi per partes potenciales ſubſtanciales eo modo quo dicimus ꝙ aīma eſt vna cum habeat diuerſas potencias · ¶ Ad ꝓpoſitū ergo hec diuiſio que eſt per rationale et irrationale ſcđm iſtos erat diuiſio per potencias · ex quo enī ſequitur ꝙ erat insufficiens. Prime quando ex omittebat primã diuisionẽ q̃ maior ẽ. secundo quia tm̃ erat diuisio aīe hūāe ꝫ nō aīe simpliciter. vt enim dictū est diuisio q̃ est p potentias arguit vnã essentiã et diuersas virtutes siue diuersas potentias. hec ergo diuisio q̃ est p rōnale et irrationale cū sit p potentias arguit vnã essentiam. nulla autē ē vna essentia que contineat potentiam rationale et irrationale nisi aīa humana ex quo bene sequitur q̄ hec diuisio est nature humane tm̃ ꝫ nō aīe simpliciter et p ɔ̄ñs est insufficiens quia nō attingit animã simpliciter ꝫ hoc est qđ dicit phūs in lr̃a. q̄ sensitiua in animalibus et vegetatiua in plantis nec est rationalis nec irrationalis q̄si dicat sensitiua in animalib; et vegetatiua in plantis nō attingūt animã humanã ꝫ p ɔ̄ñs nec attingūt rationale nec irrationale que diuidūt hanc animã et sic pꝫ prima via Secūda via videt̄ esse via ɔ̄m. que dicit hãc diuisionẽ eē insufficientē. quia vt ait sensus nō est irrationalis quia est aliquid ɔ̄prehendens nec de habentib; rationẽ quia ratio nō est in omnibus animalib; in quib; est sensus q̄si diceret commentator potentia sensitiua nō determinatur infra istã diuisionẽ ergo diuisio est insufficiens. videtur enim ymaginari commentator q̄ p rationale intelligitur potentia intellectiua p irrationale aūt intelligit̄ potentia que nullo modo ɔ̄prehendit quia participare comprehensionẽ est aliquo modo participare rationem. Inter potentias autem que est intellectiua ꝫ potentiam que nullo modo comprehendit est dare potentiam mediam scilicet potentiam sensitiuam que aliquo modo comprehendit. licet non comprehendat sicut intellectus. et ideo hec talis potentia non comprehenditur infra istam. Unde commentator. ¶ Qui diuidit animam in hec duo difficile poterit ponere in vtraque istarum virtutes multas. verbi gratia sensus materiales et ymaginationem. ¶ Est etiam aduertendum q̄ quando dictum est q̄ per irrationale intelligitur virtus non comprehendens hoc ideo dictum est quia forte hec diuisio secunda eadem est cum prima. quia hij secundi intendebant reducere diuisionem primam trimembrem ad bimembrem. ¶ Erat autem prima diuisio in rationalem irascibilem et concupiscibilem. secunda autem diuisio erat per rationale et irrationale comprehendens sub irrationali concupiscibile et irascibile. et quia concupiscibile ꝫ irascibile sunt virtutes non comprehendentes sequitur etiam q̄ in rationali sit virtus non comprehendens ¶ Ad argumentum dicendum est q̄ Aristoteles in ethicis solum intendebat diuidere animam hominis non curans de anima simpliciter ¶ Quereret aliquis. vtrum rationale et irrationale sufficienter diuidat potentias anime humane ¶ Dicendum est q̄ sic cuius ratio est. quia omnis potentie anime humane vel eſt irrationale ſimpliciter vocatur autem irrationale ſimpliciter qꝛ neqȝ eſt rõnale ꝑ ꝑticipationẽ qꝛ nõ eſt apta nata obedire rationi ergo qualis eſt nutritiua vel eſt rationalis ꝑ eſſentiã qualis eſt intellectus vel ratio. vel eſt rationalis ꝑ quandã ꝑticipationem qualis ẽ omnis potẽtia que nõ eſt eſſentialiter ratio vel intellectus tñ apta nata ẽ obedire rationi ⁊ intellectui. rationale ergo ⁊ irrationale cõprehendunt omnes potentias anime et hoc ſi rationale ſit cõmune ad rationale per eſſentiã et ad rationale ꝑ ꝑticipationẽ. Si tñ rationale ſolũ cõprehendat rationale ꝑ eſſentiã ſic inter rationale ⁊ irrationale eſt dare mediũ ſcȝ ꝑ quandã ꝑticipationẽ. ¶ Deinde cũ dicit. Adhuc et fantaſticum. Ponit ſecundã rationẽ que directe videtur ire cõtra primã diuiſionem et eſt ratio talis potentia fantaſtica eſt potẽtia diuerſa ab omnibꝫ aliis ſed hec nõ continetur ſub rationali vel ſub cõcupiſcibili nec ſub iraſcibili ergo iſta diuiſio fuit inſufficiens. ⁊ hoc ẽ qđ dĩt lr̃a ꝙ adhuc ⁊ fantaſtica que ſm rõnẽ eſt altera ab oībꝫ aliis habet magnam dubitationẽ cui harum potẽtiarꝫ ſit eadem vel altera. ⁊ maxime ſi aliquis conſentiens platoni ponat partes anime ſubãs ſeparatas. ſ. loco et magnitudine. Notandũ eſt ꝙ ſi rationalis cõcupiſcibilis et iraſcibilis ſolum ſunt ſeparate ſm intentionem abinuicem et ab omnibus aliis Tunc diuiſio erit valde inſufficiens quia non continebit potẽtiam fantaſie a qua potẽtia ſeparatur vnaqueqȝ partium diuidentium ſm rationem et intentionem ex quo eñ fantaſia eſt ſeparata intentio naturaliter a rationali concupiſcibili et iraſcibili intẽtionaliter patȝ ꝙ ſub nulla iſtarꝫ continetur ⁊ ꝑ conſequens fuit diuiſio inſufficiens. Si aũt iraſcibilis ratiõnalis et cõcupiſcibilis abinuicem ⁊ ab omnibus aliis diuidũtur loco et intentione adhuc diuiſio apparebit magis inſufficiens quia ſm hoc iraſcibilis rationalis et concupiſcibilis erunt altere a fantaſtica ⁊ intentione et loco ſiue magnitudine ⁊ ſic nullo modo eam continebunt et hoc eſt quod dicit philoſophus in lr̃a. ꝙ ſi quis poſuerit partes anime ſeparatas ꝙ diuiſio habebit maiorem dubitationem. ¶ Deinde cum dicit. Adhuc autem ⁊ appetitiua. Ponit terciam rationem que ſpecialiter vadit contra primã diuiſionẽ ¶ Ad cuius euidentiã notandũ eſt ꝙ prima diuiſio diuidebat appetitiuã contra iraſcibilem ⁊ cõtra ratiocinatiuã ac ſi appetitiua nullo mõ cõtineat infra iraſcibilẽ et infra rationalẽ qđ totũ falſum eſt qꝛ appetitus etiã eſt in ratione. In rationali eſt voluntas voluntas autem eſt appetitus intellectus. Iraſcibilis eſt quidam appetitus. peccabat ergo iſte modus diuidendi. quia ſolam concupiſcibilem appellabat appetitiuum. ac ſi appetitus ſolum ſaluaretur in concupiſcibili. et non ſolum appetitus ſaluaretur in iraſcibili ꝫ rõnali hec viſo pꝫ lr̃a que dicit ꝙ ſm̃ iſtam diuiſionem appetitiua videtur eſſe altera et potentia et ratio ab omnibus alijs ſcilicet rationali et iraſcibili. ita ꝙ ratio appetitiua ſolum ſaluet̃ in ↄcupiſcibili et nõ ſolum ſaluetur in rationali ꝫ iraſcibili qđ tamẽ falſum eſt quia inconueniens eſt ſequeſtrare .i. ſeparare hanc ſcꝫ rationẽ appetitiua a rationali et iraſcibili. et hoc quia in rationatiua .i. potẽtia rationali eſt voluntas. voluntas autẽ eſt quidam appetitus et ſic appetitus ſaluatur in potentia rationali. ſaluatur etiam in iraſcibili. quia in potentia irrationali eſt concupiſcentia .i. concupiſcibilis et ira .i. iraſcibilis. tam autem iraſcibilis ꝙ̃ etiã concupiſcibilis eſt quidam appetitus ex quo ſequitur ꝙ ſi ſm̃ diuerſitatem dictam in anima ſunt tria ſcꝫ rationale concupiſcibile et iraſcibile. ꝙ i anima etiam eſt triplex appetitus ſcꝫ appetitus rationalis et appetitus iraſcibilis et appetit⁹ cõcupiſcibilis. ¶ Notandũ eſt ꝙ phũs videtur imaginare duplicem appetitũ ſcꝫ appetitũ rationalem quẽ vocat voluntatẽ et de hoc dicitur i lr̃a ꝙ in potentia rationali eſt voluntas et appetitũ ſenſitiuũ ſiue irrationalem. et de hoc appetitu dicitur in lr̃a ꝙ in potentia irrationali eſt concupiſcentia et ira quaſi diceret quidã eñ appetitus eſt ſenſitiuus qui vocatur irrationalis et hic ſubdiuidit̃ ꝗ appetitũ concupiſcibilem et iraſcibilem. tam eñ concupiſcibilis ꝙ̃ iraſcibilis pt̃ dici appetitus. ¶ Concupiſcibilis enim appetit delectabile ſm̃ ſenſum. Iraſcibilis autem appetit arduum. ¶ Deinde cum dicit Et etiam de quo nũc. Ponit quartam rationem contra predictas diuiſiones et eſt ratio ſua talis. potentia motiua de qua nũc inſtat ſermo ſub nulla iſtarum diuiſionũ continetur ergo diuiſiones ſunt inſufficientes et hoc eſt quod dicit lr̃a. ꝙ etiã illud de quo nũc inſtat ſermo. nunc enĩ queritur quid eſt mouens animal ſm̃ locum ſuple facit dubitationem contra p̃dictas diuiſiones. quia de principio talis motus non eſt adhuc manifeſtũ. cũ tñ ſit manifeſtũ de principio motus augmenti et decrementi. Manifeſtum eſt enim ꝙ motus augmenti et decrementi habet principium quod eſt commune omnibus viuentibus ſcilicet vegetatiuum ꝫ generatiuum. ¶ Quedam autem ſunt mutationes animalium ſicut reſpiratio et aſpiratio ſomnus et vigilia de quarum principio dicendum eſt poſterius habent enim magnam dubitationem et ideo exigunt ſpecialem tractatum. ¶ Notandum eſt ꝙ potentia motiua appellatur duobus modis. ¶ Appellatur enim potentia motiua. vno modo potentia imperans motum ꝫ ſm̃ hũc modum potentia appetitiua eſt potentia motiua quia imperat motum et ſi hoc modo appelletur potentia motiua in predictis diuiſionibus facta eſt mentio de potentia motiua quia in eis facta ſit mentio de apprehenſiua licet nō ſufficienter vt dictū eſt. ¶ Alio modo appellatur potentia motiua potentia exequens motū et potentia eſt affixa organis et inſtrumentis motiū et de tali potētia nulla facta eſt mentio in p̄dictis diuiſionibꝫ et ideo inſufficientes ſunt vt dicebat quarta ratio. ¶ Ad euidentiā et pleniorem intelligentiam eorum que dicta ſunt de diuiſione potentiarum. ¶ Primo q̄ritur aliquis vtrum infra vnā animā poſſint eſſe plures potentie videtur ꝙ nō quia vna anima eſt vna eſſentia. ¶ Ab vno autem et vno non fiunt niſi vnum. ergo ab vna eſſentia non fiunt niſi vna potentia. ¶ Ad oppoſitū eſt id qd dictū eſt ſupra vbi dictum eſt ꝙ aīa hominis ſecatur p intellectū et ſenſum et poſſit apprehendere intelligibilia et ſenſibilia et p cōñs poſſit fieri omnia entia ꝫ ſic videtur ꝙ vna anima habet potētiā intellectiuā ꝫ ſenſitiuam. ¶ Ad hanc queſtionē dicendum eſt ꝙ infra eandē animam hominis ſunt plures potentie ꝫ primo quidem hoc ꝓbandū eſt. ſecundo videndū eſt que ſunt hee potentie.

¶ Ad euidentiam primi notādum eſt ꝙ anima creata in ꝯfinio intellectualiū et ſenſualiū et ideo opꝫ ꝙ in ea concurrant potētie et poteſtates p quas attingat tam ſēſibilia q̄ intelligibilia ita intelligimꝰ ꝙ anima vt pluries dictum eſt tenet vltimum gradum in intellectibus quia eſt vltimus intellectꝰ et quia intellectus eſt ideo oportet ꝙ habeat potentiam intellectiuā et ſic fluentē. Sꝫ quia vltimus eſt oportet ꝙ ꝓpter ſui vltimitatē ꝙ habeat quaſdā potentias per quas attingat corpora ꝫ ſic in anima concurrūt poteſtates in duplici differentia ſcꝫ poteſtas que nō eſt affixa organo nec eſt virtus in corpore et hec poteſtas intellectiua de qua dictum eſt ſuperiꝰ ꝙ eſt immixta et poteſtas que eſt virtus in corpore id eſt que alligata eſt organo corporali ꝫ ſic patet ꝙ in anima ſunt plures potentie patet etiam ꝙ ipſa non eſt tota mixta patet etiam ꝙ ipſa habet poteſtates et ſic fluentes que non ſunt virtutes in corpore et poteſtates que ſunt virtutes in corpore et ſic patet primum.

¶ Quantum autem ad ſecundum notandum eſt ꝙ diſtinctio potentiarum et numerus earum poteſt accipi penes actus ꝫ obiecta quia ſcdm ꝙ obiecta ſunt altiora et maioris gradus et potentie ſunt altiores et maioris gradus. ¶ Accipitur autem ſic numerus earum. Quedam enim potentie ſunt que habent primo exercitium ſui actus circa corpus ſibi vnitum. et hec eſt potentia vegetatiua. Quedam autem potētie ſunt quarum exercitiū eſt circa ens diſtans et hee ſunt potentie apprehenſiue que apprehendūt non ſolum ens coniunctum ſed ens diſtans et hee potentie ſunt in duplici differentia. Quedam enim eſt potētia que appꝛehendit ſolū eē ſenſibile et hec eſt potētia ſenſitiua et appꝛehenſiua de qua dictum eſt ſupra ꝙ omīa p ſenſum fit omnia ſenſibilia. Quedam autem eſt appꝛehenſiua que appꝛehendit quidditates intelligibiles et hec vocatur pars intellectiua de qua dictum eſt ſupra ꝙ anima per intellectum fit omnia intelligibilia. Ad potentiam autem appꝛehenſiuam ſequitur potentia appetitiua quia dū appꝛehenditur forma ſub ratiōe nociui vel conuenientis ſtatim ſequitur fuga vel deſiderium. Fuge autem vel deſideria ſunt pars appetitiue. Ad appetitiuā autē potē ſequitur potētia motiua ſm locum cuius ratio eſt qꝛ appetitiua imꝑat motū motiua autē exequitur. Habemus aūt in vniuerſali quinq; genera potētiarum ſcʒ vegetatiuū appꝛehenſiuū ſenſitiuū intellectiuū appetitiuū motiuū ſm locum et ſic plures potētie ſunt in vno animali. Ad argumentū incōtrariū dicendū eſt ꝙ licet eſſentia anime ſit vna tñ eo ipſo ꝙ eſt in ꝯfinio ſenſibiliū et intelligibiliū habet duos aſpectus vnum aſpectum habet ad ſenſibilia ſm quē aſpectū habet potētias que ſunt virtutes in corpe aliquē reſpectū habet ad intelligibilia ſm quē aſpectū habet intellectū. Viſo ꝙ ſunt quinq; genera potētiarum etc. Secūdo quereret aliquis vtꝝ primū genus ſcʒ vegetatiuū ſm vnā potentiā ſui ordinatur ad conſeruationem indiuidui. et hec pꝛo dicitur nutritiua. Sm aliam potentiam ſui ordinatur ad pſequendum quantitatem indiuidui et hec potentia dicitur augmentatiua. Sed tertia potētia ordinatur ad cōſeruationem ſpeciei que potentia dicitur generatiua ⁊ ſic vegetatiuum ſubdiuiditur in nutritiuū augmentatiuū ⁊ generatiuū de quibus ſatis dictū eſt in ſecundo. Tertio quereret aliquis. vtrum ſecundū genus potētie quod eſt appꝛehenſiuū ſenſitiuū poſſit ſubdiuidi. Dicendū eſt ꝙ ſic. Diuiditur autē potentia appꝛehenſiua ſenſitiua in appꝛehenſiuam deforis et appꝛehenſiuam deintus. Cuius ratio quia natura nec abundat in ſuperfluis nec deficit in neceſſarijs. Non ſolum autem eſt neceſſarium animali appꝛehendere rē cum eſt preſens quod fit p ſenſum exteriorem ſed etiam appꝛehendere rem abſentem quod fit per ſenſum interiorem. Si enim animalia non poſſent appꝛehendere niſi rem preſentem vita animalis eſſet difficilis. Animalia enim non ſemper habēt conuenientia ſibi coniuncta vel preſentia. et ideo oportet ꝙ moueantur ad rem diſtantem et abſentem. hoc autem non eſt niſi appꝛehendant rem abſentem quia appetitus ⁊ motus in animalibus ſequuntur appꝛehēſionem neceſſaria eſt ergo ſenſitiua interior et exterior. De ſubdiuiſione ſenſuum exteriorum ſatis dictum eſt in ſecundo quia ſenſus exteriores ſunt quinq;. Dicendū eſt ergo de ſubdiuiſione ſenſus interioris

¶ Ad cuius euidenciam aduertendū eſt ꝙ ſenſus interior aut verſatur circa formas que accipiūtur a ſenſu exteriori quas aliqui vocant intenciones ſenſatas qualis eſt intencio albi et dulcis et ſic de aliis intencionibus que mouent ſenſus particulares aut verſatur circa intenciones que ab aliquibus vocantur intenciones nō ſenſate tamen adiuncte ſunt cū intencionibus ſenſatis qualis eſt intencio amicicie vel inimicicie vtilis vel nociui. Si ſenſus interior verſatur circa intenciones ſenſatas aut hoc eſt in apprehendendo ⁊ ſic eſt ſenſus cōmunis qui apprehendit omnes intenciones ſenſatas aut hoc eſt in retinēdo ſenſatas omniū ſenſuū particularium. Aut eſt in retinendo ⁊ ſic eſt ymaginacio que retinet ydolum rei ⁊ hoc in abſencia rei. et hee due potencie ſunt in anteriori parte cerebri. Si autem ſenſus interior verſatur circa intenciones adiunctas intencionibus ſenſatis Aut hoc eſt in apprehendendo tales intenciones et ſic eſt eſtimatiua. Videmus enī ꝙ ouis fugit lupum nō propter indecenciam coloris vel figure ſed quia exiſtimat ſibi inimicū. Aut eſt in retinendo tales intenciones et ſic eſt memoratiua. et hee due ſcʒ exiſtimatiua ⁊ memoratiua ſunt in poſteriore parte cerebri. Quidam autem ponūt in media parte cerebri verſus exiſtimatiuā potēciam vnam quam vocant fantaſiam ſiue cogitatiuam que habet componere formam cum forma vel intencionem cum intencione. vel formam cū intencione. ſicut componendo formam ymaginati auri cū forma ymaginati montis fantaſiamur montem aureum et ſecundum hoc ſunt quinque potencie interiores. ſenſus communis. ymaginatio fantaſia. exiſtimatiua et memoratiua ¶ Quarto quereret aliquis vtrum tercium genus potencie quod eſt apprehenſiuū intellectiuum ſubdiuidatur. Dicendum eſt ꝙ ſic.

¶ Ad cuius euidenciam notandū eſt ꝙ intellectus primaria diuiſione diuiditur in intellectū qui eſt omnia fieri et hic eſt intellectus poſſibilis et in intellectū qui eſt omnia facere et hic eſt intellectus agēs. Intellectus autē poſſibilis aliquā dicitur intellectus poſſibilis ex eo ꝙ poteſt omnia fieri quia eſt eius in potencia vt dictum eſt ſupra. Cū autē intellectus poſſibilis fuerit factus ipſa intelligibilia dicitur intellectus in actu vel habitu. In habitu quā poteſt cōſiderare licet actu nō cōſideret. Intellectus autē in actu quādo actu conſiderat. Ex quo patet ꝙ eadem potēcia que vocatur poſſibilis vt eſt nuda ab intelligibilibus vocatur intellectus in habitu. vel in actu fuerit facta ipſa intelligencia et ideo intellectus in habitu vel in actu vocatur intellectus generatiuus. Nota eciam ꝙ hic idem intellectus poſſibilis qui fit ipſa intelligibilia vocatur aliquādo intellectus aliquando vocatur racio. Inquātum enim ipſe intellectus fit quedam intelligibilia ſine diſcur ſis et ſtudio qualia intelligibilia ſunt prima principia inuenitur intellectus inquantum et virtute horum intelligibilium querit fieri per diſcurſum intelligibilia que ſunt concluſiones inuenitur ratio. ¶ Quando quereret aliquis vtrum quartum genus potentie quod eſt appetitiuꝰ poſſet diuidi vlterius. ¶ Ad hanc queſtionem patet per ea que dicta ſunt in lra vbi dictum eſt ꝙ eſt duplex appetitiuꝰ ſcꝫ intellectiuus qui ſequitur formam apprehenſam per intellectum et ſic appetitiuus vocatur voluntas que voluntas ſm theologos eadem potentia eſt cum libero arbitrio. Et appetitiuꝰ ſenſitiuꝰ qui ſequitur formam apprehenſam p ſenſum quē appetitum ſenſitiuū phus ſubdiuidit in iraſcibilem et concupiſcibilem. hanc autē ſubdiuiſionē concupiſcibilis ꝛ iraſcibilis quidā ſic accipiunt ꝙ concupiſcibilis ordinatur ad proſecutionem boni. Iraſcibilis autē ad fugam mali. ſed ſic accipientes nō bene accipiunt ſicut idem viſus eſt reſpectu albi ꝛ nigri ita eadem ꝯcupiſcibilis eſt reſpectu boni et mali quia de ratione eiuſdem eſt proſequi conueniens et fugere nociuum. Dicendum eſt ergo ꝙ concupiſcibilis eſt reſpectu boni delectabilis. Iraſcibilis autē reſpectu boni ardui et ideo iraſcibilis eſt ꝓpugnatrix ꝯcupiſcibilis poſſibile eſt enim ꝙ in delectabili ad quod tendit concupiſcibilis eſt quedam arduitas. propter quam arduitatem recederet concupiſcibilis a delectabili niſi eſſet iraſcibilis quia ſurgit in arduum. ſic iraſcibilis neceſſaria eſt. pꝫ ergo quot ſunt potentie anime.

¶ De motiuo autem quod ſunt quintum genus potentiarum non mouet queſtionem quia remanet manifeſtum ꝛc.

Sed de motu ſcdm locū

Procedit ad querendum et oſtendendum quid eſt principium motiuum in animalibus et duo facit. quia primo oſtendit quid non eſt tale principium. ſecundo oſtendit quid ē ibi Videtur autem hec duo mouentia. Prima in quatuor. quia primo oſtendit ꝙ tale principium non eſt vegetatiua potentia. ſecundo oſtendit ꝙ non ſit potentia ſenſitiua ibi. Similiter autem neqꝫ ſenſitiuum. tertio oſtendit ꝙ non eſt potentia intellectiua ibi. ¶ At vero. quarto oſtendit ꝙ non eſt appetitiua ibi. ¶ At vero neqꝫ appetitiuꝰ. Prima in duas ſcdm ꝙ adducit duas rationes ad hoc probandum. ſecunda ibi. ¶ Amplius et plante. Ponit ergo primam rationem et poteſt eſſe ratio talis vbi eſt potentia motiua poteſt eē motus alias potentia motiua eſſet ocioſa. ſed vbi eſt ſola vegetatiua ſine ſenſu et appetitu non poteſt eſſe motus ſm locū ergo ſola potentia vegetatiua nō ſufficit ad mouendū. maiorē ſupponit phus tanqꝫ notam. minorem autem que eſt ꝙ vbi eſt ſola vegetatiua nõ eſt motus ſm locũ ꝓbat phūs ſupponendo duo fundamenta. Primũ fundamentum eſt ꝙ omnis motus proceſſiuus ſemper animalium eſt ꝓpter aliquid quod eſt extra aial motũ et diſtans ab ipſo. et ideo opꝫ ꝙ in aiali moto ſit fantaſia vel ſenſus que apprehendat tale abſens qḋ eſt extra animal. ſit etiã appetitus qui appetit vnum tale abſens. Secundum fundamentũ eſt ꝙ vbi eſt ſola vegetatiua non eſt ſenſus neq; fantaſia neq; appetitus. et ideo ipſa ſola non mouet. hoc viſo pꝫ lr̃a que dicit ꝙ conſiderandum eſt quid eſt mouens animal ſm motum proceſſiuum. Manifeſtum eſt enim ꝙ tale mouens nõ eſt potentia vegetatiua cuius ratio eſt. quia hic motus proceſſiuus ſemper eſt propter aliquid et ideo hic motus arguit fantaſiam que apprehendit id aliquid ꝓpter quod eſt motus. arguit etiã appetitiuum qui appeteret illud aliquid nichil enim non appetens aut fugiens mouetur ſcꝫ motu ꝓceſſiuo niſi foret violenter hic deeſt alia portio expoſitionis. ¶ Deinde cũ dicit. Similiter autẽ neq; ſenſitiuũ. probato ꝙ vegetatiua nõ eſt potẽtia motiua. hic idem probat de potẽtia ſenſitiua. et duo facit. quia pͥmo ponit rationem ſuam. ſecũdo reſpondet cuidam obiectioni ibi. Si igitur. Ponit ergo pͥmo rationem ſuam. et pꝫ eſſe ratio ſua talis. Si potẽtia ſenſitiua inquantum talis eſt pͥncipium motus proceſſiui omnis potẽtia ſenſitiua eſt principium talis motus. quia quod conuenit alicui inquãtũ tale conuenit omni. ꝙ autẽ omnis potentia ſenſitiua ſit principium motus falſum eſt quia multa animalia ſentiunt et tamen ſunt immobilia et manentia in loco ſuo vſq; in finem vite ſue. ¶ Deinde cum dicit. Si ergo natura. rñdet cuidam obiectioni que poſſet fieri contra p̃dictam rationem. dictum eſt enim in predicta ratione ꝙ multa animalia ſentiunt et tamen non mouentur Ex quo ſequitur ꝙ potentia ſenſitiua non eſt potentia motiua. Contra hoc poſſet aliquis obuiare et dicere ꝙ priuatio motus proceſſiui nõ eſt propter defectum potentie motiue ſed propter defectum organorum ¶ Ad hoc reſpondet phūs cuiꝰ rõ eſt ꝙ ſi natura dediſſet potentiã motiuã talibꝫ animalibꝫ dediſſet etiã inſtrumẽta motus. aliter defeciſſet in neceſſarijs et feciſſet fruſtra potẽtiã motiuam qḋ eſt impoſſibile. hoc eſt ergo qḋ dicit lr̃a. ꝙ natura nichil facit fruſtra nec deficit i neceſſarijs. niſi fore in aialibꝫ orbatis et imꝑfectis ſic ſunt monſtra aialiũ. Si aut natura nichil facit fruſtra nec deficit in neceſſarijs. ſequitur ꝙ non poſuit fruſtra potentiam motiuam in hmõdi animalibus. poſuiſſet autem fruſtra niſi huiuſmodi animalia haberent inſtrumenta motus. Si ergo hec aialia imobilia haberent potẽtiã motiuã haberẽt etiã organa ꝓceſſi oris. huiuſmodi enim animalia non ſunt animalia orbata et imperfecta quaſi monſtra cuius ſignum eſt. quia generant ſibi ſimile et habent debitum augmentum et decrementum quod nõ eſt in aīalibus orbatis. Notandum eſt ꝙ animalia orbata ⁊ imperfecta hic vocantur monſtra in natura que accidunt ꝑter intentionē nature que monſtra nõ generant ſibi ſimile. talia enī monſtra aut peccāt in principalibꝫ mēbris. et tunc cito moriūtur aut peccant in membris nõ principalibꝫ. ſicut in manibus et pedibus ⁊ quū ſic eſt nõ generāt ſibi ſimile monſtro vt frequēter ſed magis ſimile ſpeciei. ¶ Deinde cum dicit. ¶ At vero. ꝓbat ꝙ intellectus nõ eſt potētia motiua et duo facit quia primo ponit ꝙ intellectus ſpeculatiuus nõ ſufficienter mouet. ſecundo hoc idem oſtendit de intellectu practico ibi. ¶ Amplius ⁊ ꝑcipiēte. Prima in duas quia primo oñdit ꝙ intellectus ſpeculatiuꝰ nõ mouet. ſecundo remouet quoddā dubiū ibi. Sed neqꝫ. Primo ergo ponit rationē ad ꝓbandū ꝙ intellectus ſpeculatiuus nõ mouet et ꝑt eſſe ratio talis. Si aliquis intellectus mouet tali motu iſte ſolus mouēt qui ſpeculat̄ agibilia. ſed intellectus ſpeculatiuus nõ ſpeculatur agibilia ergo intellectus ſpeculatiuus nõ mouet. Ratio ꝯñe patet quia motus ꝓgreſſiuus ſemꝑ eſt ꝓpter aliquod agibile ꝓſequēdum vel fugiendum et ideo iſte intellectus qui ſpeculatur agibilia debet mouere ſi aliquis intellectus mouet ⁊ hoc eſt quod dicit litera. ꝙ neqꝫ potentia rationatiua que vocatur intellectus eſt mouens cuius ratio eſt quia ſpeculatiuus intellectꝰ non ſpeculatur aliquid actuale. nec aliquid dicit de ꝓſequibili et fugibili. motus autē ſemꝑ eſt animalis aliquid ꝓſequētis vel fugientis. ¶ Deinde cum dicit. Sed neqꝫ. remouet quoddā dubium dicit enim ꝙ intellectus ſpeculatiuꝰ nõ ſpeculatur agibilia. poſſet ergo aliquis credere hoc eſſe vniuerſaliter verū ſcꝫ ꝙ nullo mõ ſpeculatur agibilia. et ſi ſpecularetur poſſet mouere tali motu. Utrumqꝫ horum remouet philoſophus dans intelligere ꝙ intellectus ſpeculatiuus aliquo modo poteſt ſpeculari agibilia. nõ tamen ꝓpter hoc ex ſpeculatione mouet et hoc eſt quod dicit litera. ꝙ neqꝫ cum intellectus ſpeculatiuus fuerit aliquid huiuſmodi ſcꝫ agibile in quo dat intelligere ꝙ ꝑt ſpeculari nõ ſtatim in tali ſpeculatione precipit intellectus ꝓſequi aut fugere et ſic talis ſpeculatio non ordinatur ad motum. multociens enim intellectus intelligit aliquid terribile nõ tū iubet timere aut deſiderare ſꝫ aliquando mouetur cor ad timendum abſqꝫ imperio intellectus. et ſi contingat ꝙ letum vel delectabile moueat appetitum aliqua alia pars mouetur a corde. ¶ Quereret aliquis quomodo intellectus ſpeculatiuꝰ poteſt ſpeculari agibilia ⁊ quomõ non precipit mouere. Dicendum enim eſt ꝙ practica et agibilia poſſunt cōſiderari duob⁹ modis· vno modo vt in eis ſaluatur ratio ſcibilis· ſecūdo modo vt in eis ſaluatur ratio agibilis· exempli grā· Timendū poteſt conſiderari duobus modis· vno modo vt habet rationem ſcibilis quia timor habet dr̄as ⁊ paſſiones que poſſunt probari de eo· et ſicut de timido ita dico de delectabili et leto· delectabilis enī ſunt ꝓprie paſſiōes que de eo ꝓbari pñt et ſic ꝯſiderari poteſt in ratione ſcibilis et intellect⁹ qui ſic ea conſiderat nō mouet q: talis conſideratio ordinatur ad ſciendū ⁊ nō ad mouendū· pt tñ eē ꝙ ad talem ꝯſiderationē ſequitur motus ꝑ accñs· vt ſi aliquis vellet ſciētaliter oſtēdere verum doctrinale ꝙ eſt in venereis aliqñ ſequitur motus ꝯcupiſcencie vel motus genitalium qui tñ nō ſequitur ꝓpter ꝯſiderationem intellectus: ſed quia promtas ad talem motū annexa eſt rei conſiderate et hoc eſt quod dicit lr̄a phi· ꝙ aliqñ intellectus nō iubꝫ mouere ſiue proſequi vel timere· et tamen cor vel alia ps mouetur ſcꝫ ꝑ accñs Secūdo modo pt ꝯſiderari iſta i ratione agibilium et non ſolum ſcibilium et hoc modo conſiderantur practice et ab intellectu practico et hoc eciam modo conſiderātur vt ordinata ad motum quia intellectus tunc iubet moueri puta ſi conſiderāt delectabile iubet proſequi· Si autē conſiderat nociuum iubet fugere et ſic patet ꝙ phūs verum dixit qñ dixit ꝙ intellectus ſpeculatiuus nō conſiderat agibilia et eā quādo dixit ꝙ conſiderat agibilia· Conſiderat enī agibilia ſpeculatiue et non practice

¶ Secundo quereret aliquis· quare philoſophus dixit in lr̄a ꝙ ſi delectabile mouet appetitum aliqua alia pars a corde mouetur· Dicendum eſt ꝙ hoc dixit ſm opinionem platonis poſuit enim plato ꝙ partes anime ſunt diſtincte ſubiecto et magnitudine ita ꝙ poſuit iraſcibilem in corde et ꝓpter hoc dixit philoſophus in littera ꝙ aliquando ad intellectum terminorum ſequitur motus cordis· Concupiſcibilem autem poſuit in aliqua alia parte corporis puta in epate· et ideo philoſophus ſequens hanc opinionem dixit in littera ꝙ quando delectabile mouet appetitum ſaltem concupiſcencie mouetur aliqua alia pars a corde

¶ Deinde cum dicit· Amplius et precipiente· probat ꝙ intellectus practicus non ſufficienter mouet

¶ Fundatur enim probatio ſua ſuper duas veritates· Prima veritas eſt ꝙ poſita ſufficienti cauſa ponitur effectus Ex qua veritate ſequitur ꝙ intellectus practicus non eſt ſufficiens cauſa motus· quia poſito intellectu practico ſequitur motus Secunda veritas ſuper qua fundatur philoſophus eſt ꝙ aliquando intellectus practicus precipit hoc eſſe faciendum vel non faciendum et tamen non ſequitur motus· quia homo non ſequitur iudiciū intellectus practicā. ſed magis ſequitur ↄcupiſcenciam que ↄtrariat iudicio huius intellcūs. ex quo ſequitˀ ꝙ intellectus practicus nō eſt ſufficiēs cā. hoc eſt ergo qđ dicit lr̄a. ꝙ aliqñ intelligitur .ſ. p̄ctico dñte vel p̄cipiēte aliquid fugere vel ꝓſequi nō mouetur ſcʒ homo ad iudiciū intellectus ſed magis agit ẜm ↄcupiſcencias que quidem ↄtrariātur iudicio intellectus. Exēplū in incōtinente. Incōtinens hʒ racionē et iudiciū rectū ſibi enim dictat ratio vel iudicium ꝙ non ſunt ꝓſequenda delectabilia vltra regulam rōnis ſed tamen hoc iudiciū nō ſequitur ſed magis concupiſcenciam que ↄtrariatur rōni recte Exemplū eciā eſt in infirmis medicis qui hñtes medicinā et ſciēciam ſanandi et nō ſanātur aliquando qꝛ non agunt in ſeipſis que p̄cipit ars. ſed magis ſequunt̄ deſiderium. ex quo ſequitur ꝙ agere ſcđm ſcienciam practicam magis ſit proprium alterius et nō ſciencie practice

¶ Quereret aliquis quó agere ẜ ſciēciā practicam eſt ꝓpriū alterius et nō ſciencie practice. ¶ Ad hoc dicendum eſt ꝙ de ratione ſciencie practice eſt ꝙ ſit regula alterius et nō ꝙ ſit regula ſuiipſius et ideo illius cuius eſt regula eſt agere ſcđm illam regulam. de ratione eñ ſciencie practice eſt ꝙ ſit regula appetitus vel operationis extra et ideo vel appetitus vel potencie opatiue ē agere ẜm ſcienciam practicam. Ymaginabimur eñ ꝙ ſicut ſe habet medicina ad regimen corporis ita ſe hʒ philoſophia vel ſciencia moralis ad opa moꝝ. ſicut ergo omnis operacō que introducit ſanitatem debet regulari ẜm regulam artis medicine ita omnis appetitus et omnis operatio moralis debet regulari ẜm ſcienciam moralem ſiue ẜm ſcienciam practicam quam dicimꝰ rectam rationem ſiue prudenciam.

¶ Deinde cum dicit. At vero neqꝫ appetitus Probat ꝙ appetitus non eſt cauſa ſufficiens motus et eſt ideo ſua ratio in breui talis. Si appetitus dominaretur in motu poſito appetitu poneretur et motus quod tamē falſum eſt. quia multi in motu ſuo nō ſequuntur rationem rectam. Videmus enim ꝙ continentes appetunt et concupiſcunt non tamen ſequuntur appetitum. ſed iudicium rationis. et hoc eſt quod dicit lr̄a. ꝙ neqꝫ appetitus eſt dñs huius motus qđ patʒ ex hoc qꝛ abſtinentes ſunt appetentes et concupiſcentes nō tamen operantur ea quorum habent appetitum ſed ſequuntur intellectū.

¶ Notandum eſt ꝙ philoſophꝰ in ratione precedenti non negat quin intellectus practicus ſit aliquo modo cauſa motus. ſed negat ꝙ eſt ſufficiens cauſa. quia ad ſufficientem cauſam vt oſtendetur infra concurrit intellectus practicus et appetitus ꝛc.

Videtur aũt hec duo mouẽcia

Poſtꝙ oñſum eſt quid nõ eſt potẽcia motiua. [illegible] pte iſta oñdit quid ẽ. et pmo oñdit qd eſt principiũ mouẽs. ſcđo oñditur ꝙ hoc principiũ mouẽs diuiſimode inuenitur in diuiſis ibi. Omo quidem Prima i duas q2 pmo oñdit quid ẽ principiũ mouẽs. ſcđo docet ordinẽ quo ꝯplet motus quo ad motores et mobilia ibi. Spẽ quidẽ igit. ¶ Ad euidẽciã primi notandũ eſt ꝙ intẽcio phi eſt ꝙ principiũ motus nõ eſt intellcũs practicus tm̄. nec eſt appetitus tm̄. ſꝫ ꝙ ambo cõcurrũt ita tñ ꝙ hec duo mouẽcia reducãtur ad vnũ ⁊ iõ phus tria facit q2 ponit primo ꝙ intellcũs practicus ⁊ appetitus ſunt principia mouencia. ſcđo hoc ꝓbat ibi. Intellectus aũt. tercio reducit hec duo principia ad vnũ ibi. Appetibile. Quãtũ ergo ad primũ dicit ꝙ duo videntur eſſe mouẽcia appetitus ⁊ intellectus. et hoc dico ſi quis poſuerit fantaſiã ſicut quãdã intelligenciã. i. ſi quis app̄hendẽrit ſub intellectu fantaſiam. et hoc eſt neceſſe quia multi homines p̄termiſſa ſciencia intellectus ſequũtur fantaſiã in ſuis motibus. ſicut qui nõ agũt ſm̃ rectã racionẽ. In alijs enĩ animalibꝫ ab homine nõ eſt rõ vel intellcũs qui poſſet oñdere finẽ motus ſed eſt ibi fantaſia. et ideo fantaſia eſt mouẽs que tamen fantaſia aliquo modo comp̄hendıtur ſub intellectu et ſic tantũ ſunt duo mouencia intellectus ⁊ appetitus. ¶ Quereret aliquis. quare philoſophus dixit ꝙ fantaſia debet comprehendi ſub intellectu. Dicendum eſt ꝙ ſicut dictum eſt ſupra. Motus proceſſiuus animaliũ ordinatur ad aſſequendum aliquod appetibile quod eſt extra animal et diſtans ab eo. Ad hoc autem ꝙ animalia moueantur ad eſſequendum hoc appetibile oportet ꝙ ipſum appetibile preoſtendatur in eis. preoſtenditur autem aliquando per intellectum practicum aliquando per fantaſiam et ideo aliquando ad motum concurrit intellectus preoſtendens appetibile. Aliquando autem concurrit fantaſia. non ſolum autẽ oportet ad cauſandum motum per quem motum animalia ſequuntur ſua appetibilia ꝙ preoſtendatur appetibile. ſed eciam oportet ꝙ animalia inclinentur in appetibile. que inclinatio eſt per appetitum ſenſitiuum. vel per appetitum intellectiuum et ſic ad motum concurrit appetitus. Si quis ergo nnmeret fãtaſiam contra intellectũ erunt tria mouencia ſcilicet fantaſia intellcũs et appetitus ¶ Si quis autem ſub intellectu comprehendat fantaſiam erunt tantum duo mouencia ſcilicet intellectus et appetitus ¶ Deinde cum dicit ¶ Intellectus autem. probat quod dixit ¶ Dixit enim ꝙ ad motũ ꝯcurrit intellectus p̄cticꝯ et appetitus et ideo hoc ꝓbat ꝗ tria facit. quia primo hoc probat de intellectu. secundo de appetitu ibi. Et appetitus ꝛc. tercio concludit conclusionem intentam ibi. Quare racionabiliter ¶ Probat ergo primo de intellectu ꝗ potest esse probacio sua talis. Iste intellectus concurrit ad causandū motus vel operationes hominis qui raciocinatur de motibꝫ et operationibꝫ vtrū scꝫ homines debeant moueri vel operari vel nō. sed intellectus practicus est huiusmodi quia in hoc differt practicus a speculatiuo quia raciocinatur de opationibus quod nō facit speculatiuus. ergo intellectus practicus concurrit ad causandum motū. hoc viso pꝫ lr̄a que sic continuetur ita dcm̄ est ꝙ intellectus practicus concurrit ad causandum motū actiuus racio est. quia hic intellectus qui et practicus est raciocinatur non ꝓpter raciocinari tantum. i. ꝓpter scire. sed ꝓpter aliquid scilicet operabile et hoc quia practicus differt a speculatiuo fine. Speculatiuus enim speculatur veritatem ꝓpter scire practicus autem speculatur veritatem ꝓpter operationem ¶ Quereret aliquis quomodo intellectꝰ practicus raciocinatur de motibꝫ et operationibus. Dicendū est ꝙ intellectus practicus ꝑostendit et ꝑapit operabile siue operari et moueri non ad oculū sed ex sillogismo. accipiens in sillogismo suo aliquam maiorem per se notam. sub qua maiori assumens minorē ꝯcludens esse opandū. Exempli gracia dicat intellectus practicus omne turpe est fugiendū. hec est maior. deinde assumit minorem dicens sed hoc est turpe scꝫ violatio alieni thori. deinde ꝯcludit ergo hoc est fugiendū et sic intellectus practicus ex sillogismo suo ꝑapit fugam aliquā. aliquā ꝑapit opari puta si dicat sic in maiori parentes sunt honorandi. deinde assumit minorē dicens sed hic est parēs ergo est honorandꝰ Sed nota ꝙ minor que assumitur sub maiori aliquādo male assumitur. quia appetitus corruptus vel vis concupiscencie non sunt bene assumpte qꝛ obnubilat racionem et tūc sequitur prauus modus et licet nō sit error in maiori. tamen est error in minori propter quem enim errorem omnis malus dicitur ignorans a philosopho in ethicis. Exemplum incontinens bene accipit hanc maiorem omne turpe est fugiendum sed violationem alieni thori non accipit vt turpe sicut debuit facere in minori sillogismi huius. sed accipit vt delectabile et vt cōsonū appetitui corrupte et ideo concludit esse faciendum et non fugiendum. ¶ Quereret aliquis quomodo differt intellectꝰ speculatiuus et intellectus practicus. Dicendum est enim ꝙ triplex differencia potest dari inter intellectum speculatiuum et intellectum practicum ¶ Prima enim differencia est ꝙ finis intellectus practici est extra ipsum ¶ Finis autem ſpeculati ei eſt in ipō. ¶ Ad cuius euidenciā intelligendū eſt ꝙ intellectus practicus dꝛ duobꝫ modis. vno eīm mō dꝛ intellcūs practicus factiuus qui ordinatur ad faciendū aliquid extra ⁊ huiꝰ finis ē vel opus opatū vel ipm opꝰ in ſe opꝰ opatū ſicut in artibꝫ factiuis q̄ relinquūt aliqd opatū extra qualis eſt ars fabricandi. Faber eīm nō intēdit fabricare ꝓpter fabricare ſed ꝓpter gladiū vel ꝓpter pecūias. Opus āt et agere eſt finis in illis artibꝫ q̄ non relinquūt aliquid opatū ſicut pꝫ in arte muſicali in qua cantus et melos eſt vltimus finis qd exercetur in agere. Alio mō dꝛ intellcūs practicus intellcūs actiuꝰ. cuius finis eſt regulatio appetitus ſiue cuiꝰ finis eſt opatio ꝑfecta ſm hāc virtutē vel illā ⁊ ſic pꝫ ꝙ finis intellcūs practici eſt extra ipm qꝫ oīs intellectus practicus vel eſt ꝓpter opus opatū vel eſt ꝓpter opꝰ in ſe vel eſt ꝓpter ꝑfectionē appetitus ſiue ꝓpter opationē factā ſm hāc virtutem vel illā. Finis aūt intellcūs ſpeculatiui eſt in ipō ⁊ nō ex ipm. Querit eīm intellcūs ſpeculatiuꝰ ſpeculari ꝓpter ꝑfectionē ſui vt ſcꝫ ꝑficiat ſcienciis. Intellcūs aūt practicus ꝓtēſus eſt ad aliquid extra qꝛ q̄rit ſpeculationē nō ꝓpter ꝑfectionē ſui. ſed ꝓpter ꝑfectionē alterius Secūda dr̄a eſt qꝛ intellcūs nr̄ ſpeculatiuꝰ cauſat a rebꝫ q̄ ei ſubiciūt et ideo iſte intellcūs dꝛ menſurari a rebꝫ. Intellcūs aūt practicus dꝛ cauſa rei que ſubiicitur ⁊ iō dꝛ menſura rei. Tercia dr̄a aͦ aliquibꝰ datur ꝙ forma que eſt in intellcū ſpeculatiuo vocatur forma abſtractiōis qꝛ intellcūs ſpeculatiuus vt ſic abſtrahit ab eſſe in effectu nec eā ꝯparat intellcūs ad opationē effectualē forma aūt que eſt in intellcū practico vocat forma ꝯpoſitiōis eo ꝙ intellectus practicus formā q̄ eſt in ꝯceptu querit ponere i effcū ⁊ ſuo mō intēdit eā ꝯponere cū ope vel opato ¶ Deinde cū dt. Appetitus. ꝓbat ꝙ intellcūs practicus concurrit ad cauſandū motū. hec idē ꝓbat de appetitu ⁊ ꝑt ēe ꝓbatio ſua talis i breui. Illa potēcia que eſt ꝓpter finē opationis ⁊ appetit finē motus vel opationis vniri mobili vel opanti cōcurrit ad cauſandū motū talis autē eſt appetitus. Omnis eīm appetitus eſt ꝓpter aliquid. i. ꝓpter aliquē finē vel appetibile ꝯn̄dū vel viuēdū et hec appetibile cuiꝰ eſt appetitus ſiue finis eſt pncipiū intellcūs practici ſillogiſmi practici. Vltimū aūt in ſillogiſmo practico eſt principiū actionis. i. eſt id a quo incipit opacō practica ¶ Deīn cū dt. Quare rōnabiliter. Cōcludit rationē intellectiuā dicēs ꝙ ex quo intellcūs practicus ⁊ appetitus ꝯcurrūt ad cauſandū motū rōnabiliter accidit ꝙ intelligencia practica ⁊ appetitus ſūt duo mouencia. Notandū eſt ꝙ appetitus nō appetit ꝓpter appetere ſꝫ ꝓpter appetibile cui deſiderat vniri ⁊ qꝛ vniri nō poteſt appetibili niſi mediante motu vel opatiōe eo ꝙ appetibile est distans ab eo iō appetitus apprehēdo appetibile p se ⁊ p̄mo p accñs appetit motū ⁊ opationē p quā vniat appetibili. apprehēdo autē motū et opationē imperat organis et instrumētis vt moueātur ⁊ opētur et p ꝯñs ꝯcurrit ad motū. et iō bñ dixit phūs ꝙ ois appetitus ē ꝓpter aliquid. ⁊ iō est causa motus. q. d. ꝙ appetitus inclinat in aliqd ⁊ appetit id vniri ⁊ qꝛ appetit vniri imperat motum mediāte quo fiat vnio.

¶ Quereret aliquis quō est verū qd dicit phūs scꝫ ꝙ appetibile et finis cui9 est appetitus est principiū sillogismi practici. Dicendū est ꝙ intellectus practicus duobꝫ modis concurrit ad causandū motū. primo mō ostēdendo appetibile qd est finis motus ⁊ ꝓpter qd ipm aial mouet ipsi appetibili. scdo mō ꝯcurrit intellectus practicus ad causandū motū qꝛ postq̄ appetit9 appetit vniri appetibili p̄ostēso. intellectus practic9 sillogisando et deliberando querit vias ⁊ modos p quas posset appetit9 vniri appetibili. Inuētis aūt modis et vijs imperat operari vel moueri. Ex quibus pꝫ ꝙ intellectus practicus in ratiocināndo ⁊ sillogisando supponit appetibile sup cui9 suppositiōe fundat totū sillogismū suū ⁊ sic appetibile est p̄ncipiū sillogismi practici ita ꝙ eodē mō se hñt fines ⁊ appetibilia in practicis. sicut p̄ncipia p̄ma in speculatiuis. sic in speculatiuis ex suppositione p̄ncipiorꝫ querim9 ꝯclusiones ita in practicis ex suppositiōe finis querim9 ea q̄ sunt ad finē. ⁊ eciam ex fine ꝯcludim9 ea q̄ sunt ad finē dicēdo finis est talis ergo ea q̄ sunt ad finē debent eē talia

¶ Secūdo q̄rreret aliquis quō est verū qd dicit phūs in lr̄a ꝙ vltimū intellectus practici est principiū actionis. Ad hoc dicendū est ꝙ sicut dcm̄ est in p̄cedenti q̄stione intellectus practic9 p̄mo intelligit finē opacōis vel mot9 postea q̄ sunt ad finē ip̄e finis qui fuit in ꝯceptu posset fieri in effectu et a talibꝫ q̄ sunt ad finē incipit operari vt p eā opationē introducatur finis intētus ex quibꝫ pꝫ ꝙ finis est id qd p̄mo intēditur sed vltimo introducatur et sic finis est primo intētionis ⁊ vltimo operationis Ea aūt que sunt ad finē vltimo intēdūtur qꝛ nō intēdūtur nisi ꝓpter finē introducendū. Sed tamen qꝛ ab eis incipit opatio p quā intēdim9 assequi finē iō sequit ꝙ illud qd est ad finē ita est vltimū intētionis qd ē p̄ncipiū opacōis ⁊ hoc est qd dixit phūs in lr̄a ꝙ vltimū scꝫ qd intēditur ab intellectu practico est principiū operationis vel actiōis. i. illud a quo incipit esse actio. Ymaginabimur ergo ꝙ sillogism9 practicus volēs introducere finē opacōis ꝓcedit mō resolutorio in qua resolucōe deuenit vsqꝫ ad vltimum a quo vltimo incipit operari. exempli grā. Artifex intēdit domū tanq̄ finē tūc incipit resoluere nō pt̄ fieri domus nisi habeantur lateres. lateres hr̄e nō possunt nisi toquātur vel aliquid huiuſmodi ⁊ ſic reſoluit ad aliquid a quo incipit operari

Appetibile enim Poſtꝗ̄ oñdit ꝙ ſūt duo principia ſcȝ intellectus et appetitus hic hec duo principia reducit ad vnum ⁊ quatuor facit. quia primo facit qđ dictū eſt. ſecūdo ex eo qđ oñſum eſt aſſignat cām cuiuſdā accñtis circa ſillogiſmū practicū ibi. Intellectus quidē igitur tercio improbat diuiſionē potēciarum quā antiqui ponebant ibi. Diuidentibꝫ autē. quarto ſoluit quandā obiectionē ſupius factā ibi. Qui autē appetitus. Circa pͥmū duo facit. quia primo ponit intentū ſuū. ſecūdo probat ibi. Si enī duo. Primo ergo ponit intentū ſuū ꝙ licet intellcūs et appetitus ſunt duo mouencia tñ reducūtur in vnū Reducūtur enim in appetibile. Appetibile enī mouet appetitū. Appetitus autē motus ꝑcipit intellectui practico vt racionetur de motibꝫ et opationibꝫ ꝑ quas appetitus ꝯſequatur appetibile. et ſic pȝ ꝙ appetibile ē primū mouens in quod mouens reducūtur duo mouencia ſcȝ tam intellectus ꝗ̄ appetitus. et hoc eſt quod dicit lr̄a. ꝙ appetibile mouet. et ꝓpter hoc ſcȝ appetibile mouet intelligencia Ipſum enī appetibile eſt principiū ſupͣ. mouens appetitū. appetitus autē motus mouet intellectū et ſic appetitꝰ et intellcūs reducūtur in appetibile In idē etiā reducatur fantaſia ⁊ appetitus. et hoc eſt quod ſubditur. ꝙ fantaſia nō mouet ſine appetitu Appetitus autem ſimple nō mouet ſine appetibili. et ſic eſt tantum vnū mouens ſcȝ appetibile ¶ Deinde cum dicit. Si enī duo intellectus ⁊ appetitus. ꝓbat ꝙ dixit. Dixit enim ꝙ intellectus et appetitus reducūtur in appetibile. Fundatur enī ꝓbatio ſua ſup duo fundamenta. Primum eſt ꝙ duo mouencia nō ꝯcurrūt ad vnū motū niſi inq̄ntū hñt rationem vnius ita ꝙ vnū mouens reducatur ad aliud. Ratio huius fundamenti pȝ quia vnius effectus ⁊ vnius motus eſt vna cauſa propria vel ſi ſint due cauſe opȝ ꝙ ſortiātur rationem vnꝰ alias nō eſſet ꝓporcio inter effectū et cauſam. et ex hoc fundamento ſequitur ꝙ ſi intellcūs ſunt duo mouēcia opȝ ꝙ ſortiātur racionē vnius. hoc autē eſt vel quia intellcūs reducatur in appetitū vel econuerſo ſcȝ appetitus reducatur in intellectum. Secūdū fundamentū eſt ꝙ magis intellcūs reducatur in appetitū ꝗ̄ econuerſo. intellcūs enī nō mouet niſi determinetur ꝑ appetitū. appetitus enī inclinatur in appetibile et appetit ſibi vniri. Appetens autem ſic vniri impat intellectum vt querat media per que poſſit vniri.

¶ Quantum ad primum fundamentum dicit philoſophus ꝙ ſi appetitus et intellectus mouebāt. i. erant duo mouēcia neceſſe eſt ꝙ mouerēt ſm aliquam ſpeciem ꝯēm. ita ꝙ vel intellectus mouet ſub ſpē appetitꝰ vel econuerſo·appetitus ſub ſpecie intellcũs·¶ Quãtũ ad ſecũdũ fundamentũ dt ꝙ intellcũs nõ mouet ſine appetitu·ꝙ pꝫ qꝛ intellcũs determinatur a voluntate·volũtas aũt eſt appetitus rationalis·¶ Cũ eñ quis mouetur ſm̃ rationẽ mouet̃ ſm̃ voluntatẽ·Appetit⁹ tñ ſẽſitiu⁹ aliqñ mouet̃ p̄ter rãonẽ· Cõcupiſcẽcia eñ eſt quedã appetitus quẽ ſcʒ ſequit̃ incõtinẽs ſequẽdo aũt deuiat a rõne ¶ Quereret aliquis vtrũ intellectus iſte ducatur in appetitũ ſic dixit phũs ita ꝙ moueat ſub ſpẽ ei⁹ Dicendũ eſt ꝙ ſic·rationẽ autẽ huius aſſignat phũs·vij·methaphiſice vbi dicit ꝙ intellcũs ſiue ſciencia practica ſe hʒ ad oppoſita·Si aũt ſe hʒ ad oppoſita nõ p̄t magis mouere ad vnũ oppoſitoꝝ ꝙ̃ ad aliud niſi determinet̃ hec aũt determinatio fit ꝑ appetitũ·Ymaginabimur ergo ꝙ intellectus practicus in operacõe ſua q̄rit introducere debitũ finẽ ꝑ debita media·ꝙ aũt plus querit introducere hũc finẽ ꝙ̃ aliũ·hoc eſt qꝛ pl⁹ appetit vniri huic fini ꝙ̃ alteri ppter quẽ finem plus inclinat̃ intellectus practicus ad querendũ hec media ꝙ̃ alia·et ſic pꝫ ꝙ operatio intellectus practici ſupponit appetitũ·appetit⁹ autem ſupponit appetibile a quo mouet̃ et ſic totũ reducit̃ in appetibile·Intelligendũ eſt tñ ꝙ ſm̃ vnũ modũ appetitus ſupponit intellectũ quia appetitus inclinat̃ in appetibile p̄oſtenſum ab intellectu· et ſm̃ aliũ motũ intellectus ſupponit appetitũ·Intellcũs eñ practicus querens ea que ſunt ad finẽ ꝑ que poſſit introduci finis in effectu ſupponit appetitũ finis·ideo eñ magis querit hec ꝙ̃ illa·quia magis appetit finem ꝙ̃ illum·¶ Deinde cum dicit·Intellectus autẽ·Ex premiſſis oſtendit rationem cuiuſdã accidentis qđ accidit in operationibꝫ nr̃is quia aliqñ erram⁹ in operando vel eligendo·cauſa autẽ hui⁹ erroris nõ ẽ intellectus principioꝝ qui ſemꝑ eſt rect⁹ ſed fantaſia vel appetitus qui aliqñ eſt rectus ⁊ aliqñ nõ·⁊ hoc ẽ qđ dt lr̃a ꝙ intellcũs oĩum principioꝝ ſcʒ ſemꝑ eſt rectus·nõ ſic aũt de fantaſia·qꝛ aliqñ fantaſia eſt recta et aliqñ nõ·et [illegible] mõ appetitus aliqñ eſt rectus ⁊ aliqñ nõ·Ratio aũt hui⁹ eſt ꝙ appetibile mouet appetitum hoc autem appetibile ꝙ mouet appetitum aliquando eſt vere bonum quando ſcilicet appetitus ſequitur iudicium rectum· et tunc appetitus eſt rectus·Aliquãdo autem eſt apparens bonum et non verum quando ſcilicet appetitus appetit aliqđ qđ obuiat rationi recte· et tunc appetitus non eſt rectus Ymaginabimur enim ꝙ illud bonum qđ mouet appetitũ vt proſequatur vel fugiat non eſt omne bonũ ſed eſt bonum accidentale id eſt agibile ꝑ nos tale autem bonum eſt bonum contingens quod contingit aliter ſe habere et ideo aliquando illud qđ appetitur eſt rectum ⁊ aliquando non ¶ Concludit autẽ phũs ꝙ huiuſmodi potencia que mouet est appetitus. ¶ Quereret aliquis vtrum intellectus practicus semꝑ est rectus. Dicendū est ꝙ sic. ¶ Ad cuiꝰ euidenciā ponenda sunt duo fundamenta. Primū fundamentū est ꝙ ois intellectus practicus versat circa quedā principia ex quibꝫ suppositis et intellectis rōcinatur de ꝯclusionibꝫ. et querit ꝯclusiones practicas: hoc patꝫ tā in intellcū actiuo ꝙ̄ in intellcū factiuo. Intellcūs actiuꝰ autē qui est regula actionū moraliū hꝫ q̄dā ꝑncipia sic venerādū eē verēdū pn̄tes eē honorandos iustū est ꝓsequēdū Ex hijs principijs eliciat ꝯclusiones dicendo sic. Iustū est ꝓsequēdū et hoc est iustū ergo est ꝓsequendū. Intellectus eciā practicus qui dr̄ factiuus hꝫ sua principia eo mō quo dicimus ꝙ vnū principiū est ꝙ in edificijs grauia ponātur infra ⁊ leuia supra ⁊ similia. Ex quibꝫ ꝑncipijs intellectus factiuꝰ eliciat ꝯclusiones Secundū fundamentū est ꝙ principia sunt manifestissima in se ⁊ ideo circa ea nō erratur. Sunt eīn principia sicut ianua in domo vt sicut ianua in domo statim se offert volenti intrare domū ita sciencia in ꝑncipijs siue sint speculatiue siue sint practice statim ꝓpter suā manifestationē offerunt se volenti acquirere scienciā et ideo ꝓpter maximā manifestationē taliū principioꝝ intellcūs nec factiuꝰ nec actiuꝰ errat circa talia principia ⁊ hoc est qđ dt̄ phūs in lr̄a. ꝙ intellectus semꝑ est rectus ītelligens ꝑ intellectū potēciā practicā habituatā habitu primoꝝ ꝑncipioꝝ siue illa principia sint principia intellectus actiui siue sint principia intellcūs passiui. ¶ Secundo quereret aliquis vtrum ꝓpter intellectū nō rectū vel fantasiā non rectā aliquādo nō sit rectitudo in sillogizādo vel in operatione practica. Dicendū ē ꝙ sic. cuius rō est. q: licet intellectus practicus nō erret circa prima principia. tn̄ errat aliqn̄ in raciocinādo q: nō bene assumit minor sub primis principijs. Si eīn intellectus practicus dicat sic in maiori omne bonū est ꝓsequendū hic nullꝰ error est q: veritas huiꝰ ꝓpositiōis manifesta est de se. Si autē sic assumat in minori hoc est bonū. hic potest esse error quia aliquādo bonum ꝑticulare videtur nobis bonū quod non est bonū et sic in minori aliquādo est error. hanc autem maiorem aliquando subministrat appetitus corruptus. qui facit videri bonum quod non est bonum vel rectum. qđ non est rectum quia appetitus corruptus corrumpit estimationem. ¶ Subministrando autem talem minorem facit non rectitudinem in sillogismo vel eciam in operatione. ⁊ si aliquis habens appetitum corruptum sillogizet sic Omne bonum est prosequendum hoc est bonum ergo est prosequendum. Appetitus corruptus corrumpens existimationem facit videri bonum quod non est bonum. et ideo assumeus philosophus in minori ⁊ dicens hoc eſt bonū aſſumitur exiſtimatū bonū ꝓ vero bono Et ſicut appetitus corruptus facit videri bonū qđ nō eſt bonū ita ſimiliter fantaſia·et ideo bene dixit phūs in lr̄a ꝙ appetitus eſt rectus et nō rectus et fantaſia eſt recta et non recta·quia ex appetitu et fantaſia aliquando ſequitur nō rectitudo in operatione ¶ Deinde cum dicit·Diuidentibus autē·Excludit diuiſionē illorum qui diuidebant animā vel potēcias anime ꝑ rationabile ꝯcupiſcibile et iraſcibile et eſt ſentēcia ſua ꝙ diuiſio eoꝝ eſt inſufficiens q: infra diuiſionem iſtam nō ꝯprehenduntur oīes ꝑtes anime· Inſufficiens eſt etiā quia facit mencionem de ꝑtibus que minus differunt omittens partes anime que magis differunt ergo eſt ⁊c·ꝙ dicit lr̄a·ꝙ diuidentibꝫ ꝑtes anime in rationalē ꝯcupiſcibilem et iraſcibilem· Dicendū eſt ꝙ ſi intendat diuidere et ſepare ꝑtes anime ſ͠m potēcias multe alie ſunt ꝑtes anime que magis differunt q̄ꝫ predicte· Vegetabile eīm ſ͠ſibile et intellectiuū et ꝯſiliatiuū et appetitiuū ſunt ꝑtes anime que abinuicem dr̄ūt plus q̄ꝫ ꝯcupiſcibile et iraſcibile ¶ Notandū eſt ꝙ phūs diuidit ꝯſiliatiuū ꝯtra intellectū non ſicut potenciam ꝯtra potenciam· Eadem enim potencia que eſt intellectiua ē ꝯſiliatiua· ſed racō huiꝰ diuiſionis eſt·quia potencia intellectiua eſt reſpectu neceſſarioꝝ et ſic nō dicit ꝯſiliatiua nullus eīm de neceſſarijs ꝯſiliatur· Eſt etiā reſpectu ꝯtingenciū futuroꝝ et ſic hec potēcia dicitur cōſiliatiua et qui ꝯſiliatur de ꝯtingentibus ꝯſiliatur· Et ſic ymaginabimur ꝙ eadem potencia intellectiua reſpectu neceſſarioꝝ dicitur ſcientifica reſpectu autē ꝯtingenciū dicitur ꝯſiliatiua ¶ Deinde cū dicit· Nō autē et appetitus· ſoluit quandam obiectionem ſuperius factam probatur enim ſupra ꝙ appetitus nō mouebat quia contingētes non ſequebantur appetitum ſed iudicium rationis ¶ Et quia philoſophus iam determinauit ꝙ appetitus mouet· ideo hoc argumentum ſoluit et eſt ſolucio ſua talis ꝙ licet contingētes non ſequantur appetitum ſenſitiuū tamen ſequuntur appetitum intellectiuum qui ſequitur iudicium rationis et ſic eos mouet appetitus intellectiuus· hoc viſo patet lr̄a que dicit ꝙ appetitus fuerit contrarij adinuicem quia appetitus ſenſitiuus contrariatur intellectiuo· Hoc autem id eſt hec contrarietas accidit cum racio id eſt iudicium racionis contrariatur concupiſcencie id eſt appetitui ſenſitiuo· hec autem cōtrarietas accidit non in omnibꝰ animalibus· ſed in hominibus habentibus ſenſum temporis id eſt qui cognoſcunt differencias temporis· ita ꝙ non ſolum reſpiciunt preſens ſed etiam futurum· In hominibus eīm intellectus aliquando iubet retrahere ab aliquo delectabili propter futurum id eſt ꝓpter conſiderationem ſubtrí. ſicut febricitanti videbitur eſſe abſtinendū a vino ne febris increſcat. Concupiſcentia autē concitat ad accipiendū aliquid delectabile ꝓpter ipſū iam .i. ꝓpter ipſum p̄ſens nō ꝯſiderans futurū. videtur enī ſibi ſcʒ ꝯcupiſcēti ꝙ illud quod eſt in p̄ſenti ſit delectabile ſimpliciter ſit delectabile ⁊ ſimpliciter bonū et hoc q: nō ꝯſiderat futurū Notandū eſt ꝙ ſentētia phi de ꝯtrarietate appetituū fūdetur ſup duas veritates Prima veritas eſt ꝙ de ratione intellectus eſt ꝙ habeat ſm̄ ſum temporis .i. ꝙ cognoſcat omnes drās tempis ita ꝙ poſſit ꝯferre vnā drām ad aliam ex qua collacōne ſequitur ꝙ aliqñ iubet ꝓſequi ꝓpter futurū ⁊ aliqñ iubet fugere. Secūda veritas ē ꝙ appetitus ſenſitiu9 ſolū inclinat in delectabile p̄ſens Ex his autem duabʒ veritatibʒ ſequitur ꝙ ſit contrarietas in appetibilibʒ. Appetit9 enī intellectualis qui ſequitur iudiciū rationis aliqñ iubet retrahere ab aliquo ꝓpter futurū. Illud aūt idē iubet ꝯcupiſcentia ꝓſequi ꝓpter p̄ſens Notandū eſt ꝙ in lr̄a videtur facere drām inter bonū vt nūc ⁊ bonū ſimpliciter. Ratio autē hui9 drē p̄t eſſe talis q: bonū ſimpliciter eſt qd eſt ſemp bonū .i. ſm omnem drāʒ tempis ita ꝙ ſimpliciter eē ſit ſemper eſſe. bonū autē vt nūc eſt ꝙ principaliter aſpiciat ſenſum ita ꝙ nō eſt bonū niſi in p̄ſenti et nō ſm omnem differentiā temporis. Alio modo p̄t vocari ſimpliciter bonū quod eſt vbiqʒ bonū ita ꝙ ſimpliciter eſt vbiqʒ eſſe et ſic bonum vt nunc vocatur ꝙ non eſt vbiqʒ bonum ſed in caſu eſt bonum. ſicut non reddere depoſitum puta gladium in caſu eſt bonum. quando ſcilicet ille cui debet reddi factus eſt furioſus et ſic ex his patet ꝙ ſimpliciter bonum denotat vniuerſalitatem temporis aliquando autem denotat vniuerſalitatem loci et ꝙ ſm vtrumqʒ modum bonum vt nunc opponitur ſimpliciter

Specie quidem igitur bonum

Poſtꝙ̄ philoſophus determinauit de principio motus progreſſiui ¶ In parte iſta agit de ordine huius motus. et tria facit. et primo oſtendit quomodo mouentia ſcdm hunc modum poſſunt dici vnum et plura. ſecundo oſtendit quomodo hec tria ordinantur ad inuicem ibi. Quoniam autem tria ſunt. tertio ſummarie determinat de inſtrumento vel organo quod requiritur ad motum progreſſiuum ibi Nunc autem vt in ſumma. Primo ergo oſtendit ꝙ mouentia poſſunt dici vnum et plura et eſt ſententia ſua talis ꝙ mouentia ſcdm ꝙ reducuntur in appetibile ſunt vnum ita ꝙ quodammodo ſunt vnum inquantum induunt formalitatem vni9 ſcʒ appetibile materialiter āt ſūt plura et hoc ē qđ dicit lr̄a ſcȝ ꝙ ſi mouēcia ꝯſiderentur formaliter ⁊ ſm̄ ſpeciē inq̄ntū induūt formalitatē et ſpeciē vnius. mouens erit vnū ſcȝ appetibile vel appetitiuū ita ꝙ primū mouens eſt ip̄m appetibile mouet eīm appetibile vt imaginatū eſt in itellectu et ita mouet ꝙ nō mouet. Mouencia aūt vt ꝯſiderantur materialiter ſunt nūo plura ¶ Quereret aliquis vtrū mouencia in motu progreſſiuo ſm̄ ſpeciē ꝯſiderata ſunt vnū Dicendū eſt ꝙ ſic ¶ Ad cui9 euidenciā notandū eſt ꝙ in cauſis ē duplex ordo accn̄talis et eēncialis. Ordo accn̄talis vocat̄ ꝑ quē accidit ſcd̄o ꝙ ip̄ȝ p̄ceſſerit p̄mū ſic accidit petro ꝙ eū p̄ceſſerit martinus. ⁊ in talibȝ cauſis ſecūdū nō mouet virtute p̄mi. nec induit in mouēdo ſpeciem et formalitatē eius. et p ꝯñs mouēcia ſic ordinata ſcȝ p accn̄s nō pn̄t dici vnū ſm̄ formā et ſpeciem quia ſecūdū vt dictū eſt nō induit formā et ſpeciē prioris. Alius eſt ordo i cauſis eſſencialibus. vocat̄ aūt ordo eēncialis. q2 ſecūda eſſencialiter dependȝ a primis nec mouet niſi in virtute eaꝝ ideo nō mouent niſi inq̄ntum induūt ſpeciē et formalitatē ipſaꝝ et q2 in eēncialiter ordinatis oīa ſecūdaria reducūtur ad vnū p̄mū ſequitur ꝙ in mouēdo induūt ſpeciē vnius primi et p ꝯñs inq̄ntum mouent ſunt vnū ſm̄ ſpeciem ſicut eſt in ꝓpoſito. animal eīm qđ mouetur ⁊ appetibile ſunt eſſencialiter ſubordinata anima eīm mouetur ab appetitu appetitus aūt ordine eēnciali mouetur ab appetibili ex quo ſequit̄ ꝙ appetitus et appetibile ſunt eēncialiter ſubordinata. Aial eīm mouet̄ ab appetitu. Appetitus aūt ordine eēnciali mouet̄ ab appetibili ex quo ſequit̄ ꝙ appetitus ⁊ appetibile ſūt duo mouēcia materialiter loquendo Sūt aūt vnū mouēs inq̄ntū appetitus induit ſpeciē appetibilis ¶ Secūdo q̄reret aliq̄s vtrū hic ordo eēncialis qui eſt in cauſis ſit vni9 racōnis tm̄ an ſit duaꝝ racionū. Dicendū eſt ꝙ hic ordo eēncialis reperit̄ in vno genere cauſaꝝ puta in efficiēte tm̄ et in finali tm̄ vel in formali tm̄ vel in materiali tm̄. In efficiēte tm̄ eo mō quo dicim9 ꝙ ordo eēncialis ē in cauſis efficiētibȝ ⁊ mouētibȝ. q2 ſecūdaria nō efficiūt neqȝ mouēt niſi i virtute p̄moꝝ. et de hoc ordine eēnciali dcm̄ eſt in .ij. methaphiſice. vbi ꝓbatū eſt ꝙ in cauſis efficiētib9 eſt dare vnū primū. ordo aūt eēncialis eſt in fine. Iſto eīm mō dicimus ꝙ ea q̄ ſunt ad finē nō mouent niſi in virtute finis. ſicut pocio non mouet niſi in virtute fundamēti ſanitatis ad quam ordinatur. et virtus que ordinatur ad felicitatem non mouet niſi in virtute felicitatis. et in tali ordine eſſenciali manifeſtum eſt ꝙ plura ſunt vnum ſcd̄m ſpeciem: q2 ea que ſunt ad finem. licet enim ſint plura in re tamen ſunt vnum inquantum induant ſpeciem finis

¶ Ordo eciam eſſencialis eſt in forma tantum. eo modo quo dicimus ꝙ eſſenciali ordine viuere ſuppoñit eſſe et de hoc eſſenciali ordine loquntur cõmentator ſup̄ p̄ma ꝓpoſitione de cauſis exemplificans de eſſe viuo ⁊ homine. Eſſe enĩ ſcḋm eũ ſuppoñitur ab homine. et ideo eẽ eſt vehemẽtius cauſa ꝙ̄ viuũ ⁊ homo ⁊ viuũ nõ hñt rationẽ cauſandi niſi induāt rationem ipſius eſſe ⁊ in talibꝫ manifeſtũ eſt ꝙ omnia ſecundaria ſunt vnũ ſcḋm ſpeciem inq̃tum ſcꝫ induũt ſpeciem vnius hic etiã ordo eſſencialis eſt in materia. Materia enĩ eſt ens in potẽcia ſecundaria autẽ que recipiũt opꝫ ꝙ induāt virtutẽ p̄mi receptiui ſcꝫ entis i potẽcia vt ſicut om̄es forme reducũtur ad primam formalitatẽ cuiꝰ ſpeciẽ induũt ⁊ ſic pꝫ ꝙ iſte ordo eẽnalis p̄t reperiri in vno genere cauſe ſiue illud genꝰ ſit efficiens ſiue ſit finis ſiue ſit forma ſiue ſit materia. p̄t reperiri in vno genere cauſe in reſpectu ad aliud genus. Iſto enĩ modo dicimꝰ ꝙ genera cauſarꝫ ſunt eſſencialiter ſubordinata. Materia enĩ eſſenciali ordine dependet a forma ſicut ens in potencia dependet ab actu. Forma autem eſſenciali ordine dependet ab efficiente qꝛ ꝙ materia ſit ſub forma ⁊ ſub eſſe hoc eſt ꝑ virtutẽ efficientis. Efficiens autẽ eſſenciali ordine ſupponit finem quia efficiens motũ a fine introducat formã in materiã. Finis autẽ nullã aliam cauſam ſupponit qꝛ ip̄e eſt cauſa cauſarꝫ ⁊ de hoc ordine eſſenciali dixit phūs in littera qñ dixit ꝙ om̄ia mouencia mota ꝓgreſſiuo reducuntur ad appetibile. Appetibile enĩ mouet ſicut deſideratũ et amatũ et ꝑ cõñs mouet ſub ratione finis et ſic appetibile in tali ordine motus eſt cauſa cauſarum. et hoc eſt qḋ dicit phūs in lr̄a ꝙ appetibile mouet et nõ mouetur. Ad q̄ſtionem ergo qñ queritur vtrꝫ ordo eſſencialis ſit vniꝰ rationis vel duarum. Dicendũ eſt ergo ꝙ ordo eſſencialis inq̃tum diuiditur cõtra ordinem accidentalẽ dicit vnã rationem que ratio tñ ſubdiuiditur vt dictũ eſt qꝛ hec ratio p̄t reperiri in vno genere cauſe nõ cooperando ad aliud genus. p̄t etiam reperiri in vno genere cauſe in cõparatione ad aliud. Deinde cum dicit Qm̄ autẽ tria aſſignat ordinem motus. Eſt autẽ hic ordo ꝙ mouens mediante organo motꝰ mouet animal quod mouetur ita ꝙ tria ſunt in motu. Mouens ⁊ mobile et inſtrumentũ mediante quo fit motus ſicut eſt pes et ala. hoc ẽ ergo quod dicit lr̄a que primo ponit hec tria dicens ꝙ tria ſunt in motu vnũ quidem et primũ eſt mouens. ſecundum autẽ eſt organũ mediāte quo mouens mouet. terciũ autẽ eſt animal quod mouetur duo ſubdiuidit primũ ſcꝫ mouens dicens ꝙ mouens dicatur duobꝫ modis. In motu enim ꝓgreſſiuo eſt vnum mouens immobile et hoc mouens eſt ipſum appetibile ſiue bonum agibile ꝙ ita mouet appetitum ꝙ nõ mouetur ꝑ ipſum. Aliud autem mouens ẽ mouens quod mouetur et hoc mouens eſt ipſe appetitus. appetitus autem mouetur ab appetibili qꝛ oĩe quod appetit inquantum appetit mouentia et ideo appetitus eſt quidem motus vel quidam actus vt ſicut ſentire eſt actus ſenſus factus a ſenſibili ita appetere eſt actus appetitus ſm quem mouetur ab appetibili. Sic ergo patet ꝙ appetitus mouetur. mouet etiam quia imperat motũ animalis. Illud autẽ quod mouetur tantũ eſt animal. Organum autẽ mediante quo appetitus mouet eſt corporeũ ⁊ ideo de eo eſſet conſiderandũ in opationibꝫ ↄ̃munib9 anime et corporis. ſꝫ terminatur in libro de cauſa motus animalium In hoc enim libro ſolũ intẽditur de anima ſm ſe tamen ꝓpter bonitatẽ ſciencie in ſumma dicet de organo motus. ¶ Quereret aliquis vtrũ ea que ſunt in motu ſint tria ſicut dicit phũs. videtur ꝙ nõ. nam ibi eſt appetibile et appetitus et organum motus et animal quod mouetur ergo ſunt ibi quatuor et non tria tantum. ¶ Ad oppoſitum eſt dictum phi. Dicendum eſt ꝙ mouens poteſt accipi duobus modis. vnõ modo accipitur mouens quod cauſat motionẽ in alio ſiue ipſum cauſans moueatur ab alio ſiue nõ et ſm iſtũ modũ accipiendi mouens tria ſunt in motu ꝓceſſiuo ſcꝫ mouens ⁊ organũ mediante quo mouens mouet et animal qđ mouetur. ſm enĩ iſtũ modũ appetitus nõ diuiditur contra appetibile quia ↄ̃ueniũt in ratione mouẽdi. Alio modo accipitur mouẽs qđ ita hꝫ rationẽ mouẽdi ꝙ nullo modo hꝫ rationẽ mobilis. ⁊ tale mouens ẽ mouẽs immobile ⁊ ſm iſtũ modum accipiendi mouẽte. Appetit9 diuiditur ↄ̃tra appetibile qꝛ appetibile ẽ mouẽs tm̃. appetit9 autem mouet ⁊ mouetur. mouet quidẽ ab ipõ appetibili vt eſt intellectũ vel ymaginatũ. Mouet enĩ ipſum animal et ſm iſtũ modũ in motu animaliũ ſunt q̃tuor ſcꝫ mouens tantũ quod eſt appetibile et mouens quod mouet qđ eſt appetitus et organum motus et animal quod mouetur ¶ Ad argumenta pꝫ ꝑ iſta iã dicta ¶ Deinde cũ dicit. Nũc autẽ vt in ſumma. determinat ſummarie de organo motus ¶ Ad cuius euidenciã notandũ eſt ꝙ phũs in lr̃a iſta tria implicat primũ ꝙ implicat eſt ꝙ in organo motus eſt idem principiũ et finis. ſecundũ qđ implicat eſt ꝙ in motu ꝓceſſiuo animaliũ aliud eſt qđ quieſcit ⁊ aliud qđ mouetur. ⁊ oĩe qđ mouetur mouetur in quodã immobili. hoc autẽ implicat ibi. vñ aliud quidem. terciũ qđ implicat ẽ ꝙ ita opꝫ imaginari de motu aialiũ ſicut de motu articulationis. ⁊ hoc terciũ implicat ibi. Propter qđ opꝫ. Implicat ergo primũ ꝙ i organo mot9 idẽ eſt pͥncipiũ et finis ⁊ hoc eſt qđ dt. ꝙ ſummarie dicendũ eſt in organo motus. Motus enĩ organicꝰ. i. mouet ꝑ organũ ex tali loco vbi principium et finis motus eſt idem. Eſt enim in tali motu ſicut in linea obliquata in qua idem eſt gibboſum et concauũ· ita in hoc motu idem eſt principium et finis· quia in tali motu eſt principium et finis· principium a quo incipit motus et finis ad quem terminatur que ſunt idem·

Notandum eſt ꝙ motus proceſſiuus componitur ex motu pulſus et tractus ſicut patet ꝙ primo expellitur aer ſecũdo trahit et ex illo loco a quo expellitur ad illum trahit· Inquantũ autẽ eſt ibi pulſus ẽ ibi principium motus Inquantũ autẽ eſt ibi tractus eſt ibi finis motus· quia principium et finis ſunt idem quia ad illum locum trahitur organum motus a quo pellitur ideo dixit phũs ꝙ mouens organice mouet ex illo loco ·vbi principium et finis ſunt idem· Notandum eſt ſecũdo ꝙ ſicut i linea obliquata idem eſt gibboſum et concauũ ſ̄m rem quia eadem linea eſt gibboſa ꝛ concaua que tamen gibboſum et concauum differunt ſ̄m rationẽ quia gibboſum dicitur reſpectu exteriorum concauum autẽ dicitur reſpectu interiorꝫ· ita i motu ꝓceſſiuo animaliũ idem eſt in re principium et finis differens tamen ſ̄m rationem que drã rationis eſt in hoc ꝙ eſt ibi principium inquãtum eſt ibi expulſio membri Finis autẽ eſt ibi inquantũ eſt ibi tractꝰ pellens enim a ſeipſo pellit· trahẽs autẽ ad ſeipm̄ trahit· ¶ Deinde cũ dicit· Vbi quidem aliud quieſcit· ponit ſecundũ phũs et eſt ſecundũ ꝙ in motu proceſſiuo aliud quidẽ mouetur et aliud quieſcit in quo motu etiam principium et finis ſunt idem in re et altera in ratione· hoc ẽ ergo quod dicit littera ꝙ in tali motu alterum quidem quieſcit alterũ autem mouetur quia ſuple omnis motus fundatur in quodam immobili in tali etiam motu principium et finis ſunt etiã altera ratione·

Magnitudine vero et ſubiecto ſunt inſeparabilia id eſt ſunt eadem Ratio autem huius inſeparationis et huius ydemptatis eſt ꝙ omnia talia mobilia mouentur pulſu et tractu pulſus autem ꝛ tractus ſunt ex eodem in idem et ſic ibi eſt principium et finis ¶ Quereret aliquis vtrum ſit verum qđ dixit philoſophus· ꝙ in motu animalium ſit illud quod mouetur et aliud qđ quieſcit· Dicendum eſt ꝙ ſic quia patet primo in parte animalis mota· Si enim mouetur brachium expellitur et retrahitur a cubitu ĩmotum ad cubitum immotu· ita ꝙ motus brachij componitur ex pulſu et retractatu et inquantum eſt ibi pulſus eſt ibi principium motus inquãtum autem eſt ibi tractus eſt ibi finis· principium autem et finis ſunt idem quia brachium ad idem trahitur a quo expellitur et hoc etiã patet in motu totius animalis ¶ In motu enim animalis parte dextera expulſa quieſcit pars ſiniſtra· et iterum retrahitur pars dextera· ꝛ hoc eſt in omnibus ambulantibus· ſed in natantibus et volantibus nõ ſic ẽ quia ſimul mouētur dextra et ſiniſtra et ſimul vtūtur vt vtꝫ latere. ita tamē ꝙ expulſio et tractio eſt ad vnum immobile. In reptibilibꝫ autem non nullis perficitur motus ꝙ mota anteriori ꝑte poſterior quieſcit et vtraqꝫ pars viciſſim cauſat vnū motū qui motus ꝑficitur ex eo ꝙ anterior expellitur ⁊ poſterior retrahitur. Notandū eſt ꝙ phūs in lr̄a volens ꝓbare ꝙ in motu ambulancium idem eſt principiū et finis ꝓbauit ꝑ hoc ꝙ omnia talia mouentur pulſu et tractu. q.d. phūs vbi ē pulſus et tract9 idem eſt principiū a quo fit expulſio et finis ad quem fit retractio ſed in motu animalium eſt pulſus ⁊ tractus ergo ibi eſt principium et finis idem ¶ Deinde cū dicit. Propter quod oportet. ponit terciū phūs in quo tercio dicit ꝙ ita opꝫ ymaginari de motu animalium ſicut de motu circulari ¶ Ad euidenciam autē huius ymaginationis ponamus motorem in motu circulari in centro. tunc enī ex hoc centro incipiet motus circuli qui motus cōponetur ex tractu et pulſu quia expellitur vnus circulus et trahetur alius. In motu enī circuli ꝑtes inferiores quodāmodo videntur expellere ſuperiores et partes inferiores videntur trahi. et ſic in motu circuli ſm ymaginationem eſt aliquid immobile a quo incipit motus quia ſm hoc incipit a centro ¶ In motu eciam circuli eſt pulſus et tractus. quia alique partes pelluntur et alique trahuntur. ita eodem modo in motu animalis. Motus enim animalis incipit ab aliquo immobili. Motus eciam animalis non eſt ſm lineam rectam: ſed magis eſt ſicut motus giratiuus compoſitus ex pulſu et tractu ¶ Cum enim mouetur pars dextra ſuſtentatur ſimus per ſiniſtram. Expulſio eciam partis dextre et attractio ſiniſtre nō eſt ſcd̄m lineas rectas. hinc enim viſis patet illud quod dictum eſt per philoſophum. ꝑ ſicut in circulo oportet manere aliquid et hoc hinc eſt ab illo quod manet oportet incipere motum. ita in motu animalis oportet eſſe aliquid immobile ad principia motus. ¶ Quereret enim aliquis quid eſt illud immobile a quo incipit motus animalis. Dicendum eſt ſcd̄m aliquos primū principium huius motus vel a quo incipit mot9 eſt cor. ex quo quidē tria ſequuntur per ordinem que manifeſtant litteram ¶ Primum quod ſequitur eſt ꝙ in corde idem eſt principium et finis. Cor enim continue mouetur ſcd̄m dilatationem et conſtrictionem. inquantum autem dilatat ſe cor eſt ibi pulſus inquantum autem eſt ibi pulſus eſt ibi principium motus quia pellens elongat a ſe id quod pellit. Inquantum autem cor conſtringitur eſt ibi tractus. Inquantum autem eſt tractus eſt ibi finis motus. quia enim trahens ad ſe trahit illud qđ pellitur. ſic enim poteſt patere ꝙ in corde eſt principiū et finis ſcđm pulſum et tractū et de hoc dicit ph̄s in p̄ma ꝑte lr̄e ẜm ꝙ ſequitur ꝙ ſicut in circulo eſt. ita eſt in motu cordis. ſicut eñi circulus quieſcit ꝑ ſe totū ⁊ tñ mouet̄ ẜm diſpoſitionē Corpus eñi circulare primū ſemꝑ eſt in eodē loco tñ mouet̄ ẜm diſpoſitionē ita ⁊ cor ſemꝑ mouet in eodē loco animalis tñ mouet̄ ẜm diſpoſitionē qꝛ mouet̄ ẜm ꝯſtrictionē ⁊ dilatationē ſiue ẜm pulſum ⁊ tractū et ſic cor quodāmō ē mobile ⁊ quodāmō quieſcēs ita ꝙ mobile et quieſcens idē eſt in re et tñ altꝝ in racione et de hoc dicit i ſecūda ꝑte lr̄e Terciū eſt ꝙ ſequitur ꝙ ſicut videmꝰ in toto vniūſo ita debemꝰ imaginari in animali. In vniūſo aūt videmꝰ ꝙ celū qđ ſemꝑ mouet̄ eſt p̄ncipiū et cauſa motus alioꝝ corpoꝝ que aliqñ mouentur ⁊ aliqñ non ⁊ quodāmodo motus hoꝝ corpoꝝ eſt a celo. Sic cor in animali qđ quodāmodo ſemꝑ mouetur eſt cauſa et principiū cuiuſlibet alterius motus facti in animali. et de hoc dicit phūs in tercia ꝑte lr̄e. ꝙ ſicut in circulo opꝫ aliquid manere a quo incipiat motus et hoc eſt celum qđ eſt immobile ẜm ſe totū. tñ mouetur ẜm diſpoſitionem. ita in animali in corde incipit motus. qđ quidē cor non mouet̄ ꝑ ſe totū tñ mouetur ẜm diſpoſitionem ⁊ ſic ẜm iſtos illud immobile a quo incipit motus in animali eſt cor. Alijs autē nō videtur ſic. Illud eñi immobile a quo incipit motus eſt illud a quo fit expulſio et ad quod fit attractio. tale aūt debet eſſe ꝯiūctū organo motus qđ pellitur et trahitur. Certū eſt aūt ꝙ cor nō eſt ꝯiunctū hmōdi organis ergo nō eſt tale immobile. Dicunt ergo iſti ꝙ hoc vnū immobile a quo eſt motus et ad quē terminatur motus non eſt aliquod vnū ſignatū ẜm ſubiectum in membris animaliū ſed ſolū ẜm rationē et ē multiplicatū ẜm numeꝝ membroꝝ q̄ mouentur quia omne membrum qđ mouetur ſupponit aliquod fixum a quo poſſit pelli et ad quod poſſit retrahi ⁊c.

Omnino quidem igitur Poſt q̄ philoſophus determinauit de principio motiuo ẜm motum localem in ꝯmuni et ẜm ſe. In ꝑte iſta determinat de ipſo in reſpectu ad diuerſa genera animaliū et tria facit. quia p̄mo oſtendit quid ſit ꝯmune omnibꝫ aīalibus ꝑticipantibꝫ motū. ſecundo oſtendit quomō principiū motiuū inueniatur in animalibꝰ ꝑfectis ibi. Conſiderandū autē. tercio oſtendit quō hoc principiū motus ſit in animali ꝑfectiſſimo qđ ē homo ibi. Sēſibilis quidē fantaſia ¶ Quātū ergo ad p̄mū đt ꝙ vniūſaliter hoc ſenciēdū eſt de aīali qđ ꝑticipat motū ꝙ oīe animal in tantū eſt motiuū ſui ipſius inq̄ſtum eſt appetitiuū. i. inq̄ſtum habet virtutē appetitiuam verum etiã ꝙ appetitiuũ non mouet ſine fantaſia ⁊ ſic ad motũ concurrit cũ appetitu fantaſia. Fantaſia autẽ eſt duplex. Fantaſia eñ vel eſt rationalis .i. vel participat ratione. q̄ fantaſia ſolũ eſt in hominibꝫ. vel ē ſenſibilis non participans ſcꝫ racõne ⁊ hac fantaſia participant alia animalia ab homine ¶ Quereret aliquis vtrum ſit verum quod dicit phũs ꝙ appetitus et fantaſia mouẽt animal ita ꝙ animal ſufficienter mouet ſeipſum ſcḋm ꝙ hꝫ appetitũ cũ fantaſia Videtur ꝙ nõ quia intellectus eſt etiã de mouentibus vt ſupra pꝫ. de hoc autẽ nullã mencõnem facit phũs ¶ Preterea appetibile ⁊ mouꝫ. de quo mẽcionem nõ facit phũs ¶ Ad oppoſitũ eſt dcm̄ phi. ¶ Ad hanc queſtionem dicendũ eſt ꝙ mouẽs in animali pt̄ vocari duobus modis. Primo modo vt id vocetur tm̄ mouens ꝙ primo mouet et ſic mouẽs eſt tãtum vnũ ſcꝫ ipſum appetibile quod primo mouet et nõ mouetur vt declaratũ eſt ſupra. Alio modo poteſt vocari mouens in motu illud quod quocunqꝫ modo mouet. et ſic mouencia in motu animalium ſunt duo in genere et tria in ſpecie. duo quidem in genere qꝛ ad motum animalium concurrit potencia diſcernens motum. et potencia impetum faciens que ſunt diuerſe in genere. Mouencia autem in ſpecie ſunt tria. qꝛ potencia diſcernens diuiditur ꝑ fantaſiam et etiã intellectum. Intellectus enim diſcernit per rationem rectam. Fantaſia autem diſcernit motum per eſtimationem et apparentiam boni et ſic habemus duplicem potenciam ſcilicet potenciam diſcernendi et potenciam impetum facientem quia per fantaſiam dedit nobis intelligere omnem potenciam diſcernentem motum. et per conſequens dedit nobis intelligere intellectum qui motum diſcernit ⁊ per hoc pꝫ ad primũ argumentũ. Ad ſecundũ etiã pꝫ ꝙ phũs ꝑ appetitum dedit nobis intelligere appetibile. quia vt dictum eſt appetitus mouetur ab appetibili ¶ Deinde cum dicit. Conſiderandum autem. Oñdit phũs quid ſit principium mouens in animalibus imperfectis. vt autem videatur hec pars notandum eſt quod philoſophus iam dixit in precedentibus. ꝙ fantaſia et concupiſcencia ſiue appetitus ſunt principia mouencia in animalibus. ⁊ ideo philoſophus querit hic vtrum fantaſia et concupiſcencia ſunt in animalibus imperfectis et tria facit. qꝛ primo querit hanc cõcluſionẽ. ſecũdo obicit ad vnã ꝑtem ibi. Videt̄ enĩ. tercio determinat cõcluſionẽ ibi. Aut ſicut ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit ꝙ cõſiderandũ eſt quid ſit mouens in animalibus imperfectis quibus ſolum ineſt ſenſus tactus. Et querendum eſt vtrum hijs animalibus contingat ineſſe fantaſiam et etiam concupiſcenciam. ¶ Notandum eſt enim ꝙ animalia eē imꝑfecta poteſt intelligi duobꝫ modis vno mō vł dicant eē imꝑfecta q: deficit eis aliquid d' necessarijs ad speciē suā sicut deficit aīalibȝ mōstruosis. et ſm hūc modū imꝑfectionis ñ loquitur hic phūs de aīalibȝ imꝑfectis. alio mō dicūtur animalia imꝑfecta nō ſm speciē suā sed in genere aīaliū. q: sc; hn̄t ſensum tactus et nō hn̄t alios ſensus quos habent alia aīalia ꝑfecta. ¶ Deinde cū dicit. Videtur eñ. arguit ad vnā ptem questionis ꝓbando sc; ꝙ in talibȝ animalibus eſt appetitus et p̄t eſſe racio sua talis. Leticia ⁊ triſticia ſunt paſſiones appetitiue potēcie. ſed i talibus animalibȝ eſt leticia et triſticia ergo in eis eſt appetitiua potēcia ſiue deſideratiua. et hoc eſt ergo qđ dicit lr̄a ꝙ in talibȝ animalibꝯ videtur ineſſe triſticia et leticia. ſi autē hec inſunt ſcȝ talibȝ animalibȝ. neceſſe eſt et concupiſcenciā .i. deſideriū ineſſe in eiſdem. quomō aūt fantaſia inſit talibus animalibꝯ dubiū eſt. Notandum eſt ꝙ hec animalia imperfecta licet non moueātur motu progreſſiuo mouentur tamen motu dilatationis et conſtrictionis. et hoc autem ꝙ dilatantur et conſtringuntur probatur ꝙ in eis eſt delectacio et triſticia ſicut dicit phūs in lr̄a. Dilatacio enim videtur eſſe motus imitationis in delectabilia. ¶ Cōſtrictio autē videtur eſſe motus fuge reſpectu triſtabilis. ¶ Quereret aliquis quō ꝯſurgit tale dubium. vtꝝ fantaſia inſit talibus aīalibȝ. Dicendum eſt ꝙ dubium conſurgit ꝯplectr argumēta que ſunt ad vtrā q; partem. primo enim videtur ꝙ fantaſia ſit in talibus animalibus. Dictum eſt enim ſupra ꝙ ſine fantaſia nō ꝑficitur motus in animalibus. cum ergo hec animalia imꝑfecta habent aliquem motum ad minus conſtrictionis et dilatationis videtur ꝙ in eis ſit fantaſia. ¶ Oppoſitum autem ſcilicet ꝙ in eis non ſit fantaſia habet apparenciam per ea que dicta ſunt in precedentibus Dictū eſt enim in precedentibus ꝙ fantaſia accipit rem non preſente ea in ſenſu exteriori. et hoc quia fantaſia abſtrahit a preſencia materie. talia autem animalia imperfecta non mouentur niſi ad preſenciam rei ſenſibilis. et ſic videtur ꝙ in eis non eſt fantaſia ¶ Deinde cum dicit. Aut ſicut mouentur. ſoluit queſtionem philoſophus et eſt ſua ſolucio talis ꝙ ſicut in talibus animalibꝯ ineſt motus indeterminatꝯ. ita ineſt eis fantaſia et concupiſcencia indeterminata et hoc eſt quod dicit littera. ꝙ ſicut hec animalia mouentur indeterminate. ita hec ſcilicet concupiſcencia et fantaſia inſunt eis indeterminate. ¶ Quereret aliquis quomodo talibus animalibus ineſt concupiſcencia et fantaſia indeterminate. Dicendum eſt ꝙ hoc poteſt oſtendi duplici via. Prima eñ via erit ex natura motus determinati vel indeterminati. quam viam ſequitur philoſophus in littera. Eſt autem via talis. Videmus enim ꝙ quedā animalia ſcꝫ illa que mouentur motu ꝓgreſſiuo determinate mouētur ad aliqđ delectabile diſtans vt illud adipiſcātur. ¶ Ex hoc ꝙ ſic determinate mouētur habent determinatū motū qui motus determinatus arguit in eis determinatā ymaginationē et fantaſiā et determinatū appetitū. Ex hoc enim ꝙ talia animalia determinate mouētur ad determinatū diſtans delectabile ꝗꝛ determinate ymaginantur tale diſtās et quia determinate illud appetunt. ¶ Animalia autē imꝑfecta nō habent hunc motum determinatum ad aliquod diſtans. quia nihil diſtans ymaginātur vel appetunt ſed ſolū in preſentia ſenſibilis ymaginātur nociuum vel delectabile. nō enī ymaginantur nociuum vel delectabile determinate hoc vel illud ſiue determinate hic vel ibi. Sed cū ledūtur in preſentia ſenſibilis ꝯſtringūtur cū autē delectantur effundūt ſe ſuper ſenſibile et mouentur motu dilatationis. Secunda via pt̄ eſſe ex maiori diſtinctione ſenſuū in animalibꝫ ꝑfectis ꝙ̄ imꝑfectis animalibꝫ. In animalibꝫ vero ꝑfectis ſenſus ꝯmunis formalior eſt ꝙ̄ ſenſus particulares et ſm locū diſtinctus eſt ab eis et ſemꝑ in animalibus ꝑfectis quelibet vis ſuperior formalior eſt inferiori. et in animalibꝫ perfectis vires diſtincte ſunt ſm organa ſua. ⁊ hoc ꝓpter ꝑfectam figuram capitis que eſt in talibus animalibꝫ. In aīalibus autē imꝑfectis ꝓpter figuram imꝑfectam capitis organa ſenſuū nō ſunt bene diſtincta ſed ſunt ꝑmixta adinuicem. Ex quo ſequitur ꝙ in talibꝫ aīalibꝫ vis ſuperior nō eſt ꝑfecte diſtincta a vi inferiori ⁊ maxime in animalibꝫ imꝑfectis que nō habent niſi ſenſum tact⁹ qui ē ſenſus materialis. In talibꝫ enī nō ē caput neqꝫ cerebꝝ. ſꝫ aliquid hūt loco capitis ⁊ cerebri et ideo talia aīalia hūt organa confuſa et ꝑmixta. et ꝑ ꝯñs hūt fantaſiam ꝯfuſam cū ſenſu cōmuni et ſenſum ꝯmunē ꝯfuſum cum ſenſu ꝓprio ꝓpter quā ꝯfuſionē habent motū indeterminatū et ymaginationē indeterminatā ¶ Deinde cū dicit. Senſibilis quidē igit̄. oſtēdit quō principiū motiuū aliter ē in hominibꝫ ab aliis aīali⁹ ⁊ tria facit. qꝛ primo oſtēdit ꝙ rō deliberatiua eſt mouens in hominibꝫ et non in aliis animalibꝫ. ſecūdo oſtēdit ꝙ in hominibꝫ aliqñ appetitus ſenſitiuus vincit deliberationē ibi ¶ Vincit autē. tercio oſtēdit ꝑ modū racio deliberatiua ibi ¶ Scientificum autem.

¶ Quantum ergo ad primum dicit ꝙ in animalibus aliis ab homine eſt fantaſia ſenſibilis que nō mouet. In homine autem eſt racio deliberatiua que deliberando mouet. ꝙ autem hec racio deliberatiua ſit mouens in hominibus. poteſt patere tali via ¶ Homo enim mouetur deliberando vtrum hoc ſit agendum vel illud. Deliberare autem eſt racionis deliberatiue. Et hoc eſt illud quod dicit philoſophus in littera.

Deliberatiua aũt ē in rõnalib; vtꝝ enĩ aget hoc aut hoc iã rõnis ē opus .i. potēcia q̄ deliberat de agēdo ē rõ. ſecũdo hoc idē p; tali via. potencia q̄ mouet menſurã vnã acapiēdo eſt rõ deliberatiua ſ; hõ i agēdo acapit mēſurã vnã ergo hõ in agēdo mouet̃ a rõne deliberatiua. et hoc eſt qđ dicit lr̃a. ꝙ neceſſe eſt vno mēſurare magis enĩ mutat̃ q̃re p̄t vnã ex pluribꝫ fantaſmatibꝫ facere. q. d. phũs homo in agēdo mēſurat actiones ſuas ad vnã mēſurã mēſurãdo enĩ imitatur mai⁹. i. acapit illud qđ magis eciã imitãt̃ illã mēſurã ⁊ qđ magis ſibi appropinquat. In mēſurãdo ãt p̄t ex pluribꝫ fantaſmatibus facere vnũ. i. p̄t de duobꝫ fantaſmatibꝫ ſibi oblatis p̄eligere vnũ illud ſc; quod magis mēſurã imitat̃ puta ſi hõ p mēſura ſupponat ꝙ magis iuſtũ ē ꝯſequēdũ magis ſi offerãt̃ duo iuſta p̄elegit illud qđ magis appropinquat ad rõnē iuſti ⁊ ad mēſurã dictã. Tercia via ad hoc idē oñdendũ eſt. q2 hõ p̄t hr̃e opinionē vniuſalē p quã p̄t ſillogizare. ſic eciã ſillogizare eſt rõnis deliberatiue Alia aũt aialia ab hoie licet hẽant fantaſiã tñ n̄ hñt rõnē deliberatiuã p quã pñt ſillogizare. ⁊ hoc eſt qđ đt lr̃a. ꝙ cauſa hec ei⁹ quia opinionē nõ putan hr̃e. qm̃ ea q̄ ex ſillogiſmo n̄ hꝫ hec aũt illã. ꝓpter qđ deliberatiuũ nõ hꝫ appetitus. q. d. phũs cã q̃re aialia nõ hñt opinionē vniuſalē per quã poſſunt ſillogizare eſt qm̃ n̄ hñt eciã rõnē q̄ eſt ex ſillogiſmo. i. nõ hñt rõnē ſillogiſticã licet hẽant fantaſiã hõ ãt qui hꝫ rõnē ⁊ opinionē hꝫ eciã fantaſiã. Aial ãt qđ nõ ē hõ ita hꝫ appetitũ ꝙ nõ hꝫ deliberatiuũ. Notãdũ ē ꝙ phũs p tria media ꝓbat ꝙ hõ deliberatiue p̄t p̄eligere vnũ fantaſma alteri. Primũ mediũ eſt. q2 ꝓpriũ eſt hominis deliberare inter duo vtꝝ ſc; hoc ſit agendũ vel illud hoc mediũ tangit̃ in p̄ma pte lr̃e. Secũdũ mediũ eſt ꝙ ꝓpriũ eſt hois menſurare duo fantaſmata ad vnã menſurã ſm quã menſurã vnũ fantaſma p̄eligit̃ alteri et hoc mediũ tangit̃ in ſecũda pte lr̃e. Terciũ mediũ eſt q2 ꝓpriũ hois eſt hr̃e opionē ⁊ fantaſiã et iõ p opinionē vniuſalē p̄t deliberare inter duo fantaſmata alia aũt aialia ab hoie ita hñt fantaſiã ꝙ nõ hñt opinionē vniuſalē p quã poſſint diſcernere inter duo fantaſmata. ¶ Quereret aliquis quõ rõ deliberatiua mēſurat duo fantaſmata p vnã menſurã. Dicendũ ē ꝙ ſicut p; ex. x. methaphiſice mēſura d; eē certa ⁊ minima ex quo acapio ex verbis phi ꝙ illud eſt mēſura in ſcienciis ꝙ hꝫ rõnē minimi et certiſſime. talia aũt ſunt principia. principia aũt ſunt minima in quãtitate et maxima in virtute. principia aũt virtualiter ꝯtinēt multas ꝯcluſiones ita ꝙ in ꝯcluſionibꝫ ſuo mõ eſt multitudo. In principiis aũt eſt vnitas et ſic principiũ hꝫ rõnē minimi. hꝫ eciã rõnē certiſſimi q2 principia in ſcienciis ſunt ſicut ianua in domo vt ſic ianua ꝓpter ſui certitu dimē ſtatim offert ſe volenti intrare domū. ita principia i ſciēcijs ſtatim offerūt ſe volēti addiſcere. Ex hijs autē ſequit ꝙ principia hn̄t racōnē menſure et hoc tam in ſpeculatiuis ꝙ̄ in practicis et iō hec pn̄cipia in p̄cticis tanꝙ̄ mēſuras accipit rō practica ad ꝓ̄eligendū vnū fantaſma alteri. Exempli grā. principiū eſt in practicis ꝙ magis iuſtū eſt magis eligendū et iō ſi volenti agere occurrant duo ſcȝ fantaſmata duoꝝ de quibus ſit dubiū quod illoꝝ ſit magis eligendū dicūt iſta duo menſurari ſm rationē iuſti. et vbi inuenerit ratio magis illud eſt magis agendum ſic ergo pȝ ꝙ principiū eſt menſura de quo loquit phūs in lrā ⁊ ē finis opationis practice qꝛ finis in agibilibȝ eſt menſura eoꝝ que ſunt ad finē. ꝙ aūt finis ſit menſura menſurans ea que ſunt ad finē pȝ qꝛ operantes et agentes ſtatuūt ſibi aliquē finē quē intendūt ꝯſequi. Deinde querūt media p que poſſent cōſequi hūc finē et iſtō mediū eligūt qd̄ citius et facilius ducit in finē ita ꝙ finis eſt racio ꝓ̄eligendi vnū mediū altri ¶ Quereret aliquis quid vocat opinionē vniuerſalem qn̄ dicit ꝙ homo habeat opinionē fantaſiam Animalia autē hn̄t tm̄ fantaſiā Dicendū eſt ꝙ intēcio phi eſt dicere ꝙ homo p ſillogiſmū diſcernit de opationibȝ cuiuſqȝ ſillogiſmi. Maior ē opinio vniuerſalis minor aūt eſt ꝑticularis ex maiori aūt ⁊ minori cōcluditur de opabili. ⁊ qꝛ homo habȝ racionē p quā poſſit accipe opinionē vniuerſalē et qua fit maior ſillogiſmi. habet etiā fantaſiā a qua pt accipere ꝑticulare iō homo ex tali maiori et minori poſſet ſillogiſtice procedere Animalia autē alia ab homine ſolū hn̄t fantaſiā et nō hn̄t rationem p quā poſſint accipe opinionē vniuerſalē. et ideo nō pn̄t ſillogizare et hoc eſt qd̄ dicit phūs in lrā ꝙ animalia nō hn̄t eā rationē que ex ſillogiſmo quia nō ſequitur ꝙ illud qd̄ hȝ fantaſiam habeat opinionē licet ſequatur ecōtrario ¶ Deinde cū dicit Mouet autē. oſtēdit phūs quomō appetit⁹ ſenſitiu⁹ aliqn̄ mouet deliberationē et hoc eſt qd̄ dicit ꝙ aliqn̄ appetit⁹ inferior qui eſt ſine deliberatiōe mouet deliberationē. i. remouet hominē ab eo qd̄ deliberauit. aliqn̄ autē ecōuerſo appetitus ſuperior mouet deliberatiu⁹ appetitū inferiorē et ſenſibilem ſicut patet in continentibus. Continentes enī ſequūtur appetitū intellectiuū ⁊ nō ſenſitiuū. ⁊ ſicut in celeſtibȝ ſpera ſuperior mouet ſperam inferiorem. ita hic appetitus ſuperior mouet appetitū inferiorem. ⁊ ſic etiā eſt naturalis ordo in anima quia naturalis ordo requirit ꝙ virtus que ſuperior eſt ſit pn̄cipalior in motu. et ꝙ moueat. ⁊ ꝙ ipſa min⁹ principalis que eſt appetitus ſenſitiu⁹ moueatur ¶ Si aūt appetitus ſenſitiu⁹ moueatur ab appetitu ſuperiori mouebit tribus lationibȝ ſiue motionibȝ ¶ Quereret aliqs quō pt verificari ꝙ appetit⁹ ſenſitiuus mouetur trib; motionib; ſiue lationibus. Dicendū eſt ꝙ duob; modis p̄t ꝟificari iſtud. Primꝰ modꝰ ꝟificādi eſt ex hoc ꝙ appetitus ſenſitiuꝰ mouetur alio a iudicio racōnis. racio autē in mouendo quaſi mouet vna mocōne dū ꝓponit maiorē vniuerſalē. ꝙ autē mouet ſecunda mocōe dū ſub maiori vniuerſali aſſumit minorē ꝑticularē. ꝙ autē mouet tercia mocōe dū ex maiori et minore ꝯcludit eſſe agendū et inclinat appetitū ſenſitiuū. Secundꝰ modus ꝟificandi eſt ꝙ appetitus ſenſitiuus p̄t moueri a racōe dū racio mouet ſuadet hoc eſt faciendū p̄t ſecūdo moueri ab appetitu intellectiuo dū appetitꝰ intellectiui inclinat appetitū ſenſitiuū. aliq̄n aūt appetitus ſenſitiuꝰ exit iudiciū racionis et mouetur motu ꝓprio ſicut p; in incōtinentib; ⁊ hec ē tercia mocio eius

¶ Deinde cū dicit. Scientificū autē. Poſtꝙ̄ phūs dixit ꝙ racio mouet hic oñdit quomō mouet fundat̃ autē intencio ſua ſup duo fundamēta. Primū fundamentū eſt ꝙ racio moueat mediante ſillogiſmo practico tñ minor huiꝰ ſillogiſmi magis de ꝓpinquo aſpiciat motū ꝙ̄ maior. ita ꝙ maior reſpectu minoris eſt q̄ſi fixa ⁊ quieſcens minor autem immediate fluit in motum. Viſis fundamentis p; lr̃a que dicit ꝙ ſcientificū .i. ꝓpoſitio vniuerſalis .i. maior que facit ſtudio nō mouet .i. nō immediate fluit in motū ſed de ſe manet et eſt fixa fluit autē in motū mediante minori. In ſillogiſmo enim practico ſunt due ꝓpoſitiones quarum vna eſt vniuerſalis exiſtimacō et maior. alia eſt ꝑticularis exiſtimacio et minor. prima dicit ꝙ oportet talem tale facere puta honorare parentes. ſecunda dicit ꝙ ego vel ille ſum talis ſc; filius. Ex quo ꝯcluditur ꝙ debeo honorare parentē. Prima opinio ſiue exiſtimatio non mouet vel magis dicendū eſt ꝙ vtraq; opinio ſc; maior ⁊ minor mouet. ſ; hec .ſ. maior magis mouet ſicut cauſa prima ⁊ q̄ſi quieſcens. ſecunda autem mouet nō ſic: ſed ſicut cauſa ꝑticularis applicata motui ¶ Quereret aliquis quomodo cauſa vniuerſalis non mouetur ſicut dicit philoſophus ſed quaſi fixa eſt. Dicendū eſt ꝙ hanc veritatem poſſumus venari duobus modis. primo modo ex cōmunitate propoſitionis vniuerſalis. ſuo enim modo imaginabimur de propoſitione vniuerſali ſicut de cauſa vniuerſali. Cauſa autem vniuerſalis ſicut ſol trahitur ad hanc actionem vel illam mediante cauſa ꝑticulari. eo enim modo quo dicimꝰ ꝙ homo generat hominem et ſol. quia virtus ſolis aſpectum habet ad generationem hominis mediante homine generante. eo enim modo propoſitio vniuerſalis ꝓpter ſui cōmunitatem non magis precipit hūc agere ꝙ̄ illum niſi contrahatur per minorem particularem. Exempli gracia. ſi dicatur ſic. filium oportet honorare patrem. hec enī propoſitio vniuerſalis nõ magis ꝑ̄apit michi honorem ꝙ̄ tibi niſi ꝯtrahat p minorem. vt ſi dicat ſic. Filiũ opʒ honorare patrẽ ſed ego ſum filius ergo opʒ me honorare prẽm ſic enĩ dicendo maior mediante minore fluit magis in hãc ꝯcluſionẽ ꝙ̄ in aliam

Ymaginabimur enĩ ꝑmo ꝙ ſuo mõ ita eſt in ſillogiſmis practicis ſicut i ſpeculatiuis ꝑ̄ter hoc ꝙ ſillogiſmꝯ practicus ordinat ad opari ſiue moueri ſillogiſmꝯ aũt ſpeculatiuꝯ ordinatur ad ſcire. ſic autẽ videmꝯ ꝙ in ſillogiſmis ſpeculatiuis ꝙ magis vniũſalis magis fluit in ſcienciam viiꝯ ꝯcluſionis ꝙ̄ alteriꝯ ꝑpter minorẽ a qua ꝯtrahit et mediãte qua fluit vt ſi dicat ſic oĩs triangulꝯ hʒ tres. yſochiles eſt trĩagulꝯ ergo hʒ tres ſciẽcia maioris magis fluit in ſcienciam yſochilis ꝙ̄ quadrati ꝑpter minorẽ que aſſumit ſub ea. ergo eodẽ mõ i ſillogiſmo practico virtus maioris magis fluit in hoc agẽdũ ꝙ̄ illud vel in hunc motũ ꝙ̄ illũ propter minorẽ que aſſumit ſub qa ſi nõ aſſumeret maior eſſʒ quaſi quieſcens qa nõ flueret in motũ Secũdo imaginabimur ꝙ maior in practicis ꝑpter vniũſalitatẽ ſui eſt cõmunis bono et malo et circa hãc nullus mentitur. Dicit enĩ bonus princeps leges eſſe ꝯdendas hoc idem dicit tyrãnus. ſed in minori et in aſſumendo ſub eſt drã quia bonus princeps bene aſſumit dicendo eſt lex de vera lege. tyrannus autẽ falſe aſſumit de eo enĩ quod eſt ſtatutũ i nocumentum populi dicit hec eſt lex & ideo falſum ꝯcludit dicendo hoc ē cuſtodiendum cum ergo hec ꝑpoſicio ſit ꝯmunis bono et malo manifeſtũ eſt ꝙ non fluit in motum ſpecificũ vel in operationẽ ſpecificam niſi mediante minore que quidẽ minor aliqñ falſe aſſumitur et ideo fluxus eſt i ꝯcluſionẽ i debitã & ſic pʒ ꝑma via Secunda via ad hoc idem oſtendendũ eſt ꝙ operationes & motus ſunt circa ꝑticularia et ideo ꝑpoſitiones i practicis quanto magis ꝑticulares tanto propinquius aſpiciunt motũ et operationem. In ſillogiſmo autẽ practico maior eſt vniuerſalis & minor ꝑticularis et ideo minor magis aſpicit motum et hec eſt cauſa quare philoſophus in lr̃a vocat maiorẽ ſcientificam & minus ordinatam ad motum

Vegetabilẽ quidem aĩam

Poſtꝙ̄ phũs determinauit de potẽcijs anime in ſe hic determinat de ordine et habitudine earum adinuicem et tria facit. quia primo oſtendit quam habitudinem habet vegetatiua potencia ad viuencia. ſecundo oſtendit quam habitudinem habet ſenſitiua ad viuencia ibi. Senſum autem habent. tercio oſtendit quã habitudinem habet ſenſitiua potencia ad animalia ibi. Animal autem Primo ergo oſtendit quam habitudinem habet vegetatiua potencias ad viuendū et eſt intētio ſua ꝙ omnia viuentia generabilia et corruptibilia habent potētiam vegetatiuam fundatur autē intentio ſua ſup duo fundamenta. Primū fundamentū eſt ꝙ omnia viuentia generabilia ⁊ corruptibilia habent augmentū ſtatum et decrementū. Secundū fundamentum eſt ꝙ hec nō poſſunt habere ſine alimēto. tempore enim augmenti oportet ꝙ plus conuertatur de alimēto q̄ ſufficiat ad ꝑexiſtētis magnitudinis ꝯſeruationē. quia viuēs tunc nō ſolum indiget conſeruari in eo quod habet. ſed etiam indiget produci ad debitam quātitatem que viuentia generabilia temꝑe ſue generationis quantitatem habent imꝑfectam. tempore autē ſtatus tm̄ conuertitur de alimento quātum neceſſarium eſt ad conſeruationem animalis vel viuentis. tempore autē decremēti minus conuertitur q̄ neceſſariū ſit ad conſeruationem viuentiū. et ideo viuentia incipiūt deficere et ſic patꝫ ꝙ alimentū neceſſariū eſt in viuentibus. Ex his fundamentis arguit phūs ſic. Quod vtitur alimēto habꝫ animā vegetatiuā ſed viuentia generabilia vtūtur alimēto et ꝓpter conſeruationē et ꝓpter augmentū ergo habent animā vegetabilē et hoc eſt quod dicit lr̄a. ꝙ omne quodcūqꝫ viuū neceſſe eſt habere animā vegetabilem et hec neceſſitas eſt a generatione ad corruptionē. i. hec neceſſitas eſt ſemꝑ dū viuūt. Ratio autē huiꝰ neceſſitatis eſt ꝙ omne viuū quod generatur habet augmentum et ſtatum ⁊ decrementum. hoc autem impoſſibile eſt fieri ſine alimēto. et ideo neceſſe eſt ꝙ talia viuentia habeant potentiam vegetatiuam que vtitur huiuſmodi alimento. ¶ Notandum eſt ꝙ philoſophus notabiliter dicit ꝙ vegetabilia viuentia indigent potentia vegetatiua preſeruans ſe a viuentibus in generabilibus. ¶ Talia enim ingenerabilia viuentia non indigent potentia vegetatiua quia ſolum viuunt vita intellectuali. talia enim viuentia ſunt ſubſtantie ſeparate que nō indigent alimento nec propter conſeruationem indiuidui. nec propter augmentū nec propter conſeruationem ſpeciei. hec enim omnia arguunt generationem et corruptionem in eis que ſic indigent. et ꝑ conſequens non indigent potentia vegetatiua. ¶ Deinde cum dicit philoſophus in littera. Senſum autem. oſtendit illam habitudinem quam habet ſenſus ad viuentia et quia non eſt neceſſe omne viuens habere ſenſum quia plante viuunt et tamen non habent ſenſum. Probat autem philoſophus hoc ſcilicet ꝙ plante non habent ſenſum et hoc fundatur ſuper duo fundamenta.

Primum enim fundamentum eſt ꝙ omnes ſenſus ſupponunt ſenſum tactus. quia ipſe ſenſus tactus eſt fundamentum omnium ſenſuum.

Secūdū fūdamētū ſup quo fūdatꝰ ē

ꝙ ſenſus tactus nō eſt in omnibꝫ viuentibꝫ nō eīm ineſt plantis que ꝓpter ſuā terreſtreitatē multū appropinquāt ad corpa ſimplicia· vnde ſicut corpa ſimplicia non habent tactū ita nec plante· Ex hijs duobꝫ fundamentis arguit ſic phūs· Cū non ineſt tactus nec illi inſunt alij ſenſus· ſed in quibuſdā viuentibus nō ineſt tactus ergo nec alij ſenſus inſunt quibuſdā viuentibꝫ· hoc eſt ergo qđ dicit lr̄a· ꝙ nō eſt neceſſe ſenſum ineſſe omnibꝫ viuentibꝫ· cuius ratio eſt· quia corpus ſimplex nō hꝫ tactū nec etiā corpa viuencia que nō ſunt ſuſceptiua ſpecierū ſine materia ſicut ſunt plante habent etiam tactum· ſine tactu autem impoſſibile eſt aliquod eſſe animal· i· impoſſibile eſt ſenſum animalis eſſe ſine tactu ⁊c̄· Notandum eſt ꝙ ſenſus tactus ꝯſiſtit in quadā medietate tangibiliū ꝯtrariorū non enim ſenſus tactus omnino priuatur a ꝯtrarijs ſed ab excellencia ꝯtrariorū et quia organum ſenſus tactus conſiſtit in quadā medietate ſi autē conſiſtit in quadā medietate quicquid caret illa medietate caret ſenſu tactꝰ· hac autē medietate carent corpa ſimplicia carent eā corpa mixta que multū accedūt ad terreſtreitatē· carent eā plante et ideo carent ſenſu Signū autē huiꝰ carencie eſt ſm̄ phm̄· qꝛ nō recipiūt ſpecies ſine materia ſicut facit ſenſus tactus ¶ Deinde cum dicit· Animal autem· oſtendit habitudinem quam ſenſus habet ad animalia et maxime ad animalia que mouentur motu progreſſiuo· ¶ Eſt autem hec habitudo ꝙ omne animal quod mouetur motu progreſſiuo habet ſenſum duo enim facit philoſophus quia primo probat quod dicit· ſecundo remouet quandam obiectionem que poſſet dari contra ꝓpoſitionem ſuam ibi· Non poteſt autē· Prima in duas ſm̄ ꝙ ad probationem ſuam determinat ſiue declarat duo fundamenta· ſecundum fundamentum eſt ibi· Si igitur oīe ꝓgreſſiuū· Ponit ergo primū fundamētū et eſt ꝙ natura nichil facit fruſtra· Omne enim quod eſt in natura vel eſt ꝓpter finem vel eſt accñs ꝯñs illud quod eſt propter finem· natura enim facit membra animalis propter finem puta propter operationem ſed ex hoc ꝙ membra ſunt talis diſpoſitionis ſequitur ꝙ habeant aliqua accñia puta pilos vel aliqua ſimilia que nō ſunt ꝓprie propter finem· ¶ Quantū ergo ad hoc fundamentū dicit lr̄a ꝙ neceſſe eſt ꝙ omne animal quod mouetur motu progreſſiuo habere ſenſum· et hoc ſi natura nichil facit fruſtra· ꝙ autē natura nichil facit fruſtra patet· qꝛ omnia que ſunt in natura vel ſunt propter aliquid vel ſequuntur ea que ſunt propter aliquid ¶ Deinde cum dicit· Si igitur omne· ponit ſecundum fundamentum quod ſequitur ex primo· Ex hoc autē ſecūdo fundamēto ꝯcludit ꝓpoſitū· Eſt aūt ſecūdū fundamētū tale Deñ eſt in primo fundamento ꝙ natura nichil facit fruſtra. Si autē ita eſt ſequitur ꝙ natura nihil facit fruſtra in corpore progreſſiuo .i. in corpe qd̄ poteſt moueri motu progreſſiuo Si autem tale corpus non haberet ſenſum fieret fruſtra quia nō poſſet cōſequi finem ſuum ergo corpus animalis quod mouetur motu progreſſiuo habet ſenſum. et hoc eſt propoſitum quod debebat probari. hoc eſt ergo quod dicit lr̄a. ꝙ ſi corpus progreſſiuū .i. corpus animalis quod mouetur motu progreſſiuo non habet ſenſum erit fruſtra et hoc quia corrumpetur et non ueniet ad finem ſuum qui finis eſt opus nature. ꝙ autem tale corpus ſit fruſtra patet. quia ſi non habet ſenſum quō aletur .i. conſequetur alimentum quaſi diceret nullo modo. In animalibꝫ enim que ſemꝑ mouent ꝛ non mouentur exiſtit adiunctū id unde nata ſunt nutriri. Animalia autem progreſſiua ꝑ motum querunt alimentum. hoc autem non poſſunt facere niſi habeant ſenſum. ¶ Quereret aliquis unde ſequitur hec conſequentia corpus progreſſiuum non habet ſenſum ergo eſt fruſtra quia nō pt̄ cōſequi finem ſuum. Dicendum eſt ꝙ motus progreſſiuus ideo eſt datus animalibus ut per illum motum coniungatur conuenientibus et remoueatur a nocentibus. Si autem ſenſum nō haberent nō participarent cōuenientiā ꝛ nociuam. ¶ Ymaginabimur ergo ſic ꝙ natura dedit talibus animalibus corpora apta ad motū ideo autem dedit ut ꝑ motū poſſint attingere finē puta alimentū ꝑ quod alimentū cōſeruantur in eſſe. Si autē talia animalia ꝑ motum attingūt finem opꝫ ꝙ ꝑ ſenſum cognoſcant illud conueniens. opꝫ etiam ꝙ cognoſcant impedimenta que impediunt a fine intento. ¶ Deinde cum dicit. Non poteſt autem corpus. Reſpondet cuidā obiectioni que poſſet fieri contra predicta. Dictum eſt enim ꝙ corpꝰ progreſſiuum habet ſenſum ut poſſit percipere conuenientia et fugere nociua. ¶ Ad hoc poſſet dicere aliquis ꝙ tale corpus progreſſiuum habet intellectū ꝑ quem diſcernit conuenientia ꝛ nō habet ſenſum. ¶ Ad hoc reſpondet philoſophus dicens ꝙ nullum corpus ſiue ſit generabile ſiue ſit ingenerabile poteſt habere intellectum ſine ſenſu et hoc eſt quod dicit philoſophus in littera ꝙ corpus nō poteſt habere animam et intellectū diſcretiuum ſine ſenſu ꝛ hoc eſt ſiue illud corpus fuerit non manifeſtum .i. progreſſiuum et generabile ſiue fuerit ingenerabile. Queritur enim ab illo qui ponit corpus tale habere intellectū ſine ſenſu quare hoc ponit utrū propter melius corporis uel propter melius anime. quia ſine ſenſu anima nullo modo poteſt intelligere. cum enim intelligere noſtrum oriatur a ſenſu. hoc enim nec poteſt dici propter melius corporis. quia enim hoc corpus nichil magis erit ſine ſenſu id eſt non magis non magis ꝯſeruabitur ſine ſenſu. pmo minus. nullū ergo corpꝰ nō manifeſtū hꝫ animā intelligibilē ſine ſenſu Notandū eſt ꝙ ratio phi poſſ; eē in breui talis. Si in corpe ꝓgreſſiuo et nō manſiuo eſſ; intellectꝰ ſine ſenſu vel hoc eſſet ꝓpter melius corporis vel ꝓpter melius intellectꝰ. ſed nec ſic nec ſic. ergo in nullo tali corpore p̄t eſſe intellectꝰ ſine ſenſu ¶ Quereret aliquis quid vocat phūs corpus ingenerabile qñ dicit ꝙ nullū corpus hꝫ intellectū ſine ſenſu ſiue ſit generabile ſiue ſit ingenerabile Dicendū eſt ꝙ de corpe generabili nulla difficultas eſt. Corpus enim generabile qđ hꝫ animā intellectiuā eſt corpus humanū. Intellectꝰ aūt humanꝰ indiget ſenſu ergo tale corpus neceſſario hꝫ ſenſum. ¶ Arguemus enī ſic. Intellectꝰ humanꝰ dependet a ſenſu ergo impoſſibile ē ꝙ talis intellectꝰ ſit in corpe ſine ſenſu. ſed de corpe ingenerabili eſt difficultas ¶ Ad cuiꝰ euidentiā notandū eſt ꝙ tale corpus ingenerabile nō p̄t vocari corpus celeſte ſm iſtos qui ponūt corpa celeſtia aīata ita hñt intellectū ꝙ nō hñt ſſum. Corporibꝫ enī celeſtibꝫ ſuppoſito ꝙ ſint animata non eſt neceſſarius ſenſus nec ꝓpter corpus quia corpa celeſtia ſunt incorruptibilia et ingenerabilia nec indiget ꝯſeruari in eſſe per ſenſum nec propter intellectū qꝛ intellectꝰ talis nō dependet a ſſu cū intelligat ad modū ſubāꝝ ſeparataꝝ p̄t ergo dici ꝙ forte phūs ꝑ corpus ingenerabile intelligit corpora quorūdā aīalium aereoꝝ qꝛ platonici poſuerunt et nominānt ea demones ſicut diffinit ¶ Apuleus demones ſunt aīalia corporea aerea mēte rationabilia animo paſſiua tēpore eterna. De hijs forte phūs intelligit ꝙ nō habent intellectū ſine ſenſu.

Et uerū ſi ſenſū habent

Poſtq̄ dixit phūs de habitudine ſenſus ad animal progreſſiuū. quia omne animal progreſſiuū hꝫ ſenſum hic dicit de habitudine ſenſus ꝛ animalis ad corpus et eſt talis habitudo ꝙ oīs ſenſus eſt in corpore mixto et nō in corpe ſimplici hoc autem probat phūs ꝑ talem ꝯſequentiam ſic. ſenſus et animal arguūt ſenſum tactus. quia nō eſt reperire animal ſine tactu. ſed tactus non eſt in corpore ſimplici ſed in corpore mixto ergo corpus cuiuſlibet animalis ē corpus mixtū. In hac conſequentia ſic procedit quia primo ipām ꝯſequētiam ponit. Secundo probat vtramq; ꝑtem eiuſdem ibi ¶ Hoc autem manifeſtum eſt. Ponit ergo primo ipſam conſequentiam dicens ꝙ ſi aīal habet ſenſum neceſſe eſt corpꝰ eiuſdem animalis eſſe ſimplex vel mixtum. Impoſſibile autem eſt eē ſimplex. cuius ratio eſt. quia neceſſe eſt quodlibet animal habere tactum. corpꝰ autem ſimplex tactum nō habet. ¶ Deinde cum dicit. Hoc autem ex his manifeſtū. ¶ Probat utramqz ptem dcē. Prima ps conſequentie eſt q̄ animal non eſt ſine tactu et hanc pbat in principio. ſcđa ps eſt q̄ tactus nō eſt in corpore ſimplici ibi. q̄ autem ſit impoſſibile. Prima ps in tres ptes. qz pmo pbat q̄ tactus eſt neceſſarius animali. ſcđo hoc idem concludit de guſtu ibi. Quare et guſtum. tercio oñdit q̄ alij ſenſus nō inſunt omnibz animalibz ibi. Alij aūt pp bonū. Primo ergo pbat q̄ tactus eſt neceſſarius omni animali. et duo facit qz primo hoc pbat. ſcđo oñdit q̄ nō eſt ſimile de tactu ⁊ alijs ſenſibz ibi. Alij eñ ſenſus. ¶ Primo ergo pbat q̄ tactus eſt neceſſarius omni aīali. et eſt ratio ſua in brevi iſta neceſſe eſt animalia ſaluari alias eſſent fruſtra. Saluari autē non pñt niſi habeant tactum. Si eñ nō haberent tactū nō ſentirent immutationes factas a tangibilibz ⁊ ſic nō ſentirēt dū corrūperent neceſſe eſt ergo animal habere ſenſum tactus. hoc ē ergo qđ dicit lr̄a. q̄ maximū eſt ex his dicendis q̄ oē animal hz tactum cui9 ratio eſt. quoniā oē ani eſt corpus animatū. omne autē corpus animatū eſt corpus tangibile. corpus autem tangibile eſt corpus quod poteſt ſentiri per tactū. et ideo opz q̄ corpus animalis habeat tactū p quem tactum poſſet diſcernere inter tangibilia corrumpentia et nō corrumpentia. Notandum eſt q̄ duplici via videtur probare phōs q̄ animalia hñt tactū. Prima eſt ex pportione que eſt inter potētiā actiuā ⁊ paſſiuā ⁊ pp hanc viā dicit phūs. q̄ ſi oē corpus eſt tangibile opz q̄ animal habeat tactū. q. d. Si eſt dare tangibile eſt dare tactū alias tangibile eſſet ocioſum. de ratione autem tangibilis eſt q̄ poſſit immutare ergo oportet dare tactum in aīali qui poſſet immutari. Intelligendum tamen q̄ qñ phūs dicit. q̄ omne corpus eſt tangibile intelligit de corpore generabili et corruptibili. Secunda via qua pbat phūs dictum ſuum eſt q̄ animalia nō poſſunt ſaluari ſine tactu. et ē ratio ſua talis. Tangibilia in tangendo habent mutare corpus etiam uſqz ad corruptionem ergo oportet q̄ in corpore animalis ſit tactus p quem diſcernātur cōuenientia a nociuis.

¶ Deinde cum dicit. Alij autē ſenſus. oſtendit q̄ nō eſt ſimile de tactu et alijs ſenſibus. d. q̄ alij ſ̄ſus ſicut olfactus viſus et auditus non ſunt ſicut tactus. hij enim ſenſus ſentiunt per media altera. i. per media que faciūt diſtantiam inter ſenſibilia ⁊ ſenſum pp quā diſtantiā ſenſibilia talia non poſſunt alterare corpus animalis. tactus autem ſentit in tangendo. et ideo tangibile poteſt corrumpere corpus animalis. neceſſe eſt ergo q̄ aīal habeat ſenſum tactus alias non poterit ſaluari a corruptiuis. quia ſine tactu nō poteſt accipere conuenientia et fuge re nociua ¶ Deinde cum dicit. Propter quod et guſtus. Poſtꝙ̃ dictum eſt de tactu concludit de guſtu dicens. ꝙ etiam guſtus eſt neceſſarius animali et hoc quia guſtꝰ eſt quidam tactus ¶ Eſt enim guſtus tactus alimenti id eſt tactus actus quo diſcernitur alimentum. Alimentum autem eſt corpus tangibile. quia ſicut ſumus ex calido et humido frigido ⁊ ſicco. ita ex eiſdē nutrimur. quia ex eiſdem ſumꝰ et nutrimur. et ſic hee qualitates tangibiles faciunt ad alimentum. Sonus autem et color et odor que ſunt obiecta trium ſenſuum ſentiencium per altra media nihil faciunt ad alimentum. quia non alunt nec faciūt augmentum nec decrementum. nichil enim facit ad alimentum ſonꝰ vel color. et ideo viſus et auditus et olfactus non ſunt ſenſus alimenti. nam ſua ſenſibilia nichil faciunt ad hoc. Guſtus autem ſentit in tangēdo. et ideo neceſſe eſt ipſum eſſe quēdam tactum quia eſt reſpectu alicuius tangibilis etiam alimenti. et etiam neceſſe eſt ꝙ ſit ſenſus vegetabilis. i. alimenti per quod animal vegetatur. Patet ergo ꝙ hij duo ſenſus ſunt neceſſarij animali. patet etiam ꝙ animal non poteſt eſſe ſine tactu. ¶ Deinde cum dicit philoſophus in littera. Alij autem. Poſtꝙ̃ oſtēſum eſt ꝙ hij duo ſenſus ſunt neceſſarij animali. Hic oſtenditur ꝙ alij tres ſenſus nō inſunt omnibus animalibus. ſed ſolum quibuſdam que mouentur motu progreſſiuo. ⁊ tria facit. quia primo oſtendit quod dictum eſt. ſecūdo manifeſtat qđ dixit per exemplum ibi. Sicut enim mouens. tercio ex dictis remouet quendam errorem ibi. Unde et de paſſione ¶ Quantum ergo ad primum dicit ꝙ alij tres ſenſus inſunt animali propter bonum ⁊ vtile. non enim inſunt cuicumqꝫ animali: ſed quibuſdam que mouent motu proceſſiuo. ꝙ autem tales ſēſus inſint talibus animalibus patet. neceſſe eſt enim ſi talia animalia que mouentur motu proceſſiuo debeant ſaluari ꝙ non ſolum ſentiant in tangendo ſenſibile quod fit per tactum ſed etiam oportet ꝙ apprehendant ipſum ſenſibile a lōge. que quidem apprehenſio fit per ſenſus qui ſentiunt per medium extrinſecum. fit autem tali modo. quia medium mouetur et patitur a ſenſibili. mediū autem motum mouꝫ ipſum ſenſum Notandum eſt ꝙ intencio philoſophi in hac parte fundatur ſuꝑ duo fundamenta. Quorum primū fundamentū eſt iſtud ꝙ animalia que mouentur ad diſtanciam ideo mouētur ad diſtanciam vt aſſequantur delectabile et conueniens et vt fugiant nociuum et diſconueniens ſue nature. ideo enim natura dedit eis motum ad diſtans vt mediante illo motu poſſent ipſa coniungi delectabilibus et conuenientibus ab eiſdem ſcđm locum diſtantibus et etiā vt poſſint ꝯiung. nutrimētis a quibꝫ ſaluātur nō eñ habent talia aīalia nutrimentū adiunctū ſicut hñt talia immobilia ſed diſtans et ideo indigent motu mediante quo aſſequātur alimentū quod diſtat. Secūdū fundamentū eſt ſuper quo fundatur phūs ꝙ ſi animalia debent moueri ad ꝯueniens quod diſtat optꝫ ꝙ apprehendant illud conueniens a diſtancia et hoc quia motus animalium ſequitur apprehenſionem ¶ Apprehendere autem diſtancia nō pñt niſi ꝑ ſenſus qui apprehendūt a diſtancia et per media que faciūt diſtanciam inter ſenſibilia et ſenſus. tales ergo ſenſus ſunt neceſſarij talibus animalibꝫ ¶ Deinde cum dicit. Sicut enim mouēs. manifeſtat quoddam quod dixit de motu locali Dixit enim ꝙ ſenſibile mouet medium. medium autem motum mouet ſenſum ita ꝙ ſenſibile mouet tātum medium. medium autem mouet et mouetur. ¶ Vltimū enim eſt ſenſus tantum mouetur hoc manifeſtat ꝑ ſimile. In motu locali dicens ꝙ in motu locali mouens ſm̄ locum facit ꝑmutationem vſqꝫ alicubi .i. vſqꝫ ad aliquem locū determinatum. hoc autem facit ꝙ primo mouens depellit alterum .i. ſecundū et ſecundum depulſum iterum depellit tercium et ſic iſte motus eſt per medium ita ꝙ primum depellit tantum ſicut eſt corda vel manus Vltimum autem eſt ſicut lapis vel ſagitta que depellitur tantū. mediū autem eſt ſicut aer vel aqua habet vtrumqꝫ iſtoꝝ depellit eñ et depellitur et ſic media depulſio et depellencia quodāmodo ſunt multa quod poteſt intelligi duobus modis. pͥmo quidem vt media dicātur multa ꝓpter multas raciones quas hñt que raciones ſunt que hñt racionē mobilis ⁊ mouentis vel media dicuntur multa qꝛ inter primū mouens et vltimū mobile ſunt multa media. Sicut autē eſt in motu locali ita eſt in motu alteracionis q̈ alteratione ſenſus mouetur a ſenſibili quia in alteracione tali ſēſibile alterat medium mediū aūt alteratū alterat ſenſum In hoc tñ eſt dr̄a inter talem alterationem et motum localem qꝛ in alteratione manente ſēſibili in eodē loco fit ipſa alteratio quod non eſt in hijs que feruntur in quibus id quod depellitur mutat locum. ¶ Aſſimilatur autem hec alteratio motui figure ſigilli in ceram. ſicut enim ſuperius diximus. Motus enim figure tantum ingreditur in ceram quantum imprimens tangit ceram et ſic cera mota eſt vſqꝫ ad hoc vſqꝫ quo tangit id eſt vſqꝫ ad illum terminum vſqꝫquo peruenit motus tāgentis. ita eſt in alteratione ſenſus medium enim tantum tangit quantum durat motus ſenſibilis quod eſt primum mouens. In lapide autem nichil fit de tali motu. quia nō eſt medium conueniens. ſed aqua vſqꝫquo procul poteſt alterari ¶ Aer autem ad plurimum mouetur quia aer propter ſui raritatem de facili pulſum mouetur et de facili recipit ſpecies ſenſibiliū et tunc agit in ſenſum et patitur a ſenſibili. Si tamē maneat et unus et continuus nō interrupto aliquo ſpiſſo terminato qđ faciat nō eſſe ꝯtinuum inter primū ſenſibile et organum ſenſus. Notā dū eſt ꝙ phūs poſuit ſimilitudinem inter motum que facit figura ſigilli et motum quem facit ſenſibile. ¶ Aduertendū eſt ꝙ duplex ſimilitudo ē inter hoc et illud Prima ſimilitudo eſt ꝙ ſicut cera accipit ſimilitudinē forme exiſtentis in ſigillo ferreo vel aureo ita tamē ꝙ nec eſt ferrū nec aurum quia materia nō diſponitur ſimiliter hic et ibi ſic quilibet ſenſus puta viſus ſolum ſuſcipit ſimilitudinem forme rei ſenſibilis et ſic dicitur ſuſcipere formam ſine materia et de iſta ſimilitudine que eſt inter ceram reſpectu figure ſigilli et ſenſum reſpectu rei ſenſibilis dictum ē in ſecundo. ¶ Alia autem eſt ſimilitudo de qua dicit hic philoſophus ꝙ ſicut figura ſigilli imprimit in cerā ꝫ alterat eam vſqꝫ ad certum terminū ita ſenſibile alterat medium ꝫ ꝑ medium alterat ſenſum et ibi finit ſua alteratio ¶ Deinde cum dicit Unde et de paſſione. Ex dictis remouet dictum quorundam errorem qui poſuerunt ꝙ viſus videt extramittendo qđ quidem ex dictis patet eſſe falſum. dictum eſt enim ꝙ viſibile agit in medium. medium autē agit in viſum ꝫ ſic viſus aliquid recipit videt intus ſuſcipiendo et non extramittendo et hoc eſt illud quod dicit philoſophus. ꝙ ex quo ſenſus patiuntur a ſenſibili melius eſt dicere circa repercuſſiones viſus ꝙ aer patitur a figura q̄diu maneat aer unus et continuus non interrupto aliquo corpore terminato quod contingit quando aer eſt leuis q̄ dicere ꝙ radij egredientes a viſu repatiuntur a ſenſibili ſicut aliqui poſuerunt. ſcđm enim primum modum aer immutatus a colore et figura mouebit iterum viſum et viſus motus videt intus ſuſcipiendo et eſſe ſimile de cera et ſigillo ſi figura ſigilli imprimeretur in cera vſqꝫ ad vltimum terminum eius. ſic enim viſibile imprimit ſpeciem ſuam vſqꝫ ad viſum ¶ Notandum eſt enim ꝙ aer leuis et humid⁹ eſt unus et continuus. cuius ratio eſt quia vna pars aeris fluit in aliam et continuatur ei ex qua continuatione accidit ꝙ fit continua alteratio a ſenſibili vſqꝫ ad ſenſum. Si enim ita eſſet ꝙ medium interciperetur aliquo corpore terminata impediretur continuatio ꝫ etiam alteratio et per ſenſus impediretur ſenſus ꝫc.

Quod autem impoſſibile ſit ſimplex eſſe animalis ſupra fuit dictū in quadam ꝯñia facta in principio lectionis p̄cedentis ꝙ phūs intēdebat duo probare. primum erat ꝙ omne animal habet tactū. ſecundum erat ꝙ tactus nō erat in corpe ſimplici. Ex quo ſequitur ꝙ corp⁹ animalis nō eſt ſimplex ſed mixtum. primū iam eſt probatum in lectiōe p̄cedenti. ſecundū autē debet probari hic. Hic autē ꝓcedit phūs. quia pᵒmo probat quod dixit. ſecundo ꝯcludit ex dictis quaſdā ꝯcluſiones ibi Manifeſtum ergo. Prima in duas qꝛ primo phūs ponit ꝯcluſionē intentam. ſecūdo ꝓbat illud ex quo ſequitur ꝯcluſio intenta ibi. Omniū enī tangibiliū. Ponit ergo primo ꝯñam intentam ⁊ eſt illa de qua dictū eſt in lectione p̄cedenti que talis eſt. corpus animalis nō eſt ſine tactu et hoc probatū eſt. ſed tactus nō eſt in corpe ſimplici ſed mixto ergo oportet ꝙ corpus animalis nō ſit corpus ſimplex. hoc eſt ergo qđ dicit lr̄a. ꝙ manifeſtū eſt eſſe impoſſibile ꝙ corpus animalis ſit ſimplex puta igneum aut aereum cuius ratio eſt quia ſine tactu non contingit eſſe aliquē ſenſum animaliū. et hoc qꝛ animal om̄e tactiuū eſt. i. hꝫ ſenſum tactus qui quidem ſēſus tactus dr̄t ab alijs ſēſibꝫ qꝛ alij ſēſus faciūt ſēſum ſentire ꝑ altꝝ. tact⁹ āt ſentit in tangēdo licet autē alij ſēſus quodā mō ſentiāt in tangēdo tm̄ iſte tactus nō eſt immediate ſed eſt ꝑ altera. i. eſt ꝑ media. Solus autē tactus ſentit ꝑ ſeipm̄ in tangendo et ideo nullum huiuſmōdi elementoꝝ. i. corporum ſimpliciū nec corpus omino terreū. i. quod multū appropinquat ad terreſtreitatem poterit eſſe corpus animalis quia tactus nō eſt in tali corpore. Notandū eſt ꝙ duas dr̄as videtur innuere phūs inter tactum et alios ſēſus. Prima dr̄a eſt ꝙ aial nō eſt ſine tactu. Animal aūt p̄t eē ſine alijs ſenſibꝫ et hāc dr̄am ꝯſiderans phūs dixit in lr̄a ꝙ om̄e aial eſt tactiuū. Secunda dr̄a eſt ꝙ tactus et guſtus quia eſt quidam tactus ſentit in tangendo et ideo recte vocatur tactus mediū autē ipſi⁹ tactus eſt caro. quia eſt medium adunatū et eſt corpus mixtū. Alij autem ſēſus ſentiunt per altera media que ſunt corpora ſimplicia puta aer et aqua. et ideo non ſentiunt in tangendo niſi mediate eo modo quo dicimus ꝙ viſibile tangit medium et medium tactū tangit viſum et hanc differenciam dedit philoſophus intelligere in lr̄a quando dicitur ꝙ tactus dicitur a tangendo. Alij autē ſenſus qui ſentiunt per altera nō dicuntur eſſe tactus.

¶ Deinde cum philoſophus dicit in lr̄a. Quoniam tangibilium ⁊c̄. ibi ip̄e probat propoſitionem iſtam ſuper qua fundabatur conſequencia ſua. Eſt autē iſta propoſitio ꝙ tactus non eſt in in corpore ſimplici. ¶ Arguebat enim ſic philoſophus tactus non eſt ī corpore ſimplici ergo corpus animalis non eſt ſimplex. hanc autem ꝓpoſitionem probat ſic philoſophus. Tactus eſt medietas tangibiliū ſꝫ medietas tangibiliū non eſt in corpore ſimplici et hoc eſt quod dicit littera ꝙ tactus eſt ſicut quedam medietas omniū tangibilium eſt enim tactus quidem ſenſus ſuſceptiuus omnium differentiaꝝ tangibilium non ſolum differentiaꝝ terre ſed etiam aliorum elementorum puta calidi ⁊ frigidi. talis autem medietas que eſt in tactu non eſt in corpore ſimplici nec in aliquo corpore qđ multum appropinquat ad corpus ſimplex puta ad terreſtreitatem ⁊ ideo oſſibus et capillis non ſentimus. qꝛ tales partes multum terree ſunt. plante etiam nullum ſenſum habēt quia propter appropinquationē ad terreſtreitatem non habent tactum ſi autem nō habent tactū nō habent aliquem alium ſenſum cum nullus ſenſus poſſet eſſe ſine tactu. Notandum eſt ꝙ organum tactus ſe habꝫ ad tangibilia ſicut medium ad extrema. In tangibilibꝫ eñi ſunt qualitates tangibiles ſm̄ extremitates ſuas et ſm̄ ſuas excellentias In organo autem tactus ſunt reducte ad quoddam medium et ad quandam equalitatem. et quia tale medium et talis proportio media non eſt in corporibus ſimplicibus nec in hijs que multum appropinquant ad ea ideo bene concludit philoſophus ꝙ tactus non eſt in talibus corporibꝰ

¶ Deinde cum dicit philoſophus in littera. Manifeſtum igitur eſt Ex dictis ↄcludit philoſophꝰ quaſdam concluſiones ex quibus concluſionibus oſtenditur differentia inter tactum et alios ſenſus. Sunt autē hec concluſiones tres. ſecunda ibi. Et propter hoc hec. tertia ibi. Alios autem ſenſus ¶ Ad euidentiam autē prime concluſionis notandum eſt ꝙ differentia eſt inter tactum ⁊ alios ſenſus eſt ꝙ tactus nō eſt tantum ſenſus ſed eſt quaſi forma ↄſtituens animal eſſentialiter. Alij autē ſenſus nō ſic cum animal poſſet eſſe ſine alijs ſenſibꝫ. Ex hac differentia ſequitur ꝙ perempto tactu perimitur animal. ꝑemptis autem alijs ſenſibus non perimitur animal. ⁊ hanc differentiam conſiderās philoſophꝰ in littera concludit ſic dicens. Manifeſtum eſt ꝙ neceſſe eſt animalia mori que ſunt priuata hoc ſolo ſenſu ſcilicet tactu non enim eſt poſſibile ꝙ id quod non eſt animal habeat tactum. nec enim eſt neceſſe ꝙ animalia habeant aliquem ſenſum alium preter tactum. ita ꝙ tactus conuertitur cum animali. quia ſi eſt animal habet tactum. et ſi habet tactum eſt animal. ¶ Notandum eſt enim ꝙ philoſophus in littera dicit ꝙ ſolus tactus eſt neceſſarius animali. ex quo concludit ꝙ tactus conuertitur cum animali. Superius etiam dictū eſt ꝑ philoſophū ꝙ guſtus eſt neceſſarius animali ⁊ ſic videtur contradicere ſibipſi. Ad hu⁹ autē contradictionis remotionē declarande ſunt due veritates. Prima veritas eſt ꝙ tactus eſt fundamentū guſtus. Ymaginabimur enī ꝙ ſuo mō ꝓporcio eſt inter eoꝝ obā. obīm autē ipīus tactus qđ obīm eſt qualitas tangibilis puta humidū eſt obiecti fundamentū guſtus qđ eſt ſapor qꝛ ſapor fundatur in humido. Sicut autē obiectū tact⁹ eſt obiecti fūdamentū guſtus. ita tactus eſt fundamentū guſtus. licet autē tactus ſit fundamentū guſtus tn̄ hoc nō ē in omni pte corporis ſed ſolū in illa q̄ ſumit cibū et ſic guſtus nō fundat̄ i toto tactu ſed quaſi in quodā ⁊ ideo vocatur quidā tactus. Secūda veritas eſt ꝙ guſtus ꝑm ꝙ tactus ē neceſſarius omni animali. qꝛ oīe animal delectatur in cibo alias ſaluari nō poſſet. Guſtus autē inquātū eſt diſtinctus a tactu ⁊ inquātū habet delectaciones ꝓprias nō eſt neceſſarius in omni animali. Eſt enī aduertendū ꝙ ſunt quedā delectationes q̄ ſunt in guſtu inquātū eſt tactus et hec ſunt neceſſarie omni animali. Alie ſunt que ſunt guſtus ꝑm ſe ⁊ has nō hꝫ oīe animal ¶ Deinde cū dicit. Et ꝓpter hoc quidem Ponit ſecundā concluſionē que oſtendit ſecundā dr̄am inter tactum et alios ſenſus. ¶ Ad cui⁹ euidenciā notandū eſt ꝙ hec eſt dr̄a inter alios ſenſus ⁊ tactū qꝛ excellencia alioꝝ ſenſibiliū corrumpūt ſenſus ſicut excellens fulgidū corrumpit viſum. licet autē hec ſenſibilia corrumpāt ſenſum nō tn̄ corrumpūt animal. cui⁹ ratio manifeſta eſt qꝛ excellens tangibile corrumpit tactū ſed animal nō pt eſſe ſine tactu ergo excellens tangibile corrumpit animal. Hāc differenciā videns phūs ponit hanc ſecundā concluſionē in qua concluſiōe p̄mo ponit quid eſt ꝓpriū excellēcijs alioꝝ ſenſibiliū a ſenſibili tactus. ſecūdo ponit quid eſt ꝓpriū excellencijs tangibiliū ibi. Tangibiliū autem

¶ Quantū ad primū dt in lr̄a. ꝙ ꝓpter dicta ſequit̄ ꝙ alia ſenſibilia ſicut color odor et ſonus in ſuis excellencijs nō corrumpūt animal ſed ſolū corrumpūt ſenſum. et bene dico ꝙ nō corrumpūt niſi forte ꝑm accidens ſicut ſon⁹ accidentaliter dr corrumpe aial qn̄ cū ſono fit expulſio et ictus aeris ex quo ictu percuſſa aialia aliqn̄ moriūtur. ſicut pꝫ in tonitruo. A viſu eciā ꝑ accn̄s moriūtur aialia inquātū ea que videntur inficiūt aera ſicut pꝫ in quibuſdā aialibꝫ venenoſis. Et qđ dcm̄ ē de ſono ⁊ viſibili dicendū eſt de odore et ſapore. Odores enī inficiētes aerem ⁊ conuertētes ad veneni naturā corrūpūt nō in eo ꝙ odores. ſed in eo ꝙ aer venenoſus ad interiora tāgendo ingredit̄ ꝑ poros occultos et ſic pꝫ ꝙ aialia mouēt̄ ab odore ⁊ moriūtur ⁊ ſic odores corrūpūt in agēdo ⁊ ſapores ſic interficiūt non in eo ꝙ ſaporibꝫ adiūgitur qualitas que cōſequitur calorem excedentem vel frigiditatē. ⁊ ſic humor corrūpit tangēdo ſicut caliditas excedēs vel frigiditas cū qua iūgit' accidit eīm ſapori eē tactiuū. ¶ Deīn cū dt. Tangibiliū aūt. oñdit ꝙ excellēcia tangibiliū nō ſolū corrūpit ſ̄ſum ſed etiā aial dicēs ꝙ excellēcia tāgibiliū puta calidoꝝ ⁊ frigidoꝝ duroꝝ corrūpit aial. cui⁹ rō eſt qꝛ vt dictū ē excellencia oīs ſ̄ſibilis corrūpit ſ̄ſum ergo excellencia tangibilis corrūpit tactū ꝑ hoc ſcꝫ tactū determinatum eſt aial viuere. i. determinata ē vita aialis. monſtratū eſt eīm ꝙ īpoſſibile eſt eē aial ſine tactu. Ex quo ſequit' ꝙ ſi excellēcia tangibiliū corrūpit ſ̄ſum tact⁹ ꝙ etiā corrumpat aial qꝛ aial ⁊ tact⁹ ꝯuertūtur cui⁹ ꝯuerſionis cā eſt. qꝛ neceſſe ipm̄ animal ſolū hūc ſ̄ſum habere ita ꝙ poſito animali ponit' hic ſ̄ſus ⁊ ecōūſo. ¶ Deīn cū dt. Alios autē ſ̄ſus ponit terciā ꝯcluſionē que oñdit terciā dr̄am inter tactū ⁊ alios ſenſus Eſt aūt hec dr̄a qꝛ tactus eſt de neceſſitate aialis. Alij aūt ſ̄ſus ſunt ꝓpter bene eſſe ⁊ hāc dr̄am videns phūs dt in lr̄a. ꝙ ſicut dcm̄ eſt aial hꝫ alios ſ̄ſus a tactu nō ꝓpter eē ſꝫ ꝓpter bene eē hꝫ eīm viſum vt videat in aere ⁊ in aqua ⁊ in omni diaphono ea q̄ ſunt ꝓcul vt ꝑ hoc eminēcius apphēdat ꝑ potenciā viſiuā ꝯueniēs in nocuū. hꝫ eīm guſtū vt ꝑ guſtū diſcernat triſte ⁊ delectabile in alimento vt ſic diſcernēs ꝯcupiſcat et moueatur. q. d. phūs aial hꝫ guſtū ſ̄m quē guſtū diſtinguit' a tactu ꝑ quem guſtū diſcernit' dulce et amaꝝ in aliquo vt ſic diſcernēs magis ꝯcupiſcat alimentū. Et ꝙ dictū eſt de guſtu intelligēdū eſt de odoratu qꝛ ꝑ odorē trahitur aimal a remotis ꝑtibꝫ ad alimentū. hꝫ etiā animal auditū vt ꝑ ipm̄ auditū aliquid ſignificetur ſibi. neceſſariū eſt eīm vt ꝯceptiones vni⁹ aialis ſignificētur altri vt vnū aial iuuetur ex alio. hꝫ etiā aial linguā ꝓpter bene eē ꝑ quā linguā ſignificet aliq̇d altri et hoc mō aialia multas hñt operationes et virtutes ad bene eſſe determinatas

¶ Explicit ſentenciosa atqꝫ ſtudio
digna expoſitio venerabilis Alexan
dri ſup terciū libꝝ de anima. Im
preſſum ꝑ me Theodericū rood de
Colonia in alma vniūſitate Oxoñ.
Anno incarnacōnis dñice. M. cccc.
lxxxi. xi. die menſis Octobris.